

Panorama van de Belgische economie 2006

**Panorama
van de Belgische economie
2006**

Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie
Vooruitgangstraat, 50
B - 1210 BRUSSEL
Ondernemingsnr. : 0314.595.348
<http://economie.fgov.be>

tel. (02) 277 51 11

Vanuit het buitenland:
tel. + 32 2 277 51 11

Verantwoordelijke uitgever : Lambert VERJUS
Voorzitter van het Directiecomité
Vooruitgangstraat, 50
1210 BRUSSEL

Wettelijk depot : D/2007/2295/06

De inzameling van de gegevens werd afgesloten op 30 november 2006

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Voorwoord

De snel toegenomen mondialisering van de laatste jaren, de socio-economische uitdagingen en kansen die eruit voortvloeien en de vertaling daarvan op het niveau van de Europese Unie, met de verdere implementatie van de strategie van Lissabon, hebben de FOD Economie ertoe aangezet om in 2006, samen met al zijn strategische projecten, van start te gaan met een Ronde Tafel over de evaluatie en de modernisering van de economische wetgeving.

Deze analyse van de economische wetgeving steunt, om pertinent te zijn, op een uitgebreide kennis van de goederen- en dienstenmarkt evenals op de macro-economische analyse van de activiteit van het land.

De eerste twee hoofdstukken van deze uitgave 2006, die handelen over de conjuncturele en structurele macro-economische analyse, leggen de nadruk op de competitiviteitsfactoren en in het bijzonder op de prestaties van de Belgische economie, geëvalueerd in het kader van de Lissabonstrategie.

Gelet op de planetaire geopolitieke bekommernissen inzake energie en rekening houdend met de centrale competentie van de FOD Economie in dit grootscheepse debat, wordt er trouwens een nieuw hoofdstuk drie gewijd aan het verloop van de energiemarkt.

Het vierde hoofdstuk handelt over het ondernemerschap en concentreert zich op het verloop van de oprichting, de verdwijning en de stock van ondernemingen. Ook de bijdrage van de KMO tot de economische bedrijvigheid en vooral die van de middenstand wordt besproken.

In het vijfde en laatste hoofdstuk tot slot wordt de economische activiteit in een aantal sectoren belicht. In die zin wordt de informatie die reeds is voorgesteld in de vorige uitgave, aangevuld met een analyse van de sterke punten, zwakke punten, kansen en bedreigingen (SWOT) van elke bestudeerde sector en van de intersectorale stromen.

Die laatste twee hoofdstukken wijzen in hun ontwikkeling op het belang van de maatregelen aangeraden door het Actieplan Lissabon voor een verbetering van de economische groei, namelijk het begunstigen van onderzoek en ontwikkeling, de innovatie en dus van de kenniseconomie.

In aansluiting op de voldoening die het Panorama van de Belgische economie 2004-2005 te beurt viel, hoop ik dat de uitgave 2006 ertoe zal bijdragen u pertinente en doeltreffende documentatie te bezorgen en opnieuw een nuttig instrument zal zijn waarop u kunt steunen voor het nemen van beslissingen.

Lambert Verjus

Voorzitter van het Directiecomité
van de FOD Economie, K.M.O.,
Middenstand en Energie

Inhoudstafel

Voorwoord.....	3
Inhoudstafel	5
Afkortingen en lexicon.....	13
Beknopt overzicht	19
I Conjunctuurverloop in België in 2005-2006	27
I.1 Internationale conjunctuur.....	29
I.2 Algemeen verloop van het BBP.....	33
I.3 Gezinsconsumptie en bepalende factoren.....	39
I.4 Investerings.....	42
I.4.1 Investerings in wonings.....	43
I.4.2 Bedrijfsinvesterings.....	43
I.5 Buitenlandse handel.....	45
I.5.1 Uitvoer.....	45
I.5.2 Invoer	47
I.6 Voornaamste bedrijfstakken.....	49
I.6.1 Belangrijkste bedrijfstakken	51
I.6.1.1 Industrie.....	53
I.6.1.2 Bouwnijverheid.....	53
I.6.1.3 Diensten.....	53
I.6.2 Bijdrage van de voornaamste bedrijfstakken tot de BBP-groei.....	54
I.7 Werkloosheid.....	57
I.8 Consumptieprijs.....	58
I.8.1 Algemeen.....	58
I.8.2 Groepen van de functionele classificatie	59
I.9 Macro-economische vooruitzichten.....	69
II Structurele en sectorale macro-economische evaluatie	71
II.1 Competitiviteit.....	73
II.2 De Lissabonstrategie	74
II.2.1 Institutionele kader en voornaamste principes	74
II.2.2 Prioritaire aandachtspunten.....	75
II.2.3 De Lissabonindicatoren als opvolgingsinstrument: situatie halfweg 2010.....	77
II.2.3.1 BBP per inwoner in koopkrachtpariteit.....	77
II.2.3.2 Arbeidsproductiviteit.....	78

II.2.3.3	Totale werkgelegenheidsgraad (15-64 jaar).....	79
II.2.3.4	Werkgelegenheidsgraad van oudere personen (55-64 jaar).....	80
II.2.3.5	Onderwijsniveau van de jongeren.....	81
II.2.3.6	Totale uitgaven voor onderzoek & ontwikkeling (O&O).....	83
II.2.3.7	Prijsniveau.....	84
II.2.3.8	Bedrijfsinvesteringen.....	85
II.2.3.9	Risicograad van armoede na sociale transfers.....	86
II.2.3.10	Totale werkloosheidsgraad van lange duur.....	87
II.2.3.11	Verspreiding van de regionale werkgelegenheidsgraden.....	88
II.2.3.12	Totale uitstoot van broeikasgassen.....	89
II.2.3.13	Energie-intensiteit van de economie.....	90
II.2.3.14	Volume van het binnenlandse vrachtvervoer.....	91
II.3	Bruto binnenlands product (BBP) per inwoner: indicator van welvaart.....	92
II.3.1	Belgisch BBP per inwoner: internationale vergelijking.....	95
II.3.2	BBP per inwoner: de voornaamste componenten.....	96
II.4	De arbeidsmarkt.....	99
II.4.1	Structurele kenmerken van de Belgische arbeidsmarkt.....	99
II.4.1.1	Algemeen.....	99
II.4.1.2	Deeltijdse arbeid.....	101
II.4.1.2.1	Algemeen.....	101
II.4.1.2.2	Deeltijdse arbeid bij loontrekkenden.....	102
II.4.2	Verloop van de binnenlandse werkgelegenheid.....	105
II.4.3	Belgische arbeidsmarkt in de Europese context.....	112
II.5	De productieactiviteit.....	113
II.5.1	Structuur van de productieactiviteit.....	115
II.5.1.1	Algemeen overzicht.....	115
II.5.1.2	Bruto toegevoegde waarde en werkgelegenheid in de bedrijfstakken.....	119
II.5.2	De productiviteit van de bedrijfstakken.....	122
II.5.3	De investeringen en het bruto exploitatieoverschot van de bedrijfstakken.....	129
II.6	Prijsconcurrentievermogen.....	131
II.7	Belgische buitenlandse handel.....	134
II.7.1	Internationale context.....	134
II.7.2	Geografische structuur van de Belgische goederenhandel.....	137
II.7.3	Uitvoer en buitenlandse afzetmarkten.....	139
II.8	Innovatie.....	140
II.9	De goederen- en dienstenmarkt.....	147
II.9.1	Reglementering van de productmarkt.....	147
II.9.2	Werking van de goederen- en dienstenmarkt.....	153

III	Energie	161
III.1	Energie in de wereld.....	163
III.1.1	Algemene context.....	163
III.1.2	Wereldreserves aan fossiele energie.....	164
III.1.3	Wereldwijd primair energieverbruik.....	167
III.1.4	Internationale energieprijzen.....	171
III.2	Primair energieverbruik in belgie.....	174
III.2.1	Primaire energie-intensiteit.....	176
III.3	Finaal energieverbruik per sector.....	177
III.3.1	Industrie.....	177
III.3.2	Huishoudelijke en tertiaire sector.....	178
III.3.3	Transport.....	178
III.4	Verloop van de verbruikersprijzen.....	181
III.4.1	Prijzen van de aardolieproducten.....	181
III.4.2	Elektriciteitsprijzen.....	185
III.4.3	Aardgasprijzen.....	189
III.4.4	Federale belasting op energieproducten.....	193
III.4.4.1	Taksen op de voornaamste aardolieproducten.....	193
III.4.4.2	Elektriciteit.....	196
III.4.4.3	Aardgas.....	199
III.5	De aardoliemarkt.....	202
III.5.1	Verbruik van aardolieproducten.....	202
III.5.2	Aardoliebevoorrading.....	205
III.5.3	Aardolieraffinage.....	205
III.5.4	Het nieuwe opslagsysteem en APETRA.....	206
III.5.4.1	Het nieuwe opslagsysteem.....	206
III.5.4.2	APETRA.....	206
III.6	Vrijmaking van de aardgasmarkt.....	207
III.6.1	Europese en nationale wettelijke bepalingen.....	207
III.6.2	Timing van de vrijmaking.....	208
III.6.3	Aardgasvervoer.....	208
III.6.3.1	Beheerders.....	208
III.6.3.2	Vervoerstarieven.....	209
III.6.4	Aardgasdistributie.....	211
III.7	Vrijmaking van de elektriciteitsmarkt.....	212
III.7.1	Europese en nationale wettelijke bepalingen.....	212
III.7.2	Timing van de vrijmaking.....	213
III.7.3	Groothandelsmarkt voor elektriciteit.....	214
III.7.4	Elektriciteitsproductie.....	215

III.7.5	Elektriciteitstransmissie.....	216
III.7.6	Elektriciteitsdistributie.....	218
III.8	Exploitatie van hernieuwbare energiebronnen in de Noordzee.....	220
III.9	Commissie Energie 2030.....	222
III.9.1	Studie en werkprocedure.....	222
III.9.2	Voorlopig verslag van 17 november 2006.....	223
III.10	Besluit: de rol van de overheid in een veranderende energiemarkt.....	223
IV	Het ondernemerschap en de middenstand.....	225
IV.1	Oprichtingen en stopzettingen van ondernemingen.....	229
IV.1.1	Oprichtingen.....	229
IV.1.1.1	Startende BTW-plichtige ondernemingen.....	229
IV.1.1.2	Startende zelfstandigen.....	231
IV.1.2	Stopzettingen.....	232
IV.1.2.1	Schrappingen van BTW-plichtige ondernemingen.....	232
IV.1.2.2	Stopzettingen van zelfstandigen.....	234
IV.1.3	Nettodynamiek van het ondernemerschap.....	235
IV.1.3.1	Nettodynamiek van de BTW-plichtige ondernemingen.....	236
IV.1.3.2	Nettodynamiek van de zelfstandigen.....	238
IV.1.4	Leeftijdsstructuur van de zelfstandigen.....	238
IV.1.4.1	Starters.....	238
IV.1.4.2	Stopzettingen.....	242
IV.1.5	De faillissementen.....	243
IV.1.5.1	Algemene evolutie van de faillissementen.....	243
IV.1.5.2	De faillissementen per bedrijfstak.....	246
IV.1.5.3	De faillissementen naar bedrijfsgrootte.....	248
IV.1.5.4	De faillissementen naar de juridische vorm.....	251
IV.1.5.5	Focus op de meerdimensionale kenmerken van de faillissementen.....	253
IV.2	Ondernemingen, zelfstandigen en werkgevers.....	255
IV.2.1	BTW-plichtige ondernemingen.....	255
IV.2.2	Zelfstandigen.....	258
IV.2.3	Werkgevers in de KMO's.....	262
IV.2.3.1	Algemene evolutie van het aantal werkgevers.....	262
IV.2.3.2	Sectorale evolutie van het aantal werkgevers.....	263
IV.2.3.3	Variatie van de werkgevers per sector en naar bedrijfsgrootte.....	265
IV.2.4	Een Europese vergelijking van de zelfstandige werkgelegenheid.....	266
IV.2.4.1	Aandeel van de zelfstandige werkgelegenheid in de EU15.....	266
IV.2.4.2	Evoluties van de werkgelegenheid van de zelfstandigen in de EU15.....	267

IV.3	Arbeidsplaatsen en toegevoegde waarde in de KMO's.....	269
IV.3.1	Arbeidsplaatsen in de KMO's.....	269
IV.3.1.1	Algemene evolutie van de werkgelegenheid.....	269
IV.3.1.2	Sectorale evolutie van de werkgelegenheid.....	271
IV.3.1.3	Variatie van de arbeidsplaatsen per sector en naar bedrijfsgrootte.....	272
IV.3.2	De toegevoegde waarde in de KMO's.....	273
IV.4.	De Middenstand in de schijnwerpers.....	277
IV.4.1	De vrije beroepen.....	277
IV.4.1.1.	Het zelfstandig ondernemerschap in de sector van de vrije beroepen.....	278
IV.4.1.2.	De ondernemingen in de sector van de vrije beroepen.....	282
IV.4.1.3.	De werkgevers en de werknemers in de sector van de vrije beroepen.....	286
IV.4.2	Het ambacht.....	294
IV.4.2.1.	Methodologie.....	294
IV.4.2.2.	De actieve ondernemingen.....	295
IV.4.2.3.	De werkgevers en de werknemers in de ambachtsector.....	300
IV.4.3	Het vrouwelijk ondernemerschap.....	302
IV.4.3.1	De bedrijfsdynamiek: Oprichtingen en stopzettingen van zelfstandigen, volgens geslacht.....	303
IV.4.3.2	De populatie zelfstandigen, volgens geslacht.....	305
V	Sectorale analyses	311
V.1	Voeding.....	315
V.1.1	Positionering.....	316
V.1.2	Voornaamste activiteiten.....	317
V.1.3	Demografie van de ondernemingen.....	318
V.1.3.1	Aantal ondernemingen.....	318
V.1.3.2	Grootte van de ondernemingen.....	319
V.1.4	Tewerkstelling.....	320
V.1.5	Voornaamste uitvoerbestemmingen.....	321
V.1.6	SWOT-analyse.....	323
V.2	Textiel en kleding.....	328
V.2.1	Positionering.....	330
V.2.2	Voornaamste activiteiten.....	332
V.2.3	Demografie van de ondernemingen.....	334
V.2.3.1	Aantal ondernemingen.....	334
V.2.3.2	Grootte van de ondernemingen.....	334
V.2.4	Tewerkstelling.....	336
V.2.5	Voornaamste uitvoerbestemmingen.....	337
V.2.6	SWOT-analyse.....	338

V.3	Biotechnologie	341
V.3.1	Positionering	342
V.3.2	Voornaamste activiteiten	343
V.3.3	Demografie van de ondernemingen.....	345
V.3.3.1	Aantal ondernemingen.....	345
V.3.3.2	Grootte van de ondernemingen.....	346
V.3.4	Tewerkstelling.....	347
V.3.5	SWOT-analyse.....	347
V.4	Metallurgie	348
V.4.1	Positionering.....	349
V.4.2	Voornaamste activiteiten	350
V.4.3	Demografie van de ondernemingen.....	351
V.4.3.1	Aantal ondernemingen.....	351
V.4.3.2	Grootte van de ondernemingen.....	352
V.4.4	Tewerkstelling	353
V.4.5	Voornaamste uitvoerbestemmingen	354
V.4.6	SWOT - analyse.....	355
V.5	Chemie	357
V.5.1.	Positionering.....	357
V.5.2	Voornaamste activiteiten	359
V.5.3	Demografie van de ondernemingen.....	360
V.5.3.1	Aantal ondernemingen.....	360
V.5.3.2	Grootte van de ondernemingen.....	361
V.5.4	Tewerkstelling.....	362
V.5.5	Voornaamste uitvoerbestemmingen	363
V.5.6	SWOT-analyse.....	364
V.6	Automobielsector	367
V.6.1	Positionering.....	368
V.6.2	Voornaamste activiteiten	369
V.6.3	Demografie van de ondernemingen.....	370
V.6.3.1	Aantal ondernemingen.....	370
V.6.3.2	Grootte van de ondernemingen.....	370
V.6.4	Tewerkstelling.....	372
V.6.5	Voornaamste uitvoerbestemmingen	372
V.6.6	SWOT-analyse.....	373
V.7	Bouw.....	376
V.7.1	Positionering.....	377
V.7.2	Voornaamste activiteiten	378
V.7.3	Demografie van de ondernemingen.....	379
V.7.3.1	Aantal ondernemingen.....	379
V.7.3.2	Grootte van de ondernemingen.....	380

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.7.4	Tewerkstelling	381
V.7.5	Vitaliteit van de bouwsector	382
V.7.5	SWOT-analyse voor de woningbouw	384
V.8	Kleinhandel	385
V.8.1	Positionering	386
V.8.2	Voornaamste activiteiten	387
V.8.3	Demografie van de ondernemingen	388
V.8.3.1	Aantal ondernemingen	388
V.8.3.2	Grootte van de ondernemingen	389
V.8.4	Tewerkstelling	391
V.8.5	SWOT-analyse	392
V.9	Horeca	396
V.9.1	Positionering	396
V.9.2	Voornaamste activiteiten	397
V.9.3	Demografie van de ondernemingen	398
V.9.3.1	Aantal ondernemingen	398
V.9.3.2	Grootte van de ondernemingen	402
V.9.4	Tewerkstelling	402
V.9.5	SWOT-analyse	403
V.10	Vervoer	404
V.10.1	Positionering van de vervoerssector	404
V.10.2	Voornaamste activiteiten	405
V.10.3	Demografie van de ondernemingen	407
V.10.3.1	Aantal ondernemingen	407
V.10.3.2	Grootte van de ondernemingen	408
V.10.4	Tewerkstelling	410
V.10.5	SWOT-analyse	411
V.11	Financiële sector	417
V.11.1	Positionering	418
V.11.2	Belang in de toegevoegde waarde	420
V.11.3	Demografie van de ondernemingen	421
V.11.3.1	Aantal ondernemingen	421
V.11.3.2	Grootte van de ondernemingen	421
V.11.4	Tewerkstelling	423
V.11.5	SWOT-analyse	424

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Afkortingen en lexicon

AMECO	Annual Macro Economic Data Base (DG ECFIN, EC)
BBP	Bruto Binnenlands Product
Brent	Ruwe aardolie van de Noordzee
BTW	Belasting over de Toegevoegde Waarde
BVW	Calorische bovenwaarde
CREG	Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas
CwaPE	Commission wallonne pour l'énergie (Waalse Energiecommissie)
DBRIS	Bedrijvenregister van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de FOD Economie
DG Tren	Directoraat-generaal Energie en Transport
EAK	Enquête naar de Arbeidskrachten
EC	Europese Commissie
ECB	Europese Centrale Bank
ESR 1995	Europees systeem van rekeningen (1995)
EUROSTAT	Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen
FEBIAC	Belgische Automobiel- en Tweewielerfederatie
FOD	Federale Overheidsdienst
FOD Economie	Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie
GJ	gigajoule
GO	Grote onderneming(en) (50 en meer werknemers)
HVKZ	Hulp- en Voorzorgskas voor Zeevarenden
IBGE-BIM	Brussels Instituut voor Milieubeheer
IEA	Internationaal Energie Agentschap
INR (België)	Instituut voor de Nationale Rekeningen
KBO	Kruispuntbank van ondernemingen
KMO	Kleine en middelgrote onderneming(en), minder dan 50 werknemers
KO	Kleine onderneming(en) (minder dan 10 werknemers)

kt	kiloton (1000 ton)
ktoe	kiloton olie-equivalent
kV	kilovolt
kWh	kilowattuur
LPG	Liquefied petroleum gas
MO	Middelgrote onderneming(en) (10 tot 49 werknemers)
Mtoe	megaton olie-equivalent (1 miljoen ton olie-equivalent)
MWh	megawattuur
NBB	Nationale Bank van België
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OPEC	Vereniging van olieproducerende en -uitvoerende landen
OVW	Onderverbrandingswaarde
O & O	Onderzoek en ontwikkeling
PMR	Product Market Regulation (productmarkt-reglementering)
RSVZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid voor zelfstandigen
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
RSZPPO	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van de provinciale en plaatselijke overheidsagentschappen
RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
SWOT-analyse	Analyse van sterkten, zwakten, opportuniteiten en bedreigingen ('Strengths, weaknesses, opportunities and threats')
TJ	terajoule
toe	ton olie-equivalent
TW	Toegevoegde waarde
TWh	terawattuur
US	Verenigde Staten van Amerika
VREG	Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteit- en Gasmarkt
WN	Werknemer
WTI	West Texas Intermediate (Amerikaanse aardolie)
WTO	World Trade Organisation (Wereldhandelsorganisatie)

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

(r)	raming
t/t-1	wijziging van de referentieperiode t ten opzichte van de voorgaande periode (bv. tweede kwartaal 2006 ten opzichte van eerste kwartaal 2006)
t/t-2	wijziging van de referentieperiode t ten opzichte van twee periodes voordien (bv. tweede halfjaar 2006 ten opzichte van tweede halfjaar 2005)
t/t-4	wijziging van de referentieperiode t ten opzichte van 4 periodes voordien (bijvoorbeeld tweede kwartaal 2006 ten opzichte van tweede kwartaal 2005)
t/t-12	wijziging van de referentieperiode t ten opzichte van 12 periodes voordien (bijvoorbeeld maart 2006 ten opzichte van maart 2005)
Δ	wijziging tussen twee periodes

NACE secties

A	Landbouw, jacht en bosbouw
B	Visserij
C	Winning van delfstoffen
D	Industrie
E	Productie en distributie van elektriciteit, gas en water
F	Bouwnijverheid
G	Groot- en detailhandel; reparatie van auto's, motorrijwielen en consumentenartikelen
H	Hotels en restaurants
I	Vervoer, opslag en communicatie
J	Financiële instellingen
K	Onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven
L	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen
M	Onderwijs
N	Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening
O	Overige gemeenschapsvoorzieningen, sociaal-culturele en persoonlijke diensten
P	Huishoudens
Q	Extraterritoriale organisaties en lichamen

De volledige NACE nomenclatuur vindt u op:
http://www.statbel.fgov.be/pub/home_nl.asp#Nomenclaturen3

Landenafkortingen

De eerst vermelde afkorting is deze die gebruikt wordt door de EU. De tweede afkorting - tweede kolom - is deze volgens de internationale ISO-normen (die bepaalt dat elk land afgekort wordt met een tweeletterwoord (de munt met een drieletterwoord)). Voordeel van deze landenafkorting is dat ze geldt in elke taal ter wereld.

EU- afkorting	ISO-afkorting	Land / Regio
B	BE	België
USA	US	Verenigde Staten van Amerika
EU		Europese Unie
EU15		Europese Unie, zonder de 10 lidstaten die in 2004 toetraden
EU25		Europese Unie, 25 lidstaten
R-U	UK	Verenigd Koninkrijk
S	CH	Zwitserland
FIN	FI	Finland
D	DE	Bondsrepubliek Duitsland
DK	DK	Denemarken
A	AT	Oostenrijk
F	FR	Frankrijk
USA	US	Verenigde Staten van Amerika
NL	NL	Nederland
L	LU	Groothertogdom Luxemburg
IRL	IE	Ierland
E	ES	Spanje
P	PT	Portugal
EL	EL	Griekenland
SI	SL	Slovenië
MA	MA	Malta
LET	LV	Letland
LIT	LT	Litouwen
SV	SE	Zweden
POL	PL	Polen
TCH	CZ	Tsjechië
I	IT	Italië
P	PO	Polen
HO	HU	Hongarije

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Definities

Arbeidsplaats: de statistiek van de arbeidsplaatsen wordt bekomen door per werkgever een telling te maken van het aantal werknemers in dienst op de laatste dag van het kwartaal. Werknemers die bij meer dan een werkgever zijn tewerkgesteld, worden meermaals geteld.

Gecentraliseerde statistieken van de RSZ: statistieken die werden opgemaakt op basis van de onderneming als een homogeen geheel. In het bijzonder wordt één enkele activiteit, met name de hoofdactiviteit, en één enkele lokalisatie, met name de hoofdzetel (welke niet altijd de maatschappelijke zetel is), in aanmerking genomen.

Finaal totaal verbruik (FTV): energie die werd geleverd aan de eindverbruiker (benzine aan de pomp, elektriciteit voor de huishoudens, industrie, ...).

Graaddag: parameter die de strengheid van een verwarmingsseizoen kenmerkt op een bepaalde plaats. Als men het begrip «graaddagen» 15-15 vermeldt, betekent dit dat men het gemiddelde niveau van de binnentemperatuur preciseert (15°C), waarboven men meent niet meer te moeten verwarmen, alsook het niveau van buitentemperatuur (15°C) waarboven de verwarmingsinstallatie wordt gestopt.

NACE: economische activiteitennomenclatuur in de Europese Gemeenschappen die is opgesteld met het oog op het vergemakkelijken van het ordenen van de economische en sociale statistische informatie.

Secundaire of afgeleide energie: elke energie die werd verkregen door de omvorming van een primaire energie (inzonderheid van elektriciteit van thermische oorsprong).

Verbruik van primaire energie of Primaire Energie: bruto-energie, dat wil zeggen energie die niet werd omgevormd na winning (steenkool, bruinkool, ruwe aardolie, aardgas, primaire elektriciteit).

Vaste brandstoffen: slaat op het geheel van de steenkoolhoudende producten zoals cokes, bitumineuze en subbitumineuze steenkolen, de bruinkolen en de turf .

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Beknopt overzicht

1. Conjunctuurverloop in België in 2005-2006

Ondanks een sterke stijging van de olieprijs, hield de economie wereldwijd goed stand in 2005. Na jaren van sterke groei, zowel op het niveau van de activiteiten als op het niveau van het handelsverkeer, vertoonde de wereldeconomie echter signalen van verzwakking vanaf het tweede kwartaal van 2006, met name in de US. De vertraging van de BBP-groei in de US was onder meer te wijten aan de gezinsuitgaven die reageerden op de afkoeling van de vastgoedmarkt. De US-economie zou in de tweede helft van 2006 en in 2007 op een minder overtuigend tempo groeien dan zijn potentiële niveau.

De eurozone daarentegen kende een sterke economische groei vanaf het tweede kwartaal van 2006 (de hoogste sedert 5 jaar). De groei was meer evenwichtig en werd geschraagd door de binnenlandse vraag, het dynamisme van de wereldhandel en de uitgestelde gevolgen van de depreciatie van de euro.

Na een sterke groei in 2004 (3%¹) verzwakte de Belgische BBP-groei in 2005 tot 1,1%, wat lager ligt dan de potentiële groei. Deze groei verbergt wel een herneming van de economische activiteit, ook al lijkt het erop dat de nieuwe conjunctuurcyclus zijn hoogtepunt al heeft bereikt.

Zoals in de eurozone, vertoont de herneming van het BBP in de eerste helft van 2006 een meer evenwichtig karakter. Zowel de binnenlandse als de buitenlandse vraag ondersteunen de groei in 2006, voornamelijk onder impuls van een stijgend beschikbaar inkomen, aantrekkelijke financieringsvoorwaarden, een positief vertrouwensklimaat en een stevige Europese vraag.

De inflatie werd grotendeels beïnvloed door het prijsverloop van de energieproducten. De afgenomen energie-intensiteit van onze economie, de zwakke inflatoire anticipaties, de herstructurering van de productiestructuur ten gunste van de diensten en de sterke internationale concurrentie hebben echter de algemene prijsstijging afgeremd, dit in tegenstelling tot de jaren '70.

¹ Het betreft hier bruto-gegevens (raming in kettingeuro, referentiejaar 2004 – zie ook kader I.2) die een BBP-groei weergeven van 3% voor 2004 en 1,1% voor 2005. Op basis van voor seizoen- en kalenderinvloeden gezuiverde gegevens komt de BBP-groei respectievelijk op 2,7% en 1,5%.

2. Structurele en sectorale macro-economische evaluatie

Groei en tewerkstelling zijn de twee centrale aandachtspunten in de hernieuwde **Lissabon-strategie**. Deze strategie moet ertoe leiden om van de Europese Unie de meest competitieve kenniseconomie ter wereld te maken.

De competitiviteit (of het concurrentievermogen) van een land wordt beïnvloed door kwantitatieve factoren zoals de productiekosten en -structuur en door kwalitatieve factoren zoals het beschikbare menselijke kapitaal (de arbeidsmarkt), de investeringen, onderzoek- en ontwikkeling, innovatie en de efficiënte werking van de financiële en de goederen- en dienstenmarkten.

Gemeten naar het **BBP per inwoner** behield België in 2005 en 2006 zijn plaats tussen de rijkste landen ter wereld.

De stijging van het BBP per inwoner viel na een sterk jaar 2004 licht terug in 2005 tot +0,7%, maar voor 2006 wordt opnieuw een sterkere stijging (+2,5%) verwacht. Sedert 2004 wordt de stijging van het BBP per inwoner positief beïnvloed door een gelijktijdige stijging van de tewerkstellingsgraad en de arbeidsproductiviteit.

Hoewel België nog steeds tot de beste landen behoort wat betreft het productiviteitsniveau per werknemer, vertraagt de productiviteitsgroei de laatste jaren. Dit wordt onder meer verklaard door het toenemende economische belang van de dienstensector, met een lagere gemiddelde productiviteitsgroei in vergelijking met de industrie.

Op de Belgische **arbeidsmarkt**, steeg de tewerkstellingsgraad (gemeten op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK)) van 60,5% in 2004 naar 61,1% in 2005 maar bleef nog steeds onder het Europese gemiddelde. Voor de eerste helft van 2006 werd opnieuw een daling tot 60,3% genoteerd als gevolg van de stijging van het aantal personen op beroepsactieve leeftijd, terwijl het aantal werkende personen stabiliseert. Vooral de tewerkstellingsgraad bij de jongeren en de ouderen blijft problematisch, terwijl de vrouwen aan een inhaalbeweging bezig zijn. De toename van het arbeidsaanbod van vrouwen gaat sedert 1996 gepaard met een toename van de deeltijdse arbeid.

De totale binnenlandse tewerkstelling over de laatste 10 jaar (1995-2005) vertoont twee bewegingen. Tussen 1995 en 2000 was er een gemiddelde jaarlijkse toename van 45.000 arbeidsplaatsen, voornamelijk te danken aan de sector van de handelbare diensten. Tussen 2000 en 2005 nam de tewerkstelling echter maar toe met gemiddeld 5.000 eenheden, voornamelijk omwille van de sterke daling in de industrie die niet volledig kon worden opgevangen door de toename in de totale dienstensector.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

De **productieactiviteit** kenmerkt zich door een groeiend belang van de dienstensector, ten koste van de industriële sector in de Belgische economie.

Tussen 1996 en 2005 daalde het aandeel van de industrie in de bruto toegevoegde waarde uitgedrukt in lopende prijzen van 23,1% naar 19,2%. Het aandeel van de dienstensector steeg van 70,4% naar 74,8% als gevolg van het toenemende aandeel van de verhandelbare diensten. Wordt er abstractie gemaakt van het prijseffect dan daalde het aandeel van de industrie echter minder sterk over deze periode. Het aandeel in de bruto toegevoegde waarde in volume daalde van 20,8% in 1996 naar 19,4% in 2006.

De schijnbare desindustrialisatie kan ook via de tewerkstellingscijfers voor een stuk worden genuanceerd. Het aandeel van de industrie in de totale binnenlandse tewerkstelling daalde weliswaar van 18,1% in 1996 naar 14,9%. Toch moet er rekening mee worden gehouden dat, omwille van toenemende internationale concurrentie, steeds meer industriële ondernemingen zich toespitsen op hun kernactiviteiten en hun secundaire activiteiten uitbesteden. Diezelfde internationale concurrentiedruk zorgde er ook voor dat de productiviteit in de industrie hoger ligt dan bij de verhandelbare diensten.

De loonkost per eenheid product in de ondernemingen, de indicator van het **prijscurrentievermogen**, steeg in 2005 met 2,3%, na een groeivertraging tussen 2001 en 2004. Deze stijging wordt verklaard door de daling van de algemene productiviteitsgroei. Omwille van de betere productiviteitsprestaties presteert de industriële sector relatief gezien beter dan de andere sectoren en de totale economie.

België behoudt zijn plaats als 10de grootste uitvoerder van goederen ter wereld en net zoals de meeste Europese landen is de Belgische **uitvoer** voornamelijk gericht op de Europese markten (76% van het totaal), waarbij Frankrijk, Duitsland en Nederland blijven domineren. Er wordt een duidelijke groei waargenomen van de uitvoer naar de 10 nieuwe EU-landen, gaande van een aandeel van 1,8% in 1996 naar 3,2% in 2005. De uitvoer naar Azië bleef stabiel in de periode 1996-2005 (van 9,2% naar 9,8%), met een lichte vooruitgang wat betreft de uitvoer naar China en India.

Voor de meeste **innovatie**-kernindicatoren heeft België een achterstand in te halen ten opzichte van het EU-gemiddelde, ondermeer inzake het aandeel van de uitgaven voor Onderzoek & Ontwikkeling in % van het BBP (zowel door de overheid als door de privé-sector) en de investeringen in risicodragend kapitaal.

Het globale Belgische prijsniveau op de **goederen-en dienstenmarkt** bevindt zich rond het EU15-gemiddelde. In bepaalde netwerkindustrieën echter, blijven de Belgische prijzen tot de hoogste van Europa behoren, zoals de telecommunicatieprijzen voor plaatselijke oproepen en de elektriciteitsprijzen voor gezinnen. De gasprijzen

voor industriële gebruikers en gezinnen sluiten dan weer dichterbij het EU-gemiddelde.

De globale graad van reglementering van de productmarkt ligt in België, overeenkomstig een veel gebruikte OESO-indicator, onder het OESO-gemiddelde. België scoort als open economie vooral goed voor handels- en investeringsbarrières, terwijl bijvoorbeeld de verplichtingen en administratieve lasten voor starters of de licenties en vergunningen in bepaalde sectoren duiden op een hogere graad van reglementering ten opzichte van het OESO-gemiddelde.

3. Energie

De openstelling van de gas- en elektriciteitsmarkt voor de concurrentie vormt een belangrijke fase in het integratieproces van de Europese energiemarkten.

Europa zal bovendien het hoofd moeten bieden aan nieuwe structurele uitdagingen die samenhangen met zijn energie-afhankelijkheid. Alle spelers op de gas- en elektriciteitsmarkt zullen nieuwe middelen moeten vinden om een interne markt te creëren die de consumenten de toegang garandeert tot veilige en competitieve energie, met respect voor het leefmilieu en in het teken van duurzame economische ontwikkeling.

Nu de Europese Commissie in een groenboek terug de vraag naar een energiebeleid opwerpt en nieuwe richtlijnen voorbereidt, is het goed om eens concreet de tendensen in ogenschouw te nemen die merkbaar zijn in het verloop van de belangrijkste componenten van de energiemarkt, rekening houdend met de internationale economische context.

Door de analyse van die componenten kan de overheid een grondige kennis van de energiesector verwerven, zodat de grote lijnen duidelijk worden voor een gecoördineerde aanpak op Europees vlak.

Wereldwijd kende men in 2005 een algemene stijging van de energieprijzen op de internationale markten. De toename van het wereldwijde energieverbruik verzwakte in 2005, met een stijging van 2,4% ten opzichte van 4,3% in 2004.

Steenkool is op wereldvlak de energiebron waarvan het verbruik in 2005 het sterkst toenam. Dit is voornamelijk te wijten aan de grote vraag naar steenkool van China (+10,6%). Zonder China had de stijging in 2005 ongeveer 1,5% bedragen. China is nu de grootste producent en de grootste verbruiker van steenkool wereldwijd.

In België daalde het primaire energieverbruik in 2005 met 2,6%. De dalende tendens was reeds in 2004 ingezet en vloeit vooral voort uit de zachtere weersomstandig-

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

heden en een sterke daling van het verbruik van vaste brandstof (-15,1%). Ook het verbruik van aardolie en aardgas nam in 2005 af, maar minder opvallend dan het verbruik van vaste brandstof.

4. Ondernemerschap

De dynamiek van het ondernemerschap

Ten opzichte van 2004 steeg in 2005 het aantal **oprichtingen** van ondernemingen en het aantal startende zelfstandigen opnieuw, respectievelijk met 2.975 eenheden (5,1%) en met 4.191 (7,4%). De sterke groei die zich in 2004 heeft voorgedaan, heeft zich in 2005 wel niet meer herhaald. Bij de ondernemingen gaat de groei van het aantal starters verder gepaard met een kleiner aantal **stopzettingen**. Dit is niet het geval bij de zelfstandigen, waar het aantal stopzettingen in 2005 opnieuw toeneemt. Eén van de vijf startende zelfstandigen is tussen de 25 en 30 jaar. Ten opzichte van 5 jaar geleden zijn er vandaag vooral meer starters van middelbare **leeftijd** (40 tot 60 jarigen). Daartegenover daalt het aantal stopzettingen bij de leeftijdscategorieën jonger dan 35.

Op globaal vlak bevestigt het aantal **faillissementen** in het eerste semester van 2006 de neerwaartse tendens die in 2005 werd geobserveerd. Het grootste gedeelte van de faillissementen concentreert zich bij ondernemingen op sectoraal vlak in handel en horeca, inzake grootte bij deze met micro-tewerkstelling (0 tot 4 werknemers) en naar juridische kenmerk, bij natuurlijke personen en (E)BVBA. Het faillissementsrisico varieert in functie van deze karakteristieken.

De actieve ondernemingen, zelfstandigen en werkgevers

Zowel het aantal BTW-plichtige ondernemingen als het aantal zelfstandigen groeit in 2005 sterk aan. De toename van het **ondernemingenbestand** is in 2005 de grootste van de afgelopen vijf jaren en komt met bijna 12.500 eenheden boven de 710.000 uit. De uitbreiding komt bijna volledig voor rekening van de groep van micro-ondernemingen zonder tewerkstelling.

Het aantal **zelfstandigen** stijgt met 13.192 of 1,7%. Deze groei wordt voor de helft gerealiseerd bij de "hoofdberoepers" die in 2005 zijn aangegroeid, na een periode van stagnatie. In 2005 neemt het aandeel van de "bijberoepers" en van de bestuurders van vennootschappen in het totaal tevens verder toe.

In 2005 telde de private sector in België 215.136 **werkgevers**, een toename van 0,73% tegenover 2004, minder sterk dan de voorgaande jaren, en goed voor 2.527.027 arbeidsplaatsen (+2,1%). De meeste werkgevers zijn terug te vinden in de handelssec-

tor. De toename van het aantal werkgevers doet zich vooral voor bij de KMO behalve in de handelssector.

In een recente Europese rangschikking over het aandeel van de **zelfstandige tewerkstelling** in de totale tewerkstelling komt België met een score van 16,2% boven het EU15-gemiddelde van 14,7% uit. Onze prestatie ligt merkbaar boven deze van onze buurlanden zoals Luxemburg met 6,6%, Frankrijk met 8,9% en Duitsland met 11,2%

De tewerkstelling en de toegevoegde waarde van de KMO

In 2005 werden in het bedrijfsleven zowat 52.000 nieuwe arbeidsplaatsen gecreëerd, waarvan bijna 70% bij de grote ondernemingen. Bij de KMO situeert de bijkomende arbeidsplaatscreatie zich voornamelijk in de bouwsector en de horeca, terwijl deze bij de grote ondernemingen hoofdzakelijk in de sectoren vastgoed, verhuur en diensten aan bedrijven en gezondheid heeft plaatsgevonden.

Ten opzichte van de voorgaande jaren blijft in 2004 het **aandeel van de KMO in de toegevoegde waarde** van de economie langzaam maar gestaag achteruitgaan.

De middenstand

Zowel in het domein van zelfstandigen en btw-plichtige ondernemingen, als op het vlak van werkgevers en tewerkstelling gaan de vrije beroepen er in absolute aantallen tussen 2004 en 2005 sterk op vooruit. De meest zichtbare structurele veranderingen zijn echter de toenemende diversiteit en de opkomst van vennootschappen in de zich uitdijende beroepsgroep.

Cijfermatig gezien behoort in 2005 ongeveer 25% van de Belgische bedrijven tot het ambachtswezen. Vooral de diensten- en de bouwsector telt een grote meerderheid vakkundige ambachtslui, voornamelijk individuele ondernemers. Met slechts 4% van het totaal wordt er in deze sector weinig tewerkstelling gecreëerd.

Eén derde van alle zelfstandigen zijn **vrouwen**. Op vijf jaar tijd is de populatie vrouwelijke zelfstandigen aangegroeid met 15.020 of met 6,9%. Deze toename wordt hoofdzakelijk gerealiseerd in de categorie bijberoep. Vrouwen vindt men vaak terug in de dienstensector, de handel of als beoefenaar van een vrij en intellectueel beroep.

5. Sectorale analyses

De toenemende belangstelling voor de competitiviteit van de Belgische economie, leidt tot de vaststelling dat een analyse van de globale economische activiteit nood heeft aan een aanvullend hoofdstuk. Een analyse waarbij de prestaties van individuele sectoren, en hun onderlinge verhoudingen, van naderbij bestudeerd worden.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

De intersectorale stromen, de productie en de tewerkstelling in de voornaamste subsectoren, de demografie, de uitvoer en een SWOT-analyse zijn de invalshoeken waarmee de gekozen sectoren worden toegelicht.

Zo blijkt de zeer diverse **voedingssector** een zeer uiteenlopende ontwikkeling te kennen van zijn productie en tewerkstelling. De uitvoer groeide zowel in waarde (+5%) als in volume (+10%) in 2005. De voornaamste uitvoerproducten (in waarde) zijn chocolade, snoepgoed en suikerwaren, gevolgd door vlees- en zuivelproducten en dranken.

De herstructurende **textiel- en kledingondernemingen** zien zich geconfronteerd met uitdagingen zoals innovatie, reglementering (zoals REACH) en opkomende economieën. De afnemende productie en tewerkstelling (met resp. 5% en 6%), het dalende aantal actieve ondernemingen en de matige uitvoerprestaties illustreren hun moeilijke situatie.

Ondanks de strikte Europese wetgeving, het ontbreken van een echt EU-octrooi, een tekort aan risicokapitaal en de kleine Belgische markt, groeide de veelbelovende, jonge **biotechnologiesector** in 2005. Vooral de voornaamste subsector met toepassingen in de gezondheidszorg droeg hiertoe bij.

De groeiende vraag naar staalproducten werkt de internationalisering (productie dicht bij de consument, vooral Azië) en de toename (+6%) van de productie van de autoconsumptieve **staalsector** in de hand. Zoals voor de meeste sectoren, zijn buurlanden zoals Duitsland, Frankrijk en Nederland de voornaamste afzetmarkten.

De basischemie (+10%), tevens de voornaamste subsector, was in 2005 de motor van de verhoging van de totale productie (+6%) van de **chemie**, sleutelsector in de kennis-economie. Opvallend is de plaatsing van de US als derde uitvoerbestemming, na Duitsland en Frankrijk. De energie-intensiteit van de sector illustreert het gebruik van aardolie als energiebron maar ook als grondstof.

De subsector assemblage van de **automobielsector** neemt 70% van de productie en 60% van de tewerkstelling voor zijn rekening. De sector onderscheidt zich door de aanwezigheid van een klein aantal KMO's (slechts 75%) en 4 grote internationale constructeurs (assemblagebedrijven), waarvan het behoud van hun vestiging in België van vitaal belang is voor de volledige supply chain.

De arbeidsintensieve **bouwsector** bloeide in 2005. De sector zag zijn bestellingen stijgen met 6%, terwijl de tewerkstelling stabiel (+1%) bleef. De stevige economische conjunctuur, gecombineerd met gemeenteraadsverkiezingen en een aanhoudend laag rentepercentage, lijken deze trend te ondersteunen. De sector kenmerkt zich door een groot aantal éénmanszaken, een stevige binnenlandse verankering met een tendens tot buitenlandse onderaanneming.

In termen van tewerkstelling en toegevoegde waarde is de **kleinhandelssector** zeer belangrijk voor de Belgische economie. Inherent aan de sector is dat de grootste afnemer, de finale consument (huishoudens) is. In 2005 stabiliseerden omzet en tewerkstelling van de sector zich, terwijl het aantal actieve ondernemingen verder afnam.

De **horecasector**, die zijn input vooral afneemt van de voedingssector, telt in 2005 bijna 56.000 ondernemingen (waarvan de helft restaurants) en 121.000 arbeidsplaatsen. Zowel de omzet als de tewerkstelling namen toe gedurende het afgelopen jaar.

De vervoerondersteunende activiteiten en het vervoer over land zijn de subsectoren die de **vervoersector** domineren, met een aandeel van resp. 67% en 21% in de omzet en 27% en 68% in de tewerkstelling. Ook de vervoersector zag zijn omzet fors (+8%) en zijn tewerkstelling (+4%) toenemen. Sinds 2002 gaat het beter met de luchthaven van Brussel maar het nakende vertrek van DHL, de verbindingsproblematiek en de geluidsoverlast zijn uitdagingen waarmee 'Brussels Airport' en de verschillende beleidsniveaus zich geconfronteerd zien, gezien het belang van de luchthaven voor het economische netwerk.

Het aantal ondernemingen in de **financiële sector** steeg de voorbije jaren voortdurend, terwijl de tewerkstelling daalde, dit zette zich door in 2005. Opvallend is dat bijna 81% van de werkgevers in de sector minder dan 5 werknemers telt. De banksector kenmerkt zich door een toenemende internationalisatie; dit blijkt zowel uit de uitstaande kredieten van de Belgische banken, hun buitenlandse bijkantoren en dochters als uit de aanwezigheid van buitenlandse banken in België.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

I

Conjunctuurverloop in België in 2005-2006

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

I.1 Internationale conjunctuur

Na een uitzonderlijk jaar 2004 is de wereldeconomie sterk blijven groeien in 2005, ondanks de aanhoudende stijging van de olieprijsen en het strakke monetaire beleid in de grote economische zones. De wereldeconomie is met 4,9% gegroeid in 2005 en volgens de vooruitzichten van de Europese Commissie zou de groei zich stabiliseren op 5,1% in 2006.

In zijn geheel verzwakte de groei van de wereldhandel in goederen licht. Deze vertraging deed zich vooral voor in de eerste helft van 2005. In de tweede helft van 2005 en in 2006 verbeterde de groei opnieuw, onder meer dankzij de Europese uitvoer naar het Midden-Oosten. De stijgende lijn van het indexcijfer van de vooruitzichten van de aankoopdirecteuren over het volledige jaar illustreert dit.

De olieprijsen stegen sterk over het gehele jaar 2005. Nieuwe records sneuvelden, zo noteerde de BRENT midden april zelfs 75 USD per vat. Diverse economische en geopolitieke factoren lagen aan de basis van deze prijsstijgingen. Enerzijds bleef de vraag naar olie toenemen door de economische groei in Azië, de US en het Midden-Oosten. Anderzijds zorgden geopolitieke spanningen (Iran, Irak, Nigeria) en natuurrampen (orkanen in de US) voor bijkomende druk in de reeds kwetsbare energiebevoorrading.

De gevolgen van de olieprijsstijging op de economische activiteit en de onderliggende inflatie bleven al bij al echter opvallend beperkt. Factoren die er hebben toe bijgedragen om deze impact te beperken zijn onder meer het afgenomen belang van de olie-intensiteit van de geïndustrialiseerde landen vergeleken met de jaren '70 en de kredietwaardigheid van het monetaire beleid in diezelfde landen.

De onevenwichtigheden op de betalingsbalansen zijn echter nog duidelijker geworden in 2005. In de US bereikte het handelstekort 800 miljard dollar, terwijl in China en in de olie-uitvoerende landen het handelsoverschot nog verder toenam.

De Verenigde Staten

Ondanks de hoge olieprijsen en het strakkere monetaire beleid, zette de economische opleving van 2002 zich verder, weliswaar iets gematigder dan in 2004. Het BBP nam toe met 3,2% in 2005, tegenover 3,9% in 2004. In 2005 werd de economische groei ondersteund door de gezinsuitgaven (dankzij een verbetering op de arbeidsmarkt) en de gegenereerde winsten door de prijsstijgingen in de vastgoedsector.

Het is pas in het tweede kwartaal van 2006 dat er een economische vertraging werd vastgesteld, van 1,3% groei in het eerste kwartaal naar 0,7% in het tweede. Deze

vertraging lijkt voornamelijk te wijten aan de ommekeer in de vastgoedsector. Naast de terugval van de investeringen in woongebouwen dalen ook andere indicatoren. Zo daalden het aantal bouwaanvragen en het aantal verkochte huizen, en vzwakte de prijsstijging voor nieuwe woningen, enz....

Desondanks wordt verwacht dat de US-groei zich, op een weliswaar minder overtuigend tempo, zou verder zetten in de tweede helft van 2006.

Japan

Na een gematigd 2004, kende de economische activiteit in 2005 een sterke dynamiek. De binnenlandse vraag vormde de motor van deze opleving (privé-consumptie en bruto vaste kapitaalvorming) terwijl de bijdrage van de netto-uitvoer verder afkalfde. Niettemin heeft deze economische groei de deflatoire trend, ingezet sinds de jaren '90, geen halt kunnen toeroepen. Terwijl de inflatie in 2004 nog stabiliseerde, is ze opnieuw teruggevallen in 2005.

China

In China groeide de economie in 2005 opnieuw met zo'n 10,2%. Zowel de binnenlandse vraag als de stevige groei van de uitvoer (24%) zorgden voor deze sterke economische prestatie.

China profiteert volop van de liberalisering van de wereldhandel en eist het leeuwendeel op in de textiel- en kledingsector. In de loop van 2005 hebben de US en de EU gebruik gemaakt van de vrijwaringclausule voor textiel, zoals voorzien in de toetredingsakte van China tot de WTO in 2001. Deze clausule voorziet de mogelijkheid tijdelijke maatregelen te nemen om nationale producenten te beschermen in geval van plotse invoerstijgingen vanuit China ten gevolge van de afgebouwde quota. Eveneens vermeldenswaard is de beperkte opwaardering van de Chinese munt (renminbi) in juli 2005.

De Chinese economische groei versnelde nog in de eerste helft van 2006, waarbij een jaarlijkse groei van 10,5% werd genoteerd. Er wordt verwacht dat de groei iets gematigder zal zijn in de tweede helft van 2006 en begin 2007.

De eurozone

De BBP-groei in de eurozone bedroeg 1,4% in 2005 tegenover 2,0% in 2004. Deze gematigde prestatie verbergt belangrijke verschillen in de samenstelling van de groei. Na een vertraging op kwartaalbasis ten opzichte van 2004, werd in de eerste helft van 2005 een heropleving genoteerd dankzij een vertraging van de invoergroei. Tijdens het derde kwartaal van 2005 herwon de economische activiteit van de eurozone een

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

beetje aan kracht (+0,6% op kwartaalbasis). De binnenlandse vraag en de netto-uitvoer (dynamischer dankzij de ondersteuning van de wereldeconomie) droegen bij tot deze groei.

De stabilisering van de olieprijs zorgde voor een inflatievertraging vanaf september 2005. De onderliggende inflatie bleef over het gehele jaar stabiel, wat een uiting is van het uitblijven van tweede-ronde effecten.

In de eerste helft van 2006 kende de eurozone een dynamische economische groei (3,5% op jaarbasis), twee keer zo snel als het ritme van de economische groei in 2005. Deze heropleving was algemeen, bijna alle lidstaten noteerden een BBP-groei die hoger lag dan hun potentiële groei.

De globalisering

De globalisering of mondialisering is een omvangrijk en moeilijk onderwerp en de uitdagingen voor de economische actoren zijn niet gering. Volgens vele analisten is de mondialisering essentieel een positief gebeuren, ondanks de hiermee gepaarde gaande herstructurerings- en inkomenshervormingen, al dan niet met begeleidende sociale maatregelen naargelang de beleidskeuzes.

De grote stromingen van de globalisering kunnen als volgt worden samengevat.

Sommige economische actoren ervaren de wereldwijde economische integratie als een bedreiging en zijn ongerust over de gevolgen ervan op de sociale zekerheid en de tewerkstelling. De verdedigers van deze stelling benadrukken de toenemende druk op de geïndustrialiseerde landen, afkomstig van opkomende economieën met lagere lonen, om gevoelige structurele hervormingen door te voeren. Het groeiende marktaandeel van deze opkomende economieën op de wereldmarkten van goederen en diensten treft voornamelijk de arbeidsintensieve sectoren. Een gevolg hiervan is de delocalisering van arbeid naar deze opkomende markten.

Een andere, veel optimistischere kijk, ziet in de integratie van de wereldeconomie een kans om een meer welvarende wereld te creëren. De voorstanders van deze benadering zijn van oordeel dat de nadelen van globalisering niet opwegen tegen de voordelen ervan. De bedrijven die in staat zijn om te concurreren zullen nog winnen aan productiviteit. Volgens deze visie zullen de reële lonen niet noodzakelijk afnemen en zullen de consumenten hun koopkracht voelen toenemen omdat de goederen afkomstig van de opkomende economieën goedkoper zijn.

Het is opvallend dat de toenemende wereldhandel tegelijk een feit of een uitdaging betekent voor de verschillende economische actoren. De mondialisering schept nieuwe en beloftevolle vooruitzichten, maar de grote globale onevenwichten met betrekking tot de overheidsfinanciën, de betalingsbalans en de arbeidsmarkten zijn niet leefbaar op lange termijn, en hierop moeten doeltreffende antwoorden gevonden worden.

Geconfronteerd met dit gegeven, heeft Europa gekozen voor een beleid tot verhoging van de potentiële economische groei en tot bestrijding van de werkloosheid en sociale uitsluiting, binnen het kader van duurzame ontwikkeling. De nadruk wordt hierbij gelegd op budgettaire discipline, het scheppen van een voordelig en gunstig investeringsklimaat, het bevorderen van onderzoek en ontwikkeling en innovatie, de modernisering van de arbeidsmarkt en de sociale samenhang.

De snelle groei van de wereldhandel is een bron van efficiëntiewinst voor de landen die er aan deelnemen. Op dit ogenblik heeft de toename van de handel niet alleen een impact op de producten maar ook op de productiefactoren die zich verplaatsen over de nationale grenzen heen. De liberalisering van de kapitaalmarkten speelt hier eveneens een belangrijke rol. In dit opzicht is het voor ieder land of economische zone noodzakelijk om gepaste prudentiële regels op te stellen en een toezicht op de financiële markten te voorzien om de leefbaarheid van het systeem te garanderen op lange termijn.

Landen proberen om de kosten van de globalisering te minimaliseren en de opbrengsten te optimaliseren. Zeker in Europa stelt men een bereidwilligheid vast om de werking van de arbeidsmarkt flexibeler te maken, gekoppeld aan een verhoogde inzetbaarheid van werknemers via permanente vorming, met een beperking van het aantal "slachtoffers" van structurele hervormingen.

Het is belangrijk te vermelden dat het jaar 2000 (het uiteenspaten van de internetzeepbel) een nieuwe fase inluidde van de mondialisering.

Vandaag nemen de innovatieve technologische- en organisationele capaciteiten, en meer algemeen alles wat bijdraagt tot de veranderingscapaciteit van een land, een steeds belangrijker plaats in. Deze nieuwe fase in de mondialisering wordt gekenmerkt door de toegenomen mogelijkheden van fragmentatie binnen het productieproces. Landen specialiseren zich niet alleen per gamma binnen de sectoren, maar ook per etappe binnen het productieproces voor eenzelfde product. Deze nieuwe fragmentatie is een bron van opportuniteiten en stelt de verworven posities in vraag van zowel de ontwikkelde als de opkomende landen.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Onderzoekers van verschillende internationale instellingen stellen vast dat het verschil in deze nieuwe mondialiseringsfase zal worden uitgemaakt door de capaciteit van de landen om zich aan te passen aan deze nieuwe economische wetmatigheid. Het komt erop aan tijdig aandacht te hebben voor de mondiale productienetwerken, teneinde zich optimaal te positioneren.

I.2 Algemeen verloop van het BBP

Methodologische toelichting bij het gebruik van de nationale rekeningen

Introductie kettingvolumemeting in de nationale rekeningen 2005

Waardeveranderingen van economische aggregaten kunnen opgedeeld worden in een factor die de prijsveranderingen van de onderliggende producten weergeeft en een factor die de volumeveranderingen weergeeft.

Om de volumegroei van het Bruto Binnenlands Product (BBP) en zijn componenten te meten is het nodig om uit het waardeverloop het effect van de prijsveranderingen te elimineren, door de prijzen "constant" te houden.

Tot nu toe werd dit gedaan door een keuze van een vast basisjaar (bv. 2000), dat de basis vormt om volumeberekeningen te maken. De prijsstructuur en de wegingen van dat vaste basisjaar worden in die benadering gebruikt om gedetailleerde reeksen en aggregaten tegen "constante prijzen van het basisjaar" te berekenen.

Omdat de relatieve prijzen van het basisjaar in de loop van de tijd steeds minder relevant worden, wordt de potentiële vertekening van de groei voor een bepaald jaar groter naarmate dit jaar verder verwijderd is van het basisjaar. Daarom werd tot nu toe in de nationale rekeningen om de vijf jaar een recenter basisjaar gekozen.

Ervaringen in diverse landen hebben evenwel uitgewezen dat bij snel wijzigende relatieve prijzen het mechanisme van een vijfjaarlijkse update van het basisjaar niet adequaat is om de recente economische groei te meten. Daarom werd in de EU besloten over te schakelen op een jaarlijkse update van het basisjaar. De jaarlijkse actualisatie van de prijsstructuur komt neer op het meten van de groei in «ketting-volumemaatstaven».

Bij toepassing van kettingindices wordt de volumegroei tussen twee opeenvolgende periodes, t en $t+1$, berekend door de prijzen en gewichten van het jaar

t te gebruiken. De wijzigingen tussen opeenvolgende periodes worden aan elkaar «gelinkt» (gecumuleerd) om een kettingindex te bekomen. Wanneer men tenslotte de kettingindex van een aggregaat toepast op het bedrag (niveau) van een gekozen referentiejaar (bv. 2004), bekomt men een volumemaatstaf in “kettineuro” (referentiejaar 2004).

De keuze van het referentiejaar heeft geen invloed op het groeipatroon van de reeks.

De introductie van kettingindices verbetert de accuraatheid van de meting van de economische groei en leidt tot een verbetering van de internationale vergelijkbaarheid.

Om de aggregaten uit te drukken in volume gebruikt het INR vanaf nu de raming in kettineuro's met referentiejaar 2004. Dit ter vervanging van constante prijzen van 2000.

Bron: INR en NBB.

Na een sterke groei in 2004 met 3%²; is de BBP-groei in 2005 teruggevallen tot 1,1%, wat lager ligt dan de potentiële groei die geraamd wordt op 2%.

Deze gegevens verbergen echter een kwartaalprofiel dat sedert het laatste kwartaal van 2005 (op jaarbasis) een verbetering vertoont. Maar al is het duidelijk dat de groei-vertraging werd stopgezet, kan men zich de vraag stellen of de nieuwe conjunctuur-cyclus niet zijn hoogtepunt heeft bereikt. De vooruitlopende samengestelde OESO-indicator (verloop over 6 maanden) lijkt hier bijvoorbeeld op te wijzen³.

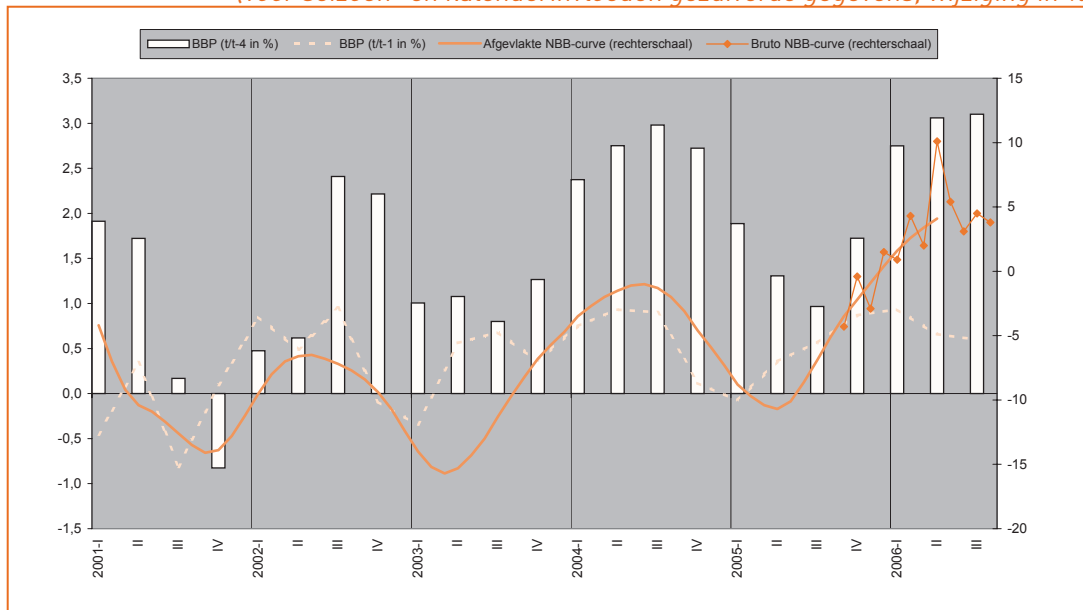
² Het betreft hier bruto-gegevens (raming in kettineuro, referentiejaar 2004) die een BBP-groei weergeven van 3% voor 2004 en 1,1% voor 2005. Op basis van voor seizoen- en kalenderinvloeden gezuiverde gegevens komt de BBP-groei op respectievelijk 2,7% en 1,5%.

³ Naast verschillende factoren die toelaten om toekomstige ontwikkelingen in te schatten, heeft de OESO een bijzondere aandacht voor de wijziging op 6 maanden van haar vooruitlopende samengestelde indicator (minder volatiel). Aldus verkrijgt men nog eerder en duidelijker een indicatie van de toekomstige keerpunten dan via de indicator zelf. In de praktijk worden de keerpunten van het BBP vastgesteld ongeveer 6 tot 9 maanden nadat de keerpunten werden gesignaleerd via de wijziging op 6 maanden.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek I.1: BBP en conjunctuurcurve

(voor seizoen- en kalenderinvloeden gezuiverde gegevens, wijziging in %)

Bron: INR, NBB en berekeningen FOD Economie.

Sedert 2000 heeft de Belgische economie een opeenvolging van 'mini-conjunctuurcycli' gekend, dit wil zeggen cycli van een steeds kortere duurtijd dan degene die traditioneel in de economische literatuur naar voren gebracht wordt. In 2005 lijkt zich opnieuw een start van een nieuwe cyclus voor te doen. De verzwakking van de economische groei werd onderbroken in het laatste kwartaal van 2005, dankzij een versterking van de binnenlandse vraag (als gevolg van de vertraging van de olieprijsstijging en de inflatie, een verbetering van het consumentenvertrouwen, betere economische vooruitzichten voor de ondernemers, ...). De beschikbare statistieken in de herfst van 2006 bevestigden de kracht van de Belgische economische activiteit in de eerste helft van 2006.

Tabel I.1: Sleutelfactoren die het BBP-verloop in 2006 beïnvloeden

Positieve factoren		Negatieve factoren en toekomstige risico's	
Binnenlandse vraag		Binnenlandse vraag	
Sterk ondernemersvertrouwen Lage intrestvoeten Hoge benuttingsgraad van de productiecapaciteit Stevige rendabiliteit van de bedrijven Groeiend consumentenvertrouwen Positieve verloop van de lonen Impact van de hervorming van de personenbelasting Creatie van jobs Lokale verkiezingen Vertraging van de inflatie Vermindering van de energiefactuur Voorraadopbouw		Bijsturing van de voorraden Geen nieuwe impulsen op het gebied van hervorming personenbelasting Mogelijk verlies van consumentenvertrouwen	
Buitenlandse vraag		Buitenlandse vraag	
Sterke internationale conjunctuur		Vertraging economische groei in de US en de EU Appreciatie van de euro Stijging van de intrestvoeten	

Op kwartaalbasis vertoont de economische groei duidelijk een nieuwe dynamiek sedert het tweede kwartaal van 2005, gaande van een vertraging van 0,1% in het eerste kwartaal naar een groei van 0,9% in het laatste kwartaal van 2005. Daarna bleef de BBP-groei robuust gedurende het eerste kwartaal van 2006, met tenslotte een BBP-groei van 0,6% in het derde kwartaal ten opzichte van het tweede kwartaal.

Op jaarbasis kende de BBP-groei een heropleving in het laatste kwartaal 2005, na een verzwakking gedurende de eerste drie kwartalen van 2005, waarbij zich een stabilisatie op hoog niveau aftekent in het derde kwartaal van 2006. De BBP-groei op jaarbasis is gestegen van 1,9% in het eerste kwartaal 2005 tot 3,1% in het derde kwartaal 2006.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel I.2: Bruto Binnenlands Product in volume

(wijziging in %, raming in kettingeuro, referentiejaar 2004)

	2005				2006		
	I	II	III	IV	I	II	III flash
t/t-1	-0,1	0,4	0,6	0,9	0,9	0,7	0,6
t/t-4	1,9	1,3	1,0	1,7	2,8	3,1	3,1

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Het jaar 2005 werd gekenmerkt door een verzwakking van de groei in de voornaamste componenten van het BBP⁴, met uitzondering van de overheidsinvesteringen die een electorale cyclus volgen (aanloop gemeenteraadsverkiezingen in 2006). De herneming van de BBP-groei in de eerste helft van 2006⁵ is te danken aan het herwonen dynamisme van de voornaamste componenten van de binnenlandse vraag, maar ook van de buitenlandse handel. Dit alles komt neer op een terugkeer naar een meer evenwichtig samengestelde economische groei.

Op jaarbasis leverde de netto-uitvoer in de eerste helft van 2006 echter nog een negatieve bijdrage tot de economische groei van -0,6%, terwijl de gezinsconsumptie en in mindere mate de investeringen, een positieve bijdrage leverden van respectievelijk 1,2 procentpunt en 0,3 procentpunt. De voorraadwijziging droeg in de eerste helft van 2006 eveneens bij tot de BBP-groei met 1,5% op jaarbasis.

⁴ Bruto gegevens in volume, raming in kettingeuro, referentiejaar 2004.

⁵ Voor seizoen- en kalenderinvloeden gezuiverde gegevens in volume, raming in kettingeuro, referentiejaar 2004.

Tabel I.3: Voornaamste componenten van het BBP

(waarde in miljoen euro, volumewijzigingen in % op jaar- en kwartaalbasis)
(waarde: brutogegevens tegen lopende prijzen)
(kwartaalverloop: voor seizoen- en kalenderinvloeden gezuiverde gegevens, in kettingeuro, referentiejaar 2004)

	mIn euro in 2005 waarde gewicht	Groei in % 2005	Volume : wijziging in %, t/t-4				Volume : wijziging in %, t/t-1								
			2005-I	2005-II	2005-III	2005-IV	2006-I	2006-II	2006-III	2006-IV					
Consumptieve bestedingen van de gezinnen	158.673	53,1%	0,9	0,2	0,7	0,9	1,6	2,2	2,3	0,2	0,3	0,3	0,8	0,8	0,5
Consumptieve bestedingen van de overheid	68.496	22,9%	-0,6	-0,1	-0,8	-0,9	-0,4	0,8	1,6	-0,5	-0,2	0,1	0,4	0,6	0,6
Formation brute de capital fixe	59.036	19,8%	4,0	8,1	9,4	3,2	0,4	2,0	1,0	0,7	4,0	-3,0	-1,2	2,3	3,0
Bruto vaste kapitaalvorming van de bedrijven, zelfstandigen en IZW's	39.435	13,3%	3,2	8,0	11,9	1,4	-1,7	1,1	-0,6	0,3	5,5	-5,7	-1,5	3,2	3,8
Bruto vaste kapitaalvorming in woongebouwen	14.297	4,8%	3,2	5,8	2,8	3,0	2,4	2,9	4,2	0,3	0,4	0,9	0,8	0,8	1,6
Bruto vaste kapitaalvorming van de overheid	5.304	1,8%	12,8	15,3	7,6	18,6	12,6	6,8	5,5	5,6	1,8	8,6	-3,6	0,1	0,7
Binnenlandse vraag zonder voorraden	286.205	95,9%													
Voorraadwijzigingen (1)	3.390	1,1%	0,4	-0,1	-0,8	0,4	2,9	1,8	1,1	0,6	0,0	1,2	1,1	-0,5	-0,6
Binnenlandse vraag	289.595	97,0%													
Netto-uitvoer (1)	8.946	3,0%	-0,5	0,4	0,3	-0,3	-2,3	-1,0	-0,1	-0,7	-0,4	-0,4	-0,6	0,5	0,4
Totale uitvoer	257.697	87,1%	2,8	5,8	4,3	2,7	0,6	1,9	2,6	-0,2	0,3	0,5	0,0	1,1	0,9
Totale invoer	248.751	84,8%	3,5	5,2	3,9	3,1	4,0	3,5	3,1	0,9	0,9	1,2	1,0	0,4	0,5
Bruto binnenlands product tegen marktprijzen	298.541	100%	1,1	1,9	1,3	1,0	1,7	2,8	3,1	-0,1	0,4	0,6	0,9	0,9	0,7

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.
(1) bijdrage tot de groei in procentpunt.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

I.3 Gezinsconsumptie en bepalende factoren

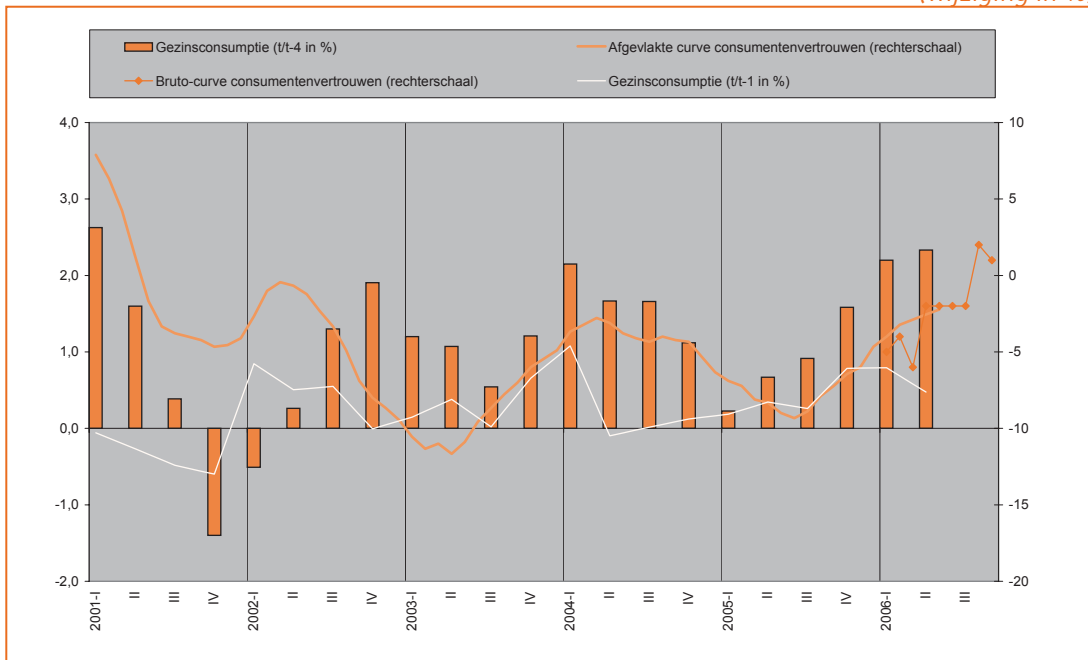
De gezinsconsumptie kende in 2005 een minder sterke groei dan in 2004: 0,9% groei op jaarbasis tegen 1,5% het jaar ervoor. Toch verbergt deze jaargroei een kwartaalprofiel in stijgende lijn sedert het tweede kwartaal van 2005 (op jaarbasis), die zich heeft voortgezet gedurende de eerste helft van 2006. Voor het jaar 2006 lijkt de gezinsconsumptie sterk te presteren, vooral omwille van een gunstig verloop van het beschikbare inkomen van de gezinnen. De koopkracht van de gezinnen lijkt inderdaad te profiteren van de positieve gevolgen van de fiscale hervormingen, het positieve loonverloop, de stijging van het aantal gecreëerde jobs en van een gematigde inflatie in vergelijking met 2005. Bovendien zou de verbetering van het consumentenvertrouwen (stabilisering van de energieprijzen en een meer dynamische arbeidsmarkt) een eventuele stijging van de spaarquote uit voorzorg moeten kunnen afremmen.

Tabel I.4: Sleutelfactoren die aan de basis liggen van de gezinsconsumptie in 2006

Positieve factoren	Negatieve factoren en toekomstige risico's
Vertraging van de inflatie	Vertraging consumentenvertrouwen op het einde van het jaar
Vermindering van de energiefactuur	Mogelijke verhoging van de spaarquote uit voorzorg
Gunstige verloop van het beschikbare inkomen	
Gevolgen van de belastingshervorming (persoonbelasting)	
Creatie van nieuwe jobs	
Verbetering van het consumentenvertrouwen	

Grafiek I.2: Gezinsconsumptie

(wijziging in %)

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Op kwartaalbasis stegen de gezinsuitgaven gedurende het ganse jaar 2005 tot aan het eerste kwartaal van 2006. Vanaf het tweede kwartaal 2006 was er een verzwakking merkbaar. De groei evolueerde van 0,2% in het eerste kwartaal 2005 naar 0,8% in het eerste kwartaal van 2006, vooraleer licht te vertragen naar 0,5% in het tweede kwartaal van 2006.

Op jaarbasis heeft de dynamiek van de gezinsuitgaven zich verdergezet in de eerste helft van 2006. De groei van de gezinsconsumptie, op jaarbasis, evolueerde van 0,2% in het eerste kwartaal 2005 naar 2,3% in het tweede kwartaal van 2006.

Tabel I.5: Gezinsconsumptie in volume

(in kettingeuro, referentiejaar 2004, wijziging in %)

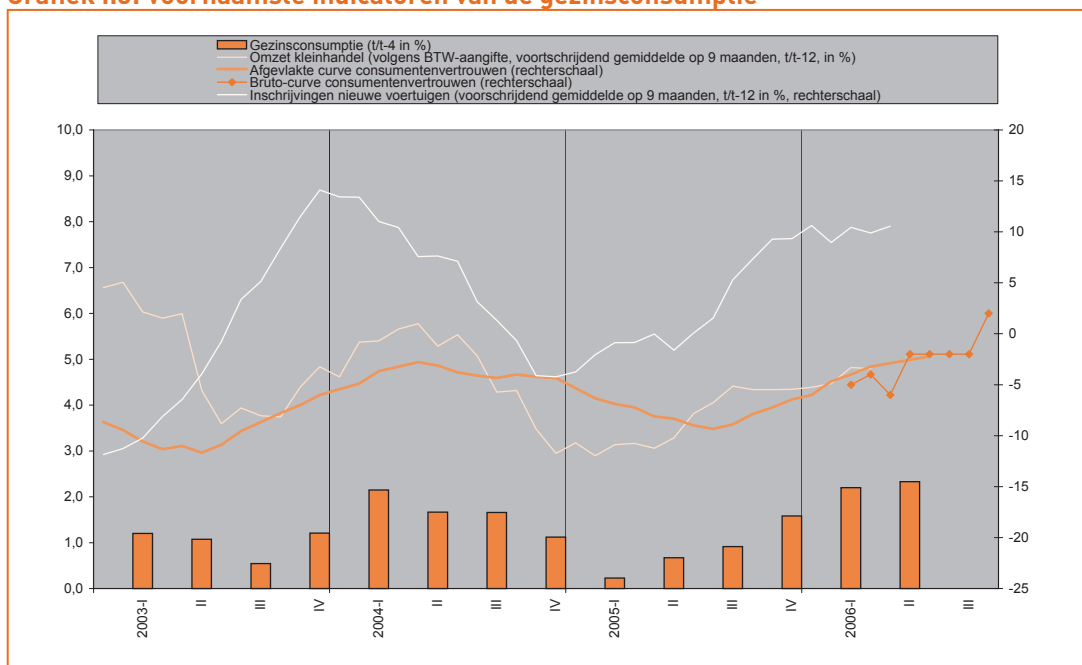
	2005				2006	
	I	II	III	IV	I	II
t/t-1	0,2	0,3	0,3	0,8	0,8	0,5
t/t-4	0,2	0,7	0,9	1,6	2,2	2,3

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

De voornaamste statistische indicatoren die representatief zijn voor de consumptie vertoonden gelijkaardige ontwikkelingen in 2005. De afgevlakte curves van het consumentenvertrouwen, van het aantal inschrijvingen van nieuwe voertuigen en de omzet van de kleinhandel (volgens BTW-aangiften) lopen parallel met het profiel van de consumptie-uitgaven. In de eerste helft van 2006 verliepen de verschillende afgevlakte curves positief maar minder uitgesproken. Dit verloop geeft een indicatie van een mogelijk stevige positieve ontwikkeling van de consumptie-uitgaven voor het ganse jaar 2006.

Grafiek I.3: Voornaamste indicatoren van de gezinsconsumptie

Bron: INR, NBB, FOD Economie en berekeningen FOD Economie.

Het consumentenvertrouwen heeft zich licht hersteld vanaf eind 2005 en stabiliseerde rond -2 punten in de periode juni tot september 2006. In oktober 2006 werd voor de eerste keer sedert 2002 opnieuw een positieve waarde opgetekend. Na een waarde van -14 punten in september 2005, kwam de totale waarde van het consumentenvertrouwen op +2 punten in oktober 2006. De afgevlakte curve van het consumentenvertrouwen (afgevlakt op 9 maanden) illustreert het geobserveerde herstel en doet vermoeden dat de gezinsconsumptie tamelijk robuust zal zijn voor het ganse jaar 2006.

Overeenkomstig de cijfers gepubliceerd door de FOD Economie, daalde het aantal inschrijvingen van nieuwe voertuigen in 2005 met 0,9% ten opzichte van 2004 (jaar met een Autosalon). Voor de eerste negen maanden van 2006 werd echter opnieuw een duidelijke vooruitgang waargenomen (10,6%), met een stijging van 19,7% voor het eerste kwartaal 2006 ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2005. Vervolgens vertraagde het stijgingsritme van de inschrijvingen in het tweede en derde kwartaal 2006. Het voortschrijdende gemiddelde op negen maanden vertoont een gelijkaardig profiel als dat van de gezinsuitgaven en lijkt een lichte groeivertraging van de consumentuitgaven aan te duiden naar het einde van 2006.

Het indexcijfer van de omzet in de kleinhandel (berekend door de FOD Economie op basis van BTW-gegevens) vertoont een versneld kwartaalprofiel gedurende het ganse jaar 2005 (met uitzondering van het eerste kwartaal). Ten opzichte van 2004 werd een totale verhoging van 3,5% opgetekend en voor de eerste acht maanden van 2006 werd op jaarbasis een blijvende progressie van 4,6% waargenomen. Net zoals de twee voorgaande indicatoren, vertoont het voortschrijdend gemiddelde een stijgend profiel met een neiging tot een lichte vertraging. Toch wordt er voor het ganse jaar, net zoals voor het gezinsverbruik, een krachtige groei van de omzet in de kleinhandel vooropgesteld.

Tabel 1.6: Indicatoren van de gezinsconsumptie

(voortschrijdende gemiddelde op 9 maanden voor het vertrouwen; wijziging van het voortschrijdende gemiddelde in % op jaarbasis voor de andere indicatoren)

	2005				2006	
	I	II	III	IV	I	II
Consumentenvertrouwen	-7	-8	-9	-6	-4	-3
Inschrijvingen nieuwe voertuigen	-0,9	-1,6	5,3	9,3	10,4	nb
Omzet kleinhandel	3,1	3,3	4,4	4,3	4,8	nb

Bron: NBB, FOD Economie en berekeningen FOD Economie.

nb: niet beschikbaar.

1.4 Investerings

De bruto vaste kapitaalvorming groeide in 2005 met gemiddeld 4,0% op jaarbasis, na een groei van 7,9% het jaar ervoor onder impuls van een herneming van de bedrijfs- en gezinsinvesteringen. Uit tabel 1.7 blijkt de stijgende evolutie van de overheidsinvesteringen, die vooral een weerspiegeling is van de verkiezingscyclus in 2006. Met name de infrastructuurwerken stijgen gevoelig tijdens het verkiezingsjaar en het jaar daarvoor.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel I.7: Bruto vaste kapitaalvorming

(wijziging in % op jaarbasis)

	Bruto vaste kapitaalvorming	Bedrijfsinvesteringen	Investerings in woningen	Overheidsinvesteringen
2004	7,9	8,1	9,0	3,2
2005	4,0	3,2	3,2	12,8

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

1.4.1 Investerings in woningen

Ondersteund door de blijvend gunstige financieringsvoorwaarden (lage hypothecaire intrestvoeten), zijn de investeringen in woongebouwen gestegen met 3,2% in 2005, na een stijging van 9,0% het jaar daarvoor. Bovendien benadrukken de gegevens van de nationale rekeningen dat de gezinsinvesteringen voor de derde opeenvolgende keer hoger lagen dan de groei van het reële beschikbare gezinsinkomen.

Als weerspiegeling van een sterk consumentenvertrouwen en een verhoging van het aantal toegekende bouwaanvragen, is de groei van de residentiële investeringen op jaarbasis geëvolueerd van gemiddeld 5,8% gedurende het eerste kwartaal van 2005 naar 2,4% in het laatste kwartaal 2005, om uiteindelijk aan kracht te winnen en uit te komen op +4,2% in het tweede kwartaal van 2006.

Ook de wijziging op kwartaalbasis getuigt van een versnelling van de groei van de investeringen in woongebouwen in de eerste helft van 2006 (+1,6% in het tweede kwartaal, tegen +0,8% in het laatste kwartaal 2005).

Tabel I.8: Investerings in woningen

(in volume, in kettingeuro, referentiejaar 2004, wijziging in %)

	2005				2006	
	I	II	III	IV	I	II
t/t-1	0,3	0,4	0,9	0,8	0,8	1,6
t/t-4	5,8	2,8	3,0	2,4	2,9	4,2

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

1.4.2 Bedrijfsinvesteringen

Na een herstel tot 8,1% groei in 2004, als inhaalbeweging na twee jaren van achteruitgang, groeiden de bedrijfsinvesteringen in 2005 met 3,2%.

Onder invloed van een gunstige vraag en aantrekkelijke financiële voorwaarden, was de groei op jaarbasis van de productieve investeringen vooral krachtig gedurende de eerste helft van 2005 (+12% in het tweede kwartaal) om nadien om te buigen. Na een groei van 1,1% in het eerste kwartaal 2006 zijn de bedrijfsinvesteringen licht gekrompen in het tweede kwartaal (-0,6%).

Deze wijzigingen werden onder meer beïnvloed door de aankoop van overheidsgebouwen, die in de nationale rekeningen worden geboekt als een desinvestering door de overheid, en door belangrijke maritieme investeringen in het tweede kwartaal 2005 (aankoop zeeschepen).

Op kwartaalbasis stegen de bedrijfsinvesteringen vanaf het eerste kwartaal 2006 opnieuw: van -1,5% in het vierde kwartaal 2005 naar +3,8% in het tweede kwartaal 2006. Dit profiel weerspiegelt zich in de herneming van het uitstaande bedrag van toegekende bedrijfskredieten sedert het derde kwartaal 2005.

Tabel I.9: Bedrijfsinvesteringen

(in volume, in kettingeuro, referentiejaar 2004, wijziging in %)

	2005				2006	
	I	II	III	IV	I	II
t/t-1	0,3	5,5	-5,7	-1,5	3,2	3,8
t/t-4	0,8	11,9	1,4	-1,7	1,1	-0,6

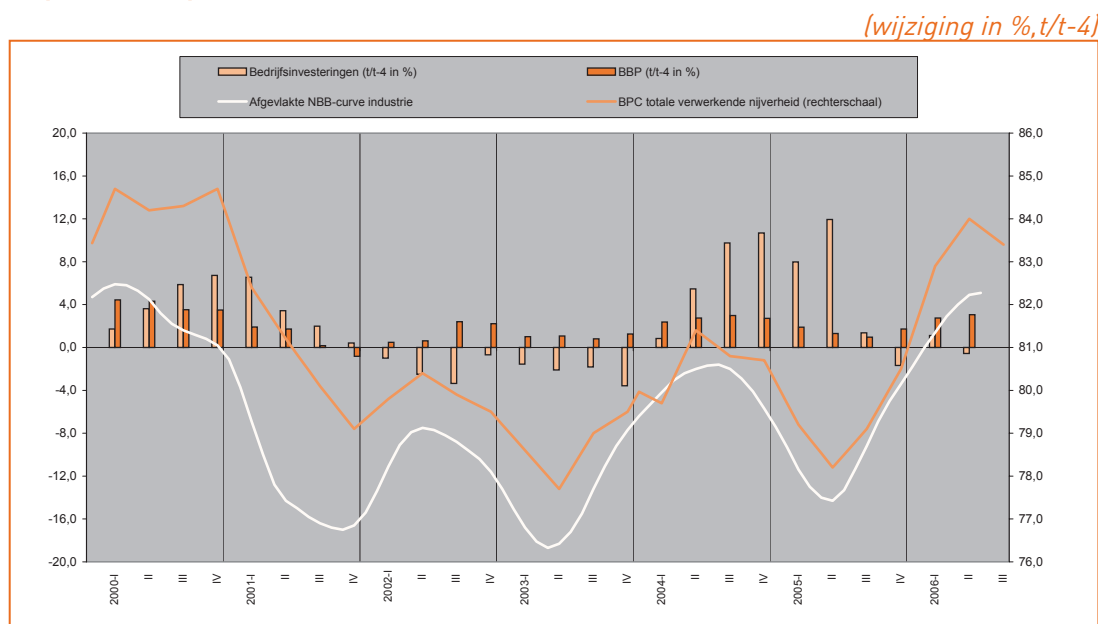
Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

De aanpassing van het productieapparaat aan de wijzigingen van de economische activiteit vereisen een aanpassingsperiode (zie grafiek I.4). Tijdens de betreffende periode, vertoonden de bedrijfsinvesteringen een uitgesteld profiel ten opzichte van de benuttingsgraad van de productiecapaciteit (BPC) en het profiel van de afgezwakte curve van het ondernemersvertrouwen.

Nadat de benuttingsgraad van de productiecapaciteit voor de verwerkende nijverheid op 78,2% uitkwam in de zomer van 2005, werd een geleidelijke stijging waargenomen tot 84% in juli 2006, een niveau dat hoger ligt dan het gemiddelde op lange termijn. Op sectoraal vlak, kenden de productie van intermediaire goederen (85,5%) en investeringsgoederen (84,8%) de sterkste stijgingen. De BPC van de consumptiegoederen is gegroeid van 75,5% in juli 2005 naar 81,0% een jaar later.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek I.4: Bedrijfsinvesteringen, conjunctuurcurve van de industrie, benuttingsgraad van de productiecapaciteit in de industrie (BPC)

Bron: INR, NBB en berekeningen FOD Economie.

De productieve investeringsgraad (aandeel van de vaste bedrijfsinvesteringen in het BBP, uitgedrukt in kettingeuro, referentiejaar 2004), dat op een voldoende hoog niveau moet groeien om het groeipotentieel van de economie te garanderen, bedroeg 13,4% in 2005, de hoogste ratio sedert 2000.

1.5 Buitenlandse handel

1.5.1 Uitvoer

Na een stijging van 5,9% in 2004, verzwakte de groei van het Belgisch uitvoervolume van goederen en diensten in de loop van 2005 om uiteindelijk uit te komen op +2,8%.

Volgens de maandelijkse statistieken van de waarde van de buitenlandse handel, groeide de goederenuitvoer op jaarbasis met respectievelijk 8,9% en 7,0% in 2004 en 2005. De uitvoer naar de Europese partners, die ongeveer drie vierden van onze uitvoer uitmaakt, bedroeg +5,5% in 2005 tegenover +9,0% in 2004. De extra-communautaire uitvoer steeg met 11,9%, wat hoger lag dan de groei met 8,5% van 2004.

De gegevens van de nationale rekeningen wijzen op een vertraging op jaarbasis van onze uitvoer van goederen en diensten tijdens de tweede helft van 2005. Onder invloed van de verzwakking bij onze partners uit de eurozone, beperkte onze uitvoergroei zich tot 0,6% in het laatste kwartaal 2005, tegen +5,8% bij het begin van 2005.

De internationale omgeving was daarentegen opnieuw gunstig tijdens de eerste helft van 2006. De herneming van onze handelsrelaties (+2,6% op jaarbasis in het tweede kwartaal 2006) was een uiting van het dynamisme van de wereldhandel en meer bepaald de heractivering van de Europese vraag en de uitgestelde effecten van de depreciatie van de euro in 2005.

Op kwartaalbasis hernam de Belgische buitenlandse handel in 2006 opnieuw aan kracht. Onze uitvoer van goederen en diensten steeg met 1,1% en 0,9% in het eerste en tweede kwartaal.

Tabel I.10: Belgische uitvoer

(in volume, in kettingeuro referentiejaar 2004, wijziging in %)

	2005				2006	
	I	II	III	IV	I	II
t/t-1	-0,2	0,3	0,5	0,0	1,1	0,9
t/t-4	5,8	4,3	2,7	0,6	1,9	2,6

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Uit grafiek I.5 blijkt dat de industriële productie van intermediaire goederen (per werkdag), die vooral gericht is naar de buitenlandse markten, een stijging kende van 9,0% op jaarbasis in het eerste kwartaal 2006, na een inkrimping met 7,0% in het derde kwartaal 2005.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek I.5: Uitvoer en productie van intermediaire goederen

(wijziging in % op jaarbasis)

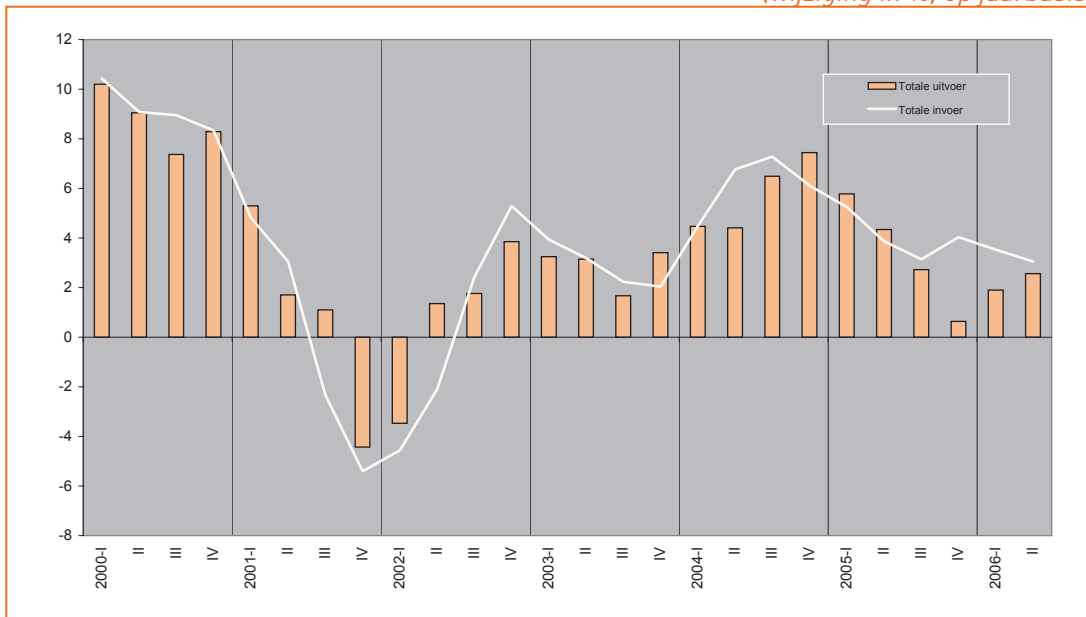
Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

I.5.2 Invoer

Na een aanhoudende groei in 2004 (gemiddelde jaargroei van 6,3%) is de toename van het invoervolume van goederen en diensten gevoelig afgenomen in 2005 (+3,5%).

Grafiek 1.6: Belgische invoer en uitvoer

(wijziging in %, op jaarbasis)

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Als weerspiegeling van de finale vraag, kende de invoergroei van goederen en diensten op jaarbasis een geleidelijke verzwakking, gaande van +5,2% in het eerste kwartaal 2005 naar +3,1% in het tweede kwartaal van 2006 (zie grafiek 1.6).

Onze industrie is vooral geconcentreerd op de handel op het niveau intra-bedrijfstakingen en de productie van halfafgewerkte producten, vandaar dat onze invoer voor een belangrijk deel wordt beïnvloed door onze uitvoer. Een gedeelte van de ingevoerde producten wordt ingezet in het productieproces om na verwerking opnieuw te worden uitgevoerd, terwijl een ander deel bestemd is voor consumptie en investeringen.

Ondersteund door een krachtigere binnenlandse vraag, groeide de invoer op kwartaalbasis tot 1,2% in het derde kwartaal 2005 om achteraf te vertragen (+0,5% in het tweede kwartaal 2006). Alles in acht genomen groeide de invoer in 2005 toch sterker dan de uitvoer. De omgekeerde beweging werd waargenomen in de eerste helft van 2006, waardoor de netto-uitvoer opnieuw een positieve bijdrage leverde tot de BBP-groei.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel I.11: Belgische invoer

(in volume, in kettingeuro referentiejaar 2004, wijziging in %)

	2005				2006	
	I	II	III	IV	I	II
t/t-1	0,9	0,9	1,2	1,0	0,4	0,5
t/t-4	5,2	3,9	3,1	4,0	3,5	3,1

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

I.6 Voornaamste bedrijfstakken

Bij het inschatten van het belang van de verwerkende nijverheid voor de Belgische economie (zowel in termen van bijdrage tot de BBP-groei als wat betreft ontvangsten via uitvoer) moet rekening worden gehouden met de vele nevendiensten die erdoor ontstaan (met gevolgen voor de rest van economie). Ook al is de Belgische economie een diensteneconomie, toch blijft de industriële stimulans van wezenlijk belang.

Vanuit hun positionering in het productieproces en de mate van blootstelling aan internationale concurrentie, worden de verschillende bedrijfstakken anders beïnvloed door de stijgende energieprijzen. De industriële sector, die zeer gevoelig is voor de schommeling van de energieprijzen, staat voor grote uitdagingen op het vlak van concurrentievermogen en beleid.

Voor sommige industriële sectoren (zie deel V) ligt de inzet bij meer onderzoek en ontwikkeling, innovatie, de bescherming van de intellectuele eigendomsrechten, de normalisatie en de toegang tot kapitaal voor de innovatieve KMO's.

Tabel I.12: Bruto toegevoegde waarde per bedrijfstak
(waarde: brutogegevens in lopende prijzen)
(wijziging: bruto gegevens, in kettingeuro, referentiejaar 2004)

	mln EUR		Volume : Wijziging in %	
	2005	aandeel	2004	2005
Landbouw, jacht, bosbouw en visserij	2.925	1,0%	7,3	7,8
Industrie	51.079	17,1%	3,3	-0,2
Bouwnijverheid	12.911	4,3%	5,1	1,1
Diensten	198.637	66,5%	1,8	1,4
Handel, vervoer en communicatie	61.228	20,5	2,4	-1,2
Financiële activiteiten, onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening	74.349	24,9	1,5	4,1
Openbaar bestuur en onderwijs	37.189	12,5	0,8	0,2
Andere diensten	25.872	8,7	2,9	1,1
Andere componenten	32.989	11,1%	8,2	0,8
Bruto binnenlands product tegen marktprijzen	298.541	100%	3,0	1,1

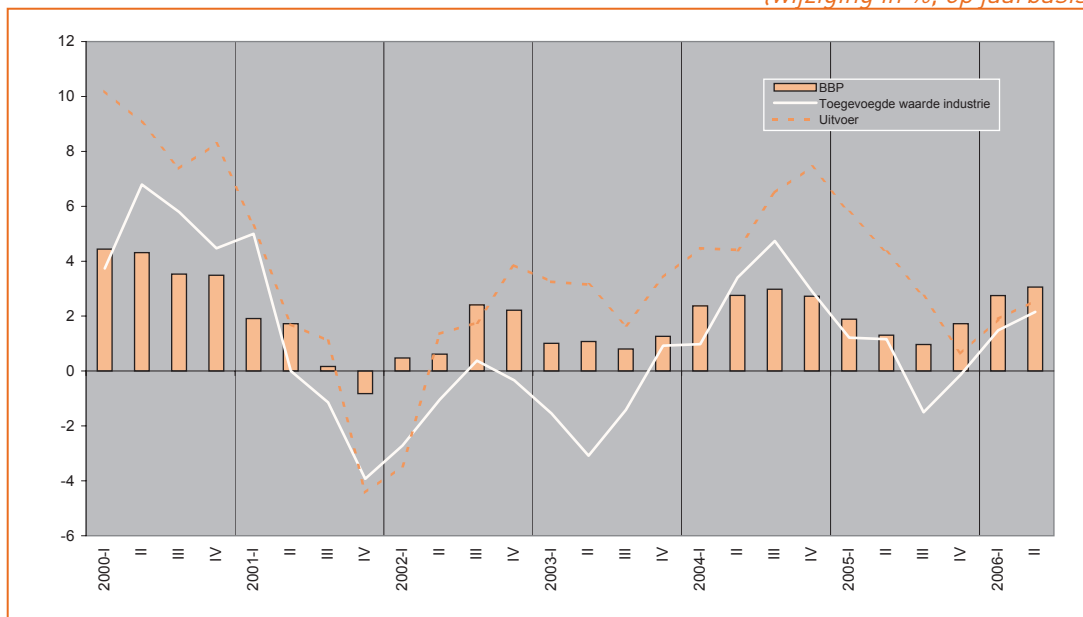
Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Zoals blijkt uit grafiek I.7 bestaat er een sterke correlatie tussen de wijziging van de bruto toegevoegde waarde van de industrie en de uitvoer van goederen en diensten. Dit profiel kan worden verklaard door de oriëntatie van de industriële productie die in ruime mate gericht is op de buitenlandse markt. De uitvoer is in de verwerkende nijverheid immers een belangrijke bron van activiteit.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek I.7: BBP, uitvoer en toegevoegde waarde van de industrie

(wijziging in %, op jaarbasis)

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

I.6.1 Belangrijkste bedrijfstakken

Het BBP werd beïnvloed door de activiteitswijzigingen in de industrie en de dienstensector. De toegevoegde waarde van de industrie daalde in 2005 met 0,2%, na een groei van 3,3% in het voorgaande jaar. In de dienstensector verzwakte de groei van de toegevoegde waarde eveneens, gaande van een gemiddelde groei van 1,8% in 2004 naar 1,4% in 2005. Ook de bouwnijverheid kende een groeivertraging van de toegevoegde waarde van 1,1% in 2005, tegenover 5,1% een jaar eerder. De bedrijfstak “landbouw, jacht, bosbouw en visserij” daarentegen kende een stijging van 7,8% na een stijging van 7,3% in 2004.

Tabel I.13: Toegevoegde waarde per bedrijfstak

(wijziging in % op jaar- en kwartaalbasis)
(waarde: brutogegevens in lopende prijzen)

(wijzigingen: kwartaalgegevens in volume, in kettingeuro, referentiejaar 2004, voor seizoen- en kalenderinvloeden gezuiverd)

	mIn EUR		Volume : Wijziging inn %, t/t-4				Volume : Wijziging in %, t/t-1							
	2005	aandeel	2005-I	2005-II	2005-III	2005-IV	2006-I	2006-II	2005-I	2005-II	2005-III	2005-IV	2006-I	2006-II
Landbouw, jacht, bosbouw en visserij	2.925	1,0%	7,9	7,8	8,3	6,7	-2,1	-3,1	5,1	1,0	1,2	-0,6	-3,6	0,0
Industrie	51.079	17,1%	1,2	1,2	-1,5	-0,1	1,5	2,2	-0,8	0,6	0,1	0,0	0,8	1,2
Bouwnijverheid	12.911	4,3%	1,1	-1,4	2,1	5,4	7,6	8,0	-1,0	1,5	1,7	3,1	1,2	1,8
Diensten	198.637	66,5%	2,3	1,6	1,7	1,4	2,2	2,8	0,2	0,1	0,6	0,5	0,9	0,8
Handel, vervoer en communicatie	61.228	20,5%	2,6	-0,6	-0,8	-3,7	-2,0	-0,2	-0,6	-1,2	-0,1	-1,8	1,1	0,6
Financiële activiteiten, onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening	74.349	24,9%	3,2	4,3	4,8	6,4	6,5	6,5	1,1	1,3	1,5	2,4	1,2	1,3
Openbaar bestuur en onderwijs	37.189	12,5%	0,2	0,1	0,1	0,3	0,7	1,0	-0,1	0,0	0,1	0,2	0,3	0,3
Andere diensten	25.872	8,7%	1,7	1,0	0,8	0,8	1,2	1,5	0,1	0,1	0,2	0,3	0,5	0,4
Andere componenten	32.989	11,1%	1,1	1,3	-1,1	3,7	6,5	4,0	-1,1	1,0	0,4	3,3	1,6	-1,4
Bruto binnenlands product tegen marktprijzen	298.541	100%	1,9	1,3	1,0	1,7	2,7	3,1	-0,1	0,4	0,6	0,9	0,9	0,7

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

I.6.1.1 Industrie

Op kwartaalbasis vertoonde de activiteitsgroei in de industrie een neerwaartse trend in 2005, alvorens een opleving te noteren vanaf de eerste helft van 2006. Na een stabilisering in het laatste kwartaal 2005, steeg de groei van de toegevoegde waarde van de industriële sector geleidelijk onder impuls van een duidelijk aantrekkende vraag om uiteindelijk te komen tot 1,2% groei in het tweede kwartaal 2006. De industriële activiteit werd vooral ondersteund door een opleving van de intra-communautaire industriële handel, wat een gevoelige druk met zich mee bracht op de productiecapaciteit in de verwerkende nijverheid.

Op jaarbasis vertoonde de industriële activiteit een stijgend verloop in de eerste helft van 2006, na een verzwakking in de voorgaande kwartalen. Na een daling met 1,5% in het derde kwartaal 2005, verliep de jaargroei opnieuw positief onder invloed van de groei van de buitenlandse afzetmarkten, om te komen tot +2,2% in het tweede kwartaal 2006.

I.6.1.2 Bouwnijverheid

Op kwartaalbasis verliep de activiteit in de bouwsector positief in 2005, gaande van een daling van -1,0% in het eerste kwartaal tot een stijging van 3,1% in het laatste kwartaal. De eerste maanden van 2006 vertoonden een ombuiging van de groei, gevolgd door een nieuwe stijging (+1,8% in het tweede kwartaal).

De bouwsector die sedert 2004 wordt geconfronteerd met een tekort aan voldoende gekwalificeerde werkkrachten, kende op jaarbasis een versteviging van de groei vanaf het derde kwartaal 2005, om uiteindelijk te komen tot een jaargroei van 8,0% in het tweede kwartaal 2006. Dit dynamisme is voor een deel te verklaren door een hogere vraag naar openbare werken en civiele bouwkunde vanwege de lokale overheden in de aanloop naar de gemeentelijke verkiezingen.

I.6.1.3 Diensten

De activiteit in de dienstensector kent een sterke groei sedert het derde kwartaal 2005 (+0,6% op kwartaalbasis). Met uitzondering van de sector «handel, vervoer en communicatie » werd deze groei in alle dienstenactiviteiten opgetekend.

De toegevoegde waarde in de dienstensector kende een opvallend dynamisch verloop in 2006, onder meer omwille van de sector “dienstverlening aan bedrijven”, die op zijn beurt nauw verbonden is met de activiteitsgroei van de industriële bedrijven. Na een stijging van 0,1% op kwartaalbasis in het tweede kwartaal 2005, verstevigde de activiteitsgroei in de dienstensector tot 0,9% in het eerste en 0,8% in het tweede kwartaal 2006.

Op jaarbasis vertraagde de groei van de toegevoegde waarde in 2005 tussen het eerste kwartaal (+2,3%) en het laatste kwartaal (+1,4%), gevolgd door een heropleving in 2006 (+2,8% in het tweede kwartaal 2006).

Deze versteviging van de toegevoegde waarde in de dienstensector op jaarbasis sedert begin 2006 is voornamelijk toe te wijzen aan het gunstige verloop van de activiteiten "handel, vervoer en communicatie" en "financiële activiteiten, onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening".

I.6.2 Bijdrage van de voornaamste bedrijfstakken tot de BBP-groei

Met uitzondering van de industrie, die een licht afremmend effect had op de groei in 2005, hebben de voornaamste bedrijfstakken positief bijgedragen tot de BBP-groei, gaande van 0,9 procentpunt voor de diensten tot 0,1 procentpunt voor de bouwnijverheid en de landbouw.

Voor het gehele jaar 2005 heeft de heropleving van de tak "financiële activiteiten, onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening" een tegengewicht gevormd voor de productievertraging van de tak "handel, vervoer en communicatie".

Het BBP wordt gedefinieerd als de som van de bruto toegevoegde waarde in de bedrijfstakken en het saldo van de productgebonden belastingen en subsidies.

Zoals blijkt uit tabel I.14, die een overzicht geeft van de bijdrage van de bedrijfstakken tot de groei van de bruto toegevoegde waarde, heeft de dienstensector de groei in de eerste helft van 2006 sterk ondersteund. Met name de tak "financiële activiteiten, onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening" heeft 1,9 procentpunt bijgedragen tot de totale groei van de toegevoegde waarde, terwijl de tak "handel, vervoer en communicatie" een negatieve bijdrage heeft geleverd (-0,3 procentpunt).

Tabel I.14: Bijdrage van de voornaamste sectoren tot de groei van de toegevoegde waarde

	Bedrijfstakken	Groei van de toegevoegde waarde
2004	Diensten (1,4 procentpunt) Industrie (0,6 procentpunt) Bouw (0,2 procentpunt) Landbouw (0,1 procentpunt)	2,3%
2005	Diensten (1,0 procentpunt) Industrie (0,0 procentpunt) Bouw (0,1 procentpunt) Landbouw (0,1 procentpunt)	1,1%

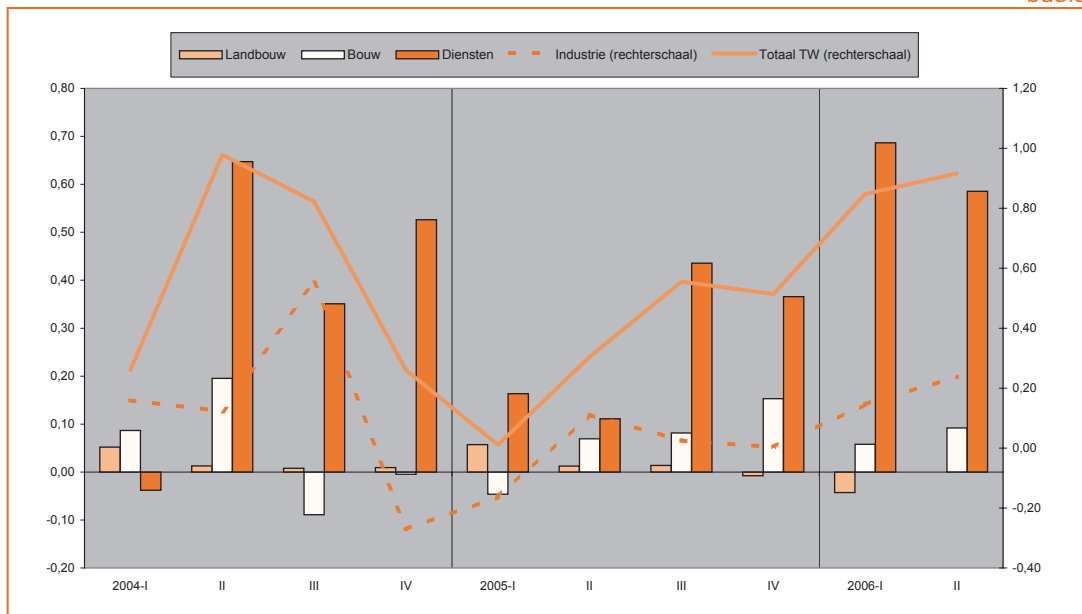
« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

	Bedrijfstakken	Groei van de toegevoegde waarde
1ste helft 2006 (t/t-2)	Diensten (1,9 procentpunt) Industrie (0,4 procentpunt) Bouw (0,4 procentpunt) Landbouw (0,0 procentpunt)	2,6%

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Het verloop in de dienstensector en de industrie, zoals weergegeven in grafiek I.8, verklaren grotendeels het conjuncturele BBP-verloop. Naast de inhaalbeweging van een weinig dynamische tweede helft van 2005, vertoont de eerste helft van 2006 een heropleving van de economische activiteit in het merendeel van de bedrijfstakken. Met een bijdrage van 0,2 procentpunt tot de groei van de bruto toegevoegde waarde in het tweede kwartaal 2006 (op kwartaalbasis) lijkt de ontwikkeling van de industrie weer meer gelijk te lopen met het verloop in de andere bedrijfstakken.

Grafiek I.8: Bijdrage van de voornaamste bedrijfstakken tot de bruto toegevoegde waarde
(in %, voor seizoen- en kalenderinvloeden gezuiverde gegevens, op kwartaalbasis)

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Tabel I.15: Bijdrage van de voornaamste bedrijfstakken tot de groei van de economische activiteit
 (in %, voor seizoen- en kalenderinvloeden gezuiverde gegevens, op jaar- en kwartaalbasis)
 (kwartaalgegevens in volume, in kettingeuro, referentiejaar 2004)

	in procentpunt, op jaarbasis				in procentpunt op kwartaalbasis			
	2005-I	2005-II	2005-III	2005-IV	2006-I	2006-II	2006-III	2006-IV
Landbouw, jacht, bosbouw en visserij	0,1	0,1	0,1	0,1	-0,0	-0,0	0,0	0,0
Industrie	0,2	0,2	-0,3	0,0	0,3	0,4	0,0	0,1
Bouwnijverheid	0,0	-0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,1	0,1
Diensten	1,5	1,0	1,1	1,0	1,4	1,9	0,4	0,3
Handel, vervoer en communicatie	0,5	-0,1	-0,2	-0,8	-0,4	-0,04	0,0	0,2
Financiële activiteiten, onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening	0,8	1,1	1,2	1,6	1,7	1,7	0,4	0,3
Openbaar bestuur en onderwijs	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0
Andere diensten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Andere componenten	0,1	0,1	-0,1	0,4	0,7	0,4	0,0	0,2
Bruto binnenlands product tegen marktprijzen	1,9	1,3	1,0	1,7	2,8	3,1	0,6	1,0

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

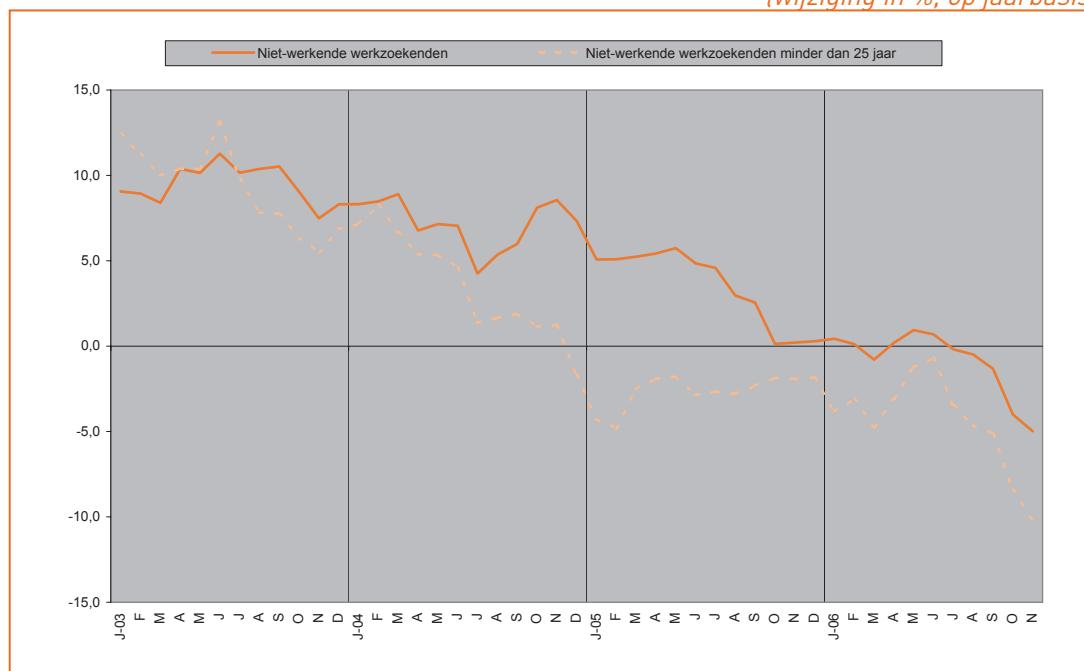
« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

I.7 Werkloosheid

De gegevens betreffende de werkzoekenden worden voor het ogenblik vertekend door nieuwe telmethodes. Er bestaan nu twee bronnen: de cijfergegevens van de regionale instanties (VDAB, FOREM, ORBEM), die nog onderhevig zijn aan herzieningen, en de RVA-gegevens (federale instantie), die niet alle werklozen weergeeft maar enkel de werkzoekenden die genieten van een uitkering.

Grafiek I.9: Aantal niet-werkende werkzoekenden jonger dan 25 jaar

(wijziging in %, op jaarbasis)

Bron: RVA en berekeningen FOD Economie.

Het verloop van het aantal werkzoekenden verschilt gevoelig in functie van de leeftijdscategorie. Zo nam de stijging van het aantal jonge werklozen (jonger dan 25 jaar) op jaarbasis maand per maand af en was ze negatief over het gehele jaar 2005. Het aantal jonge werklozen nam dus af in deze periode.

Tenslotte valt nog op te merken dat 2005 een gevoelige verhoging kende van het aantal werklozen boven de 50 jaar. Dit is wellicht te verklaren door de aanpassing van de criteria voor niet-werkzoekende volledig uitkeringsgerechtigde werklozen. Vroeger waren werklozen boven de 50 jaar niet verplicht naar werk te zoeken en kwamen ze dus ook niet in de statistieken van de werkzoekenden voor. De leeftijdsgrens hiervoor is geleidelijkaan opgetrokken. Sinds juli 2004 zijn het enkel nog de nieuwe werklozen van 58 jaar of ouder die niet in deze categorie opgenomen worden.

I.8 Consumptieprijzen

I.8.1 Algemeen

Voornamelijk onder invloed van de energieprijzen is de inflatie, uitgedrukt als de stijging op jaarbasis van het algemene indexcijfer van de consumptieprijzen volgens het nationale concept, gestegen tot 2,8% in 2005, tegen 2,1% in 2004. In de eerste negen maanden van 2006 is het algemene prijsniveau gemiddeld met 1,8% gestegen. Dat niveau werd eveneens beïnvloed door de invoering in januari 2006 van een index met een nieuwe productenkorf (zie verder kader I.3).

De gezondheidsindex (gebruikt voor de indexering van lonen en uitkeringen en voor de aanpassing van de huurprijzen), waarin tabak, alcohol, benzine en diesel niet inbegrepen zijn, steeg daarentegen met 2,2% in 2005, na 1,6% in 2004. Gedeeltelijk als gevolg van het prijsverloop van huisbrandolie en aardgas, bedroeg de stijging op jaarbasis van de gezondheidsindex 1,7% tijdens de eerste 9 maanden van 2006.

Wel is de onderliggende inflatie (zonder de vluchtige componenten voeding en energieproducten), die de tendens op langere termijn beter weergeeft en die ruim plaats maakt voor de diensten, beperkt gebleven tot 1,7% in 2005, na 1,6% in 2004. Het verloop op jaarbasis van de onderliggende index ging van 1,2% in het eerste kwartaal van 2006 terug naar gemiddeld 1,0% in het derde kwartaal. Hieruit blijkt een goed beheerste spreiding van de energieschok en het uitblijven van een prijs-loonspiraal, omwille van de intensivering van het internationale handelsverkeer met een sterke invloed op de loon- en prijsvorming.

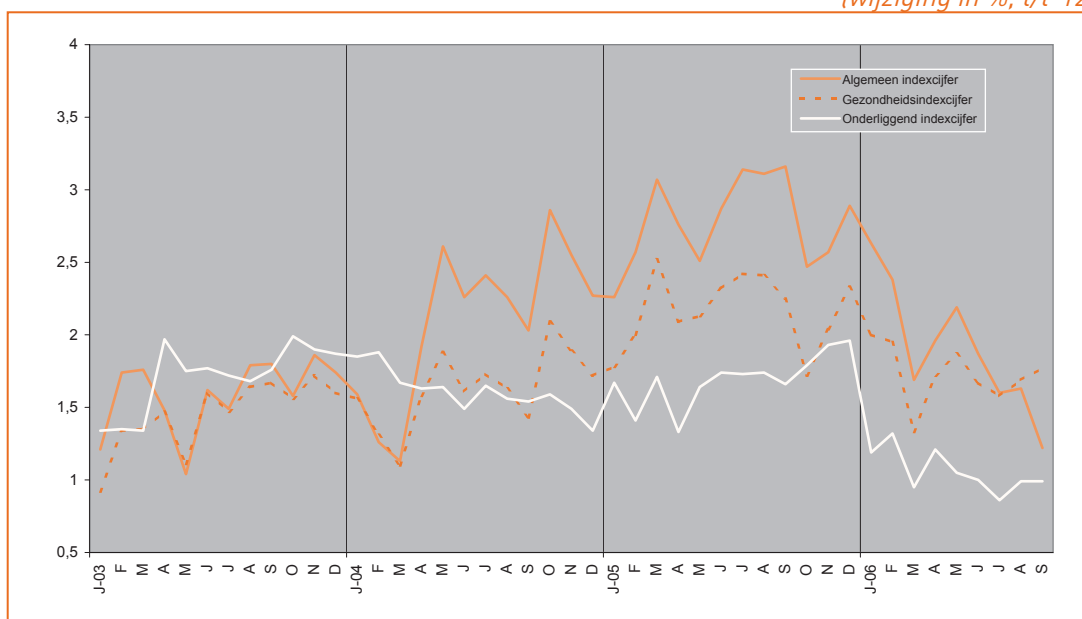
De geringere energieafhankelijkheid (voor de productie van één BBP-eenheid is minder energie nodig), de beschikbaarheid van het productieapparaat ten voordele van de diensten, de opkomst van lagekostenproducenten, de zwakke inflatieverwachtingen, de loonmatiging in de buurlanden en de afvlakking van de olieprijsen als gevolg van het "programmacontract", dat de verbruikersprijzen voor olieproducten reguleert, beperken eveneens het risico voor een inflatoire ontsporing.

Het concept "onderliggende inflatie" werd nochtans recent door de Europese Centrale Bank in vraag gesteld. Blijkbaar wordt de inflatiedruk van binnenuit onderschat. De weerslag van prijsstijgingen van energieproducten wordt immers geneutraliseerd maar het effect ervan op de prijzen van afgewerkte producten blijft opgenomen. Onder invloed van de concurrentiekracht en het gewicht van de ingevoerde goederen worden ingevoerde afgewerkte producten goedkoper.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek I.10: Indexcijfer van de consumptieprijzen

(algemeen, gezondheid, onderliggende)
(wijziging in %, t/t-12)

Bron: FOD Economie.

Mechanisch omhooggedreven door de verhoging van de prijzen van de olieproducten steeg de inflatie tot het derde kwartaal van 2005 (+3,1%) alvorens weer te dalen. De ontspanning bij de olieprijs betekende samen met een gunstig niveau-effect één van de belangrijkste factoren voor het gematigde prijsniveau in het derde kwartaal van 2006 (+1,5%). De inflatie schommelde in 2006 tussen 2,6% (in januari) en 1,2% (in september). In 2005 was die marge nog nauwer, nl. tussen 2,3% en 3,2%.

Na +2,9% in december 2005 is het algemene indexcijfer van de consumptieprijzen minder sterk gestegen tot maart 2006 (+1,7%). Daarna ging het tijdelijk weer sterker omhoog, onder invloed van een nieuwe opflakking van de olieprijs.

1.8.2 Groepen van de functionele classificatie

Uit de opsplitsing van het algemene indexcijfer van de consumptieprijzen in vier groepen blijkt dat de niet-voedingswaren sterk bijdroegen tot de inflatie. Behalve in augustus en september 2006 heeft die groep in de beschouwde periode het meest bijgedragen tot de inflatie.

Tabel I.16: Indexcijfers van de consumptieprijzen
(wijziging in %op jaarbasis)

	2005			2006			2004	2005	9 maanden 2006
	II	III	IV	I	II	III			
Voedingswaren	2,28	1,66	1,71	1,06	1,00	2,89	1,54	1,93	1,65
Niet-voedings-waren	3,41	4,63	3,33	3,05	2,53	0,51	2,23	3,60	2,04
Diensten	2,16	2,20	2,38	1,50	1,65	1,53	2,36	2,35	1,56
Huurprijzen	1,85	2,06	2,26	3,65	3,49	3,51	1,88	1,99	3,55
Algemeen indexcijfer	2,71	3,14	2,64	2,24	2,01	1,49	2,10	2,78	1,91
Gezondheidsindex	2,18	2,36	2,03	1,76	1,75	1,68	1,63	2,17	1,73

Bron: FOD Economie.

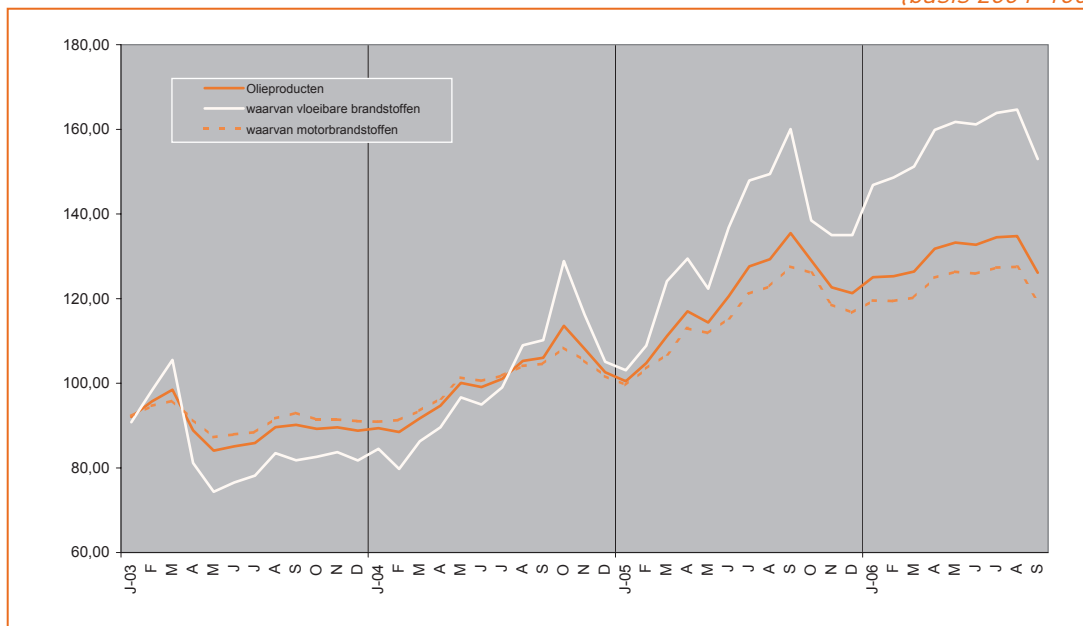
Voornamelijk onder invloed van de energiecomponenten stegen de prijzen van de niet-voedingswaren op jaarbasis met gemiddeld 3,4% in het tweede kwartaal van 2005 en met +4,6% in het derde kwartaal van 2005, alvorens weer geleidelijk te zakken. Gedeeltelijk tengevolge van de tijdelijke regeringsmaatregelen om de stookoliefactuur van particulieren te beperken nam het groeitempo van het indexcijfer in deze groep af van 3,3% in het laatste kwartaal van 2005 naar +0,5% in het derde kwartaal van 2006. Het bedrag van die toelage was onmiddellijk aftrekbaar voor leveringen in de laatste maanden van het jaar 2005.

In de context van een stijgende vraag hebben de vrees voor een onderbreking van de bevoorrading, de voortdurende geopolitieke onrust in enkele producerende landen evenals speculatieve factoren gezorgd voor een prijsstijging van de ruwe olie. Daardoor ging de stijging op jaarbasis van het Belgische indexcijfer van de olieproducten verder omhoog tot +25,7% in het derde kwartaal van 2005. Pas in het volgende kwartaal verzwakte ze tot +15,0%. Begin 2006 trokken de prijzen weer aan, evenals in mei als gevolg van de Iraanse crisis (nucleaire activiteiten) en het gasconflict tussen Rusland en Oekraïne. Daarna kwam er, op jaarbasis, een substantiële vertraging.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek I.11: Indexcijfers van de prijzen voor olieproducten

(basis 2004=100)

Bron: FOD Economie.

Tegen een achtergrond van geopolitieke spanning bedroeg de bijdrage van de olieproducten tot de inflatie 1,2 punt in januari en 0,8 punt in mei 2006.

In het kielzog van de prijsschommelingen van het vat ruwe olie kenden de voornaamste componenten van de olieproducten, huisbrandolie en brandstoffen, sterke prijsstijgingen in het derde kwartaal van 2005 en de eerste maanden van 2006. Zoals blijkt uit grafiek I.11, was de stijging sterker bij huisbrandolie.

Bij de gasprijzen (aardgas en petroleumgas), die enkele maanden plegen achter te lopen op de schommelingen van de olieproducten op de internationale markten, lijkt de invloed geringer. De stijging op jaarbasis van de aardgasindex versnelde van kwartaal tot kwartaal tot +16,6% in het derde kwartaal van 2006 en droeg in dat kwartaal 0,3 procentpunt bij tot de gemiddelde inflatie.

Onder invloed van de liberalisering van de markt in Vlaanderen – met als gevolg een groeiend marktaandeel van nieuwe toeleveranciers en een concurrentie tussen uitbaters van distributienetwerken – daalden de elektriciteitsstarieven over het hele jaar 2006 (-0,3% op jaarbasis). De Eliaheffing in het Vlaams Gewest, die de minderontvangsten van de gemeenten als gevolg van de vrijmaking van de elektriciteitsmarkt moet compenseren, heeft de resultaten voor het derde kwartaal 2005 in opwaartse zin beïnvloed. De elektriciteitsprijzen zijn in het eerste kwartaal van 2006 lichtjes gedaald (-0,6% op jaarbasis) maar daarna weer gestegen met +4,4% in het tweede en +3,8% in het derde kwartaal van 2006.

Tabel I.17: Prijsverloop van de energieproducten
(wijziging in % en procentpunt op jaarbasis)

	Wijziging op jaarbasis							Bijdrage tot de inflatie	
	2005	9 maanden 2006	III 2005	IV 2005	I 2006	II 2006	III 2006	2005	9 maanden 2006
Brandstoffen	15,25	8,70	19,70	14,53	15,94	10,86	0,69	0,57	0,33
Aardgas	9,04	16,03	9,43	12,15	15,39	16,08	16,61	0,08	0,29
Petroleumgas	7,09	12,05	5,78	9,53	16,58	10,35	9,37	0,01	0,01
Elektriciteit	-0,27	2,49	-0,60	-1,82	-0,62	4,41	3,79	-0,01	0,07
Vloeibare brandstoffen (huisbrandolie)	32,53	19,36	43,75	16,62	32,89	24,24	5,28	0,32	0,19
Vaste brandstoffen (antraciet)	3,17	4,86	2,56	2,20	6,88	4,28	3,48	0,00	0,00

Bron: FOD Economie.

De tendens van de prijzen voor niet-voedingswaren werd mede bepaald door de drinkwatertarieven, waarvan de schommeling op jaarbasis evolueerde van +6,5% in het derde kwartaal van 2005 naar +3,2% een jaar later.

Ook de prijs van de farmaceutische producten steeg in de loop van 2006 minder: 2,4% in het derde kwartaal tegen gemiddeld 4,3% in het eerste kwartaal. De bijdrage van deze deelindex tot de inflatie ging met de helft achteruit tijdens deze periode. In het derde kwartaal van 2006 bedroeg hij nog slechts 0,04 procentpunt.

Uit tabel I.18 blijkt dat de prijsdaling voor audio- en videomateriaal gedurende de beschouwde periode aanzienlijk was, waardoor de weerslag van de fikse stijging van de olieprijs begin 2006 op het algemene peil van de consumptieprijzen gedeeltelijk kon worden gecompenseerd. De bijdrage tot de inflatie van deze index bedroeg -0,14 procentpunt in het derde kwartaal van 2006 tegen -0,05 procentpunt een jaar voordien.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel I.18: Voornaamste deelindexen die de niet-voedingsproducten hebben beïnvloed

(wijziging in % en procentpunt, op jaarbasis)

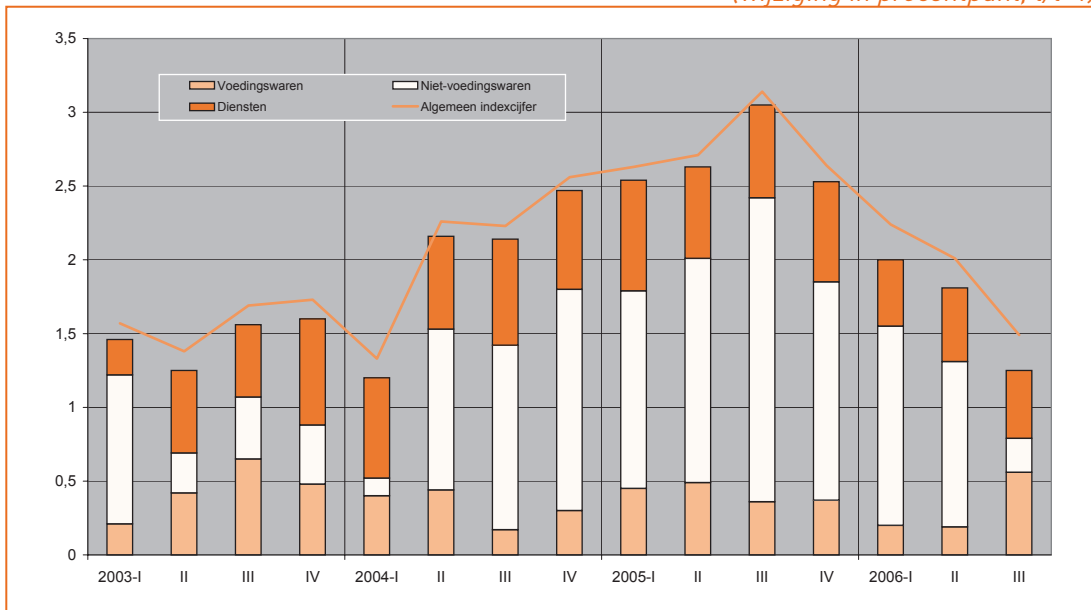
	Wijziging op jaarbasis							Bijdrage tot de inflatie	
	2005	9 maanden 2006	III 2005	IV 2005	I 2006	II 2006	III 2006	2005	9 maanden 2006
Tabak	2,84	3,38	2,43	4,70	3,82	3,41	2,92	0,04	0,04
Farmaceutische specialiteiten	2,56	3,58	2,75	4,56	4,28	4,06	2,40	0,04	0,06
Aankoop van voertuigen	1,11	1,22	1,45	1,44	1,15	1,15	1,36	0,06	0,07
Dragers opname beeld en geluid	-1,93	-9,81	-2,32	-1,95	-9,85	-10,05	-9,53	-0,01	-0,05
Waterverbruik	5,64	4,08	6,47	6,11	6,05	2,99	3,21	0,05	0,04
Herstel - & onderhoudsproducten	2,71	2,10	2,97	3,35	2,29	2,22	1,80	0,04	0,03
Benzine en smeermiddelen	15,05	9,32	19,54	14,43	16,04	10,96	0,95	0,57	0,36
Audio- & videoapparatuur	-6,83	-25,65	-7,06	-7,11	-24,66	-25,52	-26,76	-0,04	-0,16
Elektriciteit, gas en andere brandstoffen	9,43	9,58	12,06	5,45	10,67	11,84	6,23	0,59	0,60

Bron: FOD Economie.

Wat nu de diensten betreft, wisselden periodes van snellere stijging en periodes van verzwakking van de prijzen elkaar in de loop van de kwartalen af, met een gemiddelde toename van 2,3% voor het jaar 2005. Dat is ongeveer evenveel als het jaar voordien. Het prijsverloop, op jaarbasis, voor diensten is van het eerste kwartaal van 2005 op een jaar tijd teruggegaan van +2,6% naar +1,5%. In het tweede kwartaal steeg het indexcijfer weer tot 1,7%; in het derde stabiliseerde het op 1,5%. Deze schommelingen doen vermoeden dat de invloed van de energieschok beperkt blijft tot eerste-ronde-effecten – directe repercussies van de energiecomponenten – en tot een spreiding naar de prijzen van andere vormen van intermediair verbruik.

Grafiek I.12: Bijdrage van de voornaamste groepen tot de inflatie

(wijziging in procentpunt, t/t-4)

Bron: FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel I.19: Voornaamste deelindexen die de groep diensten hebben beïnvloed

(wijziging in % en procentpunt, op jaarbasis)

	Wijziging op jaarbasis							Bijdrage tot de inflatie	
	2005	9 maanden 2006	2005-III	2005-IV	2006-I	2006-II	2006-III	2005	9 maanden 2006
Horeca	2,89	3,00	2,89	3,06	2,93	3,03	3,05	0,19	0,20
Onderhoud en reparatie	4,58	4,76	4,85	5,22	5,53	4,70	4,05	0,08	0,09
Toeristische reizen	1,81	2,89	1,23	1,65	0,81	4,31	3,55	0,05	0,09
Verzekeringen	2,30	3,56	1,80	2,66	3,40	3,46	3,81	0,04	0,07
Vervoerdiensten	3,00	-2,72	3,04	3,17	-2,30	-3,31	-2,55	0,02	-0,02
Diensten van artsen en andere medisch geschoolden	2,71	3,57	3,26	2,04	4,94	3,32	2,46	0,03	0,04
Kapsalons en schoonheidsinstituten	3,73	2,84	3,93	3,72	3,53	2,65	2,33	0,05	0,03
Telefoon- en telegrafie diensten & fax	1,38	-5,38	1,38	0,00	-4,61	-5,58	-5,95	0,03	-0,11
Diensten recreatie & cultuur	1,57	1,75	1,41	1,95	1,75	1,55	1,96	0,04	0,05

Bron: FOD Economie.

Uit tabel I.19 blijkt dat de groep "diensten" gekenmerkt wordt door een dynamiek vol tegenstellingen.

Bij de groep van de voedingswaren stegen de prijzen gevoelig in het derde kwartaal van 2006 (+2,9% op jaarbasis) als gevolg van de slechte weersomstandigheden. De prijsstijging op jaarbasis bedroeg 4,1% in september. Dat is meer dan in de zomer van 2003, toen er eveneens uitzonderlijke prijsstijgingen te wijten waren aan het slechte weer. Vanaf april 2006 zijn de prijzen van voedingsmiddelen versneld gestegen. Daardoor werd dit de groep die in september het meest bijdroeg tot de inflatie (+0,8 procentpunt).

De prijzen van vis en verse groenten hebben het prijsniveau in deze groep in het derde kwartaal van 2006 vooral aangetrokken. Zij lagen resp. 8,1% en 16,9% hoger dan het jaar voordien.

Tabel I.20: Deelindexen die in 2006 de levensmiddelenprijzen het sterkst omhoog dreven
(wijziging in % en procentpunt, op jaarbasis)

	Wijziging op jaarbasis						Bijdrage tot de inflatie	
	2005	9 maanden 2006	2005 IV	2006 I	2006 II	2006 III	2005	9 maanden 2006
Vlees	1,92	1,26	1,44	1,23	0,96	1,59	0,11	0,07
Brood en granen	2,97	1,77	2,29	1,13	1,77	2,40	0,10	0,06
Vis	2,39	4,31	3,17	-0,97	5,80	8,11	0,03	0,05
Vers fruit	0,15	4,19	3,01	6,32	0,79	5,47	0,00	0,04
Verse groenten	6,44	8,20	-6,12	5,22	2,50	16,87	0,05	0,07

Bron: FOD Economie.

Daartegenover blijkt uit tabel I.21 een beperkte bijdrage van de prijs van suikerwaren, oliën en vetten.

Tabel I.21: Deelindexen die in 2006 de levensmiddelenprijzen het minst omhoog dreven
(wijziging in % en procentpunt, op jaarbasis)

	Wijziging op jaarbasis						Bijdrage tot de inflatie	
	2005	9 maanden 2006	2005 IV	2006 I	2006 II	2006 III	2005	9 maanden 2006
Melk, kaas en eieren	-0,07	-0,20	-0,18	-1,01	-0,29	0,70	-0,00	-0,00
Oliën en vetten	0,20	2,33	-1,61	0,00	2,36	4,63	0,00	0,01
Suikerwaren	2,47	2,08	2,74	2,28	1,68	2,28	0,03	0,03

Bron: FOD Economie.

In de eerste helft van 2006 daalde de prijsindex voor melk, kaas en eieren verder. Die prijzen gingen in het derde kwartaal van 2006 weer lichtjes omhoog, waardoor hun groeitempo op jaarbasis op 0,7% kwam.

De achtste herziening van het indexcijfer van de consumptieprijzen is sedert 2006 van toepassing

Onze levenswijze wijzigt voortdurend en daarmee ook ons consumptiegedrag. Daarom moet het indexcijfer van de consumptieprijzen regelmatig worden bijgewerkt. Ook wordt bij die gelegenheid de berekeningsmethode van het indexcijfer telkens verfijnd. Het resultaat is een indexcijfer met een verbeterde kwaliteit.

De vernieuwingen betreffen zowel een aangepaste warenkorf als de berekeningswijze. De resultaten van de huishoudbudgetenquête, die het consumptiepatroon van de Belgische bevolking weergeven, dienen hiertoe als belangrijkste informatiebron. Zo werd het wegingsschema van de nieuwe prijzenindex, die in januari 2006 in werking is getreden, opgesteld op basis van de resultaten van de huishoudbudgetenquête van 2004.

De wegingen voor de lokaliteiten waar prijsopnames gebeuren zijn vastgelegd volgens de bevolkingscijfers op 1 januari 2004. Bij de achtste hervorming werden een aantal verouderde producten zoals soeplvles, breiwool, faxtoestel en videorecorder uit de korf verwijderd. Tegelijk kwamen er nieuwe producten bij, zoals diepvriesmaaltijd, joggingschoenen, gsm-toestel en dvd-recorder. Van de 481 producten uit de oude index - basis 1996 - kregen er 40 een nieuwe omschrijving en werden er 338 behouden. Er werden 129 nieuwe goederen of diensten toegevoegd. Het totale aantal producten stijgt dus van 481 (index basis 1996) tot 507 (index basis 2004).

De groepen die daarbij het forst stegen zijn vervoer (+18,22‰), communicatie (+14,35‰), huisvesting (+10,41‰), en recreatie en cultuur (+6,28‰). Omgekeerd daalt het gewicht van de bestedingen voor voedingsmiddelen (-21,97‰) en voor kleding en schoeisel (-19,61‰).

De belangrijkste methodologie-innovatie was de invoering van de optieprijsmethode voor de berekening van de index van de nieuwe auto's. Met die methode kan men bij het bepalen van het indexcijfer beter rekening houden met de kwaliteitsverbetering van voertuigen. Bij deze methode wordt, wanneer een recenter model is voorzien van een uitrusting of van een onderdeel dat voordien als optie werd aangeboden, een deel van de waarde van die opties mee in rekening gebracht. Men kan inderdaad stellen dat de waarde van zo'n optie een maatstaf vormt voor de toename in kwaliteit. Er bestaat evenwel een risico dat met die methode de waarde van de kwaliteitstoename wordt overschat, want het is mogelijk dat personen die het model zonder de optie hebben gekocht, niet bereid waren de prijs voor de optie te betalen, ook al hadden ze het zich

kunnen veroorloven. Daarom wordt de waarde van de opties slechts voor de helft (50%) in aanmerking genomen voor de meting van het kwaliteitstoename. Dat gebeurt door een deel van de waarde van de opties op te tellen bij de basisprijs van het product.

Ook de berekening van het indexcijfer van de hotelprijzen werd aangepast. Voorheen werden de hotelprijzen (tweepersoonskamer met ontbijt) in alle 65 referentiegemeenten van de index opgetekend. Die gemeenten vertegenwoordigden echter slechts gebrekkig de belangrijkste bestemmingen in het binnenlandse toerisme. Verschillende belangrijke toeristische gemeenten komen in de lijst van 65 gemeenten niet eens voor. Anderzijds is er in sommige gevallen geen overeenkomst tussen de geografische weging van de gemeenten (bepaald volgens hun bevolking en die van de aangrenzende gemeenten) en hun toeristische betekenis. Bijgevolg werd bij deze hervorming een representatief staal met de belangrijkste toeristische bestemmingen in België samengesteld.

Ten slotte werden bij deze herziening een aantal specifieke berekeningsmethodes ingevoerd voor sommige nieuwe producten en diensten. Enkele voorbeelden:

(*) voor de berekening van de gsm-gesprekken worden voor elke operator de gesprekken via abonnement, via voorafbetaalde kaart en het versturen van sms-berichten in aanmerking genomen;

(*) de index van de vliegtuigtickets is gebaseerd op de prijs van een heen- en terugreis naar 30 bestemmingen. Het staal bevat 18 korte en middellange bestemmingen (Europa en Noord-Afrika). De 12 overige zijn verre bestemmingen (Azië, Afrika, Amerika);

(*) de index voor personal computers stoelt op een staal van 35 pc's.

Het voorbereidend werk voor die hervorming ging einde 2002 van start en werd in december 2005 afgerond. De nieuwe consumptieprijzenindex is van kracht geworden in januari 2006. Gewoonlijk vindt er om de acht jaar een hervorming van het indexcijfer plaats. Vanaf nu komt er om de twee jaar een actualisering. Daarbij zullen nieuwe producten die inmiddels een belangrijke plaats zijn gaan innemen in de bestedingen van de huishoudens mee worden opgenomen in de productenkorf. Tegelijkertijd worden producten verwijderd die van de markt verdwenen zijn. Op die manier blijft de productenkorf voor de berekening van het indexcijfer representatief gedurende de gehele levensduur van de index.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Door de tussentijdse tweejaarlijkse hervormingen zal de productenkorf voor de consumptieprijsindex bovendien beter blijven aansluiten bij de geharmoniseerde CPI (HICP). Deze HICP kan immers jaarlijks aangepast worden, daar waar de CPI tot nu toe slechts bij een grote hervorming kan worden aangepast (alle 8 jaar). De kritiek op de veroudering van de CPI kan door deze tussentijdse hervormingen grotendeels weerlegd worden.

I.9 Macro-economische vooruitzichten

Tabel I.22: Kerncijfers voor 2005-2008

(wijziging in % op jaarbasis)

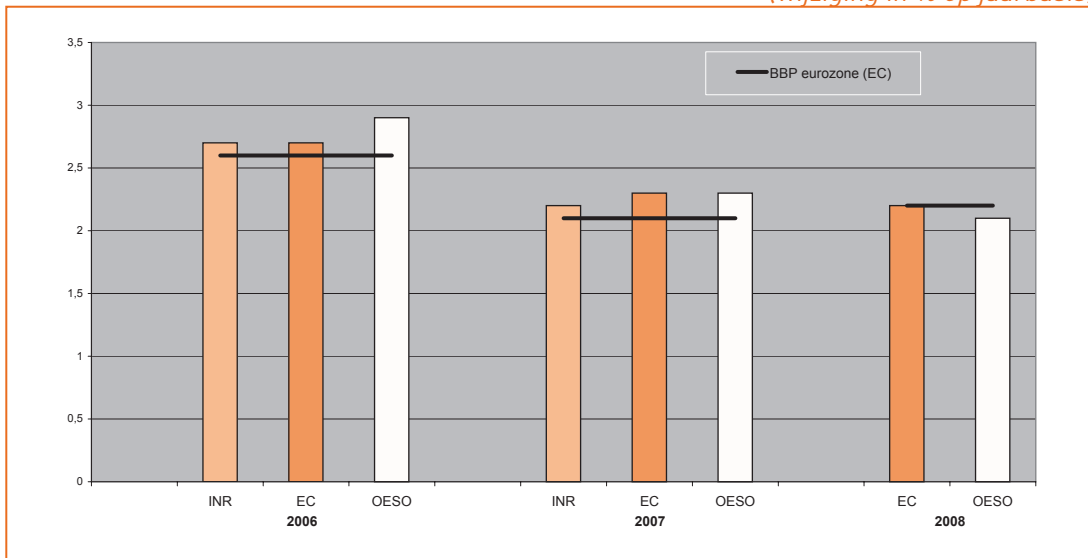
	2005	2006		2007			2008		
	INR	INR	EC	OESO	INR	EC	OESO	EC	OESO
BBP EU25	-	-	2,8	-	-	2,4	-	2,4	-
BBP eurozone	-	-	2,6	2,6	-	2,1	2,2	2,2	2,3
BBP België	1,1	2,7	2,7	2,9	2,2	2,3	2,3	2,2	2,1
Gezinsconsumptie	0,9	2,3	2,3	2,4	2	2,1	2	1,9	2
Bruto vaste kapitaalvorming	4	2,2	2,8	3,1	2,4	2,4	5,2	2,3	3,9
Totale uitvoer	2,8	5,4	5,3	3,1	4,9	4,9	4,3	4,6	5
Totale invoer	3,5	4,8	5	3	5	4,9	4,8	4,4	5,4
HICP (nationaal indexcijfer voor INR)	2,8	1,9	2,4	2,4	1,9	1,8	1,7	1,7	1,8
Werkloosheidsgraad (geharmoniseerd)	8,4	8,6	8,6	8,6	8,3	8,5	8,3	8,4	8,0

Bron: Europese Commissie, OESO en INR.

HICP = Geharmoniseerd indexcijfer van de consumptieprijzen.

Grafiek I.13: Vooruitzichten BBP-groei van België en de eurozone in 2006-2007-2008

(wijziging in % op jaarbasis)

Bron: Europese Commissie, OESO en INR.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

II

Structurele en sectorale macro-economische evaluatie

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Om de missie van de FOD, met name waken over een efficiënte werking van de goederen- en dienstenmarkt te kaderen, is het nuttig om te kijken naar de elementen die de competitiviteit of het concurrentievermogen van een economie beïnvloeden en de rol van de Lissabonstrategie hierin.

Na deze korte situering wordt in dit deel stil gestaan bij de positionering van de Belgische economie in enkele van de voornaamste structurele factoren die verband houden met het concurrentievermogen, zoals het BBP per inwoner en de samenstellende componenten, de structuur van de arbeidsmarkt, de productie-activiteit en de buitenlandse handel, de innovatie en de reglementering en werking van de goederen- en dienstenmarkt.

II.1 Competitiviteit

De Europese Commissie definieert competitiviteit of concurrentievermogen als het vermogen van een nationale of regionale economie om in vergelijking met gelijkaardige landen of regio's op een duurzame manier te voorzien in een hoge en stijgende levensstandaard, gekoppeld aan een hoge werkgelegenheid. Competitiviteit heeft betrekking op de globale economische prestatie van een land en moet toelaten optimaal in te spelen op de grote uitdagingen zoals globalisering en vergrijzing.

73

Competitiviteit kan via twee dimensies worden benaderd⁶.

Ten eerste vanuit het prijsconcurrentievermogen dat verband houdt met de productiekosten en de productiestructuur. Het prijsconcurrentievermogen wordt onder meer bepaald door de loonkosten en de productiviteit, de kapitaalkosten, de kosten van intermediaire inputs en het effect van de wisselkoersen. Ten tweede vanuit het kwalitatieve concurrentievermogen (of niet-prijsconcurrentievermogen), dat verband houdt met de algemene aantrekkingskracht van een economie en haar innovatie- en aanpassingspotentieel, via de kwaliteit en de differentiatie van de aangeboden producten en de organisatie van de productieprocessen.

Factoren die het kwalitatieve concurrentievermogen beïnvloeden zijn de kwaliteit van het beschikbare menselijke kapitaal, het volume en de kwaliteit van de investeringen, de inspanningen inzake onderzoek en ontwikkeling, de efficiënte werking van de goederen- en dienstenmarkten, duurzame ontwikkeling, ... Deze benadering van het concurrentievermogen wordt meer en meer als prioritair naar voren geschoven, onder meer binnen de Lissabonstrategie.

⁶ NBB, Economisch Tijdschrift 3-2005, "De industrie in België: vroegere ontwikkelingen en toekomstige uitdagingen", p. 24.

De meest gangbare maatstaf om welvaart te meten, en dus als het ware de weerspiegeling van het concurrentievermogen van een land of een regio, is het BBP per inwoner (of het BBP per capita).

Vanuit analytisch oogpunt kan het BBP per inwoner worden uitgesplitst in twee componenten: de bijdrage van arbeid tot de output (arbeidsvolume) en de arbeidsproductiviteit.

De eerste component fluctueert in de meeste landen op middellange termijn rond een natuurlijk niveau en is onder meer afhankelijk van de werkgelegenheidsgraad, het aantal gewerkte uren en de bevolking op beroepsactieve leeftijd. De tweede component, de arbeidsproductiviteit, kan op lange termijn toenemen en worden beïnvloed en wordt in die zin beschouwd als de belangrijkste groeimotor van welvaart.

Productiviteitsgroei wordt gedragen door investeringen in de productiefactoren kapitaal en arbeid en door de efficiëntie waarmee deze middelen worden omgevormd tot output. Deze laatste determinant wordt ook aangeduid als de totale factorproductiviteit (TFP) en wordt sterk bepaald door technologische ontwikkelingen, innovatie en institutionele factoren zoals het efficiënte functioneren van de arbeids-, kapitaal-, goederen- en dienstenmarkt, waarbij de overheid als belangrijke actor wordt beschouwd.

II.2 De Lissabonstrategie

II.2.1 Institutionele kader en voornaamste principes

Op de Europese Raad van Lissabon van 23 en 24 maart 2000 stelde de Europese Unie zich de ambitieuze doelstelling om tegen 2010 de meest competitieve kenniseconomie van de wereld te worden. Een kenniseconomie die zorgt voor een duurzame economische groei, met meer en betere banen en een hechtere sociale cohesie.

Om deze doelstelling te bereiken werd er een ambitieus tienjaren-programma vastgelegd. Dit programma moest in overeenstemming zijn met de ontwikkelingen op de arbeids-, de kapitaal- en de goederen- en dienstenmarkt en de uitvoering ervan moet jaarlijks gemeten worden. De strategie moest gemeenschappelijke oplossingen bieden aan gemeenschappelijke problemen en daarenboven een instrument zijn om het EU-uitbreidingsproces te stimuleren en onderling 'beste praktijken' en ervaringen uit te wisselen.

Met de lentetop van 2006 zette de EU zijn zevende uitvoeringsjaar van de Lissabonstrategie in.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Er werd vastgesteld dat Europa wordt geconfronteerd met een toegenomen buitenlandse concurrentie, de vergrijzing van de bevolking, hogere energieprijzen en de noodzaak de energiebevoorrading te verzekeren. De centrale aandachtspunten voor de EU blijven echter het verdere terugdringen van de werkloosheid en het verhogen van de productiviteit en van de potentiële economische groei.

II.2.2 Prioritaire aandachtspunten

Op de lentetop van 2006 werden een aantal prioritaire aandachtspunten naar voren geschoven.

Inzake werkgelegenheid moet de EU zes miljoen nieuwe jobs creëren in de periode 2005-2007, een bijdrage die de werkloosheidsgraad met ongeveer 1% moet doen dalen in 2007, vertrekkende van de piek van 9% op het einde van 2004. De Europese Raad heeft erop aangedrongen dat de inspanningen verdubbeld worden om het schoolverlaten te beperken tot 10%, zodanig dat minstens 85% van de jongeren op de leeftijd van 22 jaar hogere secundaire studies hebben voltooid.

De Europese Raad heeft het belang erkend van de creatie van een gunstiger klimaat voor bedrijven, vooral KMO's, en vraagt een eenvoudige, transparante en gemakkelijk toepasbare regelgeving. De Raad haalt het probleem van de financiering van KMO's aan en hamert op het feit dat het essentieel is voor de groei en de innovatie van KMO's om over voldoende toegang tot financieringsbronnen te beschikken.

Ter aanmoediging van het ondernemerschap moeten de lidstaten tegen 2007 een uniek loket voor het opstarten van een onderneming oprichten of maatregelen nemen met een gelijkaardig resultaat. Het doel is dat een ondernemer in de EU tegen 2007 zijn eigen zaak kan oprichten in één week tijd.

In haar rapport over de strategie van Lissabon van januari 2006 heeft de Commissie het over de nood aan een gemeenschappelijk Europees energiebeleid, een domein dat tot nu toe nog geen deel uitmaakte van de Lissabonstrategie. Europa staat voor een heel aantal uitdagingen op energievlak, te weten:

- de moeilijke situatie op de petroleum- en gasmarkt,
- de groeiende afhankelijkheid van invoer,
- de stijging en volatiliteit van de energieprijzen,
- de groei van de wereldvraag naar energie,
- de veiligheidsrisico's in de productie- en doorvoerlanden en op de transportwegen,

- de groeiende bedreigingen voortkomend uit de klimaatsveranderingen,
- de trage vooruitgang in energie-efficiëntie en het gebruik van hernieuwbare energie,
- de noodzaak om de transparantie op de energiemarkten te vergroten en de integratie en de koppeling van de nationale energiemarkten verder te zetten in de context van een bijna volledige vrijmaking van de energiemarkt (juli 2007) en de beperkte coördinatie tussen de energieactoren terwijl er grote investeringen nodig zijn in de energie-infrastructuur.

Om het hoofd te bieden aan deze uitdagingen beveelt de Raad een Europees energiebeleid aan.

Om de dynamiek te bewaren op alle domeinen van de Lissabonstrategie werden op de lentetop van 2006 een aantal accenten herhaald, met name gezonde en houdbare overheidsfinanciën, de interne markt voltooien en investeringen bevorderen, de sociale samenhang versterken en waken over een ecologisch verantwoorde duurzame groei.

Tenslotte heeft de Europese Commissie zelf een communautair Lissabonprogramma voorgesteld, ter aanvulling van de nationale hervormingsprogramma's. Dit EU-programma bestaat uit vijftig initiatieven die op Europees niveau genomen zijn of zullen genomen worden om het economische hervormingsprogramma over de groei en de werkgelegenheid opnieuw te kaderen.

De initiatieven werden gegroepeerd in acht essentiële acties met hoge toegevoegde waarde:

- het ondersteunen van kennis en innovatie,
- de hervorming van het beleid inzake staatssteun,
- de vereenvoudiging van het reglementaire kader,
- de voltooiing van de interne dienstenmarkt,
- de realisatie van een akkoord in de Doha-cyclus,
- de eliminatie van mobiliteitsbelemmeringen in transport, arbeid en scholing,
- het instellen van een gemeenschappelijke aanpak inzake economische migratie en
- het ondersteunen van de inspanningen inzake de behandeling van sociale gevolgen naar aanleiding van economische herstructureringen.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

II.2.3 De Lissabonindicatoren als opvolgingsinstrument: situatie halfweg 2010

Het jaarlijkse onderzoek over de vooruitgang van de uitvoering van de Lissabonstrategie steunt sedert 2004 onder meer, maar niet uitsluitend, op een beperkte lijst van 14 structurele indicatoren die de volgende domeinen behelzen:

1. Algemeen economisch klimaat
2. Werkgelegenheid
3. Innovatie en onderzoek
4. Economische hervorming
5. Sociale cohesie
6. Leefmilieu⁷

Deze beperkte lijst werd opgemaakt in overleg met de Europese Raad. Dankzij deze lijst komt men tot een meer beknopte evaluatie van de bereikte resultaten ten opzichte van de Lissabondoelstellingen. In lijn met de rationalisatie van de procedures werd voorzien om deze lijst gedurende drie jaar te bevriezen, te weten tot in 2007.

Hierna volgt een kort overzicht van deze 14 indicatoren, met de positionering van België sedert 1999 ten opzichte van de EU15 en het best presterende land. Daarnaast worden de meest recente gegevens voor alle EU-landen gepresenteerd op basis van de beschikbare Eurostat-cijfers in november 2006.

Verder in de tekst wordt meer in detail ingegaan op bepaalde nationale en sectorale aspecten die gelinkt zijn aan deze indicatoren. De bedoeling hiervan is om een algemeen beeld te schetsen van de Belgische positionering en ontwikkeling wat betreft deze kernindicatoren.

II.2.3.1 BBP per inwoner in koopkrachtpariteit

Het BBP per inwoner omvat aspecten van zowel werkgelegenheidsgraad als productiviteit. Het Belgische BBP per inwoner stabiliseerde de laatste jaren waarbij pas in 2004 opnieuw het niveau van 1996 (118,1) behaald werd. België behoudt echter nog steeds een goede zesde plaats en blijft ver boven het EU15-gemiddelde.

⁷ Dit domein werd toegevoegd na de Europese Raden van Stockholm en Göteborg.

Tabel II.1: BBP per inwoner in koopkrachtpariteit, 1999-2006

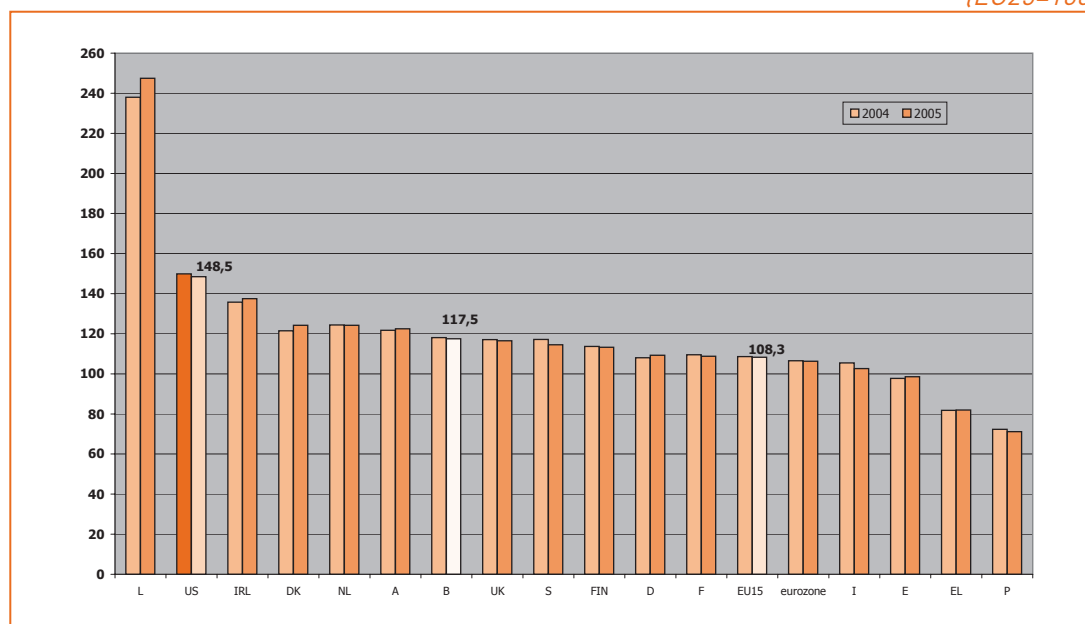
(EU25=100)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006(r)
EU15	110,2	110,0	109,6	109,3	109,0	108,6	108,3	108,1
België	115,5	116,7	117,2	117,5	117,9	118,1	117,5	117,6
Ierland	121,2	126,3	128,5	132,3	133,7	135,8	137,5	138,5
US	154,5	152,3	148,5	145	147,5	149,9	148,5	148,8

Bron: Eurostat.
(r) raming

Grafiek II.1: BBP per inwoner in koopkrachtpariteit, 2004-2005

(EU25=100)

Bron: Eurostat.

II.2.3.2 Arbeidsproductiviteit

De arbeidsproductiviteit is het domein bij uitstek waarop België goed scoort, met een Europese positionering juist na Luxemburg en voor Ierland. Deze prestatie dient echter enigszins te worden gerelativeerd omwille van de zwakke Belgische werkgelegenheidsgraad. Indien de arbeidsparticipatie zou stijgen, zal een daling van de arbeidsproductiviteit op korte termijn onvermijdelijk zijn. Tenslotte kan opgemerkt

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

worden dat België tot 2004 een lichte maar constante verbetering optekende voor deze indicator, daar waar het EU15-gemiddelde een daling kende van 108,1 naar 106,1, ver achter de prestatie van de US.

Tabel II.2: Arbeidsproductiviteit, 1999-2006

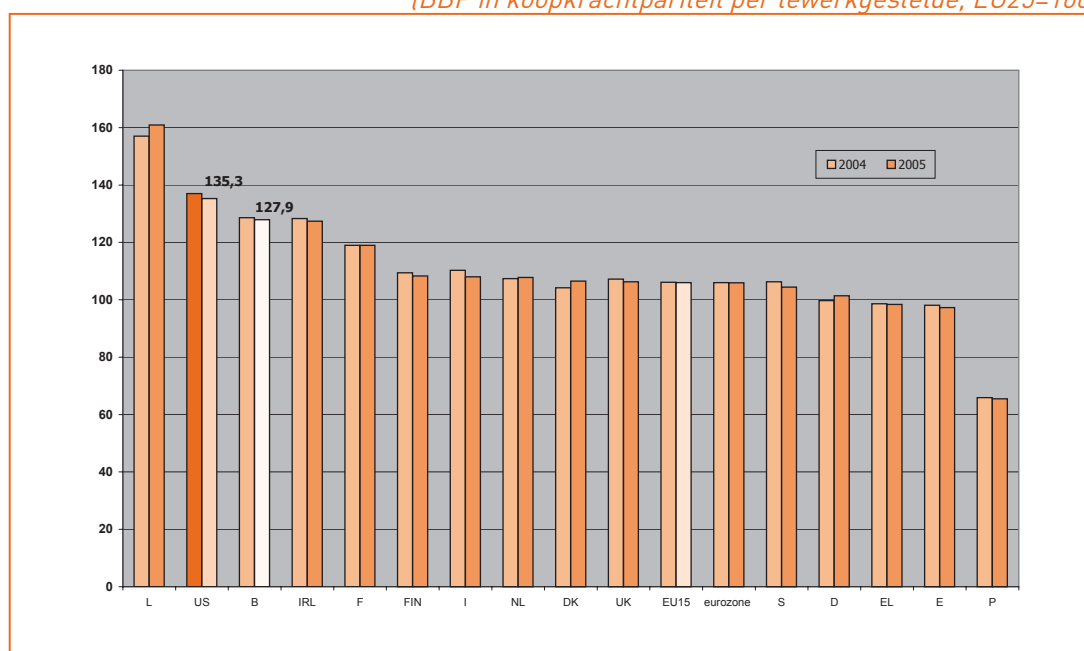
(BBP in koopkrachtpariteit per tewerkgestelde, EU25 = 100)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ^f
EU15	108,1	107,5	107,1	106,8	106,6	106,1	106,1	105,9
België	125,0	125,9	126,2	127,4	128,3	128,6	127,9	127,8
Ierland	119,0	121,8	123,3	127,0	127,8	128,3	127,4	128,1
US	133,3	132,1	131,4	131,5	134,6	136,7	135,3	135,8

Bron: Eurostat.
(r)aming

Grafiek II.2: Arbeidsproductiviteit, 2004-2005

(BBP in koopkrachtpariteit per tewerkgestelde, EU25=100)

Bron: Eurostat.

II.2.3.3 Totale werkgelegenheidsgraad (15-64 jaar)

De te behalen doelstelling op deze indicator is 67% in 2005 en 70% in 2010. Dit domein blijft een knelpunt voor België, maar het is al het tweede opeenvolgende jaar

dat een positieve ontwikkeling wordt opgetekend sedert 2000. Het is vooral de zwakke participatiegraad van de jongeren (18-24 jaar) en de ouderen (55 jaar en meer) die een probleem vormen voor ons land.

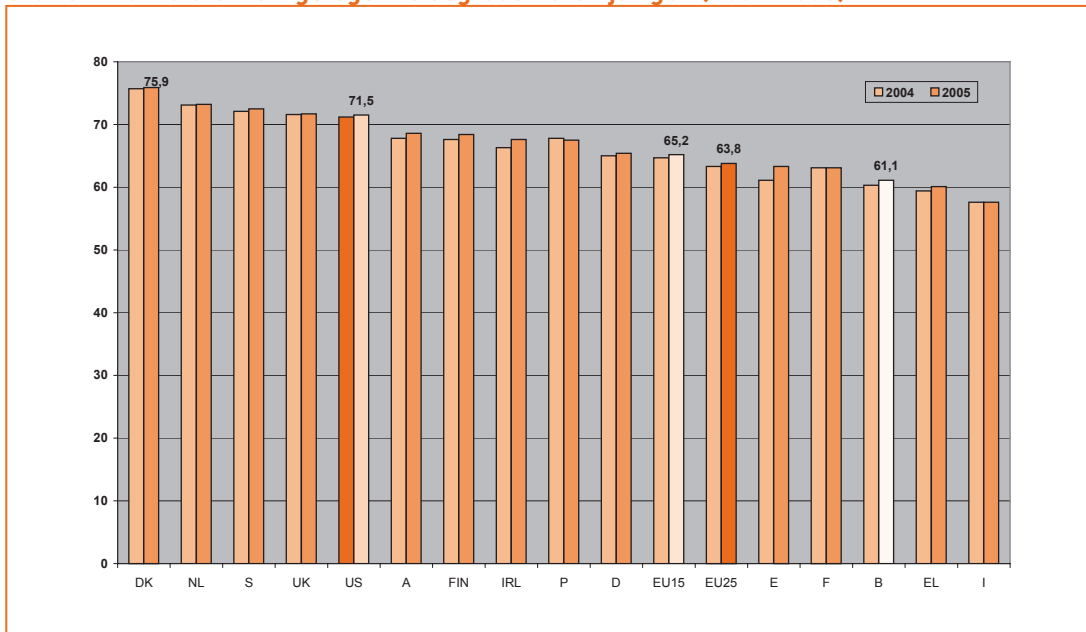
Tabel II.3: Totale werkgelegenheidsgraad 15-64 jarigen, 1999-2005

(in % van de totale bevolking van dezelfde leeftijd)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU15	62,5	63,4	64	64,2	64,3	64,7	65,2
EU25	61,9	62,4	62,8	62,8	62,9	63,3	63,8
België	59,3	60,5	59,9	59,9	59,6	60,3	61,1
Denemarken	76,3	76,3	76,2	75,9	75,1	75,7	75,9
US	74,1	74,1	73,1	71,9	71,2	71,2	71,5

Bron: Eurostat.

Grafiek II.3: Totale werkgelegenheidsgraad 15-64 jarigen (2004-2005)

Bron: Eurostat.

II.2.3.4 Werkgelegenheidsgraad van oudere personen (55-64 jaar)

De doelstelling in het kader van de Lissabonstrategie is om 50% van de totale bevolking van de leeftijd 55-64 jaar aan het werk te stellen tegen 2010. De Belgische prestatie is teleurstellend wat betreft het behaalde niveau in 2005, ondanks een stijging

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

voor het derde jaar op rij. België moet hier dus inspanningen leveren. Tenslotte wordt opgemerkt dat zowel Zweden als Denemarken in 2005 beter presteerden dan de US.

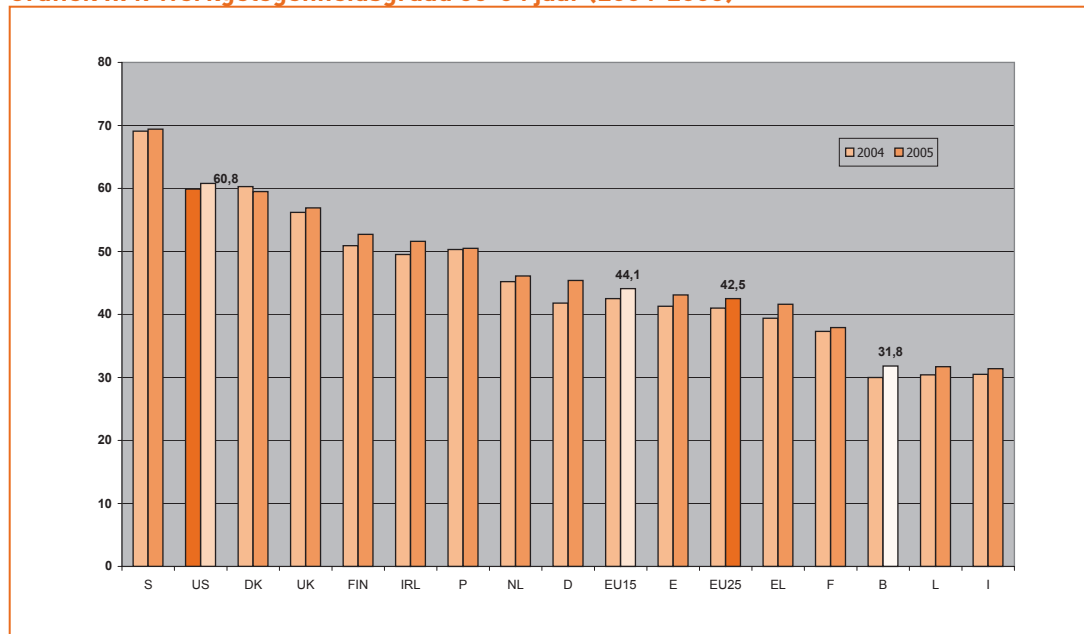
Tabel II.4: Werkgelegenheidsgraad 55-64 jaar, 1999-2005

(in % van de totale bevolking van dezelfde leeftijd)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU15	37,1	37,8	38,8	40,2	41,7	42,5	44,1
EU25	36,2	36,6	37,4	38,8	40,2	41,0	42,5
België	24,6	26,3	25,1	26,6	28,1	30,0	31,8
Zweden	63,9	64,9	66,7	68,0	68,6	69,1	69,4
US	57,7	57,8	58,6	59,5	59,9	59,9	60,8

Bron: Eurostat.

Grafiek II.4: Werkgelegenheidsgraad 55-64 jaar (2004-2005)

Bron: Eurostat.

II.2.3.5 Onderwijsniveau van de jongeren

België levert een goede prestatie voor deze indicator en doet bijvoorbeeld beter dan het EU15-gemiddelde. Tussen 2000 en 2004 noteerden we een positief verloop, gevolgd door een lichte verzwakking in 2005, die zich vertaalt in het verlies van twee plaatsen in de Europese klassering.

Tabel II.5: Totaal onderwijsniveau van de jongeren, 1999-2005

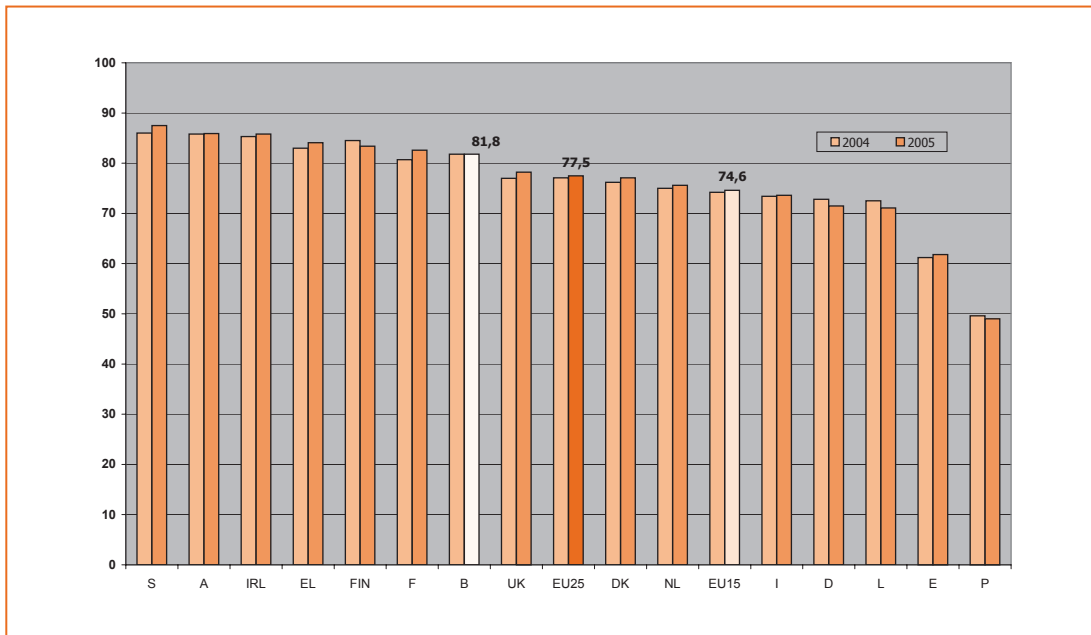
(aandeel van de 20-24 jarigen met minstens hoger secundair onderwijs)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU15	72,4	73,5	73,3	73,7	73,9	73,7	74,6
EU25	74,8	76,3	76,1	76,5	76,9	76,6	77,5
België	76,2	80,9	79,4	81,1	81,2	81,8	81,8
Zweden	86,3	85,2	85,5	86,7	85,8	86,0	87,5

Bron: Eurostat

Grafiek II.5: Totaal onderwijsniveau van de jongeren (2004-2005)

(aandeel van de 20-24 jarigen met minstens hoger secundair onderwijs)

Bron: Eurostat.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

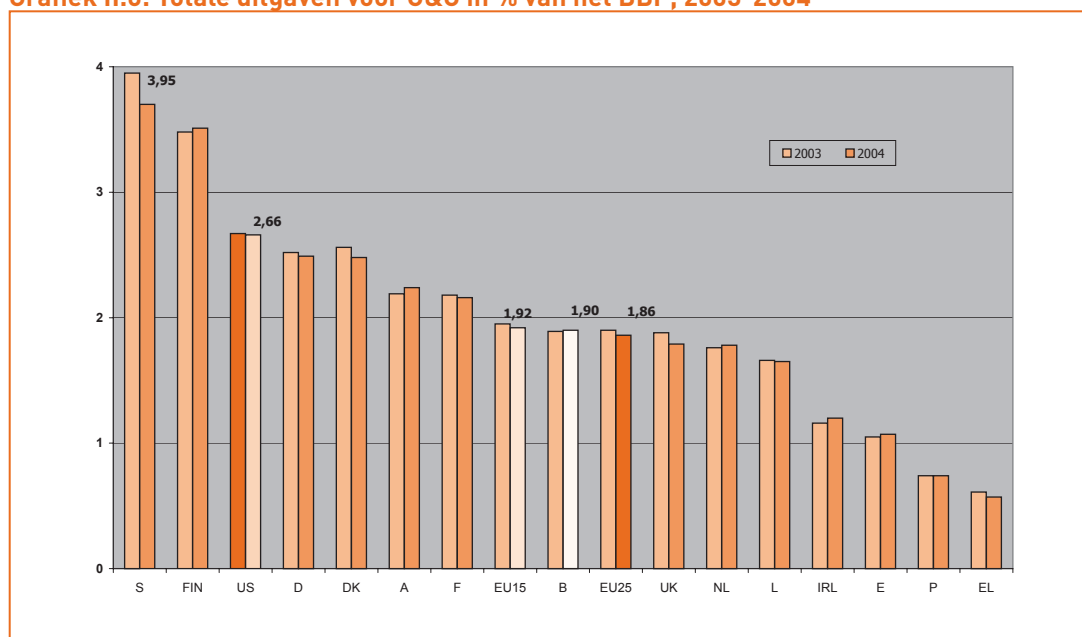
II.2.3.6 Totale uitgaven voor onderzoek & ontwikkeling (O&O)

Tabel II.6: Totale uitgaven voor O&O in % van het BBP, 1998-2004

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU15	1,84	1,9	1,91	1,94	1,95	1,95	1,92
België	1,86	1,94	1,97	2,08	1,94	1,89	1,9
Zweden	3,59	3,62		4,23	-	3,95	3,7
US	2,61	2,65	2,73	2,74	2,64	2,67	2,66

Bron: Eurostat.

Grafiek II.6: Totale uitgaven voor O&O in % van het BBP, 2003-2004

Bron: Eurostat.

Een essentiële factor tot het behalen van de Lissabondoelstellingen, en meer in het algemeen tot het behalen van een sterkere economische groei, is de investering in Onderzoek & Ontwikkeling (O&O). In Lissabon werd beslist om 3% van het BBP te besteden aan O&O-uitgaven tegen 2010. In 2004 kwam België aan 1,9% van het BBP. Na een continue verbetering tussen 1995 en 2001 werd een verzwakking opgetekend. Bovendien lag België ver achter op de Scandinavische landen, en meer bepaald op Zweden, die als voorlopers worden beschouwd binnen de EU inzake aanwending van middelen ter bevordering van O&O.

De bedrijven droegen voor 60,3% bij tot de O&O-inspanningen in 2003, een minder goede prestatie ten opzichte van 67,6% in 1996 en 1997. De overheid droeg voor 23,5% bij en het buitenland voor 12,9%. In deze omstandigheden zal de grens van 2/3 die de privésector zou moeten behalen in 2010 een grotere inspanning vragen dan verwacht. De overheidsinspanningen blijven eveneens zwak ten opzichte van het EU15-gemiddelde van 34,7% in 2003.

II.2.3.7 Prijsniveau

Tabel II.7 Vergelijkend prijsniveau van het eindverbruik bij de gezinnen, inclusief indirecte belastingen, 1999-2005

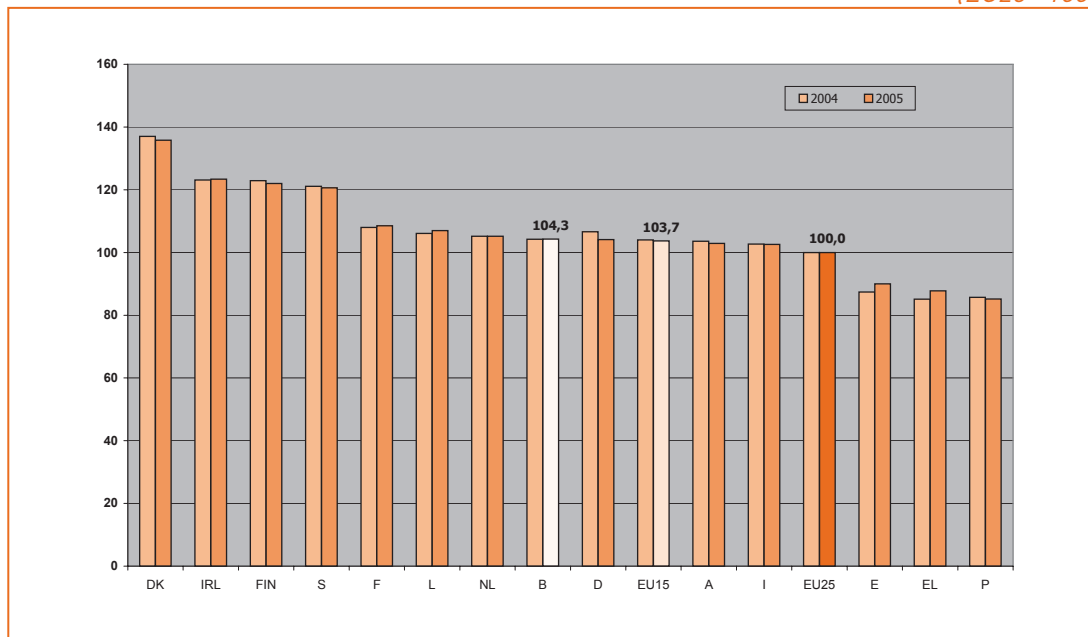
(EU25 = 100)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU15	104,3	104	103,6	103,8	104	104	103,7
Denemarken	128,4	127,8	130,7	135,6	138,8	137,0	135,8
België	108,6	105,8	102,8	102,3	104,0	104,2	104,3
Portugal	74,3	73,4	74,6	76,2	87,3	85,7	85,2

Bron: Eurostat.

Grafiek II.7: Vergelijkend prijsniveau van het eindverbruik bij de gezinnen, inclusief indirecte belastingen, 2004-2005

(EU25 = 100)

Bron: Eurostat.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

De koopkracht van de Belgische consument verbetert continu sedert 1995 toen deze indicator nog op 114,3 noteerde. In 2003 kenden we een verzwakking ten opzichte van 2002, toen de indicator op het niveau van het EU15-gemiddelde uitkwam en in 2004 net iets erboven. Desondanks vertoont ons land een aanvaardbare rangschikking binnen de EU.

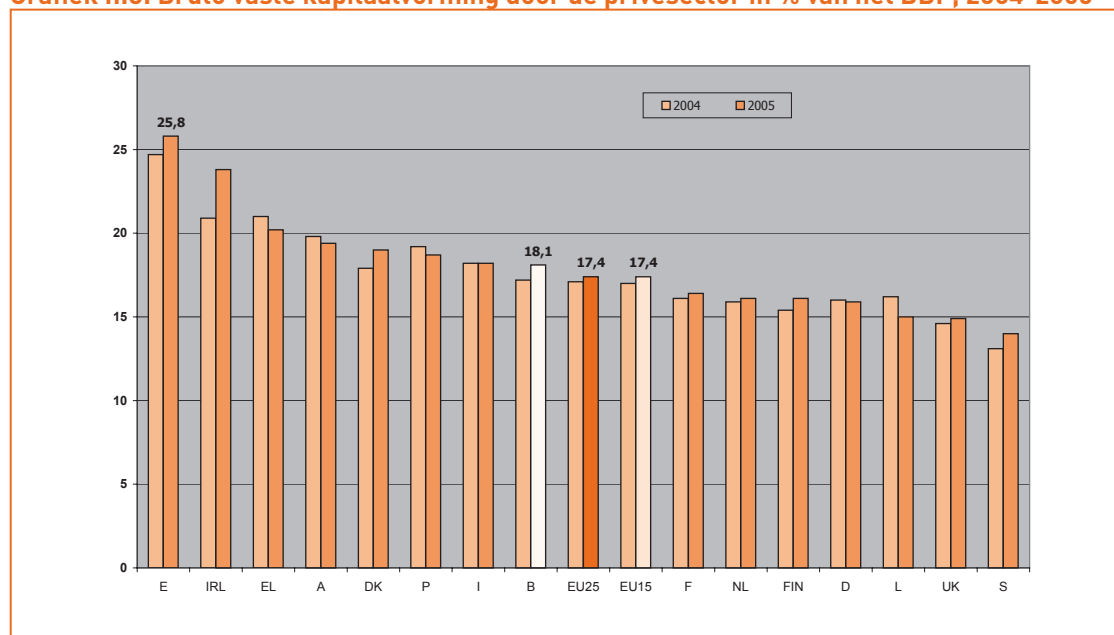
II.2.3.8 Bedrijfsinvesteringen

Tabel II.8: Bruto vaste kapitaalvorming door de privésector in % van het BBP, 2000-2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU15	18,2	17,7	17,2	16,8	17	17,4
België	19	18,8	17,6	17,2	17,2	18,1
Spanje	22,8	22,6	22,7	23,6	24,7	25,8
EU25	18,3	17,8	17,2	16,9	17,1	17,4

Bron: Eurostat.

Grafiek II.8: Bruto vaste kapitaalvorming door de privésector in % van het BBP, 2004-2005

Bron: Eurostat.

België behoudt een goed ritme wat betreft de investeringsinspanningen door de privésector en blijft net boven het EU15-gemiddelde. Toch wordt er sedert 2000 een lichte verzwakking opgetekend; in 2005 lijkt de situatie te kenteren.

II.2.3.9 Risicograad van armoede na sociale transfers

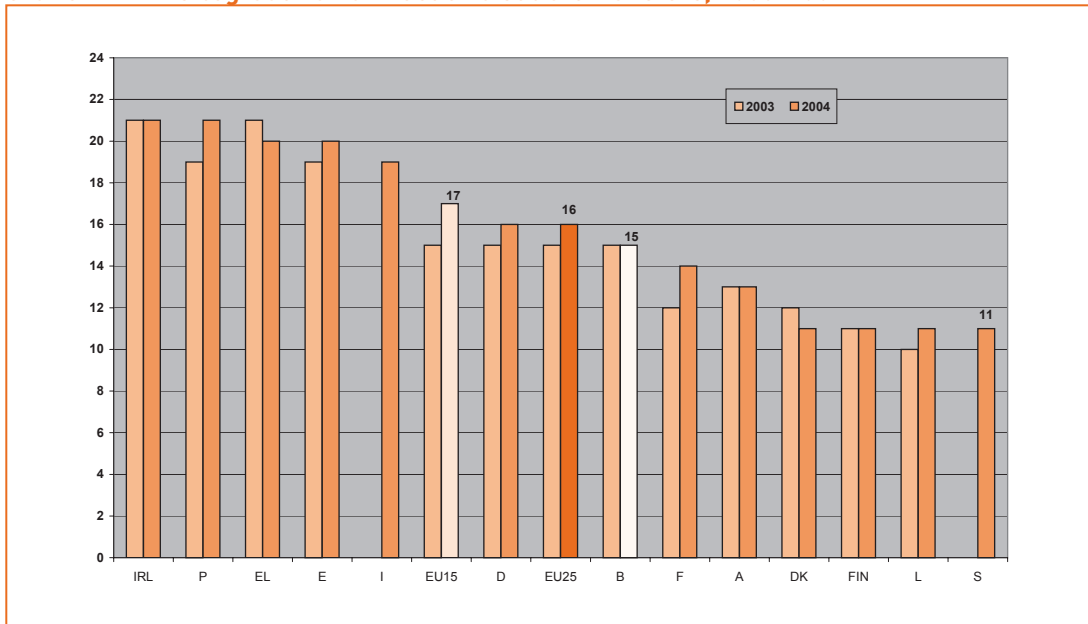
Tabel II.9: Risicograad van armoede na sociale transfers, 1998-2004

(aandeel van de bevolking met een inkomen lager dan 60% van het nationale beschikbare mediaaninkomen)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU15	15	16	15	15	-	15	17
België	14	13	13	13	-	15	15
Zweden	-	8	-	9	11	-	11

Bron: Eurostat.

Grafiek II.9: Risicograad van armoede na sociale transfers, 2003-2004

Bron: Eurostat.

Tussen 1999 en 2001 vertoonde deze indicator een stabiel karakter voor België, net zoals dat het geval was voor de EU15. In 2003 deed zich echter een duidelijke stijging voor van het aantal personen onder de armoedegrens na sociale transfers. In 2004 bleef de indicator op het niveau van 2003. Voor de EU15 werd er tussen 2003 en 2004 een stijging opgetekend.

De te volgen voorbeelden zijn hier de Scandinavische landen die voor deze indicator een prestatie leveren van rond de 10%. Er valt nog te noteren dat volgens de laatste

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Eurostat-gegevens de risicograad van armoede vóór sociale transfers voor ons land in 2003 uitkwam op 29% en op 28% in 2004 (23% in 2001).

II.2.3.10 Totale werkloosheidsgraad van lange duur

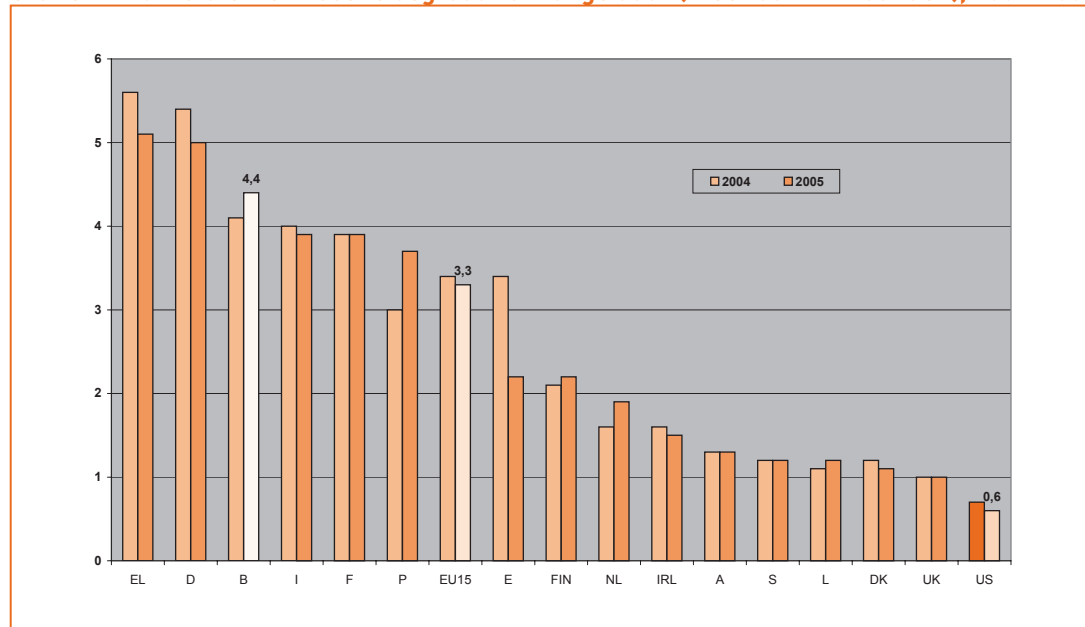
Tabel II.10: Totale werkloosheidsgraad van lange duur (meer dan 12 maanden), 1999-2005

(in % van de actieve bevolking)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU15	3,9	3,4	3,1	3,1	3,3	3,4	3,3
België	4,8	3,7	3,2	3,7	3,7	4,1	4,4
Neder-land	1,2	0,8	0,6	0,7	1,0	1,6	1,9
UK	1,7	1,4	1,3	1,1	1,1	1	1
US	0,3	0,2	0,3	0,5	0,7	0,7	0,6
EU25	4,1	3,9	3,8	3,9	4,1	4,1	3,9

Bron: Eurostat.

Grafiek II.10: Totale werkloosheidsgraad van lange duur (meer dan 12 maanden), 2004-2005

Bron: Eurostat.

De betere Belgische prestaties tussen 1999 en 2001 voor deze indicator bleken van korte duur. Sedertdien lijkt er zich in het merendeel van de EU-landen een eerder negatieve

tendens voor te doen. Er dienen dus inspanningen te worden geleverd op dit domein, zeker gezien de werkgelegenheid op zich de zwakkere schakel is van onze economie.

II.2.3.11 Verspreiding van de regionale werkgelegenheidsgraden

Tabel II.11: Verspreiding van de regionale werkgelegenheidsgraden, 1999-2005

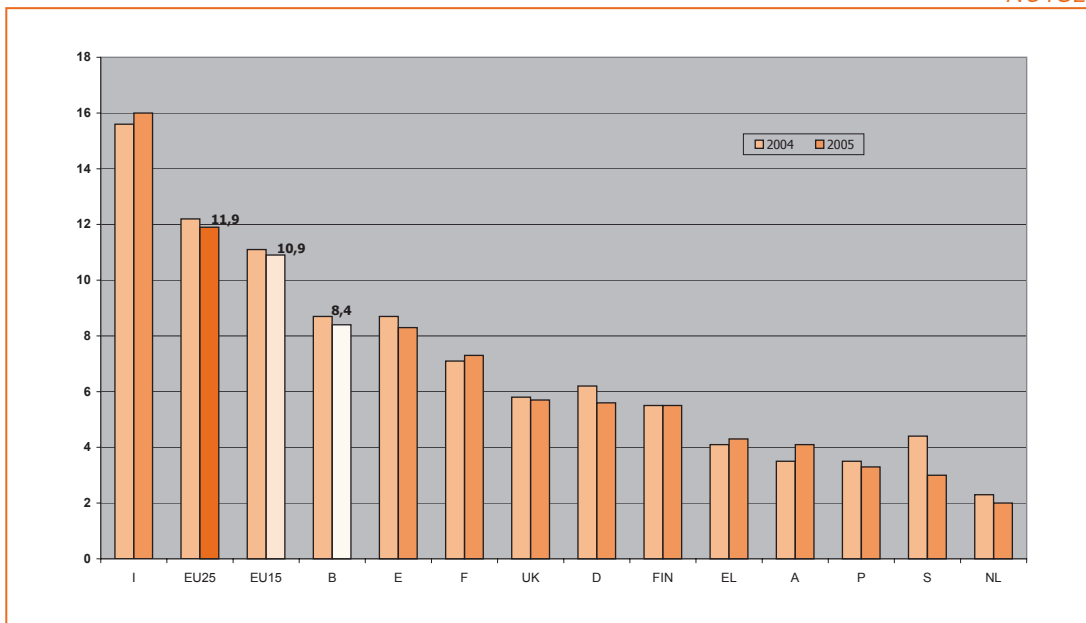
(variatiecoëfficiënt van de werkgelegenheidsgraden, 15-64 jaar, per regio NUTS2)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU15	13,9	13,4	13,1	12,5	11,9	11,1	10,9
EU25	13,3	13,4	13,5	13,3	12,9	12,2	11,9
België	8,0	7,9	8,0	8,0	7,7	8,7	8,4
Nederland	2,3	2,2	2,3	2,2	2,3	2,3	2,0

Bron: Eurostat.

Grafiek II.11: Verspreiding van de regionale werkgelegenheidsgraden, 2004-2005

(variatiecoëfficiënt van de werkgelegenheidsgraden, 15-64 jaar, per regio NUTS2)

Bron: Eurostat.

De verspreiding van de regionale werkgelegenheidsgraad in België bleef stabiel tussen 1999 en 2002. Nadien was er een lichte daling, om opnieuw te stijgen in 2004

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

tot boven het niveau van 1999 en uiteindelijk licht te dalen in 2005. Voor de ganse EU15 daalde de indicator van 13,9% in 1999 naar 10,9% in 2005, wat neerkomt op een daling van de werkgelegenheidsverschillen tussen de Europese regio's. België presteert onvoldoende goed, zeker gelet op de rangschikking net na Italië. Buurland Nederland vormt hier het te volgen voorbeeld.

II.2.3.12 Totale uitstoot van broeikasgassen

Tabel II.12: Totale uitstoot van broeikasgassen, 1999-2004, doelstelling 2012

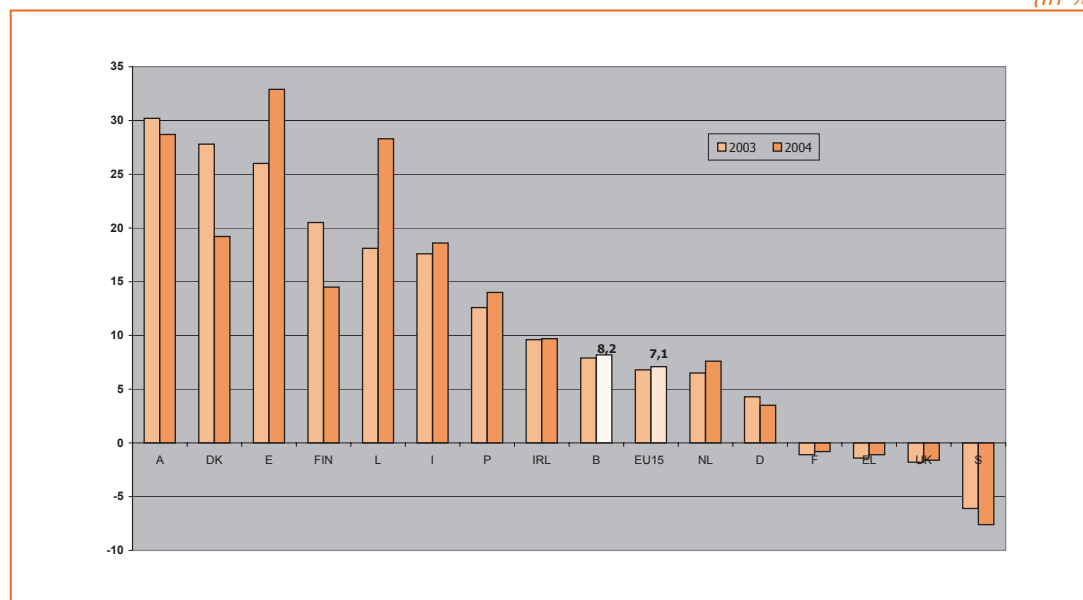
(in CO₂-equivalenten, basisjaar =100)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2012
EU15	96,5	96,8	97,8	97,4	98,8	99,1	92,0
België	100	100,4	100,0	98,8	100,4	100,7	92,5
Zweden	96,5	94,4	95,3	96,7	97,9	96,4	104,0
US	111,6	114,3	112,8	113,2	113,9	115,8	

Bron: Eurostat.

Grafiek II.12: Totale uitstoot van broeikasgassen, 2002-2003 - Afwijking van doelstelling 2012

(in %)

Bron: Eurostat en berekeningen FOD Economie.

Er is nog een lange weg te gaan om de Kyoto-doelstellingen te behalen. De inspanningen moeten worden opgevoerd in vergelijking met de prestaties tot nu toe, zonder echter uit het oog te verliezen dat België niet zo ver is verwijderd van de doelstelling 2012.

De EU15 heeft zich geëngageerd om de totale uitstoot van broeikasgassen in de periode 2008-2012 te verminderen tot 8% onder het niveau van 1990. Ondanks het feit dat de US het Kyoto-protocol niet heeft geratificeerd, trad het in werking begin 2005, na de ratificatie door Rusland.

II.2.3.13 Energie-intensiteit van de economie

Tabel II.13: Energie-intensiteit van de economie, 1999-2004

(bruto binnenlands energieverbruik gedeeld door het BBP, in kilogram olie-equivalenten per 1.000 EUR, 1995 = 100)

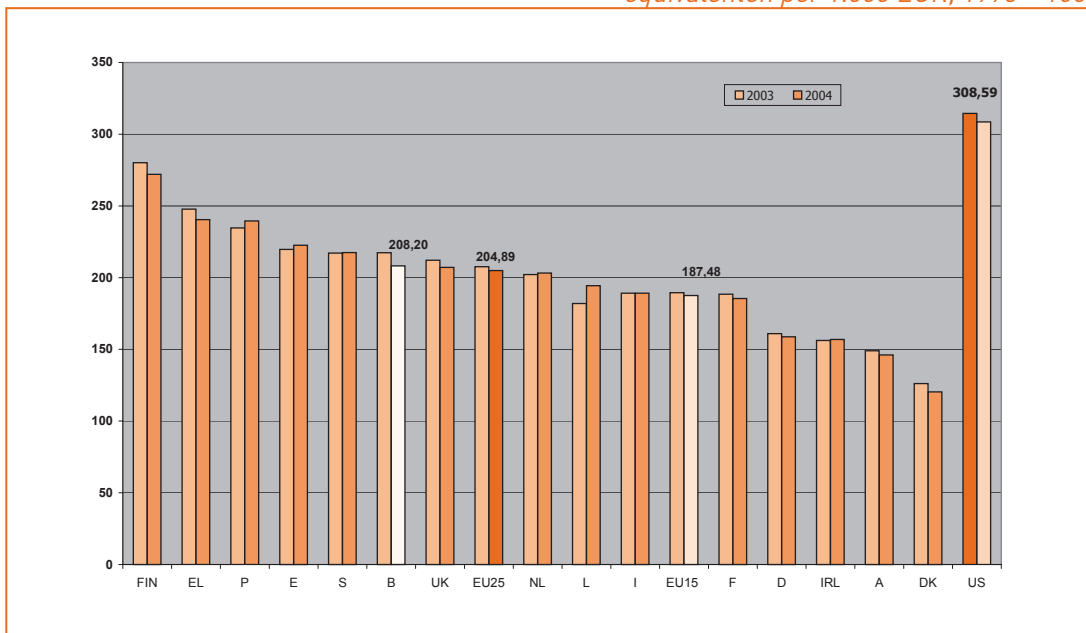
	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU15	195,69	190,53	191,35	188,42	189,48	187,48
EU25	214,94	208,76	209,71	206,51	207,56	204,89
België	243,99	236,09	228,05	213,62	217,39	208,20
Denemarken	132,14	125,03	126,55	123,75	126,12	120,32
US	338,31	334,20	338,00	323,41	314,44	308,59

90

Bron: Eurostat.

Grafiek II.13: Energie-intensiteit van de economie, 2003-2004

(bruto binnenlands energieverbruik gedeeld door het BBP, in kilogram olie-equivalenten per 1.000 EUR, 1995 = 100)

Bron: Eurostat.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

België situeert zich boven het EU15-gemiddelde wat betreft energie-intensiteit van de economie. Dit benadrukt de noodzaak om de inspanningen tot rationeel energieverbruik en het gebruik van goedkopere energiebronnen te versterken. Niettemin werd tussen 1999 en 2002 een belangrijke stap voorwaarts gezet die zich, ondanks een onderbreking in 2003, heeft verder gezet in 2004.

II.2.3.14 Volume van het binnenlandse vrachtvervoer

Tabel II.14: Volume van het binnenlandse vrachtvervoer, 1999-2005

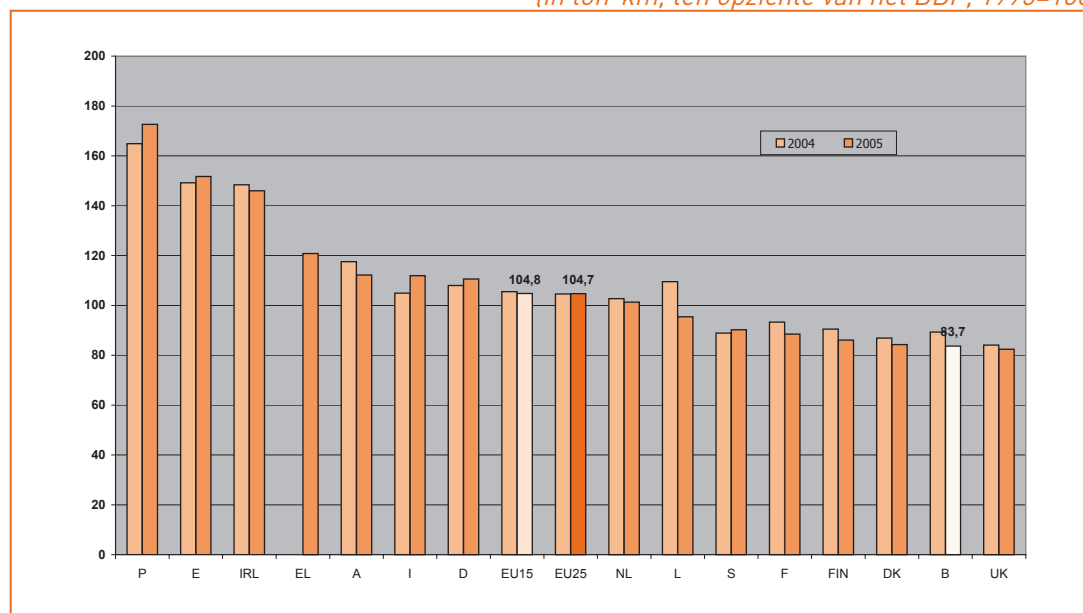
(in ton-km, ten opzichte van het BBP, 1995=100)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU15	102,0	101,9	100,9	100,4	99,7	105,5	104,8
EU25	100,5	100,1	98,9	99,7	98,9	104,6	104,7
België	78,6	98,0	100,1	99,1	95,0	89,3	83,7
Ierland	121,2	131,8	125,3	135,3	141,6	148,4	146,0

Bron: Eurostat.

Grafiek II.14: Volume van het binnenlandse vrachtvervoer, 2004-2005

(in ton-km, ten opzichte van het BBP, 1995=100)

Bron: Eurostat.

Het indexcijfer van het volume van het binnenlandse vervoer ten opzichte van het BBP kende in België een piek in 2001 en neemt sedertdien af, met een opvallende verlaging tussen 2003 en 2005.

II.3 Bruto binnenlands product (BBP) per inwoner: indicator van welvaart

Het BBP geeft de totale waarde weer van de goederen en diensten die op het nationale grondgebied geproduceerd worden. Het is een weerspiegeling van de activiteit die er wordt ontwikkeld en het is de best geharmoniseerde statistische indicator om de prestaties van nationale economieën met elkaar te vergelijken.

Zoals eerder gezegd, is het BBP per inwoner (of BBP per capita) de meest gangbare maatstaf om de economische ontwikkeling te beoordelen en om te onderzoeken in hoeverre een nationale economie in staat is om collectieve rijkdom te scheppen die de hele bevolking ten goede kan komen.

Alternatieve indicatoren voor het BBP per inwoner als maatstaf van welvaart

Over de tekortkomingen van het BBP/inwoner om de welvaart te meten is al veel inkt gevloeid en verschillende pogingen werden ondernomen om tegemoet te komen aan de zwakheden van deze indicator.

Het is hier niet de bedoeling om een exhaustieve analyse te geven over alle bestaande economische literatuur terzake. Er wordt enkel gepoogd om enige verduidelijking te geven wat betreft de kritische punten van deze indicator en de alternatieven om het concept welvaart te vatten.

Om te beginnen is welvaart een complex begrip dat verder gaat dan het pure concept BBP.

Een stijging van de welvaart op korte termijn, omwille van een stijging van de rijkdom, brengt op lange termijn een gewoonte-effect met zich mee. Bovendien hangt de levenskwaliteit ook af van andere factoren, zoals inkomensongelijkheid, het risico op jobverlies, de gezondheid, het sociale gebeuren, het vertrouwen in de instellingen, en het milieu.

Zo blijkt bijvoorbeeld dat, ondanks 30 jaar economische groei (1973-2003), de subjectieve evaluatie van de levensvoldoening in België niet is gestegen, maar zelfs gedaald⁸.

⁸ IRES, *Regards Economiques*, La croissance ne fait pas le bonheur: les économistes le savent-ils?, n°38, maart 2006.

De OESO bijvoorbeeld stelt in een “working-paper”⁹ en een apart hoofdstuk in hun jaarlijkse publicatie “Going for growth 2006” dat welvaart niet exact te becijferen is, alhoewel er een aantal gegevens zijn die een indicatie kunnen geven over de evolutie van het algemeen welvaartspeil, op voorwaarde dat ze allemaal in dezelfde richting evolueren. Het wordt nog moeilijker indien men een vergelijking wil maken tussen verschillende landen (bv binnen de OESO-zone), omdat men dan over vergelijkbare gegevens moet kunnen beschikken.

Er zijn drie categorieën van welvaart-indicatoren: monetaire indicatoren (nationale rekeningen), niet-monetaire indicatoren (sociale, milieu, enquêtes) en samengestelde indicatoren.

(i) Monetaire indicatoren

Ondanks het courante gebruik van het BBP/inwoner, wordt deze indicator door sommigen niet beschouwd als de perfecte maatstaf van welvaart. Het gaat immers om een indicator van economische productie, terwijl welvaart voornamelijk afhangt van het inkomen en de consumptie van individuen. Bovendien houdt deze indicator geen rekening met de slijtage van uitrustingsgoederen en de noodzaak om te herinvesteren, met de uitputting van niet-hernieuwbare bronnen en met de vrije tijdsbesteding. Tenslotte wordt ook geen rekening gehouden met de inkomensverdeling en negatieve externe effecten zoals vervuiling.

De OESO heeft geprobeerd om tegemoet te komen aan deze knelpunten, door rekening te houden met andere indicatoren uit de nationale rekeningen zoals het bruto nationaal inkomen, het netto nationaal inkomen of het beschikbare gezinsinkomen. Er werd bovendien gepoogd om een aversie-coëfficiënt ten aanzien van ongelijkheid uit te werken. Maar ondanks de theoretische aantrekkelijkheid van deze indicatoren, bleken de beschikbaarheid en de betrouwbaarheid remmende factoren om vergelijkingen te maken over de tijd en tussen de landen onderling. Wat belangrijker is, er bleek een sterke correlatie te zijn met het BBP. Geen enkele gekozen indicator uit de nationale rekeningen hield voldoende rekening met belangrijke evaluatiefactoren zoals ongelijke inkomensverdeling en consumptiemogelijkheden. Tenslotte was het ook niet mogelijk om via die indicatoren rekening te houden met elementen zoals vrije tijd, milieu en sociale situatie.

(ii) Niet-monetaire indicatoren

De OESO heeft ook diverse sociale indicatoren onderzocht zoals de graad van autonomie, rechtvaardigheid, goede gezondheid en sociale cohesie die infor-

⁹ Boarini R., Johansson A., Mira d’Ercole M., Alternative Measures of Well-Being, WPn°476, OESO 2006.

matie kunnen geven over bepaalde welvaartsaspecten. Met uitzondering van sociale cohesie, bleken al deze indicatoren nauw verbonden te zijn met het BBP per inwoner. Er was echter geen duidelijke link met het BBP per inwoner. Er werd ook aandacht besteed aan milieu- en subjectieve indicatoren (enquêtes).

De OESO onderlijnt dat het niet eenvoudig is om de correcte indicator uit de nationale rekeningen te weerhouden voor het meten van economische welvaart. Hoe meer een indicator gericht is op welvaart in het algemeen, hoe moeilijker het wordt om betrouwbare en vergelijkbare gegevens te verzamelen. Het besluit is dan ook dat het BBP per inwoner essentieel blijft om een evaluatie te maken van de welvaart, maar dat het noodzakelijk blijft om dit aan te vullen met andere indicatoren teneinde een ruimere visie te kunnen geven op welvaart.

(iii) Samengestelde indicatoren

Andrew SHARPE en Lars ORSBERG hebben gedurende enkele jaren geprobeerd om een index inzake economische welvaart uit te werken voor diverse OESO-landen, als alternatief voor het BBP¹⁰.

Welvaart omhelst zoals gezegd vele aspecten waarvan de appreciatie afhangt van persoon tot persoon. Er werd dan ook beslist om een index van economische welvaart op te bouwen die steunt op vier componenten:

De effectieve consumptiestroom per inwoner (verhandelbare en niet-verhandelbare goederen en diensten en vrije tijd).

De netto-voorraadopbouw van productieve bronnen (materiële zaken, huisvesting, menselijk kapitaal, O&O-investeringen, natuurlijke rijkdommen, milieu-kosten, buitenlandse schuld).

De aanpak van inkomensongelijkheid en armoede.

De economische bescherming tegen werkloosheid, jobverlies, ziekte, de onzekerheid van éénoudergezinnen en ouderen.

Op het eerste gezicht kan het gebruik van een dergelijke index aantrekkelijk lijken, toch wijzen velen op het subjectieve karakter ervan omwille van de wegingskeuze van elke factor of sub-indicator en de tekortkomingen in de beschikbare gegevens indien er meer landen worden toegevoegd aan de oefening.

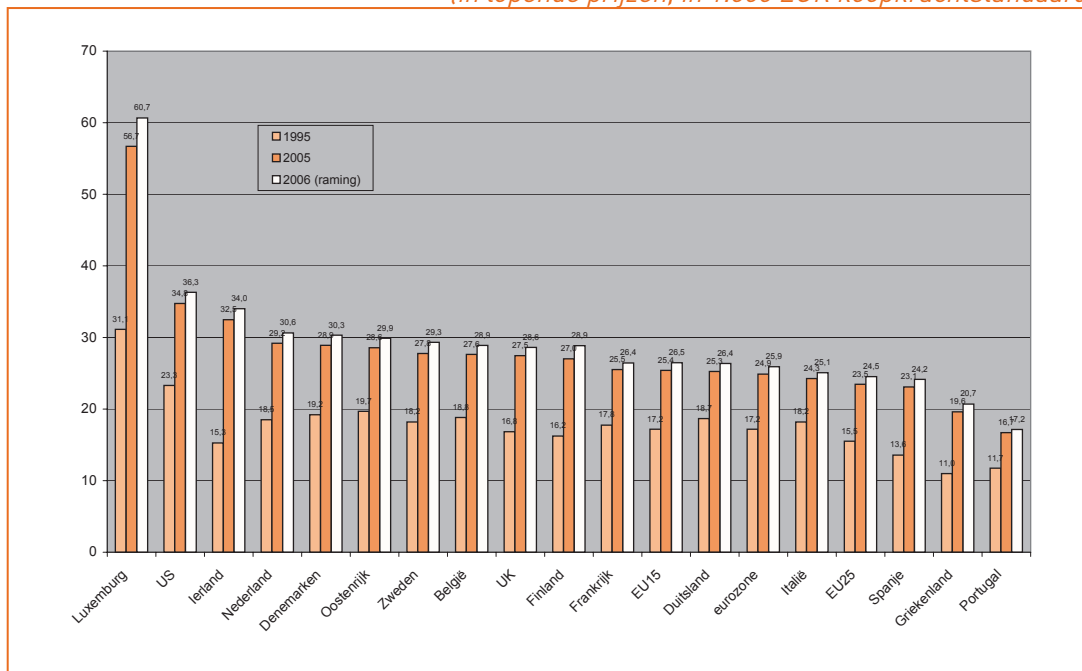
¹⁰ Voor meer details: www.csls.ca onder de rubriek "Index on Economic Well-Being".

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

II.3.1 Belgisch BBP per inwoner: internationale vergelijking

Grafiek II.15: Belgisch BBP per inwoner t.o.v. de Europese partners en de US

(in lopende prijzen, in 1.000 EUR koopkrachtstandaard)

Bron: AMECO.

Volgens de ramingen van de Europese Commissie bedroeg het BBP per inwoner, uitgedrukt in koopkrachtstandaard 27.600 EUR in 2005, tegen 24.900 EUR voor het gemiddelde van de eurozone. Voor 2006 wordt het voor België geraamd op 28.900 EUR en op 25.900 EUR voor de eurozone.

Zoals eerder al vermeld werd, blijkt dat België zijn plaats tussen de rijkste landen behoudt. Het is echter aangewezen om niet alleen het niveau te bekijken maar ook het verloop over de laatste jaren. In tabel II.15 wordt de gemiddelde groei van het BBP per inwoner over de periodes 1996-2000 en 2000-2006 (raming) van België vergeleken met de andere landen van de EU15 en de US.

Hieruit blijkt dat de Belgische groei in beide periodes (2,5% voor 1996-2000 en 1,6% voor 2000-2006) op het peil ligt van het gemiddelde voor de EU15 en de eurozone. Niettemin bereikt die groei niet het cijfer van de EU-groeilanden zoals Ierland, Finland of Zweden.

Tabel II.15: BBP per inwoner in volume, in de EU (1996-2006)
(jaargemiddelde wijziging in %)

	1996-2000	2000-2006(r)
Ierland	9,2	4,0
Griekenland	2,9	4,0
Luxemburg	4,7	3,3
Finland	4,5	2,9
Zweden	3,1	2,5
Verenigd Koninkrijk	2,9	2,2
Spanje	3,6	2,2
EU25	2,7	1,8
US	2,9	1,7
Denemarken	2,4	1,6
België	2,5	1,6
EU15	2,5	1,5
Oostenrijk	2,8	1,5
eurozone	2,5	1,4
Nederland	3,4	1,3
Frankrijk	2,4	1,3
Duitsland	1,9	1,2
Italië	1,9	0,8
Portugal	3,7	0,6

Bron: AMECO.
(r) raming

II.3.2 BBP per inwoner: de voornaamste componenten

Volgens een gebruikelijke voorstelling kan het BBP per inwoner beschouwd worden als het resultaat van de uitvoering van een hoeveelheid werk waaraan een productiviteitspeil of productie per eenheid werk gekoppeld wordt.

Het BBP per inwoner kan dan ook in die twee voornaamste componenten opgesplitst worden: de werkgelegenheidsgraad en de arbeidsproductiviteit.

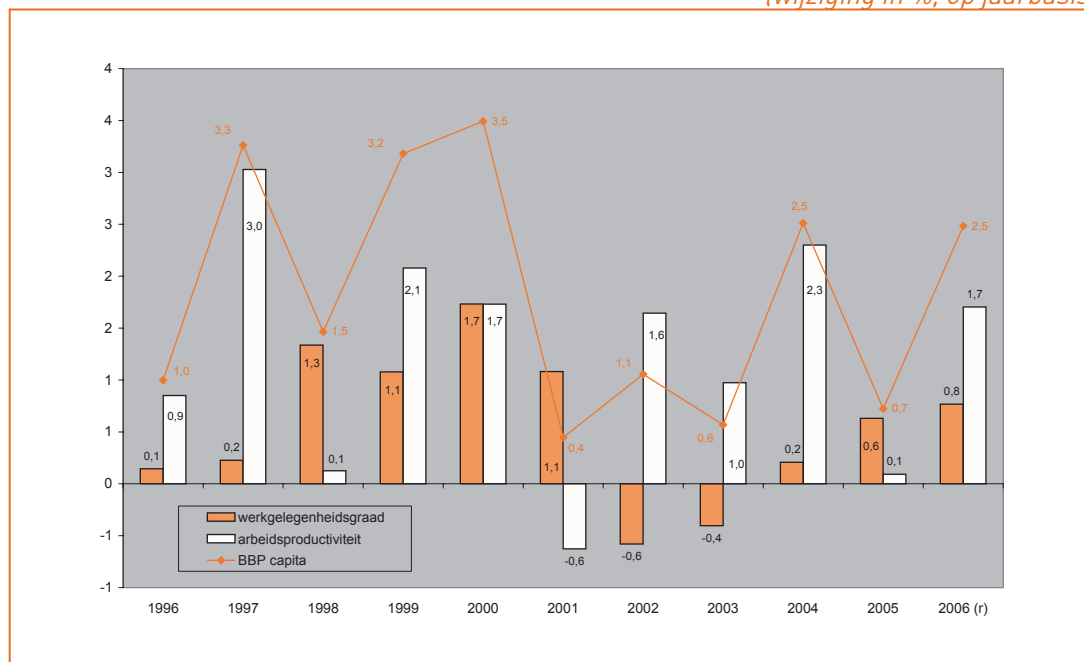
De beide componenten worden hier uitgedrukt per tewerkgestelde persoon, dus de werkgelegenheidsgraad als de totale binnenlandse werkgelegenheid ten opzichte van de totale bevolking en de arbeidsproductiviteit als het BBP ten opzichte van de totale binnenlandse werkgelegenheid (ook wel aangeduid als de zichtbare arbeidsproductiviteit).

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek II.16: BBP per inwoner, werkgelegenheidsgraad en arbeidsproductiviteit van de totale economie

(BBP raming in kettingeuro, referentiejaar 2004)

(wijziging in %, op jaarbasis)

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Uit grafiek II.16 blijkt dat na een zeer sterke stijging in 2004, de BBP-stijging per inwoner in 2005 een stuk lager uitkomt (+0,7%). Deze stijging vloeide grotendeels voort uit de groei van de werkgelegenheidsgraad (+0,6% t.o.v 2004), terwijl de productiviteitsstijging (+0,1% t.o.v. 2004) veel minder bijdroeg tot de groei dan de afgelopen jaren.

Voor 2006 wordt een sterkere stijging verwacht van de BBP-groei per inwoner, op het niveau van 2004 (+2,5%), met terug een grotere bijdrage van de arbeidsproductiviteit (+1,7%), terwijl de groei van de werkgelegenheidsgraad op een iets hoger niveau zou uitkomen dan in 2005 (+0,8%).

Opvallend in 2005 is dus de inzinking van de productiviteitsgroei die beschouwd wordt als de motor achter de groei van het Belgische BBP per inwoner, terwijl de werkgelegenheidsgraad opnieuw een sterkere groei kent na de zwakke prestaties in de periode 2002-2004.

Het verloop van de arbeidsproductiviteit weerspiegelt grotendeels dat van de economische activiteit: een zwakke conjunctuur veroorzaakt een inkrimping van de werkgelegenheid, met een stijging van de zichtbare arbeidsproductiviteit tot gevolg. Dit was bijvoorbeeld het geval in de periode 2002-2004. De werkgelegenheid op haar beurt reageert gewoonlijk met enige vertraging op conjunctuurschommelingen, zo ook in 2005 waar de conjuncturele opleving van 2004 een gunstige invloed had op het werkgelegenheidsverloop in 2005. Dit positieve verloop had dan weer een omgekeerd effect op de productiviteitsgroei voor dat jaar.

Op internationaal vlak behoort België nog steeds tot de beste landen wat betreft de productiviteit per werknemer, maar deze klassering kan niet los worden gezien van de minder sterke prestatie voor de werkgelegenheidsgraad. Bovendien benadrukt bijvoorbeeld de OESO¹¹ dat België als kleine open economie met relatief hoge arbeidskosten verplicht is om hoge productiviteitsniveaus te halen wil het competitief blijven. Tenslotte wijzen zowel de Europese Commissie¹² als de OESO op de lagere gemiddelde arbeidstijd (uitgedrukt in uren en per werknemer) in België ten opzichte van de meeste andere EU-landen, waardoor de productiviteit per werknemer of per uur automatisch hoger komt te liggen.

Aan de andere kant wijst de OESO er op dat de Belgische productiviteitsgroei sedert midden jaren '90 licht afzwakt ten opzichte van ondermeer de US en de Europese groeielanden zoals GB, Finland en Zweden waar bijvoorbeeld de diffusie van nieuwe technologieën in het productieproces hebben bijgedragen tot een sterkere productiviteitsgroei.

Een mogelijke bijkomende verklaring voor deze dalende globale productiviteitsgroei ligt in het groeiende belang van de dienstensector, waar de productiviteit gemiddeld lager ligt dan bijvoorbeeld in de industriële sector. Tenslotte zorgt ook de groeiende arbeidsintegratie van zwakkere groepen zoals laaggeschoolden, met gemiddeld gezien een lagere productiviteit, voor een neerwaartse druk op de productiviteit van de Belgische economie.

¹¹ OESO, Economic Review 2006 Belgium.

¹² Europese Commissie, Economic Reforms and competitiveness: key messages from the European Competitiveness Report 2006.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

II.4 De arbeidsmarkt

II.4.1 Structurele kenmerken van de Belgische arbeidsmarkt

II.4.1.1 Algemeen

In 2005 bedroeg de werkgelegenheidsgraad 61,1% hetgeen een stijging betekende ten opzichte van 2004 (60,5%). De resultaten van de Enquête naar de Arbeidskrachten¹³ (FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie) voor de eerste helft van 2006 tonen echter een daling van de werkgelegenheidsgraad tot 60,3%. Deze lichte terugval van de werkgelegenheidsgraad (die de verhouding weergeeft van het aantal werkende personen ten opzichte van de totale bevolking op beroepsactieve leeftijd), is bijna volledig het gevolg van een stijging van het aantal personen op beroepsactieve leeftijd. Het aantal werkende personen stabiliseert zich op een hoog niveau. In totaal waren er in de eerste helft van 2006 in de categorie 15- tot 64-jarigen 4.177.000 Belgen aan de slag, wat ongeveer evenveel is als tijdens de eerste helft van 2005.

Tabel II.16: Regionale werkgelegenheidsgraad, jaar 2005 en eerste helft 2006

	Brussel		Vlaanderen		Wallonië		België	
	2005	2006 ¹	2005	2006 ¹	2005	2006 ¹	2005	2006 ¹
15-64 jaar								
Totaal	54,8	53,8	64,9	64,1	56,1	55,6	61,1	60,3
Mannen	62,0	60,1	71,8	70,6	63,7	62,9	68,3	67,1
Vrouwen	47,9	47,7	57,8	57,4	48,4	48,4	53,8	53,5
15-24 jaar								
Totaal	19,3	21,5	31,8	31,4	22,1	22,1	27,3	27,3
Mannen	21,5	23,4	33,8	34,0	24,7	25,6	29,6	30,2
Vrouwen	17,2	19,8	29,7	28,6	19,5	18,5	25,0	24,3
25-54 jaar								
Totaal	67,8	66,2	83,3	82,6	72,6	72,4	78,3	77,7
Mannen	75,0	72,6	90,5	89,4	81,6	80,8	86,1	85,0
Vrouwen	60,5	59,7	75,9	75,6	63,6	64,1	70,4	70,3
55-64 jaar								
Totaal	39,8	37,2	30,7	29,8	32,3	31,2	31,9	30,9
Mannen	50,4	46,1	41,2	38,9	41,0	38,8	41,8	39,4
Vrouwen	30,2	29,1	20,1	20,7	23,9	23,9	22,2	22,5

Bron: FOD Economie - EAK 2005 en eerste helft 2006.

¹ Cijfers voor de eerste helft van 2006.

¹³ De EAK peilt elk kwartaal naar de voornaamste ontwikkelingen van werkgelegenheid en werkloosheid, op basis waarvan een aantal belangrijke arbeidsmarktindicatoren (zoals de werkgelegenheidsgraad) worden opgesteld.

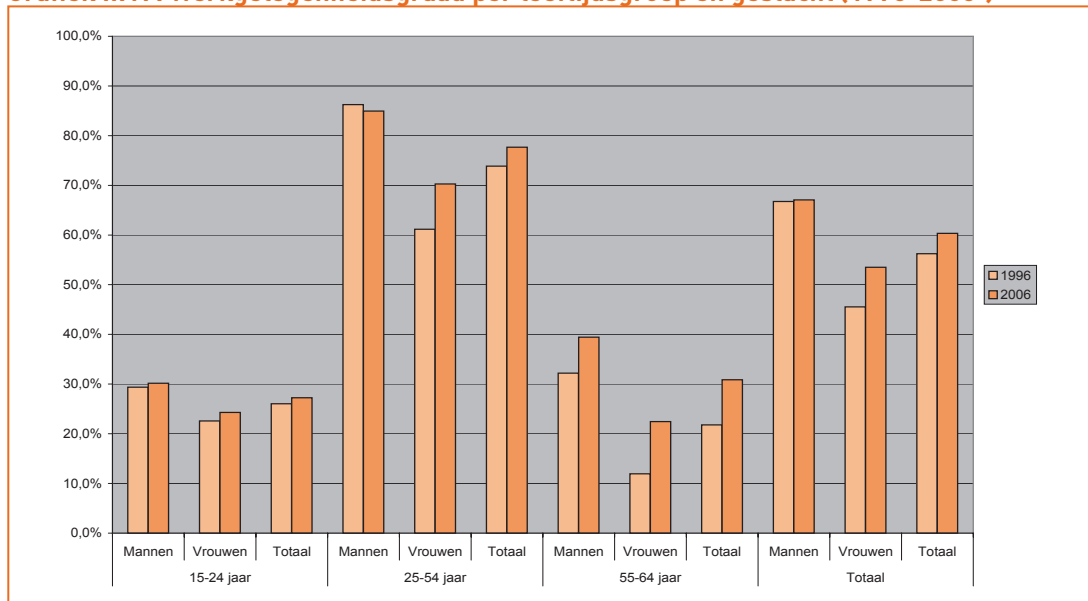
Die terugval in de werkgelegenheidsgraad na de piek in 2005 zien we in elk gewest, waardoor de verschillen tussen de gewesten onderling ongeveer gelijk blijven. Vlaanderen heeft met 64,1% de hoogste werkgelegenheidsgraad, gevolgd door het Waals Gewest met 55,6% en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met 53,8%.

De werkgelegenheidsgraad verschilt sterk naargelang de beschouwde leeftijdsgroep en bereikt bijvoorbeeld in de eerste helft van 2006 een maximum van 89,4% bij Vlaamse mannen tussen 25 en 54 jaar en een minimum van 18,5% bij Waalse vrouwen tussen 15 en 24 jaar. De werkgelegenheidsgraad van jongeren blijft problematisch, net zoals die van de ouderen. Ook het verschil tussen de geslachten is aanzienlijk. Waar de werkgelegenheidsgraad van mannen 67,1% bedraagt in de eerste helft van 2006, zijn er per 100 vrouwen tussen de 15 en 64 jaar slechts 53,5 aan het werk.

Toch zijn de vrouwen al jaren aan een inhaalbeweging bezig. Terwijl de werkgelegenheidsgraad van de mannen tussen 1996 en de eerste helft van 2006 slechts lichtjes toeneemt van 66,8% naar 67,1%, stijgt de werkgelegenheidsgraad van vrouwen tijdens dezelfde periode van 45,6% naar 53,5%. De werkgelegenheidsgraad van vrouwen stijgt vooral bij de 25-plussers. Bij mannen daalt de werkgelegenheidsgraad lichtjes bij de 25-54-jarigen maar er is net zoals bij de vrouwen een belangrijke toename bij de 55-64-jarigen.

We merken hetzelfde verloop op voor de activiteitsgraad. De activiteitsgraad geeft de beroepsbevolking (werkenden en werklozen) tussen 15 en 64 jaar weer in procenten van de bevolking tussen 15 en 64 jaar en geeft zo een beeld van het arbeidsaanbod.

Grafiek II.17: Werkgelegenheidsgraad per leeftijdsgroep en geslacht (1996-2006¹)

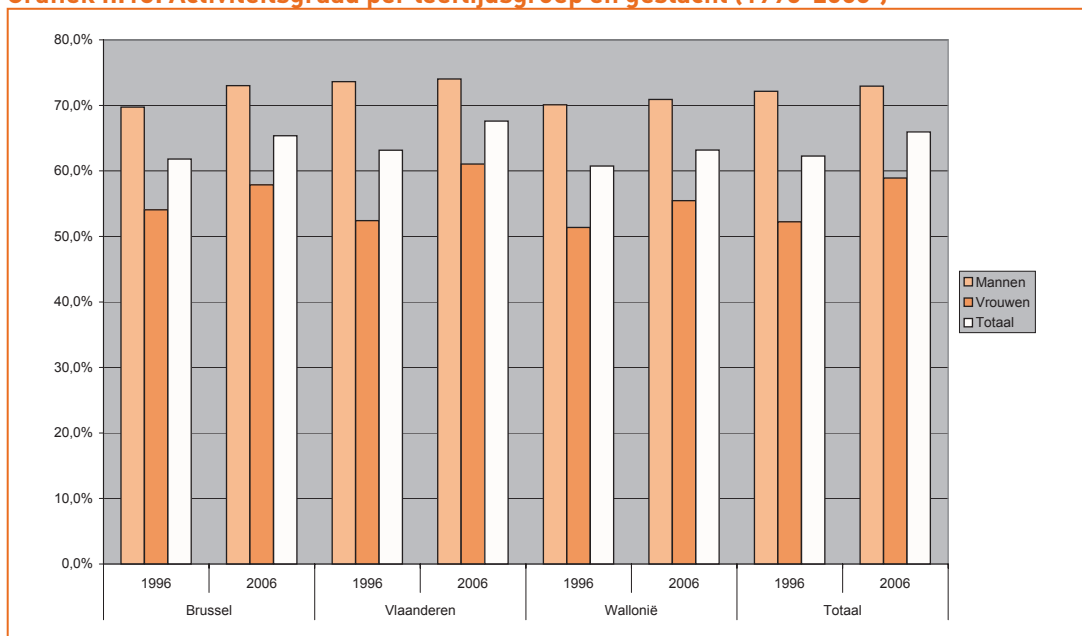

Bron: FOD Economie – EAK 2005 en eerste helft 2006.

¹ Cijfers voor de eerste helft van 2006.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek II.18: Activiteitsgraad per leeftijdsgroep en geslacht (1996-2006¹)

Bron: FOD Economie – EAK 2005 en eerste helft 2006.

¹ Cijfers voor de eerste helft van 2006.

II.4.1.2 Deeltijdse arbeid

II.4.1.2.1. Algemeen

Het stijgende arbeidsaanbod van vrouwen ging gepaard met een toename van de deeltijdse arbeid. Het totale aantal tewerkgestelde vrouwen steeg tussen 1996 en de eerste helft van 2006 met meer dan 300.000 eenheden. Het aantal deeltijds tewerkgestelde vrouwen nam toe met meer dan 282.000 eenheden, het aantal voltijds tewerkgestelde vrouwen steeg met minder dan 19.000 eenheden.

Op te merken valt dat de deeltijdse tewerkstelling van mannen zich nog steeds op een laag niveau bevindt maar procentueel gezien veel sneller stijgt dan die van vrouwen. Het aantal voltijds werkende mannen daarentegen is gedaald.

Tabel II.17: Totaal aantal tewerkgestelde personen (loontrekkend en zelfstandig) naar geslacht en statuut (voltijds/deeltijds).

	Voltijds			Deeltijds			Totaal		
	1996	2001 ¹	2006 ^{1,2}	1996	2001 ¹	2006 ^{1,2}	1996	2001 ¹	2006 ^{1,2}
Man- nen	2.202.052	2.225.240	2.173.169	67.014	115.308	175.725	2.269.067	2.340.548	2.348.894
Vrou- wen	1.057.600	1.078.786	1.076.295	464.966	602.168	747.343	1.522.566	1.680.954	1.823.638
Totaal	3.259.652	3.304.026	3.249.464	531.980	717.476	923.067	3.791.633	4.021.502	4.172.532

Bron: FOD Economie - EAK 1996, 2001 en eerste helft 2006.

¹ PWA-ers en gelegenhedswerkers uitgezonderd.

² Resultaten voor de eerste helft van 2006.

II.4.1.2.2 Deeltijdse arbeid bij loontrekkenden

Het aandeel van deeltijds werkende loontrekkenden stijgt continu en bedraagt 24,4% in de eerste helft van 2006. Voor mannen is dit aandeel opgelopen van 3,2% naar 8,0%. In 1996 werkten 34 loontrekkende vrouwen op 100 deeltijds. Ondertussen is dit opgelopen naar 44,3%.

Tabel II.18: Deeltijds werk¹ van loontrekkenden (1996-2006)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ²
Totaal	15,9	16,8	17,8	19,8	20,0	19,5	20,3	21,6	22,6	23,4	24,4
Mannen	3,2	3,6	4,0	5,0	5,4	5,1	5,6	6,4	6,9	7,8	8,0
Vrouwen	34,0	35,2	36,8	39,1	39,3	38,5	39,5	41,0	42,4	42,6	44,3

Bron: FOD Economie - EAK.

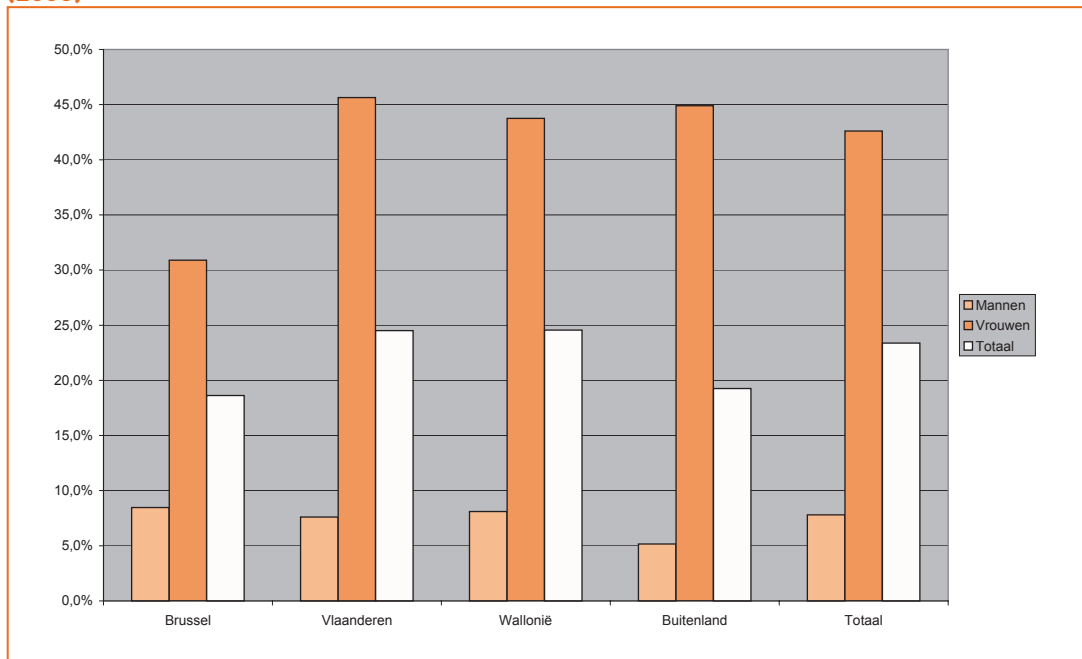
¹ Aantal loontrekkenden met een deeltijdse betrekking in verhouding tot het aantal loontrekkenden (PWA-ers en gelegenhedswerkers uitgezonderd).

² De cijfers voor 2006 hebben betrekking op de eerste helft van 2006.

Er zijn grote regionale verschillen in de deeltijdse tewerkstelling. Het aandeel van vrouwen die in Brussel werken is opmerkelijk lager dan in Vlaanderen, Wallonië of het buitenland. Het aandeel van mannen daarentegen is het hoogst in Brussel. Mannen die in het buitenland tewerkgesteld zijn, werken het minst vaak deeltijds.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek II.19: Percentage deeltijdse arbeid van loontrekkenden per geslacht en werkplaats (2005)

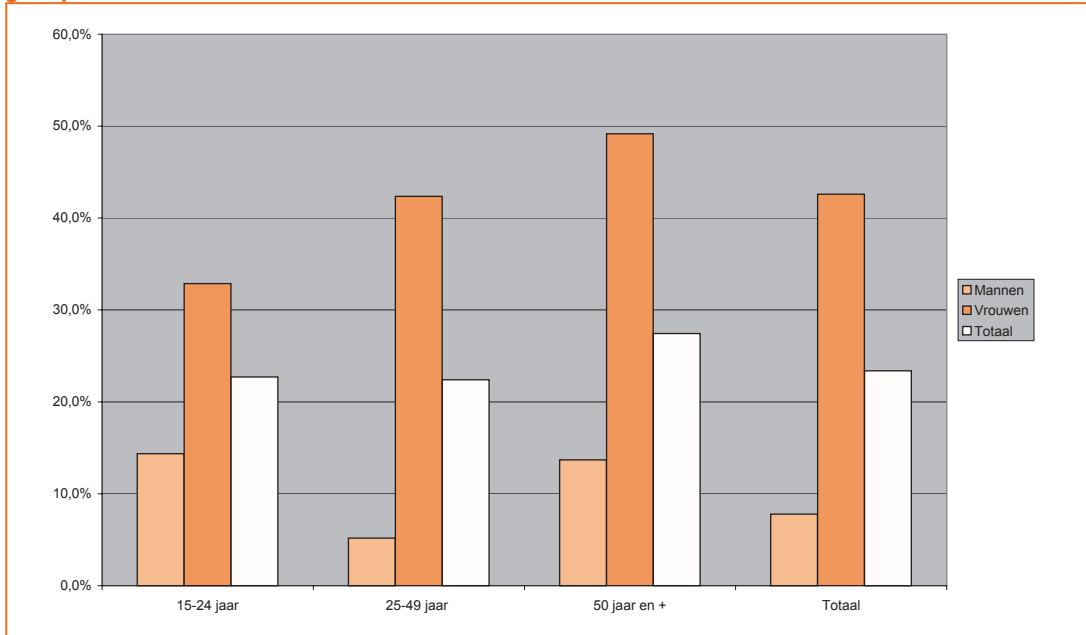

Bron: FOD Economie – EAK 2005.

Mannen gaan op een ander moment deeltijds werken dan vrouwen. Het aandeel deeltijds werkende mannen is het hoogst bij de jonge mannen. Zij werken op dat moment vooral deeltijds omdat ze geen voltijdse baan kunnen vinden of omdat ze een opleiding combineren met een deeltijdse job. Vanaf een leeftijd van 50 jaar stijgt het aandeel deeltijds werkende mannen. Vaak vermelden 50-plussers persoonlijke of familiale redenen om deeltijds te werken.

Vrouwen werken vooral deeltijds om familiale redenen zoals de zorg voor kinderen of andere afhankelijke personen. Het aantal deeltijds werkende vrouwen is dan ook het hoogst bij de leeftijdsgroepen 25-49 jaar en 50 jaar en ouder.

Grafiek II.20: Percentage deeltijdse arbeid van loontrekkenden per geslacht en leeftijdsgroep (2005)

Bron: FOD Economie – EAK 2005.

Het feit dat vrouwen vaker deeltijds werken dan mannen en nog steeds meer familiale taken op zich nemen weerspiegelt zich in hun gemiddelde effectieve wekelijkse arbeidsduur. In deze effectieve arbeidsduur zijn overuren inbegrepen maar worden afwezigheden omwille van ziekte, vakantie of andere redenen afgetrokken.

Mannen werken zowel in een voltijdse als in een deeltijdse job gemiddeld meer uren per week dan vrouwen. De gemiddelde effectieve wekelijkse arbeidsduur van voltijdse loontrekkende mannen wordt in 2005 op 34,5 uur geraamd, die van hun vrouwelijke collega's bedraagt 31,6 uur. Deeltijds loontrekkende mannen werken gemiddeld 20,2 uur per week, deeltijds werkende vrouwen gemiddeld 19,6 uur per week. Het zijn de jonge voltijdse loontrekkenden die gemiddeld het meeste aantal uren per week presteren. De 50-plussers die deeltijds werken kloppen gemiddeld het minst aantal uren.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel II.19: Loontrekkende tewerkstelling: gemiddelde effectieve wekelijkse arbeidsduur

(in uren)

2005		15-24 jaar	25-49 jaar	50 jaar en +	Totaal
Voltijds werkende	mannen	35,1	34,9	32,8	34,5
	vrouwen	34,1	31,4	30,4	31,6
	totaal	34,7	33,7	32,1	33,5
Deeltijds werkende	mannen	19,7	21,0	19,5	20,2
	vrouwen	19,8	20,4	16,8	19,6
	totaal	19,8	20,4	17,6	19,7
Totaal	mannen	32,8	34,1	30,9	33,3
	vrouwen	29,4	26,6	23,5	26,4
	totaal	31,3	30,6	28,0	30,2

Bron: FOD Economie – EAK 2005.

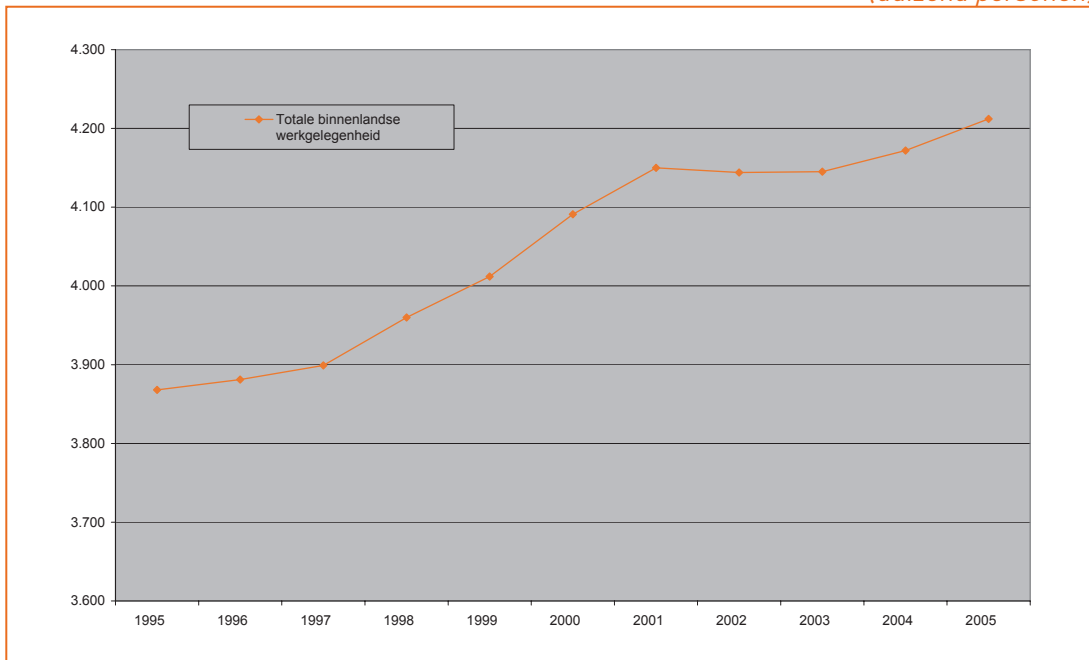
II.4.2 Verloop van de binnenlandse werkgelegenheid

Hierna volgt een overzicht van de evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid op basis van de nationale rekeningen van het INR.

In september 2005 werden de werkgelegenheidscijfers van de nationale rekeningen onderworpen aan een methodologische herziening voor de periode 1995-2004. Deze herziening werd nog niet doorgevoerd voor de periode ervoor, vandaar dat er een breuk is in de reeks tussen 1994 en 1995. Om de homogeniteit te behouden, worden hier de ontwikkelingen berekend voor de periodes 1995-2005, 2000-2005 en 2004-2005 om zo de tendensen op korte en middellange termijn weer te geven.

Grafiek II.21: Verloop van de totale binnenlandse werkgelegenheid (1995-2005)

(duizend personen)

Bron: INR.

We onderscheiden twee periodes in de ontwikkelingen van de laatste tien jaar.

Tussen 1995 en 2000 kende de totale binnenlandse werkgelegenheid een jaarlijkse toename van gemiddeld 45.000 eenheden, die te verklaren is door de toename van de tewerkstelling in de verhandelbare diensten en doordat de industrie het tewerkstellingsverlies gedeeltelijk kon afremmen.

Tussen 2000 en 2005 werd de industrie daarentegen geconfronteerd met een aanzienlijk verlies aan jobs en ondanks de jobtoename in de totale dienstensector (verhandelbare en niet-verhandelbare), nam de totale werkgelegenheid maar toe met gemiddeld 5.000 eenheden per jaar.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel II.20: Totale binnenlandse werkgelegenheid per bedrijfstak, 1995-2005

(duizend personen)

	1995	2000	2005	Wijziging 1995-2005	Wijziging 2000-2005
Landbouw, jacht, bosbouw en visserij	109	95	84	-23%	-12%
Industrie	711	687	630	-11%	-8%
Bouwnijverheid	236	240	240	2%	0%
Diensten	2.813	3.070	3.259	16%	6%
Handel, vervoer en communicatie	984	1.001	1.042	6%	4%
Financiële activiteiten, onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening	587	739	790	35%	7%
Openbaar bestuur en onderwijs	690	706	745	8%	6%
Andere diensten	553	623	683	24%	10%
Totale binnenlandse werkgelegenheid	3.868	4.091	4.212	9%	3%

Bron: INR.

Om de totale werkgelegenheid beter in te schatten, kan een onderscheid worden gemaakt tussen het aantal werknemers en het aantal zelfstandigen. Het profiel van de werkgelegenheid bij zelfstandigen vertoont een stabiel patroon over de beschouwde periode, terwijl de werkgelegenheid bij de werknemers gevoeliger is voor de conjunctuurcycli. De werkgelegenheidsgroei bij de werknemers volgt over het algemeen met een lichte vertraging de economische groei. Deze tijd is nodig om de ondernemingen toe te laten hun productieproces aan te passen aan de toegenomen vraag, rekening houdend met hun voorraadbeheer en de doorgevoerde ontslagen tijdens de voorafgaandelijke conjunctuurvertraging.

Tabel II.21: Werkgelegenheid van werknemers en zelfstandigen, 1995-2005

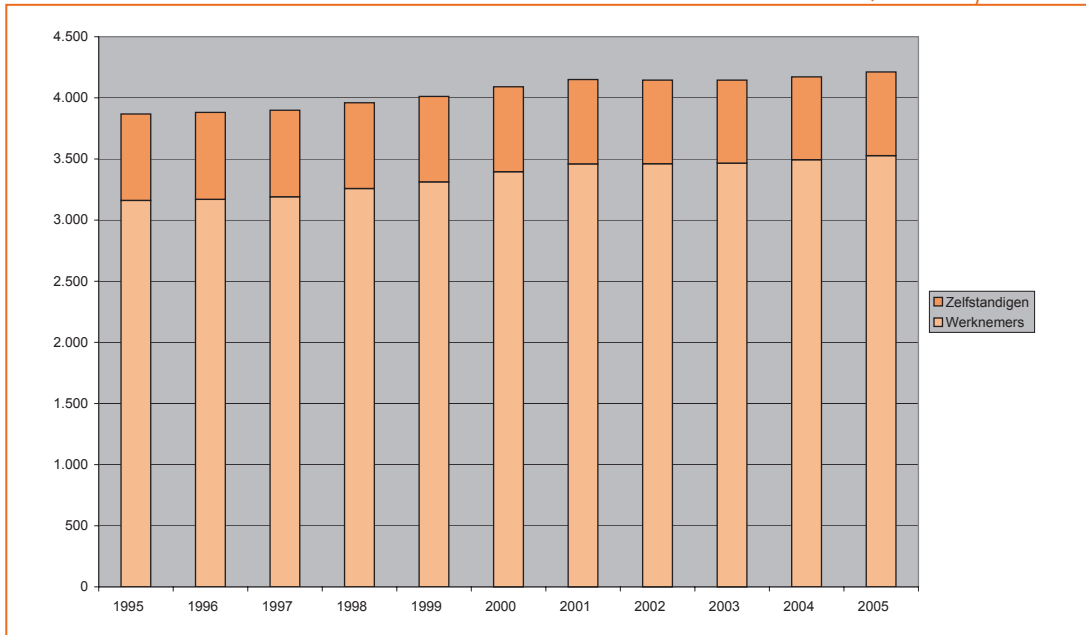
(duizend personen, voor seizoen- en kalenderinvloeden gezuiverde gegevens)

	Totale binnenlandse werkgelegenheid	Zelfstandigen	Werknemers
1995	3.868	707	3.161
1996	3.881	711	3.170
1997	3.899	708	3.191
1998	3.960	702	3.258
1999	4.012	699	3.313
2000	4.091	695	3.396
2001	4.150	690	3.460
2002	4.144	684	3.461
2003	4.145	679	3.466
2004	4.172	678	3.494
2005	4.212	685	3.527

Bron: INR.

Grafiek II.22: Werkgelegenheid van werknemers en zelfstandigen, 1995-2005

(duizend personen)

Bron: INR.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Daarnaast is het interessant om de werkgelegenheid in de privé- en de publieke sector met elkaar te vergelijken, die zoals blijkt uit tabel II.22 niet altijd even gelijk verloopt.

Tabel II.22: Werkgelegenheid van werknemers in de privé- en overheidssector, 1995-2005

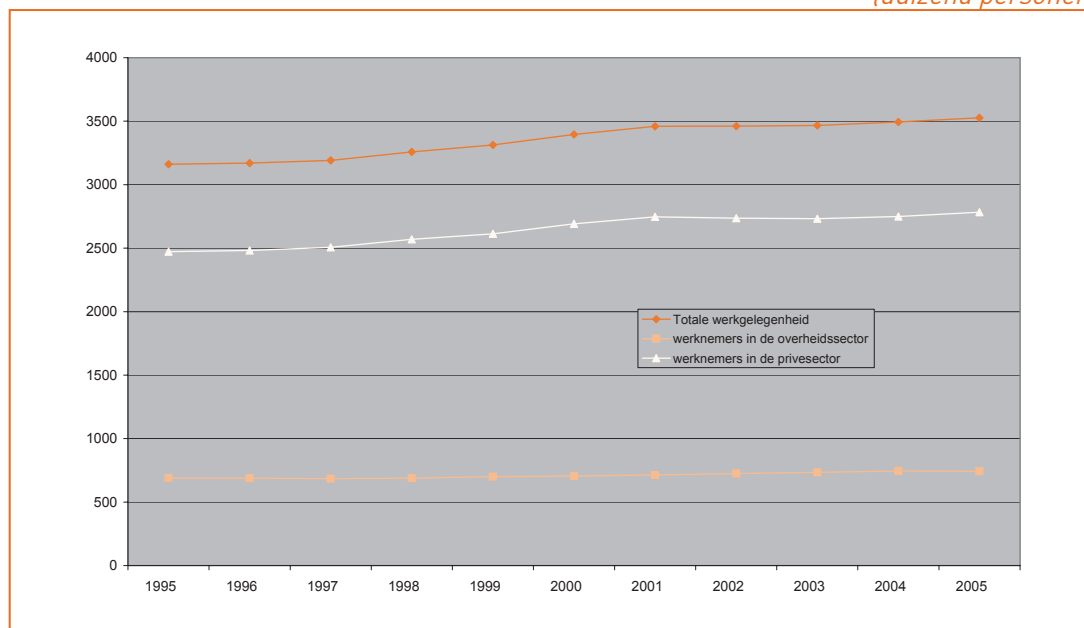
(duizend personen, voor seizoen- en kalendereffecten gezuiverde gegevens.)

	1995	2000	2005	Wijziging 95-2005	Wijziging 2000- 2005	Wijziging 1995- 2005	Wijziging 2000- 2005
Privésector	2.474	2.691	2.784	310	93	13%	3%
Overheidssector	689	705	743	54	38	8%	5%
Totaal	3.161	3.396	3.527	366	131	12%	4%

Bron: INR.

Grafiek II.23: Werkgelegenheid van werknemers – privé- en overheidssector, 1995-2005

(duizend personen)

Bron: INR.

Om nog dieper in te gaan op de structuur van de werkgelegenheid, wordt in tabel II.23 een uitsplitsing gemaakt van het verloop over 10 jaar, 5 jaar en op jaarbasis overeenkomstig de voornaamste bedrijfstakken. Verder in de tekst wordt nog teruggekomen op ontwikkelingen in de diverse sectoren, maar uit deze tabel blijkt dat de werkgelegenheidsgroei vooral terug te vinden is in de dienstensector (verhandelbare en niet-verhandelbare diensten).

Tabel II.23: Totale binnenlandse werkgelegenheid per bedrijfstak, 1995-2005
(duizend personen)

	1995	2000	2004	2005	Wijzi- ging 1995- 2005 in %	Wijzi- ging 2000- 2005 in %	Wijzi- ging 2004- 2005 in %
Landbouw, jacht en bos- bouw	107,8	94,0	83,9	83,7	-22%	-11%	0%
Visserij	1,1	0,9	0,6	0,6	-45%	-33%	0%
Winning van niet-energie- houdende delfstoffen	4,2	3,7	3,1	3,1	-26%	-16%	0%
Vervaardiging van voedings- en genotsmiddelen	97,8	96,5	96,0	95,8	-2%	-1%	0%
Vervaardiging van textiel en textielproducten	66,1	54,2	43,3	40,7	-38%	-25%	-6%
Vervaardiging van leer en producten van leer	3,6	2,4	1,9	1,8	-50%	-25%	-5%
Houtindustrie en vervaardi- ging van artikelen van hout	14,1	14,4	14,2	14,2	1%	-1%	0%
Vervaardiging van pulp, papier en papierwaren; uit- geverijen en drukkerijen	52,0	52,4	47,2	46,5	-11%	-11%	-1%
Vervaardiging van cokes, ge- raffineerde aardolieproduc- ten en splijt- en kweekstoffen	6,0	5,4	5,9	6,1	2%	13%	3%
Vervaardiging van chemische producten en van syntheti- sche of kunstmatige vezels	70,9	73,3	69,8	69,4	-2%	-5%	-1%
Vervaardiging van producten van rubber of kunststof	23,8	25,6	25,5	25,7	8%	0%	1%
Vervaardiging van overige niet-metaalhoudende mine- rale producten	35,9	34,3	32,0	31,3	-13%	-9%	-2%
Vervaardiging van meta- len in primaire vorm en vervaardiging van producten van metaal	108,8	104,3	100,6	101,9	-6%	-2%	1%
Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen	43,5	43,1	40,4	40,5	-7%	-6%	0%

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

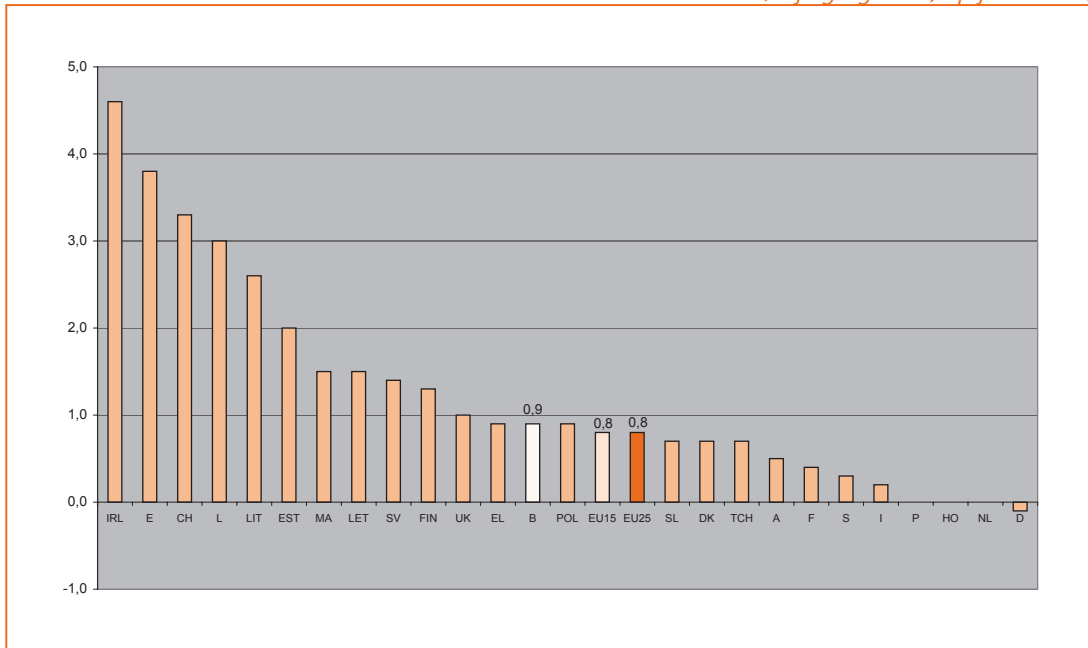
	1995	2000	2004	2005	Wijziging 1995- 2005 in %	Wijziging 2000- 2005 in %	Wijziging 2004- 2005 in %
Vervaardiging van elektrische en optische apparaten en instrumenten	57,1	55,7	45,6	44,2	-23%	-21%	-3%
Vervaardiging van transportmiddelen	63,3	63,5	56,5	56,0	-12%	-12%	-1%
Overige industrie	35,2	31,2	28,7	28,1	-20%	-10%	-2%
Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	28,3	27,1	24,6	24,3	-14%	-10%	-1%
Bouwnijverheid	235,8	239,8	236,1	239,6	2%	0%	1%
Groot- en kleinhandel; reparatie van auto's, motorrijwiel en consumentenartikelen	567,6	568,1	591,9	600,7	6%	6%	1%
Hotels en restaurants	142,0	140,5	144,4	148,7	5%	6%	3%
Vervoer, opslag en communicatie	273,9	292,5	293,5	292,4	7%	0%	0%
Financiële instellingen	146,7	147,2	138,7	137,5	-6%	-7%	-1%
Exploitatie van en handel in onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening	440,0	592,1	630,5	652,2	48%	10%	3%
Openbaar bestuur en defensie, verplichte sociale verzekeringen	370,1	389,5	412,6	411,2	11%	6%	0%
Onderwijs	319,8	316,6	333,7	333,5	4%	5%	0%
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	355,2	410,5	456,2	471,3	33%	15%	3%
Overige gemeenschapsvoorzieningen en sociaal-culturele en persoonlijke diensten	135,8	143,2	148,8	152,9	13%	7%	3%
Particuliere huishoudens met werknemers	61,6	69,6	65,1	58,3	-5%	-16%	-10%
Totaal	3.868,1	4.091,4	4.171,6	4.212,4	9%	3%	1%

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

II.4.3 Belgische arbeidsmarkt in de Europese context

Grafiek II.24: Groei van de totale werkgelegenheid in 2005

(wijziging in %, op jaarbasis)

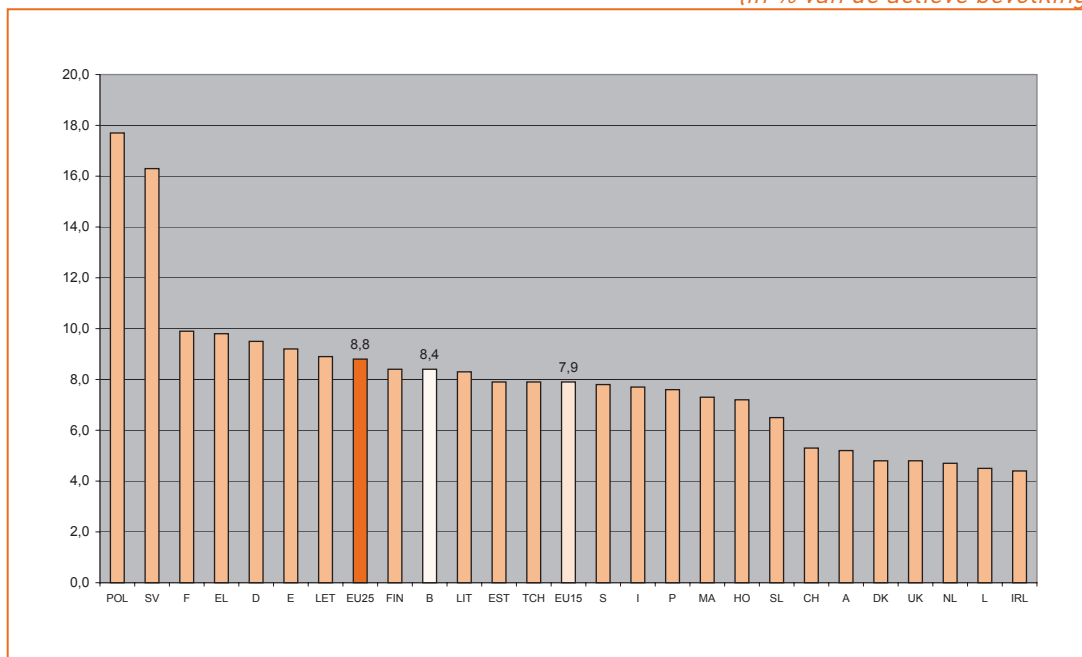
Bron: Eurostat.

Voor het tweede opeenvolgende jaar groeide de totale werkgelegenheid aan in 2005 (+0,9% ten opzichte van 2004). De structurele zwakte van de werkgelegenheidsgraad blijft echter aanwezig en dient verder te worden gecorrigeerd.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek II.25: Totale werkloosheidsgraad in 2005

(in % van de actieve bevolking)

Bron: Eurostat.

Ondanks de sterke werkgelegenheidsstijging in 2004, werd er geen verbetering genoteerd van de werkloosheidsgraad, die steeg van 8,2% in 2003 naar 8,4% in 2004 en 2005 en zo hoger lag dan het EU15-gemiddelde in 2005 (7,9%).

II.5 De productieactiviteit

Hierna worden enkele kerncijfers op macro-economisch niveau besproken per bedrijfstak. De gebruikte indeling is gebaseerd op de bedrijfstakclassificatie "A31 x A31" uit de nationale rekeningen.

Tabel II.24: Bedrijfstakclassificatie op niveau A31 x A31

	NACE
Landbouw	
Landbouw, jacht en bosbouw	A
Visserij	B
Industrie	
Winning van niet-energiehoudende delfstoffen	CB
Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	E
Verwerkende nijverheid	
Vervaardiging van voedings- en genotsmiddelen	DA
Vervaardiging van textiel en textielproducten	DB
Vervaardiging van leer en producten van leer	DC
Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout	DD
Vervaardiging van pulp, papier en papierwaren; uitgeverijen en drukkerijen	DE
Vervaardiging van cokes, geraffineerde aardolieproducten en splijt- en kweekstoffen	DF
Vervaardiging van chemische producten en van synthetische of kunstmatige vezels	DG
Vervaardiging van producten van rubber of kunststof	DH
Vervaardiging van overige niet-metaalhoudende minerale producten	DI
Vervaardiging van metalen in primaire vorm en vervaardiging van producten van metaal	DJ
Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen n.e.g.	DK
Vervaardiging van elektrische en optische apparaten en instrumenten	DL
Vervaardiging van transportmiddelen	DM
Overige industrie	DN
Bouwnijverheid	F
Verhandelbare diensten (marktdiensten)	
Groot- en kleinhandel; reparatie van auto's, motorrijwielen en consumentenartikelen	G
Hotels en restaurants	H
Vervoer, opslag en communicatie	I
Financiële instellingen	J
Exploitatie van en handel in onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening	K
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	N
Overige gemeenschapsvoorzieningen en sociaal-culturele en persoonlijke diensten	O
Particuliere huishoudens met werknemers	P
Niet-verhandelbare diensten	
Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen	L
Onderwijs	M
Totale economie	

Bron: INR.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

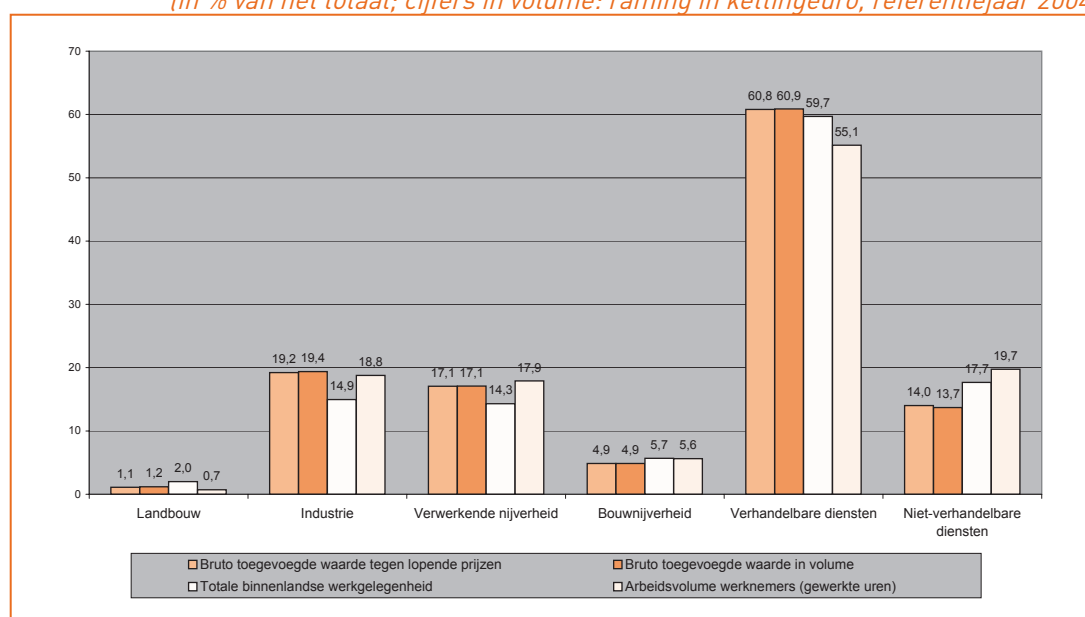
II.5.1 Structuur van de productieactiviteit

II.5.1.1 Algemeen overzicht

Grafiek II.26 illustreert het belang van de dienstensector voor de Belgische economie aan de hand van enkele belangrijke economische parameters.

Grafiek II.26: Globaal overzicht van de bedrijfstakken in 2005

(in % van het totaal; cijfers in volume: raming in kettingeuro, referentiejaar 2004)

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Gemeten naar bruto toegevoegde waarde tegen lopende prijzen vertegenwoordigt de totale dienstensector 74,8% van het totaal in 2005, waarvan 60,8% (161,4 mld EUR) toe te rekenen is aan de verhandelbare diensten (of marktdiensten) en 14% (37,1 mld EUR) aan de niet-verhandelbare diensten.

Gemeten naar bruto toegevoegde waarde in volume bedraagt het aandeel van de totale dienstensector 74,6%, waarvan 60,9% (158,6 mld EUR) van de verhandelbare en 13,7% (35,7 mld EUR) van de niet-verhandelbare diensten.

Het aandeel van de totale dienstensector in de totale binnenlandse werkgelegenheid komt in 2005 op 77,4%, uitgesplitst in 59,7% (2,5 mln personen) voor de verhandelbare diensten en 17,7% (0,7 mln personen) voor de niet-verhandelbare diensten.

Tenslotte, in het aantal gewerkte uren door werknemers (exclusief zelfstandigen), vertegenwoordigt de totale dienstensector 74,8% van het totaal, waarvan 55,1% (2,8 mln uren) van de verhandelbare diensten en 19,7% (0,9 mln uren) van de niet-verhandelbare diensten.

Tabel II.25: Globaal overzicht van de bedrijfstakken in 1996 en 2005

(in mln EUR, tenzij anders vermeld)

	Bruto toegevoegde waarde tegen lopende prijzen		Bruto toegevoegde waarde in volume (raming in kettingeuro)		Totale binnenlandse werkgelegenheid (duizend personen)		Arbeidsvolume werknemers (miljoenen aantal gewerkte uren, voor kalenderfeesten gezuiverde gegevens)		Bruto-investeringen in vaste activa in volume (ramingen in kettingeuro)		Beloning van werknemers tegen lopende prijzen	
	1996	2005	1996	2005	1996	2005	1996	2005	1996	2005	1996	2005
Landbouw	2.932	2.925	2.589	3.090	105	84	23	35	742	718	333	532
Landbouw, jacht en bosbouw	2.876	2.857	2.535	3.038	104	84	22	35	715	712	302	499
Visserij	55	68	54	52	1	1	1	1	27	6	31	34
Industrie	43.843	51.079	44.874	50.466	701	630	1.055	940	10.072	9.312	27.241	31.242
Winning van niet-energiehoudende grondstoffen	311	310	336	310	4	3	6	5	61	69	151	146
Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	5.659	5.418	5.085	5.660	28	24	46	40	1.630	1.765	2.037	2.113
Verwerkende nijverheid	37.872	45.351	39.454	44.497	669	602	1.003	895	8.380	7.477	25.053	28.984
Vervaardiging van voedings- en genotsmiddelen	5.050	6.046	5.874	5.769	98	96	130	126	1.170	1.155	2.890	3.537
Vervaardiging van textiel en textielproducten	2.157	1.794	2.059	1.845	62	41	82	54	484	250	1.459	1.291
Vervaardiging van leer en producten van leer	108	84	122	84	3	2	5	2	23	11	85	60
Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout	532	850	496	812	14	14	20	20	134	157	385	460
Vervaardiging van pulp, papier en papierwaren; uitgeverijen en drukkerijen	2.931	3.177	2.918	3.221	52	47	77	67	776	837	1.934	2.095
Vervaardiging van cokes, geraffineerde aardolieproducten en splijt- en kweekstoffen	1.024	2.134	3.335	2.438	6	6	11	11	119	255	506	742

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Vervaardiging van chemische producten en van synthetische of kunstmatige vezels	7.174	8.903	6.387	8.060	70	69	118	113	1.905	1.565	3.997	5.012
Vervaardiging van producten van rubber of kunststof	1.378	1.870	1.279	1.871	24	26	39	41	343	259	866	1.274
Vervaardiging van overige niet-metaalhoudende minerale producten	2.006	2.375	2.382	2.378	36	31	53	47	413	373	1.299	1.518
Vervaardiging van metalen in primaire vorm en vervaardiging van producten van metaal	5.339	7.116	5.461	6.531	108	102	166	156	1.083	1.035	4.082	4.839
Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen n.e.g.	2.277	3.013	2.253	3.033	44	41	69	63	289	313	1.669	2.018
Vervaardiging van elektrische en optische apparaten en instrumenten	3.322	3.264	2.483	3.369	56	44	89	69	716	372	2.372	2.392
Vervaardiging van transportmiddelen	3.453	3.331	3.154	3.708	63	56	100	90	693	644	2.693	2.903
Overige industrie	1.123	1.394	1.250	1.377	34	28	46	37	232	253	816	841
Bouwnijverheid	9.249	12.911	10.411	12.652	233	240	268	281	1.270	1.840	5.485	7.242
Verhandelbare diensten	106.973	161.448	127.752	158.551	2.154	2.514	2.260	2.759	29.895	43.184	50.839	78.226
Groot- en kleinhandel; reparatie van auto's, motorrijwielen en consumentenartikelen	22.638	34.611	29.502	32.606	561	601	585	685	3.830	5.069	12.649	18.725
Hotels en restaurants	2.994	4.214	4.075	3.770	143	149	99	114	690	728	1.667	2.397
Vervoer, opslag en communicatie	14.931	22.403	16.921	21.954	278	292	423	442	5.978	7.790	9.043	12.670
Financiële instellingen	12.101	15.287	11.696	16.063	147	138	196	186	1.781	2.251	7.243	8.276
Exploitatie van en handel in onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening	37.572	59.062	44.532	59.013	462	652	357	588	15.531	24.201	8.945	17.611

	Bruto toegevoegde waarde tegen lopende prijzen		Bruto toegevoegde waarde in volume (raming in kettingeuro)		Totale binnenlandse werkgelegenheid (duizend personen)		Arbeidsvolume werknemers (miljoenen aantal gewerkte uren, voor kalenderfeiten gezuiverde gegevens)		Bruto-investeringen in vaste activa in volume (ramingen in kettingeuro)		Beloning van werknemers tegen inlopende prijzen	
	1996	2005	1996	2005	1996	2005	1996	2005	1996	2005	1996	2005
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	11.837	18.841	14.938	18.278	364	471	383	513	1.148	1.473	8.114	13.844
Overige gemeenschapsvoorzieningen en sociaal-culturele en persoonlijke diensten	4.218	6.249	5.242	6.094	136	153	126	153	937	1.673	2.496	3.922
Particuliere huishoudens met werknemers	683	782	845	774	64	58	92	76	0	0	683	782
Niet-verhandelbare diensten	26.412	37.189	32.463	35.675	689	745	926	988	2.317	3.409	23.986	34.327
Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen	13.515	19.344	16.508	18.746	371	411	545	584	1.835	2.824	12.212	17.686
Onderwijs	12.897	17.845	15.955	16.929	318	334	381	403	483	585	11.774	16.641
Totale economie	189.408	265.552	215.981	260.434	3.882	4.212	4.532	5.002	44.347	58.462	107.884	151.570

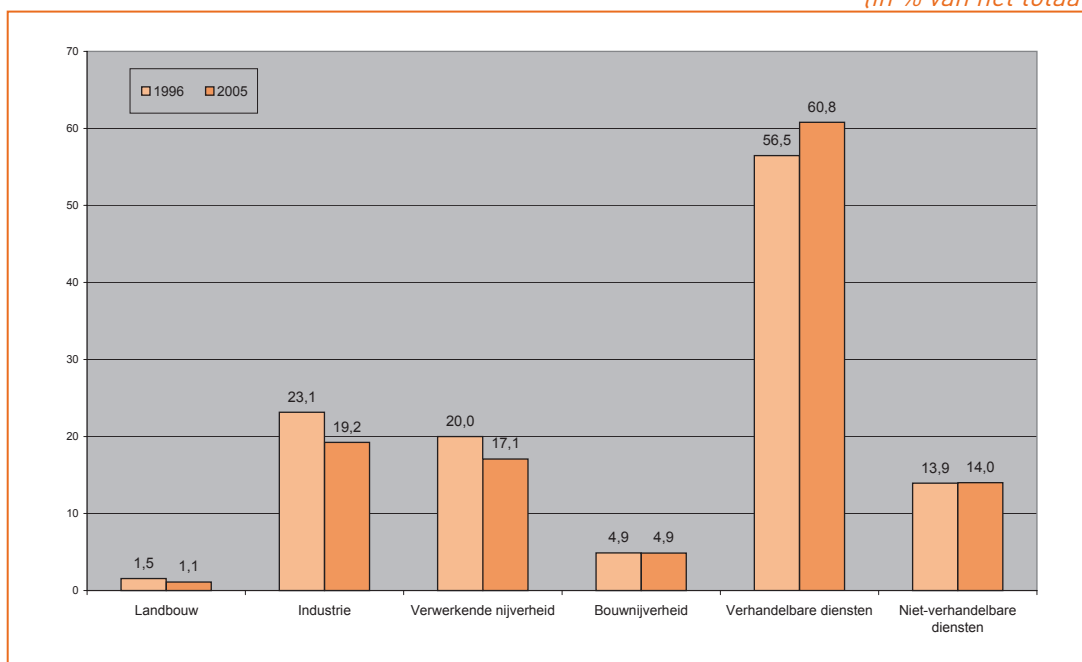
Bron: INR.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

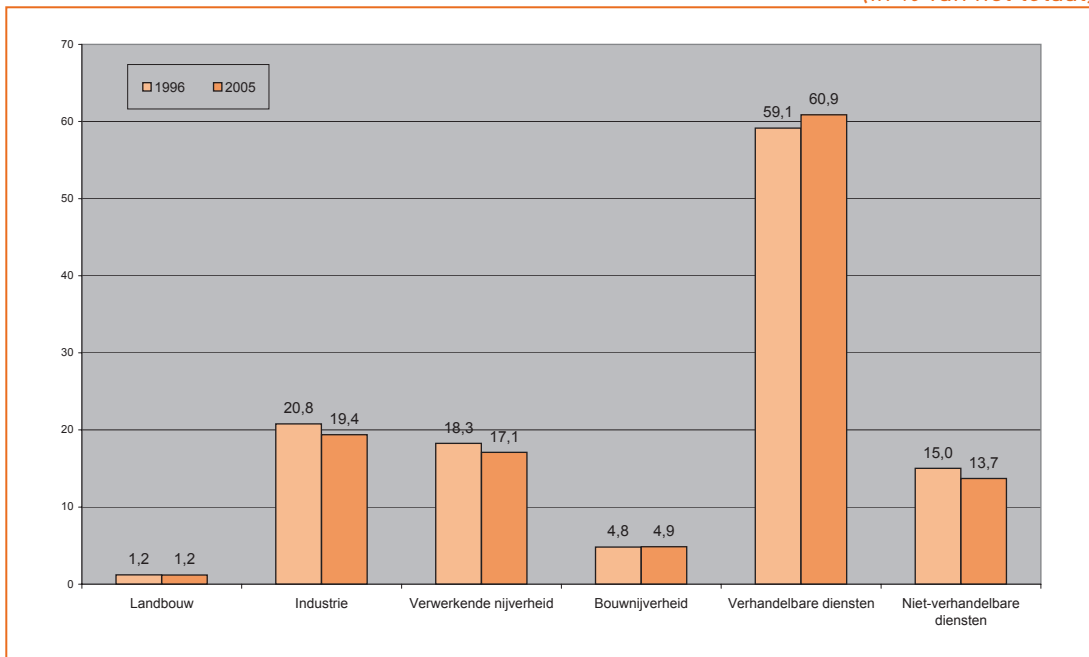
II.5.1.2 Bruto toegevoegde waarde en werkgelegenheid in de bedrijfstakken

Grafiek II.27: Bruto toegevoegde waarde van de bedrijfstakken

(a) tegen lopende prijzen
(in % van het totaal)

*(b) in volume
(raming in kettingeuro, referentiejaar 2004)
(in % van het totaal)*

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Het verloop van de bruto toegevoegde waarde bevestigt het stijgende belang van de dienstensector, ten koste van de industrie.

Gemeten naar bruto toegevoegde waarde tegen lopende prijzen (grafiek II.27a) daalde het aandeel van de industrie van 23,1% in 1996 naar 19,2% in 2005. Dit terwijl het aandeel van de totale dienstensector steeg van 70,4% naar 74,8%, te verklaren door de stijging van de verhandelbare diensten van 56,5% in 1996 naar 60,8% in 2005, terwijl het aandeel van de niet-verhandelbare diensten quasi stabiel bleef rond 14%.

Maken we echter abstractie van het prijsverloop en kijken we naar de bruto toegevoegde waarde in volume, dan zien we dat het aandeel van de industrie minder sterk daalde over diezelfde periode, met name van 20,8% in 1996 naar 19,4% in 2005.

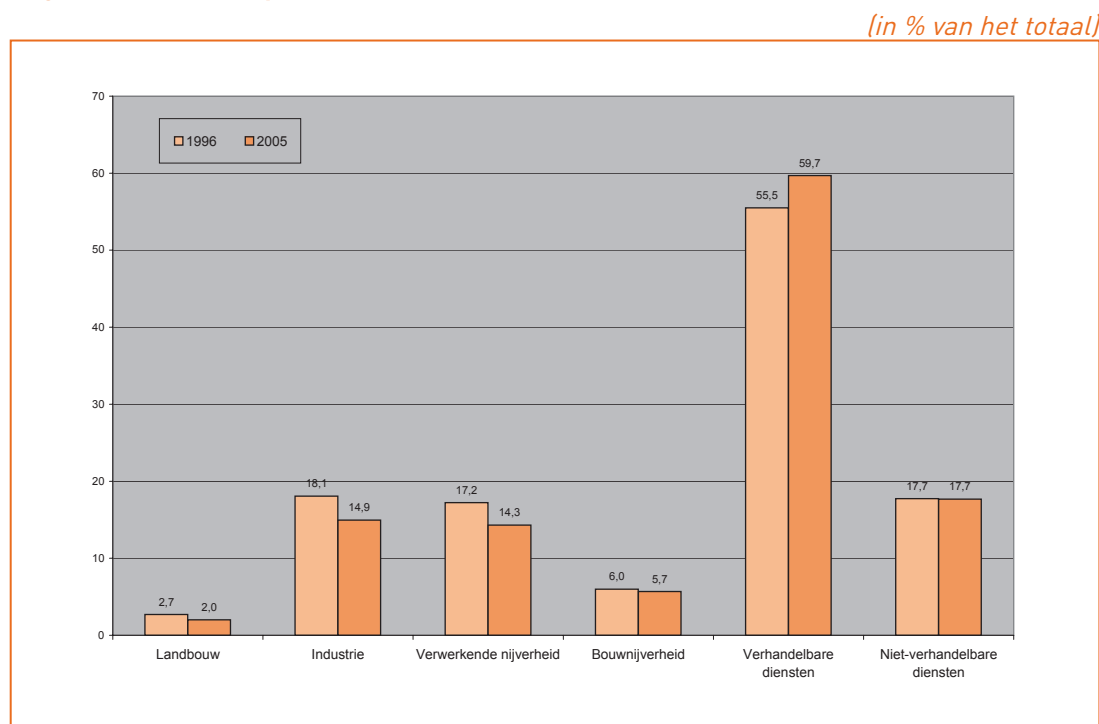
Deze minder sterke afname in volume ten opzichte van de daling in waarde wordt verklaard door de minder sterke prijsstijging van de industriële goederen, in vergelijking met de prijsstijging van de diensten. Deze neerwaartse prijsdruk op de industriële goederen wordt onder meer toegeschreven aan de toenemende internationale concurrentie als gevolg van de EU-uitbreiding en de opkomst van groeielanden zoals China en Indië.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

De Belgische industrie heeft daarop ingespeeld via een hogere productiviteit en de integratie van technologische ontwikkelingen in het productieproces, wat zich vertaalt in een stabiel aandeel van de industrie in de totale economische activiteit, gemeten in volume.

Verder in dit hoofdstuk wordt meer in detail ingegaan op het aspect productiviteit en in deel V worden enkele van de voornaamste industriële sectoren, zoals de chemie- en staalsector van dichtbij bekeken.

Grafiek II.28: Totale binnenlandse werkgelegenheid van de voornaamste bedrijfstakken, uitgedrukt in arbeidsplaatsen

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Ook inzake de totale werkgelegenheid (werknemers en zelfstandigen) is het stijgend aandeel van dienstensector ten koste van de industrie op het eerste gezicht duidelijk merkbaar.

Het aandeel van de totale dienstensector steeg van 73,2% in 1996 naar 77,4% in 2005. Deze stijging vloeide volledig voort uit de stijging van het aandeel van de verhandelbare diensten, die stegen van 55,5% in 1996 naar 59,7% in 2005, terwijl het aandeel van de niet-verhandelbare diensten stabiel bleef op 17,7%.

Het aandeel van de industrie daarentegen daalde van 18,1% in 1996 naar 14,9% in 2005.

Maar in aansluiting op de eerdere bevindingen over het verloop van de bruto toegevoegde waarde in volume, kan deze schijnbare desindustrialisatie van de Belgische economie via de werkgelegenheidscijfers voor een stuk worden genuanceerd.

Zo moet er rekening mee worden gehouden dat activiteiten die voorheen in de industriële ondernemingen waren ondergebracht steeds meer worden uitbesteed aan ondernemingen die onder de bedrijfstak verhandelbare diensten (of marktdiensten) vallen. Dit omdat de industriële ondernemingen zich, in de context van een toenemende internationale concurrentie, meer toespitsen op hun kernactiviteit en hun secundaire activiteiten van administratieve, logistieke of organisatorische aard uitbesteden. Uit de input-outputtabellen 2000 van het INR blijkt bijvoorbeeld dat van de 903.000 gecumuleerde banen die nodig zijn voor de industriële productie, er slechts 540.000 verbonden zijn met de industrie zelf, terwijl 268.000 ervan behoren tot de bedrijfstak marktdiensten¹⁴.

II.5.2 De productiviteit van de bedrijfstakken

De productiviteit wordt hier berekend door de bruto toegevoegde waarde in volume van de betreffende bedrijfstak te relateren aan de corresponderende totale binnenlandse werkgelegenheid (werknemers en zelfstandigen), uitgedrukt in personen.

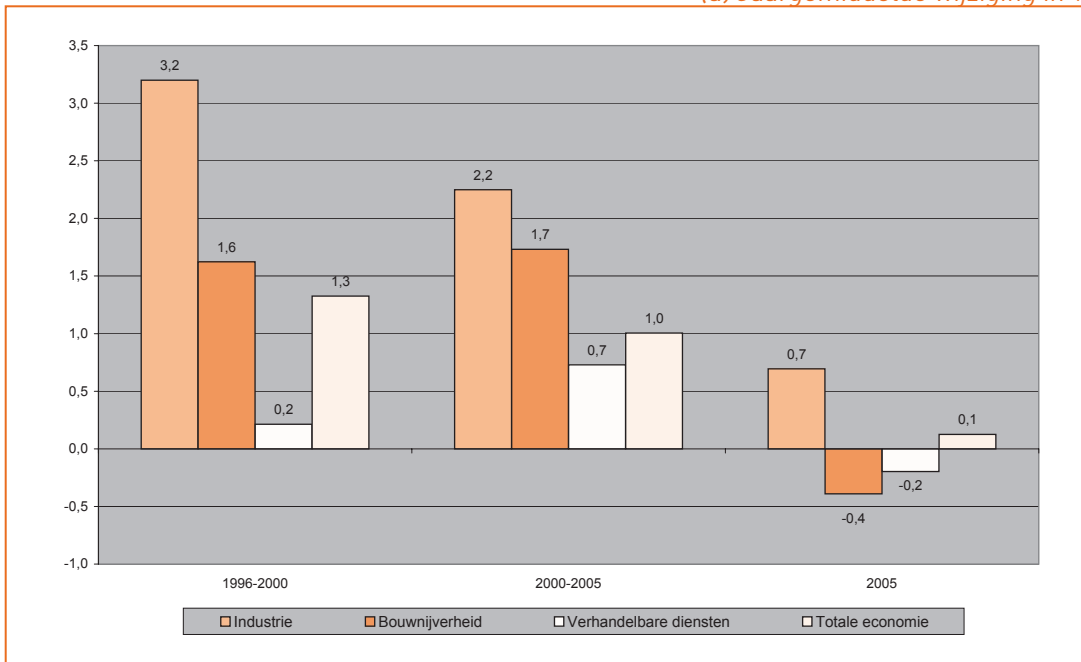
¹⁴ NBB, Economisch Tijdschrift 2-2005, «Sectorale interdependenties en kostenstructuur van de Belgische economie: een toepassing van de input-outputtabellen.»

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

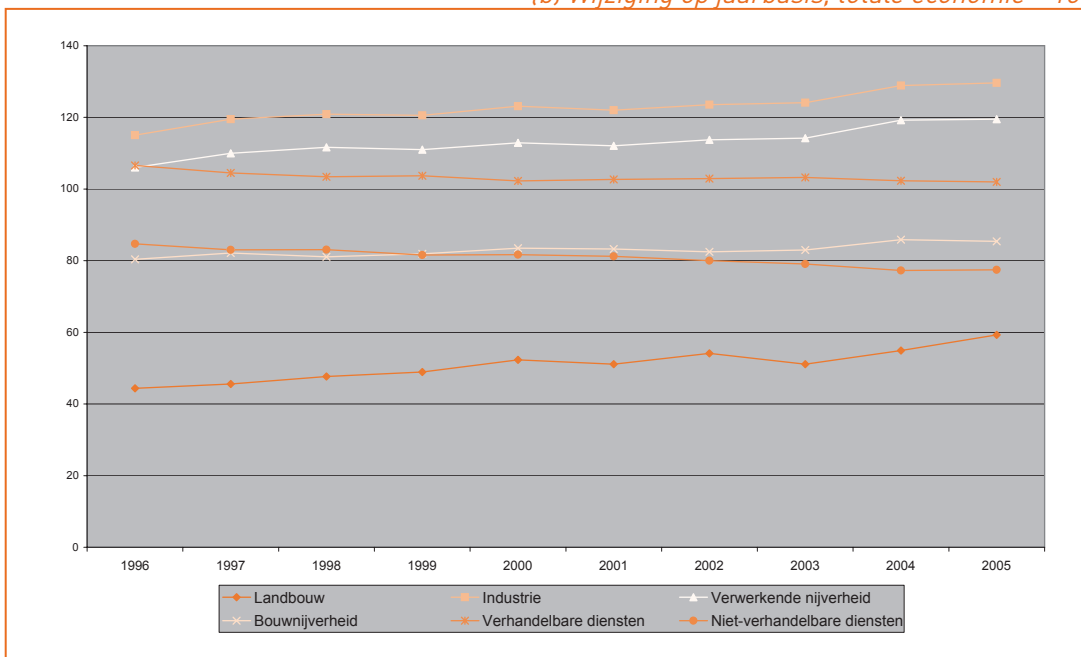
Grafiek II.29: Productiviteit van de voornaamste bedrijfstakken

(bruto toegevoegde waarde in volume volgens raming in kettingeuro - referentiejaar 2004 -, per arbeidsplaats)

(a) Jaargemiddelde wijziging in %

(b) Wijziging op jaarbasis, totale economie = 100

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

De productiviteitsgroei presteerde zoals eerder al gezegd zwak in 2005, met een groei van 0,1% voor de totale economie.

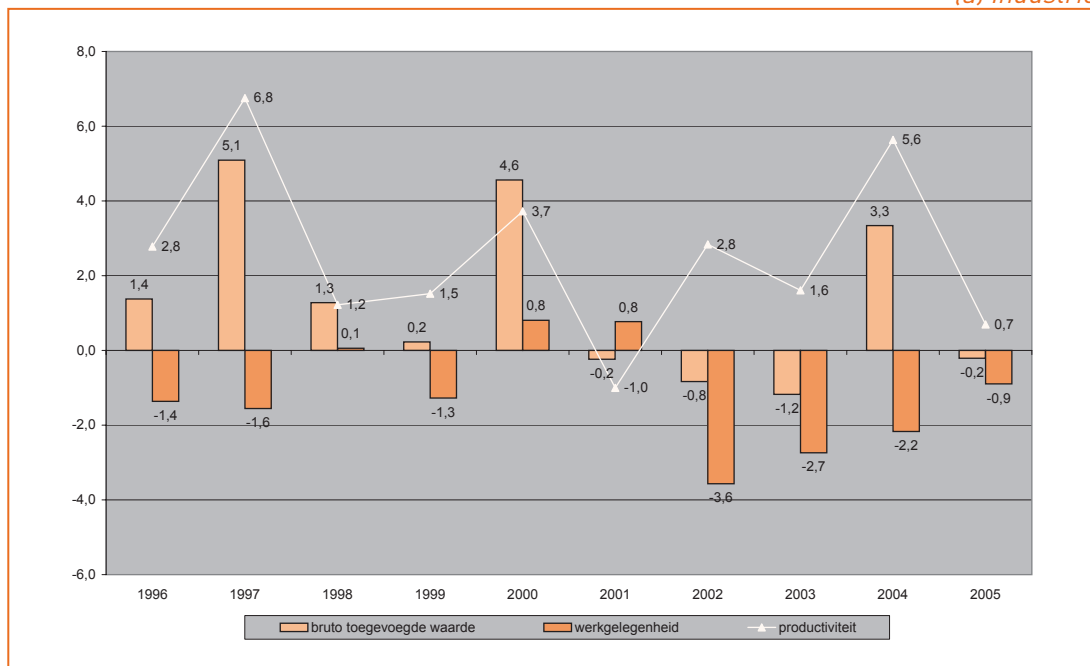
Indien we kijken naar de voornaamste bedrijfstakken zien we dat de industrie op zich in 2005 beter presteerde dan de totale economie met een productiviteitsstijging van 0,7%, terwijl de bouwsector (-0,4%) en de verhandelbare diensten (-0,2%) achteruit gingen.

Deze sterkere productiviteitsstijging in de industrie is nog duidelijker merkbaar indien we bijvoorbeeld kijken naar de periodes 1996-2000 en 2000-2005 waar de industrie gemiddeld gezien een sterkere productiviteitsstijging optekende in vergelijking met vooral de verhandelbare diensten. Door het eerder al besproken toenemende gewicht van de dienstensector in de totale economie, vloeit daaruit een verzwakking voort van de productiviteit van de totale Belgische economie.

Deze verschillen in productiviteitsstijging tussen de bedrijfstakken kunnen worden verklaard door verschillen in het verloop van werkgelegenheid en toegevoegde waarde voor diezelfde bedrijfstakken.

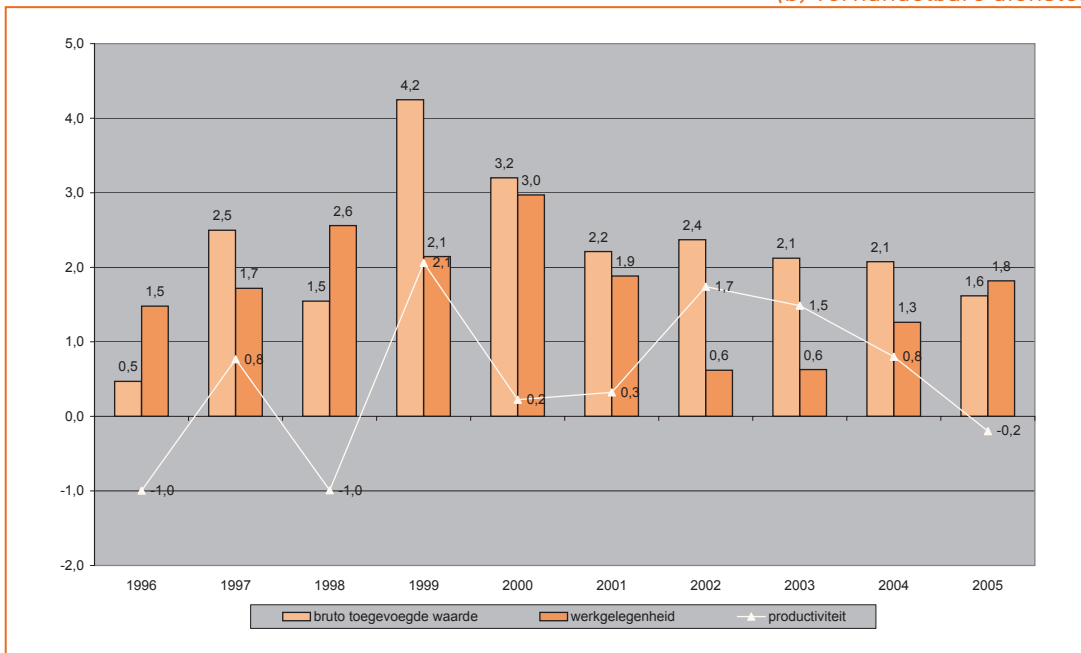
Grafiek II.30: Bruto toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit per arbeidsplaats in de voornaamste bedrijfstakken

*(bruto toegevoegde waarde in volume volgens raming in kettingeuro - referentiejaar 2004)
(wijziging in %)
(a) Industrie*

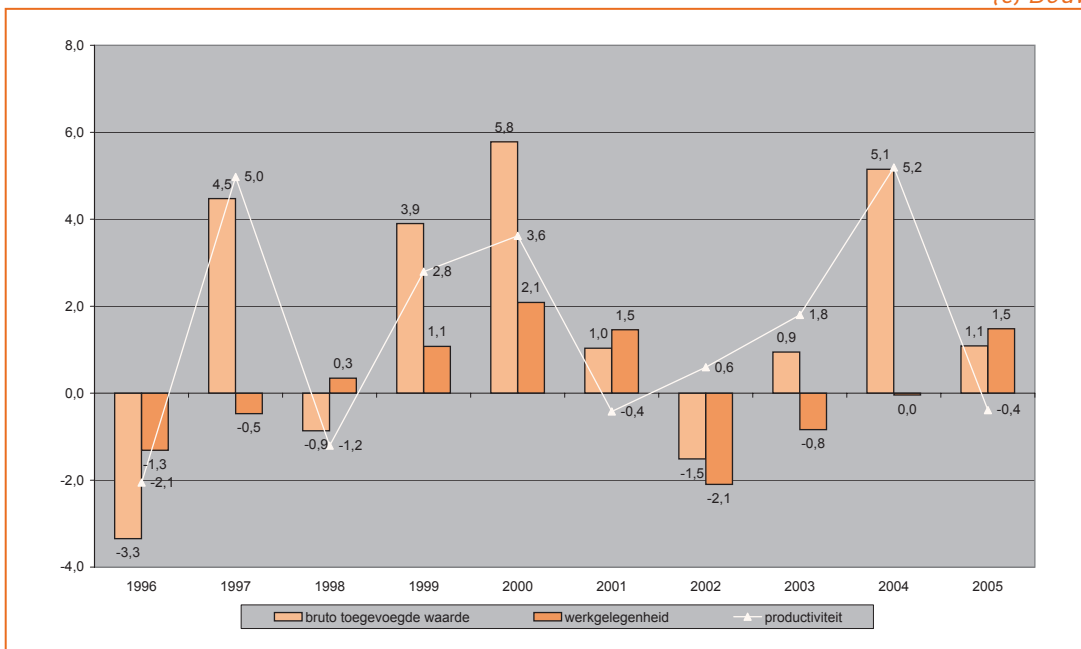

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

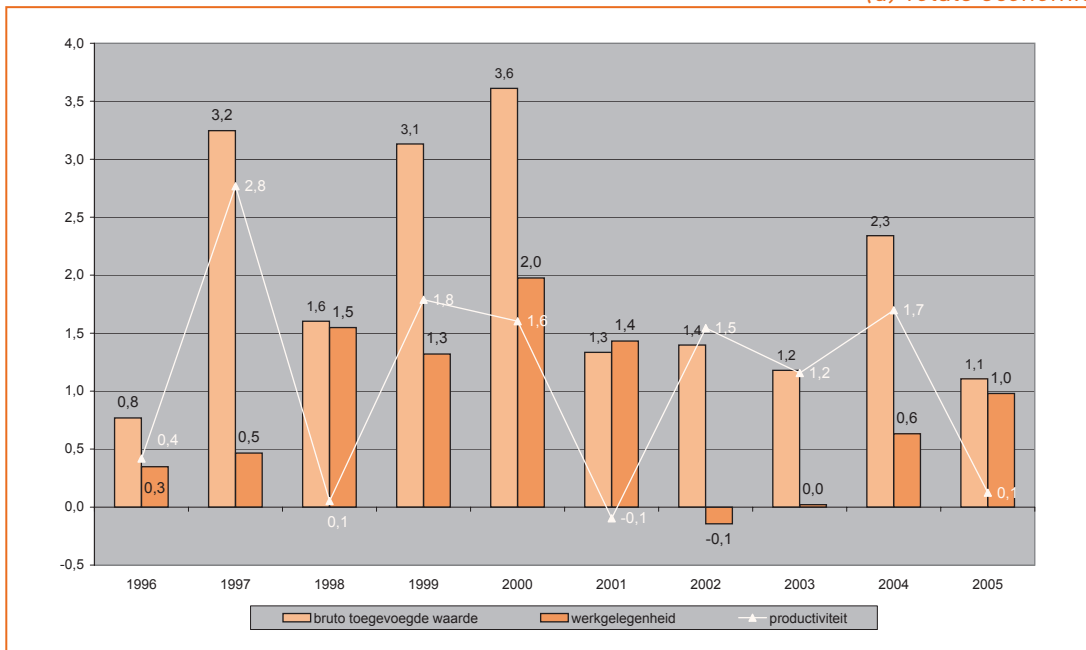
(b) Verhandelbare diensten

(c) Bouw

(d) Totale economie

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Uit grafiek II.30 blijkt dat de hogere productiviteitsgroei in de industrie voortvloeit uit een productiestijging, via de groei van de bruto toegevoegde waarde, gekoppeld aan een negatief verloop van de werkgelegenheid.

Voor de sector van de handelbare diensten zorgt de relatief hogere groei van de werkgelegenheid dan weer voor een neerwaartse impact op de productiviteitsstijging, met zoals eerder gezegd gevolgen voor de productiviteit van de totale economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel II.26: Productiviteit in de bedrijfstakken: verloop en niveau

(jaargemiddelde wijziging in %)

	Indexniveau totale economie = 100		Jaargemiddelde wijziging in %		
	1996	2005	1996-2000	2000-2005	2005
Landbouw	44,4	59,3	5,4	4,5	8,1
Landbouw, jacht en bosbouw	43,9	58,7	5,4	4,4	8,5
Visserij	96,1	139,9	3,1	9,0	-11,9
Industrie	115,1	129,6	3,2	2,2	0,7
Winning van niet-energiehoudende delfstoffen	147,1	161,5	2,0	1,9	3,3
Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	324,1	376,7	5,8	2,7	3,4
Verwerkende nijverheid	106,0	119,5	2,9	2,3	0,4
Vervaardiging van voedings- en genotsmiddelen	107,4	97,4	-0,3	-0,2	-6,2
Vervaardiging van textiel en textielproducten	59,8	73,3	7,3	1,3	3,3
Vervaardiging van leer en producten van leer	64,7	75,7	2,5	1,9	8,0
Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout	64,1	92,5	3,6	4,4	-1,7
Vervaardiging van pulp, papier en papierwaren; uitgeverijen en drukkerijen	101,4	112,0	1,0	2,4	2,1
Vervaardiging van cokes, geraffineerde aardolieproducten en splijt- en kweekstoffen	982,6	646,5	-9,9	3,8	26,5
Vervaardiging van chemische producten en van synthetische of kunstmatige vezels	163,1	187,8	5,2	2,1	-3,4
Vervaardiging van producten van rubber of kunststof	96,6	117,7	1,4	3,5	0,0
Vervaardiging van overige niet-metaalhoudende minerale producten	119,6	122,9	-0,2	1,9	3,3
Vervaardiging van metalen in primaire vorm en vervaardiging van producten van metaal	91,3	103,7	4,6	0,6	-7,4
Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen n.e.g.	92,8	121,1	6,2	3,5	6,8
Vervaardiging van elektrische en optische apparaten en instrumenten	80,0	123,3	9,5	5,3	6,5
Vervaardiging van transportmiddelen	90,7	107,1	3,7	2,2	2,1
Overige industrie	66,3	79,3	5,8	4,0	1,9

	Indexniveau Totale economie = 100		Jaargemiddelde wijziging in %		
	1996	2005	1996-2000	2000-2005	2005
Bouwnijverheid	80,4	85,4	1,6	1,7	-0,4
Verhandelbare diensten	106,6	102,0	0,2	0,7	-0,2
Groot- en kleinhandel; reparatie van auto's, motorrijwielen en consumentenartikelen	94,5	87,8	-1,0	0,8	-4,7
Hotels en restaurants	51,1	41,0	0,5	-1,7	-13,4
Vervoer, opslag en communicatie	109,5	121,4	1,2	2,1	4,6
Financiële instellingen	143,5	188,9	6,1	3,0	3,8
Exploitatie van en handel in onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening	173,4	146,3	-2,1	0,1	0,9
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	73,8	62,7	-0,8	-0,4	-1,7
Overige gemeenschapsvoorzieningen en sociaal-culturele en persoonlijke diensten	69,1	64,5	0,6	-0,2	-1,4
Particuliere huishoudens met werknemers	23,9	21,5	-1,5	0,8	-0,5
Niet-verhandelbare diensten	84,7	77,5	0,6	0,1	0,4
Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen	79,9	73,7	0,7	0,4	0,9
Onderwijs	90,3	82,1	0,5	-0,1	-0,1
Totale economie	100	100	1,3	1,0	0,1

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Ten opzichte van een index over alle bedrijfstakken vertoont de industrie een duidelijk hoger productiviteitspeil in 2005 (129,6) dan het gemiddelde van de totale economie. Ten opzichte van 1996 (115,1) is er, aansluitend bij wat eerder al naar voren kwam, een duidelijke verbetering van het productiviteitspeil.

De verhandelbare diensten (102) bevinden zich in 2005 net boven de gemiddelde index; dit is een lichte verzwakking ten opzichte van 1996 (106,6). De bouw (85,4 in 2005 en 80,4 in 1996) en de niet-verhandelbare diensten (77,5 in 2005 en 84,7 in 1996) bevinden zich dan weer onder het peil van de totale economie.

Binnen elke bedrijfstak zijn verschillen merkbaar op een meer gedetailleerd niveau. Zo vertonen de meeste activiteiten in 2005 binnen de verwerkende nijverheid een hoger productiviteitspeil dan het totale gemiddelde, behalve onder meer de textiel- en kledingindustrie (73,3) en de leder- en schoenenindustrie (75,7).

Binnen de sector van de verhandelbare diensten valt het hoog productiviteitspeil op in de financiële instellingen (188,9) en de tak "onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening" (146,3).

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

II.5.3 De investeringen en het bruto exploitatieoverschot van de bedrijfstakken

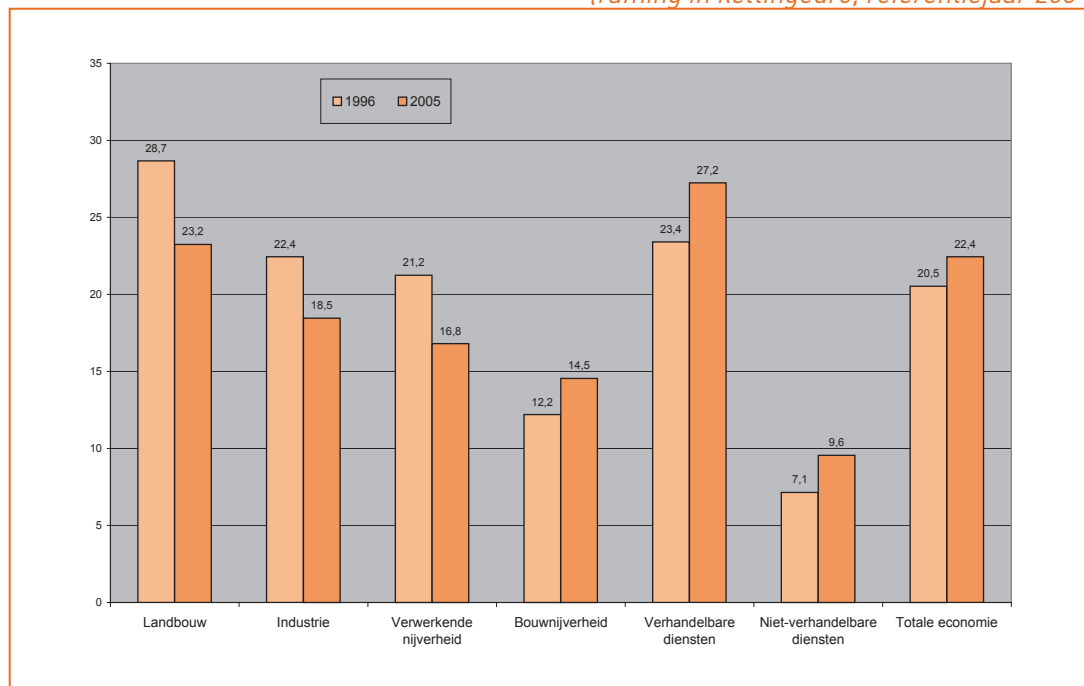
De productiviteit is het resultaat van een optimale combinatie tussen de productiefactor arbeid en de middelen die hen ter beschikking worden gesteld voor de productie van goederen en diensten.

Een maatstaf voor de beschikbaarheid van deze middelen voor de verschillende economische activiteiten is de investeringsgraad, dit is de verhouding tussen de investeringen (bruto vaste kapitaalvorming) en de bruto toegevoegde waarde (als benadering van de productie). Een in de tijd constant hoge investeringsgraad staat garant voor vernieuwing of uitbreiding van de installaties en zorgt er dus voor dat innovatie en technologische ontwikkelingen in het productieproces worden geïntegreerd.

Algemeen wordt vastgesteld dat de investeringsgraad in de industrie een afnemende tendens vertoont sinds het einde van de jaren negentig, terwijl die van de verhandelbare diensten meer het cyclische verloop van de economische activiteit volgt. Ook dit is een illustratie van de verschuiving van onze economie in de richting van een diensteneconomie.

Grafiek II.31: Investeringsgraad in de bedrijfstakken

*(bruto-investeringen in vaste activa in % van de bruto toegevoegde waarde, in volume)
(raming in kettineuro, referentiejaar 2004)*

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

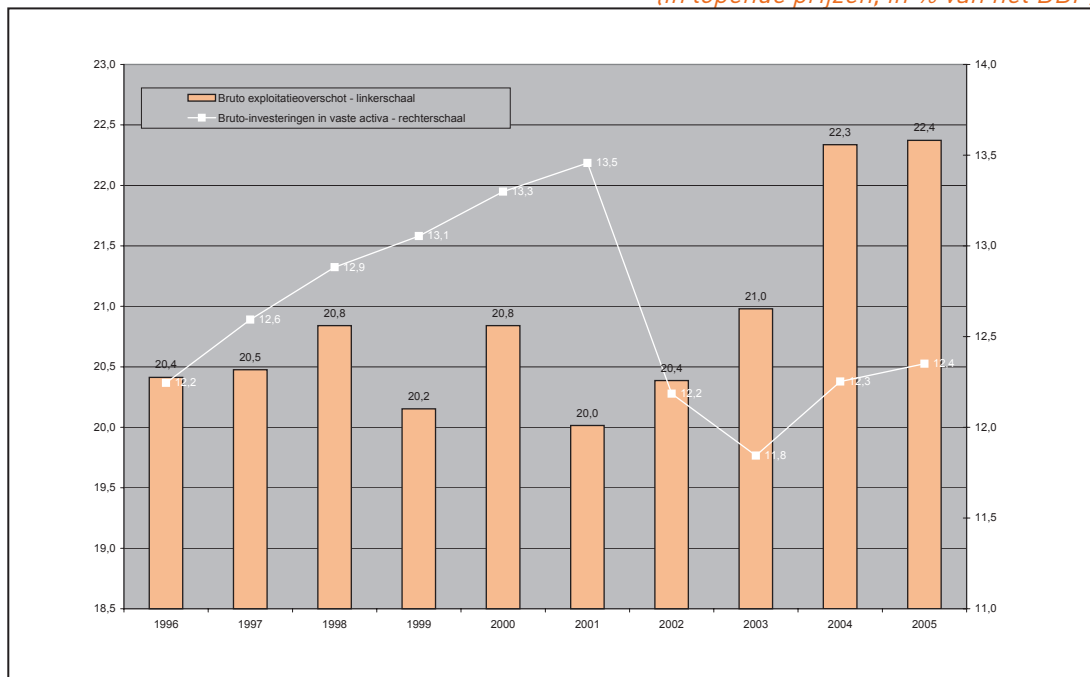
In de periode 1996-2005 steeg de investeringsgraad van de totale economie van 20,5 naar 22,4. Het waren voornamelijk de handelbare diensten die de grootste stijging optekenden, van 23,4 in 1996 naar 27,2 in 2005. Dit terwijl de industrie een daling kende van 22,4 naar 18,5.

Om de vergelijking te maken tussen de bedrijfsinvesteringen en de bedrijfswinsten op macro-economisch niveau, kan gekeken worden naar de link tussen de bruto vaste kapitaalvorming en het bruto exploitatieoverschot, zoals die terug te vinden zijn in de nationale rekeningen.

Het bruto exploitatieoverschot (vóór afschrijvingen en belastingen) meet de macro-economische winstpositie van de ondernemingen.

Grafiek II.32: Bruto exploitatieoverschot en bruto investeringen in vaste activa van de bedrijven (financiële en niet-financiële instellingen)

(in lopende prijzen, in % van het BBP)

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Uit grafiek II.32 blijkt dat het bruto exploitatieoverschot van de bedrijven in 2005 (22,4%) zich op het hoge niveau van 2004 (22,3%) stabiliseerde. De bedrijfsinvesteringen van hun kant vertonen opnieuw een licht stijgende tendens (12,4% in 2005), sedert het dieptepunt van 2003 (11,8%).

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Het groeiverschil tussen het bruto exploitatieoverschot en de bruto investeringen in vaste activa, die sedert 2002 wordt opgetekend, blijft zich manifesteren. Dit betekent dat een zelffinanciering van productieve investeringen door de bedrijven mogelijk is en er dus ruimte lijkt te zijn voor een toename van de bedrijfsinvesteringen.

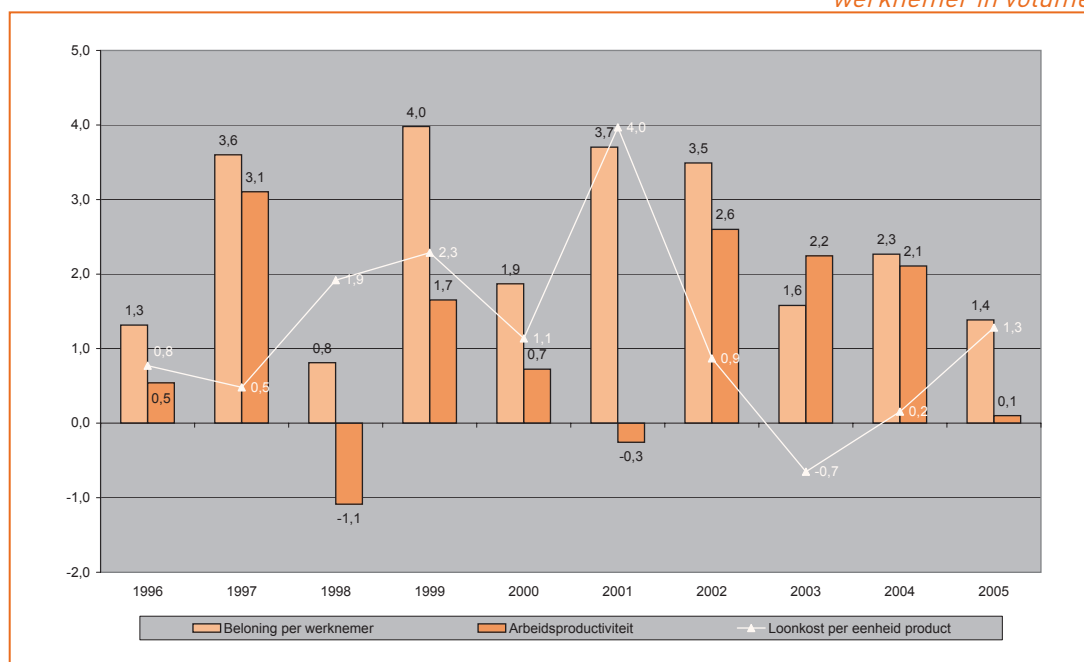
II.6 Prijsconcurrentievermogen

Een veel gebruikte maatstaf voor het meten van het prijsconcurrentievermogen is de loonkost per eenheid product en verwijst naar de verhouding tussen de arbeidskost en de arbeidsproductiviteit. Zo wordt duidelijk of een land of regio een dure gemiddelde loonkost kan compenseren door een hoge arbeidsproductiviteit.

Grafiek II.33: Loonkost per eenheid product (a) en per werknemer en arbeidsproductiviteit per werknemer in de ondernemingen

(wijziging op jaarbasis in %)

(a) Beloning per werknemer gedeeld door de bruto toegevoegde waarde per werknemer in volume.

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

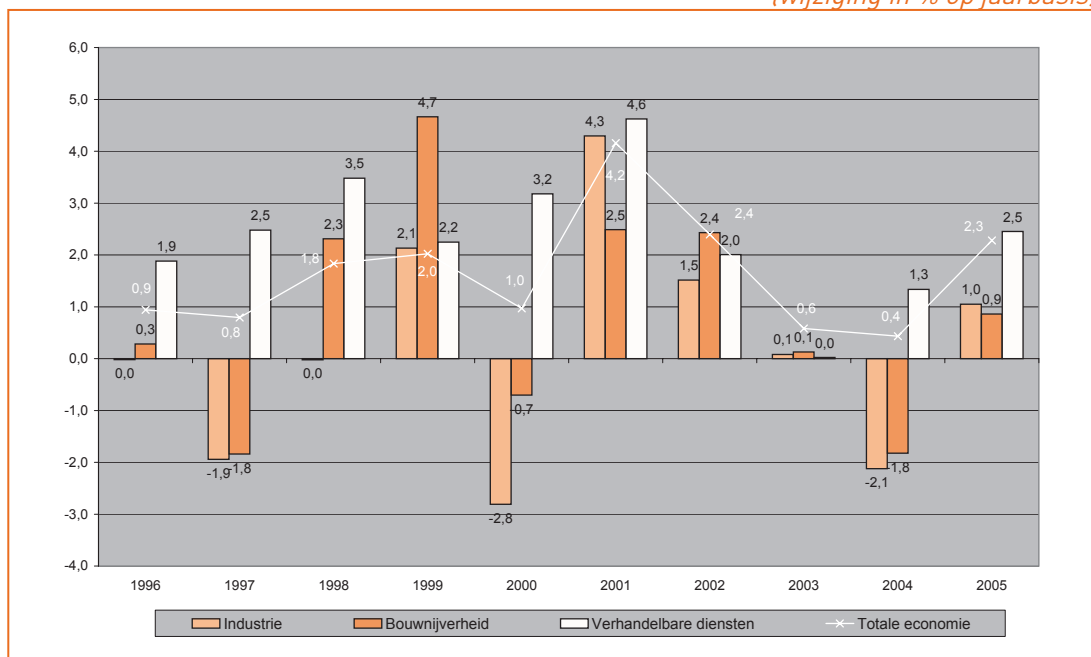
In de periode 2001-2003 werd een groeidaling van de loonkost per eenheid product van de ondernemingen opgetekend, terwijl in 2004 opnieuw een lichte stijging werd waargenomen van +0,2% die zich heeft verder gezet in 2005 (+1,3%). Deze stijging is voornamelijk te verklaren door een daling van de productiviteitsgroei, terwijl de beloning per werknemer in 2005 minder sterk groeide dan het jaar ervoor.

De minder goede prestatie wat betreft de productiviteitsgroei uit zich dus in een verslechtering van deze indicator, die zoals gezegd een weerspiegeling is van het concurrentievermogen van de economie.

De globale ontwikkeling van de loonkost per eenheid product verbergt echter onderlinge verschillen naargelang de bedrijfstak (grafiek II.34). Met name de industrie presteert gemiddeld gezien beter dan de totale economie, terwijl de handelbare diensten over het algemeen minder goed presteren op deze indicator. Ook dit is voornamelijk terug te brengen tot de al eerder aangehaalde groeiverschillen inzake productiviteit.

Grafiek II.34: Loonkost per eenheid product in de bedrijfstakken

(wijziging in % op jaarbasis)

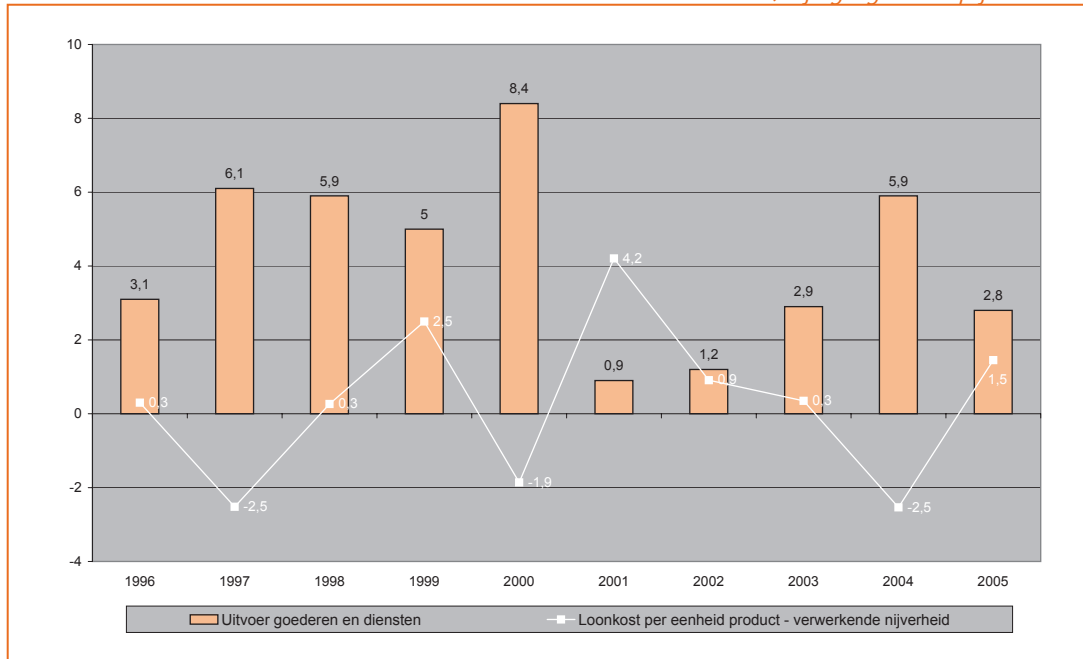
Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Kijken we naar het verband tussen de loonkost per eenheid product in de verwerkende nijverheid en de Belgische uitvoer van goederen en diensten, dan zien we inderdaad dat een daling van deze indicator (en dus een verbetering van ons concurrentievermogen) gepaard gaat met een stijging van de uitvoer. Omgekeerd is een toename van deze indicator (en dus een verslechtering van ons concurrentievermogen) gekoppeld aan een uitvoerdaling.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek II.35: Loonkost per eenheid product in de verwerkende nijverheid en uitvoer van goederen en diensten

(wijziging in % op jaarbasis)

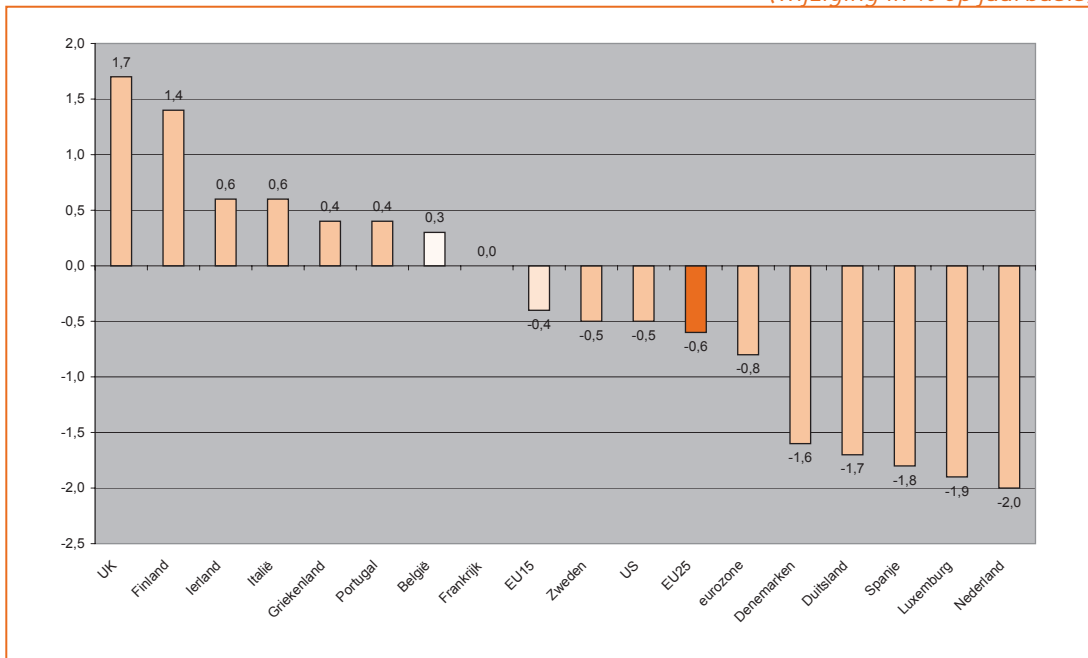
Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Op basis van recente Eurostat-gegevens behoorde België in 2005 tot de landen met een stijgende reële loonkost per eenheid product (+0,3%), terwijl die daalde in de EU15 en de eurozone met respectievelijk 0,4% en 0,8%. In 2004 kende België nog een scherpe daling van -2,6%.

Omwille van de internationale vergelijkbaarheid wordt de indicator hier berekend als de beloning per werknemer gerelateerd aan het BBP per tewerkgestelde (werknemers en zelfstandigen), uitgedrukt in lopende prijzen.

Grafiek II.36: Reële loonkost per eenheid product in 2005 - Internationaal

(wijziging in % op jaarbasis)

Bron: Eurostat.

II.7 Belgische buitenlandse handel

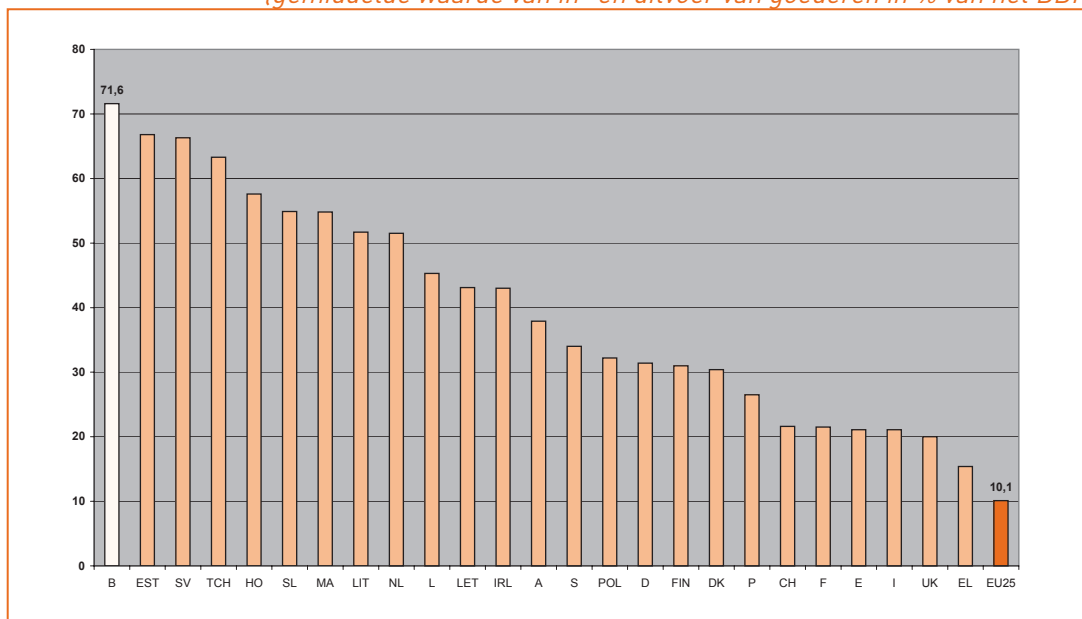
II.7.1 Internationale context

Volgens de gegevens van de WTO over 2005 was België de 10de grootste uitvoerder van goederen en de 13de grootste uitvoerder van diensten in de wereld. Het Belgische aandeel in de totale werelduitvoer bleef volgens dezelfde bron nagenoeg stabiel: het Belgische aandeel voor de goederenuitvoer bedroeg 3,2% in 2005 (in 2002 was dit 3,3%), voor de dienstenuitvoer komt het Belgische aandeel op 2,2% (in 2002 was dit 2,3%).

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek II.37: Integratie van de goederenhandel in 2005

(gemiddelde waarde van in- en uitvoer van goederen in % van het BBP)

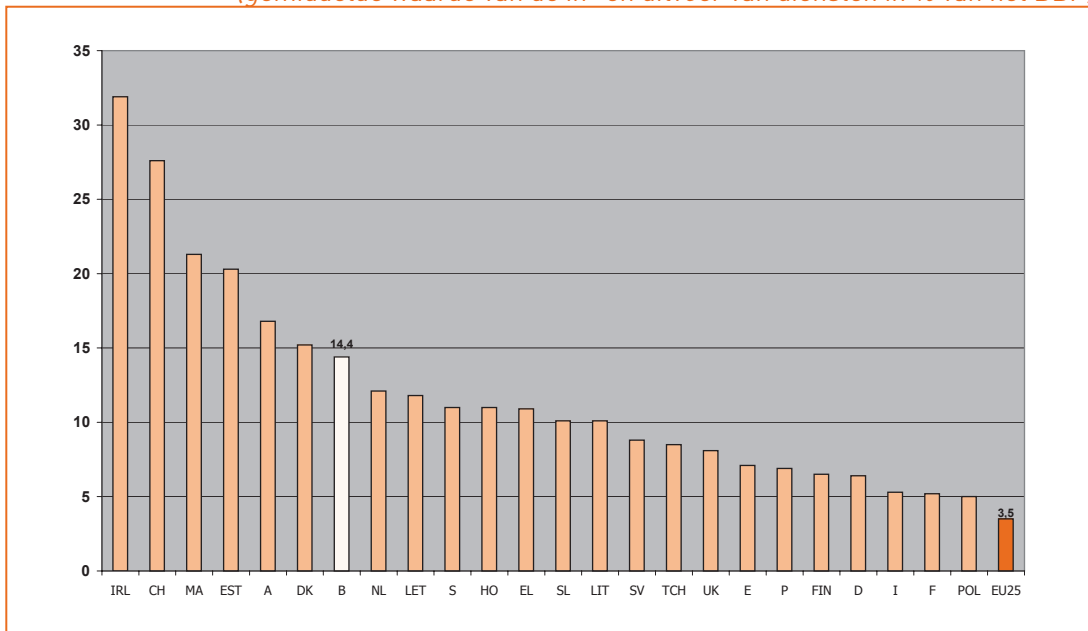

Bron: Eurostat.

België is het land dat het meest verhandelt in functie van zijn BBP binnen de EU. De EU25 op zich lijkt minder open, gelet op de zwakke score op deze indicator in 2005 (10,1%).

Grafiek II.38: Integratie van de dienstenhandel in 2005

(gemiddelde waarde van de in- en uitvoer van diensten in % van het BBP)

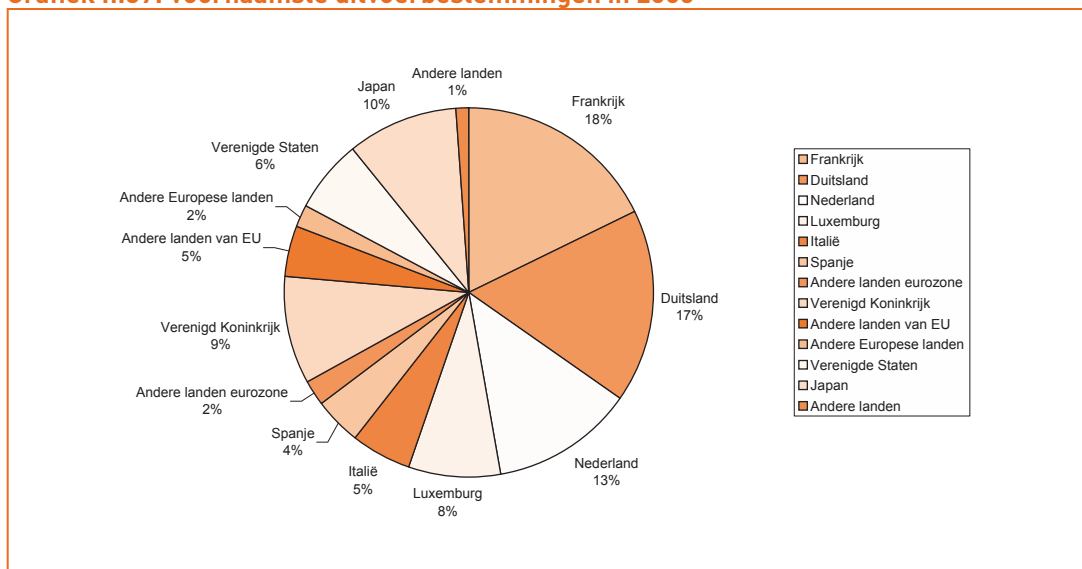
Bron: Eurostat.

De integratie van de dienstenhandel in de EU is minder uitgesproken dan deze van de handel in goederen. België (14,4) maakt echter ook hier deel uit van het koppeloton. Luxemburg scoort hier als gespecialiseerd financieel centrum niet verwonderlijk het hoogst met 89,4 van het BBP in 2005.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

II.7.2 Geografische structuur van de Belgische goederenhandel

Grafiek II.39: Voornaamste uitvoerbestemmingen in 2005

137

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Zoals voor de meeste Europese landen wordt de Belgische buitenlandse handel gekarakteriseerd door een sterke dominantie van de intra-communautaire handel.

Op een totaal van 210,8 mld EUR uitgevoerde goederen in 2005, was 160,5 mld EUR (of 76%) bestemd voor de Europese markt, terwijl 50,3 mld EUR afkomstig was van de verre export.

Onze buurlanden blijven de voornaamste bestemmingen van onze goederenuitvoer. Frankrijk, Duitsland en Nederland vertegenwoordigen respectievelijk 23%, 22% en 16,5% van onze intra-communautaire uitvoer.

Wat opvalt is de sterke groei op jaarbasis van onze goederenuitvoer in volume naar de tien nieuwe EU-lidstaten. Het bedrag, dat relatief beperkt blijft ten opzichte van het totaal, steeg van 5,7 mld EUR in 2004 naar 6,7 mld EUR in 2005, of een stijging met 17%. Voor Letland, Litouwen en Estland werden de sterkste stijgingen genoteerd op jaarbasis, met respectievelijk 36%, 29% en 28%. Onze goederenuitvoer naar Polen vertegenwoordigt het grootste aandeel binnen de EU10 in 2005, met name 2,7 mld EUR of een stijging van 18% ten opzichte van 2004.

In Europa blijft GB de voornaamste bestemming van de Belgische goederenuitvoer buiten de eurozone, met een aandeel van 8%.

Buiten Europa, stijgt de Belgische uitvoer gestaag naar bepaalde Afrikaanse landen, Latijns-Amerika en Azië. Dit moet gezien worden binnen het algemene kader van de globalisering en de positionering van de nieuwe groeilanden. Enerzijds zorgt de stijgende welvaart in deze landen voor een toenemende vraag naar Belgische, Europese of Amerikaanse producten en anderzijds zorgt het toenemend aanbod van buitenlandse producten op de binnenlandse markt voor concurrentiële prijzen.

Tabel II.27: Voornaamste uitvoerbestemmingen

(volgens nationaal concept, aandeel in totaal)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU25	78,5	76,2	78,2	77,4	75,8	77,4	76,3	77,1	77,2	76,1
Eurozone	66,0	62,7	64,3	63,7	62,0	63,4	61,6	62,9	63,2	62,4
Frankrijk	18,0	17,1	17,6	17,5	17,0	17,1	16,8	17,2	17,3	17,7
Duitsland	20,1	18,5	18,7	17,6	17,0	17,8	16,6	17,3	17,4	16,8
Nederland	13,8	13,1	13,1	12,9	13,0	12,7	12,8	12,8	13,0	12,6
EU10	1,8	2,1	2,4	2,4	2,4	2,6	2,7	2,9	2,9	3,2
US	4,1	5,0	5,2	5,5	5,8	5,3	5,2	4,7	4,4	4,5
Azië	9,2	9,8	7,9	9,1	9,5	8,6	9,6	9,4	9,4	9,8
China	0,5	0,5	0,5	0,6	0,7	0,9	1,0	1,2	1,1	1,2
Indië	1,5	1,8	1,7	2,1	2,0	1,7	2,2	2,1	2,1	2,4

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

Kijken we naar het aandeel van onze voornaamste uitvoerbestemmingen sinds 1996, dan merken we een lichte afname van onze uitvoer binnen de eurozone, gekoppeld aan een stijgende uitvoer naar de EU10. Het aandeel van de handelsblokken US en Azië blijft relatief stabiel maar binnen onze uitvoer naar Azië zien we een groter aandeel voor China en Indië.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel II.28: In- en uitvoer volgens productcategorie in 2005 (volgens het Geharmoniseerd Systeem, nationaal concept)

(in % van het totaal)

	Uitvoer	Invoer
Landbouw-en voedingsproducten	10	9
Minerale producten	9	17
Chemische producten	15	15
Kunststoffen	9	0
Hout, papier	3	3
Textiel	4	4
Leder en schoenen	1	1
Cement, glas	2	1
Edele metalen	6	7
Onedele metalen	10	8
Machines en toestellen	14	17
Vervoermaterieel	14	13
Andere goederen	4	5
Totaal	100	100

Bron: INR en berekeningen FOD Economie.

De categorieën chemische producten (15%), machines en toestellen (14%), vervoermaterieel (14%), onedele metalen (10%) vertegenwoordigen het grootste aandeel in de Belgische uitvoer.

De categorieën minerale producten (17%), machines en toestellen (17%), chemische producten (15%) en vervoermaterieel (13%) vertegenwoordigen de grootste aandelen van de invoer.

II.7.3 Uitvoer en buitenlandse afzetmarkten

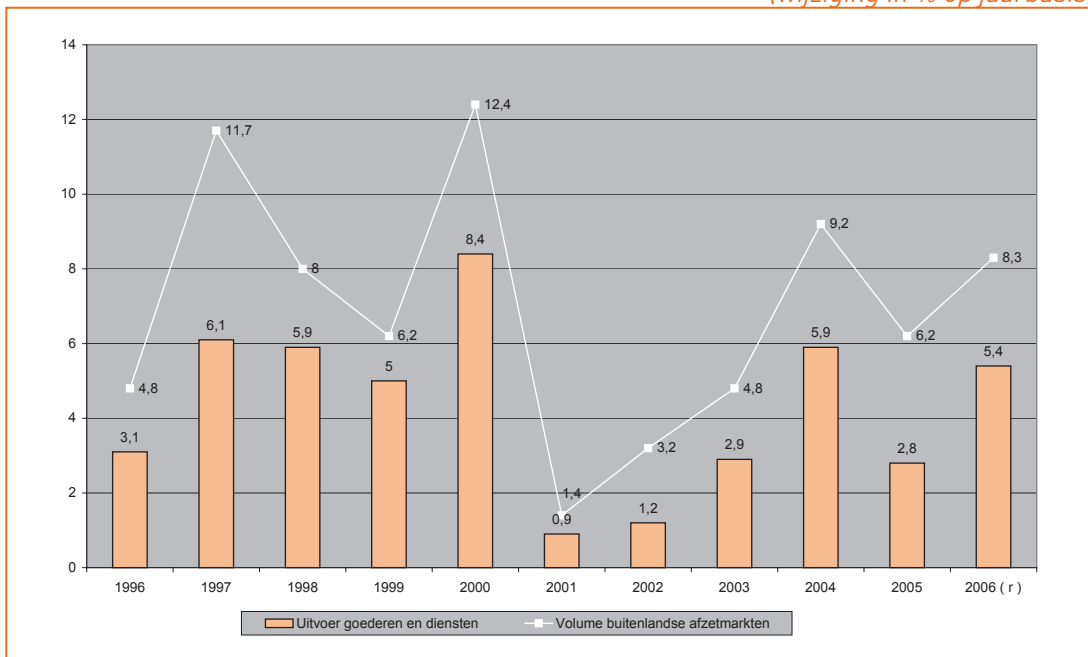
Om een idee te hebben over het verloop van het Belgische marktaandeel in de buitenlandse handel kan de groei van de uitvoer van goederen en diensten worden vergeleken met de groei van de buitenlandse afzetmarkten van België. Deze laatste wordt door het INR berekend op basis van de verwachte invoergroei van onze handelspartners en kan dus beschouwd worden als een indicator van onze potentiële uitvoermarkten.

Indien de eigen uitvoergroei en de groei van de buitenlandse afzetmarkten ver uiteen liggen kan dit een signaal zijn van verlies aan marktaandeel, omdat dit betekent dat onze potentiële uitvoermarkten niet optimaal worden gedekt.

De afgelopen tien jaar is er continu een verschil tussen beide groeivoeten waar te nemen, met een piek in 2000, waarna een lichte daling merkbaar was in de periode 2001-2003 met opnieuw een sterkere stijging in 2004-2005. Voor 2006 daarentegen wordt gerekend op een sterkere uitvoergroei, met een kleiner verschil tussen deze uitvoergroei en de groei in de potentiële uitvoermarkten.

Grafiek II.40: Belgische uitvoer en buitenlandse afzetmarkten

(wijziging in % op jaarbasis)

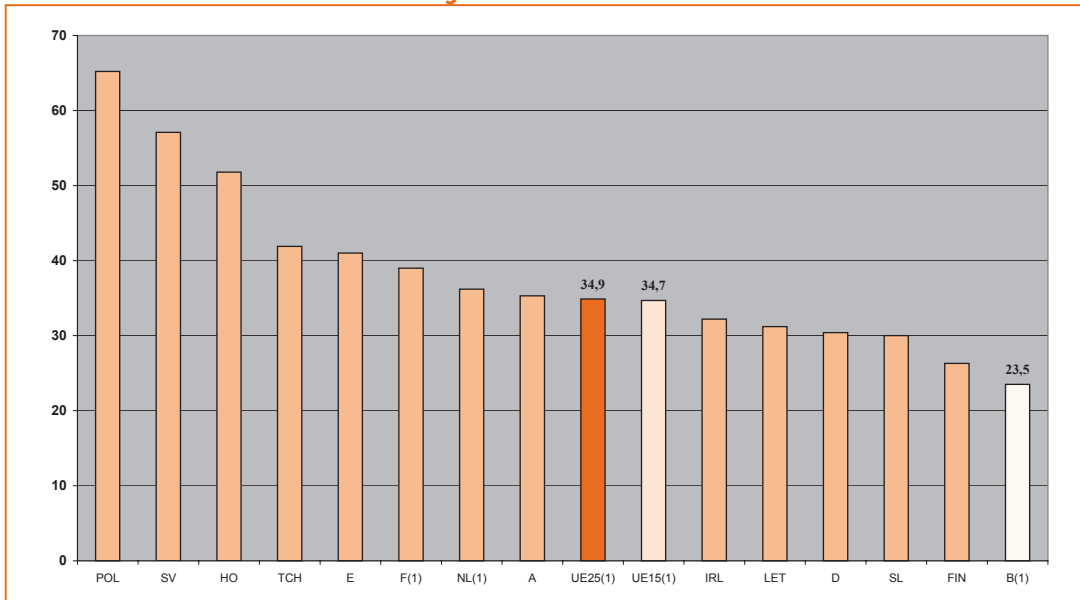
Bron: INR.

II.8 Innovatie

Gelet op het belang van de factor innovatie voor het concurrentievermogen van een economie en de prioriteiten van de hernieuwde Lissabonstrategie, wordt hier een overzicht gegeven van enkele Europese innovatie-indicatoren, met een kort commentaar over de Belgische situatie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

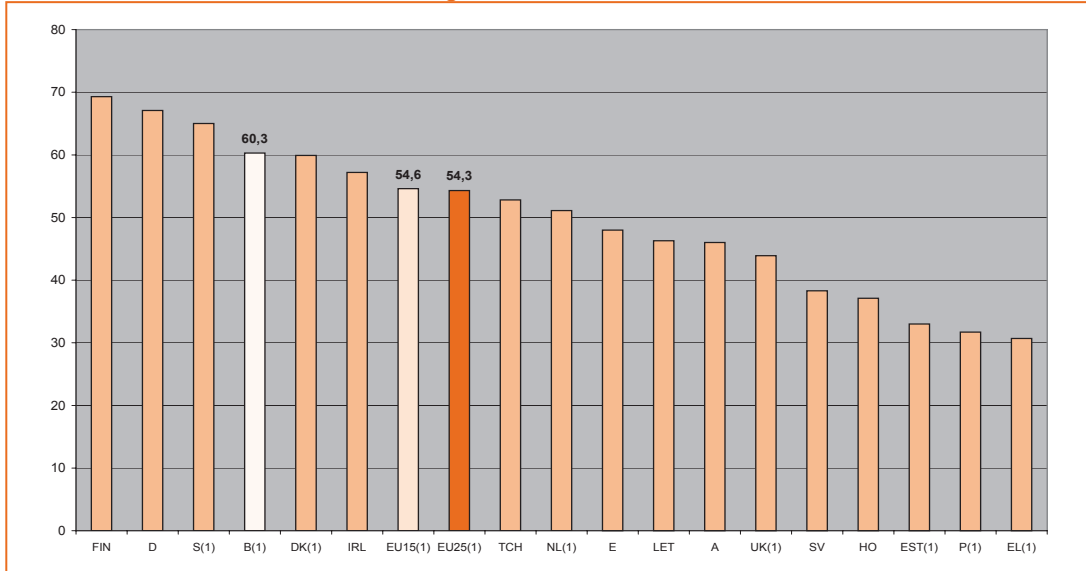
Grafiek II.41: Bruto binnenlandse uitgaven voor O&O - Overheid - 2004

Bron: Eurostat.
(1) = gegevens 2003.

Hoewel de beschikbare cijfers voor België betrekking hebben op 2003, blijft de vaststelling dat wat betreft O&O-uitgaven door de overheid België zwak presteert ten opzichte van de andere EU-lidstaten. In combinatie met de achteruitgang wat betreft de O&O-uitgaven door de industrie, toont dit aan dat België noodzakelijke inspanningen moet leveren op dit vitale punt.

Grafiek II.42: Bruto binnenlandse uitgaven voor O&O - Industrie - 2004

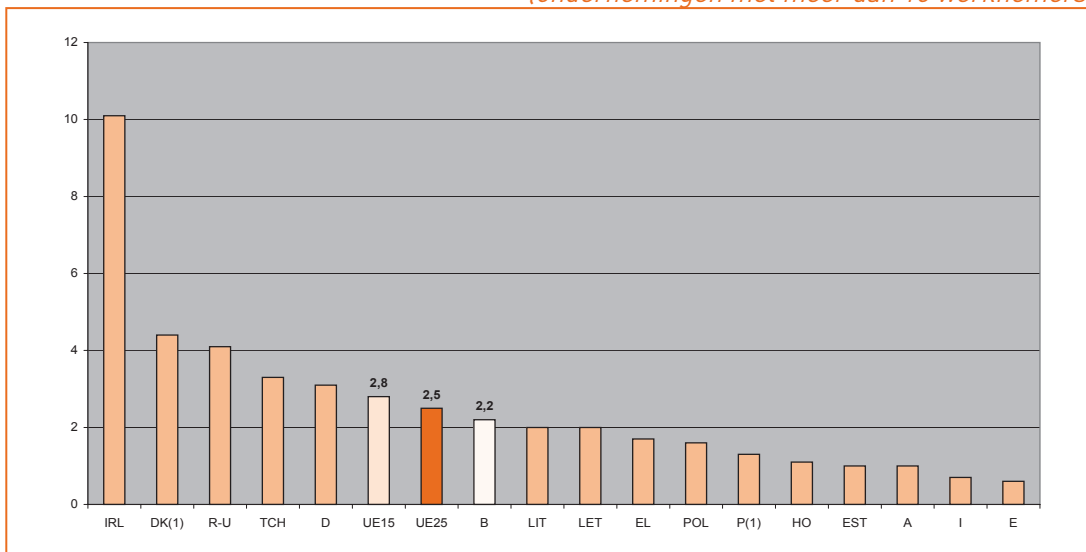

Bron: Eurostat.
(1) = gegevens 2003.

Vóór de invoering van de Lissabonstrategie, voldeed België aan de doelstelling waarbij 2/3 van de O&O-uitgaven dient te komen van de privé-sector. Sedert 2000 echter raakte ons land verder verwijderd van dit streefdoel en in 2004 kwam de financiering van de industrie uit op 60,3%.

Grafiek II.43: Elektronische handel in % van de totale omzet – 2005

(ondernemingen met meer dan 10 werknemers)

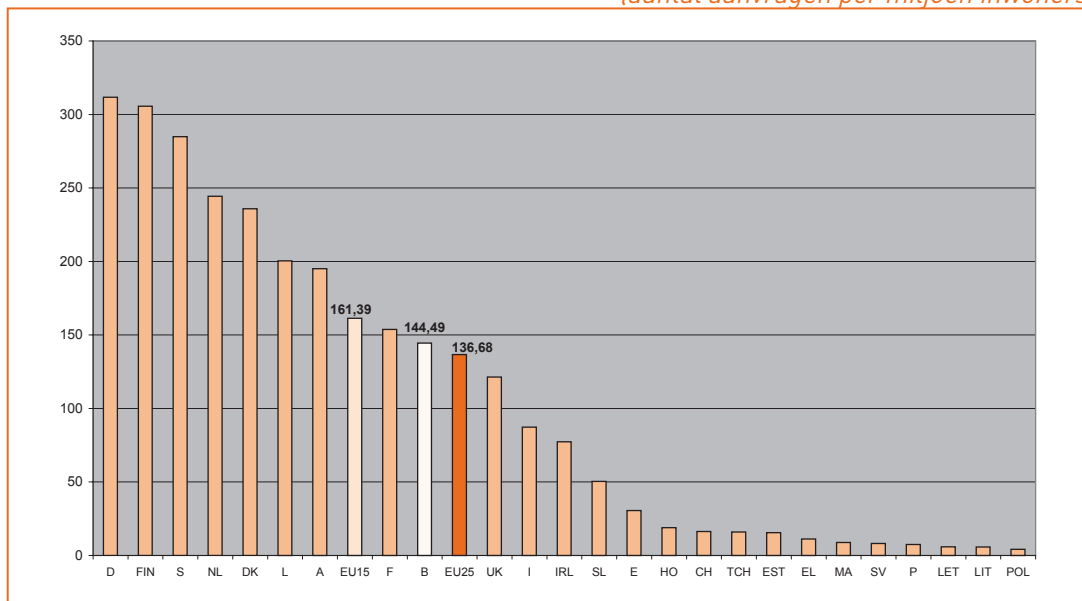
Bron: Eurostat.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

De elektronische handel bevindt zich nog in een beginfase in de EU, behalve in Ierland waar zo'n 10% van de omzet van de bedrijven gegenereerd wordt via deze weg. België bevindt zich voor deze indicator net onder het Europese gemiddelde.

Grafiek II.44: Aantal Europese octrooiaanvragen bij het Europees Octrooibureau - 2003

(aantal aanvragen per miljoen inwoners)

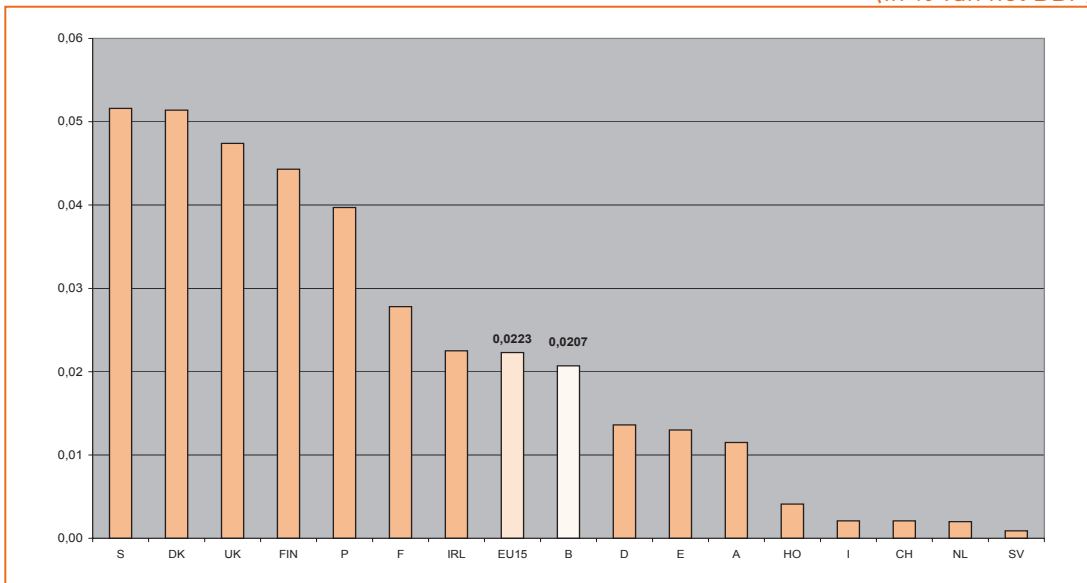

Bron: Eurostat.

Gedurende de periode 2001-2003 noteerde België een gunstig verloop voor het aantal Europese octrooi-aanvragen, maar raakte sedert 1997 verder verwijderd van het EU15-gemiddelde.

Grafiek II.45: Investering in risicodragend kapitaal: voorafgaande fase - 2005

(in % van het BBP)

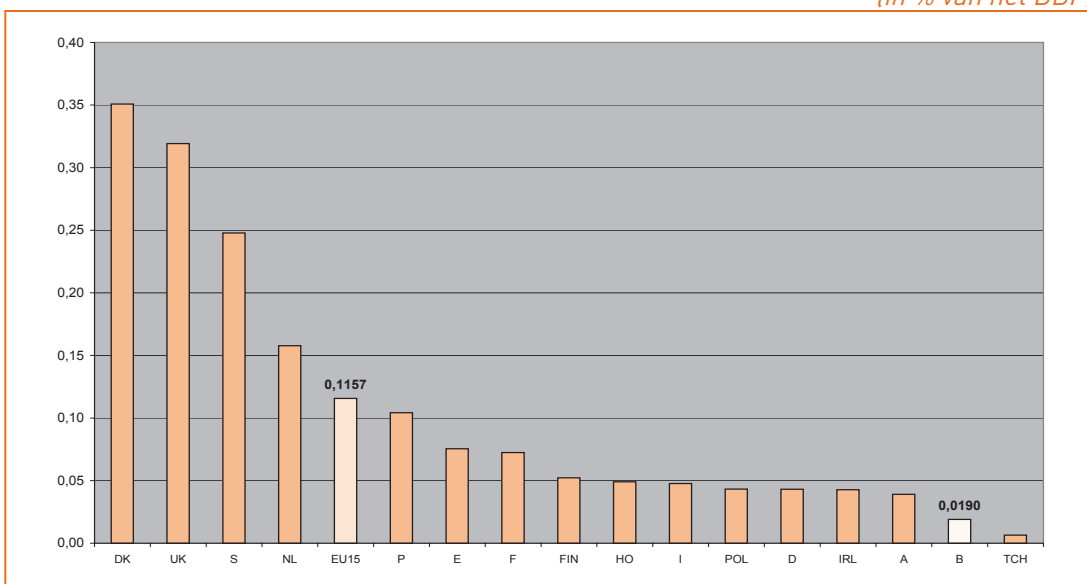

Bron: Eurostat.

Voor de tweede opeenvolgende keer stijgt deze indicator voor België, hoewel we nog een eind verwijderd zijn van de betere prestatie in de periode 1998-2002. Toch benadert België het EU15-gemiddelde.

Grafiek II.46: Investering in risicodragend kapitaal: uitbreidings- en vervangingsfase - 2005

(in % van het BBP)

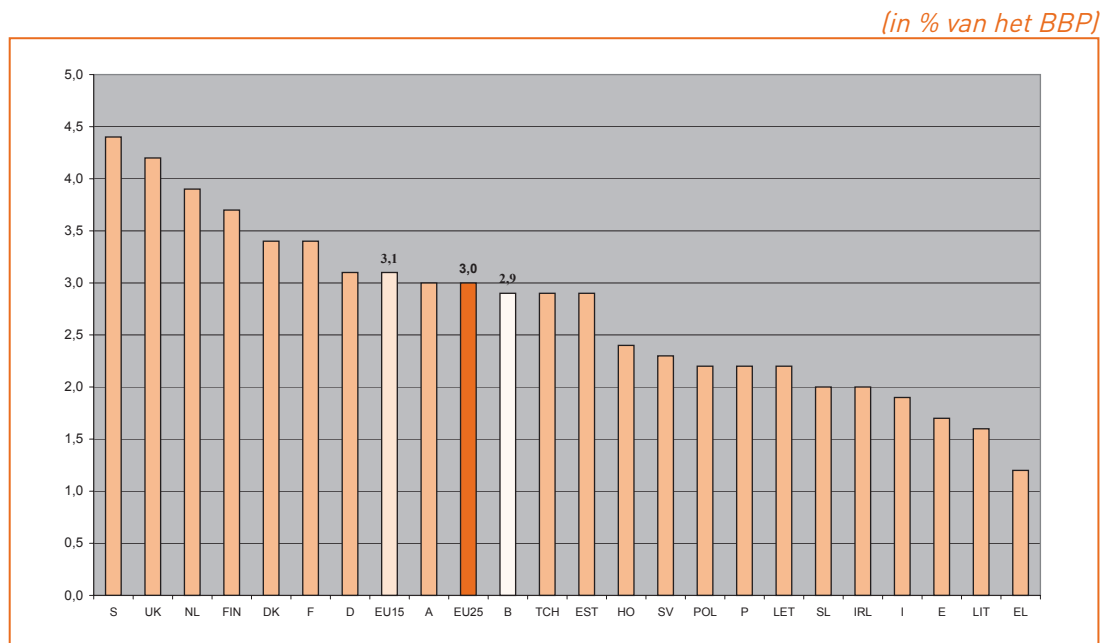

Bron: Eurostat.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

In 2004 noteerde België zijn zwakste prestatie voor deze categorie van risico-investeringen sedert 1994.

Grafiek II.47: Uitgaven in informatietechnologie (IT) in 2005

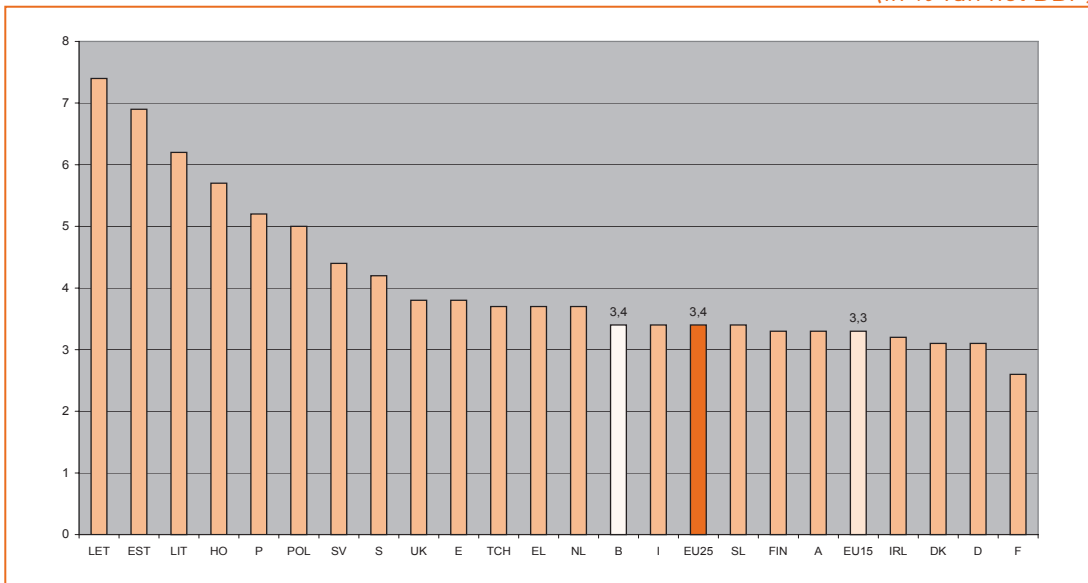

Bron: Eurostat.

De uitgaven in materiaal, uitrustingsgoederen, software en andere diensten verbonden aan de informatietechnologie (IT) bleven in de periode 2003-2005 stabiel rond 3% van het BBP, vergelijkbaar met het EU15-gemiddelde.

Grafiek II.48: Uitgaven in telecommunicatietechnologie in 2004

(in % van het BBP)

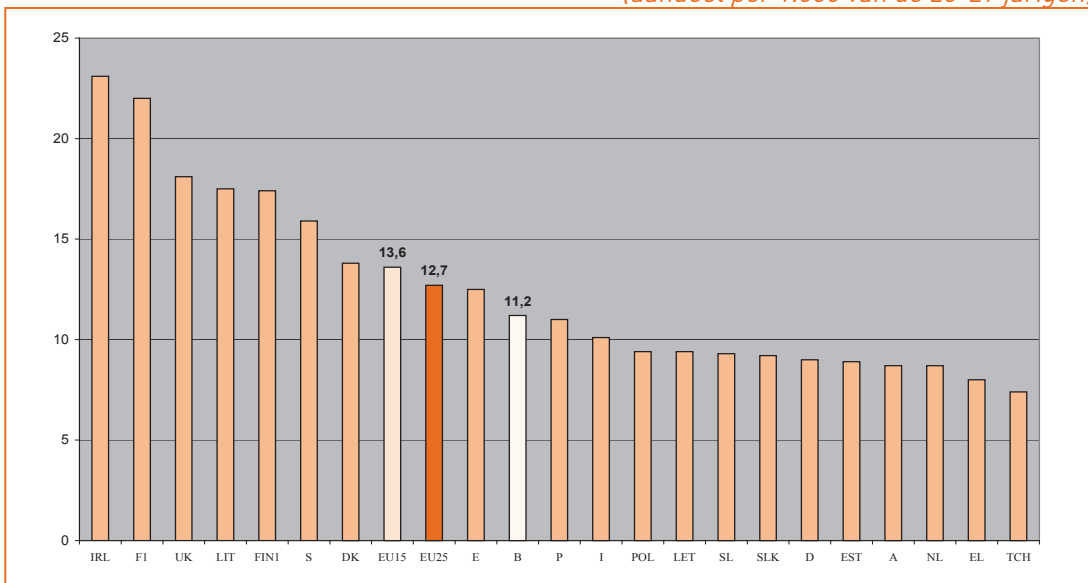

Bron: Eurostat.

De tendens voor de IT-uitgaven herhaalt zich, behalve dat het niveau in % van het BBP hier iets hoger ligt. Opvallend zijn de relatief hoge uitgaven vanwege de nieuwe EU-landen op dit domein.

Grafiek II.49: Gediplomeerden in wetenschap en technologie in 2004

(aandeel per 1.000 van de 20-29 jarigen)

Bron: Eurostat.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Het betreft hier nieuwe gediplomeerden per kalenderjaar. De Scandinavische landen, GB en Ierland presteren hier goed maar België presteert beter dan de buurlanden Duitsland en Nederland, ondanks het feit dat ons land lager gerangschikt is dan het Europese gemiddelde.

II.9 De goederen- en dienstenmarkt

Zoals eerder gezegd, kan de efficiënte werking van de markten een belangrijke bijdrage leveren tot het concurrentievermogen van een economie. Gelet op de missie van de FOD Economie, wordt hier kort stil gestaan bij enkele economische indicatoren die verband houden met de werking van de goederen- en dienstenmarkt.

II.9.1 Reglementering van de productmarkt

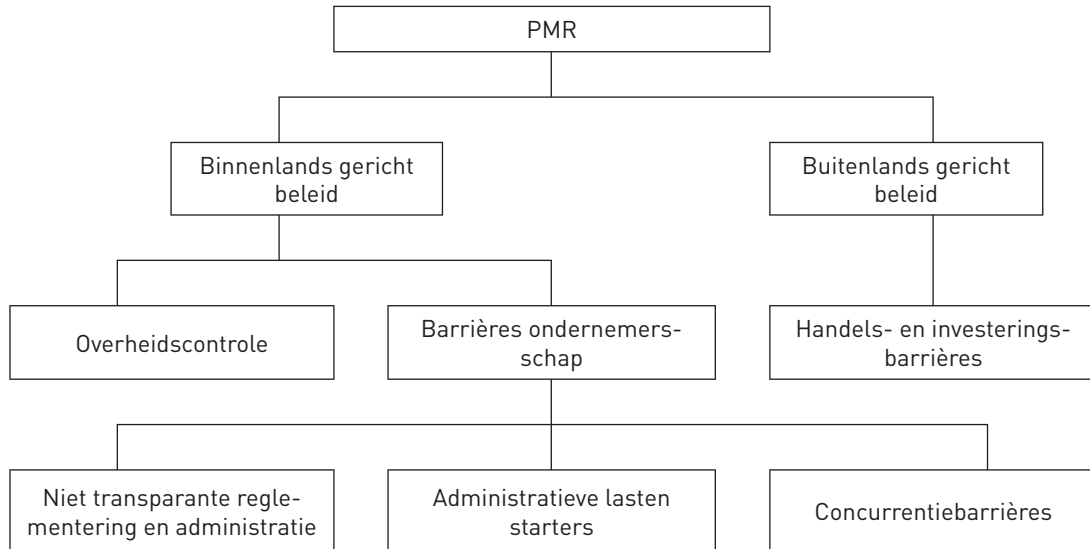
De OESO heeft kwantitatieve indicatoren ontwikkeld om de mate van reglementering op de goederen- en dienstenmarkten te meten in de lidstaten. Deze indicatoren worden als input gebruikt voor verdere analyses over ondermeer de (de)regulering doorheen de tijd, de vergelijking tussen landen onderling, de link tussen reglementering en economische groei, productiviteit en concurrentie, de impact van (de)regulering op de internationale handel, ...

Eén van de meeste gebruikte indicatoren door de OESO, maar bijvoorbeeld ook door de Europese Commissie of de ECB, is de indicator van de productmarkt-reglementering (*Product Market Regulation, PMR*) die een idee geeft van de algemene economische reglementaire bepalingen binnen een land.

De PMR-indicator wordt opgemaakt vanuit een gedetailleerde vragenlijst die door de OESO-landen wordt ingevuld over de reglementering inzake overheidscontrole in bedrijven, de mededingingswet, het reglementaire kader van de netwerkindustrieën, de administratieve verplichtingen voor starters, de reglementering voor professionele dienstverleners en de distributie- en transportsector. Voor België staat de FOD Economie in voor de coördinatie van de antwoorden.

Via de gedetailleerde antwoorden op de vragenlijst worden subindicatoren uitgewerkt die na aggregatie uiteindelijk één algemene PMR-score geven, schematisch voorgesteld in Schema II.1.

Schema II.1: Algemene structuur van de PMR-indicator en de subindicatoren

Bron: OESO.

De PMR-indicator werd voor de eerste keer in 1998 opgemaakt, met de bedoeling de oefening om de 4 à 5 jaar te herhalen. De meest recente is deze van 2003 en de voorbereidingen zijn gestart voor een actualisering.

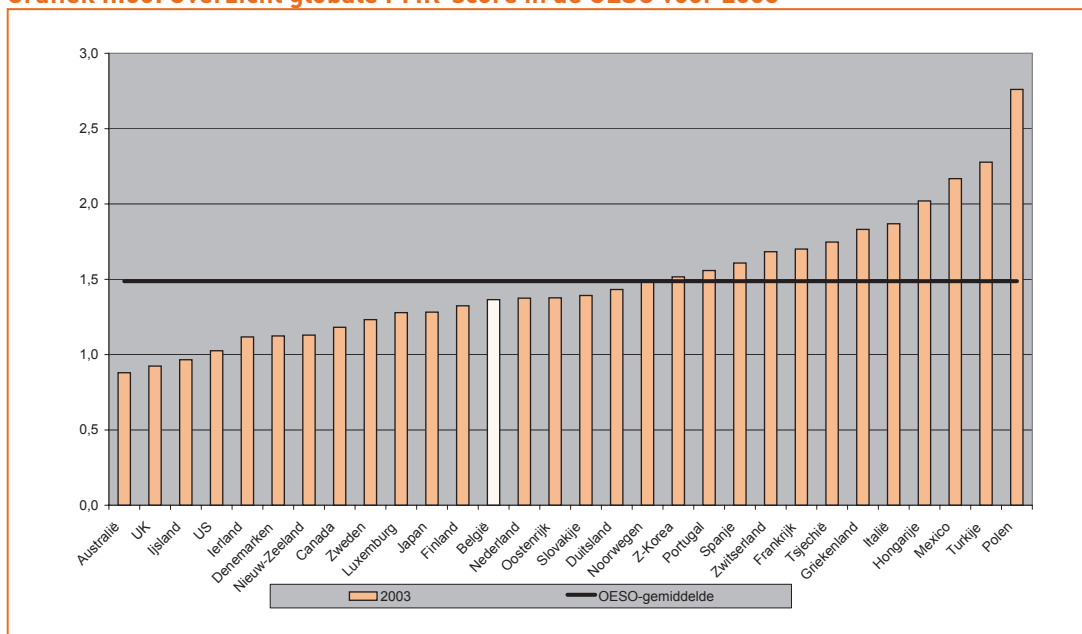
Deze manier van opbouw heeft zijn voor- en nadelen, waarbij kan worden verwezen naar het gedetailleerde karakter van de beschikbare gegevens als voornaamste troef, terwijl de kwaliteit van de antwoorden op de vragenlijst en de wegingskeuze van de subindicatoren kritische punten zijn. Bovendien moet er worden op gewezen dat de OESO ervan uitgaat dat het bestaan van een reglementering op zich een 'slechte' score oplevert voor het domein in kwestie, er is dus weinig ruimte voor nuancering.

Ondanks deze opmerkingen en het minder recente karakter van de laatst beschikbare versie, is het interessant om te kijken naar de Belgische score voor de PMR-indicator en enkele subindicatoren om een idee te krijgen over de graad van reglementering op de Belgische productmarkt ten opzichte van de andere OESO-landen.

Hierbij dient te worden opgemerkt dat hoe hoger de score (schaal van 0 tot 6), hoe meer er sprake is van reglementering voor de betreffende materie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek II.50: Overzicht globale PMR-score in de OESO voor 2003

Bron: OESO.

Uit deze algemene PMR-indicator blijkt dat België onder het OESO-gemiddelde ligt voor de reglementering van de productmarkt. In vergelijking met de vorige versie uit 1998 waar België nog boven het gemiddelde lag, is ons land geëvolueerd naar de meer geliberaliseerde economieën zoals Finland, Zweden, Denemarken of Ierland.

Op niveau van de subindicatoren zijn er echter verschillen waar te nemen wat betreft de Belgische positionering.

Zo scoort België als open economie zeer goed op de subindicator 'buitenlands gericht beleid', waarmee wordt bedoeld de reglementering inzake handels- en investeringsbarrières. Voor de subindicator 'binnenlands gericht beleid', waaronder de reglementeringen vallen op het gebied van overheidscontrole en barrières tot het ondernemerschap, scoort België slechter dan het OESO-gemiddelde.

Wat opvalt is de minder goede rangschikking bij de indicator 'barrières tot het ondernemerschap' waaronder niet-transparante regelgeving en administratie, administratieve lasten voor starters en concurrentiebarrières vallen.

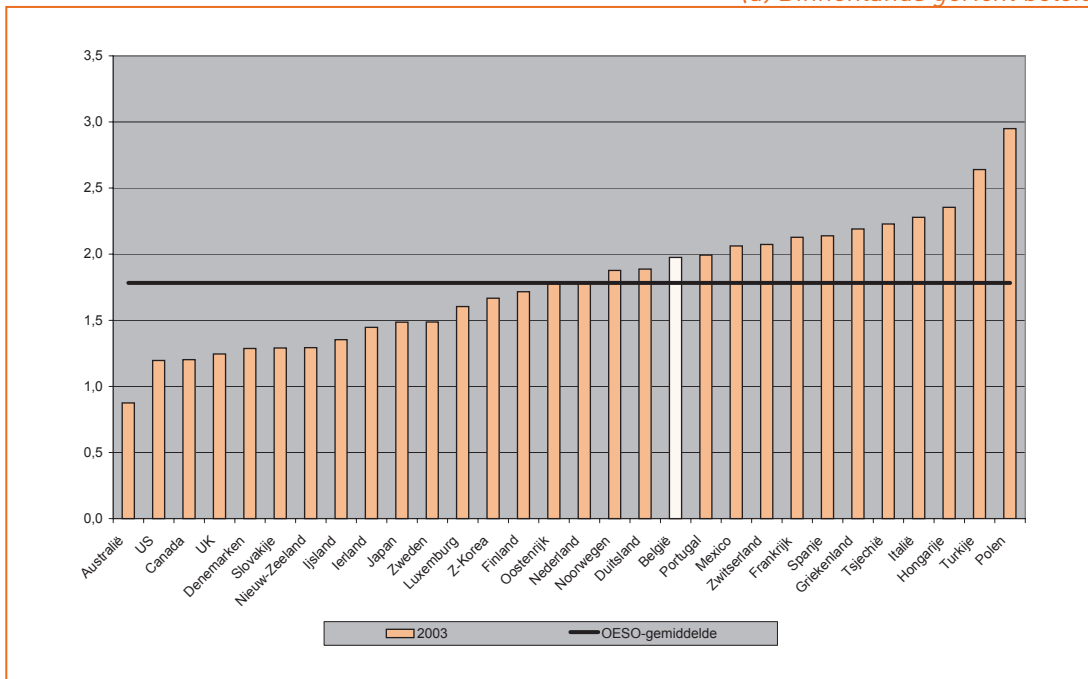
Onder 'niet transparante reglementering en administratie' begrijpt de OESO onder meer de verplichte licenties en toelatingen in de distributiesector en de wijze waarop deze verplichtingen worden gecommuniceerd en vereenvoudigd.

Voor 'administratieve lasten voor starters' scoort België onder het gemiddelde, maar in de OESO-oefening van 2003 werd bijvoorbeeld nog geen rekening gehouden met de Kruispuntbank voor Ondernemingen (KBO) van de FOD Economie. Onze score zou dus in de toekomst moeten verbeteren op dit punt.

Tenslotte scoort België voor 'concurrentiebarrières' beter dan het OESO-gemiddelde. Hieronder valt onder meer het al dan niet bestaan van sectorale uitzonderingen op de algemene mededingingswet of het bestaan van wettelijke toegangsbarrières voor bepaalde sectoren zoals energie, spoor- en wegvervoer, telecommunicatie en verzekeringen.

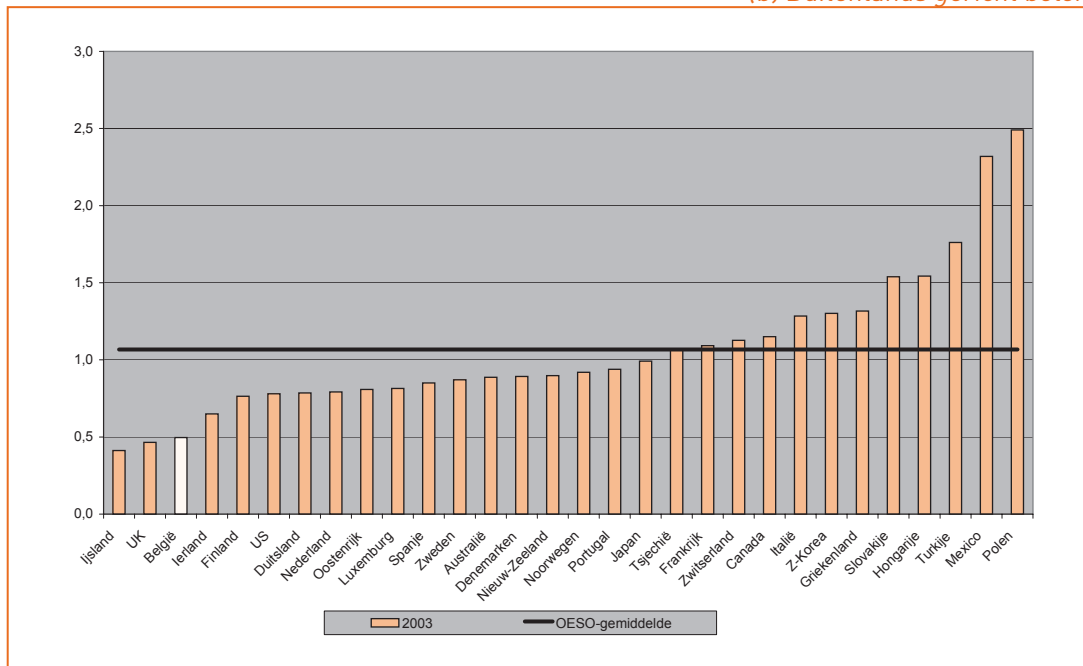
Grafiek II.51: Overzicht PMR-subindicatoren in 2003

(a) Binnenlands gericht beleid

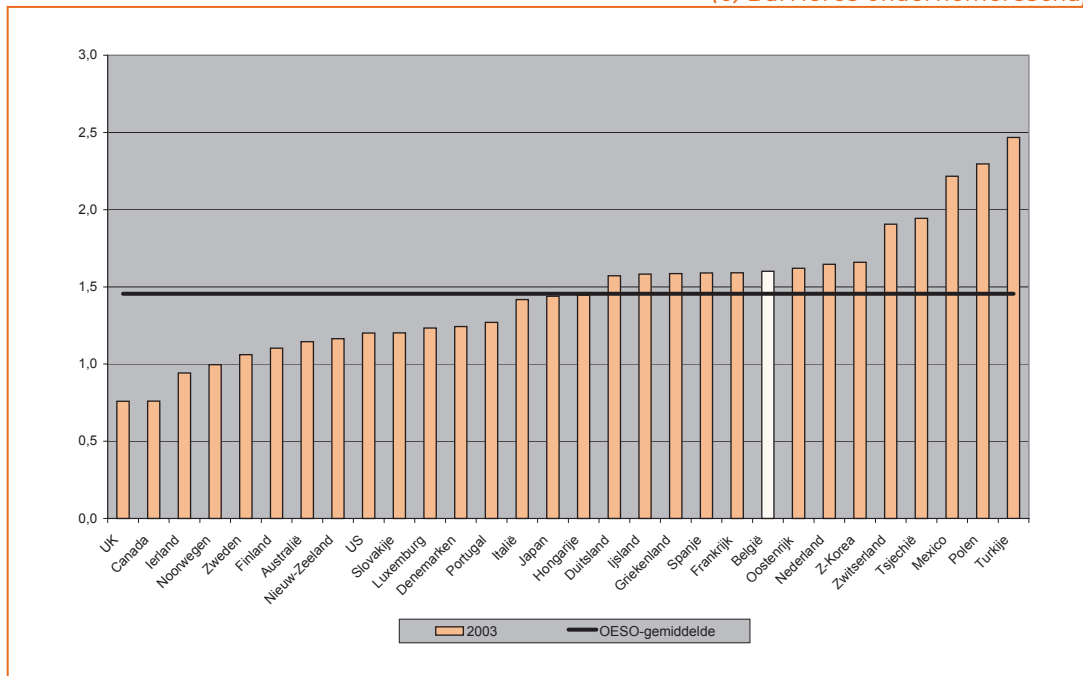

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

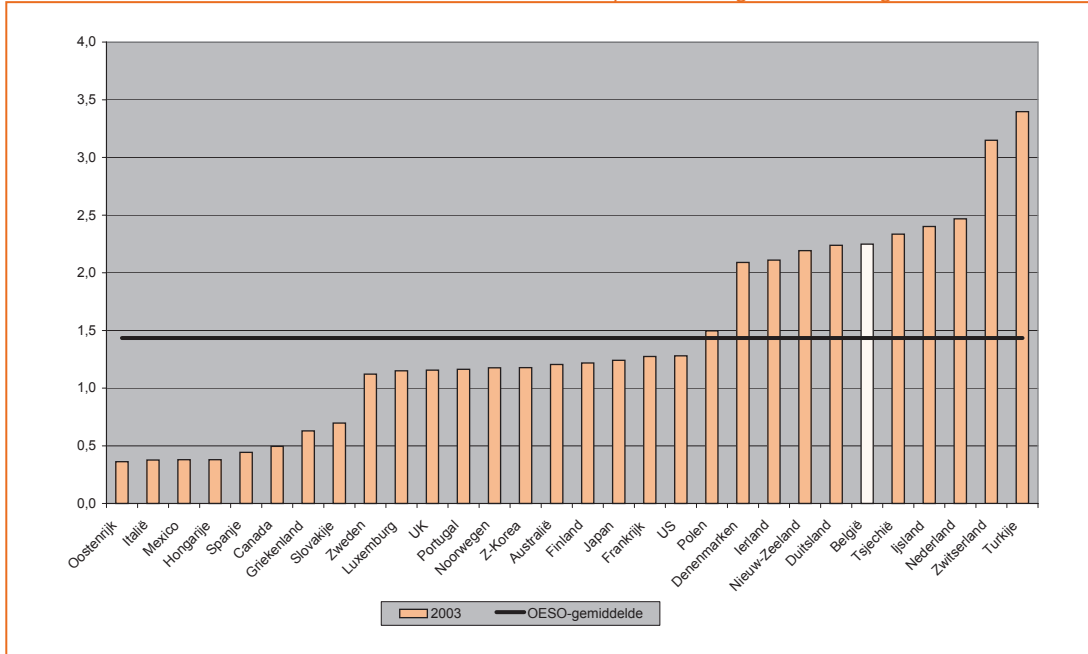
(b) Buitenlands gericht beleid

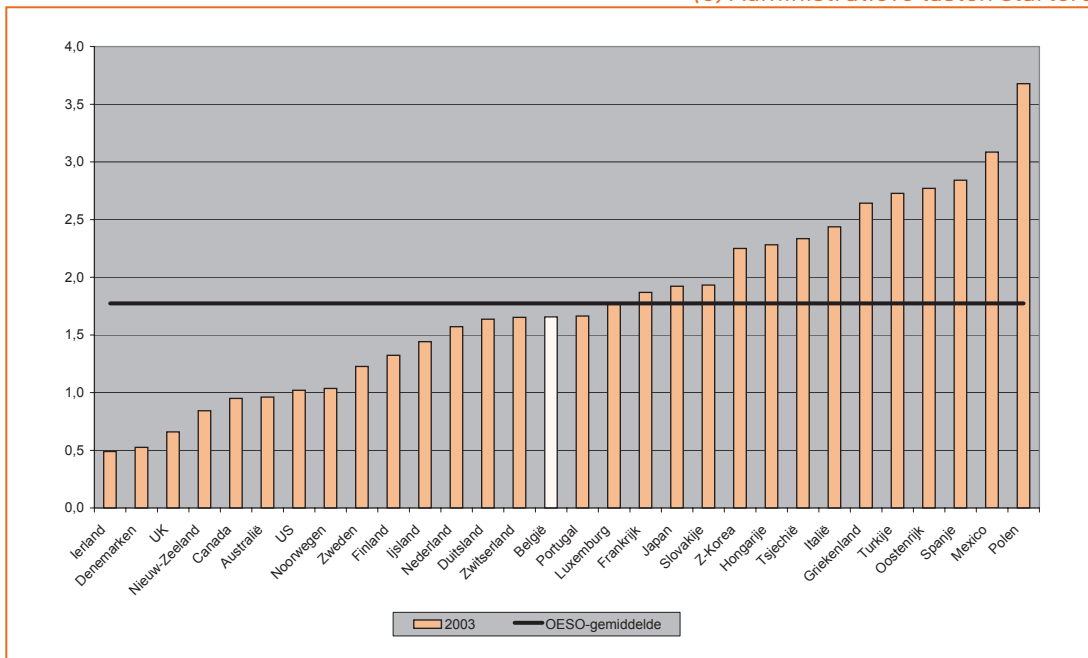
(c) Barrières ondernemerschap

(d) Niet-transparante reglementering en administratie

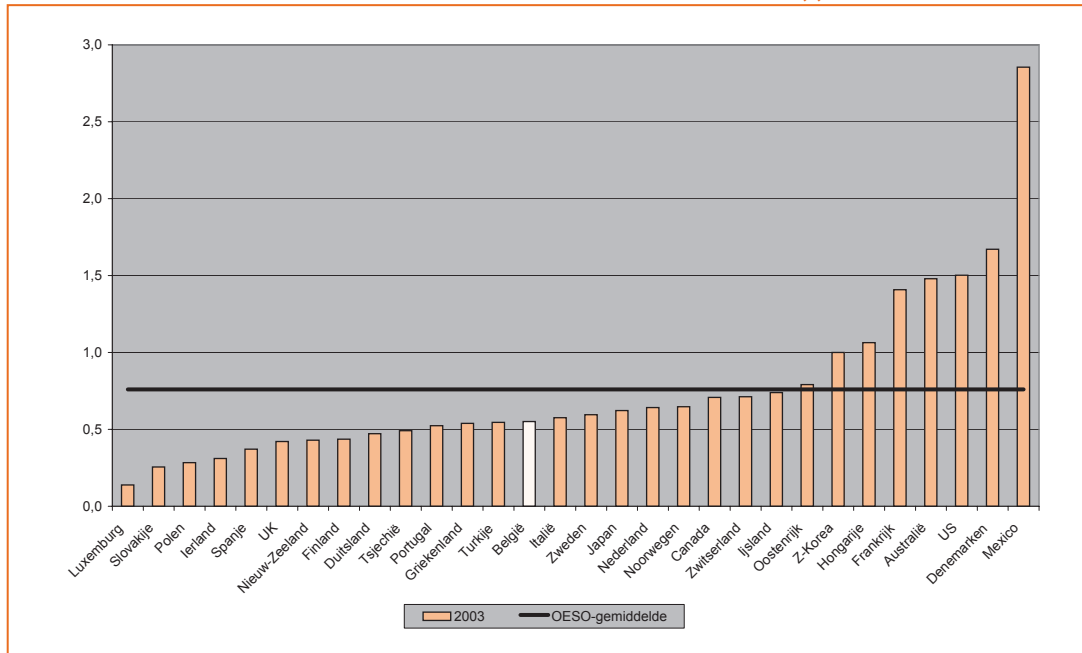

(e) Administratieve lasten starters

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

(f) Concurrentiebarrières

Bron: OESO.

II.9.2 Werking van de goederen- en dienstenmarkt

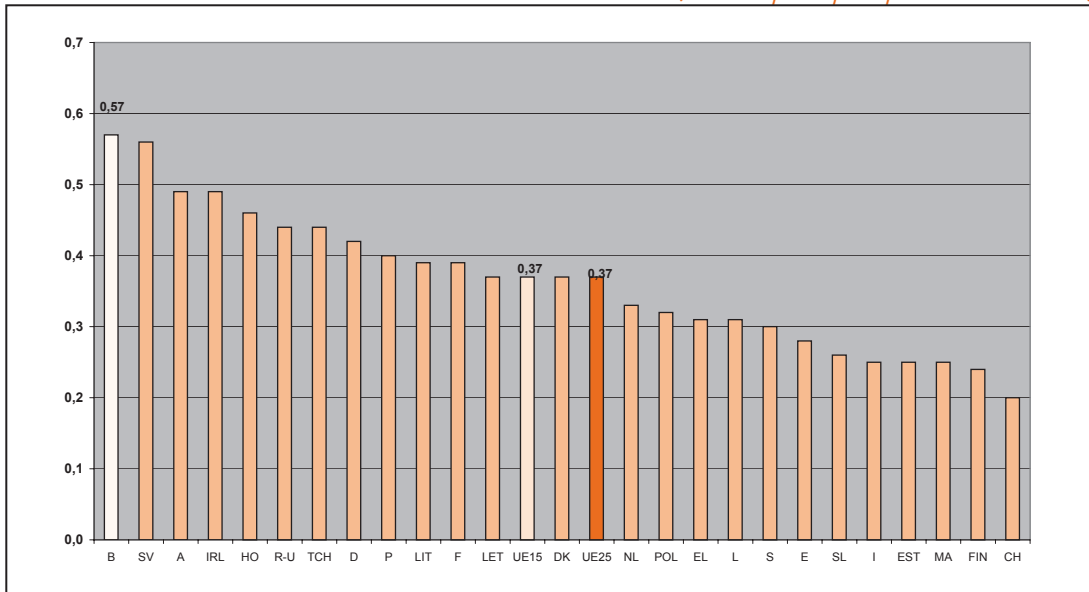
Een markteconomie wordt gekenmerkt door het bestaan van concurrentie tussen leveranciers van goederen en diensten op een vrije markt. Een mogelijke maatstaf om het concurrentiepeil binnen de goederen- en dienstenmarkt te meten is het algemene en sectoriale prijsniveau binnen de markt.

Ook hiervoor werden binnen de Lissabonstrategie indicatoren uitgewerkt die de lidstaten positioneren wat betreft het algemene prijsniveau en het prijsniveau binnen enkele netwerkindustrieën zoals de energie- en telecommunicatiesector.

Grafiek II.52: Telecommunicatieprijzen - plaatselijke oproepen - 2004

(voor BE, DK en LU, nationale oproep = plaatselijke oproep)

(in EUR per oproep van 10 minuten)

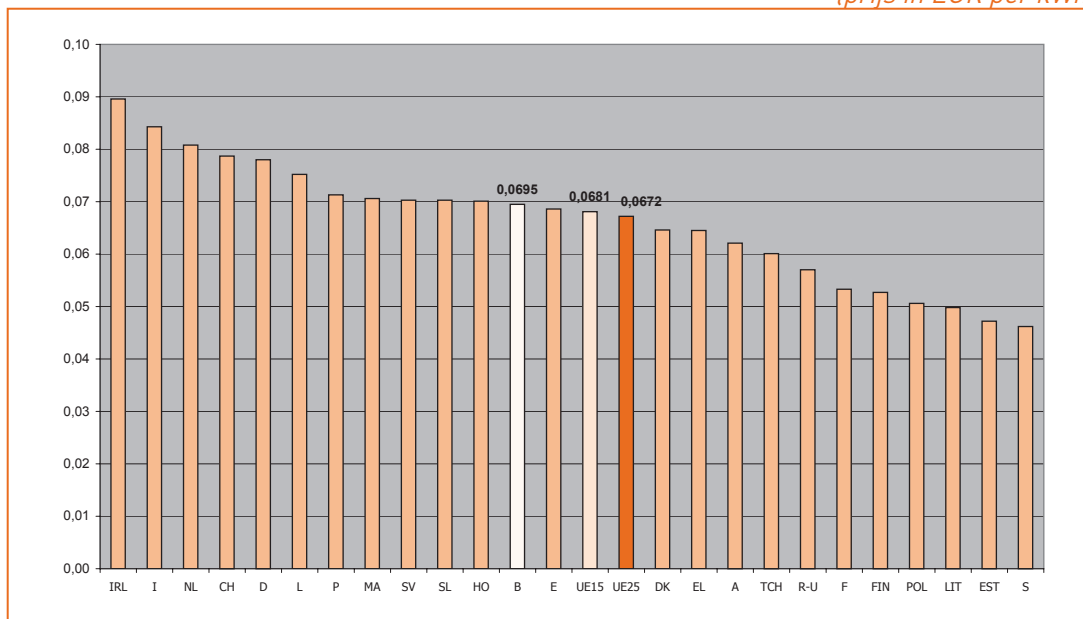
Bron: Eurostat.

In België dat sedert 1999 de hoogste prijzen kent, stijgen de tarieven continu, net zoals in Griekenland, Spanje, Italië en de Scandinavische landen. Deze vaststelling, in combinatie met een verhoging van de abonnementsprijs van bijna 25% tussen 1997 en 2003, gaat in tegen de doelstelling van marktopening, met name een prijsdaling.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek II.53: Elektricitetsprijzen - Industriële gebruikers - 2005

(prijs in EUR per kWh)

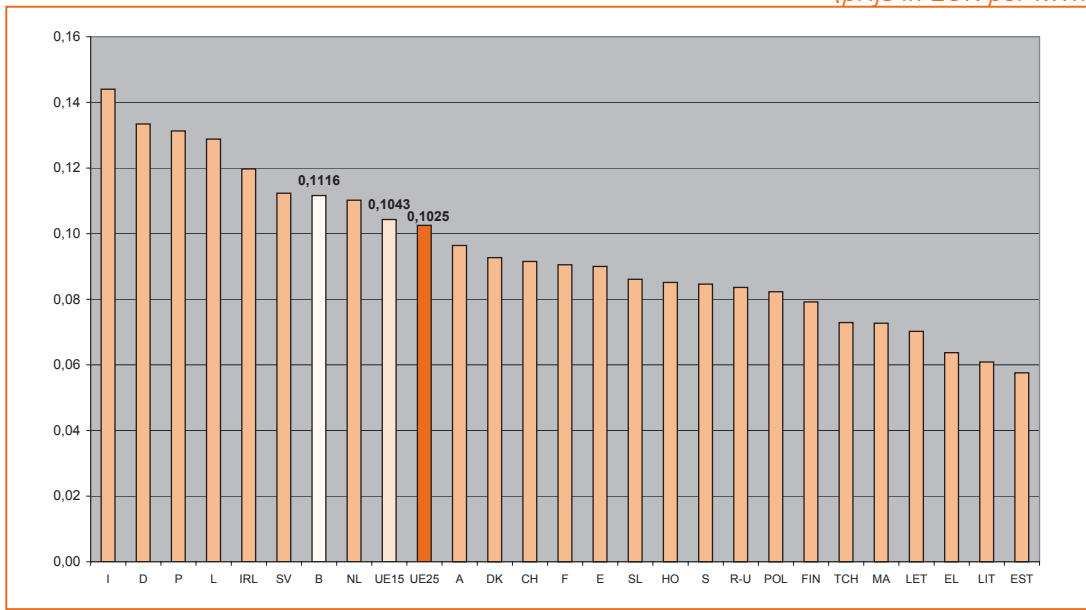

Bron: Eurostat.

De prijsdaling in 2004 zette zich door 2005. België komt duidelijk dichterbij de buurt van het EU15-gemiddelde en presteert nu al beter dan het gemiddelde van de eurozone (0,0714 EUR per kWh). Er kan nog worden opgemerkt dat Duitsland voor het vierde opeenvolgende jaar een stijging kent voor deze indicator, van 0,0669 in 2001 tot 0,0780 in 2005.

Grafiek II.54: Elektricijepsrijzen - Gezinnen - 2005

(prijs in EUR per kWh)

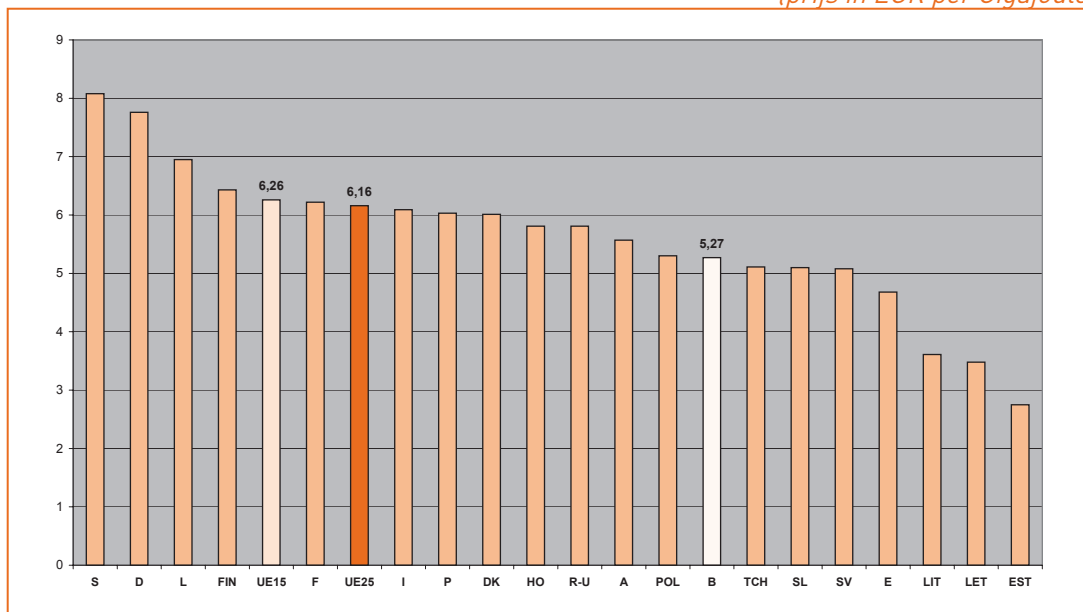
Bron: Eurostat.

België noteerde een prijsdaling tussen 1996 en 2001, maar kende sindsdien een op- en neerwaartse verloop, waardoor we tot de duurste landen bleven behoren, boven het EU15-gemiddelde. Er dient wel te worden opgemerkt dat er een stijgende tendens is waar te nemen in bijna alle EU25-landen.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek II.55: Gasrijzen - Industriële gebruikers - 2005

(prijs in EUR per Gigajoule)

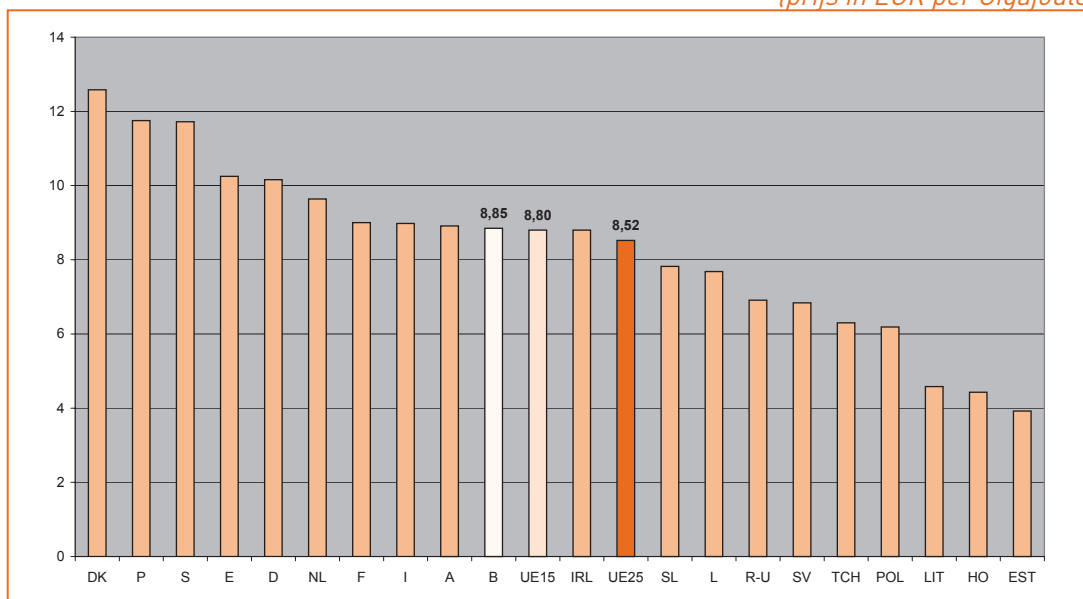

Bron: Eurostat.

De Belgische industriële gasgebruikers genoten van een lichte prijsdaling in 2005, terwijl het EU15-gemiddelde tussen 2004-2005 sterk steeg van 5,40 naar 6,26 EUR per Gigajoule.

Grafiek II.56: Gasrijzen - Gezinnen - 2005

(prijs in EUR per Gigajoule)

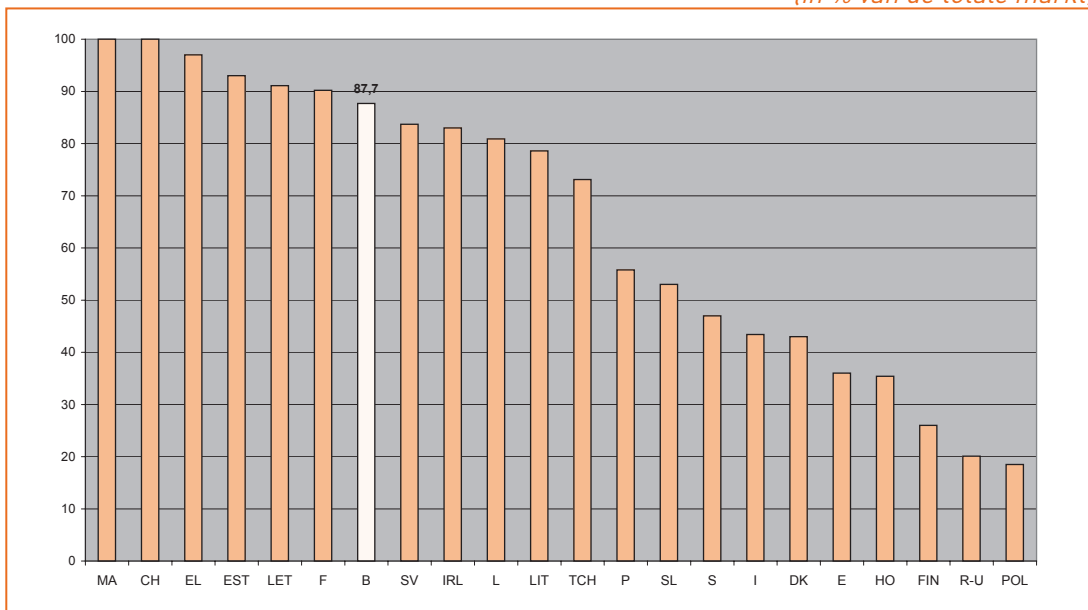

Bron: Eurostat.

De gasprijs voor de gezinnen steeg in 2005 maar stieuerde zich dicht bij het Europese gemiddelde. Er valt nog op te merken dat Denemarken en Zweden bijna een verdubbeling kenden van de prijs tussen 1999 en 2005.

Grafiek II.57: Marktaandeel van de grootste elektriciteitsproducent in 2004

(in % van de totale markt)

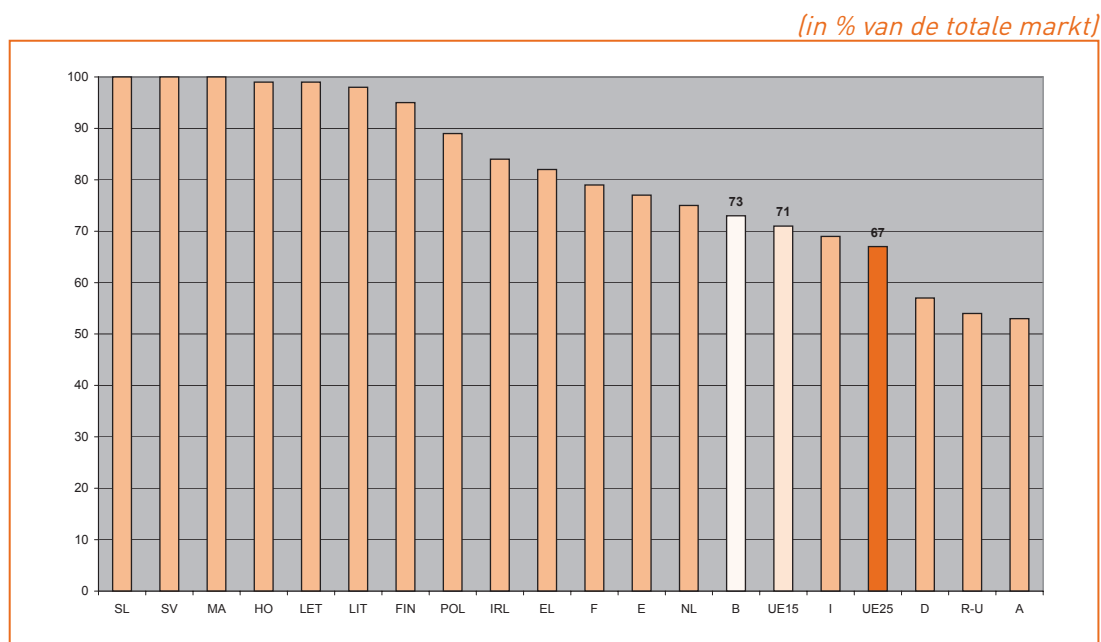

Bron: Eurostat.

De vrijmaking van de elektriciteitsmarkt verloopt trager dan verwacht, zowel in ons land als bijvoorbeeld in Frankrijk. Toch daalde het aandeel van de historische operator in ons land van 92% in 2003 naar 87,7% in 2004.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek II.58: Marktaandeel van de historische operator in de vaste telecommunicatie in 2004

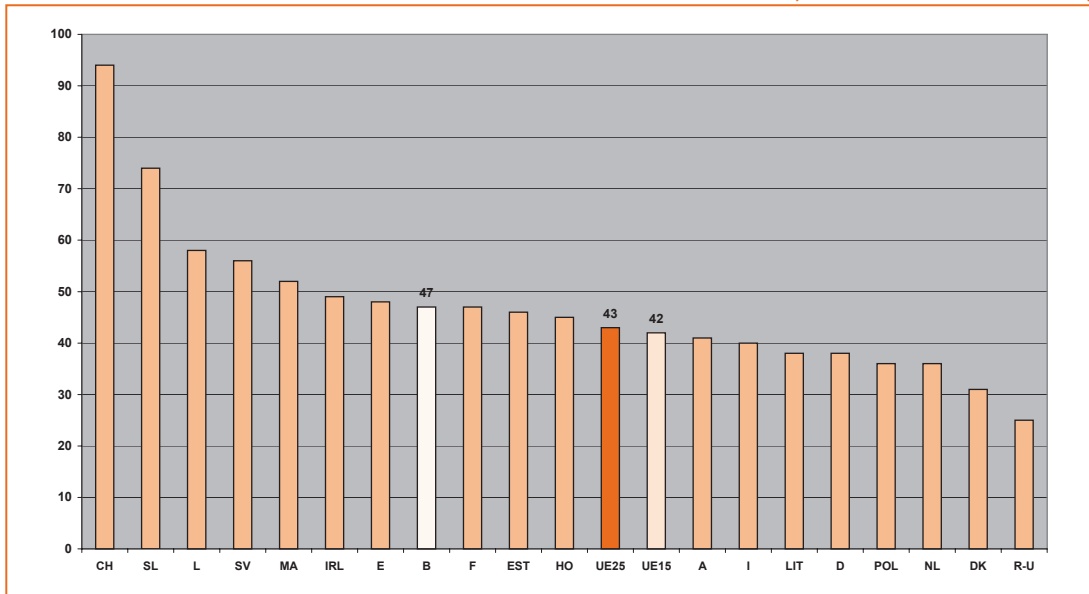

Bron: Eurostat.

In 2004 werd voor de eerste keer een lichte daling van het marktaandeel van de historische operator genoteerd in België en op Europees niveau. Er blijven nog bijkomende inspanningen nodig opdat de concurrentie volop in het voordeel van de consumenten zou spelen.

Grafiek II.59: Marktaandeel van de voornaamste operator in de mobiele telecommunicatie in 2005

(in % van de totale markt)

Bron: Eurostat.

Het marktaandeel van de historische operator in ons land daalt van 52% in 2004 naar 47% en komt zo onder de 50%-grens. Deze indicator wordt geraamd op basis van het aantal abonnementen in de mobiele telecommunicatie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

III Energie

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

III.1 Energie in de wereld

III.1.1 Algemene context

Energie vormt de ruggengraat van de economie en de levenslijn voor de burgers. De afgelopen jaren kan een verschuiving van het epicentrum van het wereldwijde vraag en aanbod worden vastgesteld, alsook een groeiende onderlinge afhankelijkheid tussen economieën van de wereldregio's voor een ononderbroken energievoorziening.

Men verwacht dat de wereldwijde vraag in de komende decennia nog zal stijgen. Analyses wijzen bovendien unaniem aan dat het leeuwenaandeel van de energiebehoeften ook in 2030 nog zal worden voorzien door fossiele brandstoffen. Twee belangrijke fossiele energiebronnen, met name olie en gas zullen echter uit een steeds kleiner aantal landen en regio's komen. Dit zijn vaak regio's waar politieke stabiliteit geen vast gegeven is. Dit leidt tot een scherp toenemende importafhankelijkheid van de Europese Unie voor aardgas en een blijvend hoge importafhankelijkheid voor olie.

Sinds januari 2004 zijn de olieprijsen sterk gestegen. Gezien de achterliggende oorzaken van deze ontwikkelingen op de wereldoliemarkt is het niet onwaarschijnlijk dat de olieprijs voor langere tijd op een hoger niveau zal liggen. De onderliggende prijsstijging is vooral een uitdrukking van de groeiende vraag naar energie - en olie in het bijzonder - van landen als China en Indië, maar eveneens van de US en Europa.

De laatste jaren is eveneens bezorgdheid ontstaan over het vermogen van de producerende landen om aan de groeiende vraag naar olie te voldoen. De investeringen in de olie- en gaswereld blijven duidelijk achter bij de verwachte groei van de vraag. Dit kan op termijn leiden tot ernstige aanbodverstoringen, deels omdat de toegankelijkheid tot olie- en gasbronnen beperkt is. Het investeringsklimaat is ook in landen waar buitenlandse bedrijven wel kunnen investeren niet ideaal, waardoor het volledige potentieel niet tijdig kan gerealiseerd worden.

Ook geopolitieke, regionale en binnenlandse problemen spelen een rol in de veranderingen op de internationale energiemarkten, evenals een grotere terughoudendheid ten aanzien van vrije energiemarkten.

De ervaringen inzake vrijmaking tonen aan dat er nog talrijke hindernissen moeten genomen worden om dit einddoel te bereiken. Europa beschikt immers nog niet over volledig concurrerende interne energiemarkten. Pas als de EU zover is, zullen zowel burgers als bedrijven in de Unie kunnen profiteren van alle voordelen die samenhangen met een continue energievoorziening en competitieve prijzen.

Het Europese Groenboek voor een veilige, concurrentiële en duurzame energie voor Europa legt een aantal opties terzake voor, zoals een versterking van de intercon-

necties, een volledige scheiding van de gereguleerde activiteiten en concurrentiële activiteiten, een betere coördinatie tussen de beheerders van het transmissienet en de regulatoren op Europees vlak.

Verder reikt het Groenboek een aantal opties aan die een antwoord bieden op de grote uitdagingen inzake energie waaraan de EU-lidstaten het hoofd moeten bieden om hun economische, sociale en milieudoelstellingen te bereiken. Deze uitdagingen zijn als volgt: groeiende afhankelijkheid van invoer, schommeling van prijzen van koolwaterstoffen, klimaatverandering, toename van de vraag en hinderpalen voor de verwezenlijking van een interne energiemarkt.

De komende jaren moeten de Europese landen werk maken van een krachtig en gemeenschappelijk energiebeleid, waarbij de Europese Unie een leidende rol kan spelen in het zoeken naar oplossingen voor de energieproblemen in de wereld.

III.1.2 Wereldreserves aan fossiele energie

AARDOLIE

164

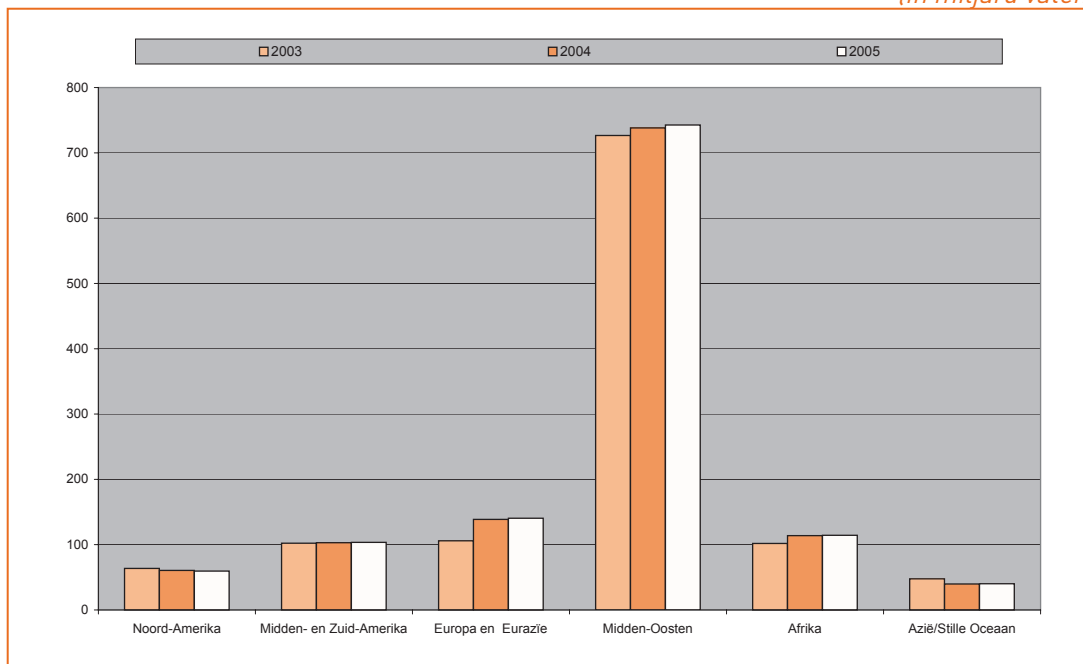
Eind 2005 worden de totale bewezen aardoliereserves geschat op 1.200,7 miljard vaten (163,6 miljard ton); dit is een stijging met +0,6%. Indien de productie wordt aangehouden op het huidige niveau komt dit overeen met 40,6 productiejaar (ratio R/P) tegenover 41 jaar eind 2004.

Grafiek III.1 visualiseert de wereldwijde verdeling van deze reserves waarvan 61,9% zich in het Midden-Oosten bevindt, 11,7% in Europa en Eurazië, 9,5% in Afrika, 8,6% in Midden- en Zuid-Amerika, 5,0% in Noord-Amerika en 3,4% in Azië/Stille Oceaan. De OPEC-landen vertegenwoordigen 75,2% van de wereldreserves en de OESO-landen slechts 6,7%. Rusland alleen beschikt over 74,4 miljard vaten; dat is 6,2% van het wereldtotaal.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek III.1: Bewezen aardoliereserves

(in miljard vaten)

Bron: BP statistical review 2006.

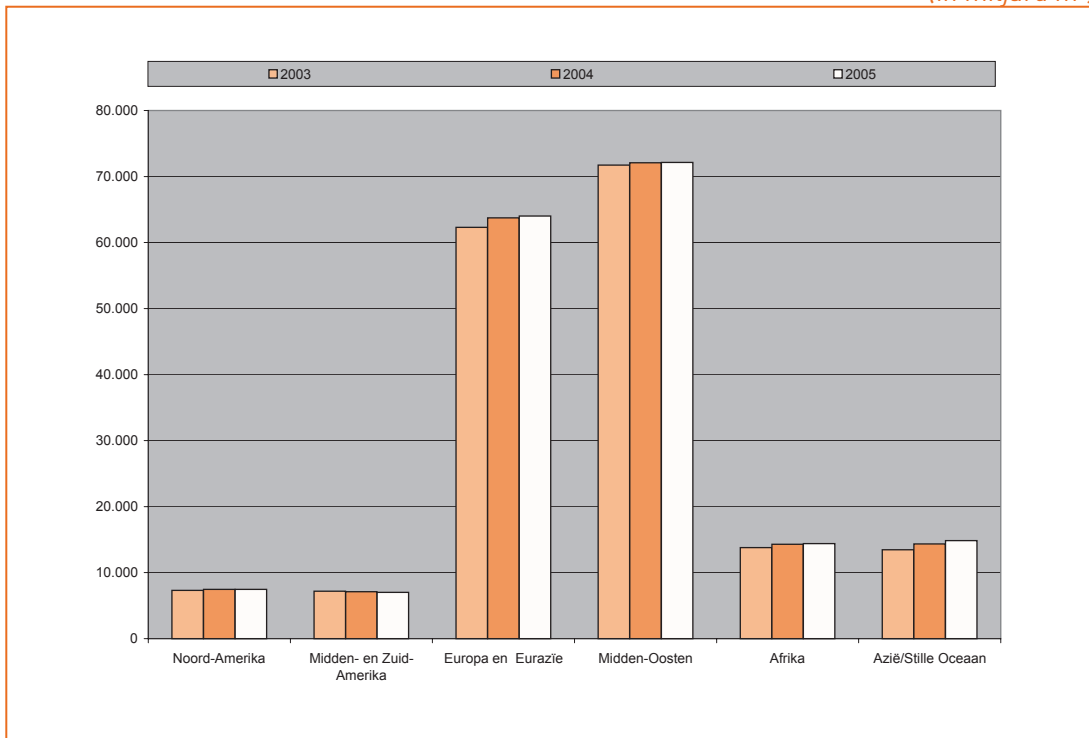
AARDGAS

De totale bewezen aardgasreserves bedroegen 179.830 miljard m³ (10⁹ m³) op het einde van 2005. Voor zover het huidige productieniveau wordt aangehouden, stemt dit overeen met 65,1 jaar productie (ratio R/P), tegenover 66,7 jaar einde 2004. Rusland beschikt over ongeveer 48.000 miljard m³, Iran over 27.000 miljard m³ en Qatar over 26.000 miljard m³.

Grafiek III.2 geeft de wereldwijde verdeling van deze reserves weer, waarvan 40,1% zich in het Midden-Oosten bevindt, 35,6% in Europa en Eurazië, 8% in Afrika, 8,3% in Azië/ Stille Oceaan, 4,1% in Noord-Amerika, en 3,9% in Midden- en Zuid-Amerika. De OPEC-landen beschikken over iets minder dan 50% van de bewezen wereldwijde aardgasreserves.

Grafiek III.2: Bewezen aardgasreserves

(in miljard m³)

Bron: BP statistical review 2006.

VASTE BRANDSTOFFEN

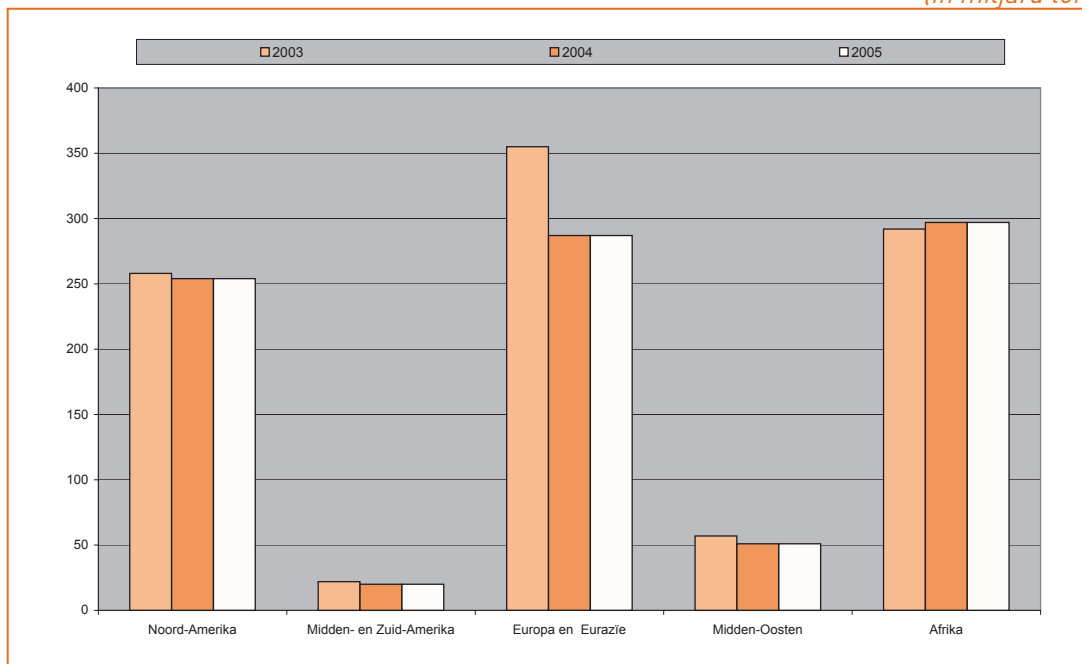
Eind 2005 worden de bewezen reserves aan vaste brandstoffen geschat op meer dan 909 miljard ton. Tegen het huidige productieniveau komt dit overeen met 155 productiejaar (ratio R/P).

Grafiek III.3 illustreert de geografische verdeling van deze reserves, waarvan 31,6% zich in Europa/Eurazië bevindt, 32,7% in Azië/Stille Oceaan, 28,0% in Noord-Amerika, 5,6% in Afrika/Midden-Oosten en 2,2% in Centraal en Zuid-Amerika. Deze niveaus blijven bijna ongewijzigd in vergelijking met 2004.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek III.3: Bewezen reserves vaste brandstoffen

(in miljard ton)

Bron: BP statistical review 2006.

III.1.3 Wereldwijd primair energieverbruik

In 2005 hield de stijgende trend van het wereldwijde primaire energieverbruik aan, maar tegen een lager ritme. De stijging bedroeg 2,4% in vergelijking met 2004.

Tabel III.1: Primair energieverbruik

(in miljoen ton)

	1973	1980	1990	2000	2003	2004	2005	% Δ 05/ 04	% v/h totaal 2005
Noord-Amerika	2012,3	2109,4	2316,7	2737,6	2741,8	2799,9	2801,3	0,1	26,6
waarvan US	1788,0	1813,2	1967,0	2312,0	2298,6	2344,7	2336,6	-0,3	22,2
Midden- en Zuid-Amerika	178,2	247,3	321,1	450,4	458,3	481,2	501,4	4,2	4,8

	1973	1980	1990	2000	2003	2004	2005	% Δ 05/ 04	% v/h totaal 2005
Totaal Europa en Eurazië	2450,0	2835,1	3205,5	2828,8	2905,4	2964,0	2984,0	0,7	28,3
waarvan EU25	1386,4	1470,4	1558,5	1654,8	1697,5	1719,1	1715,1	-0,2	16,3
Waarvan Rusland (1)	903,1	1150,8	873,0	636,0	656,9	670,5	679,6	1,4	6,4
Midden-Oosten	91,3	136,3	261,7	402,9	464,0	491,7	510,2	3,8	4,8
Afrika	89,2	141,5	222,9	275,8	298,0	311,7	316,5	1,5	3,0
Azië-Stille Oceaan	911,3	1159,0	1792,4	2589,5	2964,8	3198,8	3423,7	7,0	32,5
waarvan China	296,6	416,1	684,9	966,7	1228,7	1423,5	1554,0	9,2	14,7
waarvan Japan	347,1	356,8	434,1	514,8	510,9	520,8	524,6	0,7	5,0
Totaal	5732,2	6628,6	8120,3	9285,0	9832,2	10291,0	10537,1	2,4	100,0

Bron: BP statistical review 2006.

(1) Ex-USSR tot in 1980, nadien Russische Federatie.

Deze ontwikkeling uit zich in:

- de aanhoudende stijging van het energieverbruik in Azië/Stille Oceaan (+7,0%), met voor China alleen reeds een belangrijke stijging met 9,2%, en daarnaast een stijging voor India (3,0%), Zuid-Korea (3,5%), Afrika (+1,5%), het Midden-Oosten (+3,8%) en Midden- en Zuid-Amerika (+4,2%);
- een lichte daling van het verbruik van de Verenigde Staten (-0,3%) en van de Europese Unie (-0,2%).

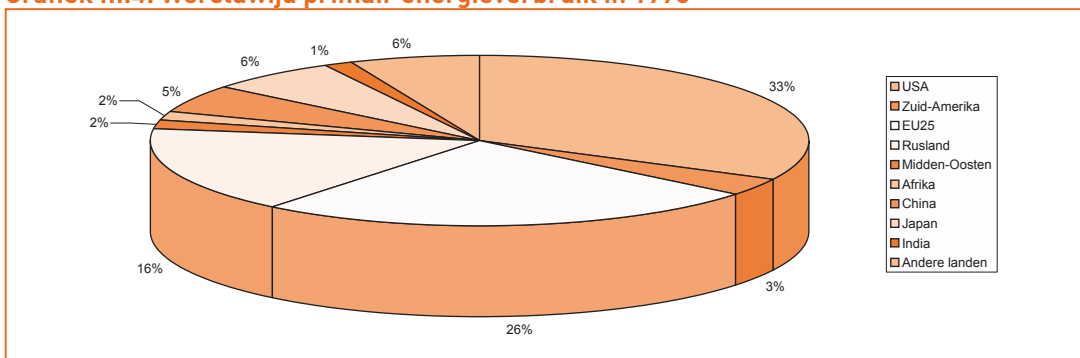
Over de periode 1973/2005 steeg het wereldwijde verbruik van primaire energie per jaar met 1,9% door de sterke stijging van de vraag in de zone Azië/Stille Oceaan (+4,2% per jaar gemiddeld) en van China in het bijzonder (+5,3% per jaar).

De stijging van het verbruik in Noord-Amerika, met gemiddeld 1% per jaar, is lichtjes hoger in de Verenigde Staten (+0,8% per jaar). Voor de Europese Unie (EU15) draagt deze gemiddelde stijging 0,7% per jaar.

Grafiek III.4 en III.5 tonen het aandeel van elke geografische zone in het wereldwijde energieverbruik in 1973 en in 2005.

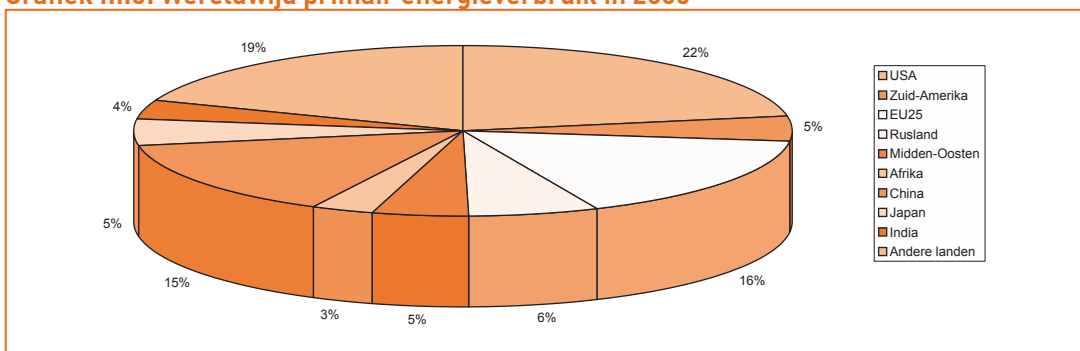
« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek III.4: Wereldwijd primair energieverbruik in 1973

Bron: BP statistical review 2006.

Grafiek III.5: Wereldwijd primair energieverbruik in 2005

Bron: BP statistical review 2006.

Het opvallendst is de stijging van het marktaandeel van de zone Azië-Stille Oceaan (een verdubbeling van 16% in 1973 naar 32% in 2005) hoofdzakelijk als gevolg van de verdrievoudiging van het Chinese aandeel, dat stijgt van 5% in 1973 naar 15% in 2005.

Het aandeel van de Europese Unie loopt sterk terug, van 26% naar 16%, net zoals dat van de Verenigde Staten, dat daalt van 33% in 1973 naar 22% in 2005. Japan vertoont eveneens een zeer lichte teruggang over deze periode (van 6 naar 5%).

In termen van marktaandeel blijft aardolie de meest verbruikte energiebron op wereldvlak met 36,4%, gevolgd door steenkool (27,8%) en aardgas (23,5%). Kernenergie vertegenwoordigt slechts 6,0% van de wereldmarkt, hydro-elektriciteit 6,3%.

Tabel III.2 geeft de evolutie van de marktaandelen weer voor 2004 en 2005.

Tabel III.2: Marktaandeel van de energiebronnen

	2004		2005	
	Mtoe	%	Mtoe	%
Aardolie	3798,6	36,9	3836,8	36,4
Aardgas	2425,2	23,6	2474,7	23,5
Steenkool	2798,9	27,2	2929,8	27,8
Kernenergie	625,1	6,1	627,2	6,0
Hydro-elektriciteit	643,2	6,2	668,7	6,3
Totaal	10291,0	100,0	10537,1	100,0

Bron: BP statistical review 2006.

Op wereldvlak steeg de vraag naar steenkool in 2005 sterker (met 4,7%) dan die naar andere energiebronnen. Dit wordt bevestigd door de opmars van dit aandeel in het primaire wereldwijde energieverbruik, dat stijgt van 27,2% in 2004 naar 27,8% in 2005. Deze ontwikkeling kan voornamelijk worden verklaard door de sterke Chinese vraag in 2005 (+10,6%). Zonder China zou deze stijging +1,5% bedragen.

In 2005 steeg het aardolieverbruik met 1,0% en het aardgasverbruik met 2,0%. De zwakke stijging van de vraag naar aardolie vloeit hoofdzakelijk voort uit de lagere toename van de Chinese vraag (+2,6% in 2005 tegen +15,1% in 2004).

De stijging van het aardgasverbruik wordt voornamelijk verklaard door de algemene stijging van de vraag op wereldvlak, met uitzondering evenwel van het Noord-Amerikaanse continent, waar het verbruik van aardgas daalde in 2005 (-1,5%), ingevolge de sterke prijsstijging van aardgas in de US tijdens de winter.

Op wereldvlak steeg het verbruik van kernenergie licht met 0,3%. Dit kan verklaard worden door het hogere verbruik in Azië (+5,0), voornamelijk in Zuid-Korea (+12,2%).

Het aandeel van de hydro-elektriciteit in het totaal van alle energiebronnen steeg eveneens in 2005, met 4,0%.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

III.1.4 Internationale energieprijzen

Sinds begin 2005 handhaafde de prijs van de ruwe aardolie zich op een zeer hoog peil. De prijs van de Brent steeg gemiddeld met 42,5% (het vat Brent steeg van 38,28 USD in 2004 naar 54,55 USD in 2005) tegen 32,5% in 2004.

Deze nieuwe opflakking van de internationale noteringen van de aardolieproducten kan worden verklaard door een samenloop van verscheidene factoren:

- een wereldwijde vraag naar aardolie die constant stijgt (+1,3%), rekening houdend met de groei van de Amerikaanse en Aziatische economieën, die steeds minder elastisch wordt (niet vervangbare toepassingen van het vervoer en de petrochemie);
- een aanbod dat relatief goed beantwoordt aan de vraag maar dat over een beperktere additionele productiecapaciteit beschikt op het niveau van de OPEC. Dit aanbod was bovendien onderworpen aan talrijke schommelingen en onzekerheden die de oliemarkten in 2005 hevig verstoorden (staking in Nigeria, sabotageacties in Irak, cyclonen in de Golf van Mexico, dreiging in verband met Iran);
- onvoldoende investeringen stroomopwaarts (productie, raffinage) waardoor het aanbod niet tijdig kan afgestemd worden op de vraag naar afgewerkte producten;
- een daling van het aantal vindplaatsen in de Noordzee (lichte ruwe olie), hetgeen een structurele verandering van het aanbod veroorzaakt ten voordele van zwaardere producten en producten met een hoger zwavelgehalte (Midden-Oosten);
- speculatie die de prijsstijging van de aardolieprijzen nog vergrootte;
- lokale spanningen op de gasmarkten (recordstijging van de aardgaskoersen in Londen in 2005), die een weerslag hebben op de aardolie door de vervangingen van energie.

De prijsstijging zou nog sterker zijn geweest als het Internationaal Energieagentschap niet besloten had om een deel van de strategische voorraden van de 26 lidstaten op de markt te brengen (60 miljoen vaten tussen september en december 2005) om het hoofd te bieden aan de stormschade in de Golf van Mexico en als de vrachtprijzen niet waren gedaald, na een sterke stijging in 2003-2004 wegens een tekort aan schepen.

De orkaan Katrina heeft bovendien de raffinagecapaciteit van de Verenigde Staten verminderd met 10%, de invoercapaciteit van de olieterminal van Louisiana met 20% en de olieproductie van de Golf van Mexico met 79%.

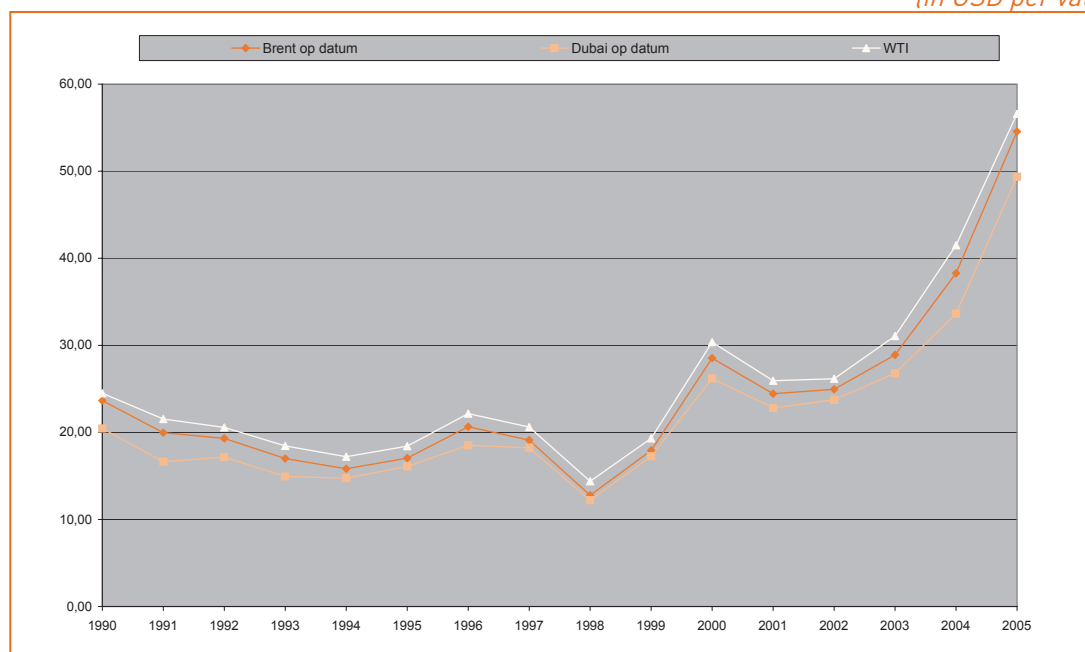
Tabel III.3: Prijsverloop ruwe aardolie en gemiddelde wisselkoers van de USD in EUR

Jaargemiddelden	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Brent (in USD/vat)	28,52	24,44	24,95	28,90	38,23	54,55
OPEC-korf (in USD/vat)	27,60	23,12	24,36	28,10	36,05	50,64
USD (in EUR)	1,085	1,117	1,062	0,886	0,805	0,804

Bron: BP statistical review 2006.

Grafiek III.6: Spot-prijzen van ruwe aardolie 1990-2005

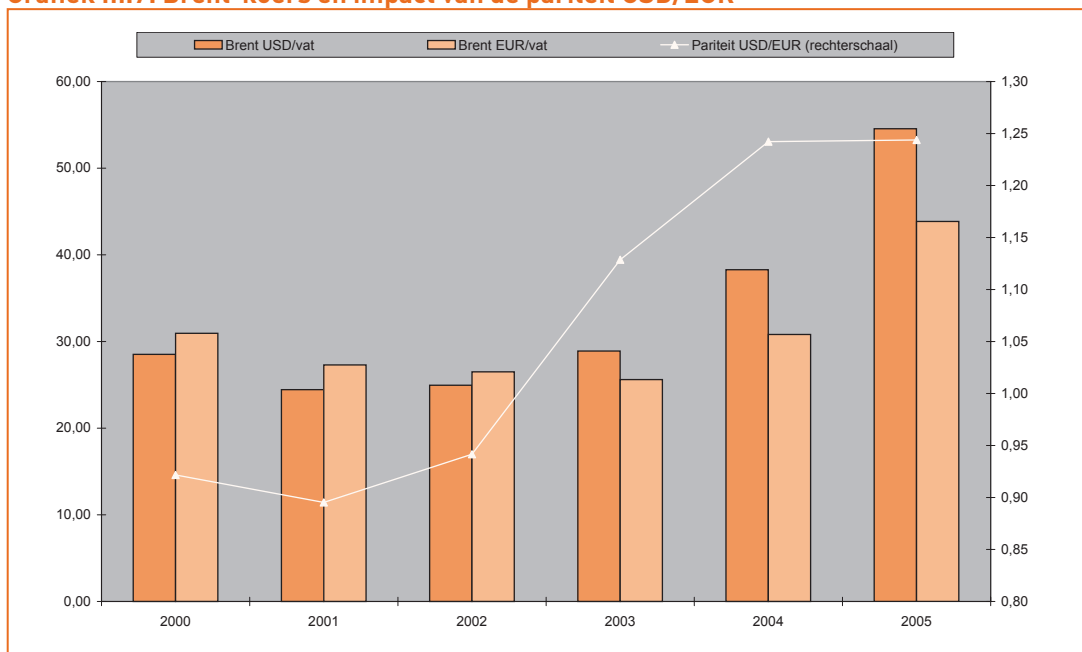
(in USD per vat)

Bron: BP statistical review 2006.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek III.7: Brent-koers en impact van de pariteit USD/EUR

Bron: FOD Economie.

Sinds 2003 stelt men vast dat de prijsstijgingen van ruwe olie en van aardolieproducten voor de Europese verbruikers werden afgezwakt dankzij de gestage opwaardering van de EUR in verhouding tot de USD, ook al bleef de pariteit als jaargemiddelde constant voor 2004 en 2005 (1,24 USD/EUR). Volgens de eerste aanwijzingen voor 2006 (gemiddeld van januari tot september 2006: ongewijzigde pariteit tegen 1,24 USD/EUR) lijkt de toestand voor de Europese verbruiker gunstig te zullen blijven, mede door de verminderde druk op de noteringen voor ruwe olie (61,96 USD/vat in september tegen 73,23 USD/vat in augustus 2006 voor de Brent).

De prijs van steenkool daalt naar 61,07 USD/ton in 2005, na een piek te hebben bereikt eind 2004 met een jaargemiddelde van 71,90 USD/ton (42,52 USD/ton in 2003).

Ten slotte kennen de uraniumprijzen eveneens een sterke stijging, nu wereldwijd een herwaardering van de elektriciteitsproductie met kernenergie verwacht wordt. Nadat de prijzen op de spotmarkt lange tijd, tot begin 2003, stagneerden bij minder dan 10 USD per pond (uraniumoxide), stegen ze nadien geleidelijk, om 40 USD te bereiken begin 2006.

III.2 Primair energieverbruik in België

Het verbruik van primaire energie kent in 2005 een vrij aanzienlijke daling van ongeveer 2,6% en zet daarmee de dalende trend van 2004 voort. Aangezien het klimaat in 2005 gemiddeld milder was dan in 2004, werd minder primaire energie verbruikt dan in 2004.

Voor de verschillende producten zijn de voornaamste trends:

- een sterke daling van het verbruik van vaste brandstoffen (-15,1%), wat te verklaren is door een algemene daling van de vraag in de drie sectoren die deze energievorm het meest gebruiken, namelijk de cokesfabrieken, de elektriciteitsproducenten en de staalnijverheid (met een sterke daling van de gietijzerproductie in 2005);
- een daling van het aardolieverbruik met 1,0%, resulterend uit een verlies aan competitiviteit van dit product door de stijging van de prijzen van ruwe olie en de afgenomen economische bedrijvigheid;
- een nagenoeg onveranderd aandeel van de kernenergie (+0,6%);
- een vrij sterke daling van het primaire aardgasverbruik (-3,1%) voornamelijk door de daling in de industrie (-9,7%); deze daling werd nochtans gedeeltelijk afgezwakt door de gestegen vraag van de elektriciteitscentrales, die in 2005 hoog blijft (+3,8%);
- een aanzienlijke bijdrage op de primaire balans (+15,3%) van windenergie, hernieuwbare energie en energie uit afval.

Het aantal graaddagen (15/15) dat de strengheid van het klimaat voor een bepaald jaar weergeeft, daalde met 4,2% in 2005 ten opzichte van 2004. De milde temperaturen leidden tot een lagere verkoop van aardgas aan de gezinnen (-0,3%). De stookolieleveringen daarentegen namen in 2005 met 1,7% toe, doordat verbruikers anticipeerden op de beloofde terugbetaling van 17,35% op de stookoliefactuur.

Het aandeel van aardgas op de primaire balans daalt van 25,3% in 2004 naar 25,2% in 2005. Het aandeel van de vaste brandstoffen daalt van 11,1% in 2004 naar 9,7% in 2005, dat van aardolie stijgt van 38,9% in 2004 naar 39,5% in 2005. Het aandeel van kernenergie schommelt tussen 21,4% in 2004 en 22,1% in 2005. Het aandeel van hernieuwbare energie en energie uit afval stijgt aanzienlijk, van 2,1% in 2004 naar 2,5% in 2005, dat van primaire elektriciteit daalt van 1,2% naar 1,0% in 2005.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel III.4: Zichtbaar bruto verbruik van primaire energie

Benaming	2004 in 1.000 toe	2005 in 1.000 toe	Δ in % (05/04)
Vaste brandstoffen	6.427	5.454	-15,1
Aardolie	22.448	22.227	-1,0
Aardgas ⁽¹⁾	14.610	14.152	-3,1
Kernenergie ⁽¹⁾	12.328	12.401	+0,6
Andere (Elektriciteit) ⁽²⁾	+707	+586	-
Hernieuwbare energie en uit afval gewonnen energie ⁽³⁾	1.201	1.385	+15,3
Totaal	57.721	56.205	-2,6

Bron: FOD Economie.

(1) BVW voor aardgas en 33% voor het primaire rendement van de kerncentrales.

(2) Het teken (-) wijst op een exportsaldo, het teken (+) op een importsaldo.

(3) Gegevens verkregen bij de elektriciteitsproducenten en via de jaarlijkse vragenlijst van het IEA/Eurostat over de hernieuwbare energie.

Bronnen, met inbegrip van de gegevens over industriële afvalstoffen en niet-hernieuwbare stedelijke afvalstoffen.

Tabel III.5: Marktaandeel energiebronnen

(in %)

	2004	2005
Vaste brandstoffen	11,1	9,7
Aardolie	38,9	39,5
Aardgas	25,3	25,2
Kernenergie	21,4	22,1
Overige	1,2	1,0
Hernieuwbare energie en energie uit afval	2,1	2,5

Bron: FOD Economie.

Volgende tabel geeft voor de periode 1973-2005 het primaire energieverbruik van het land per energievorm weer.

Tabel III.6: Primair energieverbruik
(in ktoe – Onderverbrandingswaarde)

	1973	1980	2000	2002	2003	2004	2005
Vaste brandstoffen	11.777	11.339	8.382	6.539	6.210	6.427	5.454
Aardolie	27.268	23.019	23.690	22.338	24.153	22.448	22.227
Aardgas	7.162	8.935	13.405	13.414	14.441	14.610	14.152
Kernenergie	20	3.270	12.548	12.340	12.345	12.328	12.401
Overige (Primaire elektriciteit)	-50	-203	413	688	580	707	586
Hernieuwbare energie en uit afval gewonnen energie	-	-	969	963	1.210	1.201	1.385
Totaal	46.177	46.360	59.408	56.283	58.940	57.721	56.205

Bron: FOD Economie.

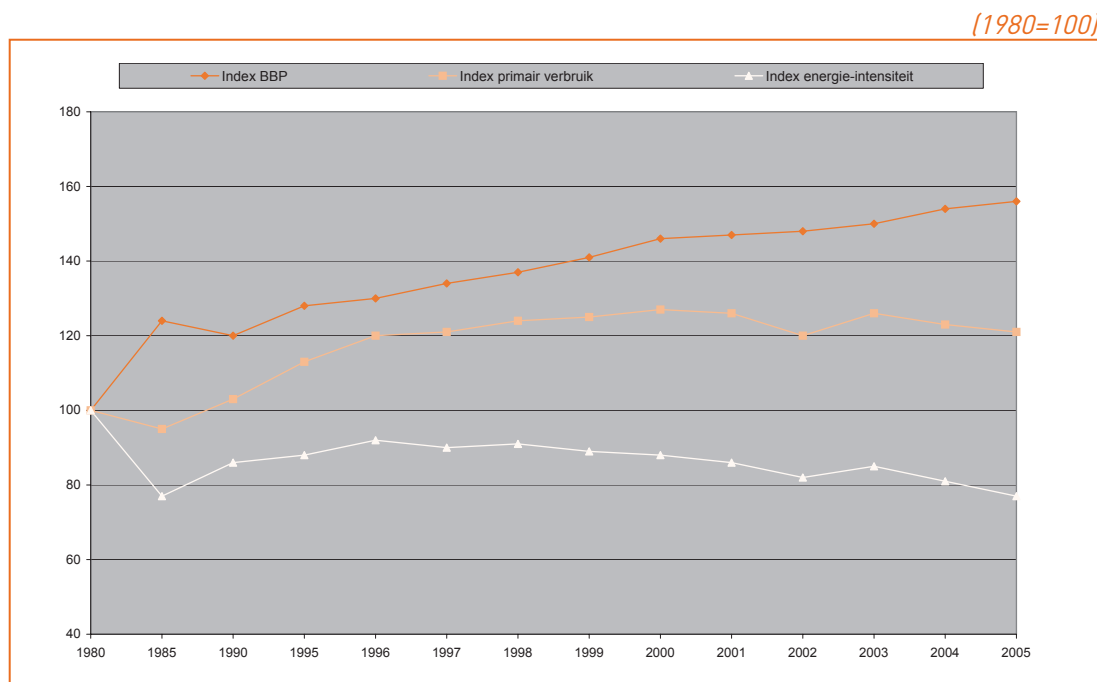
Uit tabel III.6 blijkt de sterk dalende trend van de vaste brandstoffen (-2,4%/jaar gemiddeld) over de beschouwde periode (1973-2005), ondanks een zeer lichte toename van het verbruik van deze brandstoffen tussen 2003 en 2004, de regelmatige groei van het aardgas (+2,2%/jaar), de stabiliteit van de kernenergie, de dalende tendens van aardolie (-0,6%/jaar), de groeiende bijdrage van de hernieuwbare energie en uit afval gewonnen energie tot de primaire balans (gemiddeld +7,4%/jaar over de periode 2000 tot 2005).

III.2.1 Primaire energie-intensiteit

De primaire energie-intensiteit, de verhouding tussen het verbruik van primaire energie en het BBP uitgedrukt in volume (prijzen van 1990), wijst op een trendbreuk die wordt waargenomen sinds 1996.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek III.8: Primaire energie-intensiteit

Bron: FOD Economie en INR.

Na een sterke daling tussen 1980 en 1985, kende de energie-intensiteit een voortdurende stijging tot in 1996, om dan gestaag te dalen tot in 2002, lichtjes te stijgen in 2003 en opnieuw te dalen in 2004 en 2005. De energie-intensiteit situeert zich in 2004 op een peil dat bijna gelijk is met dat van 1985.

Over de waargenomen periode (1980-2005) wordt de band tussen de economische groei en het primaire verbruik steeds zwakker.

III.3 Finaal energieverbruik per sector

Het finale energieverbruik geeft het zichtbare bruto-energieverbruik van primaire energie weer, na aftrek van de verwerkingsactiviteiten en de energieverliezen. Het daalde in 2005 met 2,2%.

III.3.1 Industrie

Het totale finale energieverbruik van de industriële sector loopt terug met 6,8% tussen 2004 en 2005, hetzij tegen een hoger ritme dan zijn trend sinds 1979 (-0,7%/jaar). Buiten de staalnijverheid daalt het industriële verbruik met 4,0% in 2005 met een gemiddelde van +0,3%/jaar sinds 1979.

De staalnijverheid vertoont een daling van 13,1%; dat is tegen een merkelijk sneller ritme dan zijn trend sinds 1979 (-2,3%/jaar). Over de periode 2000-2005 daalt het finale verbruik van de staalnijverheid op zich nog sneller (-7,4% /jaar gemiddeld).

Over de periode 1979-2005 daalde het finale verbruik in de staalnijverheid met 44,7%, terwijl het finale verbruik in de totale industriële sector daalde met 15,9% per jaar. Zonder de staalnijverheid stijgt het verbruik van de industriële sector met 8,5% over dezelfde periode.

Het niet-energetische gebruik, dat de indicator is van de activiteit van de petrochemische industrie (nafta, aardgas), stijgt met 2,9% in 2005 in vergelijking met 2004. Over de periode 1979-2005 wordt hier een groei opgetekend van 49,0%.

III.3.2 Huishoudelijke en tertiaire sector

Het finale verbruik in de huishoudelijke sector daalt in 2005 in zijn geheel genomen lichtjes met 0,4%.

Het finale verbruik in de huishoudelijke sector daalt in 2005 in zijn geheel genomen lichtjes met 1,0% ingevolge de daling van het aantal graaddagen. Dat van de tertiaire sector (handel en diensten) groeit gevoelig met 1,5%.

Over de periode 1979-2005 stijgt het finaal verbruik van de huishoudelijke sector en gelijkgestelden met 3,9%, dat van de handel met 21,5%.

Het verbruik in de huishoudelijke sector daalt met 4,4% over deze periode.

III.3.3 Transport

De transportsector is een van de sectoren waarin het finale verbruik één van de meest spectaculaire stijgingen heeft ondergaan over de periode 1979-2005 (+65,9%), ondanks een daling met 1,1% van zijn verbruik in 2005.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel III.7: Groeipercentage en aandeel van de sectoren in het totale finale energieverbruik

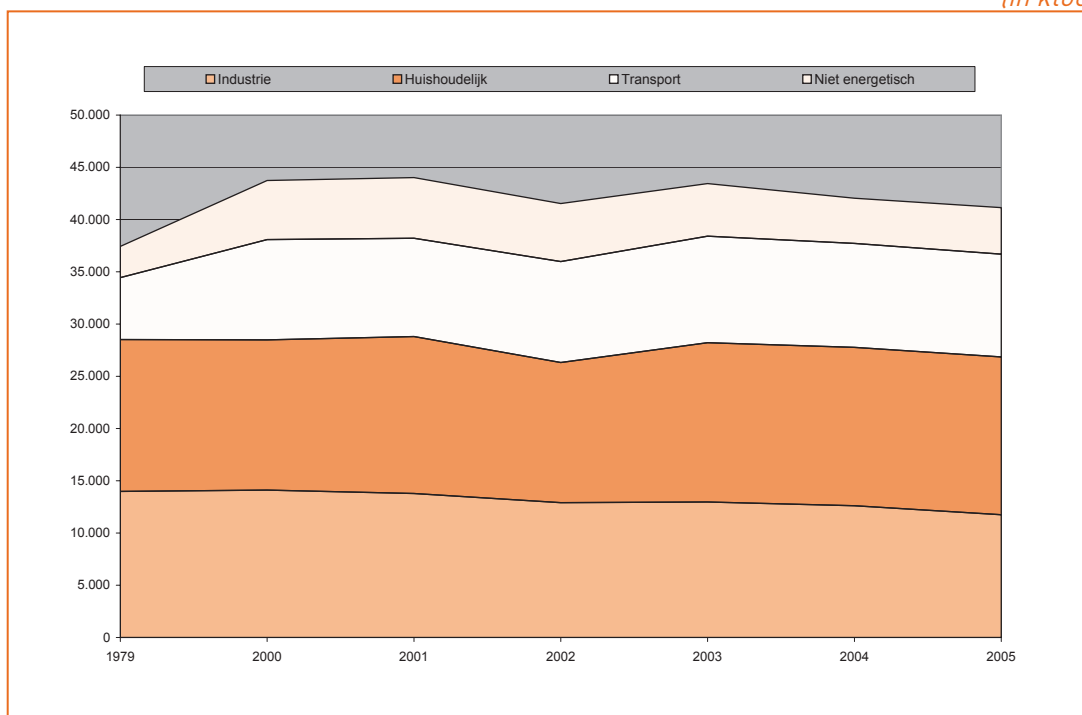
(in %)

	Groei	Gemiddelde jaarlijkse groei		Aandelen	
	1979-2005	1979-2005	2000-2005	1979	2005
Staalnijverheid	-44,7	-2,3	-7,4	16,4	8,3
Overige industrieën	8,5	0,3	-1,8	20,9	20,3
Transport	65,9	2,0	0,5	15,8	23,9
Residentiële en gelijkgestelden	3,9	0,1	1,0	38,8	36,7
Niet-energetische toepassingen	49,0	1,5	-4,7	8,0	10,8
Totaal	9,9	0,4	-1,2		

Bron: FOD Economie.

Grafiek III.9: Finaal verbruik per sector

(in ktoel)

Bron: FOD Economie.

Aardolie blijft de overheersende energiebron in het totale finale verbruik met een marktaandeel van 49,2% in 2005, op de voet gevolgd door gas 26,5%, elektriciteit 16,8%, vaste brandstoffen 5,1%, hernieuwbare energie 1,3% en warmte 1,0%.

In de industriële sector wordt aardolie met 10,2% zeer duidelijk ingehaald door aardgas, waarvan het marktaandeel daalt tot 38,3% in 2005, in vergelijking met 40,0% in 2004. Het aandeel van elektriciteit bedraagt 28,8%, van vaste brandstoffen 16,6%, van hernieuwbare energieën 2,9% en van warmte 3,2%.

Voor de residentiële sector was aardolie in 2005 wat marktaandeel betreft de meest gebruikte brandstof met 38,4%, op de voet gevolgd door aardgas met 36,6%, elektriciteit 22,3%, vaste brandstoffen 1,0%, hernieuwbare brandstoffen 1,3% en warmte 0,4%.

Tabel III.8: Groei en aandeel van de brandstoffen in het totale finale energieverbruik

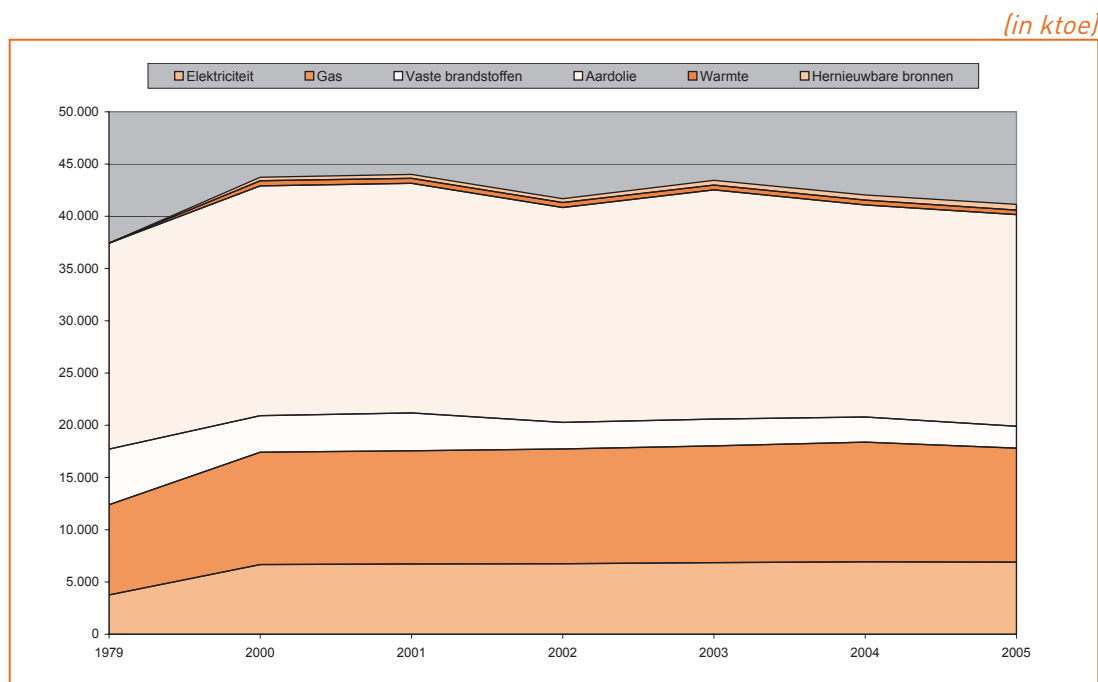
(in %)

	Groei	Gemiddelde jaarlijkse groei		Aandeel	
	1979-2005	1979-2005	2000-2005	1979	2005
Elektriciteit	83,3	2,4	0,7	10,0	16,8
Gas	26,5	0,9	0,3	23,1	26,5
Vaste brandstoffen	-60,6	-3,5	-9,7	14,2	5,1
Aardolie	2,7	0,1	-1,6	52,7	49,2
Hernieuwbare energiebronnen	-	-	10,4	-	1,3
Warmte	-	-	-2,7	-	1,0
Totaal	9,9	0,4	-1,2		

Bron: FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek III.10: Totaal finaal verbruik per energievorm 1979-2005

Aardolie, waarvan het aandeel overheersend blijft in het totale finale verbruik van het land, dekt hoofdzakelijk de behoeftes van de transportsector, de residentiële sector en de niet-energetische toepassingen (feedstocks).

Elektriciteit en aardgas spelen daarentegen een hoofdrol in de industriële en residentiële sector, terwijl het gebruik van vaste brandstoffen hoofdzakelijk beperkt blijft tot de staalnijverheid. In 2005 overtreffen de hernieuwbare brandstoffen, in markt-aandeel uitgedrukt, de vaste brandstoffen in de residentiële sector.

III.4 Verloop van de verbruikersprijzen

III.4.1 Prijzen van de aardolieproducten

De gemiddelde prijzen van motorbrandstoffen en huisbrandolie kenden in 2005 het volgende verloop:

Tabel III.9: Gemiddelde maximumprijzen voor brandstoffen en huisbrandolie
(in EUR/l)

Energieproduct	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Δ % 05/04
Diesel (1)	0,8106	0,7811	0,7654	0,8025	0,8150	-	-
Diesel 50S			0,7534	0,7659	0,8749	1,0406	+18,9
Huisbrandolie	0,3669	0,3329	0,3057	0,3163	0,3767	0,5155	+36,8
Super loodvrij 95	1,0682	1,0322	1,0090	1,0260	1,1270	1,2747	+13,1
Super loodvrij 98 (1)	1,1088	1,0806	1,0682	1,0689	1,1629	-	-
Super loodvrij 98 50S			1,0610	1,0644	1,1553	1,3096	+13,4
LPG	0,3932	0,3593	0,3483	0,3526	0,3852	0,4355	+13,0

Bron: FOD Economie.

(1): Deze producten worden niet meer opgenomen in het programmacontract

Over het algemeen werd het jaar 2005 opnieuw gekenmerkt door een algemene stijging van de aardolieprijzen als gevolg van de hogere prijsnoteringen van ruwe aardolie op de internationale markten (+42,5% voor de koers van de Brent in 2005), die evenwel gedeeltelijk werden gecompenseerd door een aanhoudend zwakke dollar (gemiddeld -0,1% tussen 2004 en 2005 ten opzichte van de euro).

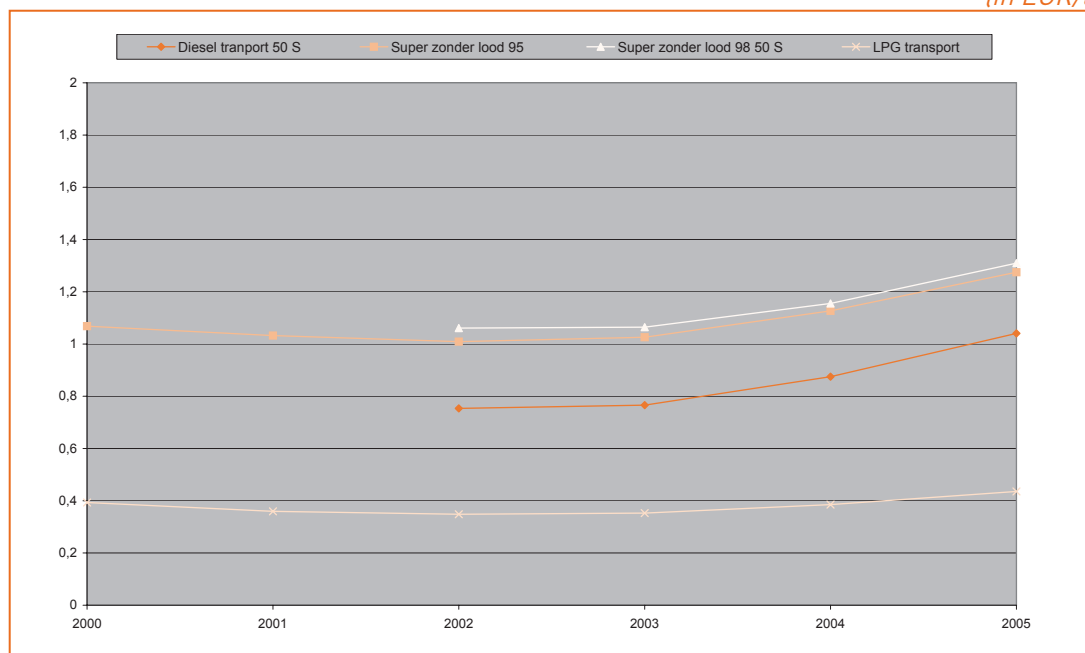
Dat verklaart de vrij gevoelige prijsstijgingen van motorbrandstoffen in 2005. De prijs van diesel "50S" met een laag zwavelgehalte stijgt met 18,9% in 2005, die van superbenzine 95 RON (loodvrij) stijgt met 13,1%, en die van loodvrije superbenzine 98 "50S" met 13,4%. De prijs van LPG steeg gemiddeld met 13,0% in 2005. De gemiddelde prijs van huisbrandolie kende een recordstijging met 36,8% in 2005.

Op industrieel niveau onderging de gemiddelde jaarprijs van zware olie (1% zwavel) eveneens een sterke stijging (excl. BTW), met 43,0% in 2005.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek III.11: Gemiddelde maximumprijzen brandstoffen (volgens programmacontract)

(in EUR/l)

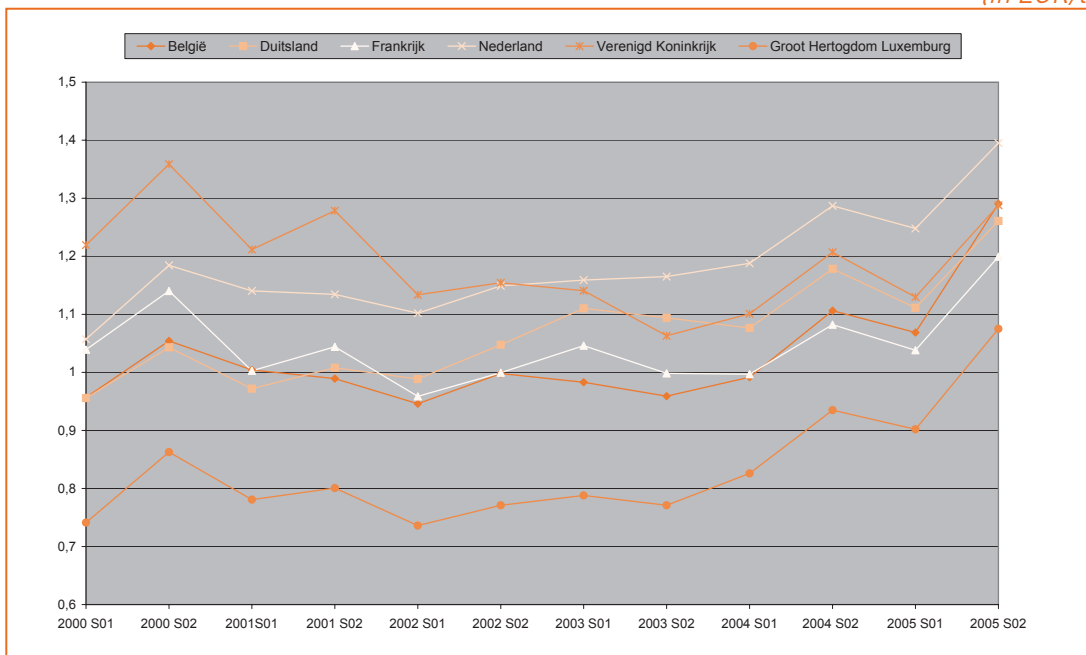

Bron: FOD Economie.

De volgende grafieken tonen het semestrieel verloop van de pompprijzen van een aantal brandstoffen (incl. taksen) in België en in enkele buurlanden.

Grafiek III.12: Pompprijzen super 95 zonder lood

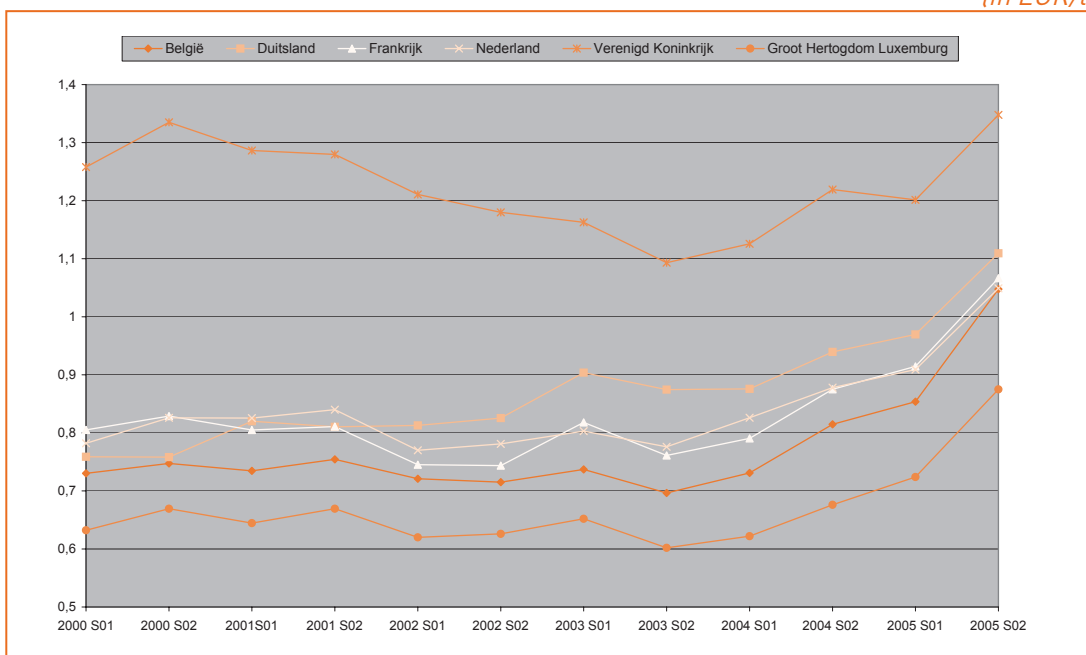
(in EUR/l)

Bron: Eurostat.

Grafiek III.13: Pompprijzen diesel

(in EUR/l)

Bron: Eurostat.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

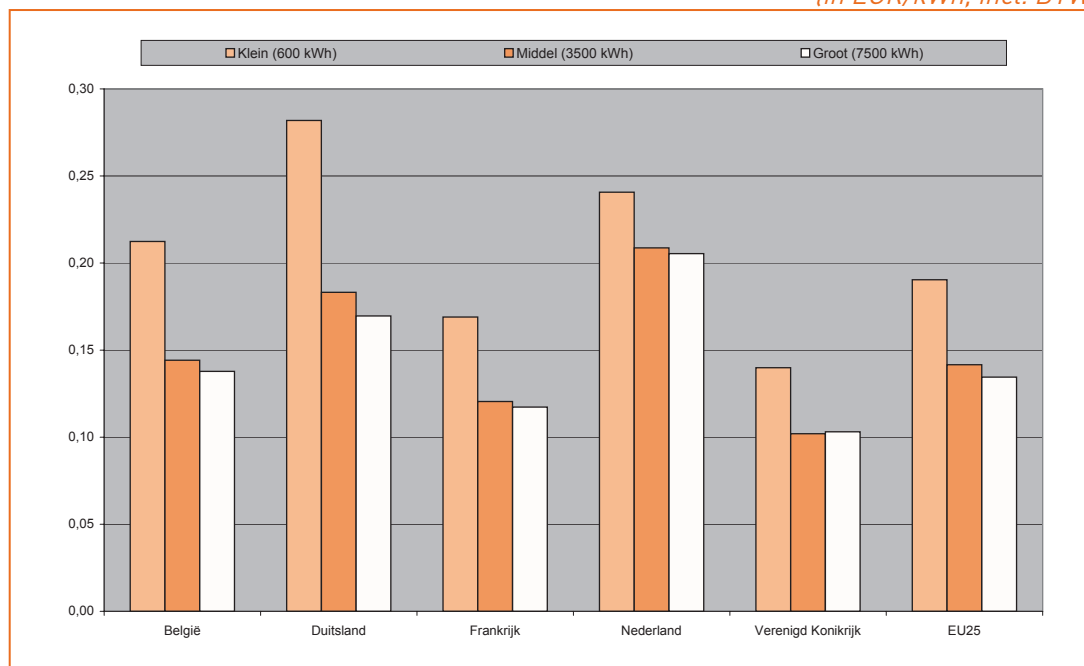
Voor loodvrije benzine 95 RON is de prijs aan de pomp in het Groothertogdom Luxemburg de laagste van alle onderzochte landen. In België bevindt de prijs zich juist boven die in Luxemburg, d.w.z dat hij tot aan het eerste semester van 2005 vergelijkbaar is met de prijs in Frankrijk. Tijdens het 2^e semester van 2005 is in België de prijs van loodvrije benzine 95 RON gestegen tot op het niveau van de prijs in Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, ten gevolge van de hogere internationale noteringen. In Nederland is de benzineprijs de hoogste van alle onderzochte landen.

De prijs van diesel is het laagst in het Groothertogdom Luxemburg, op de voet gevolgd door België, waar die prijs evenwel een meer uitgesproken stijging kent tijdens het tweede semester van 2005 en zich situeert op het niveau vergelijkbaar met Frankrijk en Nederland. In het Verenigd Koninkrijk en Duitsland zijn de prijzen het hoogst.

III.4.2 Elektricietsprijzen

Grafiek III.14: Vergelijking elektricietsprijzen voor huishoudelijke verbruikers in België en in enkele landen van de EU, januari 2006

(in EUR/kWh, incl. BTW)

Bron: Eurostat.

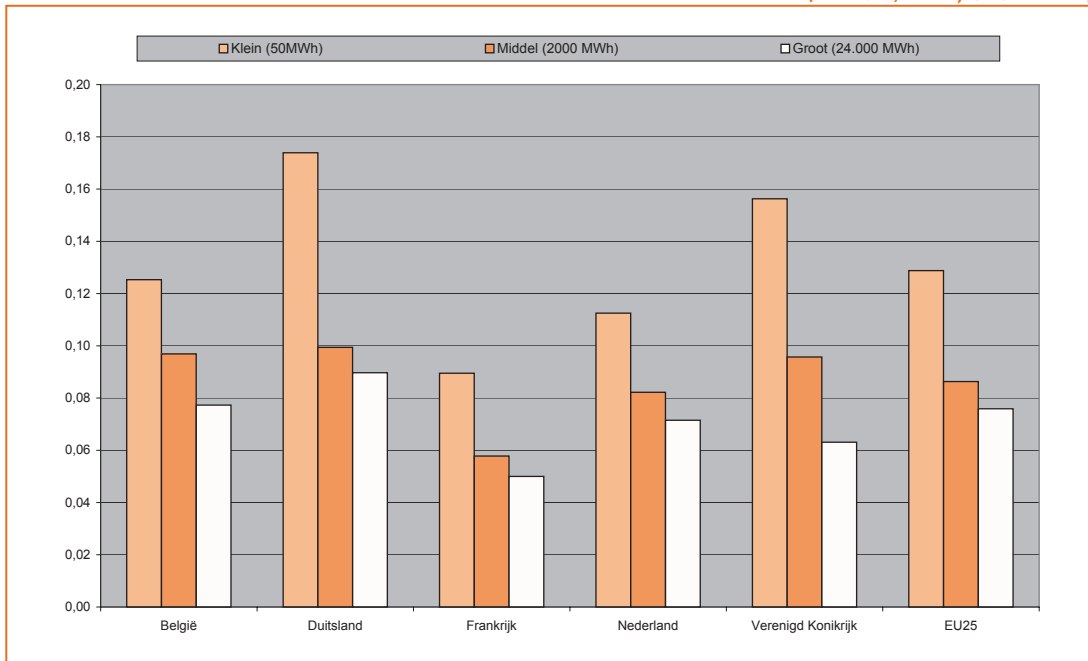
Grafiek III.14 toont aan dat de elektriciteitsprijzen voor het huishoudelijke verbruik voor alle onderzochte categorieën verbruikers het laagst zijn in het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk. Zij liggen eveneens onder het Europese gemiddelde (EU25).

In België daarentegen liggen de prijzen lager dan in Duitsland en Nederland voor al deze categorieën verbruikers.

Voor de kleine categorieën verbruikers liggen de prijzen in het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk lager dan in België, Duitsland en Nederland.

Grafiek III.15: Vergelijking elektriciteitsprijzen voor industriële verbruikers in België en in enkele landen van de EU, januari 2006

(in EUR/kWh, excl. BTW)

Bron: Eurostat.

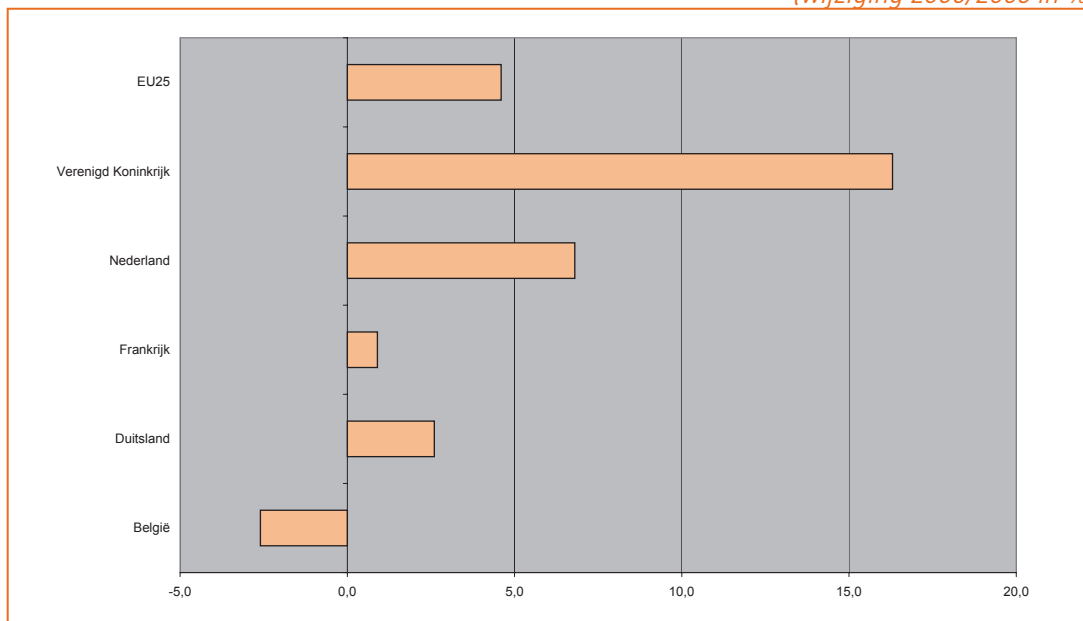
Grafiek III.15 toont aan dat de elektriciteitsprijzen voor industrieel verbruik het laagst zijn in Frankrijk voor alle categorieën verbruikers.

Ze zijn daarentegen het hoogst voor de kleine categorieën in Duitsland en in Nederland. België vertoont lagere prijzen dan Duitsland voor alle onderzochte categorieën, terwijl ze in Nederland lager liggen dan in België voor de gemiddelde en grote categorieën verbruikers. De prijzen in België voor de kleine en grote categorieën bevinden zich op een peil dat vergelijkbaar is met die van de Europese Unie (EU25).

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek III.16: Elektriciteitsprijzen huishoudelijke verbruikers, prijzen voor een verbruik van 3500 kWh (Dc)¹⁵

(wijziging 2006/2005 in %)

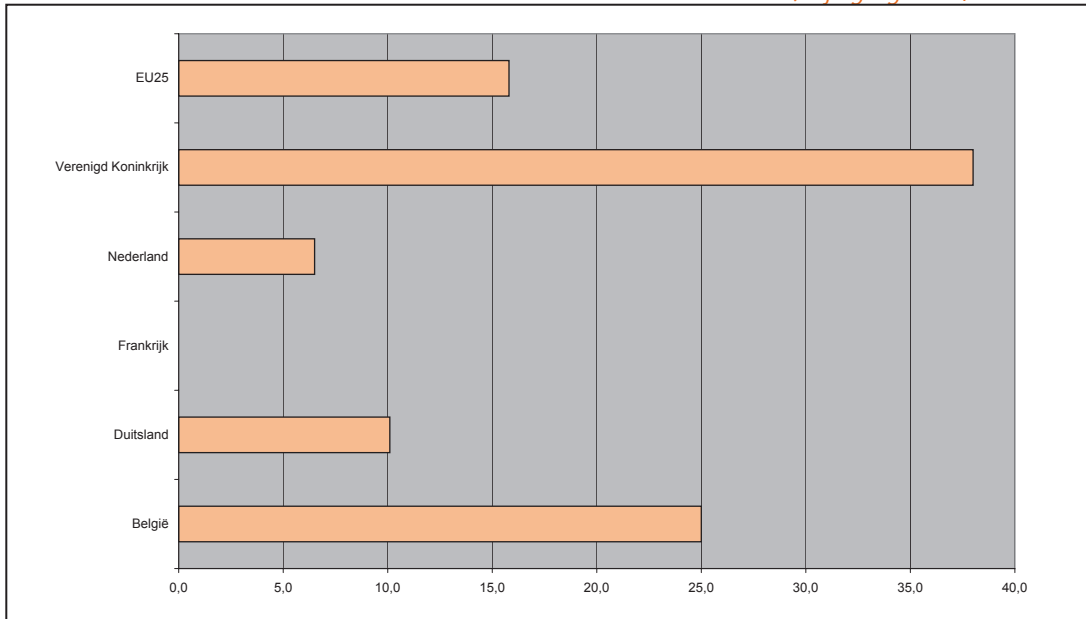
Bron: Eurostat.

Uit grafiek III.16 blijkt dat de prijzen van het verbruikstype 3.500 kWh tussen 1 januari 2005 en 1 januari 2006 een aanzienlijke stijging kenden in alle bestudeerde landen, met uitzondering van België (-2,6%). De sterkste prijsstijging werd opgetekend in het Verenigd Koninkrijk (+16,3%). De overige stijgingen bedragen 6,8% voor Nederland, 2,6% voor Duitsland, 0,9% voor Frankrijk en 4,6% voor de Europese Unie (EU25).

¹⁵ Verbruikerscategorie Dc omvat volgens Eurostat de huishoudelijke klanten met een jaarlijks verbruik van 3.500 kWh.

Grafiek III.17: Elektricietsprijzen industriële verbruikers, prijzen excl. BTW voor een verbruik van 2000 MWh (Ie)¹⁶

(wijziging 2006/2005 in %)

Bron: Eurostat.

Grafiek III.17 laat ook gevoelige stijgingen van de elektricietsprijzen voor industrieel verbruik zien, met een gemiddelde stijging van 15,8% voor de Europese Unie. De sterkste stijging (+38,6%) van de elektricietsprijzen voor industrieel verbruik deed zich voor in het Verenigd Koninkrijk. De prijzen stijgen eveneens sterk in België (+25,0%) en in mindere mate in Duitsland (+ 10,1%) en Nederland (+6,5%). In Frankrijk daarentegen blijven zij stabiel.

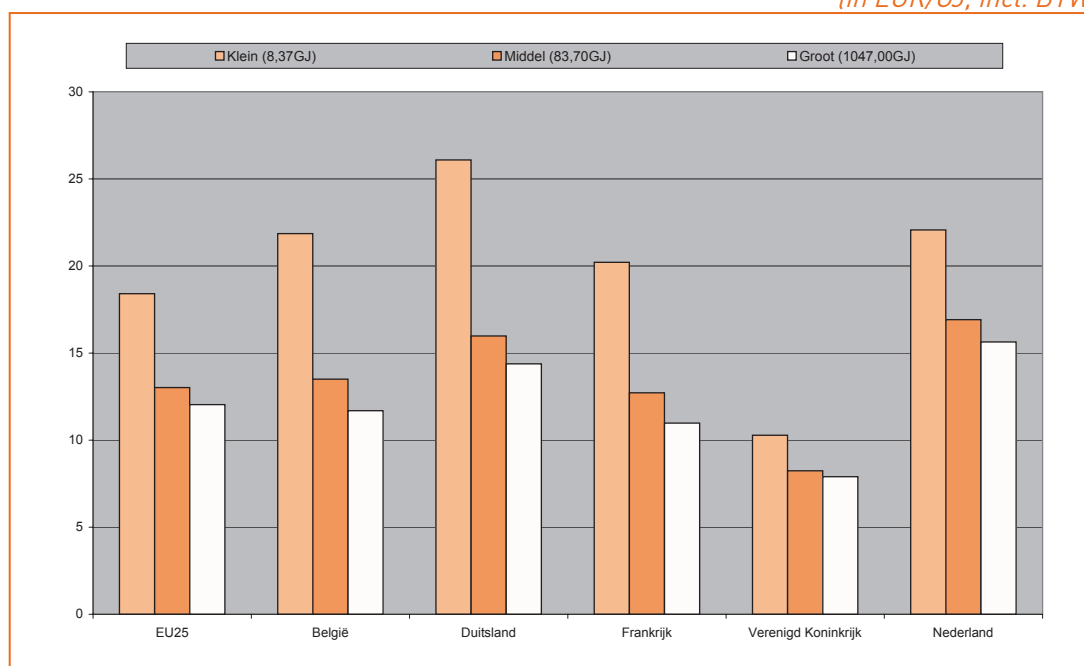
¹⁶ Verbruikerscategorie Ie omvat volgens Eurostat de industriële klanten met een jaarlijks verbruik van 2.000 MWh.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

III.4.3 Aardgasprijzen

Grafiek III.18: Vergelijking aardgasprijzen huishoudelijke verbruikers in België en in enkele landen van de EU, januari 2006

(in EUR/GJ, incl. BTW)

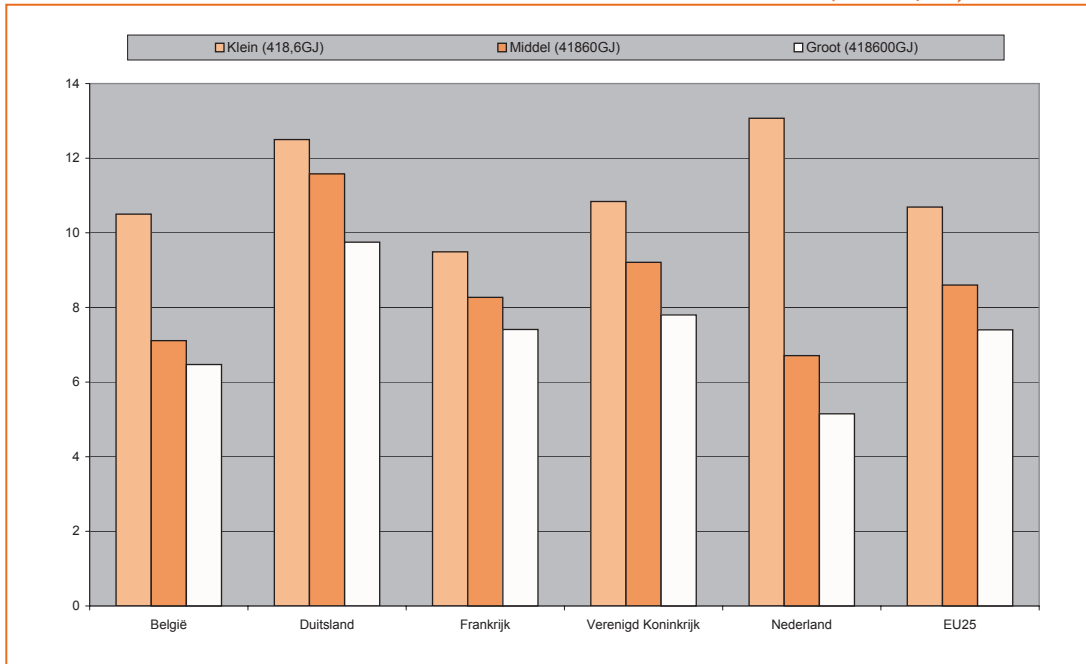
Bron: Eurostat.

Voor de middelgrote en grote huishoudelijke verbruikers zijn de aardgasprijzen in België en Frankrijk lager dan in Duitsland en Nederland. In het Verenigd Koninkrijk liggen deze prijzen merklijk lager voor alle categorieën verbruikers.

In verhouding tot de Europese Unie (EU25) liggen de prijzen in België hoger voor de kleine verbruikers, maar zij situeren zich op een vergelijkbaar niveau voor de middelgrote en grote verbruikers.

Grafiek III.19: Vergelijking aardgasprices industriële verbruikers in België en in enkele landen van de EU, januari 2006

(in EUR/GJ, excl. BTW)

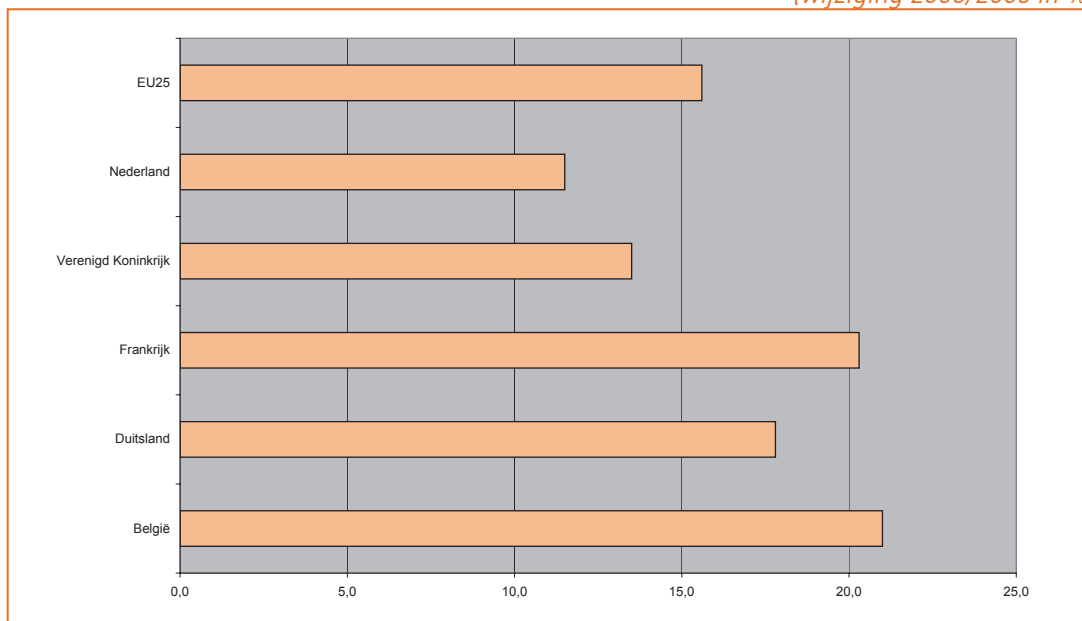
Bron: Eurostat.

De aardgasprices voor industriële verbruikers zijn het laagst in Nederland en in België voor de gemiddelde en grote categorieën. Frankrijk biedt anderzijds de laagste prices voor de kleine industriële verbruikers. De prices voor alle categorieën industriële verbruikers zijn daarentegen het hoogst in Duitsland. In verhouding tot de Europese Unie (EU25) liggen de prices in België voor alle categorieën lager.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek III.20: Aardgasprijzen huishoudelijke verbruikers, prijzen voor een verbruik van 83,7 GJ (D₃)¹⁷

(wijziging 2006/2005 in %)

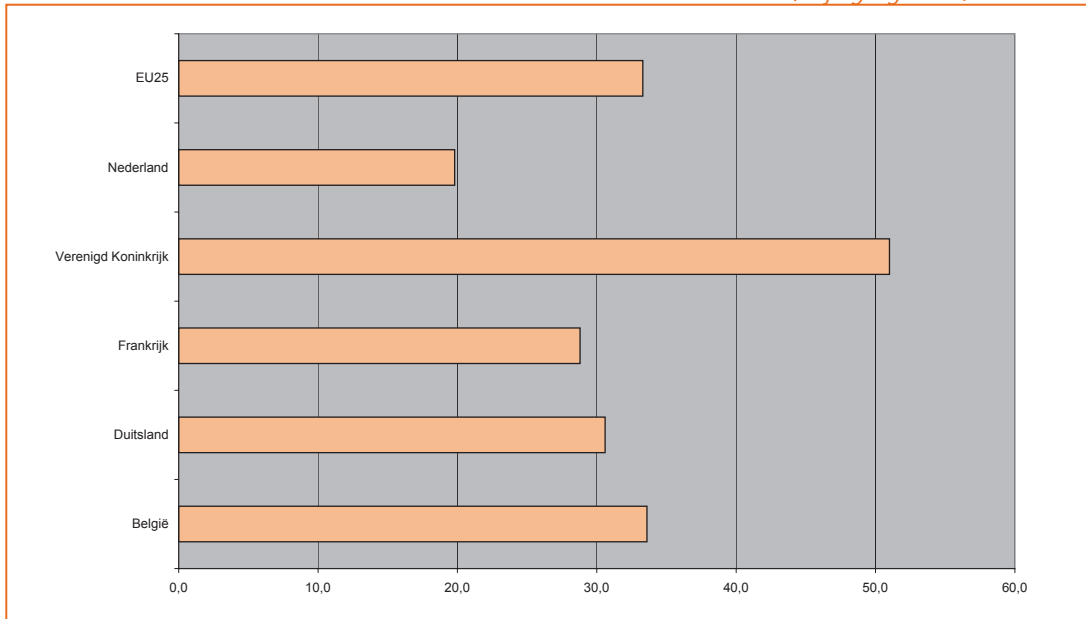
Bron: Eurostat.

Op 1 januari 2006 stegen de prijzen voor huishoudelijke verbruikers met een jaarlijks verbruik van 83,70 GJ (D₃), uitgedrukt in euro, in alle onderzochte landen. De sterkste stijgingen werden genoteerd in België (+21,0%), Frankrijk (+20,3%) en Duitsland (+17,8%). In Nederland (+11,5%) en het Verenigd Koninkrijk (+13,5%) was de prijsstijging het laagst. Voor de Europese Unie (EU 25) bedraagt de globale stijging 15,6%.

¹⁷ Verbruikerscategorie D₃ omvat volgens Eurostat de huishoudelijke klanten met een jaarlijks verbruik van 83,70 GJ (23.260 kWh).

Grafiek III.21: Aardgasprijzen industriële verbruikers, prijzen excl. BTW voor een verbruik van 41860 GJ (I3-1)¹⁸

(wijziging 2006/2005 in %)

Bron: Eurostat.

In alle onderzochte landen stijgen de aardgasprijzen voor industriële verbruikers, uitgedrukt in EUR/GJ, op 1 januari 2006. In het Verenigd Koninkrijk (+51,0%), België (+33,6%) en Duitsland (+30,6%) stijgen zij het meest. Van de onderzochte landen zijn de prijzen voor aardgas voor industrieel verbruik het minst gestegen in Nederland (+19,8%) en in mindere mate in Frankrijk (+28,8%). Op Europees niveau (EU 25) laat de gasprijs een stijging met 33,3% optekenen.

¹⁸ Verbruikerscategorie I3-1 omvat volgens Eurostat de industriële klanten met een jaarlijks verbruik van 41.860 GJ (11,63 GWh).

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

III.4.4 Federale belasting op energieproducten

III.4.4.1 Taksen op de voornaamste aardolieproducten

Tabel III.10: Overzicht huidige accijnzen en energiebijdrage voor de belangrijkste in België gebruikte brandstoffen

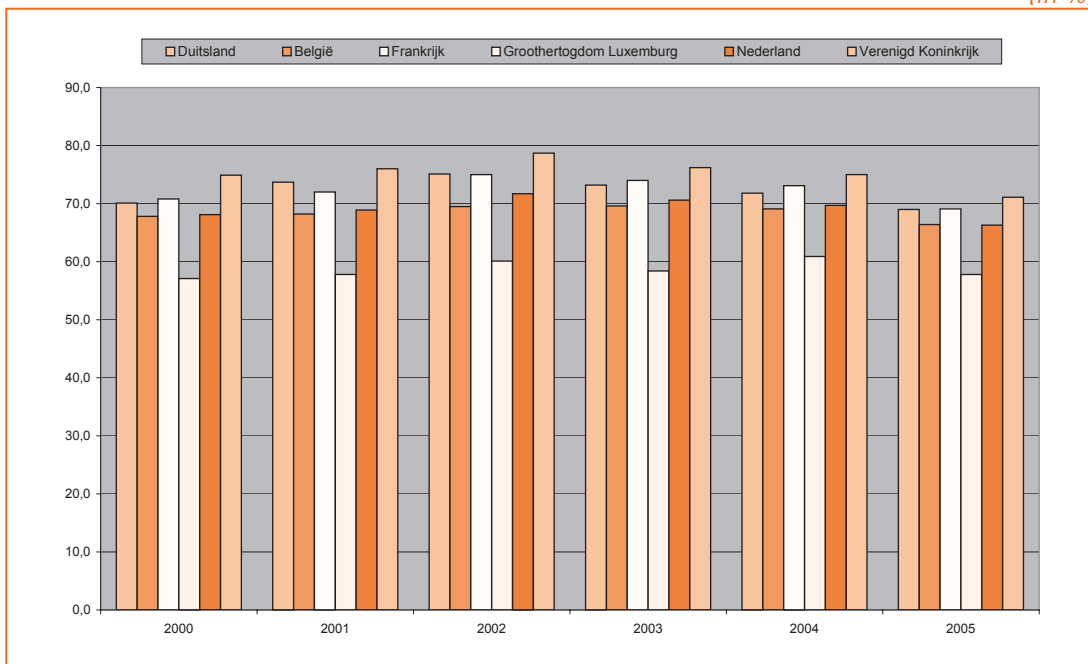
Federale situatie op 31/08/06	Energiebijdrage	Federale bijdrage	Toeslag beschermde klanten	Accijns	Bijzondere accijns	Controleaccijns	Totale taksen
							Excl. BTW
VOORNAAMSTE AARDOLIEPRODUCTEN							
Huisbrandolie	0,00849					0,01000	0,01849
Huisbrandolie 50 S	0,00710					0,01000	0,01710
LPG brandstof	0,00000			0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Loodvrije benzine 95 oct. 50 S	0,02863			0,24541	0,31814		0,59219
Loodvrije benzine 98 oct. -50 S	0,02863			0,24541	0,31814		0,59219
Diesel 50 S	0,01487			0,19831	0,10482		0,31801
Diesel HZG	0,01487			0,19831	0,11969		0,33288

Bron: FOD Economie.

LPG als motorbrandstof geniet een totale fiscale vrijstelling.

Grafiek III.22: Aandeel van de taksen in de gemiddelde prijs van benzine 95 RON

(in %)

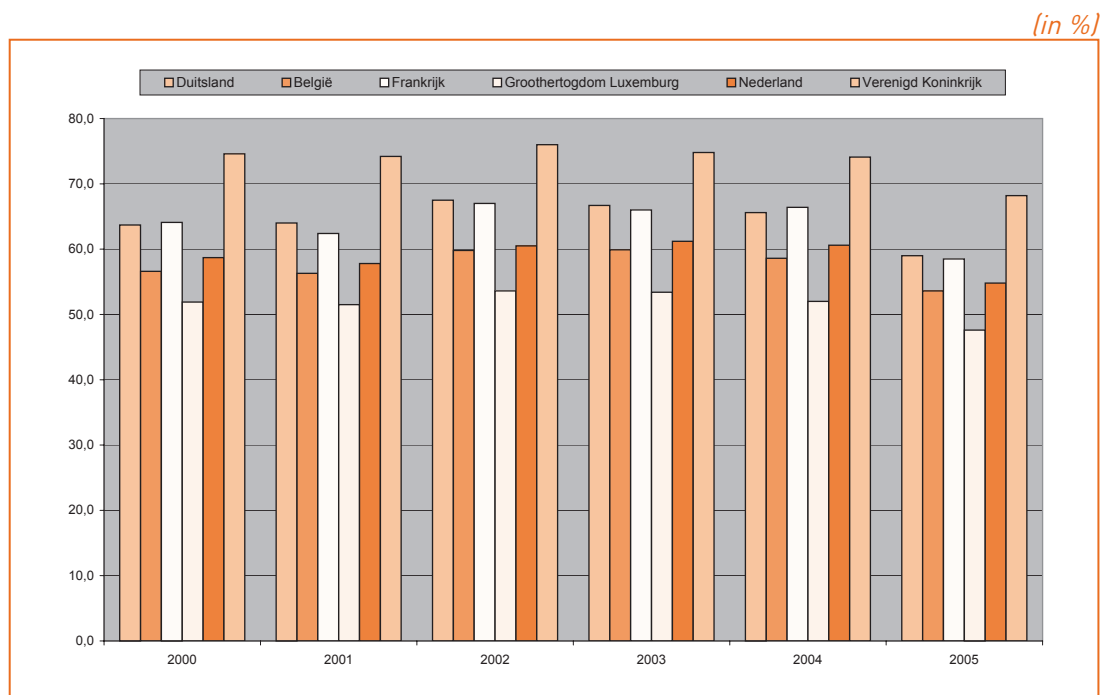
Bron: Eurostat, DG TREN en eigen berekeningen van de FOD Economie.

Volgens grafiek III.22 ligt het relatieve gedeelte van de taksen het laagst in het Groot-hertogdom Luxemburg en het hoogst in het Verenigd Koninkrijk.

De taksen zijn in België bijna even hoog als in Nederland (vooral in 2005), maar ze zijn lager dan in Duitsland en Frankrijk.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek III.23: Aandeel van de taken in de gemiddelde prijs van diesel

Bron: Eurostat, DG TREN en berekeningen van de FOD Economie.

Volgens grafiek III.23 is het betrekkelijk gedeelte van de taken het laagst in het Groothertogdom Luxemburg en het hoogst in het Verenigd Koninkrijk. Het aandeel van de taken in de gemiddelde dieselprijs aan de pomp ligt in België lager dan in Duitsland, Frankrijk en Nederland.

III.4.4.2 Elektriciteit

Huishoudelijke verbruikers

Tabel III.11: Huidige taken voor huishoudelijke elektriciteitssector

(in EUR/MWh)

Energie verbruikers; federale situatie op 31/08/06	Energie bijdrage	Federale bijdrage	Toeslag beschermde klanten	Accijns	Bijzondere accijns	Controle retributie	Totale taken (excl. BTW)
ELEKTRICITEIT							
Residentiële en overige (1)	1,9088	1,8987					3,8075

Bron: FOD Economie.

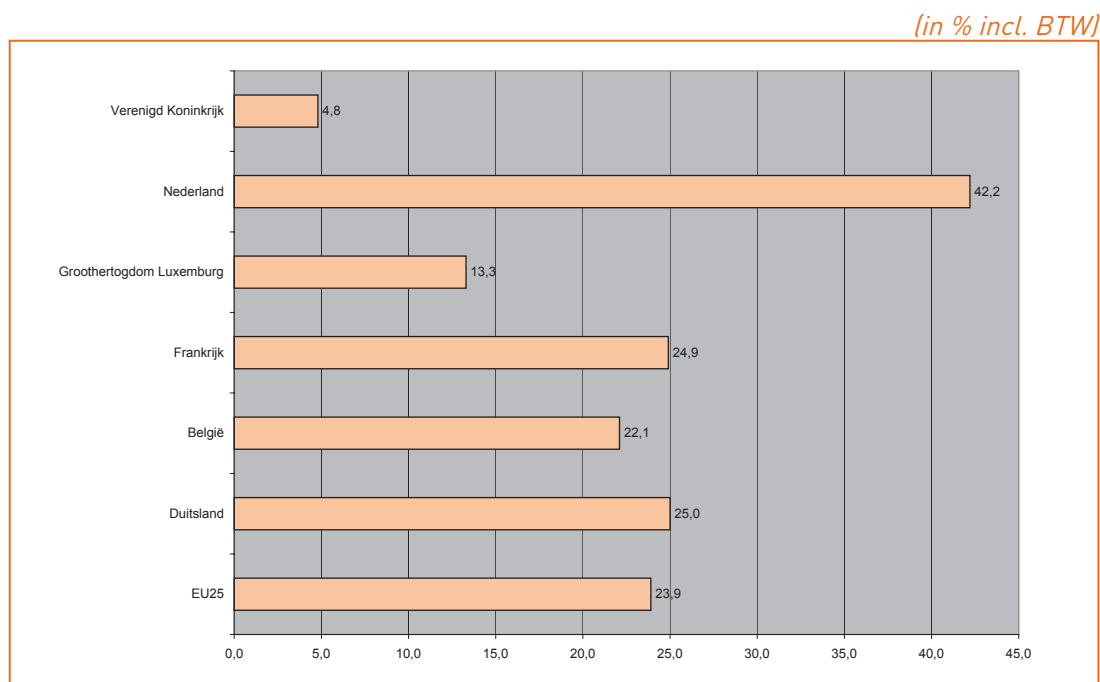
(1) De sociale tarieven zijn vrijgesteld van de "Energiebijdrage"

De federale bijdrage dekt de werking van de CREG (0,1084 EUR/MWh), de financiering van de verplichtingen die voortvloeien uit de ontmanteling van de nucleaire sites BP1 en BP2 (0,7346 EUR /MWh), de financiering van het federale beleid voor de vermindering van broeikasgassen (0,3559 EUR /MWh), de sociale maatregelen voor de minderbedeelden (0,3241 EUR /MWh) en de financiering van de werkelijke nettokost voor de toepassing van de maximumprijzen (0,3757 EUR /MWh).

Deze federale bijdrage, die elk jaar wordt herzien, wordt aangepast volgens de specificiteiten van elk van de gedekte fondsen.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek III.24: Aandeel taksen in de finale elektriciteitsprijs voor de categorie verbruikers Dc=3500 kWh

Bron: Eurostat, januari 2006.

Voor de huishoudelijke verbruikers is het relatieve gedeelte van de belastingen in de elektriciteitsprijs het laagst in het Verenigd Koninkrijk, waar een relatief lage BTW-voet wordt toegepast en waar geen andere energietaks werd ingevoerd.

Voor België bedraagt het aandeel van deze taks 22,1%. Dat is lager dan het Europese gemiddelde (EU25: 23,9%). Duitsland (25,0%) en Frankrijk (24,9%) overschrijden dit Europese gemiddelde lichtjes. Van de onderzochte landen vertoont alleen Nederland (42,2%) een merkelijk hoger percentage in verhouding tot EU25.

Industriële verbruikers
Tabel III.12: Overzicht huidige taken voor industriële verbruikers in België

Energieverbruikers Federale situatie op 31/08/06	Energie bij- drage	Fede- rale bijdra- gen	Toeslag be- schermde klanten	Accijns	Bijzon- dere accijns	Con- trele retribu- tie	Totale tak- sen in Euro (excl. BTW)
ELEKTRICITEIT							
Bedrijven met groot verbruik met milieu- verg.; EUR/MWh; spanning gelijk of kleiner dan 1kV (1)	0,9544	1,8987					2,8531
Bedrijven met mi- lieuverg.; EUR/MWh; spanning gelijk of kleiner dan 1kV (1)	1,4316	1,8987					3,3303

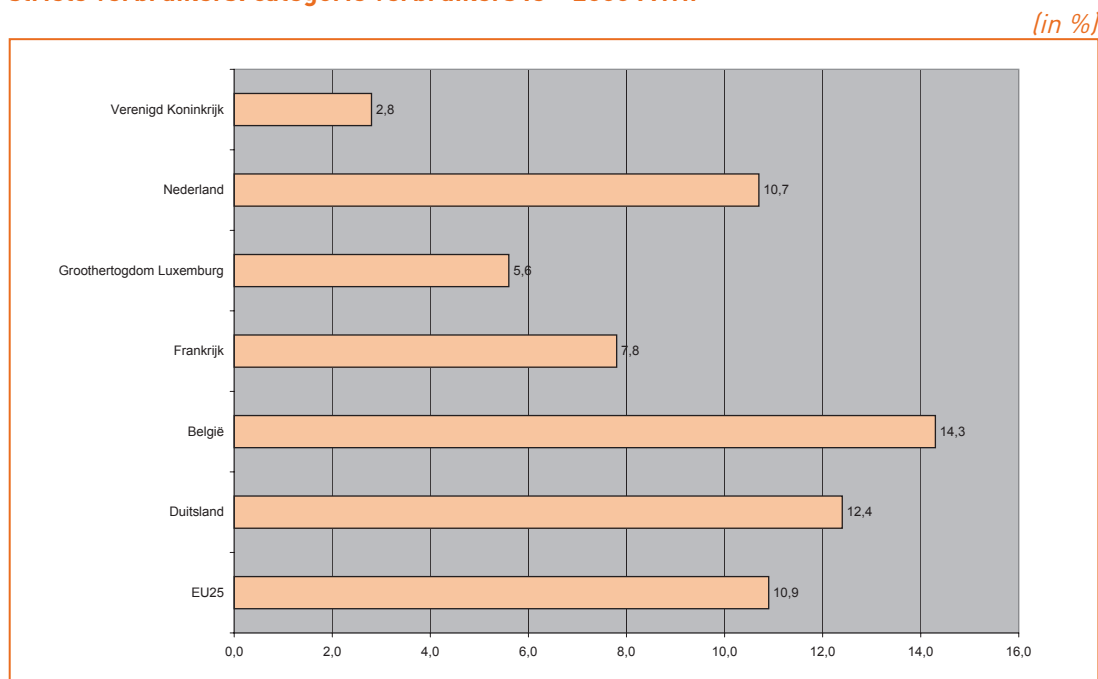
Bron: FOD Economie.

(1) Energiebijdrage voor een eindverbruiker aangesloten op het transmissie- of distributienet, met een nominale spanning > 1kV : 0 EUR/MWh

Het totale aandeel van de taken is lager dan voor de huishoudelijke sector, omdat op industrieel verbruik een lagere energiebijdrage geheven wordt om het concurrentievermogen van de industriële sector te vrijwaren.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek III.25: Aandeel van de taksen in de finale elektriciteitsprijs zonder BTW voor industriële verbruikers: categorie verbruikers Ie = 2000 MWh

Bron: Eurostat, januari 2006

In de geanalyseerde landen vertegenwoordigen de taksen (excl. BTW) een aanzienlijk deel van de eindprijs in België, Duitsland en Frankrijk. De laagste taksen worden genoteerd in het Verenigd Koninkrijk en in het Groothertogdom Luxemburg. Voor de Europese Unie in het geheel bedraagt het aandeel van de taksen (excl. BTW) 10,9% van de eindprijs.

III.4.4.3 Aardgas

Huishoudelijke verbruikers

Tabel III.13: Huidige taksen op huishoudelijk aardgasverbruik

(in EUR/MWh)

Energieverbruiker Federale toestand 31/08/06	Energiebijdrage	Federale bijdrage	Toeslag beschermde klanten	Accijns	Bijzondere accijns	Controle retributie	Totale taksen in (excl. BTW)
AARDGAS							
Huishoudelijke en andere (1)	1,1589	0,1252	0,0878				1,3719

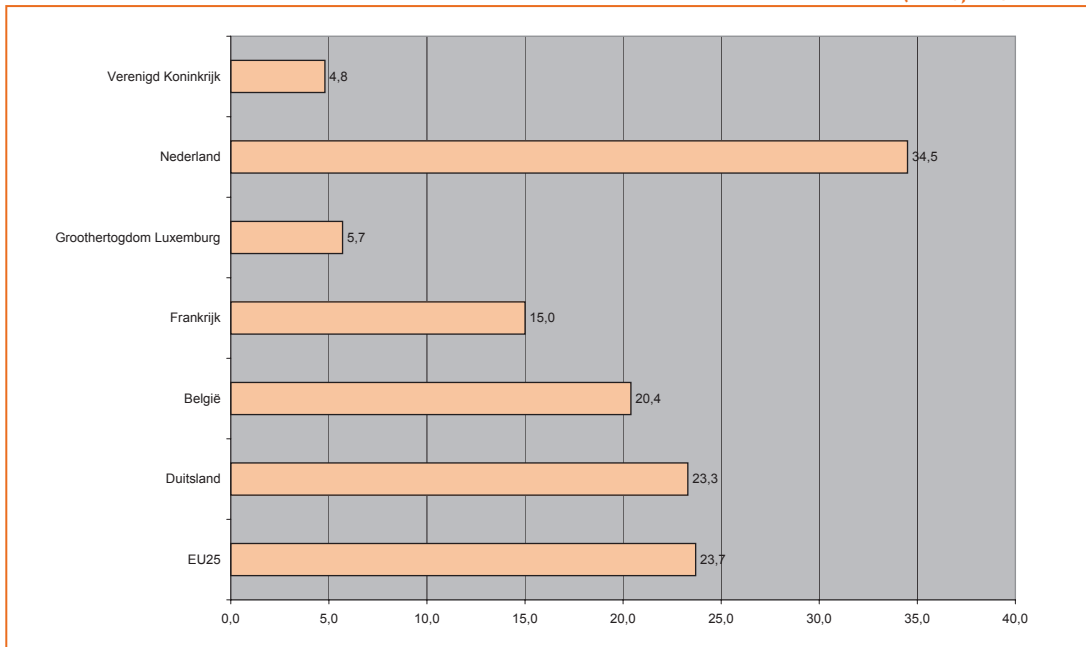
Bron: FOD Economie.

De sociale tarieven zijn vrijgesteld van de "energiebijdrage"

De federale bijdrage voor het aardgas omvat de dekking van de werkingskosten van de CREG (0,0216 EUR/MWh) en de financiering van de sociale maatregelen voor de minderbedeelden (0,1036 EUR/MWh). De andere component van deze taksen wordt gevormd door de toeslag voor de “beschermde klanten”, die 0,0878 EUR/MWh bedraagt. Deze bedragen worden elk jaar herzien en aangepast, met dien verstande dat de bijzonderheden van elk der beoogde fondsen geëerbiedigd wordt.

Grafiek III.26: Aandeel van de taksen in de finale aardgasprijs voor huishoudelijke verbruikers – verbruikerscategorie D3 = 83,7 GJ

(in %, incl. BTW)

Bron: Eurostat, januari 2006.

Voor de huishoudelijke verbruikers ligt het relatieve aandeel van de taksen het laagst in het Verenigd Koninkrijk, waar een relatief lage BTW-voet wordt toegepast en geen enkele andere taks. Luxemburg kent eveneens een zeer laag aandeel van de taksen in de eindprijs. Voor België bedraagt het relatieve aandeel van deze taksen 20,4%, wat lager is dan het Europese gemiddelde (EU25: 23,7%). In Duitsland (23,3%) en Nederland (34,5%) is het aandeel van de taksen hoger.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Industriële verbruikers

Tabel III.14: Huidige taken op industrieel verbruik

(in EUR/MWh)

Energieverbruiker Federaal niveau Toestand op 31/08/06	Energiebijdrage	Federale bijdrage	Toeslag beschermde klanten	Accijns	Bijzondere accijns	Controle retributie	Totale taken in EUR/MWh (excl. BTW)
AARDGAS							
Bedrijven met groot verbruik met milieuvergunning EUR/MWh/PCS; hoeveelheid <976,944 MWh/jaar (1)	0,5795	0,1252	0,0878				0,7925
Bedrijven met milieuvergunning EUR/MWh/PCS; hoeveelheid <976,944 MWh/jaar (1)	0,8692	0,1252	0,0878				1,0822

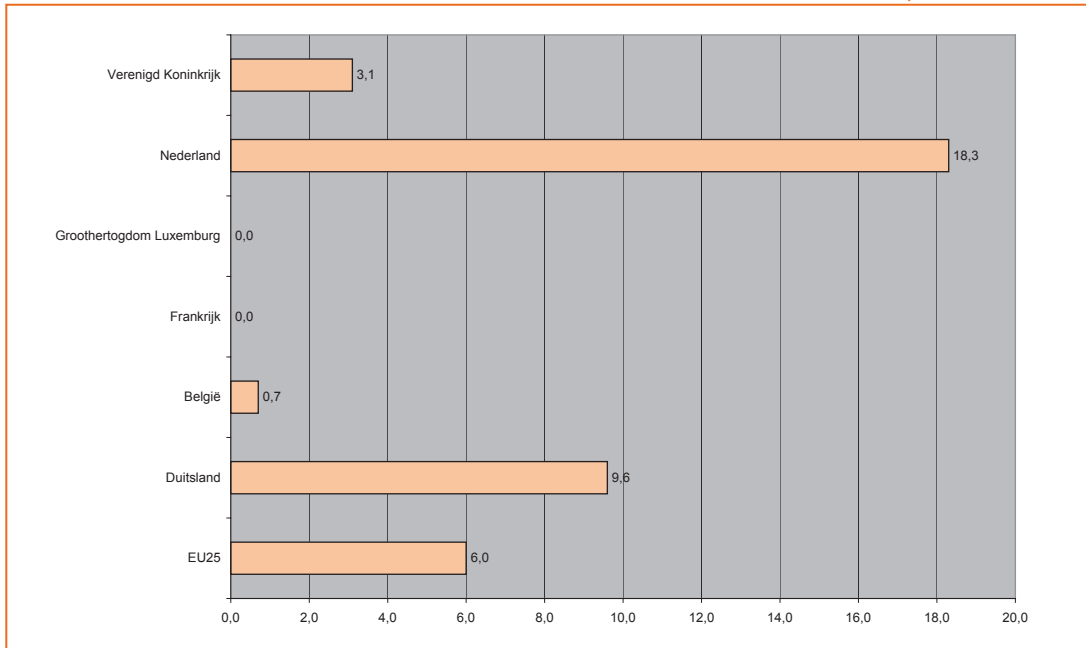
Bron: FOD Economie.

(1) Energiebijdrage voor een verbruikte hoeveelheid aardgas gelijk aan of hoger dan 976,944 MWh/jaar: 0 EUR/MWh

Zoals voor de elektriciteitssector is het totale aandeel van de taken lager dan dat in de huishoudelijke sector door een lagere energiebijdrage.

Grafiek III.27: Aandeel van de taksen in de finale aardgasprijs voor industriële verbruikers – verbruikerscategorie I3-1 = 41,86 TJ

(in % excl. BTW)

Bron: Eurostat, januari 2006.

Zoals grafiek III.27 aantoont, verschilt het aandeel van de taksen sterk tussen de onderzochte landen, vooral wanneer men de toestand vergelijkt in verhouding tot de elektriciteitssector.

Er is een groep landen waarvan het aandeel van de taksen laag is of zelfs nul is (België, Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Luxemburg), en een andere groep waarvan het aandeel aan taksen groter is (Nederland, Duitsland). Het Europese gemiddelde (EU25) is betrekkelijk laag en bedraagt 6,0% van de eindprijs.

III.5 De aardoliemarkt

III.5.1 Verbruik van aardolieproducten

Het primaire binnenlandse verbruik van aardolie en aardolieproducten daalde globaal met ongeveer 1,1% in 2005. De invoer daalt globaal beschouwd slechts met 0,5% in 2005, terwijl de uitvoer stijgt met 1,2%. De afname van de leveringen aan zeeschepen met -1,0%, die optreedt na een recordstijging in 2004 (+12,5%), ligt in de lijn van deze tendens. De hoge aardolieprijzen en de vertraging van de economische activiteit verklaren dit verloop voor een groot gedeelte.

Globaal beschouwd daalt het totale finale verbruik van geraffineerde producten met 0,6% in vergelijking met 2004 en stijgen de niet-energetische toepassingen, die de omvang van de levering van oliegrondstoffen aan de petrochemie meten, daarentegen met 3,5%.

Het finale verbruik van de industriële sector stijgt met 2,4%, ondanks een gematigde groei van de economie in 2005. In de huishoudelijke sector en gelijkgestelden daalt het finale verbruik met 0,5% in 2005. Het huishoudelijke verbruik daalt in vergelijking met 2004 (-0,2%) door het mildere klimaat in 2005. Het verbruik van de handel daalt eveneens met 0,6% in 2005.

Voor het tweede opeenvolgende jaar kent het verbruik van de transportsector een daling, met -1,1%, in vergelijking met 2004, voornamelijk wegens de afname van het luchtvervoer (-10,1%) en in mindere mate van het wegvervoer (-3,4%).

Het "niet-substitueerbare" verbruik (transport en niet-energetisch gebruik) vertegenwoordigt 59,9% van het primaire aardolieverbruik en 66,0% van zijn totale finale verbruik.

In vergelijking met 2004 blijven de totale leveringen van aardolieproducten op de Belgische markt op een vrijwel stabiel peil in 2005 (-0,1% in 2005). De leveringen van motorbrandstoffen, benzine en diesel, kennen een globale daling met 3,4% in 2005 (respectievelijk met -8,8% en -1,7%).

Voor benzine wordt die daling verklaard door het geringere aantal inschrijvingen van benzinevoertuigen (-9,7%) en dieselvoertuigen en door betere technische prestaties van deze voertuigen.

Het verbruik van huisbrandolie (met inbegrip van de "overige toepassingen") stijgt met 1,7%, ondanks het zachtere weer in 2005 ten opzichte van 2004 (-4,2% graaddagen). Deze stijging kan worden verklaard door een anticipatie van de verbruiker op de door de regering aangekondigde terugbetaling van 17,35% (equivalent van de BTW) op de factuur van de huisbrandolie.

Ondanks de vertraging van de economische activiteit in 2005 stijgen de leveringen van zware olie aanzienlijk (+13,2%), terwijl die van nafta met 6,0% dalen in 2005. De leveringen van vliegtuigbrandstoffen dalen vrij beduidend met 10,1% in 2005, ingevolge de weerslag van de hogere aardolieprijzen op de luchtvaartsector.

De leveringen van petroleumgassen (propana, butaan en LPG) gaan weer in dalende lijn in 2005 (-5,3%).

Volgens FEBIAC verloopt de aangroei van het wagenpark in 2005 trager (+0,9% in 2005, tegen +1,0 in 2004). Het dieselpark kent een tragere groei met 5,3% in 2005 (te-

gen +5,6% in 2004), terwijl die van de benzinevoertuigen daalt met 3,2%. Het aandeel van de benzinevoertuigen vertegenwoordigt nog slechts 49,0% van het wagenpark in 2005, dat van de dieselvoertuigen 49,5% en dat van LPG-voertuigen 1,1%

Tabel III.15: Structuur leveringen voornaamste motorbrandstoffen

(in kt, wijziging 2005/2004 in %)

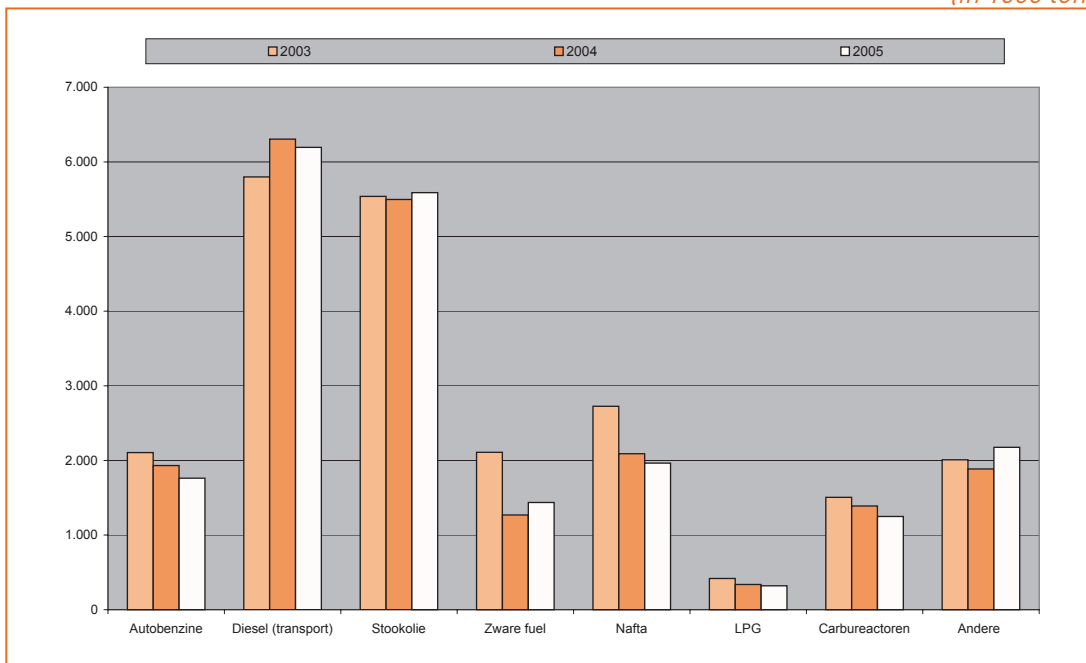
	2003	2004	2005	Δ 05/04 (%)
Autobenzine	2.105	1.932	1.762	-8,8
Dieselmotorbrandstof	5.799	6.305	6.195	-1,7
Vliegtuigbrandstoffen	1.505	1.389	1.249	-10,1
LPG	83	80	76	-5,0
Totaal	9.492	9.706	9.282	-4,4

Bron: FOD Economie.

In 2005 vertegenwoordigt diesel 77,1% van de totale leveringen van motorbrandstoffen, tegen 75,8% in 2004. Het aandeel van de benzine bedraagt 21,9% in 2005 tegen 23,2% in 2004, terwijl LPG nog slechts 0,9% van deze leveringen vertegenwoordigt in 2005 (dalend cijfer in vergelijking met 2004)

Grafiek III.28: Levering van de belangrijkste aardolieproducten

(in 1000 ton)

Bron: FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

III.5.2 Aardoliebevoorrading

De bevoorrading van het land met ruwe aardolie gebeurt voor 31,7% vanuit het Nabije en het Midden-Oosten (waarvan 16,5% uit Saoedi-Arabië), 42,0% uit Rusland (tegen 40,6% in 2004) en 2,5% vanuit het Amerikaanse continent (Venezuela). Afrika staat in voor slechts 3,0% van de invoer van ruwe aardolie, West-Europa (met Noorwegen) voor 20,7%.

De OPEC-landen vertegenwoordigen 35,3% (35,7% in 2004) van onze totale invoer van ruwe aardolie in 2005, tegen 86,6% in 1979.

III.5.3 Aardolieraffinage

Tabel III.16: Raffinagecapaciteit in België

(In 1.000 t/jaar)

	1973	1979	2000	2002	2003	2004	2005
Totaal gebruik	37.248	33.978	38.172	46.393	45.920	43.576	37.485
Van ruwe aardolie	37.007	33.020	33.941	33.537	36.238	34.402	32.070
Van intermediaire producten	241	958	4.231	12.856	9.682	9.174	5.415
Distillatiecapaciteit	43.084	55.514	38.460	40.423	41.008	39.057	39.100
Cracking capaciteit	3.220	4.080	6.870	8.253	7.359	7.644	8.445
Reforming capaciteit	3.790	5.500	5.268	4.672	4.797	5.083	4.760
Gemiddelde gebruiksgraad van ruwe aardolie (in %)	85,89	59,48	88,25	82,97	88,37	88,08	82,02

Bron: FOD Economie en Belgische Petroleumfederatie.

Uit tabel III.16 blijkt dat:

- de totale distillatiecapaciteit aanzienlijk is gedaald tussen 1979 en 2005 (-29,6%);
- de gebruiksgraad van de raffinagecapaciteit van ruwe aardolie steeg van 59,48% in 1979 naar meer dan 82% in 2005, ingevolge de vermindering van de overtollige distillatiecapaciteit; hij daalde echter tussen 2004 en 2005;
- de cracking capaciteit verdubbeld is tussen 1979 en 2005;
- de hoeveelheid ruwe aardolie die behandeld wordt in de Belgische raffinaderijen neemt af sinds 2003.

III.5.4 Het nieuwe opslagsysteem en APETRA

III.5.4.1 Het nieuwe opslagsysteem

De wet van 26 januari 2006 betreffende de aanhouding van een verplichte voorraad aardolie en aardolieproducten en de oprichting van een agentschap voor het beheer van een deel van deze voorraad (Belgisch Staatsblad van 13/02/2006) bepaalt de wijze waarop de voorraden waarover België in het kader van de internationale regelgeving (International Energy Program van het Internationaal Energie Agentschap - IEA- en Europese Richtlijn 68/414/EG) moet beschikken, worden aangehouden en beheerd.

De twee belangrijkste doelstellingen van APETRA zijn:

- instaan voor de bevoorradingsszekerheid van België in geval van oliecrisis;
- ervoor zorgen dat België kan voldoen aan zijn internationale verplichtingen met betrekking tot de aan te houden minimumvoorraden (het IEA en de EU eisen een voorraad aan aardolieproducten die overeenkomt met een verbruik van ten minste 90 dagen, dat is ongeveer een vierde van het jaarlijkse verbruik).

Onder de nieuwe wettelijke regeling zullen de verplichte Belgische voorraden gedeeltelijk aangehouden worden door de grote oliemaatschappijen en gedeeltelijk door APETRA. Nadien, binnen een termijn van 5 jaar, zal APETRA verantwoordelijk worden voor de volledige verplichte voorraad.

Bij een bevoorradingscrisis moeten de voorraden daadwerkelijk beschikbaar zijn. Zij kunnen door de regering gebruikt worden voor de Belgische behoeften, maar ze kunnen ook op vraag van de internationale gemeenschap ter beschikking gesteld worden van onze partners van de EU of van het IEA.

III.5.4.2 APETRA

APETRA is opgericht bij wet als een naamloze vennootschap van publiek recht met sociaal oogmerk, waarbij het sociaal oogmerk erin bestaat de verplichte voorraden te beheren die dienen om de bevoorrading van de Belgische eindgebruikers te vrijwaren.

De taken die APETRA toegewezen kreeg voor het vervullen van zijn opdracht houden het beheer van de strategische voorraden in het algemeen in, en verder ook het aankopen van ruwe aardolie en van aardolieproducten, het sluiten van overeenkomsten over de operationele voorraden van de Belgische en soms ook buitenlandse oliemaatschappijen en het aankopen, bouwen of huren van opslagcapaciteit voor de eigen voorraden.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

De dagelijkse werkzaamheden van APETRA worden uitgevoerd door het directiecomité.

Voor meer informatie over APETRA: <http://www.apetra.be>

III.6 Vrijmaking van de aardgasmarkt

III.6.1 Europese en nationale wettelijke bepalingen

De openstelling van de aardgasmarkt, ook vrijmaking genoemd, werd acht jaar geleden op Europees niveau beslist. Richtlijn 98/30/EG van 22 juni 1998 had als voornaamste doelstelling de aardgasmarkt geleidelijk aan open te stellen voor de concurrentie en daarbij aan een bepaalde categorie afnemers (in aanmerking komende klanten) de mogelijkheid te bieden contracten af te sluiten met de leveranciers (ook de producenten) van hun keuze. Die richtlijn is op federaal niveau omgezet door de wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de aardgasmarkt en het fiscaal statuut van de elektriciteitsproducenten. Op gewestelijk niveau werd de vrijmaking gerealiseerd door het decreet van 6 juli 2001 (Vlaams Gewest), het decreet van 18 december 2002 (Waals Gewest) en de ordonnantie van 1 april 2004 (Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

Richtlijn 2003/55/EG van 26 juni 2003 tot opheffing van richtlijn 98/30/EG, die op federaal niveau is omgezet door de wet van 1 juni 2005, brengt het liberalisatieproces in een nieuwe fase. Zij voorziet in de aanpak van een aantal hiaten om de werking van de elektriciteitsmarkt te verbeteren. Deze richtlijn zorgt met name voor:

- niet-discriminerende toegang tot de netten;
- exploitatie van die netten door onafhankelijke beheerders;
- transparante, voorspelbare en niet-discriminerende vervoers- en distributietarieven;
- invoeren van gereguleerde tarieven;
- bescherming van de rechten van de kleine consumenten;
- efficiënte regelgeving;
- toezicht op de bevoorradingszekerheid;
- invoeren van gereguleerde tarieven;

III.6.2 Timing van de vrijmaking

Wegens de bevoegdheidsverdeling van het energiebeleid is het tijdschema van de vrijmaking van de Belgische aardgasmarkt zowel op federaal vlak (vervoer) als op gewestelijk vlak (distributie) georganiseerd.

Tabel III.17: Tijdschema van de vrijmaking van de aardgasmarkt

Datum	Drempel	% vrije afnemers	% geliberaliseerde hoeveelheid
Federale Staat: eindafnemers die rechtstreeks op het vervoersnet zijn aangesloten			
Sedert 1 juli 2004	Alle afnemers	100 %	100 %
Vlaams Gewest: eindafnemers die op het distributienet zijn aangesloten			
Sedert 1 juli 2003	Alle afnemers	100 %	100 %
Waals Gewest: eindafnemers die op het distributienet zijn aangesloten			
Sedert 1 juli 2004	Afnemers met uitsluitend gebruik voor beroepsdoeleinden	1,1 %	54,6 %
Vanaf 1 januari 2007	Alle afnemers	100 %	100 %
Brussels Hoofdstedelijk Gewest: eindafnemers die op het distributienet zijn aangesloten			
Sedert 1 juli 2004	Afnemers met uitsluitend gebruik voor beroepsdoeleinden	9,10 %	-
Vanaf 1 juli 2007	Alle afnemers	100 %	100 %

Bron: CREG, CWaPE, VREG en BIM-IBGE.

III.6.3 Aardgasvervoer

III.6.3.1 Beheerders

In overeenstemming met de elektriciteitsmarkt, werd in de wet van 1 juni 2005 een belangrijke wijziging doorgevoerd: beheerder(s) zullen worden aangeduid.

Zo zullen zowel het aardgasvervoersnet, de opslaginstallatie voor aardgas als de LNG-installatie gewaarborgd worden door

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

1. een beheerder van het aardgasvervoersnet;
2. een beheerder van de opslaginstallatie voor aardgas;
3. een beheerder van de LNG-installatie.

Tot de definitieve aanduiding van de respectievelijke beheerders worden de taken van de beheerders momenteel uitgeoefend door de N.V. Fluxys, overeenkomstig de overgangsbepalingen van de wet van 1 juni 2005.

De nieuwe eisen inzake onafhankelijkheid van de beheerder die zijn opgelegd door de richtlijn 2003/55/EG werden in het nationale recht doorgevoerd door de wet van 1 juni 2005 via het integreren van de regels van het koninklijk besluit van 3 mei 1999 betreffende belangenconflicten tussen aandeelhouders en de onafhankelijkheid van de beheerder en de regels inzake deugdelijk bestuur vastgesteld bij wet van 2 augustus 2002 tot wijziging van het wetboek van vennootschappen. De wet van 2005 bepaalt dat de raad van bestuur voor ten minste de helft moet bestaan uit onafhankelijke bestuurders en moet overgaan tot oprichting van 1) een auditcomité; 2) een bezoldigingscomité; 3) een comité voor deugdelijk bestuur enkel bestaande uit onafhankelijke bestuurders en 4) een directiecomité. Bovendien verplicht de wet van 2005 de netbeheerder te waken over de vertrouwelijkheid van commerciële gegevens betreffende de gebruikers van het net en maatregelen te nemen om discriminatie tussen de gebruikers van het net te vermijden.

III.7.3.2 Vervoerstarieven

Overeenkomstig de wet van 29 april 1999, beschikt de CREG over de bevoegdheid om de vervoerstarieven goed te keuren. De vaststelling van de transmissietarieven stoelt op de "cost plus"-methode. Volgens deze methode kan de netbeheerder, via zijn vervoerstarieven, al zijn exploitatiekosten recupereren en heeft hij een billijke winstmarge.

Tariefverloop

In 2005 werd het verloop van de prijzen gekenmerkt door de sterke stijging van de prijs van de fossiele brandstoffen.

Tabel III.18: Tarieven op de captieve markt tussen 2001 en 2005
(excl. toeslagen en BTW)

	Jaarlijkse lga*	Jaarlijkse lgd*	Huishoudelijke afnemer 'keuken-warm water' 2.000 kWh/jaar Tarief A	Huishoudelijke afnemer 'individuele verwarming' 22.000 kWh/jaar Tarief B	Huishoudelijke afnemer 'collectieve verwarming' 17.000 kWh/jaar Tarief C
2001	0,8958	1,3665	115,58	727,29	430,46
2002	0,7711	1,3953	111,04	665,80	380,17
2003	0,7773	1,4188	112,63	673,99	384,24
2004	0,7640	1,4476	114,54	683,55	389,03
2005	0,9631	1,4904	125,45	786,47	464,45
Δ 2005/2004	26%	3%	9,5%	15,1%	19,4%

Bron: CREG.

* voor de definitie: zie Ministerieel Besluit van 12-12-2001 verschenen in het Belgisch Staatsblad van 15-12-2001, p. 43312.

Wijziging van het wettelijk instrument

De wettelijke bepalingen die de transmissietarieven regelen zijn grondig gewijzigd door de wet van 1 juni 2005. Dit zijn de belangrijkste aanpassingen:

- de transmissienetbeheerder moet aan de CREG, ter goedkeuring, een voorstel voorleggen inzake meerjarentarieven op basis van een totale opbrengst die bepaald is voor een bufferperiode van vier jaar – in plaats van een jaar – ten einde de transmissietarieven voor dezelfde periode te bepalen. Die totale opbrengst dekt alle kosten die nodig zijn voor de uitoefening van de wettelijke taken van de netbeheerder, de afschrijvingen, de billijke marge, de openbare-dienstverplichtingen en de extra belastingen.
- gedurende de bufferperiode kan de netbeheerder aan de CREG, ter goedkeuring, een bijgewerkt tariefvoorstel voorleggen dat betrekking heeft op nieuwe diensten en/of de aanpassing van bestaande diensten en/of, in geval van uitzonderlijke omstandigheden buiten de wil van de netbeheerder om, een met redenen omkleed verzoek tot herziening van de regels voor de bepaling van de totale opbrengst.
- het saldo tussen de werkelijke en vooruit geplande niet beheersbare kosten en/of tussen de werkelijke en vooruit geplande verkoophoeveelheid zal door de netbeheerder vastgesteld worden en de verdeling ervan zal in de Ministerraad bepaald worden.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

III.6.4 Aardgasdistributie

De organisatie van de aardgasdistributie behoort tot de bevoegdheid van de gewesten, met uitzondering van de tarieven, die onder dezelfde wettelijke bepalingen vallen als die voor de transmissietarieven.

Bij analyse van de distributietarieven die door de CREG goedgekeurd of voorlopig bepaald zijn en waarvan het verloop hierna beschreven wordt, blijkt dat voor de meeste distributienetbeheerders de tarieven voor 2005 sterk gedaald zijn in vergelijking met 2004.

Tabel III.19: Distributietarieven per intercommunale

	Huishoudelijke afnemer 22 MWh/jaar			Professionele afnemer 2.800 MWh/jaar			Industriële afnemer 25.000 MWh/jaar		
	2004	2005	Δ 2005/2004 (in %)	2004	2005	Δ 2005/2004 (in %)	2004	2005	Δ 2005/2004 (in %)
ALG	11,85	11,69	-1	2,70	2,39	-12	0,53	0,50	-6
GASEL- WEST	12,05	11,18	-7	2,95	2,48	-16	0,76	0,67	-12
IDEG	12,72	12,54	-1	3,54	2,63	-26	1,22	1,16	-5
IGAO	8,42	7,99	-5	1,46	1,48	2	0,40	0,47	18
IGH	12,32	12,03	-2	2,94	2,21	-25	0,60	0,74	24
IMEWO	10,12	10,01	-1	2,35	2,19	-7	0,90	0,51	-44
INTER- GAS	8,99	8,36	-7	1,77	1,62	-8	s.o.	s.o.	s.o.
INTER- GEM	11,05	10,41	-6	2,60	2,28	-12	0,57	0,65	14
INTERLUX	15,78	14,94	-5	3,94	3,34	-15	1,37	1,61	18
INTER- MOSANE	11,98	12,00	0	3,35	3,56	6	2,08	2,83	36
IVEG	9,85	10,61	8	2,31	2,21	-4	1,12	0,83	-26
IVEKA	9,68	9,00	-7	2,03	1,73	-15	0,73	0,46	-37
IVERLEK	10,67	10,12	-5	2,43	2,21	-9	0,43	0,49	13
PLIGAS	12,22	12,13	-1	3,84	1,93	-50	2,06	1,32	-36
SEDILEC	11,50	11,76	2	2,74	2,25	-18	0,97	0,97	0

	Huishoudelijke afnemer 22 MWh/jaar			Professionele afnemer 2.800 MWh/jaar			Industriële afnemer 25.000 MWh/jaar		
	2004	2005	Δ 2005/2004 (in %)	2004	2005	Δ 2005/2004 (in %)	2004	2005	Δ 2005/2004 (in %)
SIBELGA	11,47	12,03	5	3,87	3,61	-7	2,62	2,35	-10
SIBELGAS Noord	14,15	13,17	-7	3,81	2,69	-29	1,50	1,48	-2
SIMOGEL	10,33	9,80	-5	2,20	1,84	-17	0,93	0,83	-11
WVEM	10,58	11,49	9	2,05	2,13	4	1,41	1,30	-8
gemid- deld	11,35	11,12	-2	2,78	2,36	-15	1,12	1,06	-5

Bron: CREG.

III.7 Vrijmaking van de elektriciteitsmarkt

III.7.1 Europese en nationale wettelijke bepalingen

De openstelling van de elektriciteitsmarkt, ook de vrijmaking geheten, werd tien jaar geleden op Europees niveau beslist. Richtlijn 96/92/CE van 19 december 1996 had als voornaamste doelstelling de elektriciteitsmarkt geleidelijk aan open te stellen voor de concurrentie en daarbij aan een bepaalde categorie afnemers de mogelijkheid te bieden contracten af te sluiten met de leveranciers (en ook producenten) van hun keuze. Die richtlijn is op federaal niveau omgezet door de wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt. Op gewestelijk niveau werd de vrijmaking doorgevoerd door het decreet van 17 juli 2000 (Vlaams Gewest), het decreet van 12 april 2001 (Waals Gewest) en de ordonnantie van 19 juli 2001 (Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

De richtlijn 2003/54/CE van 26 juni 2003 tot opheffing van de richtlijn 96/92/CE die op federaal niveau is omgezet door de wet van 1 juni 2005, brengt het liberalisatieproces in een nieuwe fase. Zij voorziet in de aanpak van een aantal hiaten om de werking van de elektriciteitsmarkt te verbeteren. Deze richtlijn zorgt met name voor:

- niet-discriminerende toegang tot de netten
- exploitatie van die netten door onafhankelijke beheerders
- transparante, voorspelbare en niet-discriminerende transmissie- en distributietarieven

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

- bescherming van de rechten van de kleine consumenten
- efficiënte regelgeving
- toezicht op de bevoorradingszekerheid
- een procedure voor oproeping tot de offerten voor het bouwen van nieuwe productie-installaties (wanneer de bevoorradingszekerheid niet voldoende wordt gewaarborgd door het vergunningsstelsel dat is ingevoerd door richtlijn 96/92/CE).

III.7.2 Timing van de vrijmaking

Wegens de bevoegdheidsverdeling van het energiebeleid is het tijdschema van de vrijmaking van de Belgische elektriciteitsmarkt zowel op federale schaal (transmissie) als op gewestelijke schaal (distributie) georganiseerd. Tabel III.20 geeft een overzicht van het programma.

Tabel III.20: Tijdschema van de vrijmaking van de elektriciteitsmarkt

Datum	Drempel	% vrije afnemers	% geliberaliseerde hoeveelheid
Federale Staat: eindafnemers die rechtstreeks op het transmissienet zijn aangesloten			
Sedert 1 juli 2004	Alle afnemers	100 %	100 %
Vlaams Gewest: eindafnemers die op het distributienet zijn aangesloten			
Sedert 1 juli 2003	Alle afnemers	100 %	100 %
Waals Gewest: eindafnemers die op het distributienet zijn aangesloten			
Sedert 1 juli 2004	Afnemers hoogspanning + afnemers laagspanning met uitsluitend gebruik voor beroepsdoeleinden (op aanvraag)	1,1 %	54,6 %
Vanaf 1 januari 2007	Alle afnemers	100 %	100 %
Brussels Hoofdstedelijk Gewest: eindafnemers die op het distributienet zijn aangesloten			
Sedert 1 juli 2004	Afnemers met uitsluitend gebruik voor beroepsdoeleinden	9,10 %	-
Vanaf 1 juli 2007	Alle afnemers	100 %	100 %

Bron: CREG, CWaPE, VREG en BIM-IBGE.

III.7.3 Groothandelsmarkt voor elektriciteit

Om de liquiditeit van de groothandelsmarkt te verbeteren, heeft men in 2005 en 2006 twee markante beslissingen genomen: de oprichting van een elektriciteitsbeurs en de gewestelijke integratie van de elektriciteitsmarkten

De NV BELPEX, de maatschappij die de Belgische elektriciteitsbeurs moet organiseren, werd op 7 juli 2005 opgericht door ELIA, de Belgische transmissienetbeheerder (60%), door Tennet, de Nederlandse transmissienetbeheerder (10%) en door de Nederlandse en Franse energiebeurzen, met name APX (10%) en POWERNEXT (10%). Het marktreglement van BELPEX werd goedgekeurd en bekrachtigd door ministeriële besluiten van 11 januari 2006.

De oprichting van een elektriciteitsbeurs heeft tot doel

- een centraal platform ter beschikking te stellen waarbij de elektriciteitshandel tussen kopers en verkopers in een eerste fase “day-ahead” en vervolgens ook “intraday” verloopt;
- betrouwbare en transparante prijsindicatoren te verstrekken;
- de bestellingen anoniem en onafhankelijk te verwerken.

Met een oorspronkelijk aandelenkapitaal van 3 miljoen EUR is de beurs operationeel geworden op 21 november 2006.

De gewestelijke integratie van de markten streeft ernaar de liquiditeit, de bevoorradingszekerheid en de prijsstabiliteit op de Belgische, Franse en Nederlandse markt te verbeteren en de uitwisselingscapaciteit tussen de 3 landen te vergroten.

Aangezien de Franse (CRE), de Nederlandse (DTE) en de Belgische (CREG) regulator in 2006 de regels en mechanismen hebben goedgekeurd waarmee deze trilaterale markt geïmplementeerd moet worden, is de marktkoppeling op 21 november 2006 samen met de lancering van BELPEX een feit geworden.

De marktkoppeling tussen APX, BELPEX en POWERNEXT zal in de drie landen een eenheidsmarkt voor elektriciteit creëren waardoor één enkele prijs zal ontstaan die in de drie landen enkel kan verschillen indien er onvoldoende beschikbare koppelingcapaciteit is aan de Frans-Belgische en Belgisch-Nederlandse grens. De drie beurzen namelijk APX, BELPEX en POWERNEXT kunnen zo een betere prijs en een grotere liquiditeit op de gekoppelde markten aanbieden.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

III.7.4 Elektriciteitsproductie

De markt voor elektriciteitsproductie werd in 2005 en 2006 gekenmerkt door een aantal opmerkelijke initiatieven die tot doel hadden de concurrentie aan te wakkeren en de bevoorradingszekerheid te vergroten.

De regering heeft beslist dat **niet benutte productiesites** te koop moeten worden aangeboden aan nieuwe operatoren die hun intrede doen op de elektriciteitsmarkt, zodat nieuwe productiecapaciteit kan worden geïnstalleerd. Zo werd overeengekomen dat ELECTRABEL dergelijke sites ter beschikking zou stellen om er een gecumuleerde capaciteit van 1.500 MW te installeren. De site van Beringen werd verkocht aan EON, en over beide andere betrokken sites, namelijk die van Sint-Pieters-Leeuw en van Marchienne-au-Pont, vonden in 2006 onderhandelingen plaats met ENDESA.

Voor de andere niet of onderbenutte sites werd op 8 december 2006 een wet aangenomen om een afname in te voeren die berekend wordt op basis van de potentiële productiecapaciteit van de betrokken sites. In geval van overdracht aan een derde van een zakelijk recht op de niet of onderbenutte productiesite is in een vrijstelling- en opschortingstelsel voorzien.

Naar aanleiding van de beslissing van 4 juli 2003 van de Raad voor de Mededinging is ELECTRABEL in 2003, 2004 en 2005 overgegaan tot veiling van de **virtuele productiecapaciteit**. Het percentage verkochte producten (VPP) voor het geheel van de producten die tijdens de zeven veilingen zijn voorgesteld, bedraagt momenteel 82%. Rekening houdend met deze zeven veilingen, bedroeg de gecumuleerde en niet vervallen voorgestelde capaciteit op de markt eind mei 2005 1.195 MW waarvan 1.125 MW effectief werd aangekocht. Sindsdien is er geen enkele veiling meer georganiseerd. Voor elk van deze zeven veilingen die tot eind mei 2005 zijn georganiseerd, bestonden beide soorten producten (basis- en piekproducten) uit tien producten met een maturiteit gelijk aan 3, 6, 12, 24 en 36 maanden, en met verschillende data voor aanvang van levering (twee data per veiling).

In 2005 werd door de CREG **een indicatief programma van de middelen voor elektriciteitsproductie 2005-2014** opgesteld. Dat programma werd goedgekeurd door de minister van Energie. Daarin wordt een gecentraliseerd beleid aanbevolen voor investeringen in productie-eenheden tegen 2014, waarbij rekening wordt gehouden met de toekomstige beschikbaarheid van gedecentraliseerde productie (1.729 MW hernieuwbare en 1.749 MW warmte-krachtkoppeling) en van invoer om de vraag te dekken:

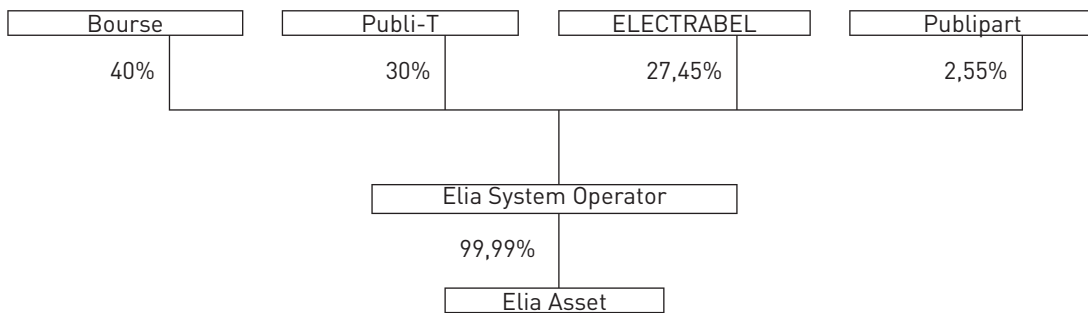
- 8 eenheden met stoom- en gascyclus (STEG) van 400 MW;
- 4 gasturbines met open cyclus (TAG) van 80 MW.

Overeenkomstig de wet van 1 juni 2005 heet het indicatief programma voortaan **studie over de perspectieven van elektriciteitsbevoorrading**. De toekomstgerichte studie bestrijkt tien jaar en zal in 2007 door de Algemene Directie Energie van de FOD Economie, in samenwerking met het Federaal Planbureau, gerealiseerd worden.

III.7.5 Elektricitustransmissie

Op 5 juni 2005 is de transmissienetbeheerder ELIA op de beurs geïntroduceerd. Het ELIA-aandeel staat voortaan genoteerd op de gereguleerde markt van Euronext Brussel. Krachtens de protocollen van 30 mei en 8 oktober 2001 die met de Staat gesloten zijn, werd 40% van de aandelen overgedragen.

Derhalve ziet het aandeelhouderschap er in 2006 als volgt uit :

De nieuwe eisen inzake onafhankelijkheid van de transmissienetbeheerder die werden opgelegd door richtlijn 2003/54/CE, werden in het nationale recht opgenomen bij de wet van 1 juni 2005 door het integreren van de regels van het koninklijk besluit van 3 mei 1999 betreffende belangenconflicten tussen aandeelhouders en de onafhankelijkheid van de beheerder en de regels inzake deugdelijk bestuur vastgesteld bij wet van 2 augustus 2002 tot wijziging van het Wetboek van Vennootschappen. De wet van 2005 bepaalt dat de raad van bestuur voor ten minste de helft moet bestaan uit onafhankelijke bestuurders en dat hij moet overgaan tot oprichting van 1) een auditcomité; 2) een bezoldigingscomité; 3) een comité voor deugdelijk bestuur enkel bestaande uit onafhankelijke bestuurders en 4) een directiecomité. Bovendien verplicht de wet van 2005 de netbeheerder te waken over de vertrouwelijkheid van commerciële gegevens betreffende de netgebruikers en maatregelen te nemen om discriminatie tussen de netgebruikers te vermijden.

Overeenkomstig de wet van 29 april 1999, beschikt de CREG over de bevoegdheid om de transmissietarieven goed te keuren. De vaststelling van de transmissietarieven stoelt op de "cost plus"-methode. Volgens deze methode kan de netbeheerder, via zijn transmissietarieven, al zijn exploitatiekosten recupereren en heeft hij een billijke winstmarge.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel III.21: Transmissietarieven

(excl. toeslagen en BTW)

Gebruiksduur (u/jaar)	Afname in de netten 380/220/150 kV		Afname in de netten 70/36/30 kV		Afname in de netten 70/36/30 kV		Afname in de netten met gemiddelde spanning	
	7.000		6.500		6.000		5.500	
	EUR/MWh	Δ t/t-1	EUR/MWh	Δ t/t-1	EUR/MWh	Δ t/t-1	EUR/MWh	Δ t/t-1
2002 januari-september (1)	6,4014		9,0838		13,0100		15,7773	
2002 oktober-december en 2003 januari-maart	5,1503	-19,54	6,7534	-25,65	9,2888	-28,60	11,532	-26,91
2003 april-december	4,8239	-6,34	6,3065	-6,62	8,6259	-7,14	10,9897	-4,70
2004	4,4098	-8,58	5,8862	-6,66	8,2113	-4,81	10,0685	-8,38
2005	3,8417	-12,88	5,1782	-12,03	7,4714	-9,01	8,7815	-12,75
Globale tariefvermindering 2005 sedert periode (1)		-39,99		-43,00		-42,57		-44,34

Bron: CREG.

In vergelijking met 2005 vertonen de voorlopige tarieven 2006 nieuwe tariefdalingen van 5,72% tot 11,49% naar gelang van de spanning.

De wettelijke bepalingen die de transmissietarieven regelen zijn grondig gewijzigd door de wet van 1 juni 2005. Dit zijn de belangrijkste aanpassingen:

- de transmissienetbeheerder moet aan de CREG ter goedkeuring een voorstel voorleggen van de meerjarentarieven op basis van een totale opbrengst die bepaald is voor een bufferperiode van vier jaar – in plaats van een jaar – om de transmissietarieven voor dezelfde periode te bepalen. Die totale opbrengst dekt alle kosten die nodig zijn voor de uitoefening van de wettelijke taken van de netbeheerder, de afschrijvingen, de billijke marge, de openbare-dienstverplichtingen en de extra belastingen.

- gedurende de bufferperiode kan de netbeheerder aan de CREG ter goedkeuring een bijgewerkt tariefvoorstel voorleggen dat betrekking heeft op nieuwe diensten en/of de aanpassing van bestaande diensten en/of, in geval van uitzonderlijke omstandigheden buiten de wil van de netbeheerder om, een met redenen omkleed verzoek tot herziening van de regels voor de bepaling van de totale opbrengst.
- het saldo tussen de werkelijke en vooruit geplande niet beheersbare kosten en/of tussen de werkelijke en vooruit geplande verkoophoeveelheid zal door de netbeheerder vastgesteld worden en de verdeling ervan zal in de Ministerraad bepaald worden.

III.7.6 Elektriciteitsdistributie

De organisatie van de elektriciteitsdistributie behoort tot de bevoegdheid van de gewesten, met uitzondering van de tarieven die onder dezelfde wettelijke bepalingen vallen als die voor de transmissietarieven.

Bij analyse van de distributietarieven die door de CREG goedgekeurd of voorlopig bepaald zijn en waarvan het verloop hierna beschreven wordt, blijkt dat voor de meeste distributienetbeheerders de tarieven voor 2005 sterk gedaald zijn in vergelijking met 2004.

Tabel III.22: Distributietarieven per intercommunale

	Residentieel			Industrieel			Industrieel		
	Laagspanning			gemiddelde spanning			gemiddelde spanning		
	3.500 kWh/jaar waarvan			30.000 kWh/jaar; 30 kW			1.250.000 kWh/jaar; 500 kW		
	2004	2005	Δ 2005/2004 (in %)	2004	2005	Δ 2005/2004 (in %)	2004	2005	Δ 2005/2004 (in %)
AGEM	0,0568	0,0446	-21,5	0,0521	0,0480	-8,0	0,0199	0,0184	-7,7
AIEG	0,0338	0,0451	33,7	0,0494	0,0817	65,4	0,0166	0,0213	28,4
AIESH	0,0730	0,0603	-17,4	0,0741	0,0578	-21,9	0,0319	0,0244	-23,4
ALE	0,0600	0,0572	-4,6	0,0511	0,0616	20,5	0,0219	0,0227	3,6
DNB BA	niet toepasbaar			0,0869	0,0707	-18,7	0,0306	0,0265	-13,5
EV/GHA	0,0717	0,0868	21,0	0,0689	0,0750	9,0	0,0184	0,0194	5,2
GASEL-WEST	0,0592	0,0469	-20,7	0,0522	0,0416	-20,4	0,0169	0,0143	-15,4
GASEL-WEST Wallonie	0,0579	0,0485	-16,1	0,0539	0,0435	-19,3	0,0189	0,0162	-14,4

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

	Residentieel			Industrieel			Industrieel		
	Laagspanning			gemiddelde spanning			gemiddelde spanning		
	3.500 kWh/jaar waarvan			30.000 kWh/jaar; 30 kW			1.250.000 kWh/jaar; 500 kW		
	2004	2005	Δ 2005/2004 (in %)	2004	2005	Δ 2005/2004 (in %)	2004	2005	Δ 2005/2004 (in %)
IDEG	0,0528	0,0508	-3,7	0,0764	0,0711	-6,9	0,0289	0,0270	-6,6
IEH	0,0465	0,0456	-2,0	0,06556	0,0643	-2,0	0,0248	0,0242	-2,2
IMEA	0,0434	,0,340	-21,7	0,0507	0,0307	-39,5	0,0173	0,0115	-33,4
IMEWO	0,0495	0,0360	-27,3	0,0454	0,0365	-19,6	0,0162	0,0131	-19,4
INTERELECTRA	0,0554	0,0535	-3,5	0,0327	0,0346	5,7	0,0125	0,0119	-5,1
INTEREST	0,0603	0,0582	-3,4	0,0699	0,0700	0,2	0,0263	0,0263	-0,1
INTERGEM	0,0485	0,0346	-28,7	0,0457	0,0299	-34,7	0,0158	0,0105	-33,4
INTERLUX	0,0614	0,0619	0,8	0,0865	0,0852	-1,5	0,0343	0,0317	-7,6
INTERMOSANE	0,0540	0,0533	-1,2	0,0856	0,0780	-8,9	0,0320	0,0294	-8,0
INTERMOSANE Flandre	0,0528	0,0528	0,0	0,0839	0,0839	0,0	0,0302	0,0302	0,0
IVEG	0,0573	0,0498	-13,1	0,0576	0,0320	-44,5	0,0136	0,0112	-17,4
IVEKA	0,0456	0,0387	-15,1	0,0413	0,0325	-21,4	0,0139	0,0113	-18,3
IVERLEK	0,0514	0,0389	-24,2	0,0468	0,0339	-27,6	0,0164	0,0122	-25,4
PBE	0,0615	0,0569	7,5	0,0436	0,0343	-21,3	0,0133	0,0145	9,0
PBE Wallonie	0,0522	0,0480	-8,1	0,0388	0,0338	-12,9	0,0123	0,0154	25,4
SEDILEC	0,0468	0,0459	-2,1	0,0711	0,0630	-11,3	0,0261	0,234	-10,3
SIBELGA	0,0432	0,0408	-5,6	0,0637	0,0525	-17,5	0,0247	0,0221	-10,3
SIBELGAS Noord	0,0498	0,0445	-10,7	0,0441	0,0422	-4,4	0,0162	0,0170	4,4
SIMOGEL	0,0356	0,0345	-3,1	0,0512	0,0522	2,1	0,0184	0,0189	1,8
WAVRE	0,0338	0,0274	-18,7	0,0494	0,0475	-3,8	0,0166	0,0233	40,4
WVEM	0,0561	0,0504	-10,3	0,0226	0,0168	-26,0	0,0136	0,0133	-2,4
GEMIDDELD	0,0528	0,0481	-8,92	0,0570	0,0519	-9,0	0,0204	0,0194	-4,9

Bron: CREG.

III.8 Exploitatie van hernieuwbare energiebronnen in de Noordzee

De federale regering verleent domeinconcessies voor “de bouw en de exploitatie van installaties voor de productie van elektriciteit uit water, stroming of wind, in de zeegebieden waarin België rechtsmacht kan uitoefenen overeenkomstig het internationaal zeerecht”.

Het koninklijk besluit van 20 december 2000 (B.S. 30.12.2000) bepaalt de procedure en de voorwaarden voor de toekenning van die concessies. Criteria die bepalend zijn voor de deugdelijkheid van een project, zijn onder meer het al dan niet optimale gebruik van een beperkte oppervlakte en het gebruik van de beste beschikbare technologieën.

Deze wettelijke bepalingen worden aangevuld door het koninklijk besluit van 17 mei 2004 (B.S. 29.06.2004). Daarin wordt een zone van bijna 167 km² afgebakend die bestemd is voor de bouw van dergelijke installaties in de Noordzee. Dat besluit werd genomen naar aanleiding van talrijke klachten en bezwaren tegen de eerste projecten waarvoor een concessie was afgeleverd: voor sommige bewoners zouden de installaties te dicht tegen de kust worden gebouwd en uitermate storend zijn voor het uitzicht.

Na overleg met alle gebruikers van het Belgische zeegebied wordt bij de afbakening van de zone (door het koninklijk besluit van 17 mei 2004) rekening gehouden met een aantal beperkingen die samenhangen met veelvuldig en soms ongepast gebruik van de Noordzee. Die zone ligt dus op een behoorlijke afstand van de Belgische kust.

Tot nu toe werden er alleen maar aanvragen ingediend voor elektriciteitsproductie via windturbines. Andere technieken voor de exploitatie van zee-energie worden momenteel in Europa of elders bestudeerd, maar die studies bevinden zich nog in de experimentele of demonstratiefase.

Van alle dossiers die tot op heden (bij de CREG) zijn ingediend, is er voor twee een geldige domeinconcessie afgeleverd, namelijk voor het project “C-Power” en het project “Eldepasco”. De N.V. C-Power beschikt reeds over alle andere vergunningen en toelatingen die voor deze onderneming nodig zijn en zij is van plan de eerste zes windturbines in de zomer van 2008 te installeren. Het consortium Eldepasco heeft de administratieve procedures gestart om de andere vereiste toelatingen en vergunningen te krijgen en heeft het voornemen de bouw van zijn windmolenpark te spreiden over 2009 en 2010.

Momenteel wordt de concessieaanvraag van de N.V. Belwind onderzocht. Die aanvraag gaat over een oppervlakte van ongeveer 35 km² voor een gepland vermogen van 330 MW.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Kenmerkend voor deze drie voortrekkersprojecten is het grote aantal geplande windturbines, de grote afstand ten aanzien van de kustlijn en de grote waterdiepte voor de funderingen van de masten. Dit zijn met andere woorden uitermate ambitieuze en innoverende projecten.

Beide projecten waarvoor reeds een domeinvergunning is afgeleverd, vertegenwoordigen samen 96 windturbines en een geplande geïnstalleerde capaciteit tussen 432 en 552 MW op een totale oppervlakte van ongeveer 23 km². Verwacht wordt dat dergelijk windmolenpark tegen 2010 leidt tot een opbrengst van 1,45 tot 1,86 TWh. Dat is 1,5 tot 1,9% van het totale Belgische bruto elektriciteitsverbruik dat voor 2010 (98,6 TWh) verwacht wordt.

Voor toekomstige projecten valt te verwachten dat enerzijds gestreefd wordt naar hogere masten, waardoor het jaarlijkse aantal gebruiksuren en het eenheidsvermogen van de turbines verhoogd kunnen worden, en anderzijds naar een grotere dichtheid van MW per km².

De huidige standaardwindmolen heeft een vermogen van 2 tot 3,6 MW. Binnen enkele jaren kan het vermogen van de standaardturbine misschien 5, 6 of 7 MW bedragen. In 2004 bedroeg de referentiedensiteit 10 MW per km², maar berekeningen via optimalisatiesoftware wijzen uit dat die referentiewaarde op termijn kan overschreden worden. De beschikbare ruimte zal dus beter worden gebruikt en de elektriciteitsproductie per oppervlakte-eenheid zal toenemen.

Los van alle technische beperkingen of van de kostprijs voor de eindgebruiker en met de huidige kennis van zaken kan globaal gesteld worden dat de gehele zone die afgebakend is door het koninklijk besluit van 17 mei 2004 een geïnstalleerd vermogen kan huisvesten in de orde van 1.500 tot 1.700 MW. Op termijn moet dat leiden tot een productie van 4,8 tot 5,78 TWh waarmee, zonder enige CO₂-uitstoot, kan voldaan worden aan 5 tot 6% van het bruto Belgische elektriciteitsverbruik.

Het koninklijk besluit van 16 juli 2002 (B.S. 23.08.2002) betreffende de instelling van mechanismen voor de bevordering van elektriciteit opgewekt uit hernieuwbare energiebronnen bepaalt dat transmissienetbeheerder Elia verplicht is alle groenestroomcertificaten aan te kopen die hem tegen een gewaarborgde minimumprijs worden aangeboden.

Het koninklijk besluit voorziet eveneens in een gewaarborgde minimumprijs voor groenestroomcertificaten die uitgegeven worden voor de elektriciteitsproductie door de windmolens die in het Belgische zeegebied in de Noordzee gebouwd zullen worden. Bij de huidige stand van de wetgeving worden die certificaten nog niet door de gewesten aanvaard. Zij kunnen dus nog niet in aanmerking worden genomen voor de naleving van de gewestelijke quota waartoe de elektriciteitsleveranciers verplicht zijn.

De minimumprijs die bepaald is door het koninklijk besluit (gewijzigd door het koninklijk besluit van 5 oktober 2005 - B.S. 14.10.2005) is gewaarborgd gedurende 20 jaar en is vastgesteld op 107 EUR per MWh voor de elektriciteit die geproduceerd wordt door de eerste 216 geïnstalleerde MW van elke concessie en op 90 EUR voor de daarop volgende MW.

Ten slotte is het van belang erop te wijzen dat artikel 7 §2 van de wet van 29 april 1999, ingevoegd door de Programmawet van 20 juli 2005 (B.S. 29.07.2005), ook bepaalt dat netbeheerder Elia een derde financiert van de kosten van de onderzeese kabel die de windmolenparken met de kust verbindt, met een plafond van 25 miljoen euro per project.

III.9 Commissie Energie 2030

III.9.1 Studie en werkprocedure

De COMMISSIE ENERGIE 2030 werkt aan een studie en een verslag op basis waarvan het Belgische energiebeleid tegen 2030 zal worden uitgewerkt. Deze Commissie werd opgericht bij het koninklijk besluit van 6 december 2005 (B.S. 19.12.2005) en is samengesteld uit Belgische en buitenlandse experts. De Commissie doet bij haar werkzaamheden een beroep op de expertise van de FOD Economie, Algemene Directie Energie, en het Federaal Planbureau.

Op basis van de kwantitatieve resultaten van de verschillende door de Commissie geplande scenario's en op basis van haar eigen analyse en werkzaamheden heeft de Commissie een ontwerpverslag opgesteld dat publiek werd gemaakt op 17 november 2006 en dat geraadpleegd kan worden op de website van de Commissie 2030: <http://www.ce2030.be>. Het ontwerpverslag is nu voorgelegd aan een aantal panels die representatief zijn voor de hele samenleving. Na deze panel-consultatierondes zal de Commissie een eindverslag schrijven (juni 2007) en dit overhandigen aan de minister van Energie. De aanbevelingen die in dit eindverslag worden geformuleerd, zullen nadien als stof dienen voor een parlementair debat.

De studie heeft voornamelijk tot doel de wetenschappelijke en economische analyses aan te reiken die nodig zijn om de keuzes inzake het Belgische energiebeleid tegen 2030 te kunnen evalueren.

Het eindrapport zal de klemtoon leggen op de economische, sociale en milieuaspecten van de verschillende energiebeleidsscenario's en opties op het vlak van productie, opslag en transport, met bijzondere aandacht voor de bevoorradingszekerheid en de energie-onafhankelijkheid van het land. Hierbij zal rekening worden gehouden met de competitiviteit van de bedrijven, de evolutie van de gewestelijke en de nationale energievraag, het naleven van de milieu-engagementen en het behoud of de ontwikkeling van technologische knowhow.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

III.9.2 Voorlopig verslag van 17 november 2006

Het volledige verslag kan worden geraadpleegd op de website: ce2030.be

Kernboodschappen:

- het energiebeleid moet voorzien in bevoorradingszekerheid tegen een aanvaardbare prijs waarbij zorg wordt gedragen voor het milieu;
- het Belgische energiebeleid moet aansluiten op de Europese aanpak;
- het energiebeleid van België moet een uitgebalanceerde combinatie zijn van verschillende elementen: energiebesparing, hernieuwbare energiebronnen, openhouden van de nucleaire optie, ontwikkeling van technologie voor CO₂-opsluiting;
- de bevoorradingszekerheid moet steunen op een diversiteit van grondstoffen en technologieën;
- een stabiel investeringsklimaat moet waarborgen bieden voor productiecapaciteit en aangepast transport voor de verschillende energiedragers;
- gelijklopend met de oprichting van de Europese energiemarkt moet de vrijmaking van de gas- en elektriciteitsmarkt worden voortgezet;
- meer en nieuwe middelen moeten worden toegekend voor onderzoek en ontwikkeling in de energiesector, zowel met betrekking tot productie als op het vlak van vermindering van de vraag.

III.10 Besluit: de rol van de overheid in een veranderende energiemarkt

De opdracht van de overheid op het vlak van energie kan als volgt worden samengevat:

De overheid moet een klimaat scheppen waarin iedereen - zowel de bedrijven als de particulieren - kan rekenen op een gegarandeerde energiebevoorrading tegen een competitieve prijs en met oog voor duurzame ontwikkeling.

De overheid moet daarbij kunnen beschikken over volledige, recente en betrouwbare energiegegevens, om de marktomkadering te kunnen garanderen die cruciaal is bij de vrijmaking van de gas- en elektriciteitsmarkt. Die vrijmaking wordt in België immers voortgezet in het kader van de verwezenlijking van de Europese interne energiemarkt.

In die nieuwe context moet de overheid optreden met een grondige kennis van de sector, zowel wat de talrijke spelers als wat de infrastructuur voor productie, transport en verwerking van de energieproducten betreft, evenals de permanente ontwikkelingen die kenmerkend zijn voor de nieuwe technologieën in de energiesector.

Gewapend met deze kennis kan de overheid fungeren als trefpunt voor de verschillende spelers en daaruit de politieke krachtlijnen distilleren om ervoor te zorgen dat iedereen toegang heeft tot energie tegen een competitieve prijs en met oog voor het milieu.

Ten slotte speelt de overheid een belangrijke rol in de bescherming en voorlichting van de consument. Energie is in al zijn vormen een onontbeerlijk goed voor iedereen. Het is daarom van essentieel belang dat de overheid betrouwbare regels opstelt om de veiligheid van installaties en producten (elektriciteit, gas, aardolieproducten) te garanderen. Het is van even groot belang dat zij toeziet op de naleving van die regels. Verder moeten consumenten voor informatie en bemiddeling een beroep kunnen doen op bemiddelingsinstanties die in staat zijn de problemen te behandelen die de consumenten met de leveranciers kunnen krijgen in het raam van de vrijgemaakte markten en bovendien is het van cruciaal belang dat burgers, in tijden van klimaatverandering zoals wij die nu beleven, bewust gemaakt worden van de gevolgen van hun energieverbruik voor het milieu.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

IV

Het ondernemerschap en de middenstand

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Analoog met het vorige verslag wordt in de eerste drie hoofdstukken van dit deel het ondernemerschap geanalyseerd vanuit de volgende invalshoeken: bedrijfsdynamiek (de instroom en uitstroom van ondernemingen en zelfstandigen), het aantal bestaande bedrijven (KMO's en zelfstandigen) en ten slotte de loontrekkende tewerkstelling en de toegevoegde waarde die de bedrijven creëren. Naast de observatie van deze variabelen op middellange termijn (2000-2005) spitst de analyse zich dit jaar vooral toe op hun evolutie tussen 2004 en 2005. Een jaarlijkse publicatie van het Panorama behoeft immers een jaarlijkse benadering van het ondernemerschap.

In hoofdstuk IV.1, dat de bedrijfsdynamiek beschrijft, worden twee nieuwe onderwerpen besproken. Het eerste betreft een analyse van de faillissementen per sector en naargelang de bedrijfsgrootte en de juridische vorm van de ondernemingen. De faillissementen worden vaak enkel geanalyseerd en besproken op korte termijn. In deze studie wordt de evolutie van de faillissementen echter bestudeerd op middellange termijn. Het tweede onderwerp betreft de leeftijd van de zelfstandigen die hun activiteit beginnen of stopzetten. De evolutie hiervan levert ons enkele indicaties op over de omvang van de generatieproblemen die we in de toekomst binnen deze populatie mogen verwachten.

Om het zelfstandig ondernemerschap in België naar waarde te kunnen schatten, wordt in hoofdstuk IV.2 ingezoomd op een vergelijkende rangschikking van het belang van het zelfstandig ondernemerschap in de 25 lidstaten van de Europese Unie.

Het honderdjarige bestaan (1906-2006) van de officiële benaming "Middenstand" in het Belgische institutionele landschap is een mijlpaal. In het laatste hoofdstuk wordt daarom een analyse gemaakt van de evolutie van twee groepen ondernemers die van oudsher tot de Middenstand behoren: de ambachtslui en de beoefenaars van een vrij beroep. Ten slotte wordt aandacht besteed aan de positie van de vrouw in het zelfstandig ondernemerschap.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

IV.1 Oprichtingen en stopzettingen van ondernemingen

In het eerste hoofdstuk worden de startende ondernemingen en zelfstandigen en de stopzettingen van ondernemingen en zelfstandigen in beeld gebracht.

De FOD Economie levert statistieken aan over het aantal oprichtingen, stopzettingen en faillissementen van ondernemingen en over het totale bestand van actieve ondernemingen. Het gaat hierbij om gecentraliseerde statistieken.

Het RSVZ (Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen) verschaft statistieken over het aantal zelfstandigen en helpers onderworpen aan het sociaal statuut der zelfstandigen. Een zelfstandige is een persoon die in België een beroepsactiviteit uitoefent en die niet gebonden is door een arbeidsovereenkomst of een statuut. De helpers staan de zelfstandigen bij in de uitoefening van hun beroep of springen voor hen in. Ze worden in dit document slechts in beperkte mate besproken.

IV.1.1 Oprichtingen

IV.1.1.1 Startende BTW-plichtige ondernemingen

Na een terugloop van het aantal starters over de periode 2000-2003, wordt vanaf 2004 terug een aangroei van het aantal oprichtingen waargenomen. 2005 telt het meeste aantal starters van de afgelopen vijf jaar, doch de sterke toename van het aantal starters in 2004 (+21,6%) wordt in 2005 niet meer evenaard.

In 2005 is het aantal oprichtingen van ondernemingen toegenomen met 2.975 eenheden of met 5,1%. De sectoren I, G, K en F, waar het aantal starters is toegenomen met respectievelijk 655, 607, 581 en 567, zijn verantwoordelijk voor deze stijging.

Tegenover 5 jaar geleden is het aantal startende ondernemingen in 2005 toegenomen met 10.076 eenheden of met 19,6%. Deze toename wordt voornamelijk in 2004 gerealiseerd en vindt zijn oorsprong vooral in de sectoren G, F, K en O.

Tabel IV.1: Oprichtingen van ondernemingen per sector

	NACE-activiteitstakken	2000	Aan-deel 2000 (%)	2002	2004	2005	Aan-deel 2005 (%)	Δ 2005/2004 (%)	Δ 2005/2000 (%)
A.	Landbouw, jacht en bosbouw	2.489	4,8	2.514	3.065	3.347	5,5	+9,2	+34,5
B.	Visserij	13	0,03	9	15	17	0,03	+13,3	+30,8
C.	Winning van delfstoffen	15	0,03	13	9	14	0,02	+55,6	-6,7
D.	Industrie	2.568	5,0	2.270	3.255	3.239	5,3	-0,5	+26,1
E.	Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	27	0,1	36	32	29	0,05	-9,4	+7,4
F.	Bouwnijverheid	5.853	11,4	5.474	7.030	7.597	12,4	+8,1	+29,8
G.	Groot- en kleinhandel; reparatie van auto's en huishoudelijke artikelen	12.392	24,1	11.487	14.017	14.624	23,8	+4,3	+18,0
H.	Hotels en restaurants	5.288	10,3	5.161	6.271	6.112	10,0	-2,5	+15,6
I.	Vervoer, opslag en communicatie	2.374	4,6	2.215	2.387	3.042	5,0	+27,4	+28,1
J.	Financiële instellingen	348	0,7	282	301	296	0,5	-1,7	-14,9
K.	Onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven	14.077	27,4	13.432	15.081	15.662	25,5	+3,9	+11,3
L.	Openbaar bestuur	28	0,1	48	26	108	0,2	+315,4	+285,7
M.	Onderwijs	360	0,7	371	467	508	0,8	+8,8	+41,1
N.	Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	784	1,5	744	1.013	998	1,6	-1,5	+27,3
O.	Gemeenschapsvoorzieningen, sociaal-culturele en persoonlijke diensten	4.687	9,1	4.641	5.444	5.791	9,4	+6,4	+23,6
P. en Q.	Particuliere huishoudens met werknemers; extraterritoriale organisaties en lichamen	23	0,04	11	14	18	0,03	+30,8	-21,7
	Totaal	51.326	100,0	48.708	58.427	61.402	100,0	+5,1	+19,6

Bron: FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

In vergelijking met 2004 en met 2000 is de rangschikking van de meest representatieve sectoren (K, G, F, H en O) in 2005 ongewijzigd gebleven. De sectoren K en G zijn samen nog altijd goed voor ongeveer 50% van alle oprichtingen.

In haast alle bedrijfstakken wordt in 2005 een toename van het aantal starters vastgesteld. De stijging is evenwel minder uitgesproken dan in 2004, behalve in de sector vervoer, opslag en communicatie (I) waar het aantal nieuwe ondernemingen gegroeid is met 27,4% of met 655 eenheden. In de industrie (D), in de horeca (H) en in de sectoren gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening (N) en financiële instellingen (J) is het aantal nieuwe ondernemingen licht gedaald tegenover het recordjaar 2004.

IV.1.1.2 Startende zelfstandigen

Tabel IV.2: Startende zelfstandigen (1) en helpers

	2000	2002	2004	2005	Δ 2005/2004 (%)	Δ 2005/2000 (%)
Zelfstandigen	51.168	46.784	56.739	60.930	+7,4	+19,1
Help(st)ers	2.939	2.538	3.499	5.479	+56,6	+86,4
Totaal	54.107	49.322	60.238	66.409	+10,2	+22,7

Bron: RSVZ.

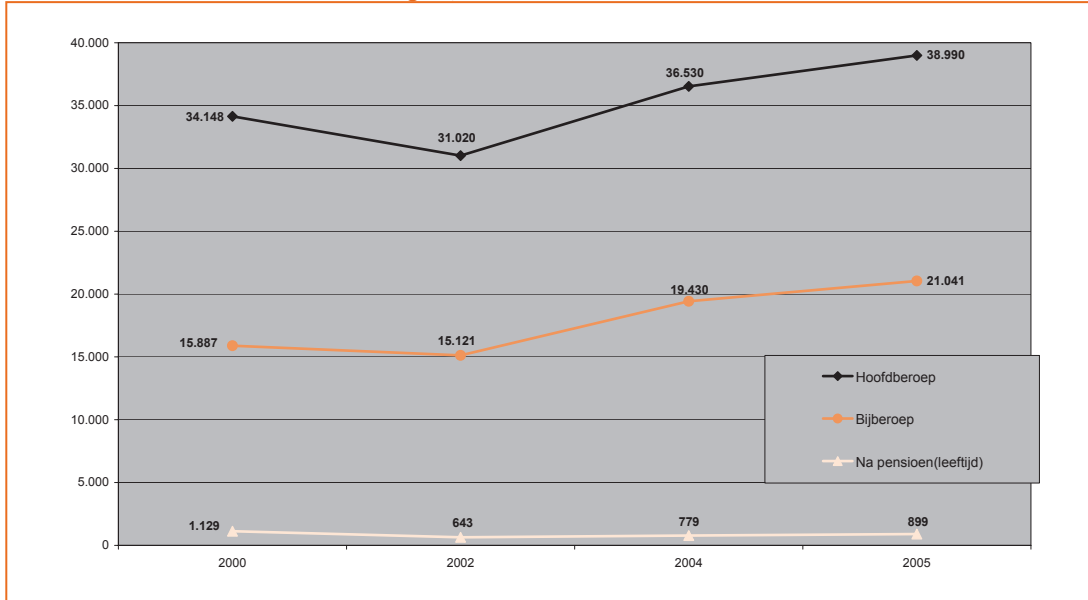
(1) Zelfstandigen = hoofdberoep + bijberoep + actief na pensioen(leeftijd).

In 2005 worden 60.930 startende zelfstandigen geteld en 5.479 startende helpers. Na een forse toename van het aantal starters in 2004 met 20,5% tegenover 2003, steeg ook het aantal startende zelfstandigen in 2005 opnieuw met 7,4% of met 4.191. Men stelt vast dat het starterspercentage iets hoger ligt bij de zelfstandigen dan bij de BTW-plichtige ondernemingen. 2005 is het jaar met het meeste aantal startende zelfstandigen.

Over de beschouwde periode evolueren de zelfstandigen gelijklopend met de BTW-plichtige ondernemingen.

De toename van het aantal beginnende helpers de laatste jaren is voornamelijk te wijten aan de meewerkende echtgenoten die op 1 januari 2003 als helper tot het sociaal statuut moesten toetreden.

Grafiek IV.1: Startende zelfstandigen, naar aard van de activiteit

Bron: RSVZ.

De stijgende tendens van de totale populatie starters wordt waargenomen in al de categorieën van zelfstandigen. In vergelijking met 2004 is in 2005 het aantal startende zelfstandigen in hoofdberoep toegenomen met 2.460 of 6,7%, in bijberoep met 1.611 of 8,3% en actief na pensioen(leeftijd) met 120 of 15,4%.

Ten opzichte van 2000 is het aantal starters in bijberoep veel sterker toegenomen dan het aantal starters in hoofdberoep, waardoor het relatieve aandeel van de hoofdberoepers in het totaal afneemt.

IV.1.2 Stopzettingen

IV.1.2.1 Schrappingen van BTW-plichtige ondernemingen

Ten opzichte van 2004 is het aantal stopzettingen in 2005 gedaald met 1.744 eenheden of met 3,6%. Dit terwijl de oprichtingen in 2005 verder zijn toegenomen met 5,1%. Van de totale beschouwde periode is 2005 het jaar met het minste aantal stopzettingen.

In 2000 werden er 53.394 ondernemingen geschrapt. In 2005 bedroeg dit aantal nog 46.393, wat neerkomt op een daling met 7.001 eenheden of met 13,1%.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel IV.3: Geschrapte ondernemingen per sector

NACE-activiteitstakken	2000	Aandeel 2000 (%)	2002	2004	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/2004 (%)	Δ 2005/2000 (%)
A. Landbouw, jacht en bosbouw	3.942	7,4	3.504	3.565	3.499	7,5	-1,9	-11,2
B. Visserij	18	0,03	12	17	14	0,03	-17,6	-22,2
C. Winning van delfstoffen	9	0,02	19	16	13	0,03	-18,8	+44,4
D. Industrie	3.218	6,0	2.863	2.738	2.765	6,0	+1,0	-14,1
E. Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	16	0,03	21	18	18	0,04	+0,0	+12,5
F. Bouwnijverheid	5.867	11,0	5.271	5.289	5.155	11,1	-2,5	-12,1
G. Groot- en kleinhandel; reparatie van auto's en huishoudelijke artikelen	17.218	32,2	15.212	14.420	13.512	29,1	-6,3	-21,5
H. Hotels en restaurants	6.195	11,6	5.307	5.502	5.389	11,6	-2,1	-13,0
I. Vervoer, opslag en communicatie	2.106	3,9	2.123	2.080	1.954	4,2	-6,1	-7,2
J. Financiële instellingen	262	0,5	239	218	223	0,5	+2,3	-14,9
K. Onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven	9.842	18,4	9.558	9.554	9.297	20,0	-2,7	-5,5
L. Openbaar bestuur	22	0,04	18	16	11	0,02	-31,3	-50,0
M. Onderwijs	212	0,4	212	259	214	0,5	-17,4	+0,9
N. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	442	0,8	435	509	509	1,1	+0,0	+15,2
O. Gemeenschapsvoorzieningen, sociaal-culturele en persoonlijke diensten	3.994	7,5	3.805	3.919	3.809	8,2	-2,8	-4,6
P. en Q. Particuliere huishoudens met werknemers; extraterritoriale organisaties en lichamen	31	0,06	26	17	11	0,02	-35,3	-64,5
Totaal	53.394	100,0	48.625	48.137	46.393	100,0	-3,6	-13,1

Bron: FOD Economie.

Ook bij de stopzettingen is de rangschikking van de meest representatieve sectoren (G, K,H,F en O) in 2005 dezelfde gebleven als in 2004. Eveneens zijn de sectoren G en K samen nog altijd goed voor ongeveer de helft van het aantal schrappingen. De vermindering van het aantal stopzettingen in 2005 zet zich door in alle bedrijfstakken, behalve in de industrie (D) en in de sector van de financiële instellingen (J) waar het aantal schrappingen tegenover 2004 licht is toegenomen.

De sectoren met het grootste aantal stopzettingen zijn ook die met het grootste aantal oprichtingen. Het relatieve aandeel van elke sector in deze twee categorieën varieert echter. Zo is de sector K goed voor 25,5% van de oprichtingen en slechts voor 20% van de stopzettingen, terwijl het relatieve aandeel van de sector G in de stopzettingen hoger ligt dan haar aandeel in de oprichtingen. Ten opzichte van 2000 is het relatieve aandeel van de sector G in de stopzettingen wel gevoelig gedaald, van 32,2% naar 29,1%. Daarentegen is het aandeel van de sector K in de stopzettingen toegenomen, van 18,4% in 2000 naar 20,0% in 2005.

IV.1.2.2 Stopzettingen van zelfstandigen

Tabel IV.4: Stopzettingen van zelfstandigen (1) en helpers

	2000	2002	2004	2005	Δ 2005/2004 (%)	Δ 2005/2000 (%)
Zelfstandigen	29.156	29.645	26.750	30.615	+14,4	+5,0
Help(st)ers	1.447	1.461	1.392	2.185	+57,0	+51,0
Totaal	30.603	31.106	28.142	32.800	+16,6	+7,2

Bron: RSVZ.

(1) Zelfstandigen= hoofdberoep + bijberoep + actief na pensioen(leeftijd).

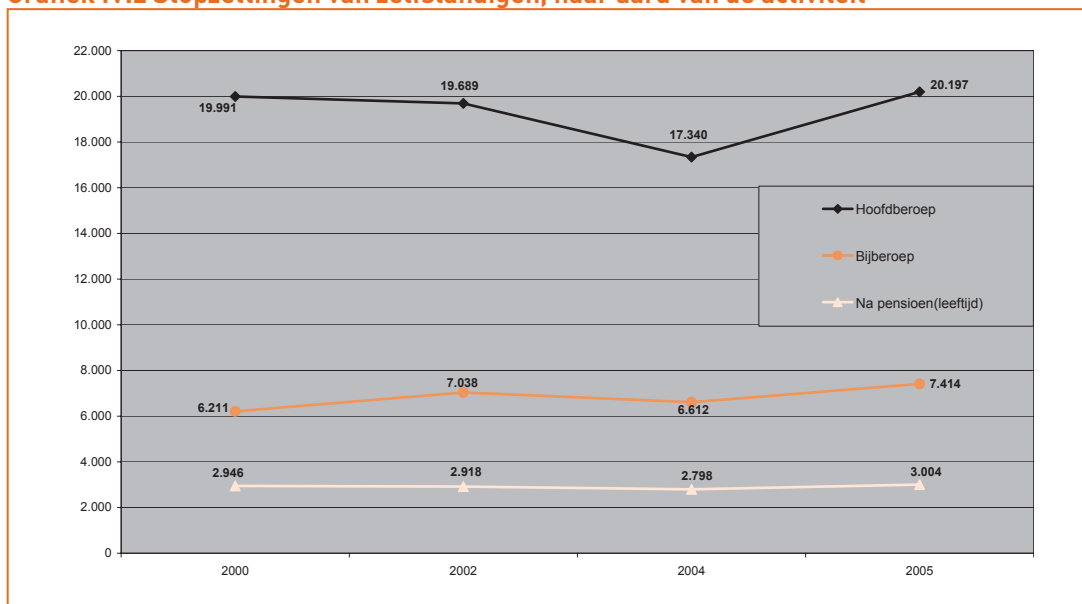
In tegenstelling tot het aantal schrappingen van BTW-plichtige ondernemingen, neemt het aantal stopzettingen van zelfstandigen in 2005 opnieuw toe.

In 2005 werden er 30.615 stopzettingen van zelfstandigen geteld. In vergelijking met 2004 is dit een stijging met 14,4% of met 3.865. Het aantal stopzettingen neemt hiermee zelfs sterker toe dan het aantal starters (+7,4%).

Van de beschouwde periode is 2005 het jaar met het meeste aantal startende zelfstandigen, maar ook met het grootste aantal stopzettingen van zelfstandigen.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek IV.2 Stopzettingen van zelfstandigen, naar aard van de activiteit

Bron: RSVZ.

Net als bij de starters wordt de toename van het aantal stopzettingen in 2005 waargenomen bij zowel de stopzettingen in hoofdberoep, in bijberoep als bij die na pensioen(leeftijd). In alle drie de beroepscategorieën blijkt 2005 tevens het hoogste aantal stopzettingen te hebben van de voorbije vijf jaar.

Ten opzichte van 2004 steeg het aantal stopzettingen in 2005 met 2.857 of 16,5% in hoofdberoep en met 802 of 12,1% in bijberoep.

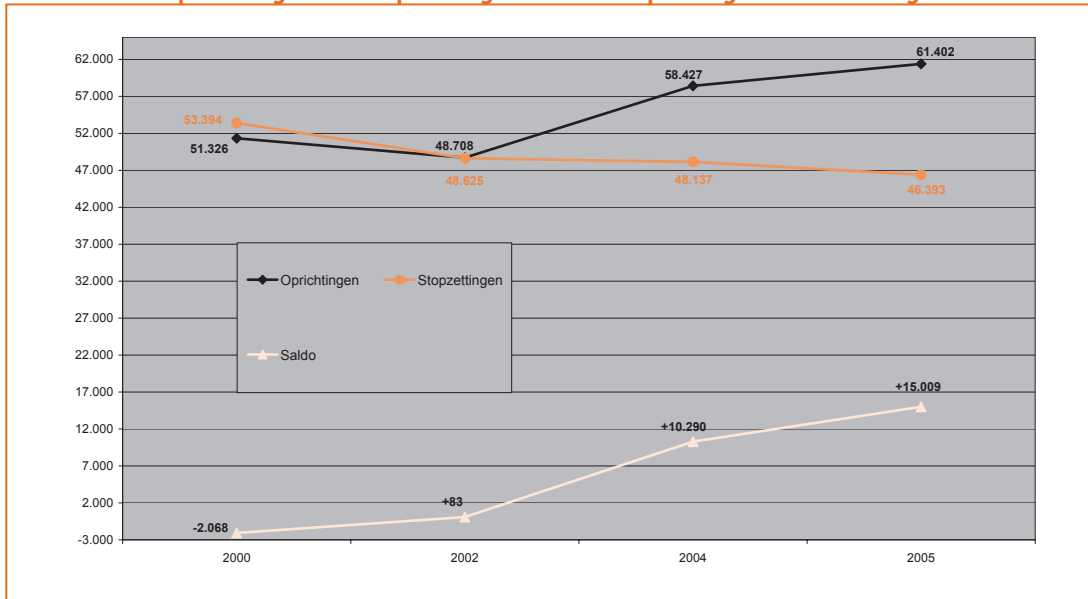
Van het totaal aantal stopzettingen in 2000 deed 68,6% zich voor in hoofdberoep, 21,3% in bijberoep en 10,1% na pensioen(leeftijd). In 2005 bedragen deze percentages respectievelijk 66,0%, 24,2% en 9,8%. Over de periode 2000-2005 neemt het relatieve aandeel van de stopzettingen in bijberoep toe en in hoofdberoep af. De stijging in bijberoep kan het gevolg zijn van een steeds groter wordend aantal starters in bijberoep, die hun activiteit in bijkomende bezigheid misschien maar voor korte periode uitoefenen.

IV.1.3 Nettodynamiek van het ondernemerschap

Door het verloop van de starters en stopzettingen van ondernemingen naast elkaar te plaatsen wordt het saldo "oprichtingen-stopzettingen" zichtbaar en kan de nettodynamiek van het ondernemerschap aangetoond worden.

IV.1.3.1 Nettodynamiek van de BTW-plichtige ondernemingen

Grafiek IV.3: Oprichtingen en stopzettingen van BTW-plichtige ondernemingen

Bron: FOD Economie.

Zowel het aantal oprichtingen als het aantal stopzettingen van BTW-plichtige ondernemingen evolueert in positieve zin.

Vanaf 2004 stijgt het aantal oprichtingen sterk boven het aantal stopzettingen uit. In 2004 was dit het gevolg van een sterke toename van het aantal oprichtingen. In 2005 wordt het positief saldo van 15.009 ondernemingen veroorzaakt door zowel een verdere stijging van de oprichtingen met 5,1% als door een afname van het aantal stopzettingen, met 3,6%.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel IV.5: Saldo oprichtingen-schrappingen per bedrijfstak

NACE-activiteitstakken		2000	2002	2004	2005
A.	Landbouw, jacht en bosbouw	-1.453	-990	-500	-152
B.	Visserij	-5	-3	-2	3
C.	Winning van delfstoffen	6	-6	-7	1
D.	Industrie	-650	-593	517	474
E.	Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	11	15	14	11
F.	Bouwnijverheid	-14	203	1.741	2.442
G.	Groot- en kleinhandel; reparatie van auto's en huishoudelijke artikelen	-4.826	-3.725	-403	1.112
H.	Hotels en restaurants	-907	-146	769	723
I.	Vervoer, opslag en communicatie	268	92	307	1.088
J.	Financiële instellingen	86	43	83	73
K.	Onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven	4.235	3.874	5.527	6.365
L.	Openbaar bestuur	6	30	10	97
M.	Onderwijs	148	159	208	294
N.	Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	342	309	504	489
O.	Gemeenschapsvoorzieningen, sociaal-culturele en persoonlijke diensten	693	836	1.525	1.982
P.en Q.	Particuliere huishoudens met werknemers; extraterritoriale organisaties en lichamen	-8	-15	-3	7
	Totaal	-2.068	83	10.290	15.009

Bron: FOD Economie.

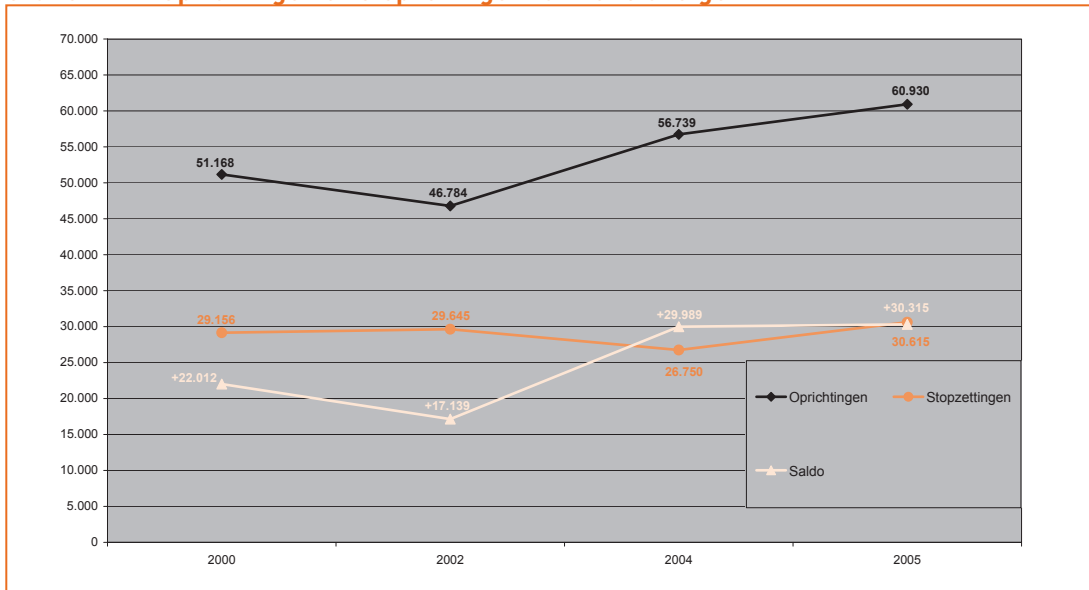
In de meeste sectoren vertoont het saldo "oprichtingen-schrappingen" een opwaartse trend.

In vergelijking met 2004 neemt het saldo in 2005 onder andere verder toe in de sectoren G, K, F en I en O. Het verloop in de sectoren K, F, I en O is vooral het resultaat van een sterke stijging van de oprichtingen. Enkel in de sector G neemt het aantal stopzettingen sterker af dan dat het aantal oprichtingen toeneemt.

Daarentegen is het saldo in 2005 bijvoorbeeld licht achteruitgegaan in de industrie (D), de horeca-sector (H) en in de sector gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening (N).

IV.1.3.2 Nettodynamiek van de zelfstandigen

Grafiek IV.4: Oprichtingen en stopzettingen van zelfstandigen

Bron: RSVZ.

Het aantal schrappingen van zelfstandigen bedraagt in 2005 ongeveer de helft van het aantal stopzettingen van BTW-plichtige ondernemingen.

In tegenstelling tot de situatie bij de BTW-plichtige ondernemingen evolueren enkel de startende zelfstandigen in 2005 verder in positieve zin. Het positieve saldo in 2005 van 30.315 is de resultante van een verdere toename van het aantal oprichtingen met 4.191 en van een toename van het aantal stopzettingen met 3.865.

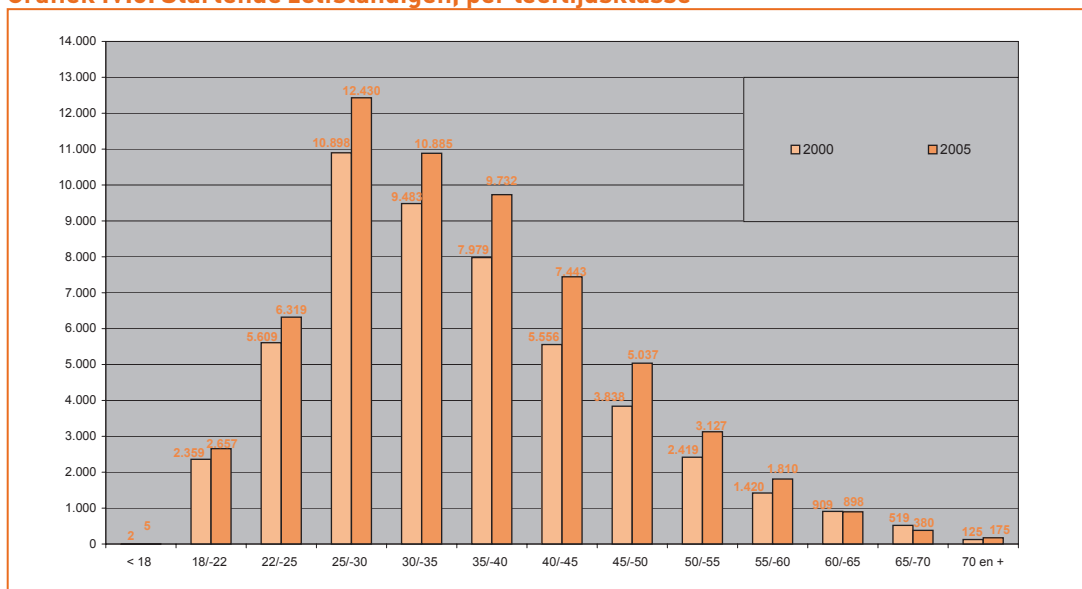
IV.1.4 Leeftijdsstructuur van de zelfstandigen

IV.1.4.1 Starters

Via de analyse van de leeftijd van de zelfstandigen kan een beeld geschetst worden van het profiel van de zelfstandige ondernemer. De leeftijd van beginnende zelfstandigen kan een bepalende factor zijn in de levensduur van de onderneming.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek IV.5: Startende zelfstandigen, per leeftijdsklasse

Bron: RSVZ.

In 2005 is één van de vijf startende zelfstandigen tussen de 25 en 30 jaar en 54,3% tussen de 25 en 40 jaar.

In vergelijking met 2000 worden er in 2005 vooral meer starters teruggevonden in de oudere leeftijdsklassen. Deze tendens wordt waargenomen zowel in de categorie hoofdberoep, als in de categorie bijberoep. Vijf jaar geleden was 71% van de starters jonger dan 40. Vandaag is dit percentage teruggelopen tot 69%. Vooral de starters van middelbare leeftijd (40 tot 60 jarigen) hebben hun aandeel versterkt.

Tabel IV.6: Startende zelfstandigen in hoofdberoep per leeftijdsklasse

Leeftijds-klasse	2000	Aandeel 2000 (%)	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/2000 (%)
< 18	2	0,01	5	0,01	+150,0
18 / -22	1.965	5,8	2.150	5,5	+9,4
22 / -25	4.233	12,4	4.533	11,6	+7,1
25 / -30	7.304	21,4	7.634	19,6	+4,5
30 / -35	6.149	18,0	6.734	17,3	+9,5
35 / -40	5.229	15,3	6.125	15,7	+17,1
40 / -45	3.647	10,7	4.825	12,4	+32,3
45 / -50	2.610	7,7	3.305	8,5	+26,6
50 / -55	1.650	4,8	2.042	5,2	+23,8
55 / -60	985	2,9	1.196	3,1	+21,4
60 / -65	340	1,0	434	1,1	+27,6
65 / -70	0	0,0	0	0,0	
≥ 70	0	0,0	0	0,0	
Totaal	34.114	100,0	38.983	100,0	+14,3

Bron: RSVZ.

De grootste groep startende zelfstandigen in hoofdberoep in 2005 behoort nog altijd tot de leeftijdsklasse van 25 tot 30 jaar. De groep van 30 tot 35 jaar is goed voor 17,3% terwijl de groep van 35 tot 40 jaar goed is voor 15,7%. Vooral het aantal startende 40 tot 45 jarigen is hier in opmars.

De mediaanleeftijd van de starter van een hoofdberoep evolueerde van 31 jaar en 330 dagen (31,9 j) in 2000 naar 32 jaar en 293 dagen (32,8 j) in 2005. Bijgevolg was de mediaanstarter in hoofdberoep in 2000 ongeveer 11 maanden jonger dan deze in 2005. Was in het jaar 2000, de helft van de starters van een bedrijf in hoofdberoep geen 32 jaar oud dan wordt in 2005 een veroudering in deze populatie vastgesteld. Omdat een leeftijdsklasse vijf jaren telt, wordt het aantal personen binnen de klasse gelijkmatig verdeeld over de vijf jaren. Op die basis wordt de mediaanleeftijd berekend.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel IV.7: Startende zelfstandigen in bijberoep per leeftijdsklasse

Leeftijds-klasse	2000	Aandeel 2000 (%)	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/2000 (%)
< 18	0	0,0	0	0,0	
18 / -22	394	2,5	507	2,4	+28,7
22 / -25	1.376	8,7	1.786	8,5	+29,8
25 / -30	3.594	22,6	4.796	22,8	+33,4
30 / -35	3.334	21,0	4.151	19,7	+24,5
35 / -40	2.750	17,3	3.607	17,1	+31,2
40 / -45	1.909	12,0	2.618	12,4	+37,1
45 / -50	1.228	7,7	1.732	8,2	+41,0
50 / -55	769	4,8	1.085	5,2	+41,1
55 / -60	426	2,7	607	2,9	+42,5
60 / -65	103	0,6	149	0,7	+44,7
65 / -70	0	0,0	0	0,0	
≥ 70	0	0,0	0	0,0	
Totaal	15.883	100,0	21.038	100,0	+32,5

Bron: RSVZ.

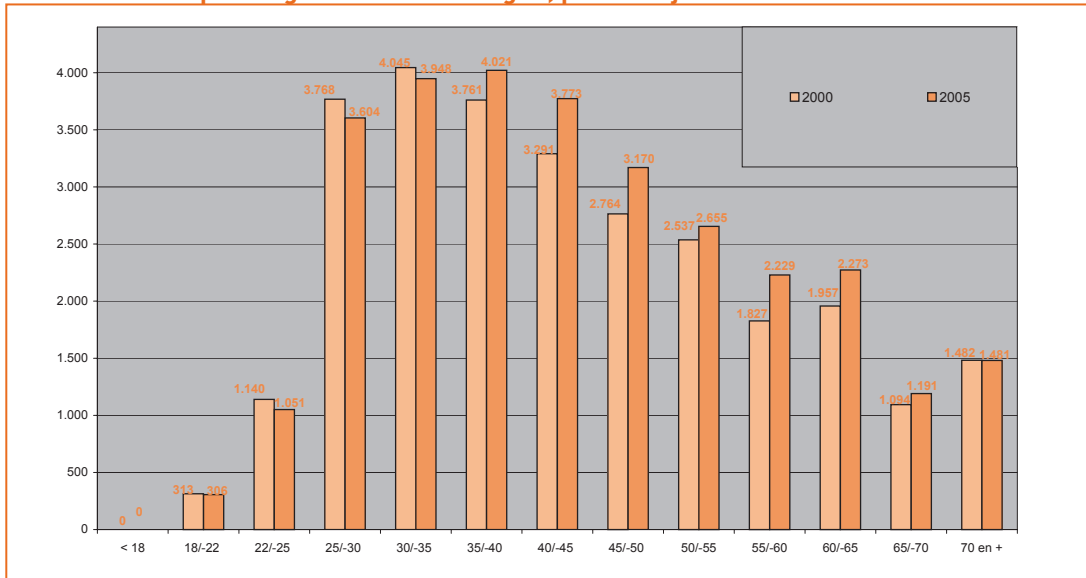
De aanzienlijk stijgende trend van de bijberoepers zet zich door in bijna alle leeftijdsklassen. Ten opzichte van vijf jaar geleden is het aantal starters in alle leeftijdsklassen aangegroeid met rond de 30% of meer, behalve in de leeftijdsgroep van de 30 tot 35 jarigen. Het relatieve aandeel van deze leeftijdsklasse in de totale populatie bijberoepers is teruggelopen van 21 naar 19,7%.

De leeftijdsklassen met het meeste aantal starters in hoofdbezigheid (zie tabel IV.6) zijn dezelfde als die met het grootste aantal starters in bijberoep. In beide categorieën is tevens de rangorde van deze leeftijdsgroepen over de beschouwde periode onveranderd gebleven.

Opvallend is ook hier de sterke toename van het aantal startende 40 plussers. In vergelijking met de hoofdberoepen starten er echter iets minder 18 tot 25 jarigen en iets meer mensen in de leeftijdscategorie van 25 tot 40 jaar in bijberoep.

IV.1.4.2 Stopzettingen

Grafiek IV.6: Stopzettingen van zelfstandigen, per leeftijdsklasse

Bron: RSVZ.

Het grootste aantal stopzettingen van zelfstandigen bevindt zich in de leeftijdscategorie van de 35 tot 40 jarigen (13,5%), van dichtbij gevolgd door de jonge dertigers (13,3%), de prille veertigers (12,7%) en de 25 tot 30 jarigen (12,1%).

In vergelijking met 2000 is in de leeftijdscategorieën jonger dan 35 jaar het aantal stopzettingen licht afgenomen. Ten opzichte van 2000 is de leeftijdscategorie met het grootste aantal stopzettingen verschoven van de klasse 30/-35 naar 35/-40.

Tegenover 2000 is het aantal stopzettingen in het bijzonder in de leeftijdsklassen tussen 40/-50 en ook in de leeftijdsklasse 55/-65 toegenomen. In 2005 hebben bijna 1.000 veertigers meer dan in 2000 een einde gemaakt aan hun zelfstandigenstatuut. Dit fenomeen is ook zichtbaar in de verandering van de mediaanleeftijd.

Over de beschouwde periode groeide het aantal stopzettingen van een zelfstandige activiteit van 27.979 tot 29.702 in 2005. De mediaanbenadering brengt in beeld dat de mediaanleeftijd waarop een zelfstandig ondernemer zijn statuut van zelfstandige stopzet, is verlaet met ruim 14 maanden; van de mediaanleeftijd van 40 jaar en 114 dagen (40,3 j) in 2000 naar 41 jaar en 199 dagen (41,5 j) in 2005.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

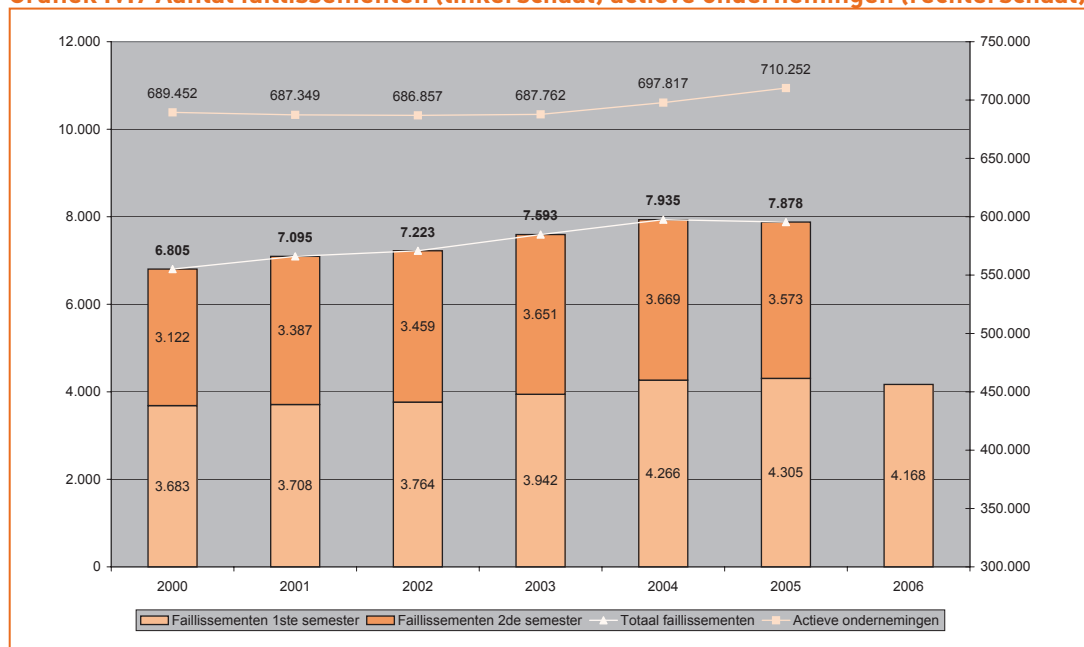
IV.1.5 De faillissementen

De gegevens met betrekking tot de faillissementen komen van de handelsrechtbanken en worden verwerkt door de FOD Economie die ze vervolledigt met de informatie die voortkomt uit het ondernemingsregister (DBRIS). Het gaat o.a. over het adres van de onderneming, haar activiteit, de bedrijfsgrootte en de juridische vorm. Elke dimensie leent zich tot een analyse van het aantal faillissementen en wordt vervolgens besproken. De statistieken over de faillissementen zullen ook in verband gebracht worden met het aantal stopzettingen van ondernemingen enerzijds en met het totale aantal actieve ondernemingen anderzijds, om beter hun invloed op de economie te kunnen inschatten.

IV.1.5.1 Algemene evolutie van de faillissementen

In 2005 werden in België 7.878 ondernemingen failliet verklaard, m.a.w. 0,7% minder dan het voorgaande jaar. De partiële gegevens die reeds beschikbaar zijn voor 2006 schijnen de dalende tendens te bevestigen, met 4.168 geregistreerde faillissementen tijdens het eerste semester tegenover 4.266 en 4.305 eenheden voor het eerste semester van respectievelijk 2004 en 2005. Grafiek IV.7 toont echter dat voor de hele periode, het aantal faillissementen aanzienlijk verhoogd is t.o.v. het jaar 2000.

Grafiek IV.7 Aantal faillissementen (linkerschaal) actieve ondernemingen (rechterschaal)

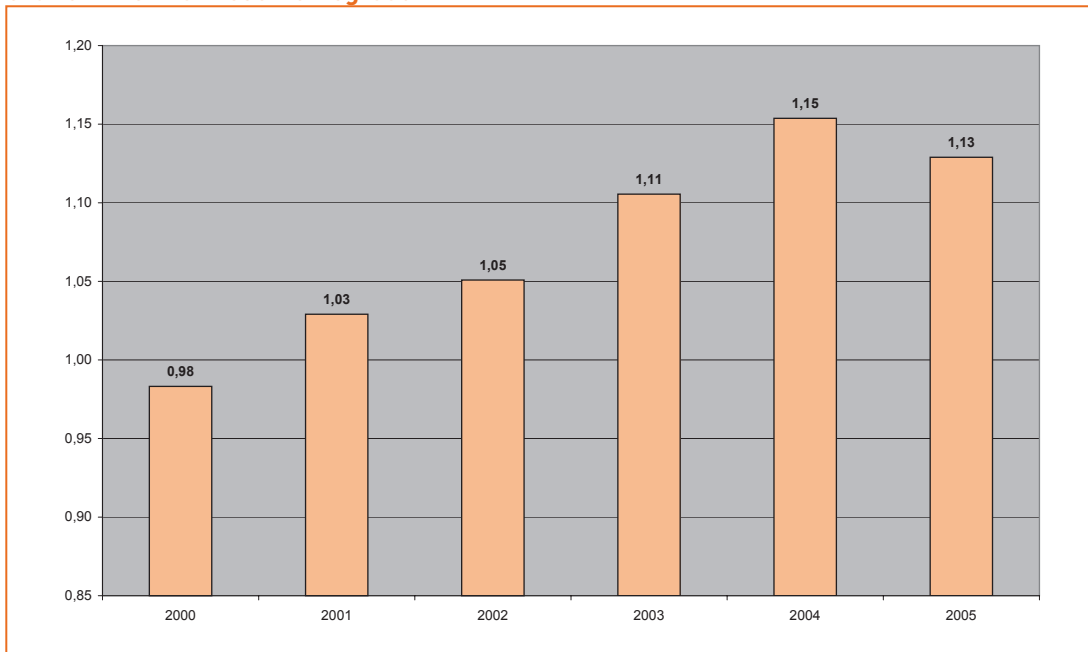

Bron: FOD Economie.

Als men enkel de statistieken over de faillissementen bekijkt, levert ons dat geen echte indicatie over de economische activiteit. Het is nodig om de cijfers met elkaar in verband te brengen, namelijk met het huidige aantal ondernemingen en met de vroegere en de recent opgerichte ondernemingen, om er relevante informatie uit te kunnen halen. In grafiek IV.7 zien we ook het aantal actieve ondernemingen, dat globaal in aantal is afgenomen tussen 2000 en 2002 om nadien weer een herstel te kennen, vooral tussen 2004 en 2005. Als men de twee gegevens samenbrengt kan men de evaluatie maken van het aantal faillissementen over het totale ondernemingsbestand.

De evolutie van de **faillissementsgraad**, die wordt berekend als de verhouding tussen het aantal faillissementen van een jaar t en het bestand van bestaande ondernemingen in $t-1$, wordt voorgesteld op grafiek IV.8. We stellen vast dat in 2000 minder dan 1% van de Belgische ondernemingen failliet ging. Dit aandeel nam nadien steeds toe en bedroeg 1,15% in 2004. Tijdens het laatste jaar kende het faillissementspercentage een lichte daling; dit weerspiegelt de vermindering van het aantal faillissementen in 2005, wat moet gezien worden in combinatie met de stijging van het aantal actieve ondernemingen. De complete cijfers voor 2006 zullen het mogelijk maken om te onderzoeken of deze tendens zich bevestigt.

Grafiek IV.8 : Faillissementsgraad

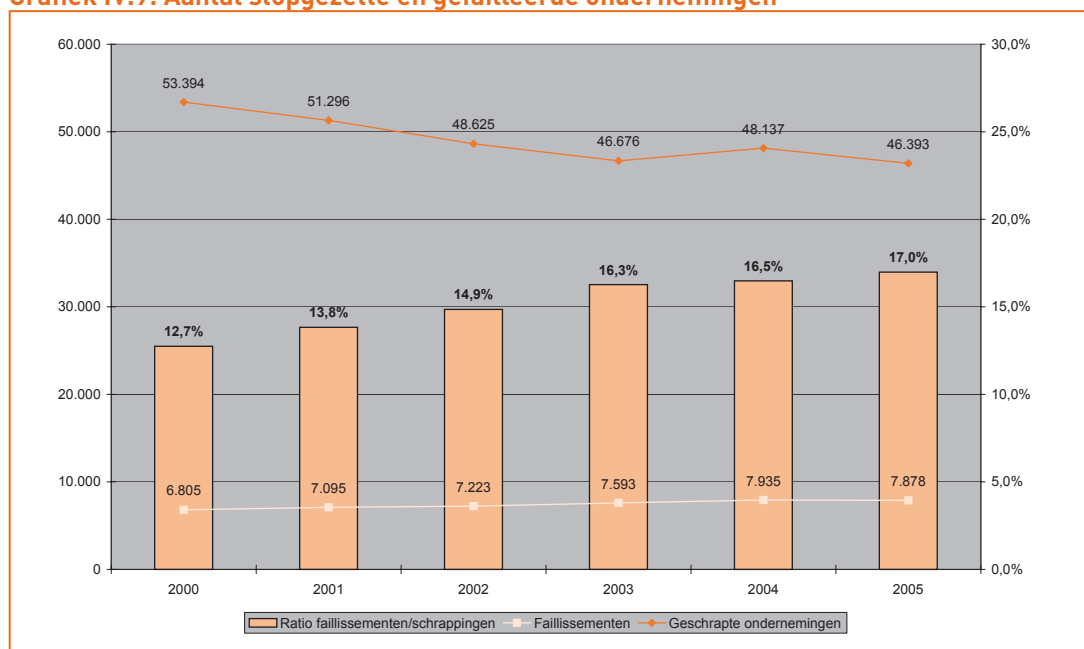

Bron: FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

We kunnen de analyse van de gegevens over de faillissementen nog verder nuanceren als we ze vergelijken met het totale aantal BTW-plichtige ondernemingen dat is verdwenen tussen 2000 en 2005. De curve in grafiek IV.9 schetst een evolutie van alle **stopzettingen van activiteit** die tijdens dezelfde periode werden geregistreerd. In 2005 bedroeg dit 46.393 eenheden. In datzelfde jaar waren er 7.878 faillissementen, dus slechts 17,0% van het totale aantal stopzettingen. Dit aandeel is evenwel flink gestegen tijdens de bestudeerde periode (12,7% in 2000) vermits het aantal faillissementen over het algemeen gestegen is, terwijl het aantal stopzettingen is vermindert.

Grafiek IV.9: Aantal stopgezette en gefailleerde ondernemingen

Bron: FOD Economie.

In vergelijking tot het aantal ondernemingen dat elk jaar verdwijnt, lijkt het aantal faillissementen eigenlijk relatief weinig belangrijk. Het faillissement is niet de belangrijkste uitweg voor het beëindigen van de bedrijfsactiviteit. Maar de dalende trend van stopzettingen tijdens de periode 2000-2005, in combinatie met het stijgende aantal faillissementen, geeft misschien blijk van een nieuwe bedrijfsattitude, die tot uiting komt in een constant stijgende ratio faillissementen/stopzettingen sinds 2000.

IV.1.5.2 De faillissementen per bedrijfstak

Het **aantal faillissementen** concentreert zich vooral in enkele sectoren. In tabel IV.8 ziet men inderdaad dat, over de gehele periode, slechts vijf sectoren samen meer dan 80% van de gefailleerde ondernemingen leveren. In 2005 zijn dat, volgens orde van belangrijkheid, de handel (29,5%), de horeca (17,7%), de vastgoedsector en de diensten aan ondernemingen (14,1%), de bouwsector (13,6%) en ten slotte de nijverheid (7,1%).

In termen van evolutie stelt men belangrijke verschillen vast in functie van de sectoren en de jaren. De vastgoedsector en de dienstverlening aan bedrijven heeft een gevoelige stijging gekend van de faillissementen in 2001 en in mindere mate in 2003 en 2004. In de horeca is het aantal faillissementen, na een belangrijke stijging in 2003, tijdens de twee laatste jaren blijven toenemen. Het aandeel van deze twee sectoren in het totale aantal faillissementen is dus over dezelfde periode toegenomen, wat niet het geval was voor de handel. In deze bedrijfstak zijn de faillissementen in 2005 inderdaad op hetzelfde niveau gebleven t.o.v. 2000, weliswaar met een piek in 2004. De situatie in de bouwnijverheid is langzamerhand verslechterd vermits een groeiend aantal ondernemingen failliet zijn gegaan. Uiteindelijk, met betrekking tot de nijverheid, krijgt men na de sterke daling van 2005 opnieuw het niveau van het jaar 2000.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel IV.8: Verdeling van de faillissementen per bedrijfstak

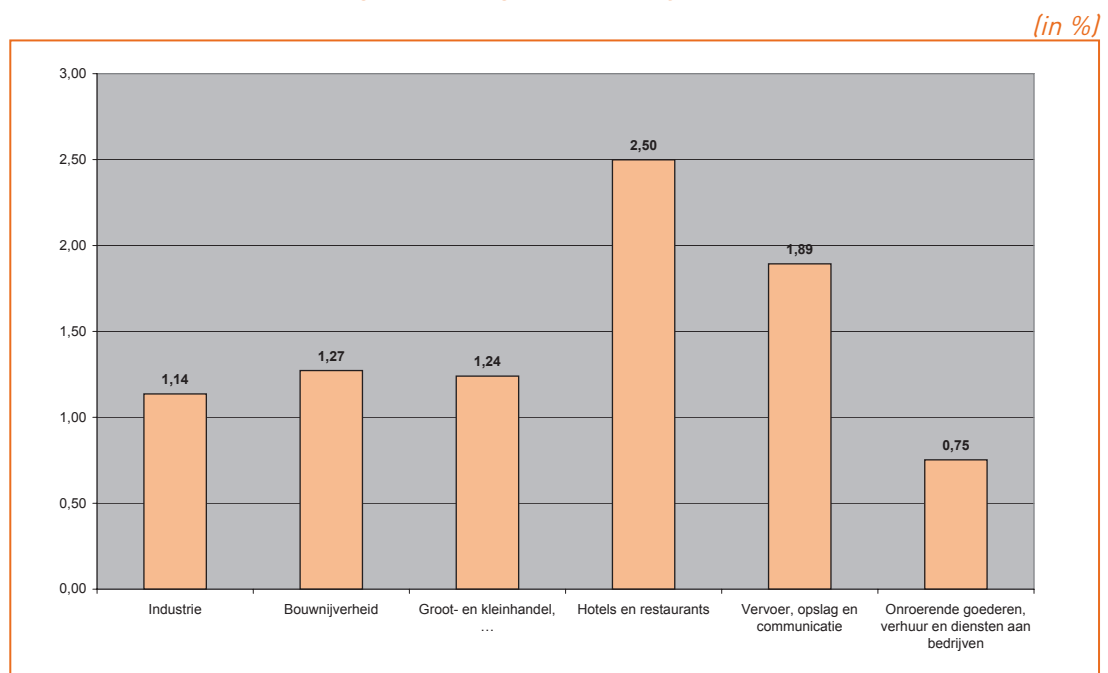
NACE-BEL bedrijfstakken		2000	2004	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/ 2004 (%)
A.	Landbouw, jacht en bosbouw	82	111	115	1,5	3,6
B.	Visserij	5	7	7	0,1	0,0
C.	Winning van delfstoffen	1	1	2	0,0	100,0
D.	Industrie	587	588	559	7,1	-4,9
E.	Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	0	0	0	0,0	0,0
F.	Bouwnijverheid	868	1.031	1.068	13,6	3,6
G.	Groot- en kleinhandel ; reparatie van auto's en huishoudelijke artikelen	2.364	2.472	2.323	29,5	-6,0
H.	Hotels en restaurants	1.169	1.327	1.393	17,7	5,0
I.	Vervoer, opslag en communicatie	385	496	475	6,0	-4,2
J.	Financiële instellingen	46	52	47	0,6	-9,6
K.	Onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven	782	1.113	1.111	14,1	-0,2
L.	Openbaar bestuur	0	0	0	0,0	0,0
M.	Onderwijs	6	7	8	0,1	14,3
N.	Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	31	25	27	0,3	8,0
O.	Gemeenschapsvoorzieningen, sociaal-culturele en persoonlijke diensten	223	297	292	3,7	-1,7
P.	Particuliere huishoudens met werknemers	1	0	0	0,0	0,0
	Onbekend	255	408	451	5,7	10,5
Totaal		6.805	7.935	7.878	100,0	-0,7

Bron: FOD Economie.

Vanuit het oogpunt van de **faillissementsgraad** verandert de relatieve positie van de bedrijfstakken. De horeca maakt zich los van de rest en bereikt 2,5% in 2005, terwijl de handel en de bouwsector de helft minder halen, respectievelijk 1,24 en 1,27%. Een andere sector, het vervoer en de communicatie, onderscheidt zich eveneens met een

relatief hoge faillissementsgraad, bijna 2% in de laatste jaren. Het faillissementsrisico voor de ondernemingen ligt hoger of lager al naargelang de sector waartoe men behoort.

Grafiek IV.10: Faillissementsgraad in de grootste bedrijfstakken in 2005

Bron: FOD Economie.

IV.1.5.3 De faillissementen naar bedrijfsgrootte

Het blijkt duidelijk uit tabel IV.9 dat het grootste deel van de **faillissementen** voor rekening komt van de hele kleine ondernemingen. Meer bepaald de ondernemingen die minder dan 10 werknemers tellen. Zij totaliseren in 2005 bijna 94% van de gevallen. Daarin vertegenwoordigen de ondernemingen met 1 tot 4 werknemers meer dan de helft van het totaal, gevolgd door de ondernemingen die geen enkele werknemer hebben en die goed zijn voor meer dan een derde van de faillissementen.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

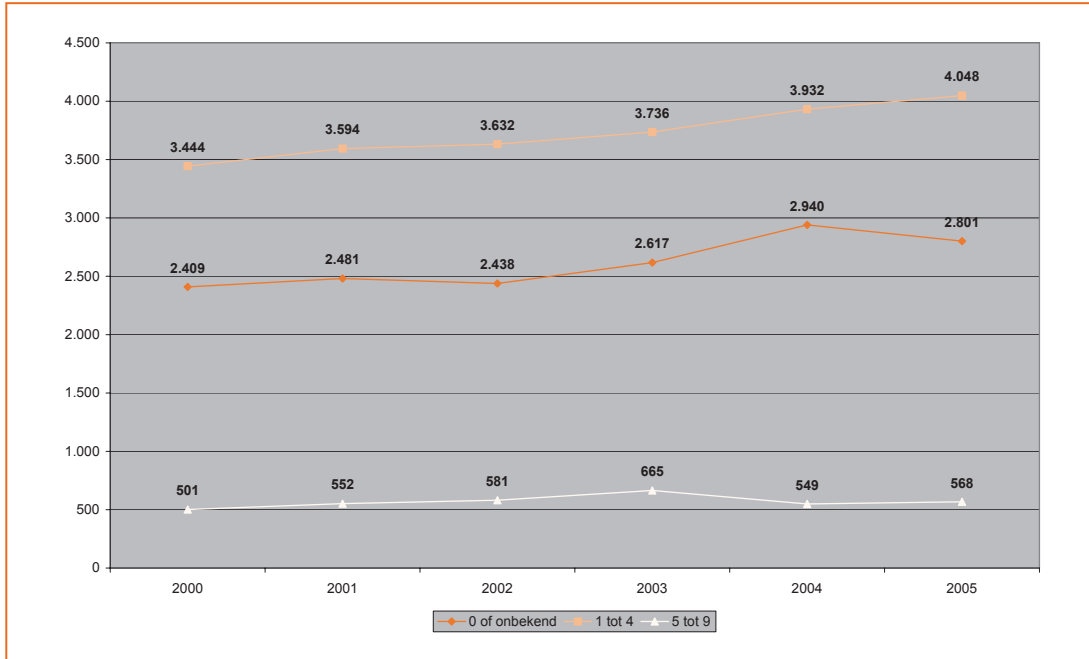
Tabel IV.9: Verdeling van faillissementen naar bedrijfsgrootte

Grootteklasse	2000	2004	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/2004 (%)
0 of onbekend	2.409	2.940	2.801	35,6	-4,7
1 tot 4	3.444	3.932	4.048	51,4	3,0
5 tot 9	501	549	568	7,2	3,5
10 tot 19	281	302	303	3,8	0,3
20 tot 49	130	163	121	1,5	-25,8
50 tot 99	27	33	29	0,4	-12,1
100 en +	13	16	8	0,1	-50,0
Totaal	6.805	7.935	7.878	100,0	-0,7

Bron: FOD Economie.

Wanneer we de evolutie van de faillissementen in de categorie van ondernemingen van minder dan 10 personen analyseren, stellen we vast dat de ondernemingen, die 1 tot 4 werknemers tewerkstellen, de sterkste stijging kennen over de periode. Dit vertaalt zich in meer dan 600 bijkomende gevallen in 2005 t.o.v. 2000, ofwel een stijging met 17,5%. Groeide het aantal faillissementen van individuele ondernemingen zonder tewerkstelling tot 2.940 in 2004, dan treedt vanaf 2005 een daling op. Voor de ondernemingen met 5 tot 9 werknemers piekte het aantal faillissementen in 2003 tot 665 eenheden, m.a.w. 33% meer dan in 2000 en 17% meer dan in 2005.

Grafiek IV.11: Evolutie van de faillissementen bij de ondernemingen met minder dan 10 werknemers

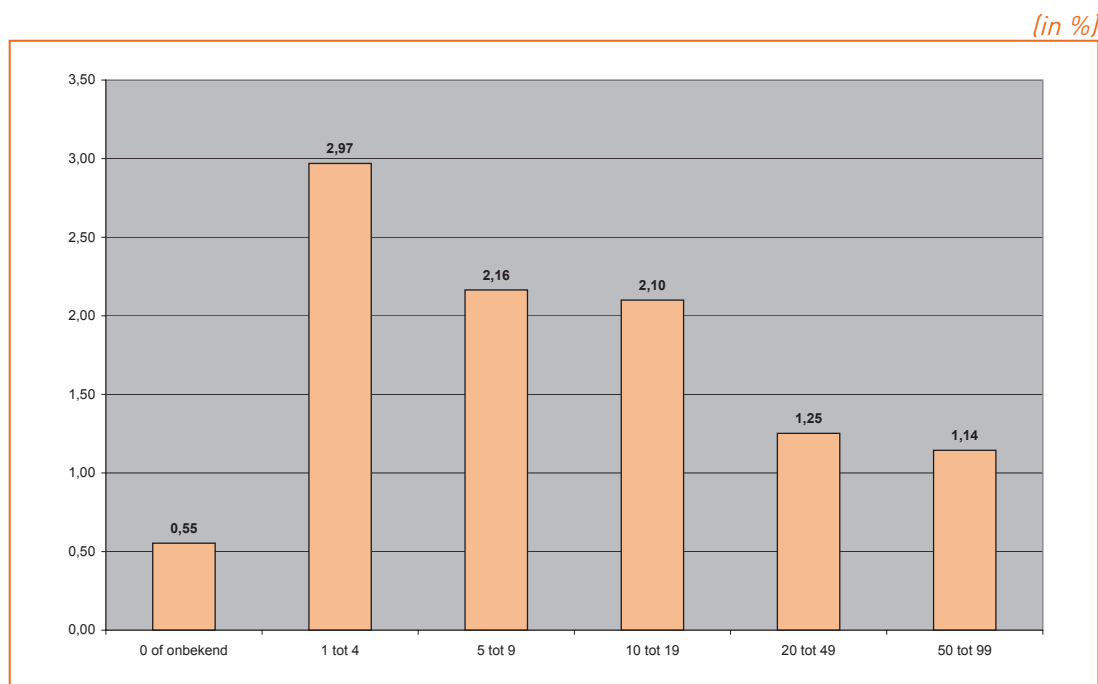

Bron: FOD Economie.

Naast de toename van het aantal faillissementen in de categorie van 1 tot 4 werknemers, stelt men in dezelfde groep een vermindering van het aantal ondernemingen vast. Dit impliceert dat de **faillissementsgraad** is toegenomen en 2,97% bereikte in 2005, m.a.w. het hoogste percentage, gevolgd door de categorie 5-9 (2,16%). De ondernemingen met 10 tot 19 werknemers, die slechts 3,8% van het totale aantal gefailleerden vertegenwoordigden in 2005, vertonen nochtans een relatief hoog percentage, 2,10%. De faillissementsgraad in de groep zonder werknemers ligt met slechts 0,55% in 2005 beduidend lager, wetende dat deze groep meer dan 35% van de faillissementen voor dat jaar voor zich nam. M.a.w. het grote aantal faillissementen die wij, in absolute cijfers, waarnemen bij de individuele ondernemers zonder tewerkstelling, moet gezien worden in verhouding tot het belang van hun aandeel in het totale aantal actieve ondernemingen. Dit neemt niet weg dat deze groep uiteindelijk een groter risico loopt om failliet te worden verklaard.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek IV.12: Faillissementsgraad bij de ondernemingen met minder dan 100 werknemers in 2005

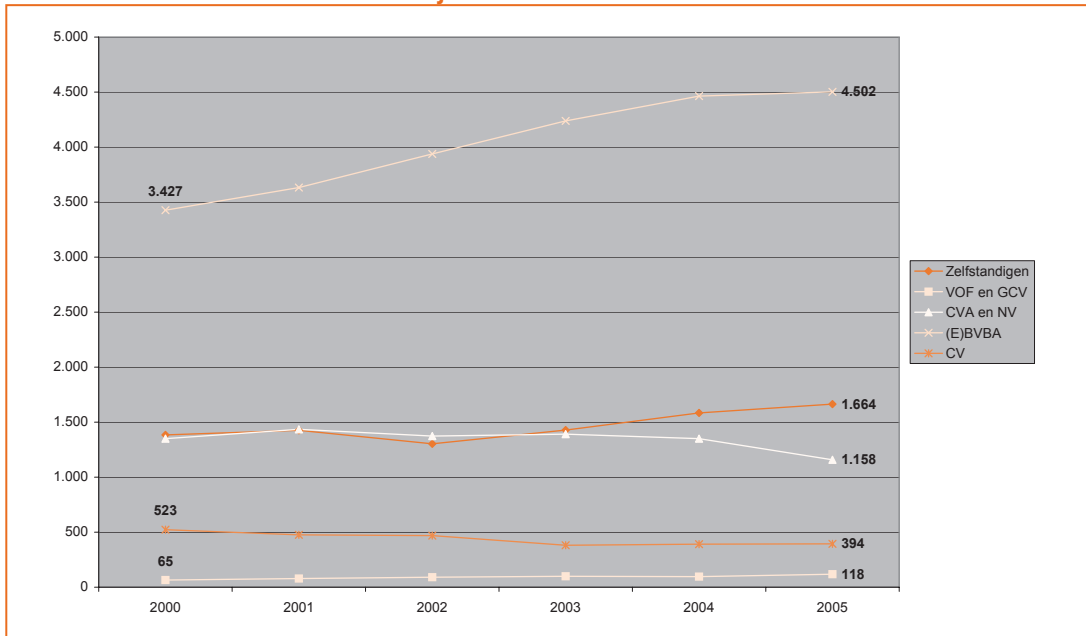
Bron: FOD Economie.

Omdat ondernemingen met een kleine tewerkstelling van 1 tot 9 personen aan een opvallend hoge risicograad op faillissement bloot staan, moet de faillissementspreventie meer georiënteerd worden op deze kleine ondernemingen.

IV.1.5.4 De faillissementen naar de juridische vorm

In grafiek IV.13 stellen we vast dat de besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid (BVBA) – die ook de EVBA omvatten (eenmansvennootschappen) – niet enkel het meeste faillissementen genereren maar ook een gevoelige verhoging hebben gekend van het aantal faillissementen tussen 2000 en 2005. Deze ondernemingen zijn ook verantwoordelijk voor de quasi-totaliteit van de stijging van het aantal faillissementen tijdens dezelfde periode. Met 4.502 gevallen vertegenwoordigden de (E)BVBA in 2005 meer dan 57% van het aantal gefailleerde ondernemingen. Voor dat zelfde jaar volgen nadien de zelfstandigen als natuurlijke persoon met 1.664 gevallen (of 21,1% van het totaal) met een stijging sinds 2003. De commanditaire vennootschappen op aandelen (CVA) en de naamloze vennootschappen (NV) noteerden een daling over dezelfde periode en telden 1.158 faillissementen in 2005 (of 14,7% van het totaal).

Grafiek IV.13: Faillissementen naar juridische vorm

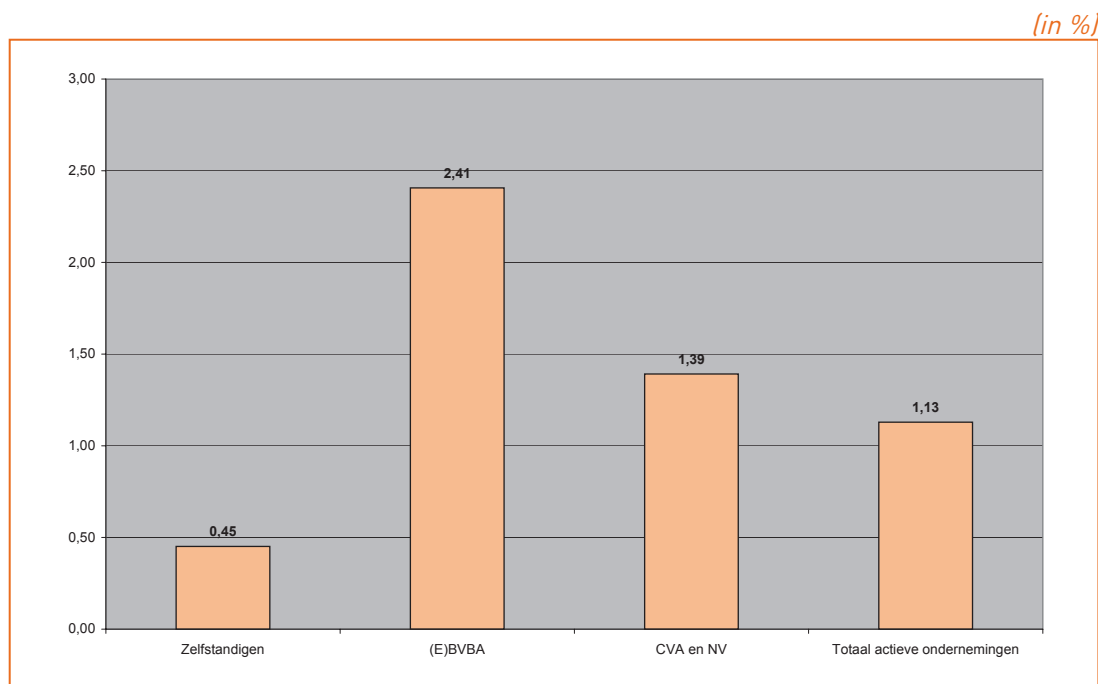
Bron: FOD Economie.

Noot: (E)BVBA=(eenpersoons) besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid; CVA=commanditaire vennootschap op aandelen; NV=naamloze vennootschap; CV=coöperatieve vennootschap; VOF=vennootschap onder firma; GCV=gewone commanditaire vennootschap.

Deze percentages moeten in verhouding gezien worden tot het relatieve aandeel dat elk van deze verschillende juridische vormen inneemt in het geheel van actieve BTW-plichtige ondernemingen. In 2004 zijn 52,9% van de BTW-plichtige zelfstandigen, de (E)BVBA zijn goed voor 26,8% en de CVA en de NV 11,4%. Blijkbaar zijn de (E)BVBA proportioneel meer onderhevig aan het faillissement dan andere vennootschapsvormen, terwijl de zelfstandigen daarentegen meer gespaard lijken. Op grafiek IV.14 zien we trouwens dat voor deze laatste groep de faillissementsgraad 0,45% bedraagt in 2005 tegen 2,41% voor de (E)BVBA.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek IV.14: Faillissementsgraad naar juridische vorm in 2005

Bron: FOD Economie.

Noot: (E)BVBA=(eenpersoons) besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid; CVA=commanditaire vennootschap op aandelen; NV=naamloze vennootschap.

Over het algemeen zien we dat de activiteiten die worden ontwikkeld onder de vorm van een rechtspersoon een hogere faillissementsgraad kennen dan de activiteiten die worden uitgeoefend onder de vorm van natuurlijke persoon.

IV.1.5.5 Focus op de meerdimensionale kenmerken van de faillissementen

Voor elk van de drie dimensies van het faillissementsprobleem die hieronder worden geanalyseerd, kan men de kenmerken identificeren die het talrijkst aanwezig zijn. Zo brengt tabel IV.10 bijvoorbeeld een synthese van de twee situaties, binnen elke dimensie, die het grootste aandeel vertegenwoordigen in het totale aantal faillissementen in 2005.

Met betrekking tot de **sectorale dimensie** stelt men vast dat een onderneming op twee die in 2005 failliet werd verklaard, ofwel behoort tot de handelssector, ofwel tot de horeca (29,5% +17,7% = 47,2%) terwijl deze sectoren nauwelijks meer dan een derde van het totale aantal actieve ondernemingen vertegenwoordigden in 2004 (26,8% + 8,0% = 34,8%). Met een faillissementspercentage van 2,5% hebben de ondernemingen in de horeca twee maal meer kans om failliet te gaan dan die van de handel (1,2%).

Met betrekking tot de **grootteklasse** blijkt dat op tien gefailleerde ondernemingen in 2005 men er 8,7 telt die minder dan 5 werknemers tewerkstellen (35,6% + 51,4% = 87,0%). Het risico op faillissement ligt hoger voor de ondernemingen die 1 tot 4 werknemers hebben, vermits 3% onder hen failliet zijn gegaan, tegen 0,6% voor de ondernemers die geen werkgever zijn.

Tabel IV.10: De twee belangrijkste kenmerken van het faillissement per dimensie

Dimensies	Kenmerken	Faillissementen in 2005		Actieve ondernemingen in 2004		Faillissementsgraad (%)
		Aantal	Aandeel (%)	Aantal	Aandeel (%)	
Bedrijfstak	Handel	2.323	29,5	187.327	26,8	1,2
	Horeca	1.393	17,7	55.752	8,0	2,5
Grootteklasse	0 werknemer	2.801	35,6	506.147	72,5	0,6
	1 tot 4 werknemers	4.048	51,4	136.319	19,5	3,0
Juridische vorm	Zelfstandigen	1.664	21,1	369.000	52,9	0,5
	(E)BVBA	4.502	57,1	187.101	26,8	2,4
Totaal		7.878	100,0	697.817	100,0	1,1

Bron: FOD Economie.

Als we ten slotte de **juridische vorm** bekijken, vinden we bij de zelfstandigen en de (E)BVBA met respectievelijk 21,1 en 57,1% van het totaal meer dan driekwart van de faillissementen in 2005. Deze twee categorieën verhouden zich omgekeerd tot het aantal actieve BTW-plichtige ondernemingen in 2004. De (E)BVBA lopen met een faillissementsgraad van 2,4% vijf keer meer risico dan de zelfstandigen.

Om af te ronden zouden we de synthese-oefening kunnen verder zetten door het aantal gefailleerde ondernemingen te berekenen dat voor de drie dimensies tegelijk minstens een van de twee als belangrijk beschouwde kenmerken **combineert**. Het resultaat geeft aan dat op een totaal van 7.878 geregistreerde faillissementen in België in 2005, 2.770 gevallen (m.a.w. 35,2%) betrekking hebben op ondernemingen die ofwel tot de handel, ofwel tot de horeca behoren, die ofwel geen werknemers hebben, ofwel 1 tot 4 personen te werk stellen hetzij onder de vorm van een natuurlijke persoon, of in de vorm van een (E)BVBA. Dat betekent dat meer dan een derde van de faillissementen die zich dat jaar voordeden, betrekking hadden op ondernemingen die heel specifieke kenmerken vertonen. Het resultaat dat hier als voorbeeld werd berekend

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

voor twee criteria per dimensie, zou kunnen worden uitgebreid, waarbij men meer rekening zou kunnen houden met de kenmerken die zich gelijktijdig voordoen.

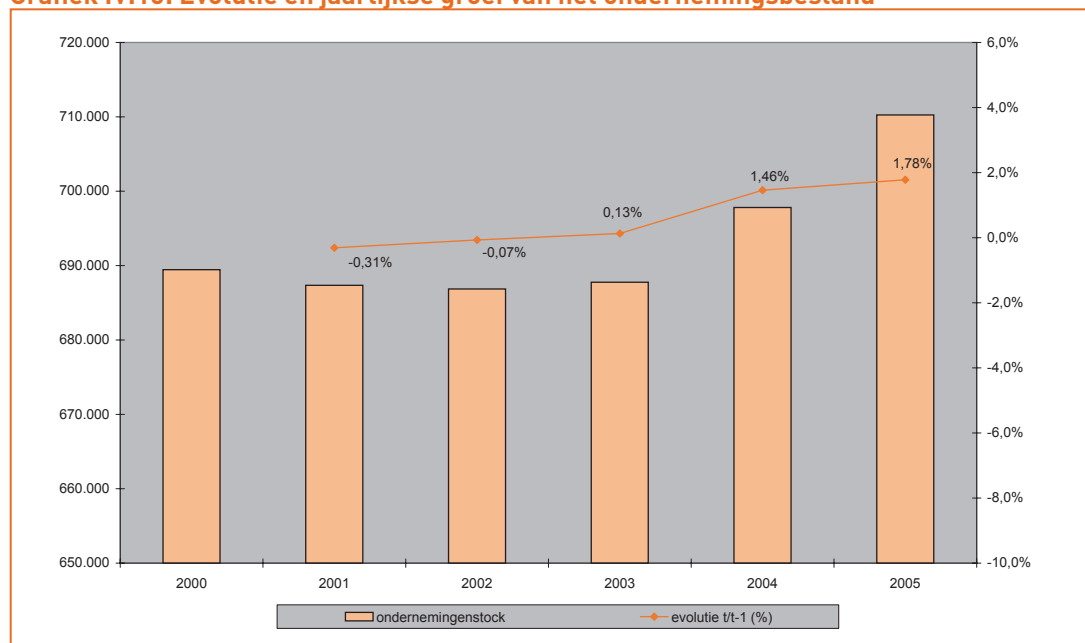
IV.2 Ondernemingen, zelfstandigen en werkgevers

De dynamiek van toetreding en van stopzetting van ondernemingen en zelfstandigen en de verschuivingen die dat meebrengt binnen de populatie van de actieve ondernemingen en zelfstandigen zijn een indicator van het ondernemersklimaat in België.

Dit hoofdstuk beschrijft het verloop van het totale bestand van actieve ondernemingen, zelfstandigen en werkgevers. Tevens wordt, over een periode van 10 jaar, de graad van de zelfstandige werkgelegenheid in de totale werkgelegenheid in België vergeleken met die in de 15 EU-lidstaten.

IV.2.1 BTW-plichtige ondernemingen

Grafiek IV.15: Evolutie en jaarlijkse groei van het ondernemingsbestand

Bron: FOD Economie.

Ten opzichte van 2004 groeide het ondernemingsbestand in 2005 met 12.434 bedrijven tot 710.251 eenheden of met 1,78%, de grootste jaar-op-jaar-groei van de laatste vijf jaar. Deze toename overtreft die van 2004, toen meer dan 10.000 bedrijven meer dan in 2003 werden geteld. De daling van het aantal actieve ondernemingen werd in 2003 omgezet in een toename.

Van de toegetreden bedrijven situeren er zich bijna 6.000 in de sector onroerende goederen, verhuur en zakelijke dienstverlening (K) en bijna 2.500 in de bouw (F). De landbouw (A) en de visserij (C) zijn de enige sectoren die bedrijven verliezen. In de landbouw (A) gaan in 2005 netto 384 bedrijven verloren.

Tabel IV.11: Ondernemingen per grootteklasse van tewerkstelling en per sector

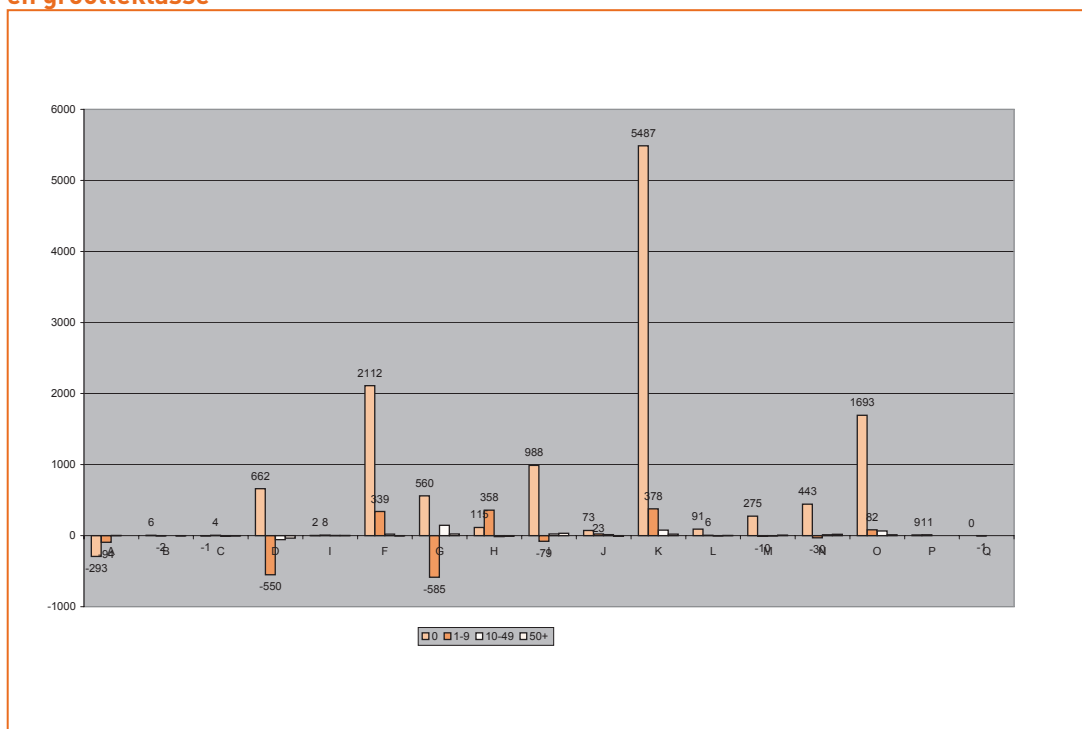
NACE	2005					Δ 2005-2004				
	0	1-9	10-49	50+	Totaal	0	1-9	10-49	50+	Totaal
A	60.482	7.803	355	14	68.654	-293	-94	3	0	-384
B	175	123	6	0	304	6	-2	0	-1	3
C	165	95	41	11	312	-1	4	-6	-2	-5
D	28.164	14.228	5.093	1.725	49.210	662	-550	-56	-34	22
E	269	25	7	11	312	2	8	2	2	14
F	59.736	22.962	3.221	485	86.404	2.112	339	21	-2	2.470
G	127.746	51.752	7.152	822	187.472	560	-585	146	24	145
H	30.964	23.284	1.836	121	56.205	115	358	-13	-7	453
I	16.614	6.757	2.205	478	26.054	988	-79	23	33	965
J	2.137	1.556	172	139	4.004	73	23	14	-8	102
K	128.690	21.345	2.796	764	153.595	5.487	378	77	22	5.964
L	513	22	7	23	565	91	6	-1	3	99
M	2.679	407	123	48	3.257	275	-10	-2	8	271
N	7.796	743	257	294	9.090	443	-30	12	19	444
O	52.138	11.242	1.106	149	64.635	1.693	82	65	11	1.851
P	95	76	1	0	172	9	11	1	0	21
Q	6	0	0	0	6	0	-1	0	0	-1
Totaal	518.369	162.420	24.378	5.084	710.251	12.222	-142	286	68	12.434

Bron: FOD Economie.

Groeide het ondernemingenbestand in 2004 ten opzichte van het jaar voordien met 10.055 eenheden, in 2005 kwamen er 12.434 bedrijven bij. Opvallend is de vermindering van het aantal kleine bedrijven met een kleine tewerkstelling tot 9 werknemers.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek IV.16: Dynamiek van het aantal ondernemingen (2004-2005) naargelang de sector en grootteklasse

Bron: FOD Economie.

Ten opzichte van 2004 breidde de ondernemingspopulatie zich in 2005 vooral uit met micro-ondernemingen in de sectoren van onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven (K), bouw (F), gemeenschapsvoorzieningen, sociaal-culturele en persoonlijke diensten(O) en vervoer, opslag en communicatie (I). Opvallend is de gelijkmatige toename van het aantal kleine ondernemingen met tewerkstelling in de onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven (K), horeca (H) en bouw (F). Tegenover de toename van het aantal zeer kleinschalige industriële bedrijven (D) zonder werkgelegenheid met 662 staat echter een vermindering van het aantal kleine ondernemingen met tewerkstelling met 550 eenheden. Een soortgelijk fenomeen van schaalverkleining doet zich voor in de groot- en kleinhandel en reparatie (G).

Verder vallen de volgende bijzondere ontwikkelingen op:

- de primaire sector en in het bijzonder de landbouw verliest bedrijven;
- de secundaire sector groeit vooral met micro-ondernemingen en verliest ondernemingen met een kleine tewerkstelling tot 9 werknemers;

- de dienstensector kent een enorme aangroei van het aantal micro-ondernemingen en verliest bedrijven met tewerkstelling voornamelijk in de groot- en kleinhandel en reparatiesector (G) en in vervoer, opslag en communicatie (I).

IV.2.2 Zelfstandigen

Tabel IV.12: Zelfstandigen en helpers

	2000	2002	2004	2005	Δ 2005/2004 (%)	Δ 2005/2000 (%)
Zelfstandigen⁽¹⁾	748.899	751.168	761.344	774.536	+1,7	+3,4
Help(st)ers	46.024	44.089	98.373	92.732	-5,7	+101,5
Totaal	794.923	795.257	859.717	867.268	+0,9	+9,1

Bron: RSVZ.

(1) Zelfstandigen= hoofdberoep + bijberoep + actief na pensioenleeftijd.

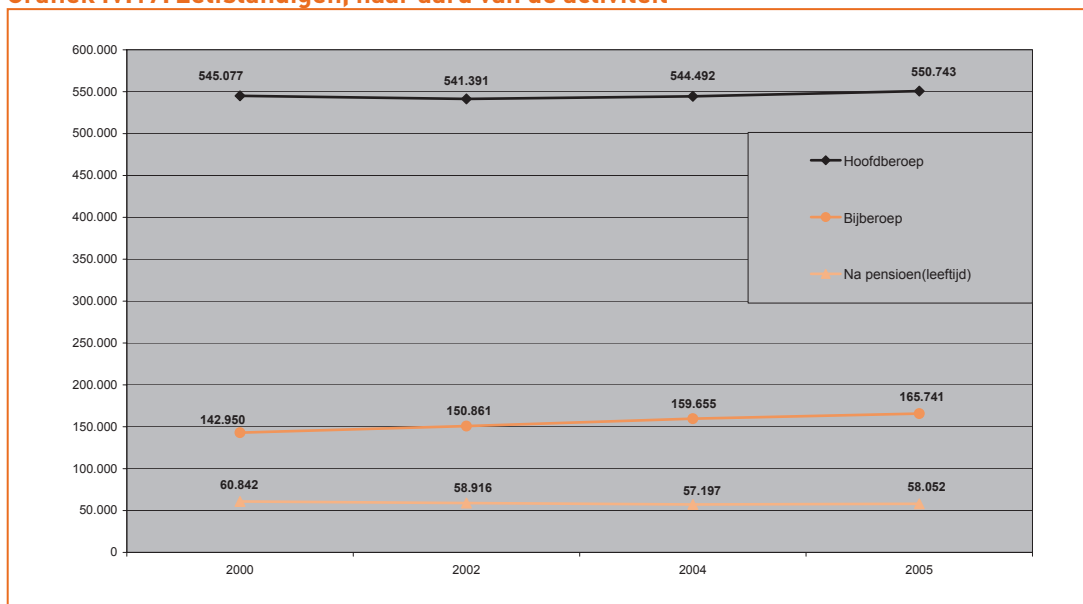
Eind december 2005 waren er 774.536 zelfstandigen aangesloten bij sociale verzekeringsfondsen. Vergelijken met vorig jaar is dit een toename met 13.192 of met 1,7%. Deze stijging op één jaar is even groot als de toename van het aantal zelfstandigen de voorbije vier jaar. Het aantal zelfstandigen evolueert hiermee opnieuw in licht stijgende lijn na een periode van stagnatie.

Over de beschouwde periode wordt er een sterke aangroei waargenomen van het aantal bestuurders van vennootschappen. Het aantal bestuurders van vennootschappen is op vijf jaar tijd toegenomen met 28,4%, van 172.826 tot 221.954 personen.

De toename van het aantal helpers komt voornamelijk voort uit de invoering van het statuut meewerkende echtgenoten in 2003.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek IV.17: Zelfstandigen, naar aard van de activiteit

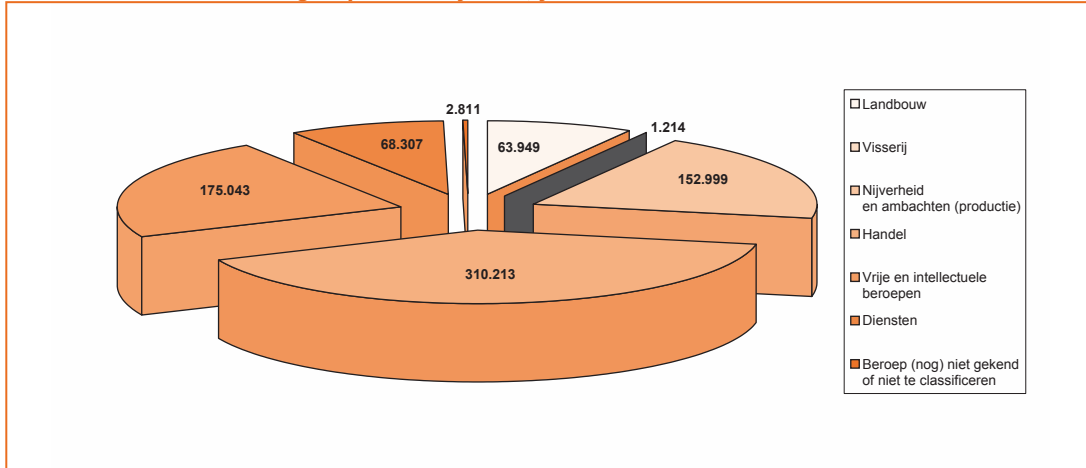
Bron: RSVZ.

In vergelijking met 2004 is het aantal zelfstandigen in 2005 toegenomen met 13.192 (zie tabel IV.12). Deze toename wordt in belangrijke mate veroorzaakt door het aantal zelfstandigen in hoofdberoep, die in 2005 zijn aangegroeid met 6.251 of met 1,1%, na een periode van stagnatie. Het aantal zelfstandigen dat zijn activiteit in bijberoep uitoefent, blijft in belangrijke mate toenemen. In 2005 is deze groep van zelfstandigen opnieuw toegenomen met 6.086 personen of met 3,8% ten opzichte van 2004.

In 2000 werden er 72,8% hoofdberoepers geteld, 19,1% bijberoepers en 8,1% actieven na pensioen(leeftijd). In 2005 bedroegen deze percentages 71,1%, 21,4% en 7,5%.

Bij het interpreteren van deze cijfers dient er echter rekening mee gehouden te worden dat sommige categorieën van zelfstandigen omwille van hun gezinssituatie gelijkgesteld worden met een zelfstandige in bijberoep, ook al zijn ze eigenlijk zelfstandige in hoofdberoep.

Grafiek IV.18: Zelfstandigen per bedrijfstak, jaar 2005

Bron: RSVZ.

De grootste groep zelfstandigen (40,1%) is te vinden in de handel. Verder oefent 22,6% van de zelfstandigen een vrij en intellectueel beroep uit en is 19,8% actief in de industrie. In deze sectoren oefent 71 tot 73% van de zelfstandigen zijn beroepsactiviteit uit als hoofdberoep.

Tabel IV.13: Zelfstandigen in hoofdberoep, per bedrijfstak

	2000	Aandeel 2000 [%]	2002	2004	2005	Aandeel 2005 [%]	Δ 2005/ 2000 [%]
Landbouw	44.215	8,1	41.473	39.565	39.246	7,1	-11,2
Visserij	773	0,1	739	816	747	0,1	-3,4
Nijverheid en ambachten (productie)	113.511	20,8	111.676	109.571	111.892	20,3	-1,4
Handel	224.636	41,2	223.616	225.640	225.638	41,0	+0,4
Vrije en intellectuele beroepen	112.740	20,7	115.544	120.219	123.803	22,5	+9,8
Diensten	47.916	8,8	47.120	47.247	47.666	8,7	-0,5
Beroep (nog) niet gekend of niet te classificeren	1.286	0,2	1.223	1.434	1.751	0,3	+36,2
Totaal	545.077	100,0	541.391	544.492	550.743	100,0	+1,0

Bron: RSVZ.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Voor het vijfde jaar op rij is het aantal zelfstandigen in hoofdberoep dat actief is in de landbouw afgenomen, in totaal met 4.969 personen of met 11,2%. Daartegenover is het aantal zelfstandigen die als hoofdberoep een vrij en intellectueel beroep uitoefenen jaarlijks toegenomen, in totaal met 11.063 of 9,8%.

Ten opzichte van 2000 is het aantal hoofdberoepers in de industrie en in de dienstensector licht achteruitgegaan en blijft het aantal zelfstandigen in de handel min of meer op hetzelfde niveau. De aangroei van het aantal hoofdberoepers in 2005 vindt hoofdzakelijk plaats in de vrije en intellectuele beroepen en in de industrie.

Tabel IV.14: Zelfstandigen in bijberoep, per bedrijfstak

	2000	Aandeel 2000 (%)	2002	2004	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/ 2000 (%)
Landbouw	10.604	7,4	11.243	11.842	12.329	7,4	+16,3
Visserij	122	0,1	149	174	159	0,1	+30,3
Nijverheid en ambachten (productie)	25.928	18,1	27.356	28.789	29.874	18,0	+15,2
Handel	60.672	42,4	62.239	63.239	63.495	38,3	+4,7
Vrije en intellectuele beroepen	31.335	21,9	34.855	39.294	42.466	25,6	+35,5
Diensten	14.039	9,8	14.778	15.966	16.967	10,2	+20,9
Beroep (nog) niet gekend of niet te classificeren	250	0,2	241	351	451	0,3	+80,4
Totaal	142.950	100,0	150.861	159.655	165.741	100,0	+15,9

Bron: RSVZ.

Ten opzichte van 2000 is het aantal zelfstandigen in bijberoep in 2005 in alle sectoren er sterk op vooruitgegaan, behalve in de handel waar slechts een toename wordt opgetekend met 4,7%.

In vergelijking met de hoofdberoepen vindt men iets minder bijberoepers terug in de handel en industrie en iets meer in de sector van de vrije en intellectuele beroepen, en in de dienstensector. Ten opzichte van vijf jaar geleden wordt in deze sectoren, met een respectievelijke toename van 35,5% en 20,9%, de grootste groei vastgesteld.

IV.2.3 Werkgevers in de KMO's

Het aantal werkgevers en de werkgelegenheid van het jaar 2005 wordt vergeleken met de periode 2004 op basis van de gecentraliseerde statistieken van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) die verdeeld zijn in 18 secties op basis van de NACE-nomenclatuur.

Om het KMO-aspect beter te belichten wordt een dimensie bedrijfsgrootte toegevoegd. Een kleine onderneming (KO) stelt minder dan 10 werknemers tewerk, een middelgrote onderneming (MO) telt 10 of meer, en minder dan 50 werknemers. Beide categorieën vormen samen de KMO's. De grote ondernemingen (GO) hebben 50 of meer werknemers in dienst.

Een afname of toename van het aantal werkgevers in een bepaalde bedrijfscategorie kan het gevolg zijn van een faillissement of een overgang of terugval naar een andere bedrijfscategorie.

IV.2.3.1 Algemene evolutie van het aantal werkgevers

In 2005 telde de privésector 215.136 werkgevers. In vergelijking met vorig jaar is dat een toename van 0,73%. Ter vergelijking, voor dezelfde periode nam het aantal btw-plichtige ondernemingen toe met 1,8%. Sinds 2000 stijgt het aantal werkgevers continu.

In 2005 is de toename kleiner dan de aangroei die tijdens de vorige jaren werd opgetekend. In vergelijking met 2004 is er een mindertoeename van zo'n 400 werkgevers. Opvallend is dat er minder KO en MO bijkomen en dat het aantal GO sterker toeneemt. Het aantal werkgevers bij de KO nam met 0,5% toe, bij de MO met 1,7% en bij de GO met 2,4%.

Tabel IV.15: Verloop van het aantal werkgevers opgesplitst naar bedrijfsgrootte

	KO		MO		GO		Totaal	
	Aantal	Δ t/t-1	Aantal	Δ t/t-1	Aantal	Δ t/t-1	Aantal	Δ t/t-1
2000	174.747		27.659		5.765		208.171	
2001	174.143	-604	28.162	503	5.994	229	208.299	128
2002	175.455	1.312	28.322	160	5.972	-22	209.749	1.450
2003	177.554	2.099	28.066	-256	5.990	18	211.610	1.861
2004	178.932	1.378	28.598	532	6.043	53	213.573	1.963
2005	179.852	920	29.095	497	6.189	146	215.136	1.563

Bron: RSZ en berekeningen FOD Economie.

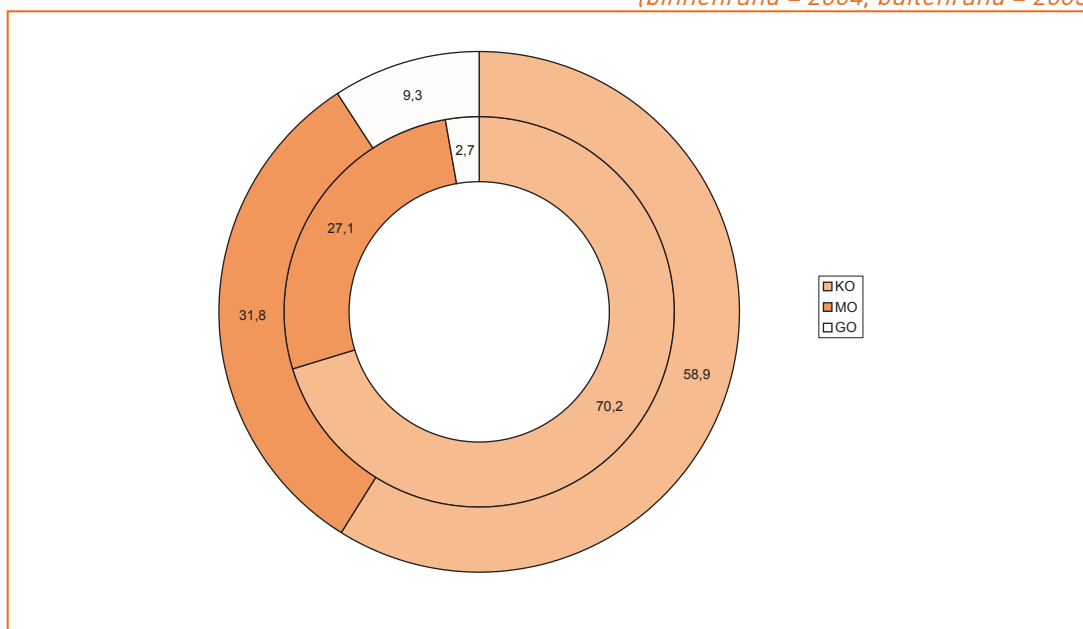
« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

In 2005 stond 83,6% van de werkgevers aan het hoofd van een KO, 13,5% runde een MO en 2,9% van de werkgevers verschaften werk in een GO. 97,1% van de werkgevers zijn dus KMO.

Van de 1.563 nieuwkomers in 2005 bevindt 58,9% zich aan het hoofd van een KO, 31,8% van een MO en 9,3% van een GO. In 2004 waren de verhoudingen: 70,2% KO, 27,1% MO en 2,7% GO. Grafiek IV.19 verduidelijkt deze verhoudingen.

Grafiek IV.19: Verdeling naar bedrijfsgrootte bij de nieuwe werkgevers (%)

(binnenrand = 2004, buitenrand = 2005)

Bron: RSZ en berekeningen FOD Economie.

IV.2.3.2 Sectorale evolutie van het aantal werkgevers

In 2005 zijn 83% van de werkgevers actief in één van de volgende 6 sectoren: de groot- en kleinhandel (58.430), onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven (32.800), de bouwsector (24.566), de horeca (22.484), de industrie (20.577) en de sector van de persoonlijke diensten (19.287). Deze verhouding stemt overeen met de situatie van het jaar daarvoor.

In de categorie van de GO concentreren de werkgevers zich in een zestal sectoren (D, N, G, K, F en I) die samen 89% van alle werkgevers vertegenwoordigen en waarvan de Industriesector met 28% de belangrijkste sector is.

Ook bij de MO staan een zestal sectoren (G, D, F, K, N en H) in voor 82% van het totale aantal werkgevers. Topsector is hier de groot- en kleinhandel met 25%. Bij de KO staan zes sectoren in voor 84% van alle werkgevers. Gezien het overwicht van de KO binnen het totale aantal werkgevers komen deze zes sectoren overeen met de sectoren die geïdentificeerd zijn voor de totale groep van werkgevers. Meest aantrekkelijke sector voor deze ondernemers is de groot- en kleinhandelssector.

Tabel IV.16 De werkgevers naar sector en bedrijfsgrootte in 2004 en 2005

NACE - activiteitstakken		KO		MO		GO		Totaal	
		2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
A	Landbouw, jacht en bosbouw	5.934	5.932	574	598	30	30	6.538	6.560
B	Visserij	124	124	6	3	0	0	130	127
C	Winning van delfstoffen	90	82	50	53	10	10	150	145
D	Industrie	13.983	13.717	5.212	5.103	1.757	1.757	20.952	20.577
E	Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	14	21	5	4	9	10	28	35
F	Bouwnijverheid	20.433	20.694	3.300	3.373	504	499	24.237	24.566
G	Groot- en kleinhandel; reparatie van auto's en huishoudelijke artikelen	50.778	50.343	7.215	7.203	830	884	58.823	58.430
H	Hotels en restaurants	19.715	19.995	2.184	2.332	152	157	22.051	22.484
I	Vervoer, opslag en communicatie	6.435	6.437	2.228	2.248	461	494	9.124	9.179
J	Financiële instellingen	5.589	5.709	433	446	164	163	6.186	6.318
K	Onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven	28.325	28.705	3.069	3.309	770	786	32.164	32.800
L	Openbaar bestuur	84	166	53	53	78	81	215	300
M	Onderwijs	208	382	38	104	0	3	246	489
N	Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	8.116	8.213	2.448	2.452	1.046	1.075	11.610	11.740
O	Gemeenschapsvoorzieningen, sociaal-culturele en persoonlijke diensten	17.090	17.237	1.778	1.810	232	240	19.100	19.287
P	Particuliere huishoudens met werknemers	1.993	2.034	4	4	0	0	1.997	2.038
Q	Extraterritoriale organisaties en lichamen	21	61	1	0	0	0	22	61
	Totaal	178.932	179.852	28.598	29.095	6.043	6.189	213.573	215.136
	% - verdeling	83,8%	83,6%	13,4%	13,5%	2,8%	2,9%	100,0%	100,0%

Bron: RSZ en berekeningen FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Bepaalde sectoren zijn meer of minder KO, MO of GO-gevoelig. Zo worden bijvoorbeeld de primaire activiteiten (sectoren A, B en C) enkel uitgevoerd binnen een KO.

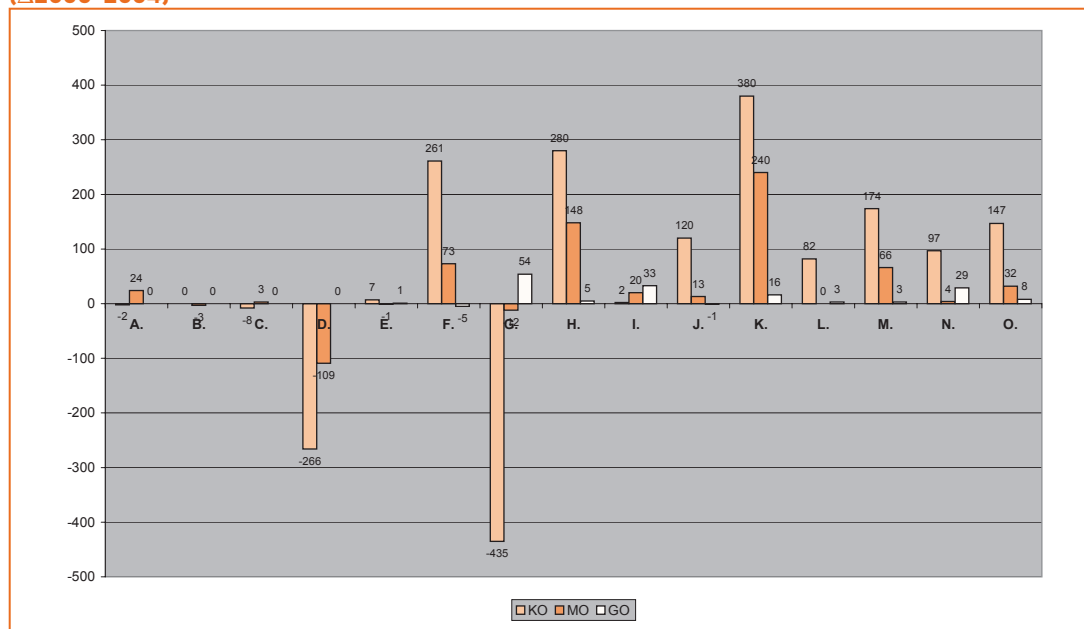
IV.2.3.3 Variatie van de werkgevers per sector en naar bedrijfsgrootte

Grafiek IV.20 visualiseert de toe- en afname van het aantal werkgevers en dit per sector. De sectoren P en Q zijn niet opgenomen.

Men stelt vast dat de primaire en secundaire sectoren weinig beweging vertonen. Een negatieve uitschieter is echter de industriële sector (D) waar zowel de KO en MO werkgevers verliezen.

Vanaf de sector F (bouwrijverheid) ziet men een toename van het aantal werkgevers. Deze sectoren vormen samen de zogenaamde dienstensector. De stijging van het aantal werkgevers doet zich vooral voor bij de KO en MO terwijl de GO duidelijk achterblijven. Uitzondering is de handelssector (G) zelf waar vooral de KO en in mindere mate de MO werkgevers verliezen terwijl er een toename is van het aantal werkgevers bij de GO.

Grafiek IV.20: Variatie van de werkgevers per sector en naar bedrijfsgrootte
(Δ 2005-2004)

Bron: RSZ en berekeningen FOD Economie.

IV.2.4. Een Europese vergelijking van de zelfstandige werkgelegenheid

In de economische actualiteit vinden we regelmatig informatie over enquêtes die peilen naar de ondernemingsgeest in ons land. De vergelijking en de interpretatie van de resultaten van deze enquête gebeurt soms op regionale, soms op nationale basis. In de klasseringen die daaruit voortvloeien, bevindt ons land zich dikwijls onderaan de lijst. De enquête is als techniek nuttig om beeldopnames te maken van de gedachtestroom die zich op een welbepaald moment voordoet, maar het weerspiegelt niet noodzakelijk de werkelijkheid, noch het dynamisme van het ondernemerschap bij de zelfstandigen.

Een recente publicatie van de Europese Commissie (Employment in Europe 2006) baseert zich op de geharmoniseerde statistieken van Eurostat (Quarterly Labour Force Data) om het aandeel van de zelfstandigen in de totale werkgelegenheid in de periode 1995-2005 te berekenen voor de 25 lidstaten van de EU.

Een korte analyse van deze gegevens maakt het mogelijk om het negatieve beeld dat het ondernemerschap in België vanuit de hierboven besproken enquêtes krijgt opgekleefd, te nuanceren en te verklaren waarom sommige Europese landen meer dan andere een grotere gevoeligheid hebben voor een beleid ten aanzien van de zelfstandigen.

De economische structuren in het Europa van de 15 en dat van de 25 zijn nogal verschillend. De rangschikking in EU15 lijkt het meest aangewezen om België te situeren. De tendensen en de convergenties die ook reeds worden waargenomen in de EU25 werden echter niet vergeten in de hierna volgende tabellen en grafieken.

IV.2.4.1 Aandeel van de zelfstandige werkgelegenheid in de EU15

In 2005 bedraagt de zelfstandige werkgelegenheid in de **EU15** gemiddeld 14,7% van de totale werkgelegenheid. Soms zijn er grote verschillen tussen de landen. We observeren 40,8% in Griekenland en 4,8% in Zweden. België bevindt zich met 16,2% boven het gemiddelde, waardoor het op de zesde plaats van de 15 komt te staan.

Van de landen die België voorafgaan, behoren er drie op de vijf tot Zuid-Europese economieën, waarmee vergelijkingen op socio-economisch vlak moeilijker zijn, namelijk Griekenland, Italië en Portugal. Enkel Oostenrijk (19,9%) en Ierland (17,0%) die meer gelijkenissen vertonen met onze economie, gaan ons ook vooraf in het klassement. In Ierland heeft het werkgelegenheidspercentage van zelfstandigen de tendens om af te nemen (-3,5 procentpunt op tien jaar).

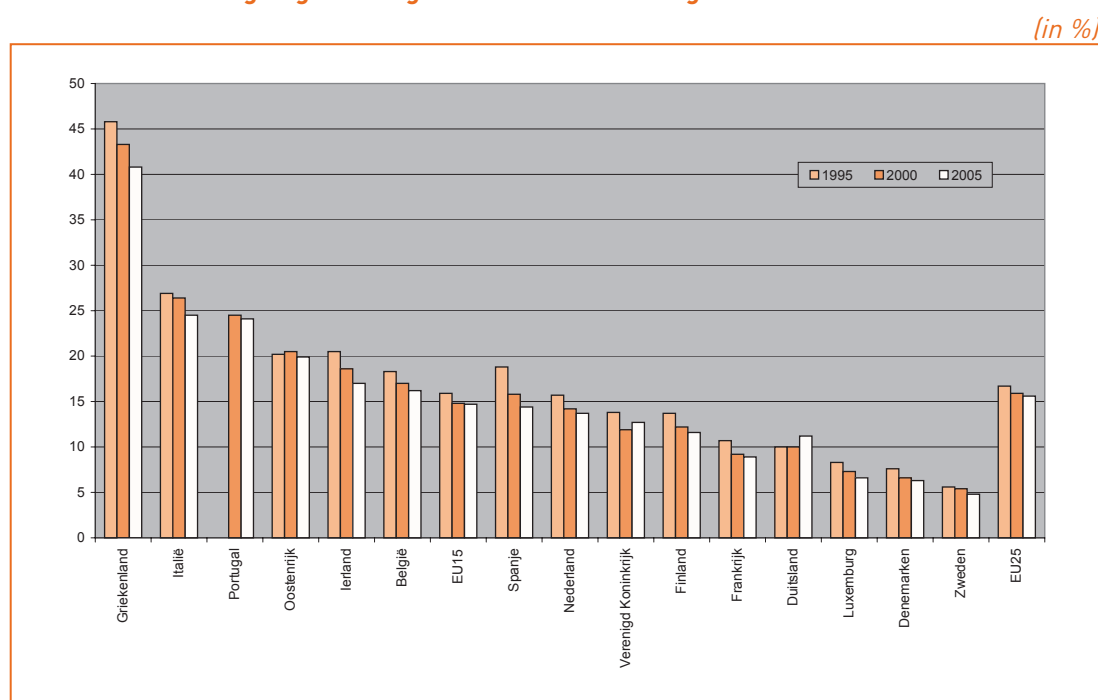
De landen uit het zuiden van Europa bereiken over het algemeen hogere percentages voor zelfstandige werkgelegenheid. Daartegenover stellen we vast dat de landen uit het noorden soms heel lage percentages kennen, zoals Denemarken (6,3%) en Zweden (4,8%). Meer centraal in Europa behalen de stichtende leden van de EU, die aan

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

België grenzen, ook lage percentages: 6,6% in Luxemburg, 11,2% in Duitsland, 8,9% in Frankrijk.

Het gemiddelde van de **EU25** voor 2005 ligt met 15,6% zelfstandigen lichtjes hoger, een gemiddelde dat echter onder het Belgische gemiddelde blijft hangen. De tien nieuwe landen bevinden zich voor de helft boven en voor de helft onder dit gemiddelde.

Grafiek IV.21: Werkgelegenheidsgraad van de zelfstandigen in de EU 15

Bron: Europese Commissie – Eurostat QLFD.

IV.2.4.2 Evoluties van de werkgelegenheid van de zelfstandigen in de EU15

Sinds 1995 daalt het aandeel van de zelfstandigen in de totale werkgelegenheid in bijna alle lidstaten. Deze daling zet zich ook door in het Europese gemiddelde. Het percentage voor de EU15 is bijgevolg met 1,2 procentpunt gedaald over de periode 1995-2005.

Het gemiddelde percentage in het Europa van de 25 (-1,1 punt) heeft een praktisch identieke evolutie gevolgd over dezelfde periode. Als we vanaf 1995 rekening houden met de tien nieuwe lidstaten die toegetreden zijn in 2004, stellen we vast dat de tendens die voordien bij de 15 oude lidstaten bestond niet significant gewijzigd is. Deze algemene vaststellingen verbergen soms totaal verschillende evolutieritmes tussen de lidstaten onderling in de periode 1995 tot 2005.

In België wordt over de bestudeerde periode ook een dalende tendens waargenomen (-2,1 punten), maar een minder snel dalende dan die van het EU15-gemiddelde. Tot nu toe, sinds 1995, heeft deze snellere daling, België niet haar uitstekende plaats gekost in de rangschikking binnen de groep van 15 landen.

Tabel IV.17 Werkgelegenheidsgraad van de zelfstandigen in de EU15 en EU25 (%)

	1995	2000	2005	Δ 2005/2000 (%)
Griekenland	45,8	43,3	40,8	-5,0
Italië	26,9	26,4	24,5	-2,4
Portugal	-	24,5	24,1	-
Oostenrijk	20,2	20,5	19,9	-0,3
Ierland	20,5	18,6	17,0	-3,5
België	18,3	17,0	16,2	-2,1
Spanje	18,8	15,8	14,4	-4,4
Nederland	15,7	14,2	13,7	-2,0
Verenigd Koninkrijk	13,8	11,9	12,7	-1,1
Finland	13,7	12,2	11,6	-2,1
Frankrijk	10,7	9,2	8,9	-1,8
Duitsland	10,0	10,0	11,2	1,2
Luxemburg	8,3	7,3	6,6	-1,7
Denemarken	7,6	6,6	6,3	-1,3
Zweden	5,6	5,4	4,8	-0,8
EU15	15,9	14,8	14,7	-1,2
Polen	36,5	37,7	28,8	-7,7
Cyprus	-	25,8	23,6	-
Tsjechië	11,9	15,0	18,0	6,1
Slovenië	18,3	18,0	17,1	-1,2
Litouwen	18,7	20,1	16,9	-1,8
Hongarije	17,8	15,1	13,8	-4,0
Slovakije	6,6	8,3	13,0	6,4
Malta	12,1	11,8	11,7	-0,4
Letland	14,9	14,9	11,6	-3,3
Estland	6,9	9,0	8,1	1,2
EU25	16,7	15,9	15,6	-1,1

Bron: Europese Commissie – Eurostat QLFD.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

In dezelfde groep ondergaan 10 andere lidstaten een grotere dan gemiddelde daling, met name vooral Griekenland (-5 punten), Spanje (-4,4 punten), en Italië (-2,4 punten). Vervolgens zijn er drie lidstaten, met vooral Oostenrijk (-0,3 punten, wat aantoont dat dit land een grote stabiliteit kent), het Verenigd Koninkrijk (-1,1 punt, maar met een omgekeerde tendens sinds 2000) en Zweden (-0,8 punten, maar met een cijfer dat van bij het begin al heel relatief laag was), die een minder grote terugloop kennen dan het gemiddelde van de EU15. In feite kent binnen de EU15 enkel Duitsland (+1,2 punten) een positieve evolutie, die van start is gegaan in 2000.

Er is duidelijk een dalende trend van het aandeel van de zelfstandigen in de meerderheid van de lidstaten van de EU15. In de 10 nieuwe lidstaten vinden natuurlijk nog socio-professionele veranderingen plaats, maar de algemene tendens die we terugvinden in de EU15 schijnt er zich eveneens voor te doen. Dit zou ergens toch de politieke aandacht moeten trekken van de Europese Commissie.

De geharmoniseerde statistieken van Eurostat bieden een betrouwbare basis voor het maken van vergelijkingen tussen de lidstaten. België bekleedt binnen de EU15 een heel gunstige positie in de rangschikking van de zelfstandige werkgelegenheidsgraad over de bestudeerde periode. Deze benadering laat zien dat het negatieve beeld dat wordt geschapen over het gebrek aan dynamisme in het ondernemerschap door deze cijfers zeker niet wordt bevestigd.

IV.3 Arbeidsplaatsen en toegevoegde waarde in de KMO's

Dit hoofdstuk belicht de aanwezigheid van KMO's als werkgever in de economie en de tewerkstelling die ze genereren in 2005 ten opzichte van 2000 en 2004. Aansluitend daarop volgt de evolutie van de toegevoegde waarde van de KMO op sectieniveau van NACE waarin de factor arbeid van elementair belang is.

IV.3.1 Arbeidsplaatsen in de KMO's

De effectieve vraag naar arbeid door de ondernemingen wordt gemeten door het begrip arbeidsplaats te gebruiken. Eén arbeidsplaats kan ingevuld worden door meerdere werknemers en één werknemer kan meerdere arbeidsplaatsen invullen.

Een kleine onderneming (KO) stelt minder dan 10 werknemers tewerk, een middelgrote onderneming (MO) telt 10 tot 50 werknemers. Beide categorieën vormen samen de KMO's. De grote ondernemingen (GO) hebben 50 of meer werknemers in dienst.

IV.3.1.1 Algemene evolutie van de werkgelegenheid

In 2005 telde de privésector zo'n 2.527.027 arbeidsplaatsen. In vergelijking met vorig jaar is dit een toename van 2,1% of zo'n 52.193 arbeidsplaatsen. In tegenstelling tot

2004 constateert men bij de aangroei van het aantal arbeidsplaatsen dat het relatieve aandeel van de KO en vooral van de MO afgenomen is. Dat is het gevolg van de toename van het aantal arbeidsplaatsen bij de GO.

Tabel IV.18: Aantal nieuwe arbeidsplaatsen opgesplitst naar bedrijfsgrootte

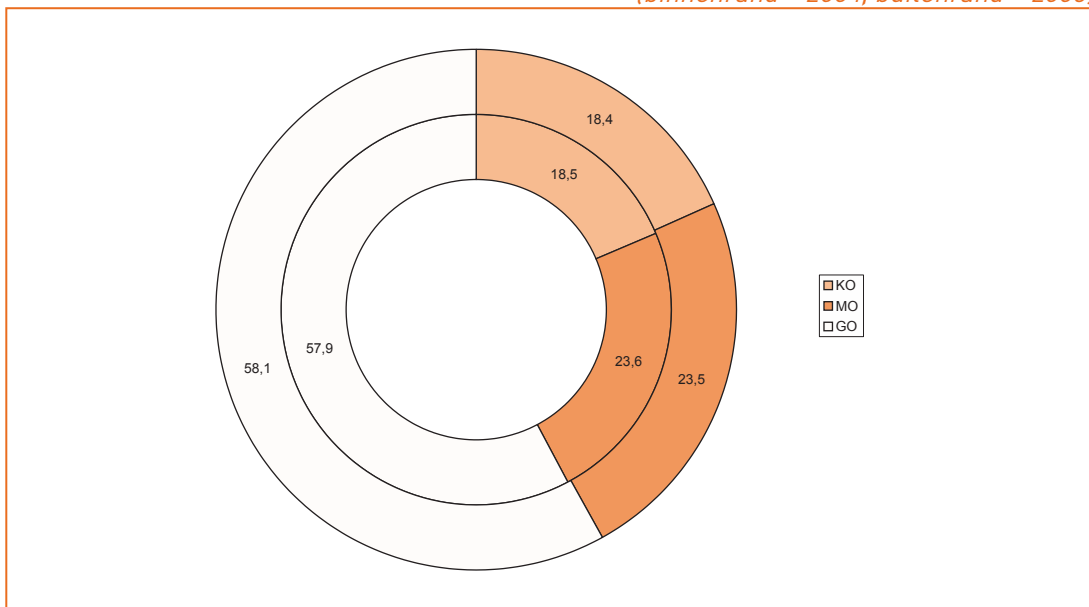
	2004		2005	
	Aantal	Aandeel (%)	Aantal	Aandeel (%)
KO	5.306	14,4	7.412	14,2
MO	8.882	24,2	8.846	16,9
GO	22.574	61,4	35.935	68,9
Totaal	36.762	100,0	52.193	100,0

Bron: RSZ en berekeningen FOD Economie.

Het grootste aantal arbeidsplaatsen is terug te vinden bij de GO. Met 1.468.337 arbeidsplaatsen nemen ze 58% van het totaal voor hun rekening. In de KO vinden we 465.818 arbeidsplaatsen (18%), in de MO 592.873 (24%). De KMO nemen 41% van de werkgelegenheid voor hun rekening, wat overeenkomt met 1.058.691 arbeidsplaatsen. Onderstaande grafiek IV.22 verduidelijkt deze verhoudingen.

Grafiek IV.22: Verdeling naar bedrijfsgrootte van het aantal arbeidsplaatsen (%)

(binnenrand = 2004, buitenrand = 2005)

Bron: RSZ en berekeningen FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

IV.3.1.2 Sectorale evolutie van de werkgelegenheid

Gemeten naar het aantal arbeidsplaatsen is de industriector (D) met 580.329 arbeidsplaatsen de grootste sector, gevolgd door de handel (G), diensten aan bedrijven (K) en de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening (N). Deze vier sectoren zijn elk goed voor meer dan 300.000 arbeidsplaatsen en staan samen in voor 70% van het totale aantal arbeidsplaatsen.

In de groep van de GO zijn het dezelfde vier sectoren die voor 77% van het totale aantal arbeidsplaatsen instaan, zij het dat de volgorde nu verschillend is. De grootste sector blijft nog steeds de industrie (D).

In de groep van de MO wijzigt de situatie. De vier belangrijkste sectoren zijn hier de handel (G), de industrie (D), diensten aan bedrijven (K) en de bouw (F). Samen zijn ze goed voor 66% van het aantal arbeidsplaatsen. Belangrijkste sector is hier de handel.

Bij KO wordt de plaats van de industrie ingenomen door de horeca. De drie andere sectoren zijn identiek als die in de groep van de MO. De vier sectoren nemen samen 66% van werkgelegenheid voor zich.

Tabel IV.19: De arbeidsplaatsen naar sector en bedrijfsgrootte in 2004 en 2005

NACE-sectie	KO		MO		GO		Totaal	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
A.	13.530	13.344	10.075	10.368	2.920	2.900	26.525	26.612
B.	390	200	107	37	0	0	497	237
C.	378	331	999	1.037	1.901	1.881	3.278	3.249
D.	46.196	45.745	114.996	111.577	424.707	423.007	585.899	580.329
E.	32	47	118	92	13.870	13.716	14.020	13.855
F.	56.877	57.921	66.523	68.108	65.006	64.810	188.406	190.839
G.	130.928	131.312	141.148	140.599	187.903	194.352	459.979	466.263
H.	49.620	52.710	38.241	40.763	27.065	27.460	114.926	120.933
I.	19.982	19.893	48.953	48.791	70.498	74.729	139.433	143.413
J.	12.617	13.027	8.645	8.989	104.456	102.183	125.718	124.199
K.	64.421	65.650	63.043	68.548	251.780	266.128	379.244	400.326
L.	281	484	1.361	1.315	15.706	16.215	17.348	18.014
M.	528	1.147	582	1.784	265	587	1.375	3.518
N.	19.458	19.723	55.539	56.356	237.357	250.318	312.354	326.397

Tabel IV.19 vervolg

NACE-sectie	KO		MO		GO		Totaal	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
O.	40.563	41.534	33.627	34.456	28.931	30.014	103.121	106.004
P.	2.576	2.671	55	53	37	37	2.668	2.761
Q.	29	79	15	0	0	0	44	79
Z.	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	458.406	465.818	584.027	592.873	1.432.402	1.468.337	2.474.835	2.527.028
% verdeling	18,5%	18,4%	23,6%	23,5%	57,9%	58,1%	100%	100%

Bron: RSZ en berekeningen FOD Economie.

Gemiddeld is 18,4% van de arbeidsplaatsen terug te vinden bij de KO, 23,5% bij de MO en 58,1% bij de GO.

IV.3.1.3 Variatie van de arbeidsplaatsen per sector en naar bedrijfsgrootte

Grafiek IV.23 geeft visueel de toe- en afname weer van het aantal arbeidsplaatsen per sector. De sectoren Q, P en Z zijn weggelaten.

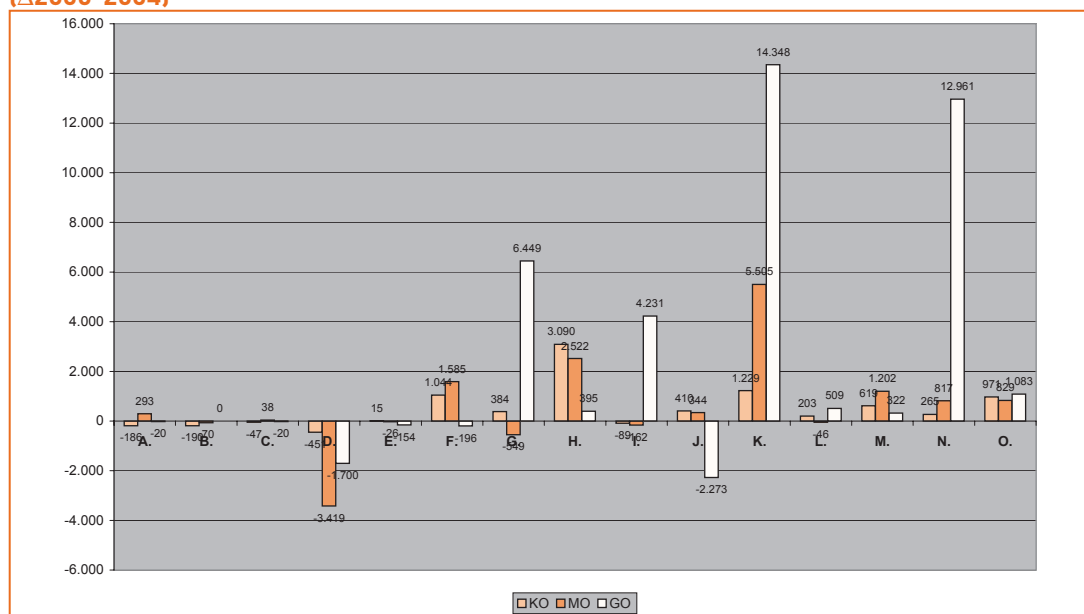
Bij het gros van de beschouwde sectoren (A, B, C, E, F, J, L, M en O) speelt de evolutie van de werkgelegenheid zich min of meer af binnen een bepaalde grootteorde (-2.000 arbeidsplaatsen /+2.000 arbeidsplaatsen).

Dat geldt niet voor de sectoren G, H, I, K en N. In deze sectoren zijn het de GO die zorgen voor het scheppen van arbeidsplaatsen. Hun bijdrage tot de aangroei van de werkgelegenheid is in deze sectoren substantieel.

In de bouw en de horeca zijn het de KO en MO die instaan voor de groei van de werkgelegenheid. Net zoals bij de werkgevers valt de industriector op negatieve wijze op. Het is namelijk de enige sector met een verlies aan arbeidsplaatsen in de drie categorieën van ondernemingen. Opvallend is de sector van de financiële instellingen (J) waar de GO meer dan 2.000 arbeidsplaatsen verliezen.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek IV.23: Variatie van de arbeidsplaatsen per sector en naar bedrijfsgrootte (Δ2005-2004)

Bron: RSZ en berekeningen FOD Economie.

IV.3.2 De toegevoegde waarde in de KMO's

De meest gangbare macro-economische maatstaf voor welvaart is toegevoegde waarde (TW). De toegevoegde waarde van een economische activiteit is het verschil tussen de productiewaarde en de aankoop van voor de productie benodigde goederen en diensten. Ze wordt gebruikt voor de vergoeding van de overige kosten, waarvan de personeelskosten, de afschrijvingen en de rentelasten deel uitmaken. Het saldo, het exploitatieoverschot, maakt ook deel uit van de toegevoegde waarde. De hele toegevoegde waarde is dus niet alleen de vergoeding voor de primaire productiefactoren arbeid en kapitaal maar ook voor het ondernemerschap.

Voor de berekening van de toegevoegde waarde van de KMO's en hun aandeel in de economie werden enkele hypothesen aangehouden. Als basishypothese geldt dat de ondernemingen met een volledig jaarrekeningschema worden beschouwd als grote ondernemingen terwijl de ondernemingen met een verkort jaarrekeningschema en zonder jaarrekening en de natuurlijke personen/zelfstandigen als KMO worden beschouwd. In de sector van de huishoudens worden alle eenheden als KMO beschouwd.

Tabel IV.20: Evolutie en verdeling van de toegevoegde waarde 2003-2004 naar bedrijfs-grootte
(in miljoen EUR)

NAC- sectie	2003			2004			Δ 2004/2003 (%)		
	GO	KMO	Totaal	GO	KMO	Totaal	GO	KMO	Totaal
A	120	2.569	2.689	116	2.691	2.807	-3,2	4,8	4,4
B	0	68	68	0	59	59	-	-13,9	-13,9
C	262	52	314	249	51	299	-5,1	-1,8	-4,6
D	36.667	6.025	42.692	38.469	6.263	44.732	4,9	4,0	4,8
E	5.701	228	5.929	5.499	42	5.541	-3,5	-81,7	-6,5
F	4.304	7.580	11.883	4.446	8.070	12.516	3,3	6,5	5,3
G	18.714	13.089	31.804	20.923	12.798	33.722	11,8	-2,2	6,0
H	892	3.127	4.019	980	3.247	4.226	9,8	3,8	5,2
I	16.860	3.228	20.087	17.758	3.312	21.070	5,3	2,6	4,9
J	13.066	1.181	14.247	14.406	1.202	15.608	10,3	1,7	9,5
K	14.848	19.309	34.157	16.031	20.555	36.586	8,0	6,5	7,1
L	18.156	0	18.156	18.643	0	18.643	2,7	-	2,7
M	16.036	390	16.426	16.528	431	16.959	3,1	10,4	3,2
N	13.507	3.495	17.002	14.373	3.627	18.000	6,4	3,8	5,9
O	1.923	3.669	5.592	2.118	3.894	6.012	10,1	6,1	7,5
P	0	909	909	0	868	868	-	-4,5	-4,5
Totaal	161.055	64.919	225.974	170.538	67.110	237.648	5,9	3,4	5,2
%	71,3%	28,7%	100%	71,8%	28,2%	100%			

Bron: NBB en berekeningen FOD Economie.

In een jaar tijd daalde het aandeel van de KMO in de toegevoegde waarde van de economie in 2004 met 0,5 procentpunt tot 28,2% , terwijl dat in 2000 nog 28,9% bedroeg.

Ten opzichte van 2003 groeide de globale TW in 2004 met een aanzienlijke 5,2%, terwijl de groeibijdrage van de KMO's slechts 3,4% beliep. Het kleinschalige ondernemerschap verliest terrein in de economische activiteit.

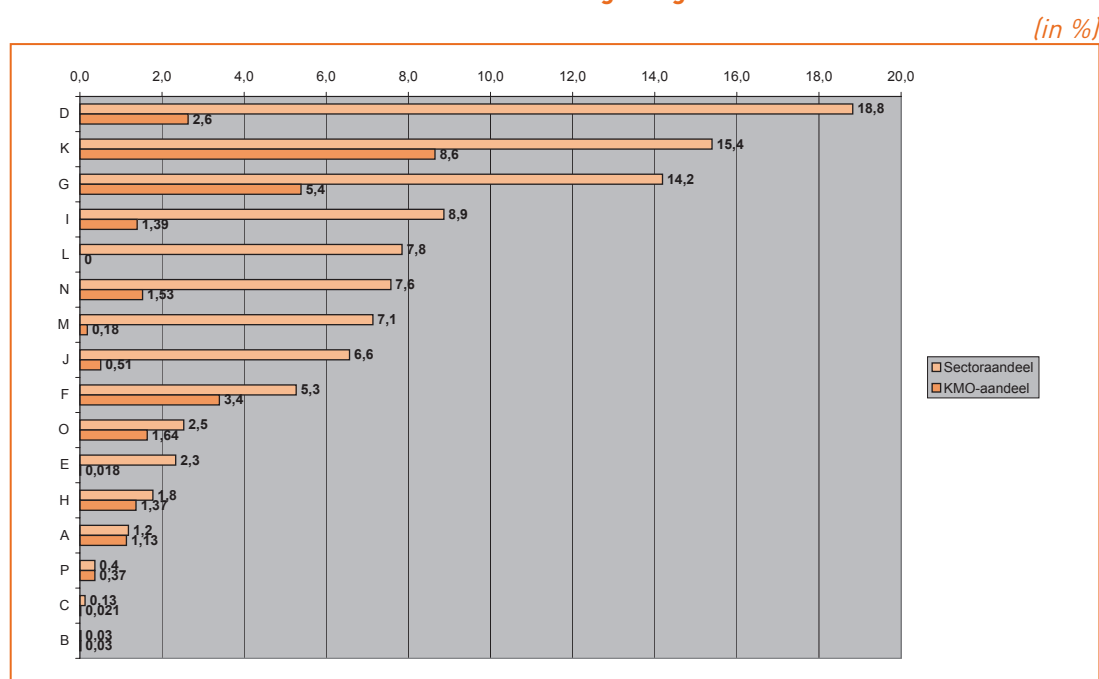
De sterkste groei van de TW is zichtbaar bij de financiële instellingen (J) met +9,5%, de gemeenschapsvoorzieningen, sociaal-culturele en persoonlijke diensten (O) met

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

+7,5%, onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven (K) met +7,1% en de groot- en kleinhandel en reparatiesector (G) met +6,0%.

De groei van de TW bij de KMO ligt voor bijna alle sectoren onder die van de grote ondernemingen, uitgezonderd in de bouw (F), de landbouw (A) en de onderwijssector (M), waarin de KMO eerder zwak aanwezig zijn.

Grafiek IV.24: Sector- en KMO-aandelen in de toegevoegde waarde van 2004

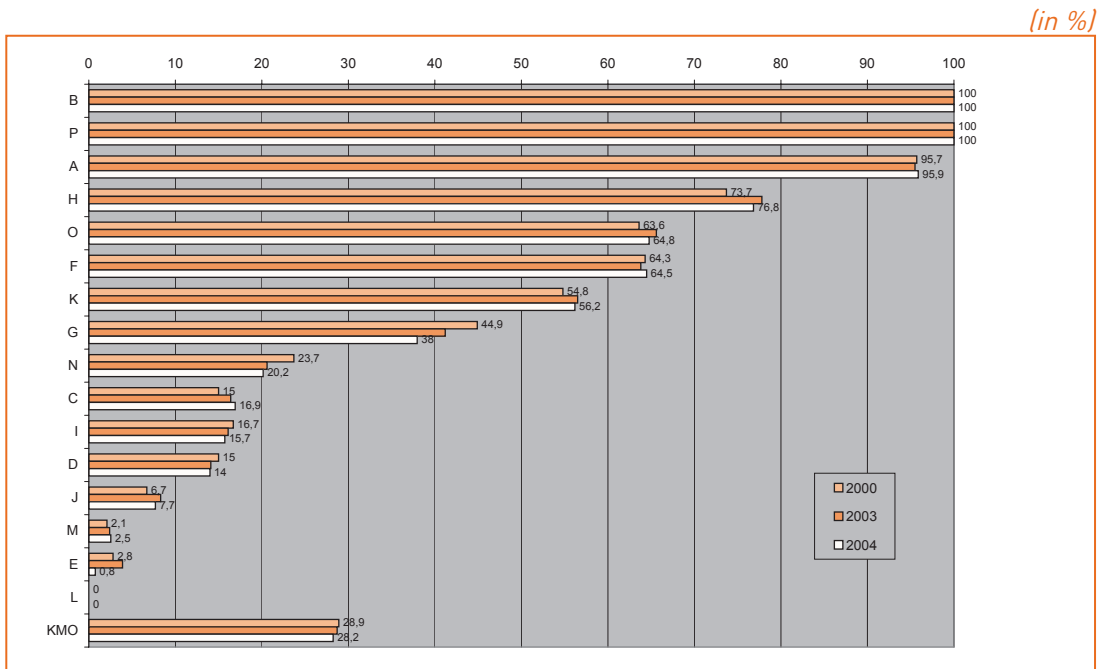

Bron: NBB en berekeningen FOD Economie.

De vier grootste sectoren, meerbepaald de industrie (D), onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven (K), de groot- en kleinhandel en reparatie van auto's, motorrijwielen en consumentenartikelen (G) en vervoer, opslag en communicatie (I) leveren samen 57,3% van de TW in de economie aan. Daarvan komt 18,0% voor rekening van de KMO en 39,3% voor rekening van de grote ondernemingen. Niettegenstaande ten opzichte van 2003 het aandeel van deze vier sectoren met 0,3 procentpunt is toegenomen, is het aandeel van de KMO in deze sectoren met 0,4 procentpunt teruggelopen.

Het sectoraandeel van de sector gemeenschapsvoorzieningen, sociaal-culturele en persoonlijke diensten (O) overstijgt in 2004 ten opzichte van 2003 het sectoraandeel van de sector productie en distributie van elektriciteit, gas en water (E) die met 0,3 procentpunt terugvalt tot 2,3%.

Grafiek IV.25: KMO-aandeel in de toegevoegde waarde per sector in 2000,2003 en 2004

Bron: NBB en berekeningen FOD Economie.

Nadevisserij (B), de particuliere huishoudens met tewerkstelling (P) en de landbouw (A) waar meer dan 95% van de TW wordt aangeleverd door de KMO, volgt de horeca (H) met een KMO-aandeel van 76,8% in de TW. In de sector van de overige gemeenschapsvoorzieningen, sociaal-culturele en persoonlijke diensten (O) met 64,8%, in de bouwsector (F) met 64,5% en in de sector van onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven (K) met 56,2% wordt meer dan de helft van de TW gecreëerd door KMO's.

Ten opzichte van 2003 doet de grootste terugval van het KMO-aandeel in de TW zich voor in de groot- en kleinhandel en reparatie van auto's en huishoudelijke artikelen (G) met liefst 3,2 procentpunt tot 38% in 2004. Daarbinnen evolueren tussen 2000 en 2004 de volgende deelsectoren als volgt:

- in de verkoop en reparatie van auto's en motorrijwielen en kleinhandel in motorbrandstoffen (G50), die instaat voor 13,4% van de TW in G, vermindert het aandeel van de KMO met liefst 9,9 procentpunt tot 44,6% in 2004;
- in de groothandel en handelsbemiddeling (G51), die instaat voor 54,2% van de TW van G, daalt het KMO-aandeel met 6,3 procentpunt tot 29,3% in 2004;

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

- in de kleinhandel, zonder auto's en motorrijwielen en met reparatie van consumentenartikelen (G52), die instaat voor 32,4% van de TW van G, daalt het aandeel van de KMO met 6,6 procentpunt naar 49,6% in 2004.

Ook in de sector van de productie en distributie van elektriciteit, gas en water (E) vermindert het KMO-aandeel tot een schamele 0,8% in 2004 of met een terugval van 3,1 procentpunt in een jaar tijd.

Sedert 2000 vermindert het belang van de kleine en middelgrote ondernemingen en de zelfstandigen in de creatie van onze economische welvaart langzaam maar gestaag.

IV.4. De middenstand in de schijnwerpers

De term "middenstand" wordt voor de eerste keer officieel in België gebruikt in een koninklijk besluit van 20 juni van 1906 waarbij het "Ambt der middelstanden" werd opgericht. Een eeuw later komt de term nog steeds voor in de bestuurlijke omgeving, met name op federaal vlak in de benaming van de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie. Aan de basis van de middenstand liggen de belangrijke en traditionele groeperingen van kleine en middelgrote ondernemers zoals landbouwers, ambachtslui, handelaars en vrije beroepen. Deze honderdste verjaardag is de gelegenheid bij uitstek om twee geledingen van deze maatschappelijke middenklasse te bespreken, die destijds "geprangd" zat tussen de grote manufacturen en de arbeidersorganisaties.

De term "middenstand" is meer dan alleen een sociologisch concept. Want de meer recente generieke benaming KMO vertaalt niet helemaal het gemeenschappelijke kenmerk van de middenstand, namelijk het risico en het persoonlijke engagement van de zelfstandige ondernemer en veelal ook van zijn familie in de onderneming. In een tijdperk waar men duchtig op zoek gaat naar doelmatige middelen om de ondernemingsgeest bij de nieuwe generaties aan te moedigen, kan het nuttig zijn om de plaats en de rol van de middenstand in het Belgische socio-economische landschap onder de loep te nemen en te herhalen dat de overheid de nodige aandacht moet schenken aan haar specificiteit.

IV.4.1 De vrije beroepen

Onder de noemer vrije beroepen vindt men sommige van de oudste beroepen. Deze beroepen hanteerden allemaal dezelfde gulden regel: zelfstandig werken en discrepantieplicht over de prestaties voor sommige "klanten". Vandaag worden de vrije beroepen echter geconfronteerd met een nieuwe definitie van hun perimeteer. Het koninklijk

besluit van 5 juni 1980 met betrekking tot de toepassing van de wetten betreffende de organisatie van de middenstand beschrijft het vrije of het intellectuele beroep als een dienstverlening die hoofdzakelijk bestaat uit een intellectuele prestatie, die een aanzienlijke voorafgaande opleiding vereist en een grote zelfstandigheid vereist in de uitvoering. Er zijn vandaag talrijke nieuwe beroepen die aan deze criteria beantwoorden. Het Europese mededingingsrecht beschouwt het vrije beroep als een economisch subject.

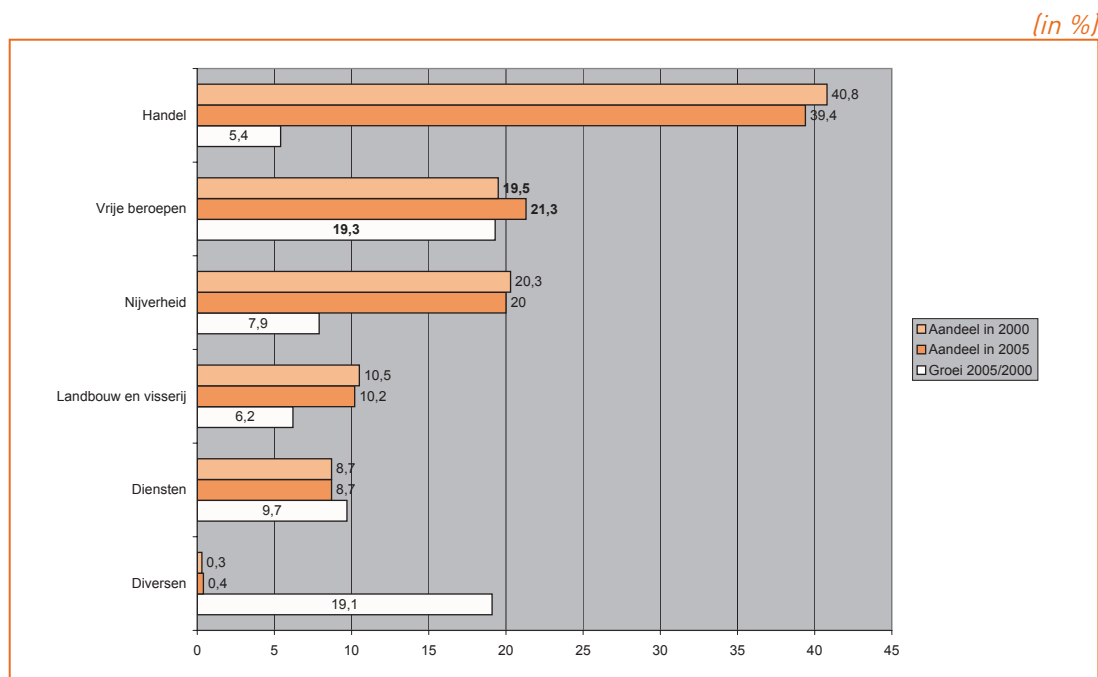
Het aandeel van de vrije beroepen binnen de middenstand was vroeger nogal beperkt. Vandaag vertegenwoordigen de vrije beroepen een groot segment. De vrije beroepen kunnen verschillende hoedanigheden aannemen: BTW-plichtige, werkgever, zelfstandige. Vanuit deze invalshoeken worden ze statistisch beschreven. Al deze statistieken tonen aan dat de vrije beroepen tussen 2004 en 2005 een sterke aangroei hebben gekend. Ook de tewerkstelling is bij hen sterk toegenomen. Een ander opmerkelijk feit is dat binnen de groep van vrije beroepen, het aandeel van de diverse intellectuele beroepen de laatste jaren nog sneller is gestegen. De snelle ontwikkeling van deze categorie, die een hele resem dienstverleners van intellectuele prestaties groepeerd, weerspiegelt de bloei van het vrij beroep. De verschillende beoefenaars van een vrij beroep kunnen via de huidige statistische nomenclatuur echter nog onvoldoende op uniforme wijze gevat worden.

IV.4.1.1. Het zelfstandig ondernemerschap in de sector van de vrije beroepen

Binnen het zelfstandig ondernemerschap zijn de vrije beroepen een relatief omvangrijke en dynamische activiteitstak. In 2005 vertegenwoordigen zij 21,3% van het totale aantal verzekeringsplichtigen bij het RSVZ (tegen 19,5% in 2000). Ze bekleeden op die manier de tweede plaats na de commerciële activiteiten (bijna 40%). In vergelijking met de andere beroepstakken kennen de vrije beroepen over de hele periode 2000-2005 ook hun sterkste groei (19,3%). Ze lopen op die manier ver voor op het totale aantal verzekeringsplichtigen (9,1%). De cijfers van het laatste jaar bevestigen de positieve evolutie van de vrije beroepen met een groei van 3,7% van 2004 tot 2005 tegenover nauwelijks 0,9% voor het totale aantal verzekeringsplichtigen bij het RSVZ.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek IV.26: RSVZ-verzekeringsplichtigen per bedrijfstak

Bron: RSVZ.

Het totale aantal vrije beroepers is van 154.642 in 2000 gestegen tot 184.422 in 2005. Indien men de verzekeringsplichtigen opsplijt volgens hun **statuut**, stelt men vast dat de grote meerderheid werkt als zelfstandige, waarvan het aantal het laatste jaar nog is toegenomen (+4,3%) tot iets minder dan 95% van het totaal. Het aantal helpers, dat een bruuske toename kende in 2003 als gevolg van de introductie van het verplichte ministatuut voor de meewerkende echtgenoten, kent opnieuw een neergaande evolutie zoals dat reeds vele jaren voordien het geval was. In 2005 namen ze af met 6,9%.

In termen van **aard van de activiteit** wordt een steeds groter deel van de vrije beroepen uitgeoefend als bijberoep. De groeiende vervrouwelijking in sommige beroepen is één van de factoren die aan de basis liggen van deze evolutie (zie Panorama van de Belgische economie 2004-2005, p. 298). De vrije beroepers in bijberoep telden 31.545 personen in 2000 tegenover 42.909 in 2005, met een groei van 8,2% het laatste jaar. Ter vergelijking, de groep vrije beroepers in hoofdberoep steeg van 115.330 tot 132.598 eenheden over dezelfde periode, met een groei van slechts 2,2% tussen 2004 en 2005. De activiteiten in hoofdberoep blijven echter de belangrijkste. De beroepscategorie hoofdberoep situeert zich ver boven de groep van de actieven na pensioen(leeftijd).

Tabel IV.21: Verzekeringsplichtigen actief in de sector van de vrije beroepen volgens statuut en naar aard van de activiteit

		2000	2004	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/2004 (%)
Totaal vrije beroepen		154.642	177.892	184.422	100,0	3,7
Statuut	Zelfstandigen	151.740	167.819	175.043	94,9	4,3
	Helpers	2.902	10.073	9.379	5,1	-6,9
Aard van de activiteit	Hoofdberoep	115.330	129.801	132.598	71,9	2,2
	Bijberoep	31.545	39.649	42.909	23,3	8,2
	Na pensioenleeftijd	7.759	8.442	8.915	4,8	5,6

Bron: RSVZ.

De statistieken van het RSVZ splitsen de vrije beroepen ook op, op basis van de **beroepsactiviteit**. In vergelijking met het jaar 2000 zijn er slechts twee beroepen die in absolute termen in 2005 een vermindering van het aantal mensen kenden. Het gaat hier om de apothekers en de fiscale beroepen en de vastgoedsector waar de daling vooral waar te nemen viel in het laatste jaar (respectievelijk -4,4% en -1,2%). De negatieve evolutie van het aantal individuen in de traditionele medische activiteiten was significant tussen 2004 en 2005. Niet alleen de apothekers, ook de artsen (-0,8%) en de tandartsen (-1,9%) kenden een vermindering van het aantal practici.

De artistieke beroepen, de diverse intellectuele beroepen en meer nog het privé-onderwijs – die al een sterke groei kenden in de periode 2000 tot 2004 – bestendigen hun positieve dynamiek in 2005 (respectievelijk +4,6%, +4,6% en +9,0%). De meest spectaculaire groei vinden we echter terug in de categorie bestuurder van een vennootschap. De bestuurders van een vennootschap kunnen spijtig genoeg niet worden verdeeld per beroepsactiviteit. Het aantal bestuurders van een vennootschap is op vijf jaar tijd meer dan verviervoudigd, van 2.646 tot 12.162, met een winst van bijna 40% het laatste jaar. Dit kan erop wijzen dat meer en meer vrije beroepen worden uitgeoefend onder de vorm van een vennootschap, wat reeds werd opgemerkt in een vorige editie van het Panorama.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel IV.22: Verzekeringsplichtigen volgens beroepsactiviteit

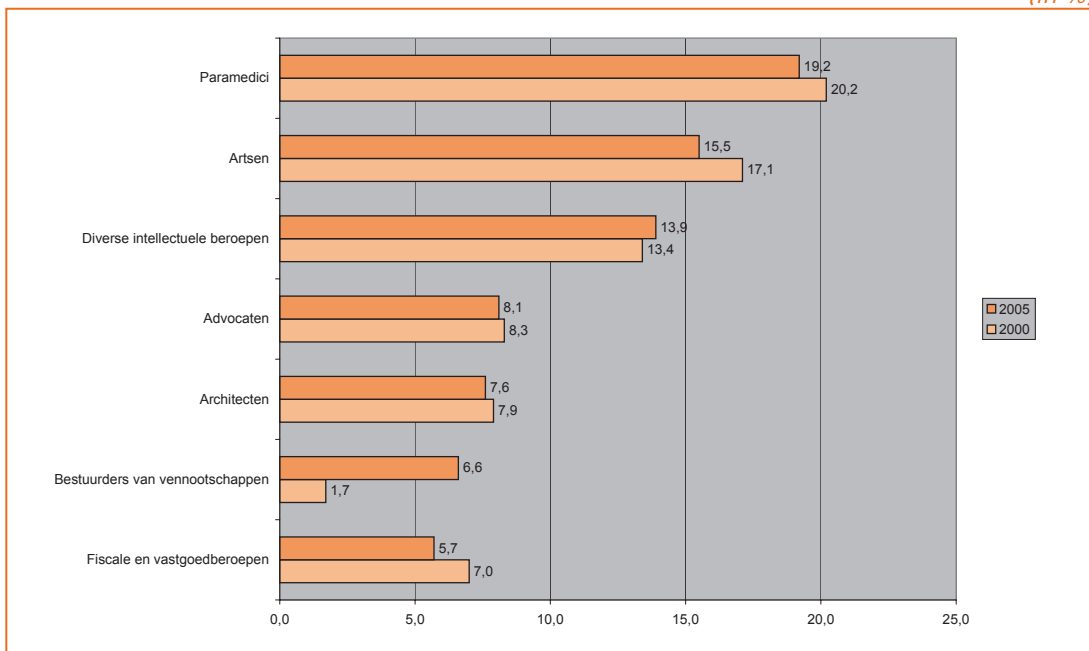
Categorieën	2000	2004	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/2004 (%)
Artsen	26.388	28.780	28.544	15,5	-0,8
Tandartsen	6.990	7.420	7.278	3,9	-1,9
Apothekers	4.574	4.535	4.336	2,4	-4,4
Dierenartsen	3.266	3.948	4.039	2,2	2,3
Paramedici	31.179	34.200	35.367	19,2	3,4
Privé-onderricht	6.352	8.039	8.761	4,8	9
Wetenschap	1.179	1.421	1.400	0,8	-1,5
Letteren	5.562	5.666	5.765	3,1	1,7
Kunst	7.782	8.797	9.200	5,0	4,6
Advocaten	12.797	14.847	14.955	8,1	0,7
Notarissen	1.529	1.688	1.640	0,9	-2,8
Gerechtsdeurwaarders	717	802	792	0,4	-1,2
Fiscale en vastgoedberoepen	10.768	10.703	10.574	5,7	-1,2
Architecten	12.163	13.751	14.056	7,6	2,2
Diverse intellectuele beroepen	20.750	24.439	25.553	13,9	4,6
Bestuurders van vennootschappen	2.646	8.856	12.162	6,6	37,3
Totaal	154.642	177.892	184.422	100,0	3,7

Bron: RSVZ.

In relatieve termen stellen we vast dat de paramedische sector en de artsen de belangrijkste blijven ook al is hun aandeel sterk verminderd sinds 2000. Zij groeperen nog steeds meer dan een derde van de vrije beroepers in 2005 (19,2% + 15,5% = 34,7%). Op de derde plaats vinden we de categorie van de diverse intellectuele beroepen (consulenten, informatici, servicekantoren, enz.). Deze sector geeft een beeld van de grote verscheidenheid van activiteiten binnen de vrije beroepen. Met een aandeel van 6,6% in 2005, tegenover slechts 1,7% en 2000, nemen de bestuurders van vennootschappen wat betreft het aantal verzekeringsplichtigen nu de zesde plaats in in de rangschikking van de beroepsactiviteiten.

Grafiek IV.27: Relatieve aandelen van de zeven belangrijkste beroepsactiviteiten

(in %)

Bron: RSVZ.

IV.4.1.2. De ondernemingen in de sector van de vrije beroepen

Een deel van de vrije beroepers zijn BTW-plichtig. De “Federatie voor Vrije en Intellectuele Beroepen” stelt al verscheidene jaren een hergroepering voor van 43 activiteitscodes van de NACE-nomenclatuur in zes homogene activiteitstakken: de financiële, de boekhoudkundige, de juridische, de bouwkundige sector, de sector medische activiteiten en ten slotte de sector diverse activiteiten van intellectuele aard (cf. bijlage bij dit hoofdstuk). De informatie die wordt gegeven door de statistieken van het RSVZ enerzijds en die van de BTW anderzijds, is verschillend, in die mate dat er talrijke vrije beroepen niet aan de BTW zijn onderworpen. De algemene en specifieke tendenzen die in de twee soorten statistieken worden waargenomen zijn weliswaar quasi gelijklopend.

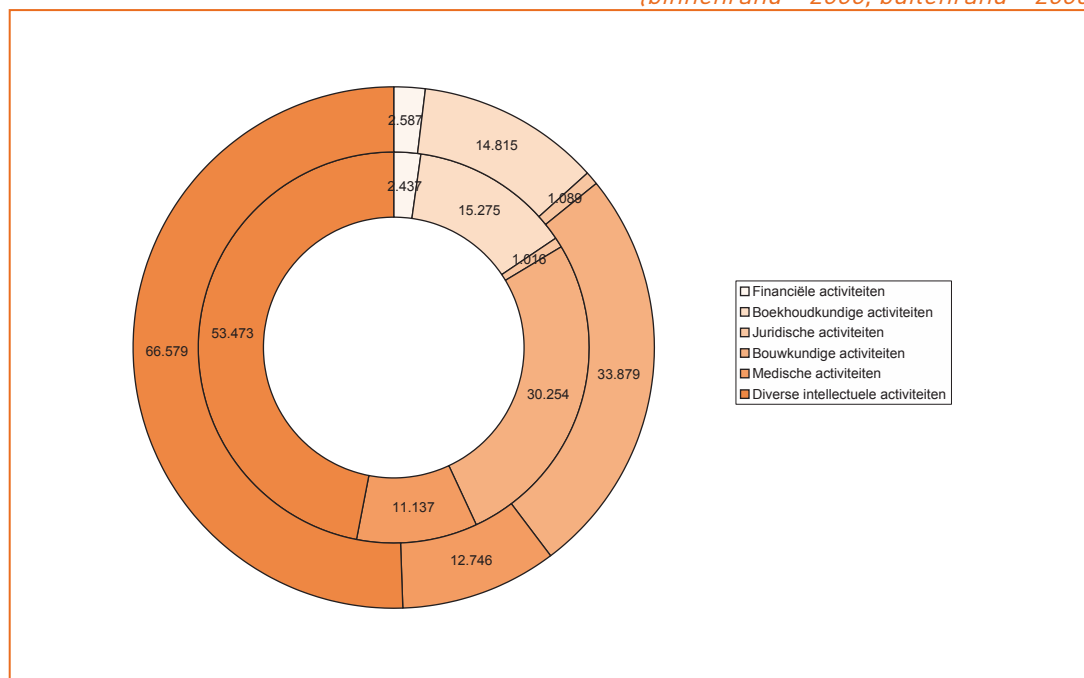
Het aantal vrije beroepers in de totale groep van de BTW-plichtige ondernemingen bedraagt voor het jaar 2005 131.695 individuen of 18,5%. Hun **sectorale uitsplitsing**, op basis van de zes opgenomen activiteitstakken, toont dat de sector diverse intellectuele activiteiten de helft van de vrije beroepen vertegenwoordigt die onderworpen zijn aan de BTW. Het aandeel van deze groep is trouwens gevoelig toegenomen sinds 2000. Deze duidelijke tendens weerspiegelt het groeiende succes van en de diversificatie in de sector van de intellectuele beroepen. Een meer gedetailleerde analyse

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

van deze activiteitstak dringt zich op. Daarop volgen respectievelijk de bouwkundige sector (33.879 ondernemingen in 2005, m.a.w. ongeveer een kwart van het totaal) en de sector van de boekhoudactiviteiten (14.815 ondernemingen, of 11,2%). Voor beiden is het relatieve aandeel gedaald in vergelijking tot het jaar 2000. De boekhoudsector is de enige die een lichte vermindering heeft gekend van het aantal actieve ondernemingen over dezelfde periode.

Grafiek IV.28: BTW-plichtige ondernemingen per activiteitstak van de vrije beroepen

(binnenrand = 2000, buitenrand = 2005)

Bron: FOD Economie.

Wanneer we de evolutie bekijken van het **aantal actieve ondernemingen** tijdens het laatste jaar, stellen we vast dat de andere beroepen van intellectuele aard opnieuw het meest dynamisch zijn, met een groei van 4,8%, gevolgd door de medische sector (+3,3%) en de financiële sector (+2,7%). Tussen 2004 en 2005 bedroeg de toename voor alle BTW-plichtige vrije beroepen 3,4%.

In 2005 zijn de sector diverse intellectuele beroepen en de bouwkundige sector samen goed voor 8 op de tien **oprichtingen** op een totaal aantal oprichtingen van 12.698, waarvan 7.710 in de sector diverse intellectuele beroepen (3% meer dan in 2004) en 2.812 in de bouwkundige sector (0,8% minder dan in 2004). De boekhoudsector scheidt relatief weinig ondernemingen in vergelijking met zijn aandeel in het totale aantal actieve ondernemingen en deze tendens is tijdens het laatste jaar nog

versterkt (-4,7%). In de juridische (-5,1%) en de medische beroepen (-2,0%) wordt eveneens een daling vastgesteld van het aantal oprichtingen tussen 2004 en 2005. Ten slotte stelt men vast dat het aantal ondernemingen, dat wordt opgericht binnen de groep van vrije beroepen, slechts weinig is toegenomen tijdens het laatste jaar, met nauwelijks 1,1%.

Tezelfdertijd is het aantal **schrappingen van ondernemingen** afgenomen met 3,6%. Er worden 7.864 eenheden genoteerd in 2005 tegenover 8.157 een jaar voordien. Alle sectoren hebben bijgedragen tot deze daling, behalve de financiële sector die een groei kende van 8,6% van 2004 tot 2005. De grootste afname is te wijten aan de boekhoudsector met een daling van het aantal schrappingen met 10,5% in 2005. In absolute termen zijn het de bouwkundige sector en vooral de sector diverse intellectuele beroepen die het grootste deel van de schrappingen binnen de vrije beroepen op zich nemen. Met iets minder dan 1.900 geschrapte ondernemingen in 2005, is de vastgoedsector weinig geëvolueerd in vergelijking met 2004. Voor de sector andere intellectuele activiteiten is de vermindering echter duidelijker (-4,1%). In 2005 worden er hier 4.358 schrappingen geteld.

Tabel IV. 23: BTW-plichtige ondernemingen in de sector van de vrije beroepen – aantal actieve ondernemingen, oprichtingen en schrappingen per activiteitstak

Sectoren	2000	2004	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/2004 (%)
Actieve ondernemingen					
Financiële activiteiten	2.437	2.518	2.587	2,0	2,7
Boekhoudkundige activiteiten	15.275	14.825	14.815	11,2	-0,1
Juridische activiteiten	1.016	1.081	1.089	0,8	0,7
Bouwkundige activiteiten	30.254	33.033	33.879	25,7	2,6
Medische activiteiten	11.137	12.341	12.746	9,7	3,3
Diverse intellectuele activiteiten	53.473	63.553	66.579	50,6	4,8
TOTAAL	113.592	127.351	131.695	100,0	3,4
Oprichtingen					
Financiële activiteiten	203	184	191	1,5	3,8
Boekhoudkundige activiteiten	821	747	712	5,6	-4,7
Juridische activiteiten	173	158	150	1,2	-5,1
Bouwkundige activiteiten	2.554	2.836	2.812	22,1	-0,8
Medische activiteiten	882	1.146	1.123	8,8	-2,0
Diverse intellectuele activiteiten	7.378	7.486	7.710	60,7	3,0
TOTAAL	12.011	12.557	12.698	100,0	1,1

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

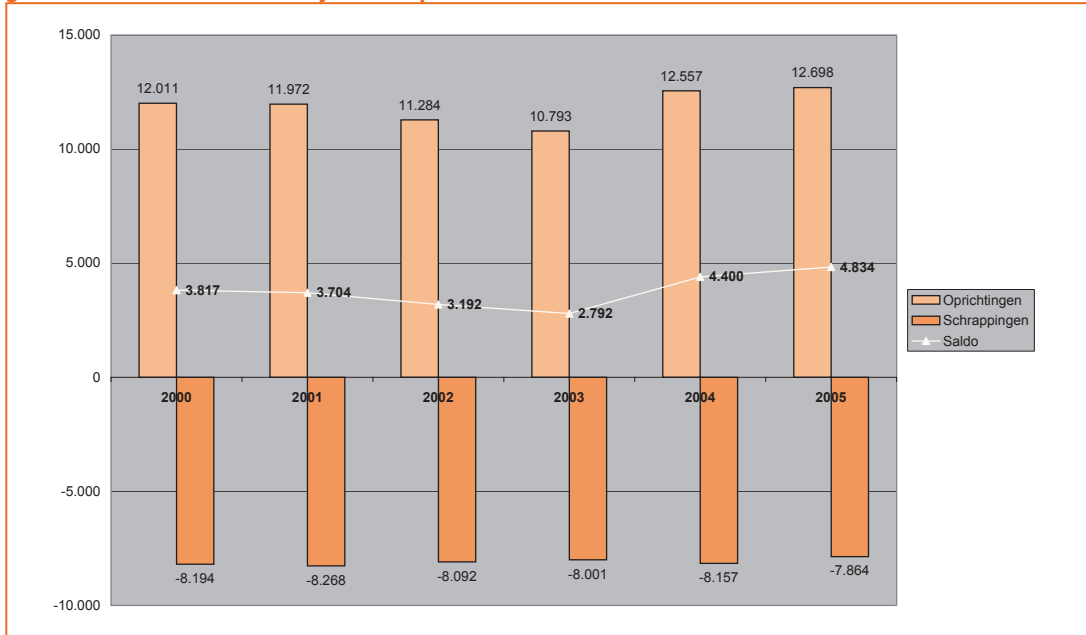
Tabel IV. 23 vervolg

Sectoren	2000	2004	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/2004 (%)
Schrappingen					
Financiële activiteiten	159	128	139	1,8	8,6
Boekhoudkundige activiteiten	903	774	693	8,8	-10,5
Juridische activiteiten	117	123	119	1,5	-3,3
Bouwkundige activiteiten	1.882	1.901	1.895	24,1	-0,3
Medische activiteiten	638	686	660	8,4	-3,8
Diverse intellectuele activiteiten	4.495	4.545	4.358	55,4	-4,1
TOTAAL	8.194	8.157	7.864	100,0	-3,6

Bron: FOD Economie.

Globaal kan men stellen dat, voor de totale periode, het **saldo** van de oprichtingen en de schrappingen van de BTW-plichtige ondernemingen binnen de groep van vrije beroepen opnieuw een stijgende evolutie kent in 2004 en 2005, na de dalperiode van 2003. Er zijn verschillende oorzaken voor deze bewegingen. Van 2001 tot 2003 was de negatieve tendens helemaal toe te schrijven aan de sterke daling van het aantal oprichtingen ondanks een lichte daling in het aantal schrappingen. Daartegenover heeft, in 2004, de stijging van het aantal oprichtingen grotendeels de minder grote toename van het aantal schrappingen kunnen compenseren, waardoor uiteindelijk het saldo een gunstige evolutie heeft gekend. In 2005 ten slotte heeft de combinatie van een licht hoger aantal oprichtingen en een duidelijk minder hoog aantal schrappingen ervoor gezorgd dat het saldo steeg.

Grafiek IV. 29: Saldo van de oprichtingen en schrappingen van BTW-plichtige ondernemingen in de sector van de vrije beroepen

Bron: FOD Economie.

IV.4.1.3. De werkgevers en de werknemers in de sector van de vrije beroepen

De gegevens van de RSZ geven ons de mogelijkheid om de vrije beroepen te benaderen vanuit het oogpunt van de KMO's die werknemers tewerkstellen. Deze gegevens betreffen de werkgevers en de werkgelegenheid volgens de bedrijfsgrootte, gemeten op basis van het aantal bezette arbeidsplaatsen en volgens de sectorale opsplitsing in de zes activiteitstakken die werden besproken in het vorige hoofdstuk. In de vorige editie van het Panorama werden gedecentraliseerde statistieken gebruikt. Hier worden de gecentraliseerde gegevens van de RSZ gebruikt en geanalyseerd met het doel om een meer reëel beeld te krijgen van de werkelijkheid, meer specifiek van de KMO's.

Het globale **aantal werkgevers** in de sector van de vrije beroepen is toegenomen van 35.722 in 2000 tot 37.196 in 2005, dit is een stijging met 4,1%. Als we een analyse maken op basis van de **bedrijfsgrootte**, dan stellen we vast dat de grote meerderheid van de werkgevers heel kleine ondernemingen zijn met minder dan 10 werknemers en zelfs meestal micro-ondernemingen die 1 tot 4 personen tewerkstellen. Deze micro-ondernemingen vertegenwoordigen nog steeds 82% van het totaal in 2005 ook al is hun relatieve aandeel de laatste vijf jaren afgenomen. Inderdaad, deze categorie van werknemers heeft gedurende deze periode een duidelijk zwakkere groei gekend

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

dan de andere (nauwelijks +1,8%). De grootste stijging wordt genoteerd bij de ondernemingen met 5 tot 9 werknemers (+19,5%), gevolgd door de middelgrote en grote werkgevers (met respectievelijk +11,4% en +9,8%). In 2005 wordt de grootste groei opgetekend bij de middelgrote werkgevers (+7,3%).

Tabel IV. 24: Werkgevers per grootteklasse

Grootte-klasse	2000	2004	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/2000 (%)	Δ 2005/2004 (%)
1 tot 4	29.867	30.143	30.413	81,8	1,8	0,9
5 tot 9	3.296	3.810	3.939	10,6	19,5	3,4
10 tot 49	2.141	2.222	2.385	6,4	11,4	7,3
50 en meer	418	440	459	1,2	9,8	4,3
Totaal	35.722	36.615	37.196	100,0	4,1	1,6

Bron: RSZ, gecentraliseerde statistieken en berekeningen FOD Economie.

Op **sectoraal niveau** stellen we vast dat bijna 70% van de werkgevers in de vrije beroepen geconcentreerd zijn in drie activiteitsgroepen: de medische (25,4% in 2005), de bouwkundige sector (23,4%) en andere (20,7%). Deze laatste sector groepeerde een hele serie diverse intellectuele beroepen en blijkt de meest dynamische te zijn. We registreren inderdaad 11% werkgevers meer in 2005 in vergelijking met 2000, terwijl in dezelfde periode, de medische en paramedische sector stagneerde en de bouwkundige sector lichtjes is toegenomen.

De boekhoudsector schijnt, na een gevoelige daling van het aantal werkgevers tussen 1995 en 2000, een herstel te kennen ook al vertoont het jaar 2005 een heel lichte daling. De vijf laatste jaren kent deze sector zelfs een iets sterkere groei (+3,1%) dan de sectoren financiële en juridische activiteiten (elk +2,9%).

Tabel IV. 25: Werkgevers per activiteitstak

Activiteiten	2000	2004	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/2000 (%)	Δ 2005/2004 (%)
Financiële	3.530	3.593	3.632	9,8	2,9	1,1
Boekhoudkundige	3.436	3.551	3.544	9,5	3,1	-0,2
Juridische	4.068	4.127	4.186	11,3	2,9	1,4
Bouwkundige	8.388	8.605	8.686	23,4	3,6	0,9
Medische	9.354	9.357	9.435	25,4	0,9	0,8
Diverse intellectuele	6.946	7.382	7.713	20,7	11,0	4,5
Totaal	35.722	36.615	37.196	100,0	4,1	1,6

Bron: RSZ, gecentraliseerde statistieken en berekeningen FOD Economie.

In 2005 stelde de sector van de vrije beroepen 202.232 **werknemers** te werk, dit is 11,6% meer dan in 2000. Deze toename verbergt echter een achteruitgang van de werkgelegenheid in 2002 (vooral in de grote ondernemingen) en in 2003 (bij de middelgrote en de grote werkgevers). Daarentegen is het laatste jaar het aantal arbeidsplaatsen toegenomen met 4,9%.

In de sector van de vrije beroepen vertegenwoordigen de **grote** werkgevers in 2005 bijna 40% van de werknemers. De grote werkgevers situeren zich hiermee ver boven de micro-ondernemingen en de middelgrote werkgevers (respectievelijk 24,5% en 23,4%).

Met meer dan 10.000 bijkomende personen die aan het werk werden gezet in de laatste vijf jaar, liggen de grote ondernemingen aan de basis van bijna de helft van de jobs die gecreëerd werden in de totale groep van vrije beroepen. Ondanks hun relatief klein aandeel merken we toch dat de werkgevers die tussen 5 en 9 werknemers hebben een mooie dynamiek tonen over dezelfde periode. De loontrekkende tewerkstelling bij deze werkgevers kende immers een groei met 19% tussen 2000 en 2005 of met bijna 4.000 nieuwe arbeidsplaatsen.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel IV.26: Arbeidsplaatsen per grootteklasse

Grootteklasse	2000	2004	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/2000 (%)	Δ 2005/2004 (%)
1 tot 4	47.475	48.955	49.568	24,5	4,4	1,3
5 tot 9	20.932	23.986	24.912	12,3	19,0	3,9
10 tot 49	42.662	43.973	47.288	23,4	10,8	7,5
50 en meer	70.135	75.796	80.464	39,8	14,7	6,2
Totaal	181.204	192.710	202.232	100,0	11,6	4,9

Bron: RSZ, gecentraliseerde statistieken en berekeningen FOD Economie.

Op **sectoraal** niveau is het concentratieverschijnsel, dat we hierboven hebben vastgesteld bij de werkgevers, nog duidelijker wanneer we een analyse maken van de verdeling van de werknemers. De diverse beroepen vertegenwoordigen inderdaad alleen al 40% van de totale werkgelegenheid binnen de vrije beroepen. Als we daar de bouwkundige sector en de medische beroepen aan toevoegen, dan vertegenwoordigen deze drie voornaamste sectoren meer dan driekwart van de arbeidsplaatsen.

De diverse intellectuele beroepen hebben een spectaculaire stijging gekend met meer dan 10% van 2004 tot 2005, om neer te komen op 82.790 werknemers. Over de periode 2000-2005 kenden de financiële activiteiten de grootste groei (16,1%) terwijl de boekhoudsector praktisch niet is geëvolueerd (slechts +0,8%) ondanks de toename van het aantal werkgevers, zoals wij hiervoor reeds vermeldden.

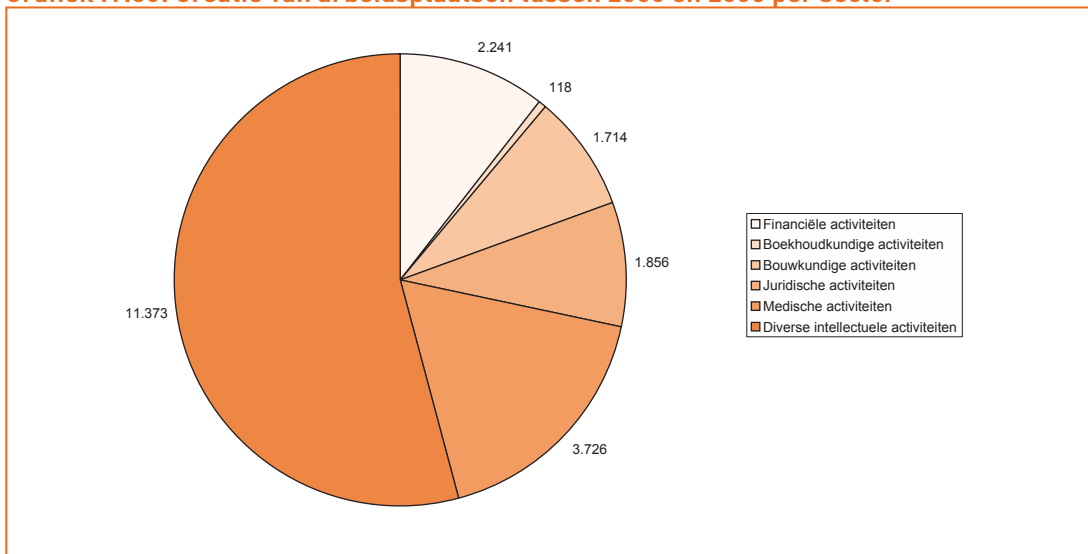
Tabel IV. 27: Arbeidsplaatsen per activiteitstak

Activiteiten	2000	2004	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/2000 (%)	Δ 2005/2004 (%)
Financiële	13.938	16.137	16.179	8,0	16,1	0,3
Boekhoudkundige	14.752	14.935	14.870	7,4	0,8	-0,4
Juridische	13.650	15.272	15.506	7,7	13,6	1,5
Bouwkundige	28.011	28.880	29.725	14,7	6,1	2,9
Medische	39.436	42.368	43.162	21,3	9,4	1,9
Diverse intellectuele	71.417	75.118	82.790	40,9	15,9	10,2
Totaal	181.204	192.710	202.232	100,0	11,6	4,9

Bron: RSZ, gecentraliseerde statistieken en berekeningen FOD Economie.

Grafiek IV.30 toont duidelijk de doorslaggevende bijdrage aan van de diverse intellectuele beroepen aan de dynamiek van de werkgelegenheid in de sector vrije beroepen. Inderdaad, van de 21.028 nieuw gecreëerde arbeidsplaatsen in deze sector tussen 2000 en 2005, werden er 11.373 (ofwel 54,1%) gecreëerd in de activiteitstak diverse intellectuele beroepen. Dit aantal situeert zich ver boven dat in de medische, de financiële en de juridische sector.

Grafiek IV.30: Creatie van arbeidsplaatsen tussen 2000 en 2005 per sector

Bron: RSZ, gecentraliseerde statistieken en berekeningen FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Bijlage

1. RSVZ-nomenclatuur van de vrije en intellectuele beroepen

Artsen, chirurgen

Tandartsen

Apothekers

Dierenartsen

Para-medici: psychologen, verplegers, vroedvrouwen, therapeuten, masseerders,...

Privé-onderricht: professoren, repetitoren, huisleraars,...

Wetenschap: geologen, scheikundigen, natuurkundigen, amanuensissen,...

Letteren: letterkundigen, journalisten, vertalers, tolken, particuliere bibliothecarissen, publicisten,...

Kunst (vanaf 01/07/2003): het leveren van artistieke prestaties en/of het produceren van artistieke werken in de audiovisuele en de beeldende kunsten, in de muziek, de literatuur, het spektakel, het theater en de choreografie

Advocaten

Notarissen

Gerechtsdeurwaarders

Fiscale en vastgoedberoepen: landmeters, ingenieurs, accountants, experts...

Architecten

Diverse intellectuele beroepen: raadgevers, informatici, servicebureaus,...

Bestuurders van vennootschappen

2. NACE-BEL codes gebruikt om de vrije beroepen te identificeren

Financiële activiteiten

67.120 Commissionairs in effecten, beleggingsadvies en vermogensbeheer

- 67.130 Overige hulpbedrijven i.v.m. financiële instellingen
- 67.201 Verzekeringsmakelaars en -agenten
- 67.202 Schade- en risicoexperten
- 67.203 Overige hulpbedrijven i.v.m. het verzekeringswezen

Boekhoudkundige activiteiten

- 74.121 Boekhouders
- 74.122 Accountants
- 74.123 Bedrijfsrevisoren
- 74.124 Belastingconsulenten

Bouwkundige activiteiten

- 70.311 Bemiddeling bij aankoop, verkoop en verhuur van onroerend goed
- 70.312 Schatten en evalueren van onroerend goed
- 70.321 Beheer van residentiële gebouwen
- 70.322 Beheer van ander onroerend goed
- 74.201 Architecten
- 74.202 Landmeters
- 74.203 Technische studiën en ingenieursactiviteiten
- 74.874 Binnenhuisarchitecten (code 74.844 voor 2003)

Juridische activiteiten

- 74.111 Advocatenkantoren en juridisch adviseurs
- 74.112 Notariskantoren
- 74.113 Deurwaarderskantoren
- 74.114 Overige rechtskundige dienstverlening

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Medische activiteiten

- 52.310 Apotheken
- 85.120 Medische praktijken
- 85.130 Tandartspraktijken
- 85.141 Medische laboratoria
- 85.142 Ziekenvervoer
- 85.143 Paramedische activiteiten, exclusief kinesitherapeuten
- 85.144 Kinesitherapeuten
- 85.146 Overige activiteiten i.v.m. gezondheidszorg
- 85.200 Veterinaire diensten

Diverse intellectuele dienstverlenende activiteiten

- 72.100 Computeradviesbureaus
- 72.220 Realisatie van programma's en gebruiksklare systemen (code 72.200 voor 2003)
- 72.300 Gegevensverwerking
- 74.131 Marktonderzoeksbureaus
- 74.132 Organisatie van opiniepeilingen
- 74.141 Public-relationsbureaus
- 74.142 Overige adviesbureaus op het vlak van bedrijfsvoering en beheer
- 74.401 Publiciteitsagentschappen
- 74.501 Personeelsselectie en plaatsing
- 74.852 Vertaaldiensten en tolken (code 74.832 voor 2003)
- 74.873 Incassobureaus en onderzoek naar de kredietwaardigheid (code 74.843 voor 2003)
- 74.879 Overige zakelijke dienstverlening (code 74.849 voor 2003)
- 92.311 Zelfstandig werkende kunstenaars en artiesten

IV.4.2 Het ambacht

Destijds leken de zaken relatief eenvoudig: de industrie produceerde half afgewerkte en enkele duurzame producten, vooral rollend materieel, en de ambachtslui realiseerden en leverden de belangrijkste consumptiegoederen. De opkomst van de consumptiemaatschappij met haar uitzonderlijke overvloed aan nieuwe serieproducten heeft de grenzen compleet verlegd. Het ambacht is nochtans allerminst verdwenen, maar de moderne statistiek geeft ons niet de mogelijkheid om voldoende de diversiteit van alle componenten te tonen. De beroepen en de activiteiten die binnen de ambachtelijke sector vallen, moeten inderdaad up-to-date gemaakt en gepreciseerd worden. Maar het ergste wat zou kunnen gebeuren is dat men niet meer over het ambacht zou praten.

De hiernavolgende cijfers werden verkregen door een methode toe te passen die men ontleende uit een Frans experiment. De ambachtelijke sector wordt beschreven op basis van criteria als bedrijfsgrootte en bedrijfsactiviteit. Deze oefening geeft een kwantitatief beeld van het ambacht in België in 2005, vanuit het standpunt van het ondernemerschap maar ook vanuit dat van de werkgever en de werknemer. Volgens schattingen zou het ambacht in onze economie allerminst te verwaarlozen zijn en dat verbaast. Mogelijk kunnen de huidige fenomenen van massale delocalisatie van de productie van consumptiegoederen plaats maken voor nieuwe productiemethodes en dienstprestaties die morgen misschien opnieuw via ambachtelijk werk kunnen worden gerealiseerd.

IV.4.2.1. Methodologie

Het ambacht proberen te vatten in statistieken, is niet eenvoudig, in de mate dat er verschillende opvattingen bestaan over het concept, die zich baseren op de kwalitatieve classificatiecriteria. Die vallen niet noodzakelijk samen met de nomenclatuur van economische activiteiten (NACE) gebruikt door de belangrijkste statistische bronnen in België.

Het ambacht wordt inderdaad meestal gekarakteriseerd volgens het type **beroep** dat men uitoefent (meubelmaker, glasblazer, enz.) terwijl bij NACE een definitie wordt gegeven in functie van de aard van de **economische activiteiten** (vervaardiging van meubelen, glasbewerking, enz.)

Om deze twee benaderingen met elkaar te verzoenen en omdat België tot nu toe geen specifieke statistische criteria gebruikte om de ambachtslui te identificeren, inspireert de methodologie die hierna volgt, zich grotendeels op de Franse benadering – en past ze soms aan – die een dubbel identificatiecriterium hanteert.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

De Franse minister voor Economie, Financiën en Industrie heeft in zijn decreet n° 98-247 van 2 april 1998 met betrekking tot de kwalificatie van het ambacht en het repertorium van beroepen, een **lijst voorgesteld met 250 activiteiten die onder het ambacht vallen, met hun overeenstemmende codes in het NACE**. Deze ambachtelijke activiteiten, die relatief fijn worden opgesplitst, worden gegroepeerd in vier beroeps categorieën, namelijk de voedingsector, de bouwsector, de vervaardiging en de dienstverlening. In de gegevens die beschikbaar zijn in België vindt men bijna alle 250 activiteiten uit Frankrijk terug.

Het tweede criterium in de Franse definitie is het **aantal werknemers**. Over het algemeen definieert men een ambachtelijk bedrijf als een onderneming die ten hoogste tien werknemers telt. In dit hoofdstuk wordt deze beperking herleid tot negen werknemers om ze beter aan te passen aan de Belgische statistische realiteit.

Het weerhouden dubbele criterium werd toegepast op twee Belgische statistische bronnen die gegevens verzamelen op basis van de arbeidsclassificatie en de NACE-classificatie met vijf cijfers. Het betreft enerzijds, de actieve ondernemingen die onderworpen zijn aan de BTW en anderzijds, de RSZ die gecentraliseerde gegevens bijhoudt over de werkgelegenheid (aantal arbeidsplaatsen) en de werkgevers.

De hier gekozen benadering baseert zich op een louter statistische definitie van het ambacht die enkel de private commerciële activiteiten dekt. Deze benadering probeert een evaluatie te maken van het kwantitatieve belang van de ambachtelijke activiteiten en streeft er niet naar om de meer kwalitatieve dimensies van het ambacht in het voetlicht te plaatsen. De resultaten moeten bijgevolg met de nodige omzichtigheid worden geïnterpreteerd.

IV.4.2.2. De actieve ondernemingen

De globale cijfers

Op basis van het weerhouden dubbele criterium telt men, voor 2005, 176.572 actieve ondernemingen die men kan identificeren als ambachtelijk. Dit aantal kan worden vergeleken met de totaliteit van ondernemingen in alle activiteitstakken en van alle bedrijfsgroottes voor datzelfde jaar, hun aantal bedraagt 710.252 eenheden. **Het ambachtelijke ondernemerschap vertegenwoordigt zo bijna 25% van het totale aantal actieve ondernemingen in ons land**. In 2004 telde men 175.032 ambachtelijke ondernemingen op een totaal van 697.817 actieve ondernemingen. De groei van het aantal ambachtlieden in het laatste jaar was dus zwakker (0,9%) dan de totale groei van BTW-plichtigen (1,8%).

Tabel IV.28: Aantal actieve ondernemingen volgens grootte- en activiteitscriterium in 2005

Activiteiten	Grootteklasse		Totaal
	0-9	10 en +	
Potentiële ambachtelijke activiteiten	176.572	11.710	188.282
Andere activiteiten	504.218	17.752	521.970
Totaal	680.790	29.462	710.252

Bron: FOD Economie.

Noot: de op de voorgrond geplaatste waarde betreft het ambacht volgens de weerhouden definitie.

Tabel IV.28 toont het activiteitscriterium (horizontale lectuur), dat selectiever is dan de bedrijfsgrootte (verticale lectuur) om het ambacht af te bakenen. Bijna 94% (176.572/188.282) van alle ondernemingen – van elke grootte – die vallen onder de opgenomen bedrijfstakken in de definitie, kan als ambachtelijk worden beschouwd. Slechts 26% echter (176.572/680.790) van alle ondernemingen – uit alle activiteiten – die van 0 tot 9 werknemers tellen, kan als ambachtelijk beschouwd worden. Daaruit vloeit namelijk voort dat een economische beleidsmaatregel die zich enkel op het criterium bedrijfsgrootte zou baseren, om de kleine of heel kleine ondernemingen te bereiken, niet specifiek de ambachtslui zou treffen, maar een veel grotere groep van ondernemingen. Als men de twee criteria samen gebruikt, krijgt men een adequate filter.

De ondernemingen in functie van de bedrijfsgrootte

Tabel IV.29 toont de gedetailleerde statistieken voor de actieve ondernemingen in termen van arbeidsklassen en NACE-bedrijfstak voor het jaar 2005.

Met betrekking tot de **bedrijfsgrootte** stellen we vast dat onder de 176.572 ondernemingen die als ambachtelijk worden gekwalificeerd, er 125.458 zijn die geen enkele werknemer in dienst hebben, 41.341 stellen 1 tot 4 personen te werk en 9.773 tellen 5 tot 9 werknemers. Dit betekent m.a.w. dat zeven ambachtslui op tien alleen werken. Anderzijds telt men 11.710 andere ondernemingen die deel uitmaken van de geselecteerde bedrijfstakken maar waarvan de bedrijfsgrootte 9 werknemers overschrijdt en die, volgens de gekozen definitie, geen deel uitmaken van het ambacht.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel IV.29: Aantal actieve ondernemingen gegroepeerd per ambachtsberoep volgens de activiteit en bedrijfsgrootte in 2005

Activiteiten	Grootteklassen					Totaal
	0	1-4	5-9	0-9	10 en +	
Beroepen in de voedingssector	7.484	5.913	1.608	15.005	1.437	16.442
Brood- en banketbakkerswerk, beschuitkoekjes, houdbaar banketbakkerswerk	1.600	2.643	878	5.121	517	5.638
Bewerken van vlees, detailhandel in vlees en vleeswaren, vervaardigen van producten op basis van vlees	2.851	2.185	484	5.520	418	5.938
Conservering en verwerking van vis, visproducten	363	232	41	636	26	662
Vervaardiging van zuivelproducten	45	35	7	87	41	128
Vervaardiging van ijs en sorbets, chocolade en suikerwerk	444	184	62	690	116	806
Verwerking en conservering van groenten en fruit	84	39	8	131	58	189
Vervaardiging van andere voedingsmiddelen (behalve landbouwactiviteiten en wijnbereidingen)	574	206	94	874	256	1.130
Detailhandel in voedingsmiddelen: markt- en straathandel	1.523	389	34	1.946	5	1.951
Beroepen in de bouwsector	51.718	16.647	3.869	72.234	3.444	75.678
Het bouwrijp maken van terreinen en grondverzet	2.633	498	134	3.265	129	3.394
Metselwerk en andere bouwkundige werkzaamheden	10.466	3.609	1.209	15.284	1.460	16.744
Dakconstructies, loodgieterswerk, verwarming	7.977	3.926	806	12.709	493	13.202
Timmerwerk, sluitwerk	7.987	2.840	599	11.426	369	11.795
Elektrische installatie en isolatiewerkzaamheden	11.239	2.180	438	13.857	466	14.323
Inrichting, bekleding en afwerking	11.115	3.509	623	15.247	439	15.686
Verhuur van machines voor bouwnijverheid met bedieningspersoneel	47	16	14	77	24	101
Onderwater proefboren	125	18	13	156	13	169
Artisanale winning van delfstoffen	129	51	33	214	51	264
Beroepen in de vervaardiging	22.522	6.787	2.553	31.862	5.332	37.194
Verwerking van vezels, weven, textielveredeling	395	115	52	562	172	734

Activiteiten	Grootteklassen					Totaal
	0	1-4	5-9	0-9	10 en +	
Vervaardiging van textielproducten o.a. door modeontwerp(st)ers, klee- en hoedenmakers/maaksters	1.728	435	199	2.362	424	2.786
Vervaardiging van kleding van leer en bont	45	12	3	60	7	67
Bereiden van leer en vervaardiging van schoeisel	131	33	14	178	21	199
Vervaardiging en reparatie van horloges en juwelen	796	131	44	971	66	1.037
Vervaardiging van muziekinstrumenten	140	27	6	173	1	174
Vervaardiging van sportartikelen, spellen en speelgoed	181	12	9	202	9	211
Vervaardiging en reparatie van meubelen	2.135	676	200	3.011	311	3.322
Hout-, papier- en kartonbewerking	1.690	437	185	2.312	405	2.717
Drukkerij (behalve kranten), boekbinden en reproductie van opgenomen media	3.801	952	279	5.032	369	5.401
Glas- en keramiekwerk	352	72	24	448	84	532
Vervaardiging van landbouwmachines, machines, apparaten, werktuigen en van transportmiddelen	1.754	676	288	2.718	691	3.409
Vervaardiging van kantoormachines, computerapparatuur, elektrische en elektronische apparaten en machines; uitrusting voor radio, televisie en communicatie	971	157	69	1.197	231	1.428
Vervaardiging van medische apparatuur en instrumenten, van precisie- en optische instrumenten (inclusief vervaardiging van brillen en foto- en filmapparatuur)	1.149	376	76	1.601	117	1.718
Bewerking van splijt- en kweekstoffen	3	2	0	5	6	11
Vervaardiging van chemische producten (behalve farmaceutische producten)	394	125	71	590	282	872
Vervaardiging van producten van rubber en kunststof	356	177	87	620	347	967
Vervaardiging van bouwmaterialen	658	391	159	1.208	320	1.528
Vervaardiging en bewerking van metalen	5.045	1.756	701	7.502	1.358	8.860
Vervaardiging van andere producten (inclusief taxidermie)	543	88	25	656	28	684
Recycling	255	137	62	454	83	537

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Activiteiten	Grootteklassen					Totaal
	0	1-4	5-9	0-9	10 en +	
Beroepen in de dienstverlening	43.734	11.994	1.743	57.471	1.497	58.968
Reparatie van auto's	6.076	3.415	665	10.156	480	10.636
Schoenmakerij en reparatie van persoonlijke en huishoudelijke artikelen	3.614	213	29	3.856	24	3.880
Onderhoud en reparatie van computers en van boekhoud- en overige kantoor-machines	486	49	9	544	21	565
Wassen en chemische reiniging (inclusief in zelfbediening)	971	385	137	1.493	157	1.650
Kappersvak	13.382	4.272	362	18.016	117	18.133
Schoonheidszorg	8.814	677	31	9.522	13	9.535
Vervaardiging en bereiding van planten, bloemen en bloemstukken	3.018	1.180	109	4.307	54	4.361
Fotografische activiteiten	2.874	139	17	3.030	23	3.053
Taxi's en personenvervoer	1.009	568	91	1.668	119	1.787
Ziekenvervoer	24	20	6	50	10	60
Automobielininspectie	25	8	1	34	11	45
Verhuisdiensten	180	100	48	328	65	393
Verpakkingsbedrijven	143	53	22	218	52	270
Reiniging	3.118	915	216	4.249	351	4.600
TOTAAL	125.458	41.341	9.773	176.572	11.710	188.282

Bron: FOD Economie.

Noot: de op de voorgrond geplaatste kolom betreft het ambacht volgens de gekozen definitie.

De opsplitsing van de ondernemingen op basis van de bedrijfsgrootte varieert gevoelig in functie van de beroepen en zelfs binnen de beroepstak zelf. De eenmansbedrijven vertegenwoordigen 74% van de groep van dienstverlenende beroepen, 68% in de bouwsector, 61% in de vervaardiging en slechts 46% in de voedingsector. In de groep van de vervaardiging zien we ook een subbedrijfstak van muziekinstrumentenbouwers die voor 80% bestaat uit eenmansbedrijven. Er zijn slechts 37% eenmansbedrijven in de vervaardiging van rubber- of plasticproducten.

De ondernemingen in functie van de activiteit

De ambachtstak die behoren tot de groep in de bouwsector zijn het talrijkst met 72.234 eenheden in 2005 (+2,4% t.o.v. 2004), gevolgd door de dienstverlenende sector (57.471 eenheden, +0,6%), de vervaardiging (31.862 eenheden, -0,5%) en ten slotte

de voedingsector (15.005 eenheden, -2,2%). Met meer dan 40% van het totaal zijn de bouwberoepen het belangrijkste reservoir voor ambachtelijke ondernemingen in België, namelijk voor sommige subbedrijfstakingen zoals de metselaars en de eindbewerkers (stukadoor, tegelzetter, bekleeder, tapijtlegger, schilder, glazenmaker).

Het is ook interessant om vast te stellen dat de kappers, binnen de subbedrijfstakingen en in aantal van het aantal ambachtelijke ondernemingen, de eerste plaats innemen, vermits ze 10% van het totale aantal van 18.016 ondernemingen van 0 tot 9 werknemers vertegenwoordigen (-0.3% t.o.v. 2004). Ook andere subbedrijfstakingen verdienen wegens hun aandeel, vermeld te worden, zoals de bakkerij-banketbakkerij en de slagerij-charcuterie in de voedingsector, de metaalbewerking in de vervaardiging en de automobielreparatie in de dienstverlenende beroepen.

IV.4.2.3. De werkgevers en de werknemers in de ambachtsector

De globale cijfers

In termen van werkgelegenheid was het ambacht in 2005 goed voor 137.191 arbeidsplaatsen, m.a.w. een quasi-nulevolutie t.o.v. 2004 (137.178 eenheden). Ter vergelijking: het totale aantal werknemers is toegenomen met 1,4% tijdens het laatste jaar en heeft uiteindelijk 3.274.820 eenheden bereikt in 2005. Globaal vertegenwoordigt de ambachtelijke sector nauwelijks meer dan 4% van de totale werkgelegenheid voor alle bedrijfsgroottes en bedrijfsactiviteiten samen. Het criterium activiteit blijkt dit keer minder selectief omdat het slechts 16% (137.191/842.442) van de arbeidsplaatsen identificeert, welke ook de bedrijfsgrootte is. Het criterium bedrijfsgrootte stelt ons wel in staat om 29% (137.191/474.500) van de arbeidsplaatsen te identificeren ongeacht hun activiteitsdomein.

De 48.286 ambachtelijke werkgevers die minder dan 10 werknemers tewerkstellen vertegenwoordigen iets meer dan 22% van de totaliteit van de Belgische werkgevers, alle activiteiten en bedrijfsgroottes door elkaar (m.a.w. 218.880 eenheden). Het criterium activiteit is hier uitermate selectief in de mate dat 80% (48.286/60.376) van de werkgevers die tot de subbedrijfstakingen behoren die mogelijk onder de ambachtelijke noemer kunnen worden geplaatst, wel degelijk als ambachtelijke onderneming werden gekwalificeerd. Op basis van het criterium bedrijfsgrootte anderzijds, identificeert men minder dan 26% (48.286/182.360) van de werkgevers ongeacht de aard van hun activiteit.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel IV.30: Aantal arbeidsplaatsen en werkgevers volgens bedrijfsgrootte- en activiteitscriterium op 30 juni 2005

Activiteiten		Grootteklasse		Totaal
		0-9	10 en +	
Arbeids- plaatsen	Potentiële ambachtelijke activiteiten	137.191	705.251	842.442
	Andere activiteiten	337.309	2.095.069	2.432.378
	Totaal	474.500	2.800.320	3.274.820
Werkgevers	Potentiële ambachtelijke activiteiten	48.286	12.090	60.376
	Andere activiteiten	134.074	24.430	158.504
	Totaal	182.360	36.520	218.880

Bron: FOD Economie.

Noot: de op de voorgrond geplaatste waarden betreffen het ambacht volgens de weerhouden definitie.

De analyse in functie van de bedrijfsgrootte en de activiteit

De eerste dimensie die wij analyseren is de **bedrijfsgrootte**, gemeten op basis van het aantal tewerkgestelde werknemers. Binnen de ambachtelijke sector verdeelt de werkgelegenheid zich relatief evenwichtig tussen de klassen 1-4 en 5-9, behalve in de dienstensector, waar er gevoelig meer werknemers zijn in de kleinste klasse. De ambachtelijke werkgevers daarentegen zijn met 1 tot 4 werknemers veel talrijker dan zij die er 5 tot 9 tewerkstellen, ongeacht welke beroepsgroep men in beschouwing neemt.

Tabel IV.31: Aantal arbeidsplaatsen en werkgevers gegroepeerd per ambachtsberoep volgens activiteit en bedrijfsgrootte op 30 juni 2005

Activiteiten		Grootteklasse				Totaal
		1-4	5-9	1-9	10 en +	
Arbeids- plaatsen	Beroepen in de voedingssector	11.137	10.804	21.941	82.791	104.732
	Beroepen in de bouwsector	26.988	25.605	52.593	123.414	176.007
	Beroepen in de vervaardiging	12.719	17.470	30.189	423.735	453.924
	Beroepen in de dienstverlening	20.064	12.404	32.468	75.311	107.779
	TOTAAL	70.908	66.283	137.191	705.251	842.442

Activiteiten		Grootteklasse				Totaal
		1-4	5-9	1-9	10 en +	
Werkgevers	Beroepen in de voedingssector	5.550	1.661	7.211	1.497	8.708
	Beroepen in de bouwsector	14.684	3.902	18.586	3.587	22.173
	Beroepen in de vervaardiging	6.427	2.608	9.035	5.340	14.375
	Beroepen in de dienstverlening	11.519	1.935	13.454	1.666	15.120
	TOTAAL	38.180	10.106	48.286	12.090	60.376

Bron: RSZ en berekeningen FOD Economie.

Noot: de op de voorgrond geplaatste kolom betreft het ambacht volgens de weerhouden definitie.

Met betrekking tot de **sectorale verdeling** binnen het ambacht, krijgen we een identieke hiërarchie, of men nu het aantal arbeidsplaatsen in beschouwing neemt of het aantal werkgevers. De bouwsector blijkt hier opnieuw de belangrijkste sector voor het ambacht met meer dan 38% zowel voor de werkgelegenheid als voor de werkgevers. Nadien volgen, in dalende volgorde, de dienstverlenende beroepen (24% van de arbeidsplaatsen en 28% van de werkgevers), de vervaardiging (respectievelijk 22% en 19%) en ten slotte de voedingssector (respectievelijk 16% en 15%).

De statistieken over de subactiviteiten worden hier niet vermeld om het beknopt te houden. We willen enkel onderstrepen dat de meest belangrijke de metselwerken en de andere bouwwerkzaamheden zijn (11% van de arbeidsplaatsen en 9% van de werkgevers), de bekleding-loodgieterij-verwarming en de automobielreparatie (9% zowel voor werkgelegenheid als voor werkgevers), de kappers (respectievelijk 6% en 9%) en ten slotte de bakkerij-banketbakkerij (respectievelijk 8% en 7%).

IV.4.3 Het vrouwelijke ondernemerschap

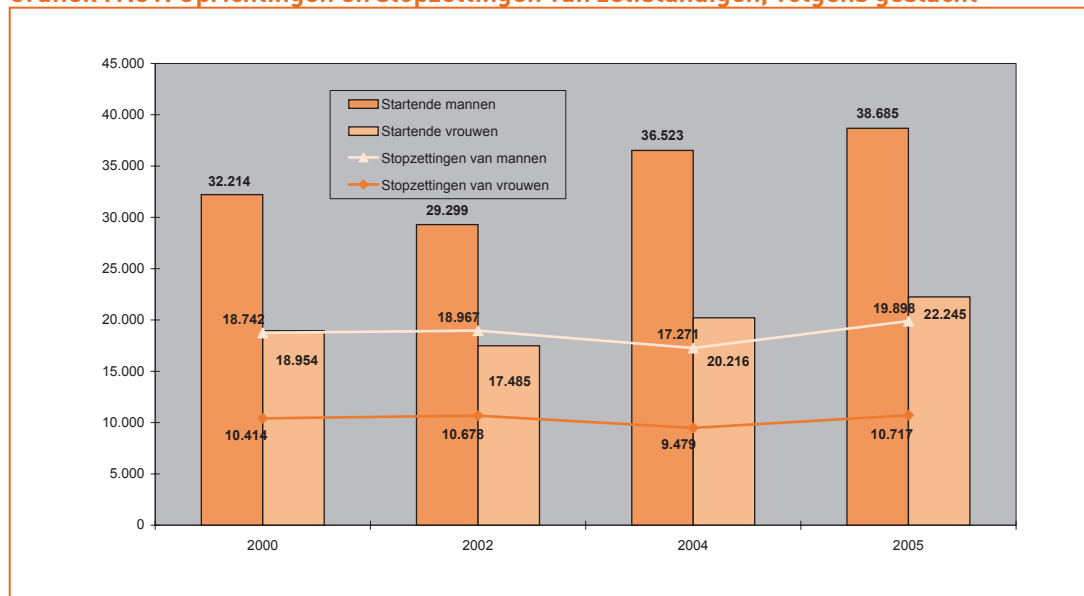
In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de positie van de vrouw in het zelfstandige ondernemerschap. Eén derde van alle zelfstandigen is een vrouw. De populatie vrouwelijke zelfstandigen groeit traag maar gestaag.

Er wordt besproken hoe het aantal vrouwelijke zelfstandigen de voorbije vijf jaar is geëvolueerd. Tevens wordt de positie van de vrouw in het zelfstandige ondernemerschap vergeleken met die van de mannen. Er wordt ook een overzicht gegeven van de sectoren waarin veel vrouwen als zelfstandige actief zijn. Voor de analyse werd gebruik gemaakt van de sociale statistieken van het RSVZ.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

IV.4.3.1 De bedrijfsdynamiek: oprichtingen en stopzettingen van zelfstandigen, volgens geslacht

Grafiek IV.31: Oprichtingen en stopzettingen van zelfstandigen, volgens geslacht

Bron: RSVZ.

Aan de **instroomzijde** zien we dat de toename van het aantal starters in 2004 zich, zowel bij de mannen als bij de vrouwen, in 2005 verder doorzet. Het aantal startende vrouwen steeg met een sterke 10% en het aantal startende mannen met 5,9%.

In 2005 werden 38.685 startende mannen en 22.245 startende vrouwen geteld. Eén derde of 36,5% van alle starters zijn vrouwen. Vergeleken met 2000 is het relatieve aandeel van de vrouwen in de totale populatie starters licht afgenomen.

Aan de **uitstroomzijde** wordt dezelfde man-vrouw verhouding waargenomen. In 2005 werden 19.898 stopzettingen van mannen (65%) en 10.717 stopzettingen van vrouwen (35%) genoteerd. Dit is de helft van het aantal starters.

Analoog met de oprichtingen, waar hun aandeel gering is gedaald, is het relatieve aandeel van de vrouwen in de stopzettingen eveneens licht afgenomen. Zowel bij de mannen als bij de vrouwen hebben de stopzettingen in 2005 hun hoogste peil bereikt van de voorbije vijf jaar.

Het **saldo oprichtingen-stopzettingen** van vrouwen is geëvolueerd van 8.540 in 2000 naar 11.528 in 2005, wat neerkomt op een stijging met 35%. Het saldo bij de mannen evolueerde van 13.472 in 2000 naar 18.787 in 2005. Dit is een toename met 39,5%.

Tabel IV.32: Startende vrouwelijke zelfstandigen, naar aard van de activiteit

	2000	Aandeel 2000 [%]	2002	2004	2005	Aandeel 2005 [%]	Δ 2005/ 2000 [%]
Hoofdberoep	13.366	70,5	12.212	13.417	14.480	65,1	+8,3
Bijberoep	5.321	28,1	5.092	6.623	7.514	33,8	+41,2
Na pensioen (leeftijd)	264	1,4	181	176	251	1,1	-4,9
Bijdragecategorie niet gekend	3						
Totaal	18.954	100,0	17.485	20.216	22.245	100,0	+17,4

Bron: RSVZ.

In 2000 startte 70,5% van de vrouwen in hoofdberoep en 28,1% in bijberoep. In 2005 bedragen deze percentages respectievelijk 65,1% en 33,8%.

De groei van het aantal startende zelfstandige vrouwen in 2004 en 2005 is het grootst bij die in bijberoep. Tegenover 2000 is deze groep starters toegenomen met 41,2%. Over de beschouwde periode neemt het aantal startende vrouwen in bijberoep sterker toe dan het totaal aantal starters in bijberoep (+32,4%).

Tabel IV.33: Stopzettingen van vrouwelijke zelfstandigen, naar aard van de activiteit

	2000	Aandeel 2000 [%]	2002	2004	2005	Aandeel 2005 [%]	Δ 2005/ 2000 [%]
Hoofdberoep	7.754	74,5	7.584	6.558	7.406	69,1	-4,5
Bijberoep	1.945	18,7	2.432	2.298	2.604	24,3	+33,9
Na pensioen (leeftijd)	711	6,8	662	623	707	6,6	-0,6
Bijdragecategorie niet gekend	4						
Totaal	10.414	100	10.678	9.479	10.717	100	+2,9

Bron: RSVZ.

Uit de opgesplitste cijfers van het aantal stopzettingen volgens statuut kan worden afgelezen dat 69,1% stopzettingen van een hoofdberoep zijn, 24,3% van bijberoepers en 6,6% na pensioen(leeftijd).

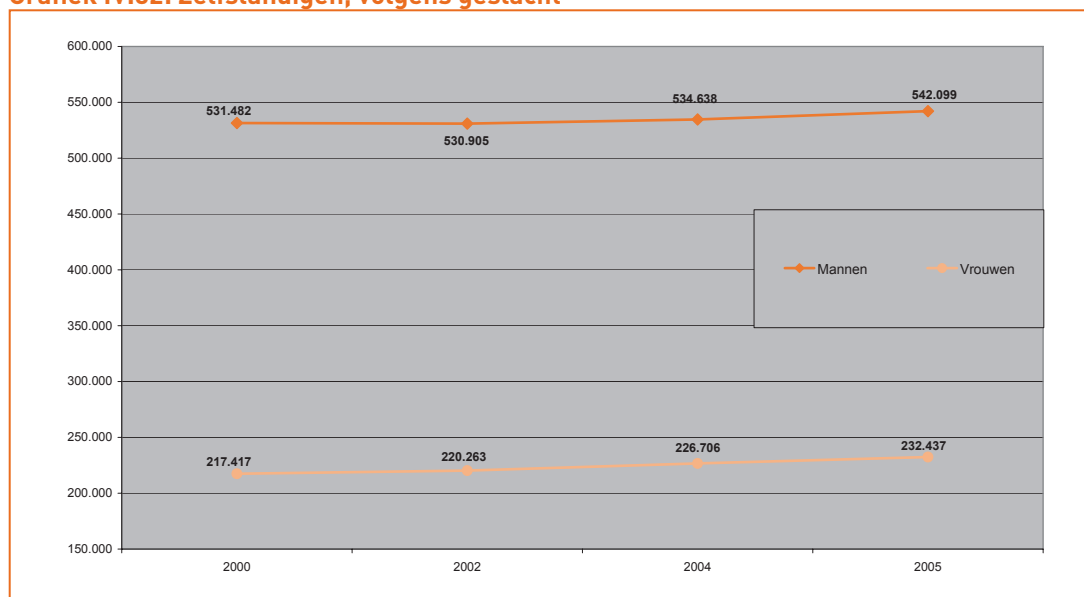
In vergelijking met 2000 is in 2005 het aantal stopzettingen van vrouwelijke hoofdbe-

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

roepers met 4,5% afgenomen. Dit in tegenstelling tot de totale populatie waar een lichte stijging wordt genoteerd met 1%. Het aantal stopzettingen van bijberoepers is met 33,9% sterk toegenomen.

IV.4.3.2 De populatie zelfstandigen, volgens geslacht

Grafiek IV.32: Zelfstandigen, volgens geslacht

Bron: RSVZ.

In de totale populatie zelfstandigen overheersen de mannen met 70%. De ondernemersgraad is ook het hoogst bij hen. 12,6% (232.437 zelfstandigen op 1.848.500) van de vrouwelijke beroepsbevolking is zelfstandige, terwijl dit bij de mannen 22,7% is (542.099 zelfstandigen op een werkende bevolking van 2.386.900).

De voorbije vijf jaar groeide het aantal vrouwelijke zelfstandigen traag maar gestaag. 2005 is het vijfde jaar op rij met een grotere aangroei van zelfstandige vrouwen (2,5%) dan van zelfstandige mannen (1,4%).

Over de beschouwde periode liep het aandeel van de mannen terug van 71% naar 70%, terwijl het aandeel van de vrouwen met 1 procent groeide, tot 30%. Ten opzichte van vijf jaar geleden is het aantal vrouwen toegenomen met 15.020 of met 6,9% en het aantal mannen met 10.617 of met 2%.

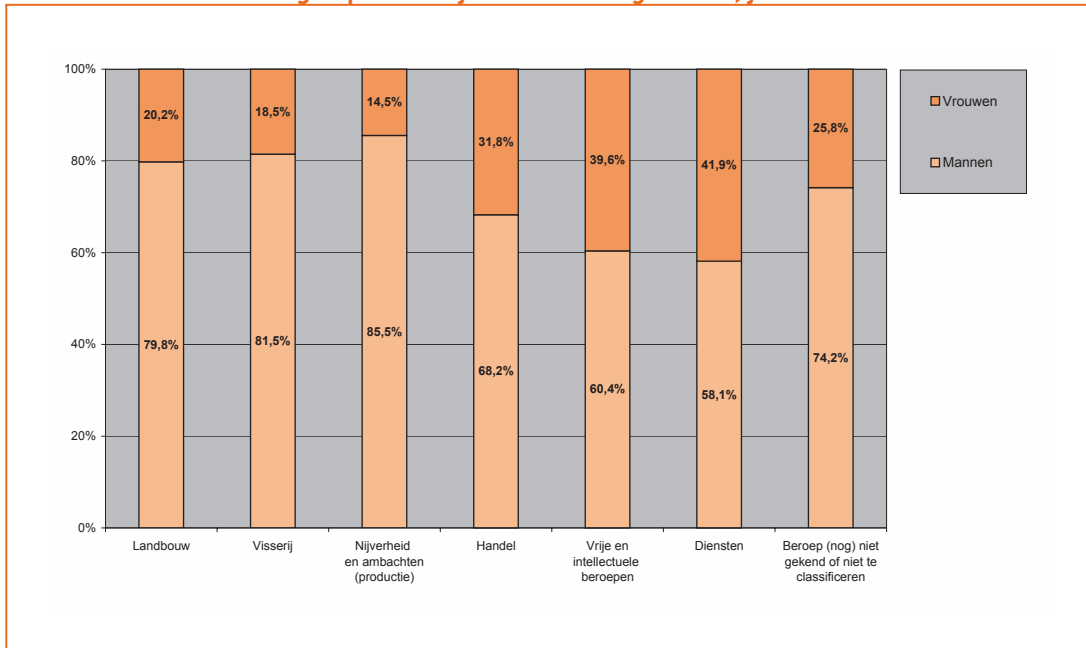
Tabel IV.34: Vrouwelijke zelfstandigen, naar aard van de activiteit

	2000	Aandeel 2000 [%]	2002	2004	2005	Aandeel 2005 [%]	Δ 2005/ 2000 [%]
Hoofdberoep	165.946	76,3	166.522	168.672	171.064	73,6	+3,1
Bijberoep	34.518	15,9	38.512	43.271	46.331	19,9	+34,2
Na pensioen (leeftijd)	16.949	7,8	15.229	14.763	15.042	6,5	-11,3
Bijdragecategorie niet gekend	4						
Totaal	217.417	100	220.263	226.706	232.437	100	+6,9

Bron: RSVZ.

In 2005 is het aantal vrouwen in hoofdberoep licht gestegen met 1,4%. 73,6% van de vrouwen is zelfstandige in hoofdberoep, 19,9% is verzekeringsplichtig voor een bijberoep en 6,5% is actief na pensioen(leeftijd).

Het aantal vrouwen met een zelfstandig bijberoep blijft in belangrijke mate toenemen. Over de periode 2000-2005 is deze groep aangegroeid met 11.813 of met 34,2%. De groei van het aantal zelfstandige vrouwen wordt dan ook hoofdzakelijk gerealiseerd in deze beroeps categorie.

Grafiek IV.33: Zelfstandigen per bedrijfstak en naar geslacht, jaar 2005

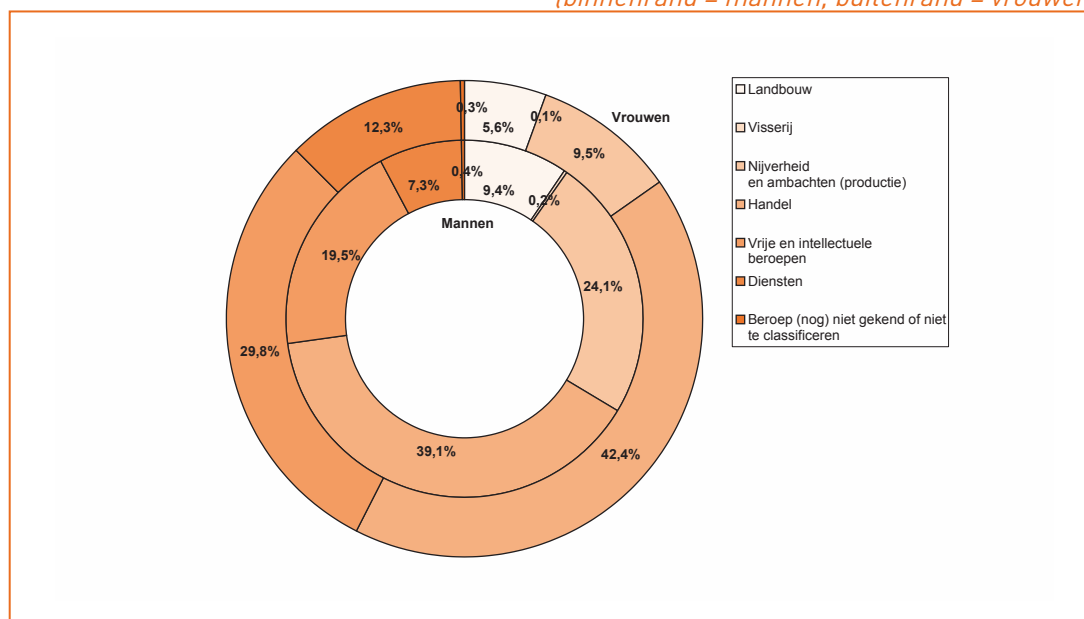
Bron: RSVZ.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

In tegenstelling tot de mannen zijn er heel weinig vrouwelijke zelfstandigen actief in de primaire en secundaire sector. Vrouwen vinden we vaker terug in de dienstensector, de handel en als uitoefenaar van een intellectueel beroep.

Grafiek IV.34: Zelfstandigen volgens geslacht en per bedrijfstak, jaar 2005

(binnenrand = mannen, buitenrand = vrouwen)

Bron: RSVZ.

De meeste vrouwelijke zelfstandigen (42,4% of 98.502 personen) zijn terug te vinden in de handel. Vrouwen werken in deze sector vaak als bestuurder van een vennootschap. Een groot aantal vrouwen werkt in deze sector in de kleinhandel, als tussenpersoon (makelaars, publiciteitsagenten,...) en in de horeca.

De vrouwen zijn ook goed vertegenwoordigd in de vrije en intellectuele beroepen. Deze sector vormt met 29,8% (of 69.353 personen) de tweede grootste bedrijfstak. Vrouwen werken hier vooral als para-medicus (psycholoog, verpleegster, ...) of als arts, chirurg.

Op de derde plaats komt de dienstensector die 12,3% of 28.600 zelfstandigen vertegenwoordigt. De meeste vrouwen zijn in deze sector actief in de schoonheidszorg (kapper, pedicure,...).

Slechts 9,5% van de vrouwelijke zelfstandigen wordt aangetroffen in de nijverheid en ambachten, terwijl daar 24,1% van de mannen actief is.

Tabel IV.35: Vrouwelijke zelfstandigen in hoofdberoep, per bedrijfstak

	2000	Aandeel 2000 (%)	2002	2004	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/ 2000 (%)
Landbouw	8.450	5,1	8.133	7.910	7.952	4,6	-5,9
Visserij	154	0,1	149	162	143	0,1	-7,1
Nijverheid en ambachten (productie)	15.062	9,1	15.629	15.713	16.273	9,5	+8,0
Handel	75.691	45,6	74.421	73.884	73.462	42,9	-2,9
Vrije en intellectuele beroepen	44.291	26,7	46.162	48.844	50.668	29,6	+14,4
Diensten	22.001	13,3	21.735	21.788	22.087	12,9	+0,4
Beroep (nog) niet gekend of niet te classificeren	297	0,2	293	371	479	0,3	+61,3
Totaal	165.946	100	166.522	168.672	171.064	100	+3,1

Bron: RSVZ.

73,6% van de vrouwen is zelfstandige in hoofdberoep en 19,9% is zelfstandige in bijberoep. Zowel in hoofd- als in bijberoep zet de vervrouwelijking zich bij de vrije en intellectuele beroepen verder door. Over een periode van vijf jaar is het aantal zelfstandige vrouwen in deze sector aangegroeid met 6.377 in hoofdberoep en met 5.258 in bijberoep.

Het aantal zelfstandige vrouwen dat in hoofdberoep in de primaire sector werkt is over de beschouwde periode teruggelopen met 509 personen of met -5,9%. Het aantal vrouwelijke hoofdberoepers in de handel is over de beschouwde periode licht achteruitgegaan en het aantal vrouwen in de dienstensector is min of meer stabiel gebleven.

Daartegenover is het aandeel van de vrouwen in hoofdberoep, actief als zelfstandige in de nijverheid en ambachten, geëvolueerd van 9,1% in 2000 naar 9,5% in 2005.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel IV.36: Vrouwelijke zelfstandigen in bijberoep, per bedrijfstak

	2000	Aandeel 2000 (%)	2002	2004	2005	Aandeel 2005 (%)	Δ 2005/2000 (%)
Landbouw	1.284	3,7	1.483	1.694	1.825	3,9	+42,1
Visserij	18	0,1	25	26	26	0,1	+44,4
Nijverheid en ambachten (productie)	2.850	8,3	3.376	3.796	4.179	9,0	+46,6
Handel	15.151	43,9	16.197	17.472	17.887	38,6	+18,1
Vrije en intellectuele beroepen	11.821	34,2	13.542	15.530	17.079	36,9	+44,5
Diensten	3.325	9,6	3.829	4.649	5.203	11,2	+56,5
Beroep (nog) niet gekend of niet te classificeren	69	0,2	60	104	132	0,3	+91,3
Totaal	34.518	100	38.512	43.271	46.331	100	+34,2

Bron: RSVZ.

Ook bij de vrouwen wordt in elk van de sectoren over de beschouwde periode een sterke toename vastgesteld van het aantal bijberoepers.

Over de beschouwde periode wordt vooral een verschuiving waargenomen naar de dienstensectoren en naar de intellectuele beroepen. Doch ook het aantal vrouwelijke bijberoepers, actief in de industrie, is de voorbije vijf jaar zeer sterk aangegroeid.

Daartegenover is het aandeel van de bijberoepers werkzaam in de handel ook in deze beroepscategorie achteruitgegaan, van 43,9% in 2000 naar 38,6% in 2004.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V Sectorale analyses

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Dit hoofdstuk beschrijft de basiskenmerken van elf sectoren van de Belgische economie. De aanpak waarvoor gekozen werd, is om een beeld te schetsen van deze sectoren via de volgende invalshoeken: intersectorale relaties ('positionering'), interne structuur ('voornaamste activiteiten'), tewerkstelling en demografie¹⁹, buitenlandse handel (uitvoer) en de sterktes, zwaktes, opportuniteiten en bedreigingen ('SWOT-analyse') van de bestudeerde sector.

De aard van de bestudeerde sectoren (enerzijds behorend tot de verwerkende nijverheid en de dienstensectoren, anderzijds de bouwnijverheid) verklaart het gebruik van verschillende (maar gelijkaardige) parameters²⁰ om de gekozen invalshoeken te belichten.

De gebruikte data zijn vooral afkomstig van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de FOD Economie, de NBB, het INR²¹, de RSZ en Eurostat²². Daarnaast werd er in een aantal gevallen een beroep gedaan op instanties zoals de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, sectorfederaties,...

¹⁹ Waarbij het aantal ondernemingen verwijst naar het aantal actieve BTW-plichtigen.

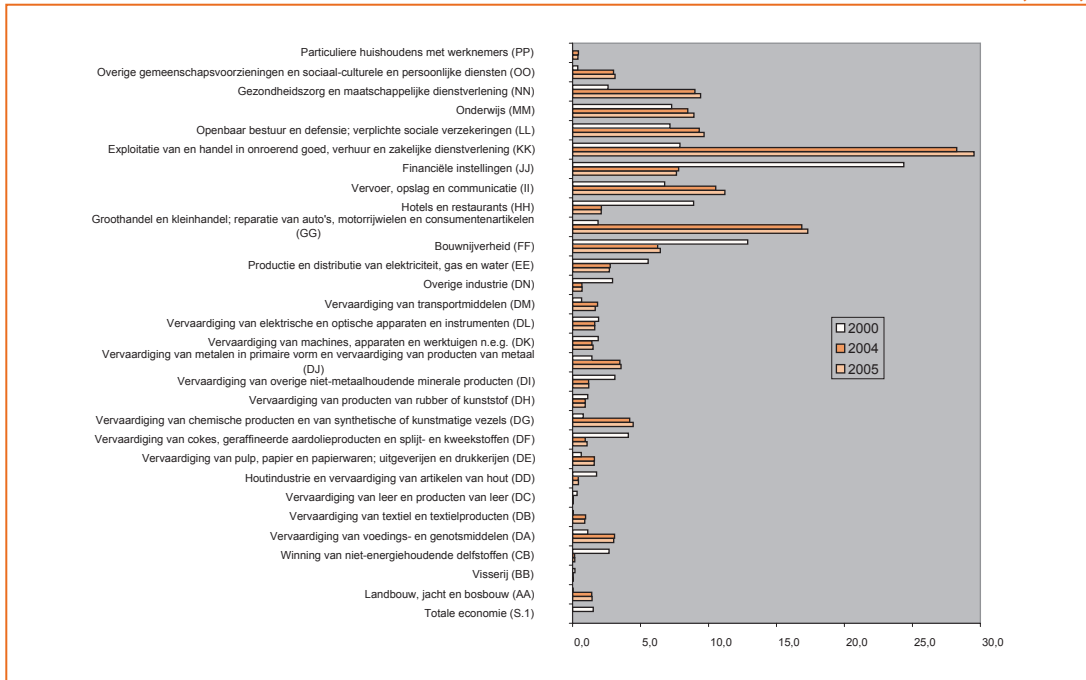
²⁰ Voor de verwerkende nijverheid is de Prodcop-enquête (maandelijkse enquête bij alle lokale eenheden van industriële activiteit met 10 of meer personeelsleden of met een omzet van 2.478.935 EUR, die de wijziging meet van de toegevoegde waarde tegen factorkosten) een belangrijke bron. Deze gegevens worden verzameld door de FOD Economie-AD Statistiek en Economische Informatie, die voor de dienstensectoren andere bronnen ter beschikking stelt, gebaseerd op BTW-aangiften (voor de omzet) en RSZ en RSVZ cijfers (voor de tewerkstelling).

²¹ De voornaamste toeleverende en afnemende sectoren die geciteerd worden in de rubriek 'positionering' zijn gebaseerd op de input-outputtabel, gemaakt door het Federaal Planbureau voor rekening van het INR. De meest recente input-outputtabel dateert uit 2000.

²² De uitvoercijfers zijn afkomstig van Comext, een Eurostat-product.

Grafiek V.1: Verdeling van de toegevoegde waarde over de verschillende sectoren van de Belgische economie (a)

(in %).

Bron: Nationale Bank van België.

(a) De sectoren komen overeen met de secties (A tot en met P) en subsecties (AA tot en met PP) uit de NACE-BEL nomenclatuur, die verder worden geventileerd naar NACE afdelingen (01 tot en met 95), die het onderwerp vormen van de analyses in dit hoofdstuk. Productie- en inkomensvorming per bedrijfstak (A31) tegen lopende prijzen.

Grafiek V.1 geeft een indicatie van de verdeling van de toegevoegde waarde over de verschillende sectoren van de Belgische economie. In de afgelopen 5 jaar lijkt er zich geen structurele wijziging te hebben voorgedaan die de dynamiek in de richting van een kenniseconomie bevestigt: kennisintensieve diensten en hoogtechnologische industriële sectoren lijken geen substantieel aandeel van de toegevoegde waarde te hebben veroverd.

De grafiek illustreert de dominantie van de dienstensectoren (de helft van de toegevoegde waarde wordt gecreëerd door de marktdiensten) in de Belgische economie: de verwerkende nijverheid genereert 17,1% van de totale toegevoegde waarde (265,5 miljard EUR) in 2005, terwijl dit aandeel in 2000 nog 19,3% bedroeg. Dit tanende verloop vindt al geruime tijd plaats en doet zich voor in de meeste ontwikkelde economieën. Hierbij mag (zoals eerder besproken in deel II) evenwel niet uit het oog ver-

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

loren worden dat heel wat diensten schatplichtig zijn aan industriële stimuli, hetzij rechtstreeks (uitbesteden van activiteiten die niet tot de core business van een onderneming behoren) hetzij onrechtstreeks.

Binnen de verwerkende nijverheid vertegenwoordigen de chemische en de staalsector respectievelijk 3,4% en 2,7%. De toegevoegde waarde van de dienstensectoren vinden we vooral terug bij de sectoren exploitatie van en handel in onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening (22,2%), groot- en kleinhandel (13%), vervoer, opslag en communicatie (8,4%), financiële instellingen (5,8%). De bouwnijverheid staat in voor 4,9% van de toegevoegde waarde.

In dit hoofdstuk komen al deze sectoren aan bod, met uitzondering van de sector exploitatie van en handel in onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening (die niet hernomen werd omwille van de grote diversiteit - NACEBEL code 70/74). Daarnaast werd er eveneens een analyse gewijd aan de voedingsindustrie, de biotechnologie, de textielindustrie, de automobielsector en de horecasector.

V.1 Voeding

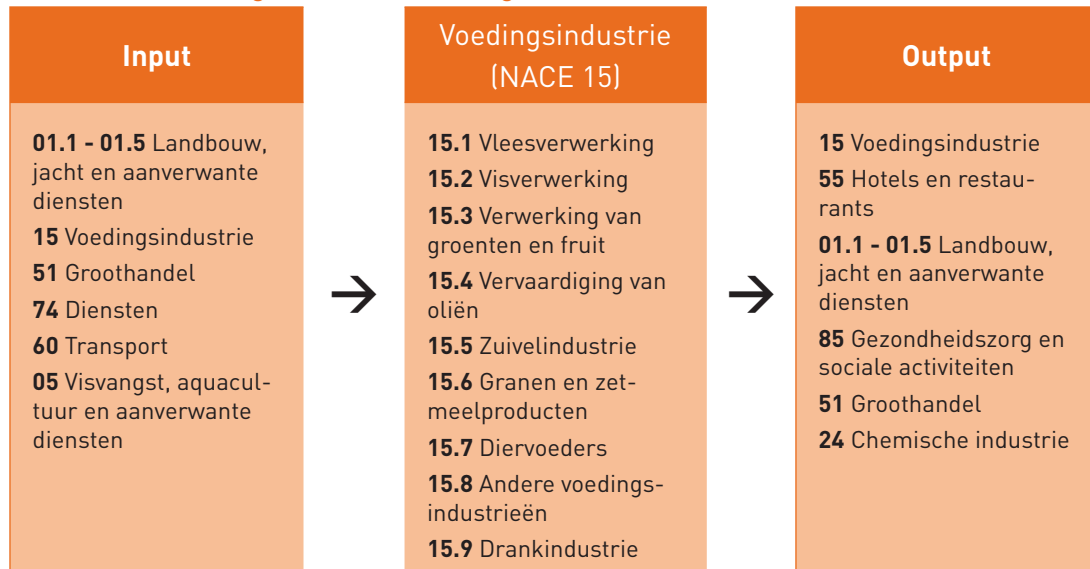
De voedingsindustrie omvat zeer uiteenlopende activiteiten: ze vormt producten van de landbouw en de visvangst om in voedingsmiddelen voor mens en dier. Deze industrie produceert ook basisgrondstoffen, die door de sector zelf worden verwerkt tot producten bestemd voor de consument, bvb. bloem bestemd voor de bakkerijsector.

De voedingsindustrie neemt in 2005 binnen de verwerkende industrie de tweede plaats in wat tewerkstelling betreft (90.000 arbeidsplaatsen) en de derde plaats op het vlak van toegevoegde waarde (5,8 miljard EUR), uitvoer (17,2 miljard EUR) en omzet (32 miljard EUR). De totale investeringen in de voedingsnijverheid bedragen 1,06 miljard EUR in 2005.

Meer dan drie vierde van de bedrijven uit de voedingsnijverheid hebben een bescheiden grootte: ze tellen minder dan 10 werknemers. Hiertoe behoort het grote aantal kleinschalige bakkerijen.

V.1.1 Positionering

Tabel V.1: De voedingsindustrie in de Belgische economie

Bron: INR.

De voornaamste leveranciers van de voedingsindustrie (in volgorde van afnemend belang) zijn de landbouw (32%), de voedingsindustrie zelf (28,5%) en in het bijzonder de zuivelindustrie en de “andere voedingsindustrieën” zoals de vervaardiging van suikers, chocolade en de banketbakkerijen, de groothandel en handelsbemiddeling (11%), diensten aan ondernemingen (7,5%), transport (3,5%) en visvangst en aquacultuur (0,9%).

Langs de zijde van de afnemers vindt men (in volgorde van afnemende grootte): de voedingsindustrie zelf (50,6%), horecasector (23%), landbouw, vooral als afnemer van diervoeders (13,5%), gezondheidszorg en sociale activiteiten met rusthuizen, kinderopvang (4,1%), de groothandel en handelsbemiddeling (4%) en de chemische industrie vooral voor de vervaardiging van lijmen, gelatine, enz.. (1,8%).

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.1.2 Voornaamste activiteiten

Tabel V.2: Productie van de voedingsindustrie en haar subsectoren (a)

(in miljoen EUR)

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1 ^{ste} helft 2005	1 ^{ste} helft 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
15	Voedingsindustrie	19.429	19.682	1,3	9.453	9.955	5,3	100,0
15.1	Vleesverwerking	3.401	3.693	8,6	1.698	1.852	9,1	18,8
15.2	Visverwerking	351	363	3,4	177	192	8,5	1,8
15.3	Verwerking van groenten en fruit	2.085	2.118	1,6	1.056	1.109	5,0	10,8
15.4	Vervaardiging van oliën	1.292	1.302	0,1	621	646	4,0	6,6
15.5	Consumptie-ijs	236	231	-2,1	130	137	5,4	1,2
15.6	Granen en zetmeel- producten	1.532	1.421	-7,2	715	723	1,1	7,2
15.7	Diervoeders	1.744	1.558	-10,7	764	812	6,3	7,9
15.8	Andere voedingsin- dustrieën	5.815	5.961	2,5	2.802	2.902	3,6	30,3
15.9	Drankindustrie	2.972	3.035	2,1	1.490	1.581	6,1	15,4

Bron: FOD Economie.

(a) De tabel bevat geen gegevens over de slachthuizen (NACE 15.11) et de melkerijen (NACE 15.51).

De productie van de voedingsnijverheid bedraagt 19,7 miljard EUR in 2005, iets meer dan in 2004 (+1,3%). In werkelijkheid gaan achter dit cijfer zeer uiteenlopende ontwikkelingen schuil in de subsectoren: de vlees- en viswerking en in mindere mate de andere voedingsindustrieën kenden een stijging (resp. met 8,6%, 3,4% en 2,5%), terwijl de productie van de sectoren "granen en zetmeelproducten" en "diervoeders" daalden (zie tabel V.2.)

Bij de vergelijking van de eerste zes maanden van 2006 met deze van 2005 springt de stijging in het oog met 5,3% voor het geheel van de voedingsindustrie.

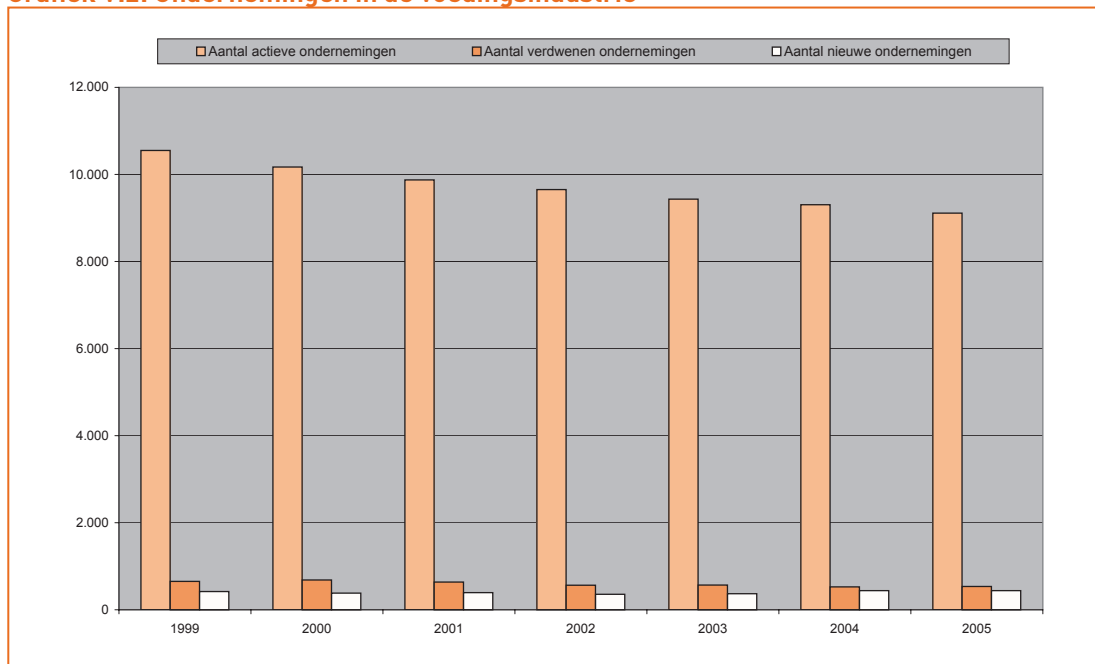
De andere voedingsindustrieën vertegenwoordigen bijna één derde van de gehele productie van de voedingsnijverheid. Dit omvat de chocolade en snoepgoedproductie, de (banket)bakkerijen, de koekjesproductie en de vervaardiging van suiker en deegwaren.

De verwerking van vlees, groenten en fruit vertegenwoordigen samen ook één derde van de activiteiten van de sector.

V.1.3 Demografie van de ondernemingen

V.1.3.1 Aantal ondernemingen

Grafiek V.2: Ondernemingen in de voedingsindustrie

Bron: FOD Economie.

Het aantal ondernemingen vermindert voortdurend sinds 1999. De totale daling bedraagt 16% (van 10.551 naar 9.112 bedrijven) in zeven jaar.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.1.3.2 Grootte van de ondernemingen

Tabel V.3: Aantal werkgevers en aantal arbeidsplaatsen per personeelsklasse in de voedingsindustrie in 2005

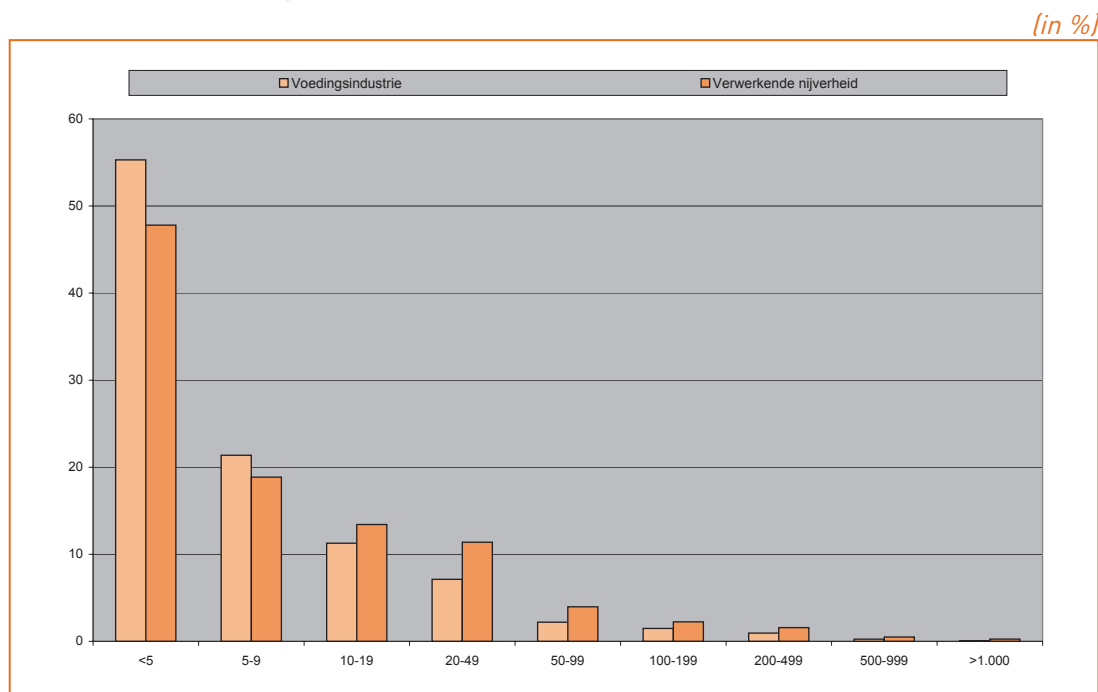
Personeels-klasse	<5	5-9	10-19	20-49	50-99	100-199	200-499	500-999	>1.000	Totaal
Werkgevers	3.100	1.198	632	399	123	83	53	14	4	5.606
Arbeidsplaatsen	6.570	7.857	8.550	12.526	8.698	11.439	17.387	9.154	8.243	90.424

Bron: RSZ

De voedingsindustrie telt in 2005 meer dan 5.600 werkgevers. Drie vierde van de werkgevers heeft minder dan 10 personeelsleden.

Het totale aantal arbeidsplaatsen bedraagt 90.424 in 2005. Ongeveer de helft van de arbeidsplaatsen (49%) behoort toe aan ondernemingen met minder dan 100 personen.

Grafiek V.3: Verdeling van het aantal werkgevers per personeelsklasse in de voedingsindustrie en in de verwerkende nijverheid in 2005

Bron: RSZ.

Uit de tabel V.3 en de grafiek V.3 kan afgeleid worden dat de voedingsindustrie wordt gekenmerkt door een groot aandeel van KMO's.

Het aandeel van de werkgevers met minder dan 10 werknemers is duidelijk hoger in de voedingsindustrie dan in de verwerkende nijverheid. Dit verschil is nog groter wanneer enkel de werkgevers met minder dan 5 werknemers worden beschouwd.

Deze sterke versnippering van de sector bestaat ook op Europees vlak. Een KMO wordt er weliswaar op een andere manier gedefinieerd. De voedingsnijverheid is de sector met de grootste tewerkstelling in Europa, nl. 4,1 miljoen loontrekkenden, waarvan 61,3% zijn tewerkgesteld in KMO's (die minder dan 250 personen tewerkstellen), die 99% van het totaal aantal bedrijven uitmaken van de sector (nl. 282.000)²³.

V.1.4 Tewerkstelling

Tabel V.4: Tewerkstelling in de voedingsindustrie en zijn subsectoren (a), (b)

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1 ^{ste} helft 2005	1 ^{ste} helft 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
15	Voedingsindustrie	73.140	72.996	-0,2	72.433	72.573	0,2	100,0
15.1	Vleesverwerking	14.301	14.085	-1,5	14.058	14.027	-0,2	19,3
15.2	Visverwerking	1.408	1.348	-4,3	1.363	1.332	-2,3	1,8
15.3	Verwerking van groenten en fruit	6.760	6.662	-1,4	6.657	6.734	1,2	9,1
15.4	Vervaardiging van oliën	1.261	1.416	12,3	1.261	1.369	8,6	1,9
15.5	Zuivelindustrie	7.039	6.885	-2,2	6.953	6.880	-1,0	9,4
15.6	Granen en zetmeel- producten	3.534	3.573	1,1	3.515	3.622	3,0	4,9
15.7	Diervoeders	2.856	2.804	-1,8	2.817	2.795	-0,8	3,8
15.8	Andere voedings- industrieën	27.076	27.299	0,8	27.070	26.987	-0,3	37,4
15.9	Drankindustrie	8.905	8.924	0,2	8.739	8.827	1,0	12,2

Bron: FOD Economie.

(a) De gegevens over de tewerkstelling in de slachthuizen (NACE 15.11) et de melkerijen (NACE 15.51) zijn ditmaal in de tabel opgenomen.

(b) Prodcom.

²³ CIAA: Confederation of the Food and Drink Industries of the European Union.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

De totale tewerkstelling in de voedingsindustrie bedraagt bijna 73.000 personen in 2005 en blijft nagenoeg constant in vergelijking met 2004. Achter deze tendens gaan grote verschillen schuil tussen de subsectoren: de totale tewerkstelling daalt in de visverwerking (-4,3%), de zuivelindustrie (-2,2%), de diervoeders en de verwerking van vlees, groenten en fruit, waarbij het aantal arbeiders telkens sterker daalt dan het aantal bedienden. De vervaardiging van oliën daarentegen kent een uitgesproken stijging (12,3%) in 2005, waarschijnlijk te wijten aan het feit dat een groter aantal ondernemingen in het Prodcum onderzoek opgenomen werd.

De stabilisering van de tewerkstelling in het geheel van de sector zet zich door in de eerste helft van 2006.

De belangrijkste subsectoren op het vlak van tewerkstelling zijn de "andere voedingsindustrieën" (37,4% van de totale tewerkstelling), de vleesverwerking (19,3%) en de drankindustrie (12,2%).

V.1.5 Voornaamste uitvoerbestemmingen

Tabel V.5: Uitvoer van de voedingsindustrie

Partner	Uitvoer 2004 (in mln EUR)	Uitvoer 2005 (in mln EUR)	Δ (in %)	Marktaandeel 2005 (in %)	Uitvoer 2004 (in 1.000 ton)	Uitvoer 2005 (in 1.000 ton)	Δ (in %)
Frankrijk	3.768	3.970	5,4	23,1	4.191	4.411	5,2
Nederland	3.214	3.350	4,2	19,5	3.249	3.470	6,8
Duitsland	2.540	2.619	3,1	15,2	1.983	2.059	3,8
Verenigd Koninkrijk	1.585	1.697	7,1	9,9	1.190	1.412	18,6
Italië	732	728	-0,5	4,2	421	414	-1,7
Spanje	452	476	5,3	2,8	363	399	9,9
Rest van de wereld	3.761	4.041	7,4	25,3	4.609	5.496	19,2
Totaal	16.052	16.881	5,2	100,0	16.006	17.661	10,3

Bron: Eurostat.

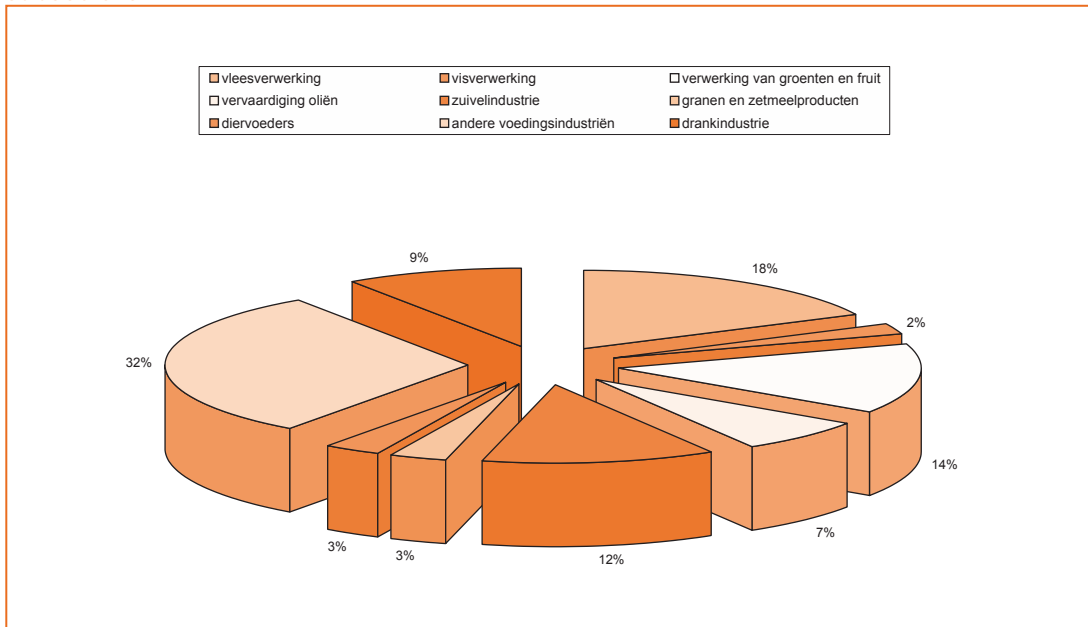
De waarde van de uitvoer van de voedingsindustrie bedraagt bijna 16,9 miljard EUR in 2005, een stijging met 5,2% t.o.v. 2004; ook de uitgevoerde hoeveelheden stijgen in 2005 t.o.v. 2004 (10,3%).

Bijna drie vierde (74,7%) van onze uitvoer is bestemd voor Europa. Met een marktaandeel van 57,8% zijn de buurlanden Frankrijk, Nederland en Duitsland onze groot-

ste afnemers, gevolgd door het Verenigd Koninkrijk, Italië en Spanje. De Belgische voedingsmiddelen worden uitgevoerd naar een groot aantal landen, de belangrijkste landen van bestemming buiten de EU25 zijn de Verenigde Staten (1,3%), Rusland (0,9%) en Japan (0,8%).

Wanneer men 2005 vergelijkt met 2004 dan is de waarde stijging het sterkst voor onze uitvoer naar het Verenigd Koninkrijk (7,1%) en naar de "rest van de wereld" (7,4%).

Grafiek V.4: Waarde van de uitvoer van de voedingsindustrie in 2005: verdeling volgens sectoren

Bron: Comext.

De subsector "andere voedingsindustrieën" (chocolade en snoepgoed, bakkerijen en koekjes, suiker en deegwaren) vertegenwoordigt bijna één derde (32%, 5,2 miljard EUR) van de uitvoer in 2005. Binnen deze subsector zijn de voornaamste uitvoerproducten chocolade en andere voedingsbereidingen op basis van cacao (1,4 miljard EUR) en bakkerij-, banketbakkerij- en koekjesproducten (1,1 miljard EUR). Het grootste deel (81%) van de uitvoer van deze subsector is bestemd voor landen van de Europese Unie.

Daarna volgt de vleesverwerking met 18% van de uitvoer (3 miljard EUR). De zuivelindustrie en de drankindustrie vertegenwoordigen resp. 12% en 9% van de uitvoer.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.1.6 SWOT-analyse

Tabel V.6: SWOT-analyse

STERKTES	ZWAKTES
<ul style="list-style-type: none"> - Hoog niveau van voedselveiligheid, erkend als referentie in Europa - Dynamisme van de sector (inspanningen voor innovatie en voor het gebruik van biotechnologie) - Hoog aandeel van KMO's (die speciale niche-markten kunnen bedienen) - Ideale geografische ligging van België binnen Europa (draaischijf) - Hooggeschoold technisch en O&O personeel - Vermaardheid van enkele specifieke Belgische producten (chocolade, bieren, koekjes, ...) 	<ul style="list-style-type: none"> - Grote variaties, qua hoeveelheden en prijzen in de beschikbaarheid van grondstoffen - Hoog aandeel van lager geschoold personeel en zwakkere vertegenwoordiging van hooggeschoold personeel - Hoog aandeel van KMO's (kritische schaal voor innovatie en diversificatie en hoger risico op falen) - Stijgende kosten i.v.m. voedselveiligheid en milieueisen - Hoge personeelskosten - Onvoldoende zichtbaarheid in verhouding tot het strategische belang van de sector - Het grootste deel van de uitvoer is bestemd voor een te klein aantal landen
OPPORTUNITEITEN	BEDREIGINGEN
<ul style="list-style-type: none"> - Groeiende marktopening in Europa en in de wereld - Sterk ontwikkeld voedingsbeleid en -cultuur in Europa - Groeiende maatschappelijke bewustwording van de essentiële rol van de voeding voor de gezondheid, de levenskwaliteit en het welzijn - Wijzigingen van de consumentenbehoeften (demografische ontwikkelingen, veranderde levensstijlen, vraag naar verder verwerkte producten) - Mogelijkheid om technologieën in te schakelen afkomstig uit andere sectoren - Versterkte relaties tussen de onderzoekscentra, de bedrijven en de consumenten 	<ul style="list-style-type: none"> - Concentratie van de sector en zeer scherpe concurrentie op wereldvlak - Gevoeligheid van de sector voor crisissen (dioxine, gekke koeienziekte, vogelgriep, ...) - Reglementaire kader wordt steeds strikter en complexer - Concurrentie met voedingsmiddelen afkomstig uit landen met minder strenge of onbestaande normen - Stijgende energiekosten - Stijgende invloed van de distributiesector (grote druk op de marges) - Gebrek aan objectieve informatie op het vlak van voedselveiligheid

Biobrandstoffen

De EU heeft een energiebeleid uitgewerkt dat gericht is op het gebruik van meer duurzame, hernieuwbare energiebronnen zoals biobrandstoffen. Ook in België, zoals in alle lidstaten, kwam de klemtoon te liggen op een groter gebruik van deze energiebron.

De eerste generatie biobrandstoffen is momenteel op de markt. Hiertoe behoren bio-ethanol (gewonnen uit biomassa en kan zuiver of gemengd met benzine worden gebruikt), bio-ETBE (wordt verkregen door reactie van ethanol en isobutyleen; het bestaat voor 47% uit ethanol en toegevoegd aan benzine tot 5% verbetert het de verbranding), biodiesel (wordt verkregen door verestering van PPO met methanol, kan zuiver of vermengd met gasolie worden gebruikt), en PPO (of pure plantenolie, dit kan rechtstreeks worden gebruikt als brandstof mits aanpassing van de motoren, ofwel vermengd met gasolie in kleine concentraties, zonder aanpassing van de motoren).

Er wordt intensief onderzoek gedaan naar een volgende generatie biobrandstoffen met meer CO₂ reductiepotentieel, met een lagere kostprijs en met een hoger productiepotentieel per hectare bouwland. Het betreft vnl. bio-FT-diesel (bio Fischer Tropsch diesel), pyrolyse-olie, HTU (Hydro Thermal Upgrading) en cellulose bio-ethanol.

De EU heeft zich als streefdoel gesteld om 5,75% van alle transportbrandstoffen onder de vorm van biobrandstoffen te gebruiken tegen eind 2010 (Richtlijn 2003/30). Om dit te bereiken mogen de lidstaten accijnzen op biobrandstoffen verminderen of schrappen (Richtlijn 2003/96).

Verder is er een energiepremie voorzien van 45 EUR per hectare energiegewas voor een totaal van 1,5 miljoen ha bouwland.

België heeft het Europese streefcijfer van 5,75% overgenomen in het KB van 4 maart 2005 betreffende biobrandstoffen. 7% bio-ethanol en 3,37% biodiesel mogen accijnsloos worden bijgemengd in benzine en gasolie. Deze regeling treedt in werking op 1 november 2006 voor biodiesel en op 1 oktober 2007 voor bio-ethanol en loopt tot eind september 2013.

De jaarlijkse quota bedragen 250.000 m³ voor bio-ethanol en 380.000 m³ voor biodiesel. Voor de ganse periode tot 2013 gaat het om 1.485.500 m³ bio-ethanol en 2.628.333 m³ biodiesel (Wet van 10 juni 2006 betreffende biobrandstoffen).

In de Ministerraad van 14 oktober 2006 werd een gedeeltelijke verdeling van de quota gedaan. Voor bio-ethanol werd de volgende definitieve verdeling gedaan:

Bio Wanze (Wanze)	750.000 m ³ (125.000 m ³ per jaar)
Alco Bio Fuel (Gent)	543.500 m ³ (90.583 m ³ per jaar)
Tate & Lyle (Aalst)	192.000 m ³ (32.000 m ³ per jaar)

Voor biodiesel werd een quotum van 286.000 m³ verdeeld onder 4 bedrijven voor de periode van 1 november 2006 tot 1 oktober 2007. Voor de periode daarna zal

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

het overblijvende quotum worden verdeeld via een nieuwe toewijzing. De verdeling voor de eerste elf maanden is als volgt:

Proviron (Oostende)	48.320 m ³
Flanders Bio Fuel (Gistel)	40.680 m ³
Oléon (Ertvelde)	72.000 m ³
Néochim (Feluy)	125.000 m ³

Om 5,75% bijmenging van biobrandstoffen te realiseren moeten in België jaarlijks in theorie 133.975 m³ bio-ethanol en 419.175 m³ biodiesel bijgemengd worden. Met het door de wet van 10 juni 2006 bepaalde streefcijfer voldoet België daar ruimschoots aan.

Er is momenteel nog geen productie van biobrandstoffen in België maar verschillende projecten staan in de steiger.

De productie van 250.000 m³ bio-ethanol, zoals de wet van 10 juni 2006 voorschrijft, vergt een oppervlakte van 45.000 ha suikerbieten of 88.000 ha tarwe, die van 380.000 m³ biodiesel vergt 271.000 ha koolzaad²⁴.

Het totale Belgische landbouwareaal in 2005 bedroeg bijna 1,4 miljoen ha, waarvan 843.000 ha bouwland. Koolzaad besloeg een oppervlakte van 5.636 ha (10.000 ha in 2006), suikerbieten van 85.527 ha en graan van 322.231 ha, waarvan 204.209 ha tarwe en 54.256 ha maïs. Het overgrote deel van die gewassen was bestemd voor menselijke voeding en diervoeder.

Gezien de schaarste aan braakliggend landbouwareaal moet België, om aan zijn streefdoel te komen, een groot gedeelte van ofwel de grondstoffen voor de bereiding van biobrandstoffen ofwel de biobrandstoffen zelf uit andere landen invoeren.

De concurrentie inzake het gebruik van landbouwgronden voor energie- en voedingsdoeleinden zal waarschijnlijk een opwaartse invloed hebben op de prijsontwikkeling van de landbouwgrondstoffen hetgeen de boeren ten goede komt.

Zelfs al zou de uitbouw van een biobrandstoffennetwerk in België niet leiden naar minder energieafhankelijkheid t.o.v. het buitenland, toch zijn er positieve aspecten aan verbonden zoals de diversificatie van de energiebevoorrading en de creatie van nieuwe jobs in de productie-eenheden, het verminderen van de uitstoot van CO₂ en vooruitgang in het nakomen van de Kyoto-normen.

²⁴ USDA, GAIN report Nr. E36081:
65 t/ha suikerbieten en 1 ton bieten voor 86 l. ethanol
8 t/ha tarwe en 1 ton tarwe voor 356 l. ethanol
4 t/ha koolzaad en 1 ton koolzaad voor 350 l. olie

Landbouw

De voornaamste toeleveranciers van de landbouwsector (NACE 01) zijn (in afnemende volgorde)²⁵: de vervaardiging van diervoeder (NACE 15.71), de groothandel (NACE 51), de landbouw (NACE 01), de vervaardiging van machines voor land- en bosbouw (NACE 29.3), de veterinaire activiteiten (NACE 85.2), de vervaardiging van meststoffen (NACE 24.15), en de vervaardiging van agrochemische producten (NACE 24.30).

De voornaamste afnemer van de landbouw is de voedingsindustrie met als voornaamste subsectoren in afnemende volgorde van belangrijkheid: de vleesindustrie, de vervaardiging van diervoeder, de bewerking van granen en de vervaardiging van zetmeelproducten en de olie-industrie. Andere grote klanten zijn: de landbouw (NACE 01), de groothandel (NACE 51) en de textiel (NACE 17).

De landbouw is tezelfdertijd leverancier en klant van zichzelf; ze bevoorraadt zichzelf met zaad- en plantgoed, dieren voor vermeerdering en vetmesting, prestaties van landbouwondernemers voor rekening van derden, enz.

De waarde van de landbouwproductie²⁶ bedroeg 6.821 miljoen EUR in 2005, 2,1% minder dan in 2004. Terwijl de productiewaarde van akkerbouwgewassen (1.295 miljoen EUR) ten opzichte van 2004 gevoelig achteruitging (-16,3%) en de productie van de veeteelt eveneens afnam (-1,1%), was het de forse stijging (+10%) van de tuinbouwproductie die toeliet om een relatief status-quo te bereiken van de totale finale landbouwproductie.

De bruto toegevoegde waarde (aan marktprijzen) daalde van 2.781 miljoen EUR in 2004 naar 2.572 miljoen EUR in 2005 (-7,5%).

In 2006 telt men in België 49.307 actieve landbouwbedrijven²⁷, 2.233 bedrijven minder dan in 2005 (-4,3%).

De totale tewerkstelling in de landbouw bedraagt 91.176 personen in 2006, 3.833 personen minder dan in 2005 (-4,0%). Tevens is de procentuele daling van het aantal voltijdse werkkrachten lager dan die van de deeltijdse.

²⁵ Bron: INR, input-output tabel 2000.

²⁶ Bron: Vooruitzichten van de economische landbouwrekeningen voor 2005, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de FOD Economie.

²⁷ Bron: Voorlopige resultaten van de landbouw telling van mei 2006, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel V.7: Plantaardige en dierlijke productie in de landbouw

Landbouwtellingen 2005 en 2006 (voorlopige resultaten)

Omschrijving	Eenheid	2005	2006	Δ (in %)
Gebruikte landbouwooppervlakte	ha	1.385.582	1.369.041	-1,2
Plantaardige producten				
Granen	ha	322.231	326.412	1,3
Industriegewassen	ha	130.311	120.058	-7,9
waarvan:				
suikerbieten	ha	85.527	82.665	-3,3
cichorei	ha	15.649	8.853	-43,4
vlas	ha	19.288	15.778	-18,2
koolzaad	ha	5.636	9.618	70,7
Aardappelen	ha	64.952	66.834	2,9
Voedergewassen	ha	255.208	251.815	-1,3
Vollegrondgroenten (m.i.v. aardbeien)	ha	38.908	39.716	2,1
Serregewassen	ha	2.227	2.167	-2,7
Braakland	ha	27.799	27.407	-1,4
Permanent grasland	ha	519.096	510.046	-1,7
Dierlijke producten				
Runderen	aantal	2.698.649	2.638.605	-2,2
Varkens	aantal	6.318.213	6.228.560	-1,4
Gevogelte	aantal	35.569.320	31.872.051	-10,4

Bron: FOD Economie.

De daling in 2006 van de oppervlakte bestemd voor industriegewassen is hoofdzakelijk te wijten aan de vermindering van de oppervlakten vlas (-18,2%), suikerbieten (-3,3%) en vooral cichorei (-43,4%) als gevolg van de hervorming van de gemeenschappelijke suikermarkt.

Het enige industriegewas dat aanzienlijk in oppervlakte toeneemt is koolzaad; in 2006 steeg zijn areaal tot 9.618 ha (+70,7%) als gevolg van toenemende afzetmogelijkheden dank zij de opstart van de productie van biobrandstoffen in België.

Het aardappelareaal (66.834 ha) kan opgesplitst worden in 12.051 ha vroege aardappelen, 52.222 ha bewaaraardappelen en 2.561 ha plantaardappelen.

De in 2006 geconstateerde daling van het aantal runderen en varkens gaat gepaard met een parallelle vermindering van het aantal veetelers in België (-4,9% rundveehouders en -5,8% varkenshouders).

Op 14 maart 2006 heeft de officiële installatie plaats gevonden van de *Commissie voor Contractuele Landbouw*.

De voornaamste rol van die Commissie is te waken over de toepassing van een gedragscode voor goede commerciële praktijken die overeengekomen werden door de ondertekenende partijen. De gedragscode viseert uitsluitend de geschreven contracten die gesloten worden in de landbouwsector. De Commissie moet bestaande contracten beoordelen en voorstellen uitwerken voor de verbetering ervan.

De Commissie is samengesteld uit vertegenwoordigers van landbouworganisaties ("Fédération wallonne de l'Agriculture", Boerenbond, Algemeen Boerensyndicaat, Confederatie van Belgische Bietenplanters), van bedrijven die landbouwproducten aankopen en verwerken (vlasindustrie: ABV, handel en verwerking van aardappelen en groenten: Belgapom & Vegebe, inulinefabrikanten: Cefi, suikerproducenten: Subel, graanhandel: Synagra, zaadbedrijven: Intersemza), van de handel in runderen (FNCPBV) en van de distributie (Fedis).

Het secretariaat van de Commissie wordt verzekerd door de FOD Economie.

De werkzaamheden van de Commissie hebben zich in 2006 gefocust op de contracten in de aardappelsector. Verschillende vergaderingen van de werkgroep hebben het mogelijk gemaakt om een lijst met definities op te stellen van bepaalde termen die frequent gebruikt worden maar die soms tot misverstanden leiden in de contracten van die sector. Tenslotte werd een lijst met concrete aanbevelingen uitgewerkt om de kwaliteit van de contracten te verbeteren.

V.2 Textiel en kleding

De textiel- en kledingsector wordt zowel in de EU als in België gekenmerkt door een sterke concentratie in bepaalde regio's en door het doorslaggevende aandeel van de sector in de industriële structuur van deze regio's.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

De ondernemingen van de textielsector bevinden zich in de donker gekleurde gedeeltes van de kaart.

De productie van tapijten, waarin België wereldleider is, concentreert zich langs de autosnelweg E17.

Bron: Jaarrapport 2004-2005 (Febeltex).

In de statistieken wordt deze sector geanalyseerd onder de sectie DB, die de gegevens groepeerd voor de codes NACE 17 (textielnijverheid) en NACE 18 (kleding- en bontnijverheid).

In 2005 bedroeg de productie van de sectie DB 7,2 miljard EUR²⁸. De textiel- en kledingsector kende voor het zevende opeenvolgende jaar een daling, nu met 4,3%. Zijn aandeel in de productieactiviteit van het land komt daarmee op 1,1%.

In 2005 vertegenwoordigde de bruto toegevoegde waarde van de textiel- en kledingsector 1,8 miljard EUR of 0,7% van de totale toegevoegde waarde. De lonen en wedden vormden met 1,3 miljard EUR 0,9% van het Belgische totaal, een vermindering met 3,8%.

De prijzen voor energie en bepaalde grondstoffen stegen sterk in 2005, maar de Belgische ondernemingen hebben deze stijging niet volledig kunnen doorrekenen in hun verkoopprijzen. De overcapaciteit aan productiemiddelen (de gemiddelde bezettingsgraad van de productiecapaciteit van de textielsector was 74% en die van de kledingsector 62%) en de invoer van goedkope producten waren hiervan de twee belangrijkste oorzaken.

In 2005 bedroegen de investeringen²⁹ 263,1 miljoen EUR, een daling met 15%. Het betreft voornamelijk (85%) de aankoop van materiële vaste activa voor het uitbreiden van bestaande installaties (kledingsector) of vervangingsinvesteringen (textielsector). De investeringsgraad³⁰ van de sector bedroeg 14,7%, wat beduidend lager is (7,6%) dan die van de Belgische economie.

²⁸ NBB.

²⁹ NBB, Bruto vaste kapitaalvorming per activiteitstak (A31), schattingen bij werkelijke prijzen.

³⁰ De investeringsgraad is gelijk aan de bruto vaste kapitaalvorming ten opzichte van de toegevoegde waarde.

Voor 2006 versterkt de verbetering van de algemene conjunctuur het private verbruik en de gegevens van de eerste maanden tonen aan dat de tendens gunstig is voor de twee sectoren.

V.2.1 Positionering

Tabel V.8: De textielsector in de Belgische economie

Bron: INR.

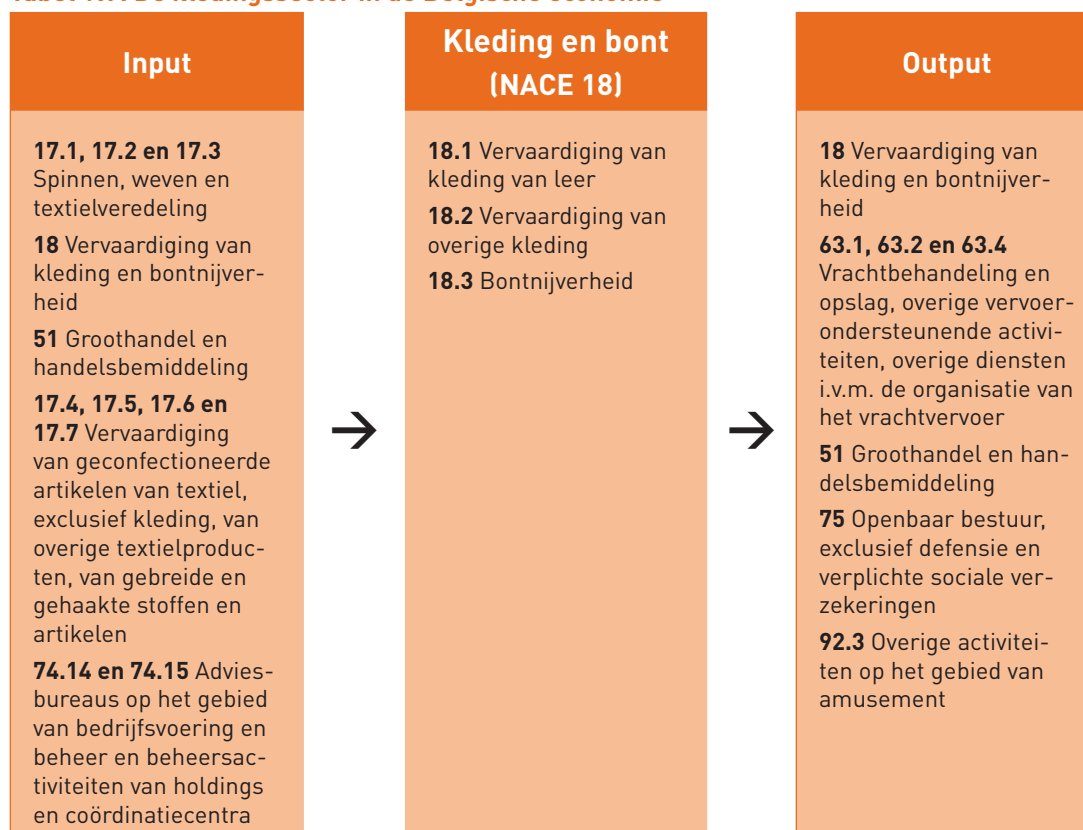
De belangrijkste leveranciers van de textielnijverheid zijn: de voorbereidende activiteiten van de sector zelf, meer bepaald het spinnen, het weven en de textielveredeling (27,2%); de chemische sector met de vervaardiging van kunstmatige en synthetische vezels (13,2%); de groothandel en handelsbemiddeling (11,9%); de volgende activiteiten van de textielsector zelf: de vervaardiging van geconfectioneerde artikelen van textiel, exclusief kleding, van overige textielproducten, van gebreide en gehaakte stoffen en artikelen (10,6%) en de vervaardiging van meubelen (6,3%).

Onder de klanten van de sector vindt men: de textielsector met de vervaardiging van geconfectioneerde artikelen van textiel, exclusief kleding, van overige textielproducten

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

ten, van gebreide en gehaakte stoffen en artikelen (31,8%) en de textielveredeling (20,6%); de vervaardiging van kleding en bontnijverheid (17%); de vervaardiging en assemblage van motorvoertuigen (5,1%); en de detailhandel, reparatie van consumentenartikelen (4,3%).

Tabel V.9: De kledingssector in de Belgische economie

Bron: INR.

De belangrijkste leveranciers van de kleding- en bontnijverheid zijn: de textielnijverheid, voornamelijk de activiteiten spinnen, weven en textielveredeling (40,3%); de kleding- en bontnijverheid (19%); de groothandel en handelsbemiddeling (13,7%); de volgende activiteiten van de textielnijverheid: de vervaardiging van geconfectioneerde artikelen van textiel, exclusief kleding, van overige textielproducten, van gebreide en gehaakte stoffen en artikelen (9,3%) en adviesbureaus op het gebied van bedrijfsvoering en beheer en beheersactiviteiten van holdings en coördinatiecentra (3,5%).

Onder de klanten van de sector bevinden zich: de kledingindustrie en bontnijverheid zelf (43,5%); vrachtbehandeling en opslag, overige vervoerondersteunende activiteiten, overige diensten i.v.m. de organisatie van het vrachtvervoer (11,3%); de groothandel en handelsbemiddeling (7,6%); openbaar bestuur, exclusief defensie, en verplichte sociale verzekeringen (3%) en overige activiteiten op het gebied van amusement (3%).

V.2.2 Voornaamste activiteiten

Tabel V.10: Productie van de textiel- en kledingsector en van zijn subsectoren

(in miljoen EUR)

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1ste helft 2005	1ste helft 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
17	Vervaardiging van textiel	4.786,8	4.500,1	-6,0	2.306,2	2.341,4	1,5	100,0
17.1	Bewerken en spinnen van textielvezels	319,3	266,5	-16,5	149,0	141,7	-4,9	5,9
17.2	Weven van textiel	1.226,4	1.125,4	-8,2	586,9	598,4	2,0	25,0
17.3	Textielveredeling	266,7	225,0	-15,6	119,0	111,5	-6,3	5,0
17.4	Vervaardiging van geconfectioneerde artikelen van textiel, exclusief kleding	441,1	438,6	-0,6	233,4	237,1	1,6	9,7
17.5	Vervaardiging van overige textielproducten	2.417,8	2.348,1	-2,9	1.170,6	1.208,3	3,2	52,2
17.6	Vervaardiging van gebreide en gehaakte stoffen	70,8	63,5	-10,4	31,8	31,7	-0,2	1,4
17.7	Vervaardiging van gebreide en gehaakte artikelen	44,7	33,0	-26,1	15,5	12,7	-18,2	0,7
18	Vervaardiging van kleding en bontnijverheid	429,7	461,8	7,5	235,4	236,9	0,6	100,0

Bron: FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Na een lichte herneming in 2004, daalde het volume van de Belgische textielproductie in 2005 met 5,1%, en lag aldus 10% onder het peil van het topjaar 2000. Indien we de waarde vergelijken, is het verschil nog groter. 4,5 miljard EUR, een daling met 18% tegenover 2000 (5,5 miljard EUR) en met 6% tegenover 2004.

De Belgische textielindustrie is tijdig overgeschakeld naar producten die minder gevoelig waren voor de concurrentie uit lageloonlanden. Het aandeel van interieurtextiel en technisch³¹ textiel in de Belgische productie is hoger dan het Europese gemiddelde, wat toeliet dat men meer weerstand kon bieden dan de buurlanden. Mede dankzij deze productie, steeg de totale productie van de sector in het eerste semester van 2006 (+1,5%).

Aan de andere kant kende de productie van gebreide en gehaakte artikelen een scherpe daling (-26,1% in 2005 en -18,2% in de eerste helft van 2006). Deze subsector heeft aldus maar een beperkt aandeel meer in de productie.

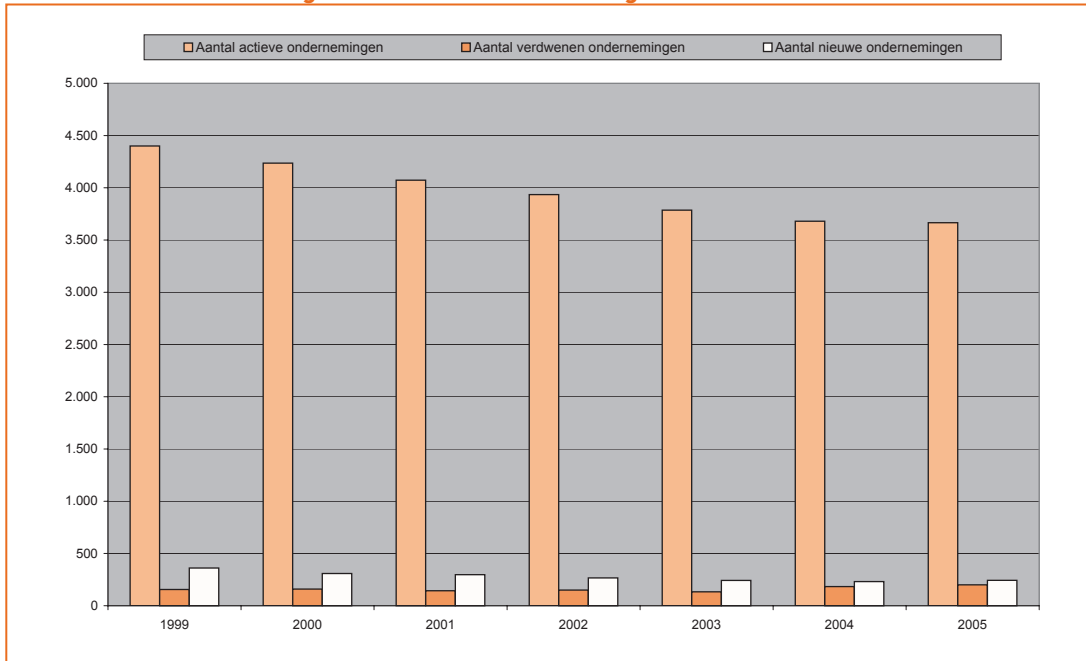
Voor de kleding daalde het volume van de binnenlandse productie met 7,6% (in de eerste helft van 2005 zelfs met 11,25%), tegen 10% en 15% in 2003 en 2004. Indien we rekening houden met de totale (dus ook met de buitenlandse voor rekening van Belgische ondernemingen) productie, is voor de eerste keer sinds 1995 de productie in waarde gestegen met 7,5% in 2005 en stabiel gebleven (+0,6%) in de eerste helft van 2006.

³¹ In de statistieken betreffende de productie wordt technisch textiel niet vermeld als een afzonderlijke subsector. Men vindt die voornamelijk onder de codes NACE 17.52 "vervaardiging van koord, bindgaren, touw en netten", NACE 17.53 "vervaardiging van gebonden textielvlies" en 17.54 "vervaardiging van overige textielproducten niet elders genoemd". Voorbeeld: geotextiel, textiel voor de bouw, de landbouw, het tuinieren en de visvangst, de verdediging en de veiligheid, de auto, de medische toepassingen, de industriële toepassingen (filtreringsmiddelen, enz.).

V.2.3 Demografie van de ondernemingen

V.2.3.1 Aantal ondernemingen

Grafiek V.5: Ondernemingen in de textiel- en kledingsector

Bron: FOD Economie.

V.2.3.2 Grootte van de ondernemingen

Tabel V.11: Aantal werkgevers en aantal arbeidsplaatsen per personeelsklasse in de textiel- en kledingsector in 2005

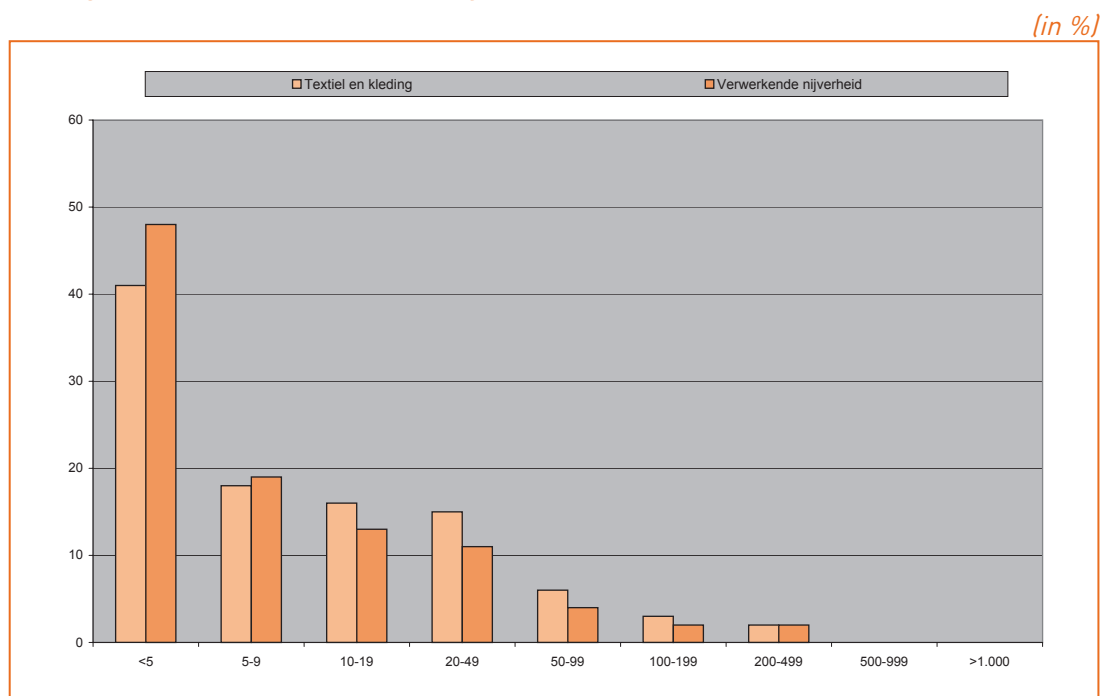
Personeels-klasse	<5	5-9	10-19	20-49	50-99	100-199	200-499	500-999	>1.000	Totaal
Werkgevers	567	248	219	202	79	79	39	6	2	1.390
Arbeidsplaatsen	1.114	1.654	3.133	6.033	5.251	5.431	8.041	3.918	4.019	38.594

Bron: RSZ.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

In België stellen 94,5% van de werkgevers minder dan 50 personen tewerk. 93% van de werkgevers in de textielsector zijn KMO's. In de sector kleding en bont is dit 98%. Het aantal werknemers dat in deze KMO's actief is, vormt echter maar 31% van de totale tewerkstelling.

Grafiek V.6: Verdeling van het aantal werkgevers per personeelsklasse in de textiel- en kledingsector en in de verwerkende nijverheid in 2005

Bron: RSZ.

Jaar op jaar verdwijnen er ondernemingen in de sector en er blijven bijna geen grote productie-eenheden meer over op de nationale markt.

V.2.4 Tewerkstelling

Tabel V.12: Tewerkstelling in de textiel- en kledingsector en zijn subsectoren

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1ste helft 2005	1ste helft 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
17	Vervaardiging van textiel	31.636	29.486	-6,8	30.003	27.969	-6,8	100
17.1	Bewerken en spinnen van textielvezels	2.911	2.492	-14,4	2.546	2.361	-7,3	8,5
17.2	Weven van textiel	7.804	7.270	-6,8	7.410	6.809	-8,1	24,7
17.3	Textielveredeling	2.216	2.056	-7,2	2.121	1.878	-11,5	7
17.4	Vervaardiging van geconfectioneerde artikelen van textiel, exclusief kleding	4.111	3.993	-2,9	4.024	3.824	-5	13,5
17.5	Vervaardiging van overige textielproducten	13.037	12.577	-3,5	12.764	12.180	-4,6	42,7
17.6	Vervaardiging van gebreide en gehaakte stoffen	586	420	-28,3	419	419	0	1,4
17.7	Vervaardiging van gebreide en gehaakte artikelen	972	677	-30,3	720	498	-30,8	2,3
18	Vervaardiging van kleding en bontnijverheid	6.103	5.776	-5,4	5.847	5.583	-4,5	100
18.2	Vervaardiging van overige kleding (a)	5.785	5.517	-4,6	5.585	5.337	-4,4	95,5

Bron: FOD Economie.

(a) Voor de NACE-codes 18.1 en 18.3 waren geen cijfers beschikbaar.

In 2005 daalde het aantal werknemers in de textielnijverheid met 2.150 eenheden (-6,8%). In de kledingsector was er een daling met 327 werknemers (-5,4%). De drie sectoren, waarvan de tewerkstelling het forst afnam zijn "vervaardiging van gebreide en gehaakte artikelen" (-30,3%), "gebreide en gehaakte stoffen" (-28,3%) en "bewerken en spinnen van textielvezels" (-14,4%). Deze daling zet zich door in de eerste helft van 2006.

Een aantal activiteiten komen meer en meer in het gedrang, maar de wijzigingen verschillen van grootte in vgl. met hetgeen gesteld werd bij de productie van de sector. Een aantal verklaringen voor deze veranderingen kunnen enerzijds zijn dat de pro-

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

ductiviteit gestegen is, het afbouwen van minder rendabele productie en anderzijds het wegvallen van de productie van producten die veel werknemers vergen (delocalisatie).

In december 2005³² steunde de RVA 25% van de werknemers in de textielnijverheid en 42% in de kledingindustrie. Ondanks dat hebben heel wat ondernemingen moeite met het vinden van gekwalificeerd personeel voor het invullen van sommige knelpuntberoepen (wevers, onderhoudstechnici, machinebedieners, ontwerpers).

V.2.5 Voornaamste uitvoerbestemmingen

Tabel V.13: Uitvoer van de textiel- en kledingsector

Partner	Uitvoer 2004 (in mln EUR)	Uitvoer 2005 (in mln EUR)	Δ (in %)	Marktaandeel 2005 (in %)	Uitvoer 2004 (in 1.000 ton)	Uitvoer 2005 (in 1.000 ton)	Δ (in %)
Frankrijk	3.157,8	3.348,1	6,0	30,3	334,3	327,9	-1,9
Duitsland	1.467,3	1.404,9	-4,3	12,7	189,0	190,6	0,9
Verenigd Koninkrijk	1.370,9	1.390,8	1,5	12,6	70,5	70,6	0,2
Nederland	991,5	1.034,3	4,3	9,4	141,9	147,0	3,6
Italië	575,4	588,8	2,3	5,3	73,6	69,3	-5,9
Spanje	519,5	565,5	8,8	5,1	51,8	47,6	-8,1
Verenigde Staten	194,4	183,8	-5,4	1,7	40,4	37,0	-8,4
Rest van de wereld	2.529,7	2.519,2	-0,4	22,8	579,4	426,4	-26,4
Totaal	10.806,5	11.035,3	2,1	100	1.480,9	1.316,3	-11,1

Bron: Eurostat.

In 2005 wordt 75,1% van de gecumuleerde omzet van beide sectoren uitgevoerd, zijnde 76,5% voor de textielsector en 70,3% voor de kledingsector. Tapijten (textiel) en bovenkleding (kleding) blijven de belangrijkste uitvoerproducten.

De gegevens van deze analyse dienen gerelativeerd te worden omdat men rekening dient te houden met het feit dat producenten ook tussenhandelaars kunnen zijn. Een gedeelte van de uitvoer betreft dus heruitvoer.

³² Jaarrapport 2005, RVA, tabel 1B.

Op de EU25-markt, die ongeveer 87,2% van de Belgische uitvoer uitmaakt, bedroegen de leveringen 9,6 miljard EUR (+2,1%). De uitvoer in volume daalde echter met 11,1%. Dit toont aan dat de ondernemingen producten uitvoeren van een hoger gamma. Op de Franse markt, de belangrijkste afzetmarkt stegen de leveringen met 6% in waarde, maar in volume daalden ze met 1,9%. Voor de Duitse markt, de tweede belangrijkste markt, is de tendens omgekeerd: -4,3% in waarde en +0,9% in volume. Op de Britse markt, derde belangrijkste markt stegen de leveringen zowel in waarde (+1,5%) als in volume (+0,2%).

Naar de Verenigde Staten, de belangrijkste extra-EU-markt, is de achteruitgang uitgesproken, zowel in waarde, (-5,4%) als in volume (-8,4%).

V.2.6 SWOT-analyse

Tabel V.14: SWOT-analyse

STERKTES	ZWAKTES
<ul style="list-style-type: none"> - Vervaardigen van producten met een hoge toegevoegde waarde. - Veel KMO's die actief zijn. - Positieve resultaten. - Traditioneel uitvoerders. 	<ul style="list-style-type: none"> - Veel KMO-zaakvoerders staan voor het einde van hun carrière. - Daling van het eigen vermogen. - Daling van de bruto verkoopmarge. - De lonen vertegenwoordigden 67,2% van de toegevoegde waarde, een stijging met 1,9% tegenover 2004. - Verlies van concurrentiekracht: de lonen stijgen vlugger dan in onze buurlanden. - De solvabiliteit blijft enkel constant doordat de eigen middelen evenveel dalen als de totale activa, namelijk met 7%. - De ondernemingen hebben het vaker moeilijk het hoofd te bieden aan de stijgende kosten; de algemene afzetprijsindex van de sector blijft min of meer constant.
OPPORTUNITEITEN	BEDREIGINGEN
<ul style="list-style-type: none"> - Tussenpersoon bij de internationale handel. - Aantrekken van de conjunctuur op wereldvlak. 	<ul style="list-style-type: none"> - Invoer aan lage prijzen. - Toenemende moeilijkheden bij het invullen van knelpuntberoepen. - Belemmeringen bij de invoer naar veel belovende markten.

De competitieve omgeving van de textielondernemingen³³

Door de hoge arbeidsintensiteit in een deel van de sector, heeft de textiel- en kledingsector een productiviteit die minder dan de helft bedraagt van de verwerkende nijverheid. In België, zoals in alle lidstaten van de EU, is de productiviteit duidelijk hoger in textiel dan in kleding omwille van de kapitaalintensiteit. Hoewel de personeelskosten van de textiel- en kledingnijverheid bijna 40% lager zijn dan in de verwerkende nijverheid, brengen de grote verschillen in arbeidskosten in vergelijking met de belangrijkste concurrenten een prijsconcurrentie met zich mee, die minder speelt in de verwerkende nijverheid. Deze situatie, gecombineerd met de mondialisatie, de hoge wisselkoers van de euro en de stijging van de grondstofprijzen veroorzaakt een bijkomende druk op de sector die reeds een periode van zware structurele wijzigingen doormaakte. Innovatie, het aanpassen aan de reglementeringen en aan het milieubeleid, de realiteit van nieuwe dimensies in de internationale handel, vormen genoeg uitdagingen waarop de ondernemingen een antwoord moeten vinden.

De sector innoveert met **nieuwe technologieën** (nieuwe productietechnieken en - in enkele segmenten van de sector - ICT) en rekt op een toename van de toegevoegde waarde van deze producten om zijn concurrentievermogen te verbeteren. FEBELTEX³⁴ en CENTEXBEL³⁵ ondernamen in 2005 de volgende acties:

- actieve deelname aan het Europese technologische platform voor textiel en kleding, opgestart door EURATEX³⁶ en de Europese Commissie om de agenda vast te leggen van het strategische onderzoek voor de sector;
- CENTEXBEL neemt voor de textielsector deel aan alle grote Europese onderzoeksprojecten van het zesde kaderprogramma van de Europese Commissie. Negentien Belgische textielbedrijven, waarvan zeventien KMO's, zijn hierbij actief betrokken;
- FEBELTEX en CENTEXBEL werken ook nauw samen op het vlak van certificering en normalisatie.

³³ Bronnen: Jaarrapport van Febeltex, DG Ondernemingen en Industrie, EU: «De Europese industrie: een sectoraal overzicht. Een overzicht 2006».

³⁴ Beroepsorganisatie van de Belgische textielnijverheid.

³⁵ Het wetenschappelijk en technisch centrum voor de textielnijverheid.

³⁶ De Europese textiel- en kledingorganisatie.

Overigens beveelt de “High Level Group” (opgericht door de Commissie in het begin van 2004 met als doel concrete aanbevelingen te formuleren om het concurrentievermogen van de textiel- en kledingnijverheid te verbeteren) aan om de onderzoeksinspanningen te concentreren op drie pijlers:

1. het ontwikkelen van nieuwe materialen en werkwijzen voor het ontwikkelen van speciale producten op basis van flexibele hoogtechnologische procédés;
2. de uitbreiding van het gebruik van textiel als eerste keus grondstof in verscheidene industriële sectoren en
3. het ontwikkelen van technologieën voor het creëren van maatwerk.

Reglementaire bekommernissen van de ondernemingen situeren zich o.a. op het vlak van intellectuele eigendom en de REACH verordening. De industrie ondervindt problemen door het ontbreken van **afdoende bescherming van ontwerpen en merken**. Het aanwenden van een adequate Europese wetgeving, maar ook het toepassen van internationale akkoorden door de handelspartners van de EU moeten worden verbeterd. Het sensibiliseren van de houders van het recht, in het bijzonder de KMO's, van de bestaande mogelijkheden om hun rechten te beschermen in de EU en daarbuiten is aan te raden.

Het voorstel om tot een nieuw reglementair kader voor de chemische stoffen, **REACH** te komen, is een bron van bezorgdheid voor de sector inzake het milieu. De textiel- en kledingnijverheid is een belangrijke gebruiker van chemische stoffen, stoffen die bijdragen tot innovatie en tot een internationaal concurrentievoordeel. De gevallenstudie van EnviroTex/CAST (voor rekening van DG Ondernemingen en Industrie van de EU) maakt belangrijke mogelijke gevolgen zichtbaar voor de sector, in het bijzonder de KMO's. De relatief zwakke marges op de chemische textielproducten en de beperkte mogelijkheden om de kosten van REACH te absorberen of af te wentelen, zal leiden tot snellere rationalisaties in de productportfoli'o's van de leveranciers van chemische producten. Meer bepaald zullen chemische stoffen die vitaal zijn, maar die in beperkte hoeveelheden worden geproduceerd, van de markt dreigen te verdwijnen. Dit zou tot gevolg kunnen hebben dat de textielbedrijven geconfronteerd worden met belangrijke aanpassingskosten en met leveringstermijnproblemen. REACH kan eveneens heilzaam zijn voor de handel en innovatie door de toenemende kennis van de chemische textielproducten.

Een betere markttoegang tot opkomende economieën of waar de middenklasse nog talrijk is, wordt een belangrijke strategie daar ze een gevoelige kwaliteitsmarkt vertegenwoordigt waar de EU over een belangrijk concurrentieel voordeel beschikt. Welnu, sinds 1 januari 2005 en het einde van de quota op

invoer uit ontwikkelingslanden met lage lonen is de structuur van de handelsstromen sterk verstoord. Inderdaad bracht deze nieuwe concurrentieomgeving zonder contingenten een aanzienlijke stijging teweeg van de invoer, met name uit China, terwijl parallel de Belgische uitvoer naar Azië daalde met 8,6% in 2005. Oorzaak: de handelsversturende douanerechten en piektarieven van onze partners alsook de niet-tarifaire belemmeringen. Deze laatste dienen bij voorrang aangepakt te worden omdat ze steeds meer opduiken en de KMO's afschrikken om deel te nemen aan het internationale handelsverkeer en daaruit hun voordeel te halen.

Om deze tarifaire en niet-tarifaire belemmeringen uit de wereld te helpen, is een geslaagd en evenwichtig resultaat nodig van de onderhandelingen in het kader van de Doha-cyclus van de WHO. Dit is van primordiaal belang voor de sector gezien dit de beste manier is om betere toegang te krijgen tot markten die nu gesloten of sterk beschermd zijn. Helaas heeft het opschorten van de onderhandelingen in juli 2006 de ambitie van de EU in gevaar gebracht. Het is daarom dat de Commissie een bilaterale strategie voorstelt die geacht wordt de multilaterale inspanningen aan te vullen, met inbegrip van een nieuwe generatie van vrijhandelsakkoorden. De aan de gang zijnde ontwikkelingen over een **EuroMed-vrijhandelszone** versterken de concurrentiepositie van textiel en kleding in deze regio en kunnen dienen als model. Tenslotte kan grotere aandacht voor de sociale verantwoordelijkheid van de bedrijven (RSE) in de sector bijdragen tot het scheppen van de voorwaarden voor een evenwichtigere concurrentie in de internationale handel en het bevorderen van duurzame handelsrelaties binnen de sector.

V.3 Biotechnologie

Biotechnologie maakt gebruik van levende organismen of delen of producten ervan om goederen, diensten of kennis te produceren. Dit gebeurt in principe al eeuwenlang, bijvoorbeeld voor de productie van kaas, bier, wijn of brood. De moderne biotechnologie nam een hoge vlucht sinds de aanzienlijke wetenschappelijke vooruitgang vanaf de jaren 1970 in de ontsluiting van de interne werking van levende cellen, de rol van DNA-codes en de mechanismen die hun onderlinge samenhang bepalen.

De aangewende basistechnieken zijn vaak sectoroverschrijdend, zoals DNA-technieken, technieken die gebruik maken van proteïnen of andere moleculen, cel en weefselcultuur of biotechnologische processen voor waterzuivering en afvalverwerking. Biotechnologie is belangrijk voor België omwille van zijn potentieel voor de economie op het vlak van kennisintensieve ontwikkelingen in de gezondheidszorg, de landbouw, de voeding, de energievoorziening, de industrie en het milieu.

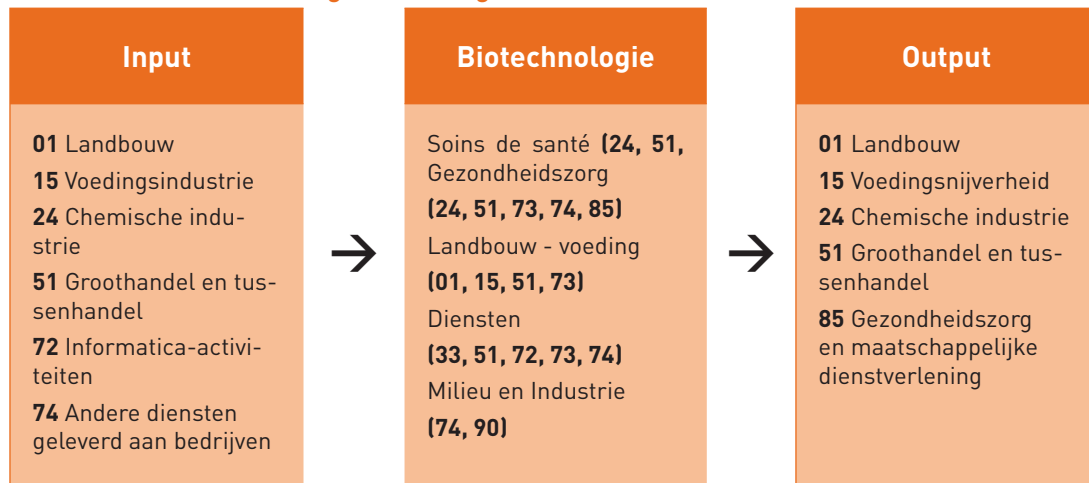
Biotechnologie is geen aparte, klassieke economische sector, maar wordt in uiteenlopende activiteiten en sectoren angewend. Met de term “biotechnologiesector”, die in dit hoofdstuk wordt gebruikt, wordt het geheel van de zgn. “zuivere” biotechnologiebedrijven bedoeld. Dit zijn bedrijven die aan biotechnologieonderzoek doen en waarvoor biotechnologie de belangrijkste economische activiteit vormt. In totaal werden 111 bedrijven geïdentificeerd die aan dit criterium voldoen.

Dit geeft geen volledig beeld van de biotechnologiebedrijvigheid in België omdat een aantal Belgische bedrijven wel producten en procédés van de biotechnologie toepassen, maar zij niet als zuivere biotechnologiebedrijven beschouwd kunnen worden. Verder zijn er talloze hogescholen, universiteiten en onderzoeksinstituten die aan biotechnologieonderzoek doen, al of niet met overheidssteun. Het is dikwijls rond die onderzoeks- en onderwijscentra dat zich biotechnologiepolen (clusters) ontwikkelen. Voorbeelden hiervan zijn Gent, Leuven en Mechelen in Vlaanderen, Luik, Charleroi, Bergen, Ottignies en Gembloers in Wallonië en Brussel.

In 2005 realiseerde de hier beschouwde biotechnologiesector een omzet van bijna 2 miljard EUR en stelde ze 6.747 personen tewerk³⁷.

V.3.1 Positionering

Tabel V.15: De biotechnologie in de Belgische economie

Bron: INR.

³⁷ Van de totale omzet van 1.982 miljoen EUR wordt 1.394 miljoen EUR gerealiseerd door Glaxo SmithKline (GSK) Biologicals uit Rixensart, het grootste Belgische biotechnologiebedrijf, dat 3.360 personen tewerkstelt en dat deel uitmaakt van GlaxoSmithKline, één van de grootste farmaceutische groepen op wereldvlak.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

De vier subsectoren van de biotechnologie omvatten hoofdzakelijk de volgende activiteiten: gezondheidszorg (24 - chemie met vooral de farmaceutische industrie; 73 - onderzoek en ontwikkeling; 85 - gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening), landbouw en voeding (01 en 15 - landbouw en voedingsindustrie; 73 - onderzoek en ontwikkeling), diensten (72 - informatica-activiteiten; 73 - onderzoek en ontwikkeling; 74 - andere diensten aan bedrijven), milieu - industrie (90 - afvalwater- en afvalverzameling, straatreiniging).

De subsectoren van de biotechnologie bevoorraden zich met grondstoffen en chemische producten afkomstig uit de landbouw en de chemische en de voedingsindustrie. Ze gebruiken hoofdzakelijk diensten afkomstig uit de ICT-sector en de sector "andere diensten". Onderling zijn ze vaak zowel leverancier als afnemer van producten en diensten. Specifieke afnemers zijn de landbouw, de voedings- en de chemische industrie (waarvan op de eerste plaats de farmaceutische) en de gezondheidszorg. De groothandel is zowel bij de input als bij de output betrokken.

V.3.2 Voornaamste activiteiten

Het zwaartepunt van de Belgische biotechnologiebedrijvigheid ligt in de subsector gezondheidszorg. Biotechnologie heeft sinds een aantal jaren een toenemend belang gekregen voor het onderzoek naar nieuwe geneesmiddelen. Dankzij de biotechnologie heeft men meer inzicht gekregen in vele ziekten en in de fysiologische en regulerende mechanismen van het menselijke lichaam. Dit betekende een grote stap voorwaarts voor het onderzoek, de ontwikkeling en de productie van nieuwe farmaceutische producten zoals diagnostische producten, "biopharmaceuticals" en vaccins.

De landbouw en de voedingssector vormt de tweede grootste subsector. De ontwikkeling van genetisch gewijzigde gewassen begon in het midden van de jaren '80 gelijktijdig in de US en in de EU. Eén van de eerste bedrijven was Plant Genetic Systems uit Gent, een bedrijf dat ondertussen overgenomen is door Bayer Bioscience.

In de voedingsector wordt er op steeds grotere schaal gebruik gemaakt van enzymen die met biotechnologische procédés zijn gemaakt. Die worden gebruikt voor de productie van fruitsap, kaas, diervoeder, eetbare oliën en wijn. De zetmeelindustrie gebruikt enzymatische processen bij de productie van een hele reeks suikers. Ook zoetstoffen, smaakverbeteraars en allerlei andere additieven kunnen door fermentatieprocessen worden geproduceerd.

Een aantal bedrijven hebben zich gespecialiseerd in het leveren van diensten naar de biotechnologie- (en meestal ook farmaceutische) bedrijven toe. Ze vormen een derde subsector, de dienstensector, die zeer uitgebreid is en contractueel onderzoek, bio-informatica, toelevering van gespecialiseerd materiaal, administratie, financiën, constructie en opleiding omvat.

Industrie en milieu vormen een vierde subsector. Industriële biotechnologie is in volle ontwikkeling omwille van duidelijke economische voordelen en de veel minder schadelijke milieu-impact, vergeleken met de traditionele industrieën. Toepassingen bestaan reeds, o.m. in de chemische sector (bvb. voor de vervaardiging van bioplastic), de papierindustrie en de textielindustrie. Milieubiotechnologie maakt gebruik van genetische gewijzigde micro-organismen en enzymen voor de reiniging van bodems, lucht en afvalwater. In België staat de milieu- en industriebiotechnologie nog in de kinderschoenen.

Tabel V.16: Omzet van de biotechnologiesector en zijn subsectoren

(in miljoen EUR)

Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
Gezondheidszorg	1.474,7	1.742,6	18,2	87,9
Landbouw en voeding	172,5	175,8	1,9	8,9
Diensten	36,9	38,8	5,1	2,0
Milieu-industrie	26,6	24,4	- 8,3	1,2
Totaal	1.710,7	1.981,7	15,8	100,0

Bron: FOD Economie.

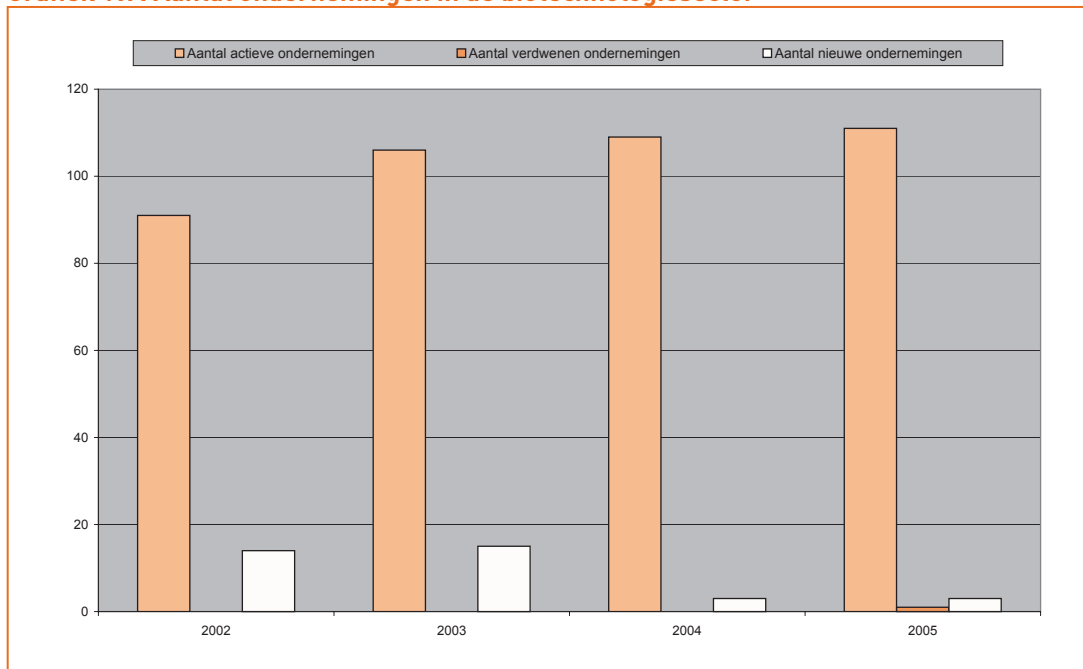
De Belgische biotechnologiesector realiseerde in 2005 een omzet van 1,98 miljard EUR, 15,8% meer dan in 2004. De subsector van de gezondheidszorg stond in voor 88% van de totale omzet. Binnen deze subsector realiseert GSK 80% van de omzet. De subsector gezondheidszorg kende tevens de sterkste jaarlijkse groei t.o.v. 2004 nl. 18,2%.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.3.3 Demografie van de ondernemingen

V.3.3.1 Aantal ondernemingen

Grafiek V.7: Aantal ondernemingen in de biotechnologiesector

Bron: FOD Economie.

Het aantal actieve biotechnologieondernemingen bedroeg 91 in 2002 en steeg tot 111 in 2005. Vooral in 2002 en 2003 was er een flinke stijging van het aantal bedrijven met resp. 14 en 15 eenheden. De 2 volgende jaren noteerden een meer bescheiden groei (3 eenheden per jaar). Van 2002 tot 2005 was er slechts één bedrijf dat verdween. Tot de nieuw gecreëerde biotechbedrijven behoren een groot aantal "spin-offs" van de Belgische universiteiten.

Van de Belgische biotechnologiebedrijven is 47% maximum 5 jaar oud, 19% is tussen 6 en 10 jaar oud en 34% bestaat al langer dan 10 jaar.

V.3.3.2 Grootte van de ondernemingen

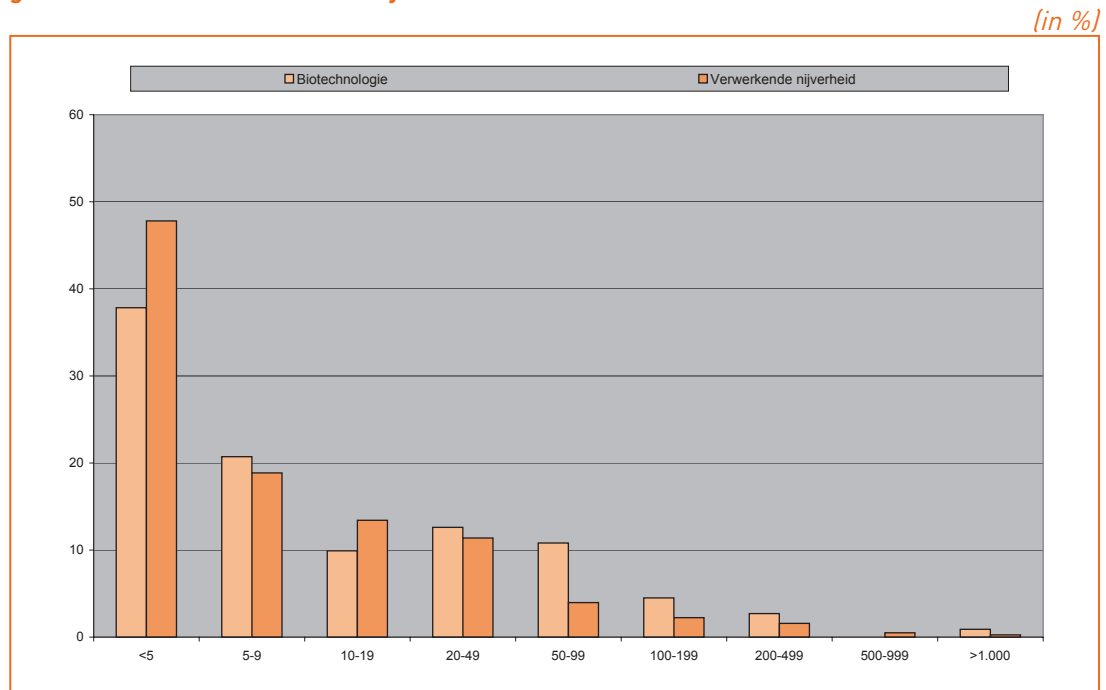
Tabel V.17: Werkgevers en arbeidsplaatsen per personeelsklasse in de biotechnologiesector in 2005

Personeels-klasse	<5	5-9	10-19	20-49	50-99	100-199	200-499	500-999	>1.000	totaal
Werkgevers	42	23	11	14	12	5	3	0	1	111
Arbeitsplaatsen	62	163	153	456	918	712	923	0	3.360	6.747

Bron: RSZ.

De verdeling van de Belgische biotechbedrijven in categorieën volgens werknemersaantal vertoont veel gelijkheid met die van de totale verwerkende industrie. De meeste Belgische biotechbedrijven zijn KMO's (<50 werknemers), ze vormen 81% van het totaal. 18% bevinden zich in de klasse van 50 tot 500 werknemers en één groot bedrijf, GSK, met meer dan 1.000 werknemers. Dit bedrijf zorgt voor de helft van de tewerkstelling, nl. 3.360 arbeidsplaatsen. Verder zorgen de bedrijven in de klasse van 50 tot 500 werknemers voor 38% van de tewerkstelling, terwijl de KMO's slechts instaan voor 12,4% van de arbeidsplaatsen.

Grafiek V.8: Verdeling van het aantal werkgevers per personeelsklasse in de biotechnologiesector en de verwerkende nijverheid in 2005

Bron: FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.3.4 Tewerkstelling

Tabel V.18: Tewerkstelling in de biotechnologiesector en zijn subsectoren

Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
Gezondheidszorg	5.368	5.635	5,0	83,5
Landbouwvoeding	683	693	1,5	10,3
Diensten	277	284	2,5	4,2
Milieu-industrie	132	135	2,3	2,0
Totaal	6.460	6.747	4,4	100,0

Bron: FOD Economie.

In 2005 groeide de totale tewerkstelling met 4,4% t.o.v. 2004. In alle vier subsectoren was er een aangroei van het aantal werknemers, maar de grootste aangroei kwam van de subsector gezondheidszorg. Deze laatste neemt 83,5% van de tewerkstelling voor zijn rekening, terwijl de subsector landbouwvoeding 10,3% van de tewerkstelling voorziet, de diensten 4,2% en milieu-industrie 2%.

V.3.5 SWOT-analyse

Tabel V.19: SWOT-analyse

STERKTES	ZWAKTES
<ul style="list-style-type: none"> - De hoge kwaliteit van het biotechnologisch onderzoek - De aanwezigheid van biotechnologieclusters - Het gebruik van biotechnologie in steeds meer sectoren - Traditionele farmaceutische bedrijven worden steeds afhankelijker van biotechnologie om hun pijplijn van nieuwe geneesmiddelen in stand te houden 	<ul style="list-style-type: none"> - De beperkte schaal van de bestaande clusters - De eerder zwakke groei van omzet en toegevoegde waarde - De hoge personeelskosten - De onzekerheid over het toekomstige commerciële en financiële succes van vele bedrijven

OPPORTUNITEITEN	BEDREIGINGEN
<ul style="list-style-type: none"> - Biotechnologie biedt mogelijkheden voor meer duurzaamheid in gezondheidszorg, in landbouw, in milieu en in industrie - De ruime beschikbaarheid in België van kwalitatief hooggeschoold personeel - De veroudering van de bevolking leidt tot toenemende vraag naar biotechnologie-producten in de gezondheidszorg - De EU hecht groot belang aan biotechnologie in het kader van de Lissabonagenda - Biotechnologie is een prioriteit voor de Belgische overheden die de financiering, de samenwerking en de ontwikkeling van jonge bedrijven in deze sector stimuleren - De aanwezigheid van vele grote farmaceutische bedrijven in België - De gunstige ligging van België in de EU en de goede infrastructuur 	<ul style="list-style-type: none"> - De versnippering van de overheidsinterventies i.v.m. financiering, coördinatie en wetgeving - Het concurrentievermogen van de biotechnologie in de EU t.o.v. Amerika en Azië staat onder druk wegens een striktere Europese wetgeving, lagere uitgaven voor O&O, brain-drain naar Amerika - Het systeem ter bescherming van intellectuele eigendom is duur en complex en een echt EU-octrooi ontbreekt - De toepassing van de EU-regelgeving voor biotechnologie in de agro-voeding sector verloopt stroef - Kleine Belgische markt waardoor uitvoer en internationale netwerking van vitaal belang zijn - Tekort aan risicokapitaal (vooral in de consolidatie- en doorgroefase van bedrijven) - Weerstand bij de bevolking tegen biotechnologie in landbouw en voeding

V.4 Metallurgie³⁸

De metaalsector bevat de filière van de staalindustrie; het gaat om activiteiten die gerelateerd zijn aan ijzer-, gietijzer- of staalproductie, onderverdeeld naar producttype en productieproces. De sector bevat tevens de non-ferrometalen (edelmetaal, aluminium, zink, koper,...) en zowel het gieten van ferrometalen als het gieten van non-ferro metalen.

De metaalsector ondergaat volop grote veranderingen. Zowel op het gebied van productietechnieken als op het gebied van geografische spreiding van de productie, ontwikkelt de sector zich verder. Zo produceren de Belgische spelers niet langer louter voor een Europese markt, maar wel voor een internationale markt (Focus: de Belgische metaalindustrie in een mondiale context). Deze tendens staat echter garant voor duurzame winstgevendheid die bovendien gepaard gaat met een groeiende vraag.

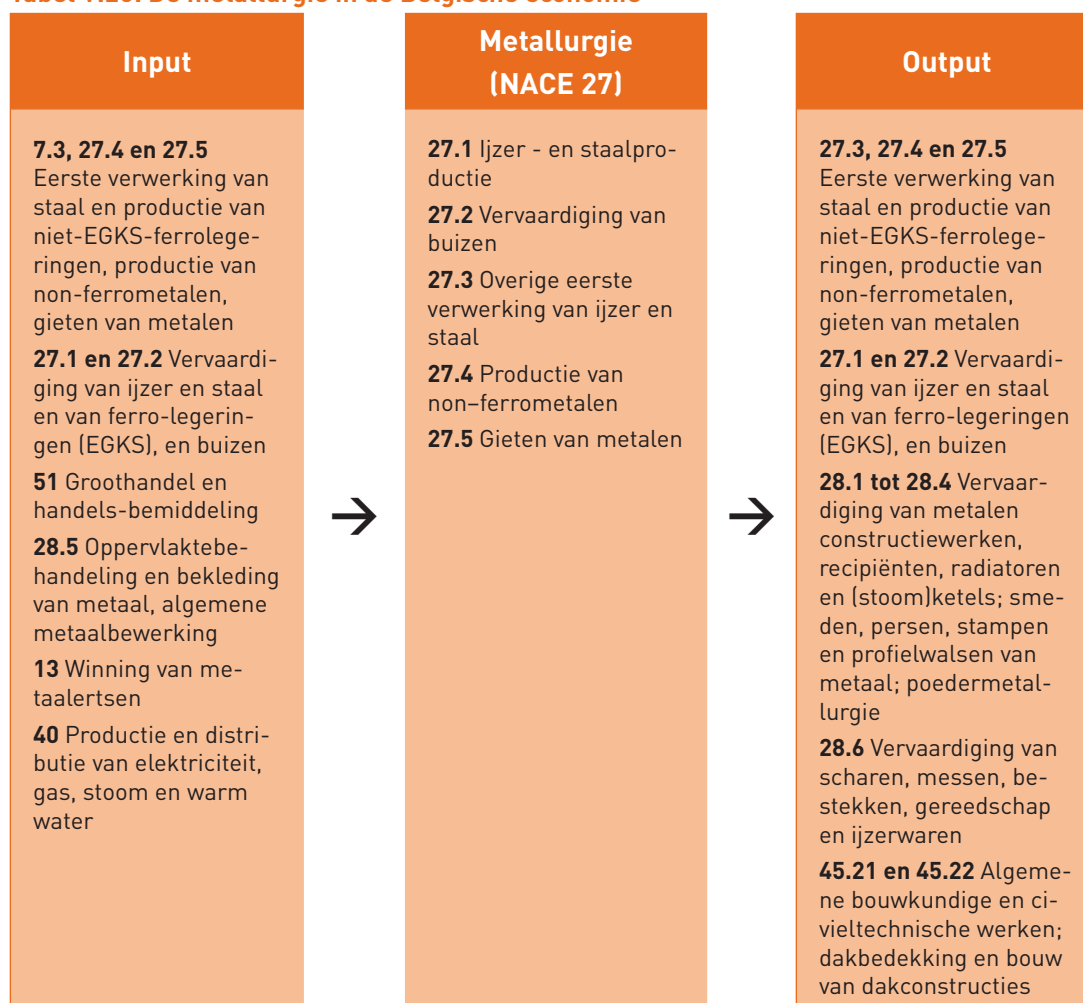
De Belgische metaalsector haalde in 2005 een omzet van 19 miljard EUR, 1,4% meer dan in 2004. De sector heeft echter 6% minder toegevoegde waarde gecreëerd dan in 2004. Die daling komt er na de enorm sterke stijging van de toegevoegde waarde in 2004 (+31% t.o.v. 2001 en +21% t.o.v. 2003). Niettemin moet de relatieve daling ten opzichte van het voorgaande jaar met de nodige voorzichtigheid benaderd worden daar de gegevensbank niet alle actieve ondernemingen in de metaalsector groepeert.

³⁸ Metallurgie komt overeen met de NACE-code 27: vervaardiging van metalen in primaire vorm.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.4.1 Positionering³⁹

Tabel V.20: De metallurgie in de Belgische economie

Bron: INR.

De metaalsector is voor een groot deel zelfvoorzienend. De activiteiten in de metaalsector zijn immers nauw met elkaar verbonden. Een kringloopeffect valt op tussen de verschillende industriële activiteiten. Het volgende voorbeeld illustreert dit: mineraalextracten (input-NACE 13) worden door de staalindustrie omgezet tot metalen in primaire vorm (output-NACE 27.3). Het bekomen product wordt opnieuw verwerkt door de metaalindustrie tot een intermediair product, bestemd voor bijvoorbeeld de dakbedekking (of één van de activiteiten in de output-kolom). Het kringloopeffect

³⁹ De matrix van het Federaal Planbureau steunt op de Nace 1993. De beschrijving van de activiteiten in de tabel is daardoor verschillend van de Nace 2003, die nu van kracht is.

komt eveneens tot stand wanneer metaalsector en non-ferrosector met elkaar interveniëren.

Twee elementen doen het kringloopeffect ontstaan. Metalen kenmerken zich allereerst door hun specifieke interne eigenschappen en verder ook door de vele onderlinge combinatiemogelijkheden. Metalen komen voor onder de vorm van legeringen (brons, messing,...) of onder de vorm van voering (gegalvaniseerd staal, wit of zwart ijzer, ...). Al naargelang de chemische of fysische eigenschap die men wil bekomen, wordt een andere combinatie gemaakt. Hierbij valt op dat ferro en non-ferro producten enorm complementair zijn.

Onder de klanten van de sector bevinden zich 27.3-5 (33%); 27.1,2 (23,7%); 51 (7,5%); 28.5 (5,3%) en 13 (4,2%). Opvallend is de schaarste aan "finale" sectoren in de outputkolom. Behalve in subsector 28.6 levert de metallurgie hoofdzakelijk intermediaire producten af⁴⁰. De sector situeert zich dan ook in het begin van de industriële cyclus. De afgeleverde producten zullen pas in een volgend stadium geassembleerd of getransformeerd worden tot (bijna) afgewerkte producten. Dit valt af te leiden uit de input-outputmatrix. De voornaamste leveranciers van de sector zijn, in dalende volgorde: 27.3-5 (33,7%); 27.1,2 (23,6%); 28.1-4 (11,4%); 28.6 (5,5%) en 45.2 (5,2%).

V.4.2 Voornaamste activiteiten

Tabel V.21: Productie van de metallurgie en zijn subsectoren

(in miljoen EUR, of zoals aangegeven)

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1 ^{ste} helft 2005	1 ^{ste} helft 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
27	Metallurgie	13.306,6	13.873,8	4,3	7.317,1	11.066,7	51,2	100,0
27.1	Staalproductie	7.994,3	8.289,2	3,7	4.523,9	7.207,6	59,3	59,7
27.2	Vervaardiging van buizen	192,9	171,8	-10,9	89,3	103,1	15,5	1,2
27.3	Overige eerste verwerking van ijzer en staal	1.142,9	1.128,2	-1,3	610,2	607,8	-0,4	8,1
27.4	Productie van non-ferro metalen	3.703,8	3.995,2	7,9	1.944,5	2.982,1	53,4	28,8
27.5	Gieterij van metalen	272,7	289,2	6,1	149,3	166,1	11,3	2,1

Bron: FOD Economie.

⁴⁰ De activiteiten binnen de NACE 27.34 (draadtrekken), NACE 27.2 (vervaardiging van buizen) en de NACE 28.6 (vervaardiging van scharen, messen,...) vormen hierop een uitzondering.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Binnen de metallurgie, neemt de staalsector veruit de belangrijkste plaats in. Ze brengt 60% van de totale jaarproductie tot stand, wat overeenkomt met een productiewaarde van 8,3 miljard EUR. De productie van non-ferrometalen komt op de tweede plaats, met een relatief gewicht van 29% binnen de metallurgie en een productiewaarde van bijna 4 miljard EUR. De andere activiteiten samen nemen slechts 11,5% van totale jaarproductie voor hun rekening.

De sector kon de afgelopen jaren profiteren van een sterke vraag, wat meteen ook de prijsstijging verklaart. Het totale productievolume binnen de metallurgie steeg in 2005 met 4,3% ten opzichte van 2004. De subsectoren zelf volgen echter een erg verschillend groeiritme. De grootste absolute groei wordt opgemeten in de staalsector (+3,7%) en de non-ferrosector (+7,9%). In andere subsectoren (27.2 en 27.3), met een kleiner relatief gewicht, daalde de productie.

Voor de eerste zes maanden van 2006 steeg de productie sterk ten opzichte van de eerste zes maanden in 2005 (+51,2%). Het is belangrijk te onderstrepen dat het hier niet om jaarcijfers gaat. Zo was de beperkte productie van de staalsector in de eerste helft van 2005 het gevolg van een algemene groeivertraging en grote voorraden.

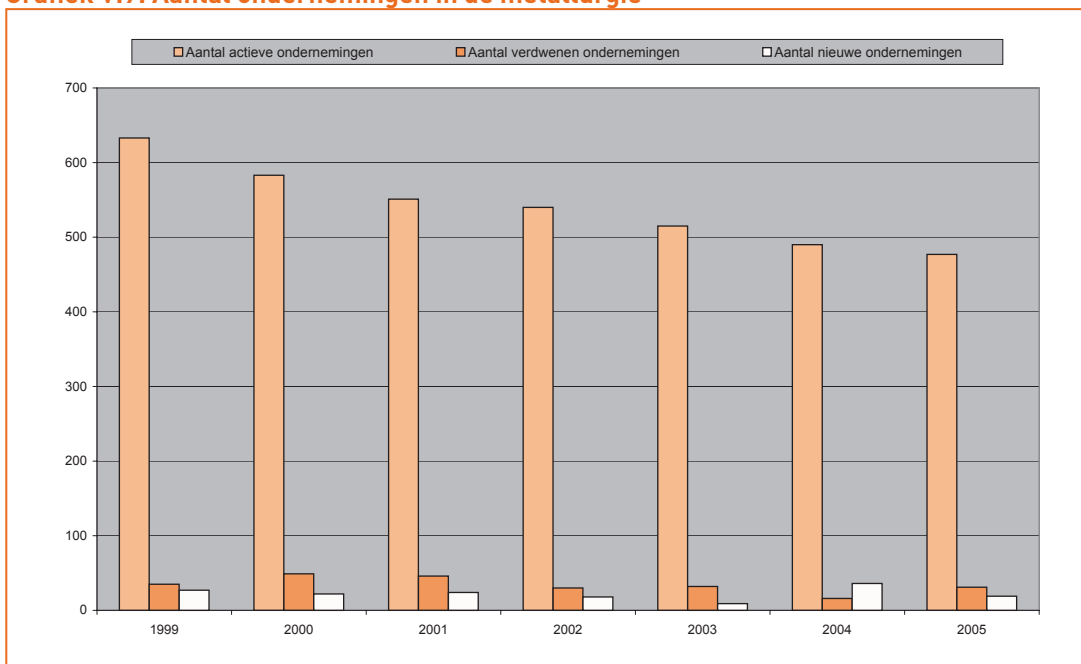
Ook de groei van de staalsector (+59,3%) en de non-ferrosector (+53,4%) vallen op. Binnen de staalfilière (27.1, 27.2 en 27.3) groeien de pure staalactiviteiten (27.1) sterk, terwijl de afgeleide activiteiten (27.2 en 27.3) slechts met 1,7% toenemen.

De sterke groeicijfers binnen de metallurgie zijn het resultaat van een groeiende vraag op de Europese markt en de wereldmarkt. Het hoge verbruik van metallurgieproducten leidde tot een verdubbeling van de prijzen van metalen zoals aluminium, koper en nikkel tussen 2003 en 2005.

V.4.3 Demografie van de ondernemingen

V.4.3.1 Aantal ondernemingen

Het aantal actieve ondernemingen daalde in de periode 1999-2004 met meer dan 156 eenheden (-24,6%) (grafiek V.9). Vooral tussen 1999 en 2000 valt een sterke daling op met 50 eenheden. Deze aanhoudende daling is te wijten aan een netto verdwijning van ondernemingen tussen 1999 en 2003 en in 2005.

Grafiek V.9: Aantal ondernemingen in de metallurgie

Bron: FOD Economie.

V.4.3.2 Grootte van de ondernemingen

Uit grafiek V.9 blijkt dat de metaalsector grotendeels samengesteld is uit kleine en middelgrote ondernemingen (86% van het totale aantal ondernemingen) waarbij het criterium is vastgelegd op maximaal 250 werknemers. De erg kleine ondernemingen vertegenwoordigen 21% van het totale aantal ondernemingen in de metaalsector, maar zijn naar omvang uiteraard minder belangrijk.

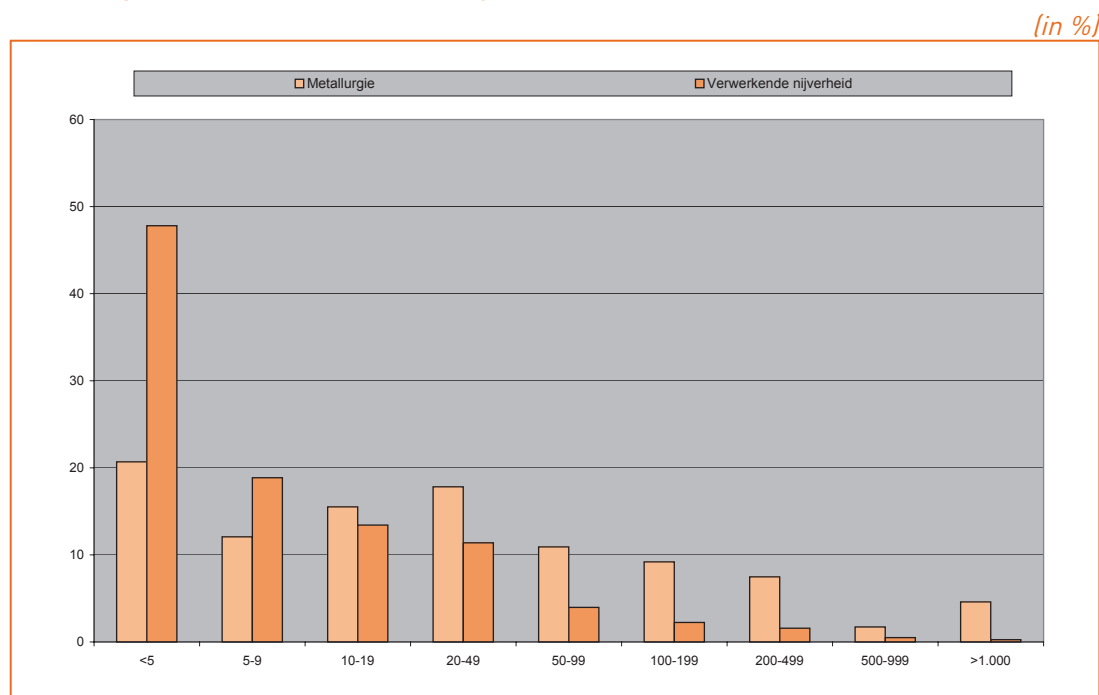
Tabel V.22: Werkgevers en arbeidsplaatsen per personeelsklasse in de metallurgie in 2005

Personeels-klasse	<5	5-9	10-19	20-49	50-99	100-199	200-499	500-999	>1.000	Totaal
Werkgevers	36	21	27	31	19	16	13	3	8	174
Arbeidsplaatsen	67	146	393	923	1.363	2.260	4.251	2.133	22.826	34.362

Bron: RSZ.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek V.10: Verdeling van het aantal werkgevers per personeelsklasse in de metallurgie en in het geheel van de verwerkende nijverheid in 2005

Bron: RSZ.

De belangrijkste (internationale) ondernemingen behoren echter tot de categorie van de grote ondernemingen (Arcelor en Duferco voor 27.1 en 27.3, Bekaert voor 27.3, Umicore en Cumerio voor 27.4). Vooral binnen de staalsector valt het aantal grote ondernemingen op. De hoogovens stellen immers een groot aantal mensen tewerk.

Wanneer we tabel V.22 en grafiek V.10 met elkaar vergelijken, valt een enorm verschil op tussen de metaalsector en de verwerkende nijverheid, in de verdeling van het aantal werkgevers naar grootte. De erg kleine ondernemingen vertegenwoordigen meer dan 47% van het totale aantal ondernemingen, dubbel zoveel als hun aandeel binnen de metaalsector (21%). Het aandeel van de ondernemingen met meer dan 1.000 werknemers is binnen de metaalsector (5%) veel hoger dan binnen de Belgische industrie (slechts 0,3%).

V.4.4 Tewerkstelling

In 2005 stelde de metaalsector 32.206 mensen tewerk waarvan 71% arbeiders en 29% bedienden. Ten opzichte van 2004 is dat een daling van de tewerkstelling met 0,7%, terwijl de verdeling naar functietype gelijk bleef.

Tabel V.23: Tewerkstelling in de metallurgie en zijn subsectoren

NACE	Beschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1ste helft 2005	1ste helft 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
27	Metallurgie	32.427	32.206	-0,7	32.564	31.678	-2,7	100,0
27.1	Staalproductie	17.456	17.488	0,2	17.755	17.430	-1,8	54,3
27.2	Vervaardiging van buizen	882	876	-0,7	874	836	-4,3	2,7
27.3	Overige eerste ver- werking van ijzer en staal	3.815	3.663	-4,0	3.739	3.516	-6,0	11,4
27.4	Productie van non- ferrometalen	8.390	8.265	-1,5	8.291	8.013	-3,4	25,7
27.5	Gieten van metalen	1.881	1.914	1,8	1.906	1.883	-1,2	5,9

Bron: FOD Economie.

Op het gebied van tewerkstelling scoren de staalsector (17.488 werknemers of 54% van het totaal) en de non-ferrosector (8.265 werknemers of 26% van het totaal) het hoogst. De tewerkstelling voor beide sectoren is quasi gelijk gebleven t.o.v. 2004. De andere sectoren samen nemen 20% van de tewerkstelling voor hun rekening, waarbij de activiteit 27.3 het belangrijkste blijkt.

De vergelijking van de gegevens voor de eerste helft van 2005 en 2006 geeft een daling van de tewerkstelling aan met 2,7%. Het personeelsbestand daalde het sterkste in de staalindustrie (-325 werknemers), de non-ferro-industrie (-278 werknemers) en de industrie voor de overige verwerking van ijzer en staal (-223 werknemers). Naar functietype, zijn er in alle sectoren, behalve voor het gieten van metalen, procentueel meer arbeiders dan bedienden weggevoerd. Uit de vergelijking van de dalende tewerkstelling (zie tabel V.23) met het stijgende productievolume (zie tabel V.21) volgt dat de productiviteit binnen de sector gestegen is.

V.4.5 Voornaamste uitvoerbestemmingen

De voornaamste uitvoerbestemmingen zijn de buurlanden, op Italië na, en het industriële weefsel in deze vier buurlanden wordt gekenmerkt door het belang van de verbruikerssector (automobiel, elektrische apparaten,...). Italië daarentegen neemt voornamelijk producten af die nog verder verwerkt moeten worden.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel V.24: Uitvoer van de metallurgie

Partner	Uitvoer 2004 (in mln EUR)	Uitvoer 2005 (in mln EUR)	Δ (in %)	Marktaandeel 2005 (in %)	Uitvoer 2004 (in 1.000 ton)	Uitvoer 2005 (in 1.000 ton)	Δ (in %)
Duitsland	4.434,8	5.364,6	21,0	28,5	5.267,4	5.414,3	2,8
Frankrijk	4.188,1	4.372,2	4,4	23,3	7.090,1	6.369,1	-10,2
Nederland	1.735,9	1.982,8	14,2	10,5	2.705,6	2.681,8	-0,9
Italië	1.102,3	1.170,4	6,2	6,2	1.048,6	958,6	-8,6
Verenigd Koninkrijk	706,4	867,6	22,8	4,6	1.125,0	1.128,0	0,3
Rest van de wereld	4.253,3	5.037,2	18,4	26,8	6.800,3	6.841,2	0,6
Totaal	16.420,8	18.795,0	14,5	100	24.037,2	23.393,1	-2,7

Bron: Eurostat.

Naar verhandelde waarde neemt Duitsland de eerste plaats in, terwijl het land slechts op de tweede plaats komt naar verhandeld volume. Frankrijk steekt er op dat gebied bovenuit, ondanks een terugval van het verhandelde volume in 2005 met 10,2%. De handel met Frankrijk is echter wel naar waarde toegenomen met 4,4%

De Belgische uitvoer richt zich sterk tot landen van de Europese Unie (84% in 2005). De intracommunautaire handel nam in 2005 toe met 14% naar verhandelde waarde met alle landen (voor de belangrijkste handelspartners +13%). Het verhandelde volume met de rest van de wereld steeg in 2005 met 0,6%, terwijl dat aandeel met andere Europese landen daalde met 4%. We stellen dus een prijseffect vast: de verandering in waarde is immers niet proportioneel aan de verandering in hoeveelheid.

V.4.6 SWOT - analyse

Tabel V.25: SWOT-analyse

STERKTES	ZWAKTES
<ul style="list-style-type: none"> - Specialisatie op het gebied van producten met hoge toegevoegde waarde - Rijk gevuld productengamma - Hoge productiviteit 	<ul style="list-style-type: none"> - Weinig geconcentreerde sector - Verkoopprijzen sterk afhankelijk van de conjunctuur - Hoge loonkost - Sterke EUR bemoeilijkt de uitvoer - Proces van internationalisatie van de productie

OPPORTUNITEITEN	BEDREIGINGEN
<ul style="list-style-type: none"> - Toegang tot nieuwe markten - Technische vooruitgang op het gebied van productie - Centrale ligging van België voor handel binnen en buiten Europa 	<ul style="list-style-type: none"> - Prijsstijging aan inputzijde (grondstoffen, energie,...) - Moeilijk verkrijgen van grondstoffen (zowel grondstoffen als intermediaire producten) - Substitutiefenomeen voor bepaalde metalen

De Belgische metaalindustrie op wereldvlak

In tegenstelling tot de grondstoffenmarkt, kenmerkt de metaalmarkt zich door haar geringe internationale concentratie met weinig grote mondiale producenten. Deze situatie is echter aan het veranderen binnen alle industriële subsectoren.

De Belgische metaalindustrie richt zich hoofdzakelijk tot de Europese markt. In 2005 haalde de sector 85% van de uitvoerinkomsten uit handel met landen van de Europese Unie. Andere geografische zones van belang voor de metaalmarkt: Azië nam 7,7% voor zijn rekening (waarvan 1,9% voor China), Noord-Amerika 3%, Afrika 2% en Zuid-Amerika 0,4%.

De metaalindustrie, en meer in het bijzonder de staalindustrie, heeft zich in het verleden immers in de onmiddellijke nabijheid van de verbruikerssectoren gevestigd. Deze noodzakelijkheid uit het verleden is vandaag de dag nog steeds waardevol aangezien de productie zo perfect op maat van de klant kan gebeuren en de transportkosten beperkt kunnen blijven.

Door de recente toegang tot een aantal nieuwe markten, heeft de Belgische metaalindustrie haar potentiële markt uitgebreid. De belangrijkste nieuwe bestemmingen bevinden zich in Azië, en meer in het bijzonder China. De sterke groei in de verschillende industriële sectoren bevordert uiteraard de handel met China. De verscheidenheid in metalen maakt handel mogelijk met verschillende zones: Noord-Amerika neemt veelal non-ferro metalen af, meer in het bijzonder edelmetalen, Zuid-Amerika neemt staal af, het gebied rond de Zwarte Zee neemt koper af, ...

Deze internationalisatie van zijn activiteiten werd versterkt door de opening van deze markten voor buitenlandse investeringen. Dit kenmerkt zich door investeringen op de plaats van consumptie en door deelnemingen in een lokale onderneming, die zo voordeel haalt uit de overdracht van technologie en knowhow.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Deze strategie heeft als voordeel dat de markt sneller bewerkt kan worden en is bovendien goedkoper dan de bouw van een nieuwe fabriek. Verschillende factoren beïnvloeden de beslissing waar een deelneming genomen wordt: het groeiritme van de nationale economie, het belang en het potentieel van de verbruikerssector in de plaatselijke economie, aanwezigheid van grondstoffen, competitieve productiefactoren.

Ook grote spelers binnen de Belgische metaalsector (Arcelor-Mittal, Umicore, Bekaert, ...) internationaliseren hun activiteiten in functie van hun productie en in functie van de aantrekkelijkheid van een nieuwe markt.

V.5 Chemie

De chemie dekt een heterogeen geheel van activiteiten, met enerzijds de vervaardiging van basischemicaliën en anderzijds het verdere gebruik van deze grondstoffen in geneesmiddelen, kunststoffen, cosmetica en vele andere producten.

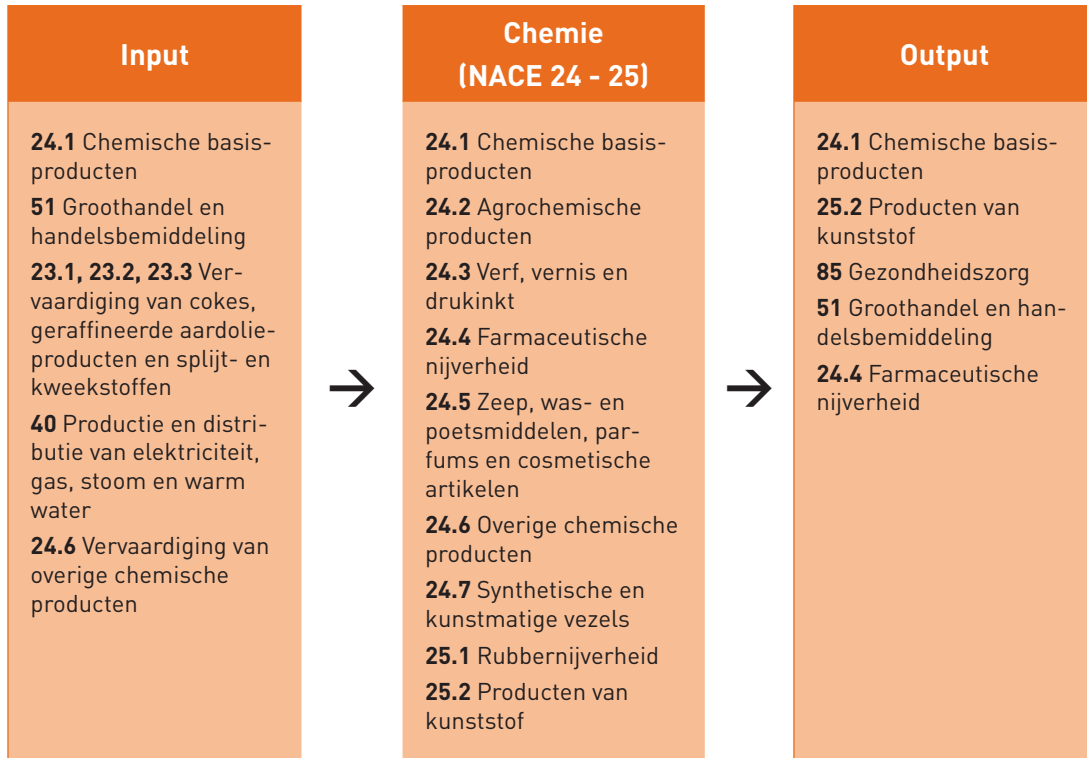
België is één van de meest gespecialiseerde landen ter wereld in de chemie. Het grootste deel van de Belgische chemie is te vinden in Vlaanderen, met de omvangrijkste cluster in en rond de Antwerpse haven. De chemische sector in Wallonië is kleiner, maar is belangrijk voor de toekomst dankzij onder meer zijn specialisatie in biotechnologie. Brussel kent minder productiesites, maar kan rekenen op de aanwezigheid van een aantal hoofdzetels.

De bijdrage van de sector tot de Belgische economie kan niet onderschat worden: hij zorgt voor een directe tewerkstelling van 90.000 mensen en een aanzienlijke indirecte tewerkstelling, draagt in grote mate bij tot het handelsoverschot dankzij een totale uitvoer van 84 miljard EUR. Hij is daarenboven een belangrijke bron van investeringen en onderzoek en ontwikkeling in België. Met andere woorden, de chemie is in het kader van de Lissabonstrategie en de ontwikkeling van een kenniseconomie een sleutelsector voor België.

V.5.1. Positionering

De chemische sector bestaat uit volgende subsectoren: chemische basisproducten, agrochemische producten, verven, vernissen en drukinkten, geneesmiddelen, zepen, was- en poetsmiddelen, parfums en cosmetische artikelen, overige chemische producten, synthetische en kunstmatige vezels, rubber en kunststoffen.

Tabel V.26: De chemie in de Belgische economie

Bron: INR.

In tabel V.26 zijn verscheidene subsectoren zowel bij input als output van de chemische sector terug te vinden. De chemie in ruime zin dekt immers meerdere etappes in de productieketen en betreft een aanzienlijk deel van zijn grondstoffen van de eigen sector. De basischemie levert bijvoorbeeld grondstof voor vele andere subsectoren (42%) en is de eerste afnemer (28,7%).

Een andere belangrijke speler aan zowel input- (9,7%) als outputzijde (4,8%) is de groothandel, de schakel tussen de producenten onderling en tussen de producenten en de eindgebruiker. Met een sterk stijgende omzet en groeiende tewerkstelling neemt het belang van de groothandelaars de laatste jaren steeds meer toe. Dit zou verklaard kunnen worden door een verder doorgedreven globalisering en specialisatie in de sector.

Daarnaast is de chemie sterk afhankelijk van de input van aardolie, gas en andere energievormen (23.1-3: 6,1% en 40: 4,8%): het is niet alleen een energie-intensieve industrie, deze producten worden ook gebruikt als grondstof (aardolieproducten in de petrochemie). De andere voornaamste klanten zijn: 25.2 (7,4%), 85 (6%) en 24.4 (4,4%).

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.5.2 Voornaamste activiteiten

De belangrijkste subsector van de chemie is de basischemie (24.1), die voor meer dan de helft van de productie instaat. Andere belangrijke subsectoren zijn de farmaceutische nijverheid en de kunststoffennijverheid, met een aandeel van respectievelijk 13,1% en 12,7% in de chemische productie.

Tabel V.27: Productie van de chemische sector en zijn subsectoren

(in miljoen EUR)

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1 ^{ste} helft 2005	1 ^{ste} helft 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
24	Chemische nijverheid	29.700	31.464	5,9	15.781	17.428	10,4	85,9
24.1	Chemische basisproducten	18.928	20.978	10,8	10.511	11.706	11,4	57,3
24.2	Agro-chemische producten	737	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
24.3	Verf, vernis en drukinkt	903	951	5,3	477	514	7,8	2,6
24.4	Farmaceutische nijverheid	4.814	4.812	0,0	2.367	2.612	10,3	13,1
24.5	Zeep, was- en poetsmiddelen, parfums, cosmetische artikelen	1.259	1.162	-7,7	589	609	3,4	3,2
24.6	Overige chemische producten	2.552	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
24.7	Synthetische en kunstmatige vezels	507	514	1,3	270	313	15,8	1,4
25	Rubber- en kunststofnijverheid	4.922	5.148	4,6	2585	2905	12,4	14,1
25.1	Rubbernijverheid	466	503	8,0	245	276	12,6	1,4
25.2	Producten van kunststof	4.456	4.645	4,2	2339	2629	12,4	12,7
	Totaal 24 + 25	34.622	36.613	5,8	18.366	20.334	10,7	100,0

Bron: FOD Economie.

2005 was een relatief goed jaar voor de chemie met een stijging van de totale productie van bijna 6%. Dit is voornamelijk te danken aan een groei in de basischemie en de kunststofsector. De stijgende trend lijkt zich in 2006 versterkt voort te zetten, met een gemiddelde productiestijging van 10,7% in de eerste helft van dat jaar. Dit dankzij een verdere groei van de basischemie, maar vooral van de kunststofsector en de farmaceutische sector, die opnieuw een positieve trend vertoont na een nulgroei in 2005.

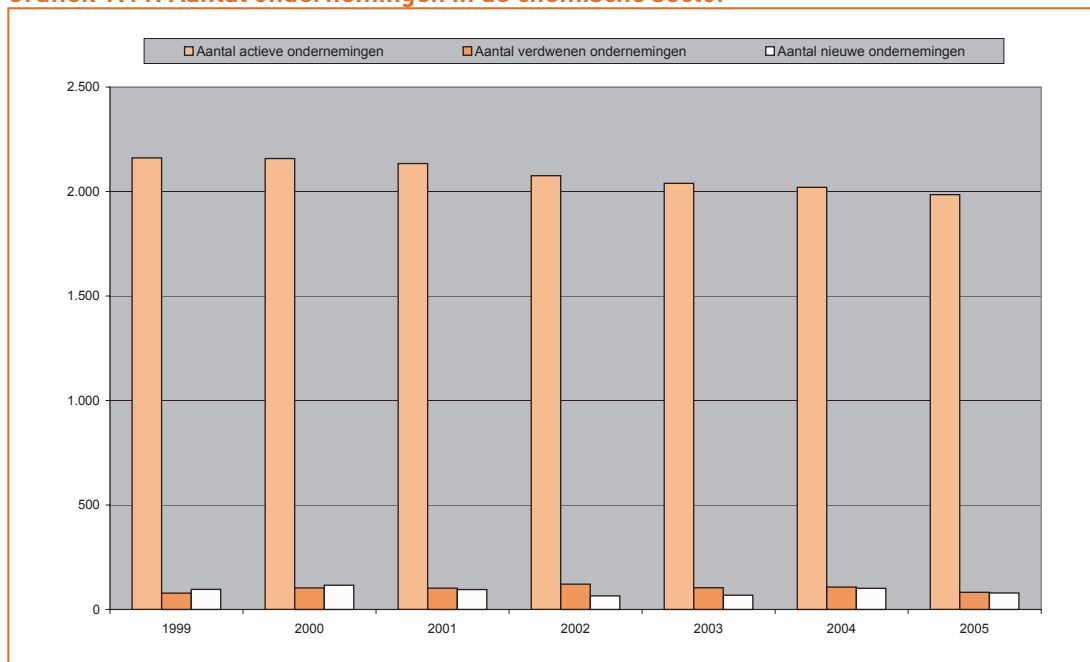
V.5.3 Demografie van de ondernemingen

V.5.3.1 Aantal ondernemingen

Er zijn steeds minder ondernemingen actief in de chemie. Sinds 2001 is het aantal ondernemingen dat verdwijnt elk jaar groter dan het aantal dat opgericht wordt, met een afname van het totaal aantal ondernemingen tot gevolg. In 2005 duikt het aantal voor het eerst zelfs onder 2000, met nog slechts 1.985 actieve bedrijven tegenover 2.158 bedrijven vijf jaar voordien.

Minder ondernemingen betekent echter niet dat de activiteit in de chemie afneemt. De economisch moeilijke beginjaren van het millennium hebben weliswaar in bepaalde subsectoren tot fusies, overnames en schrappingen geleid, de totale productie lijkt hieronder niet of slechts tijdelijk geleid te hebben. De verdwenen ondernemingen maakten plaats voor sterkere bedrijven.

Grafiek V.11: Aantal ondernemingen in de chemische sector

Bron: FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.5.3.2 Grootte van de ondernemingen

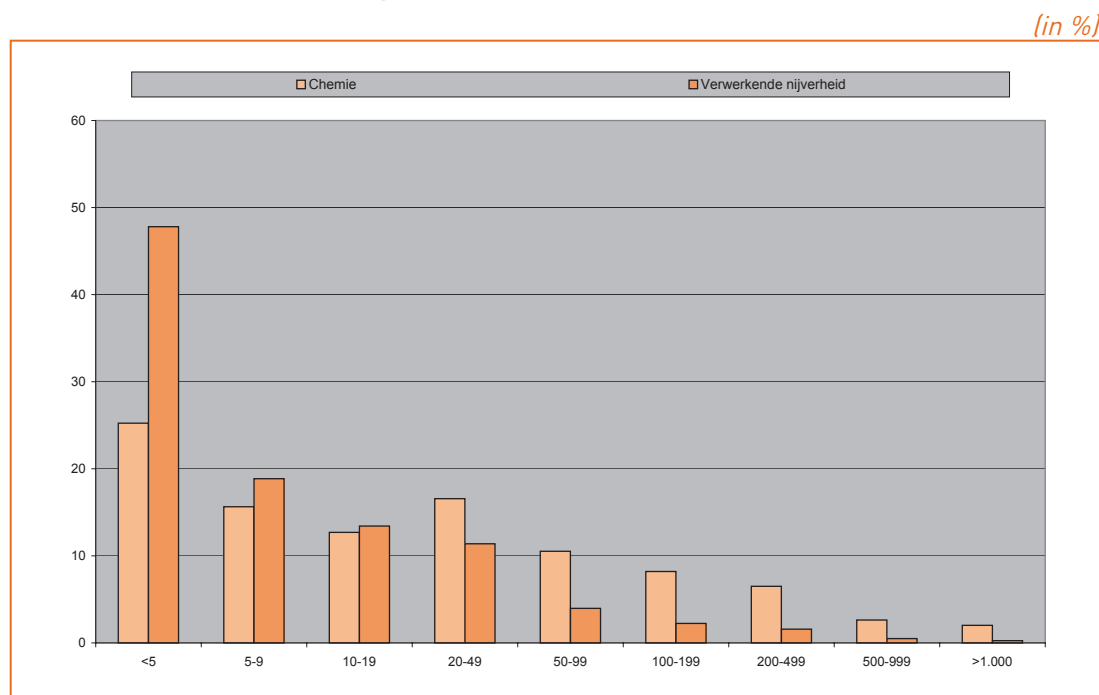
De chemische sector telt in totaal 646 werkgevers en bijna 72.000 arbeidsplaatsen. De helft van het aantal werkgevers telt minder dan twintig arbeidsplaatsen, één vierde zelfs minder dan vijf. Slechts twee procent van het totaal aantal werkgevers telt meer dan 1.000 arbeidsplaatsen, maar zorgt wel voor 40 procent van het aantal arbeidsplaatsen. Toch zijn er relatief minder KMO's en meer grote bedrijven in de chemie dan in de totale verwerkende nijverheid.

Tabel V.28: Werkgevers en arbeidsplaatsen per personeelsklasse in de chemische sector in 2005

Personeels-klasse	<5	5-9	10-19	20-49	50-99	100-199	200-499	500-999	>1.000	Totaal
Werkgevers	163	101	82	107	68	53	42	17	13	646
Arbeitsplaatsen	341	698	1.107	3.593	4.744	8.077	13.353	11.702	28.107	71.722

Bron: RSZ.

Grafiek V.12: Verdeling van het aantal werkgevers per personeelsklasse in de chemische sector en in de verwerkende nijverheid in 2005

Bron: RSZ.

V.5.4 Tewerkstelling

Ongeveer 90.000 mensen werken in de diverse subsectoren van de chemie. De basischemie en de kunststofindustrie zorgen samen voor meer dan de helft van de totale tewerkstelling, met respectievelijk 27.100 en 25.300 werknemers. Ook de farmaceutische nijverheid is een belangrijke werkgever, met bijna één vijfde van het personeel.

Het aantal werknemers in de hele chemische sector steeg in 2005 met meer dan 5%. Deze stijging is tijdens de eerste helft van 2006 echter bijna geheel tenietgedaan. De tewerkstelling in de basischemie en de overige chemische producten heeft zich in deze periode weliswaar hersteld en de tewerkstelling in de farmacie blijft stijgen, maar in de meeste andere subsectoren is het verloop negatief. De kunststofnijverheid is verantwoordelijk voor bijna twee derde van de daling.

In de chemie werken ongeveer evenveel bedienden als arbeiders. Tussen de verschillende subsectoren zijn echter wel aanzienlijke verschillen te noteren. Zo werken in de kunststofnijverheid veel meer arbeiders dan bedienden en in de farmaceutische industrie veel meer bedienden dan arbeiders. Dit laatste kan verklaard worden door het grote belang van onderzoek en ontwikkeling in de sector. De stijging van het aantal werknemers in 2005 en de eerste helft van 2006 in de farmaceutische sector is dan ook een stap in de richting van de ontwikkeling van een kenniseconomie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel V.29: Tewerkstelling in de chemische sector en zijn subsectoren

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1 ^{ste} half 2005	1 ^{ste} half 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
24	Chemische nijverheid	64.519	65.373	1,3	65.389	65.048	-0,5	68,9
24.1	Chemische basis-producten	27.628	25.868	-6,4	26.028	27.102	4,1	27,3
24.2	Verdelgingsmiddelen en landbouwproducten	1.283	1.443	12,5	1.452	385	-73,5	1,5
24.3	Verven, vernissen en inkten	3.233	42.33	30,9	4.259	3.231	-24,1	4,5
24.4	Farmaceutische nijverheid	16.653	17.635	5,9	17.354	18.421	6,1	18,6
24.5	Zepen, wasmiddelen, parfums en cosmetica	4.432	5.780	30,4	5.779	4.245	-26,5	6,1
24.6	Overige	9.039	8.301	-8,2	8.373	9.620	14,9	8,7
24.7	Synthetische en kunstmatige vezels	2.249	2.115	-6,0	2.146	2.044	-4,8	2,2
25	Rubber- en kunststofnijverheid	25.580	29.536	15,5	29.586	25.378	-14,2	31,1
25.1	Rubbernijverheid	2.749	3.569	29,8	3.503	2.751	-21,5	3,8
25.2	Kunststofnijverheid	22.831	25.967	13,7	26.084	22.627	-13,3	27,4
24+25	Totaal	90.099	94.909	5,3	94.975	90.426	-4,8	100,0

Bron: FOD Economie.

V.5.5 Voornaamste uitvoerbestemmingen

In 2005 is de uitvoerwaarde van chemische producten sterk gestegen: van 74,7 tot 84 miljard EUR, een toename van 12,4%. De uitgevoerde hoeveelheid steeg met 5,5% echter veel minder. De stijging van de grondstofprijzen en de doorrekening daarvan aan de afnemers van de chemische producten kan verklaren waarom de waarde van de uitvoer sterker gestegen is dan de hoeveelheid. Ondanks de stijgingen van de grondstoffenprijzen, lijkt België zich te handhaven en zelfs te verbeteren als belangrijke uitvoerder van chemische producten.

De uitvoer van chemische producten vanuit België is vooral gericht op andere Europese landen. Duitsland neemt één vierde van de uitvoer voor zijn rekening en is daarmee de belangrijkste uitvoerbestemming. De andere belangrijkste Europese partners - Frankrijk, Nederland en Italië - nemen samen evenveel af als Duitsland. De Verenigde Staten zijn de derde handelspartner met meer dan 10% van de totale uitgevoerde waarde. Zij zijn daarmee de belangrijkste bestemming buiten de EU.

Ten opzichte van 2004 is de uitvoer in waarde gestegen voor alle belangrijkste handelspartners. Ondanks een daling van de uitgevoerde hoeveelheid chemische producten naar Italië, is de waarde ervan met 22,3% zelfs zo sterk gestegen dat zij het Verenigd Koninkrijk als vijfde belangrijkste bestemming verdrongen hebben.

Tabel V.30: Uitvoer van de chemiesector

Partner	Uitvoer 2004 (in mln EUR)	Uitvoer 2005 (in mln EUR)	Δ (in %)	Marktaandeel 2005 (in %)	Uitvoer 2004 (in 1.000 ton)	Uitvoer 2005 (in 1.000 ton)	Δ (in %)
Duitsland	18.725,9	20.946,5	11,9	24,9	8.816,6	9.350,7	6,1
Frankrijk	9.540,6	10.435,6	9,4	12,4	8.613,2	8.889,8	3,2
Verenigde Staten	8.863,7	9.721,6	9,7	11,6	573,0	726,2	26,7
Nederland	5.596,7	6.174,1	10,3	7,4	6.634,7	7.295,4	10,0
Italië	4.586,8	5.607,7	22,3	6,7	2.544,2	2.435,0	-4,3
Rest van de wereld	27.419,7	31.092,9	13,4	37,0	14.453,1	15.247,3	5,5
Totaal	74.733,4	83.978,4	12,4	100,0	41.634,8	43.944,4	5,5

Bron: Eurostat.

V.5.6 SWOT-analyse

Tabel V.31: SWOT-analyse

STERKTES	ZWAKTES
<ul style="list-style-type: none"> - Antwerpen herbergt één van de grootste chemieclusters ter wereld. Gezien de aanzienlijke autoconsumptie van de sector, is dit een belangrijk voordeel ten opzichte van opkomende landen, die niet zomaar een cluster kunnen opbouwen. - De chemie is één van de grootste investeerders in O&O van België. Vooral de farmaceutische sector doet het hier goed. - Hoge productiviteit. 	<ul style="list-style-type: none"> - Van (duurder wordende) energie, die niet alleen gebruikt wordt als energiebron, maar ook als grondstof. - Hoge loonkosten, recent wel gemilderd door de lastenverlagingen voor ploegenarbeid en onderzoekers.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

OPPORTUNITEITEN	BEDREIGINGEN
<ul style="list-style-type: none">- Relatief lage gasprijzen in België.- Nieuwe afzetmarkten, zoals onder meer China.- (Milieu-)innovatie, onder meer om te beantwoorden aan de steeds strengere eisen op milieugebied.- Biotechnologie en nanotechnologie, twee nieuwe en veelbelovende sectoren.- De centrale ligging van België en het uitgebreide logistieke netwerk.	<ul style="list-style-type: none">- Verdere prijsstijging van aardolie en andere energievormen.- Verdere prijsstijgingen van andere grondstoffen, onder druk van de stijgende vraag uit opkomende economieën.- Verschuiving van de investeringen naar nieuwe afzetmarkten (China) en naar regio's waar grondstoffen en energie voorradig zijn (Midden-Oosten).- De groeiende omvang en complexiteit van de milieureglementering in Europa (het comparatieve nadeel)

REACH

In 2007 wordt een nieuwe chemische wetgeving van kracht in de Europese Unie. Die heeft als doel om enerzijds onze gezondheid en het milieu beter te beschermen en anderzijds het vrije verkeer van chemische stoffen te garanderen en het concurrentievermogen en de innovatie te vergroten. De bestaande wetgeving, die als traag en inefficiënt ervaren wordt, wordt grotendeels vervangen door "REACH" - **R**egistratie, **E**valuatie en **A**utorisatie van **C**hemische **S**toffen. De Verordening beperkt zich echter niet tot een modernisering van het bestaande beleid, het gaat werkelijk om een nieuwe strategie voor chemicaliën.

De huidige wetgeving legt onderscheiden informatieverplichtingen op voor "bestaande stoffen" (stoffen die op de markt gebracht zijn vóór 1981) en voor "nieuwe stoffen" (stoffen vanaf 1981), waardoor er over de eigenschappen van een groot deel van de chemicaliën slechts weinig bekend is. Op basis van de verstrekte gegevens moet de overheid evalueren of een stof gevaarlijk is en eventueel in haar gebruik beperkt moet worden.

Het toepassingsgebied van REACH wordt verruimd tot alle chemische stoffen, onafhankelijk van de datum waarop ze op de markt gekomen zijn en de bewijslast wordt omgekeerd. Het zal niet langer de overheid zijn die moet aantonen dat een stof gevaarlijk is vooraleer ze beperkingen kan opleggen, maar de industrie zal moeten aantonen dat een stof ongevaarlijk is vooraleer ze haar op de markt mag brengen. Voor de stoffen die nu reeds op de markt zijn wordt een overgangsregeling voorzien. Slechts enkele categorieën van stoffen worden uitgezonderd van de nieuwe wetgeving, voornamelijk omdat er voor hen al een specifieke, strengere regelgeving bestaat.

De industrie moet dus alle nieuwe, maar ook alle bestaande stoffen registreren bij een nieuw Europees Agentschap voor chemische stoffen. Bij deze registratie moeten een aantal gegevens gevoegd worden over het gebruik en de eigenschappen van de stof, die moeten toelaten om de impact van de stof op gezondheid en milieu in te schatten. Om geen disproportionele lasten te creëren, heeft men besloten de informatievereisten te laten variëren in functie van de geproduceerde of geïmporteerde hoeveelheid van de stof. Immers, hoe groter de hoeveelheid, hoe groter het risico voor gezondheid en milieu. Voor grotere tonnages wordt daarom meer informatie gevraagd dan voor kleinere tonnages.

Voor bepaalde gevaarlijke stoffen zal bovendien een vergunning (**“autorisatie”**) aangevraagd moeten worden alvorens ze te mogen gebruiken. Andere gebruiken zullen zelfs helemaal verboden worden (**“restrictie”**). Allereerst zullen de vandaag reeds bestaande beperkingen overgenomen worden, maar de **evaluatie** van de registratiegegevens zal ongetwijfeld tot nieuwe beperkingen leiden ten voordele van gezondheid en milieu.

De verzameling van de nodige informatie zal een intense communicatiestroom op gang brengen tussen de producenten, importeurs en gebruikers van chemicaliën. Er zullen eventueel ook testen met de stoffen uitgevoerd worden. Om het aantal dierproeven te beperken moeten de betrokkenen zich groeperen in consortia waarbinnen testgegevens uitgewisseld moeten worden.

Er zijn voor REACH ontzettend veel impactstudies uitgevoerd met erg uiteenlopende resultaten. Vooral de voordelen zijn erg moeilijk te kwantificeren, maar de kennis die dankzij REACH zal worden verworven, zal alleszins een voordelige invloed uitoefenen op het milieu en de gezondheid. De schattingen van de voordelen lopen uiteen van enkele tot tientallen miljarden op lange termijn.

De kosten zijn iets gemakkelijker te meten, maar ook daar lopen de resultaten sterk uiteen. Volgens een uitgebreide impactstudie van de Commissie (over een voorlopige versie van de nieuwe Verordening) zullen de totale kosten over een periode van 11 tot 15 jaar schommelen tussen 2,8 en 5,2 miljard EUR voor de chemische nijverheid en haar gebruikers. Een meer verborgen kost is het risico van het verdwijnen van stoffen. Studies tonen aan dat een beperkt percentage stoffen van de markt zal worden gehaald omdat zij niet meer rendabel zullen zijn door de kosten veroorzaakt door REACH. Hun verdwijning kan productieproblemen en extra kosten veroorzaken in de toeleveringsketen. Onder meer in de textielsector zou dit zware gevolgen kunnen hebben.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

De Verordening zal dus niet alleen gevolgen hebben voor de chemische sector, maar ook voor alle sectoren die chemische stoffen gebruiken, zoals de sectoren textiel, bouw, schoonmaak, cosmetica, verf, papier, elektronica, auto-mobiel, enz. Kortweg, elke onderneming die stoffen invoert, produceert of gebruikt, moet voorbereid zijn op de uitdaging van een efficiënt beheer van de grote hoeveelheden informatie, de te verwachten communicatiestroom in de toeleveringsketen, het verdwijnen van bepaalde stoffen, de samenwerking en onderhandelingen in de consortia en alle andere nieuwe verplichtingen. De FOD Economie heeft daarom een helpdesk ingericht om de Belgische bedrijven bij te staan bij het nieuwe chemische beleid. Die kan geconsulteerd worden via zijn website, via e-mail en via een gratis telefoonnummer:

Website: http://www.economie.be/organization_market/reach/home_nl.htm

E-mail: info.eco@economie.fgov.be

Tel: 0800/12 033

Fax: 02/277 53 04

V.6 Automobielsector⁴¹

367

Binnen de subsector vervaardiging en assemblage van auto's, zijn er in België vier grote internationale constructeurs actief: Volvo Cars (Gent), Ford (Genk), General Motors (Antwerpen) en Volkswagen (Vorst).

Deze vier ondernemingen waren in 2005 samen goed voor een directe tewerkstelling van 20.951 werknemers en produceerden in datzelfde jaar samen 895.309 auto's.

Dankzij de aanwezigheid van deze grote autoconstructeurs, behoort België tot de grootste autoproducenten per capita in de wereld. De productie en tewerkstelling hangen in grote mate af van het verkoopsucces van de geproduceerde modellen. Diversiteit in de productie via het beschikken over meerdere productieplatformen of platformen voor meerdere varianten van een model is voor de autoproducenten een belangrijke troef. Ook de beslissingen van het moederbedrijf om al dan niet de productie van bepaalde modellen toe te wijzen aan een Belgische vestiging, zijn van groot belang om de productie in België te kunnen handhaven.

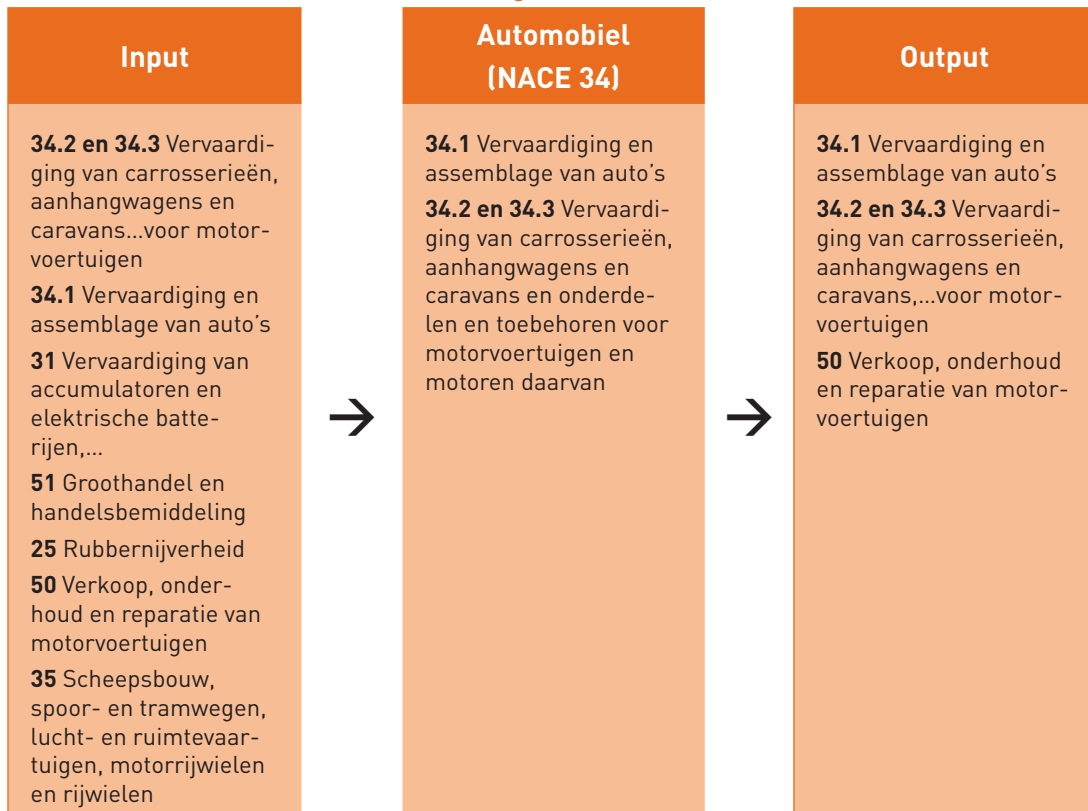
Naast de vier grote autoconstructeurs bekleden ook de producenten van vrachtwagens, bussen en aanhangwagens een belangrijke plaats binnen de sector. Bekende fabrikanten in dit verband zijn Van Hool, Jonckheere, Volvo Europa Truck en DAF Truck.

⁴¹ De automobielsector wordt hier gelijkgesteld met de sector vervaardiging van transportmiddelen (NACE 34).

Tenslotte hebben ook de onderaannemers en toeleveranciers van onderdelen en accessoires voor motorvoertuigen een belangrijke rol in de sector.

V.6.1 Positionering

Tabel V.32: De Automobielsector in de Belgische economie

Bron: INR.

Met 34% van de totale input, zijn de ondernemingen van subsectoren 34.2 en 34.3 de belangrijkste leverancier voor de automobielsector, gevolgd door subsector 34.1 met 16,5%.

Wat de output betreft is de sector in hoge mate autoconsumptief. Subsector 34.1 is de belangrijkste afnemer van de producten van de automobielsector (74,6% van het geheel van de aankopen van de ondernemingen).

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.6.2 Voornaamste activiteiten

Uit tabel V.33 blijkt dat de subsector vervaardiging en assemblage van motorvoertuigen in 2005 ongeveer 70% vertegenwoordigde van de totale productiewaarde van de sector. In vergelijking met de andere, kende subsector 34.1 in 2005 echter een bijzonder kleine groei (ten bedrage van 0,8%) die lager uitviel dan het gemiddelde van de sector (iets meer dan 2% in 2005).

Tabel V.33: Productie van de automobielsector en zijn subsectoren

(in miljoen EUR)

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1 ^{ste} helft 2005	1 ^{ste} helft 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
34	Automobielsector	16.396,2	16.761,2	2,2	9.025,0	9.019,3	-0,1	100,0
34.1	Vervaardiging en assemblage van auto's	11.668,8	11.761,0	0,8	6.331,6	6.424,9	1,5	70,2
34.2	Vervaardiging van carrosserieën; aanhangwagens en caravans	1.339,9	1.548,6	15,6	808,7	846,1	4,6	9,2
34.3	Vervaardiging van onderdelen en accessoires voor motorvoertuigen en motoren	3.387,5	3.451,7	1,9	1.884,8	1.748,4	-7,2	20,6

Bron: FOD Economie.

Opvallend is de sterke groei (+16%) van de subsector van de vervaardiging van carrosserieën, aanhangwagens, caravans en opleggers in 2005.

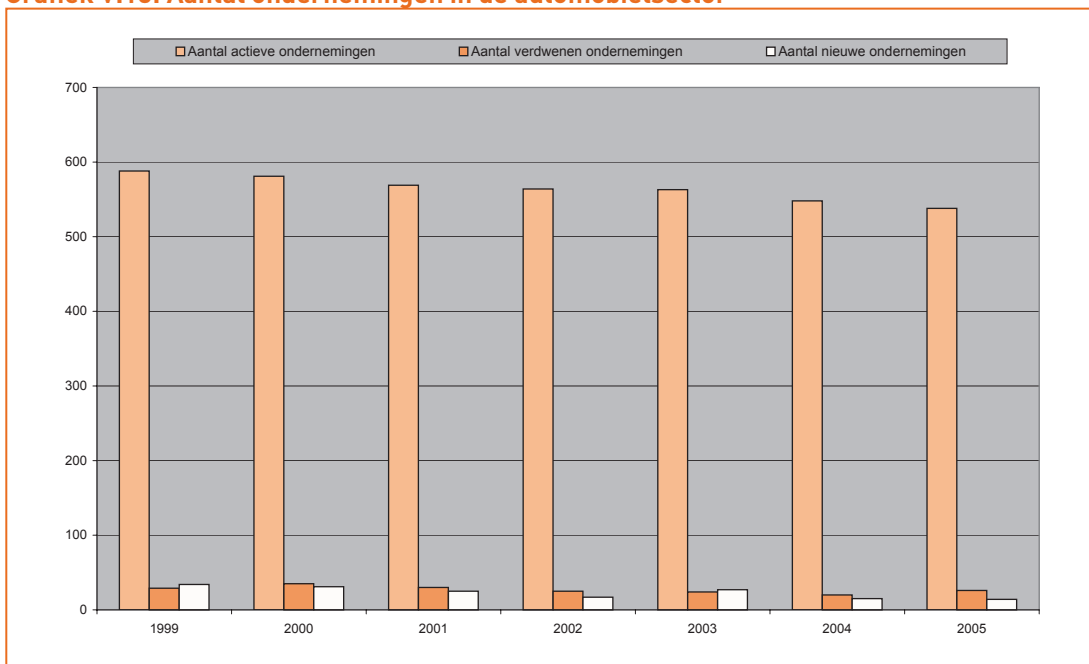
De subsector vervaardiging van onderdelen en accessoires voor motorvoertuigen en motoren daarvan (subsector 34.3) daarentegen kende een zeer bescheiden groei in 2005. Aan de zeer forse groei van deze subsector tijdens 2004 lijkt een einde te zijn gekomen. Niettegenstaande de bescheiden groei, vertegenwoordigt deze subsector nog steeds bijna 21% van de totale productie van de sector van transportmateriaal.

V.6.3 Demografie van de ondernemingen

V.6.3.1 Aantal ondernemingen

Het aantal actieve ondernemingen in de sector daalt sinds 1999. Tussen 1999 en 2005 nam het aantal actieve ondernemingen af met ongeveer 8,5%.

Grafiek V.13: Aantal ondernemingen in de automobielsector

Bron: FOD Economie.

V.6.3.2 Grootte van de ondernemingen

Tabel V.34: Werkgevers en arbeidsplaatsen per personeelsklasse in de automobielsector in 2005

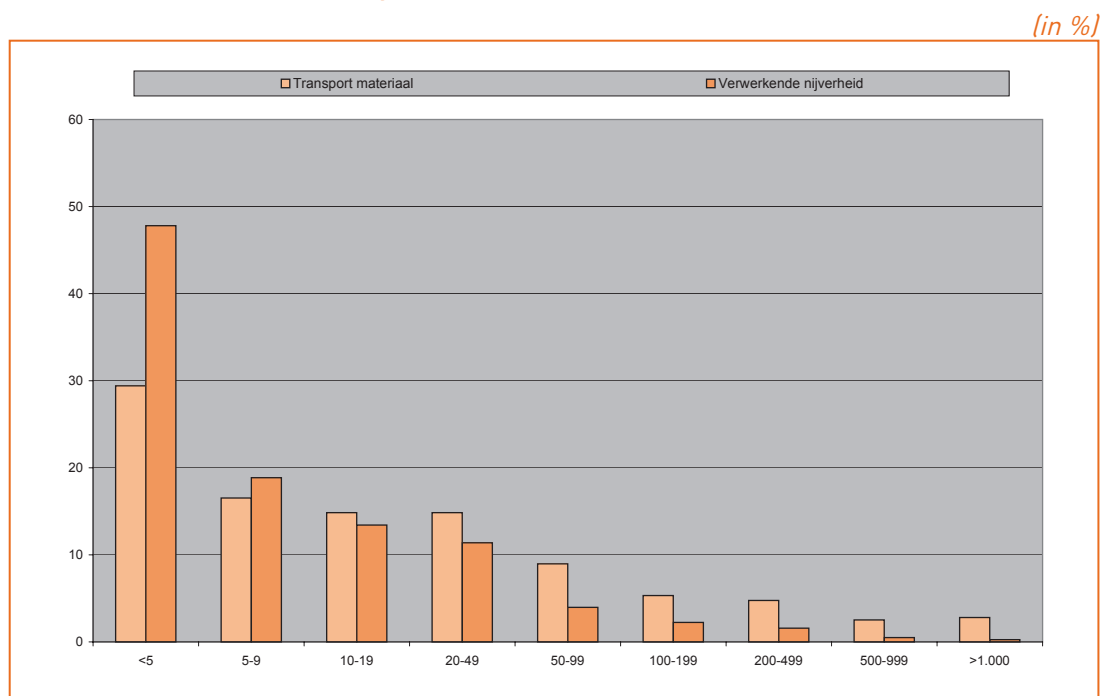
Personeels-klasse	<5	5-9	10-19	20-49	50-99	100-199	200-499	500-999	>1.000	Totaal
Werkgevers	105	59	53	53	32	19	17	9	10	357
Arbeidsplaatsen	207	396	735	1.638	2.304	2.746	4.739	6.288	32.604	51.657

Bron: RSZ.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Heel wat bijzonder kleine ondernemingen zijn in de sector actief tegenover slechts een beperkt aantal grote ondernemingen (tabel V.34). De 10 grootste werkgevers stellen echter 32.604 mensen tewerk wat neerkomt op ongeveer 63% van de totale tewerkstelling in de sector.

Grafiek V.14: Verdeling van het aantal werkgevers per personeelsklasse in de automobielsector en in de verwerkende nijverheid in 2005

Bron: RSZ.

Grafiek V.14 illustreert dat de werkgevers in de automobielsector een grotere spreiding over de diverse personeelsklassen kennen, in vergelijking met de verwerkende nijverheid.

V.6.4 Tewerkstelling

Tabel V.35: Verloop en gewicht van de tewerkstelling in de automobielsector en zijn subsectoren.

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1 ^{ste} half 2005	1 ^{ste} half 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
34	Automobielsector	42.823	42.590	-0,5	42.633	42.390	-0,6	100,0
34.1	Vervaardiging en assemblage van auto's	25.639	25.155	-1,9	25.004	25.537	2,1	59,1
34.2	Vervaardiging van carrosserieën, aanhangwagens en caravans	6.865	7.223	5,2	7.200	7.265	0,9	17,0
34.3	Vervaardiging van onderdelen en accessoires voor motorvoertuigen en motoren	10.317	10.212	-1,0	10.459	9.588	-8,3	24,0

Bron: FOD Economie.

In tegenstelling tot het productieverloop, stabiliseert de tewerkstelling in 2005 ten opzichte van 2004 (volgens de tabel is er globaal genomen een zeer lichte achteruitgang van 0,5% in vergelijking met 2004).

In de subsectoren 34.1 (assemblage) en 34.3 (onderdelen) neemt de tewerkstelling af terwijl in subsector 34.2 de tewerkstelling toeneemt met meer dan 5%. Gezien het gewicht van subsector 34.1 in het geheel van de tewerkstelling volstaat de toename van de tewerkstelling in subsector 34.2 niet om de daling van de andere twee subsectoren te compenseren.

Binnen de sector neemt de subsector vervaardiging en assemblage van auto's het leeuwendeel van de tewerkstelling (ongeveer 60%) voor zijn rekening.

V.6.5 Voornaamste uitvoerbestemmingen

Duitsland is de belangrijkste afnemer (24%) van in België vervaardigd transportmateriaal, gevolgd door het Verenigd Koninkrijk (17%), Nederland en Frankrijk. De vier belangrijkste uitvoerbestemmingen vertegenwoordigen samen bijna 60% van de totale uitvoer van transportmateriaal gefabriceerd in België.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel V.36: Uitvoer van de automobielsector

Partner	Uitvoer 2004 (in mln EUR)	Uitvoer 2005 (in mln EUR)	Δ (in %)	Marktaandeel 2005 (in %)	Uitvoer 2004 (in 1.000 ton)	Uitvoer 2005 (in 1.000 ton)	Δ (in %)
Duitsland	7.843,2	7.656,1	-2,4	24	846,2	855,3	1,1
Verenigd Koninkrijk	4.800,5	5.455,2	13,6	17	437,1	506,2	15,8
Nederland	3.747,5	3.336,6	-11,0	10	453,1	418,4	-7,7
Frankrijk	2.589,1	2.726,7	5,3	8	387,3	419,3	8,3
Rest van de wereld	12.735,7	12.896,3	1,3	40	1.309,7	1.342,7	2,6
Totaal	31.716,0	32.071,0	1,1	100	3.433,1	3.541,89	3,2

Bron: Eurostat.

Globaal genomen steeg de uitvoer in waarde in 2005 lichtjes ten opzichte van 2004 (1,1%). Tezelfdertijd kan vastgesteld worden dat de uitvoer in hoeveelheid naar alle landen toenam met 3,2%. De waarde van de uitvoer naar Duitsland en Nederland daalde terwijl de waarde van de uitvoer naar het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk toenam.

V.6.6 SWOT-analyse

Tabel V.37: SWOT-analyse

STERKTEN	ZWAKTES
<ul style="list-style-type: none"> - Enkele performante uitrustingsproducenten in Wallonië - Oprichting van automobielparken waardoor de logistieke efficiëntie van de sector verbeterd wordt - Hoge kwaliteit van de productie - Technische flexibiliteit van de sector die een snelle aanpassing toelaat in functie van de marktontwikkelingen - Lanceringen van nieuwe technologieën - Goed geschoold en flexibel personeel - Belangrijke O&O activiteiten - veel innovaties vanuit de sector zelf of overgenomen van andere sectoren - Structureel overschot op de handelsbalans 	<ul style="list-style-type: none"> - Beslissingscentra bevinden zich meestal buiten België - Delocalisatie van de productieactiviteiten ten gevolge van de hoge loonkosten - Verhoging van productiekosten en arbeidskosten leidt tot verlaging rendement - Hoge O&O kosten - Zeer kapitaalintensieve sector

OPPORTUNITEITEN	BEDREIGINGEN
<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerking private en publieke sector (vb. strategisch plan van Vlaanderen voor de automobielsector) - Industrie is zich bewust van de ecologische problemen - initiatieven om uitstoot van schadelijke gassen te beperken en recyclage - Overheidssteun voor opleidingen - Centrale ligging van België binnen de EU en nabijheid van havens en transportroutes die het vervoer van grondstoffen en de bevoorrading vergemakkelijken 	<ul style="list-style-type: none"> - Markt bereikt verzadiging, gevaar voor overproductie - grote gevoeligheid voor conjuncturele schommelingen - Invoerquota's in bepaalde opkomende markten (ter bescherming van de lokale industrie) - Grote afstand tot groei landen met afzetmogelijkheden (China, India, Brazilië,...) - Methode van het "paard van Troje" die reeds gebruikt werd door de Japanse industrie - Problemen in verband met transfer van technologie (intellectuele eigendom) - Verhoging van de investeringskosten om te voldoen aan de Europese richtlijnen inzake leefmilieu - Hoge energiekosten en dure substitutietechnologie (hybride auto's zijn duur)

De lucht- en ruimtevaartindustrie

De lucht- en ruimtevaartindustrie (NACE 35.3) bestaat in de eerste plaats uit de vervaardiging van vliegtuigen, zowel voor militaire als burgerdoeleinden. In België zijn er nagenoeg geen eindproducenten van vliegtuigen aanwezig. Wel zijn er een aantal Belgische bedrijven die delen van rompen en vleugels bouwen zoals Sabca, Sonaca, Asco en Eurair, zogenaamde rompenbouwers. Daarnaast is ook motorenbouwer Techspace Aero één van de grotere ondernemingen in de sector. Op het vlak van ruimtevaartindustrie behoren satellietenbouwers zoals Verhaert tot de sector. Tot slot worden ook een aantal technische onderhoudsbedrijven, waarvan Sabena Technics de grootste speler is, tot deze industrie gerekend. In ruime zin kan men ook de vervaardiging van de uitrusting en besturingssystemen tot de luchtvaartindustrie rekenen. Het gaat hier dan vaak om nichebedrijven, bijvoorbeeld in het domein van de kunststoffen, beeldschermen, software, mechanische of elektronische componenten, enz. Gezien deze bedrijven ook vaak aan andere sectoren leveren, zijn ze niet inbegrepen in onderstaande cijfers.

De totale omzet in de lucht- en ruimtevaartsector bedroeg 1,4 miljard EUR in 2005 (Bron: FOD Economie). De fikse groei die reeds in 2004 werd waargenomen, wordt daarmee ook in 2005 verder gezet (+22%). Een zelfde evolutie vindt plaats voor de toegevoegde waarde, die 547 miljoen EUR bedroeg in 2005. Het overgrote deel van de productie is voor het buitenland bestemd. Zo leveren Belgische bedrijven aan Airbus, maar ook aan het Amerikaanse Boeing. Daarnaast

worden ook onderdelen geproduceerd voor regionale jets van belangrijke spelers als Embraer (Brazilië) en Bombardier (Canada). Via het Europese Ruimtevaartagentschap (ESA) neemt de Belgische industrie ook deel aan de productie van Ariane-draagkrakketten en satellieten.

In 2005 waren er ruim 6.300 mensen werkzaam in de sector. Zoals in de meeste industriële sectoren daalt de tewerkstelling bijna constant, dit kan echter voor een deel verklaard worden door een toenemende uitbesteding van activiteiten aan gespecialiseerde onderaannemers en toeleveranciers. De tewerkstelling in de luchtvaartindustrie in ruime zin is moeilijk te meten, maar alleszins gaat het hier om een veelvoud van bovengenoemd cijfer.

Voor de Belgische industrie is de deelname aan internationale projecten van levensbelang. Sinds het begin van de jaren '80 is de Belgische luchtvaartindustrie actief betrokken bij de ontwikkeling van diverse Airbusvliegtuigen. In 1979 reeds werd het Belairbus consortium opgericht (Sonaca, Asco en Eurair), voor de ontwikkeling en productie van vleugelonderdelen voor het Airbus A310-programma, een rol die Belairbus ook in de volgende programma's zou vervullen. De Belgische deelname werd geleidelijk aan opgevoerd in de opeenvolgende ontwikkelingsprogramma's A320, A330-A340 en A340-500/600, onder meer met motoren geproduceerd door Techspace Aero. Ondertussen zijn ook de eerste exemplaren van de superjumbo A380 afgewerkt, het grootste passagiersvliegtuig ooit gebouwd, waarbij ongeveer 4% van de totale productiewaarde door de Belgische industrie vervaardigd wordt.

Waar de Belgische bijdrage vroeger beperkt was tot de zogenaamde 'klassieke luchtvaartbedrijven', zoals Sabca, Belairbus en FN Moteurs (nu Techspace Aero), wordt de Belgische industriële bijdrage in de A380 uitgebreid tot 14 bedrijven: gaande van delen van het landingsgestel (Asco); de behandeling van ramen, stoelen en vliegtuigtextiel (Europlasma); displays (Barco); dichtingsringen voor buizen (Advanced Products); printplaten (Electronic Apparatus); testapparatuur (XenICs en FOS&S); tot software en meetsystemen voor de ontwikkeling van het vliegtuig (LMS International, Samtech) en navigatieapparatuur (Septentrio).

De sterktes van deze industrie zijn de hoge toegevoegde waarde en het hightechnologische karakter van de activiteiten, hetgeen ze minder vatbaar maakt voor delocalisatie. De Belgische luchtvaartindustrie lijkt ook succesvol de omschakeling gemaakt te hebben van militaire bestellingen, die in dalende lijn zaten, naar civiele bestellingen.

Een zwakte is anderzijds het relatief hoge risico in de sector. Vaak moeten grote investeringen gebeuren in onderzoek en ontwikkeling en in het productieap-

paraat, die pas jaren later winstgevend blijken. De overheid kan hier een rol spelen om financieringsmoeilijkheden te overbruggen. Bovendien is de sector erg gevoelig voor de economische conjunctuur, met een schommelende vraag tot gevolg. Een ander zwak punt is het ontbreken van Belgische vliegtuigconstructeurs, waardoor de Belgische industrie afhankelijk is van buitenlandse bestellingen. Bovendien wordt op de internationale markt hoofdzakelijk de dollar gehanteerd, wat de concurrentiepositie van de Belgische industrie onderhevig maakt aan wisselkoersschommelingen.

Kansen voor onze ondernemingen liggen er in gespecialiseerde nichemarkten, waar sommige Belgische bedrijven een wereldfaam genieten, bijvoorbeeld in het domein van de composieten. Na een inzinking enkele jaren geleden, is de luchtvaartsector opnieuw een groeisector, o.a. door het succes van low-cost maatschappijen, de toenemende vraag in nieuwe groeilanden als China en India, maar ook de economische herleving van de Russische markt. Ook het Galileo-programma biedt een aantal nieuwe kansen aan de industrie.

Bedreigingen zijn onder meer de vertragingen in het Airbus A380 programma. Herstructureringen en besparingen dreigen ten laste van de toeleveranciers te vallen. De specifieke marktstructuur, waarbij er vele toeleveranciers zijn en slechts twee grote afnemers (Airbus en Boeing) plaatsnemen de toeleveranciers bovendien in een erg zwakke en kwetsbare positie. De felle concurrentie oefent een neerwaartse druk uit op de verkoopprijzen, wat de rentabiliteit van de sector vermindert. Een diepgaande specialisatie vormt hierop een antwoord.

V.7 Bouw

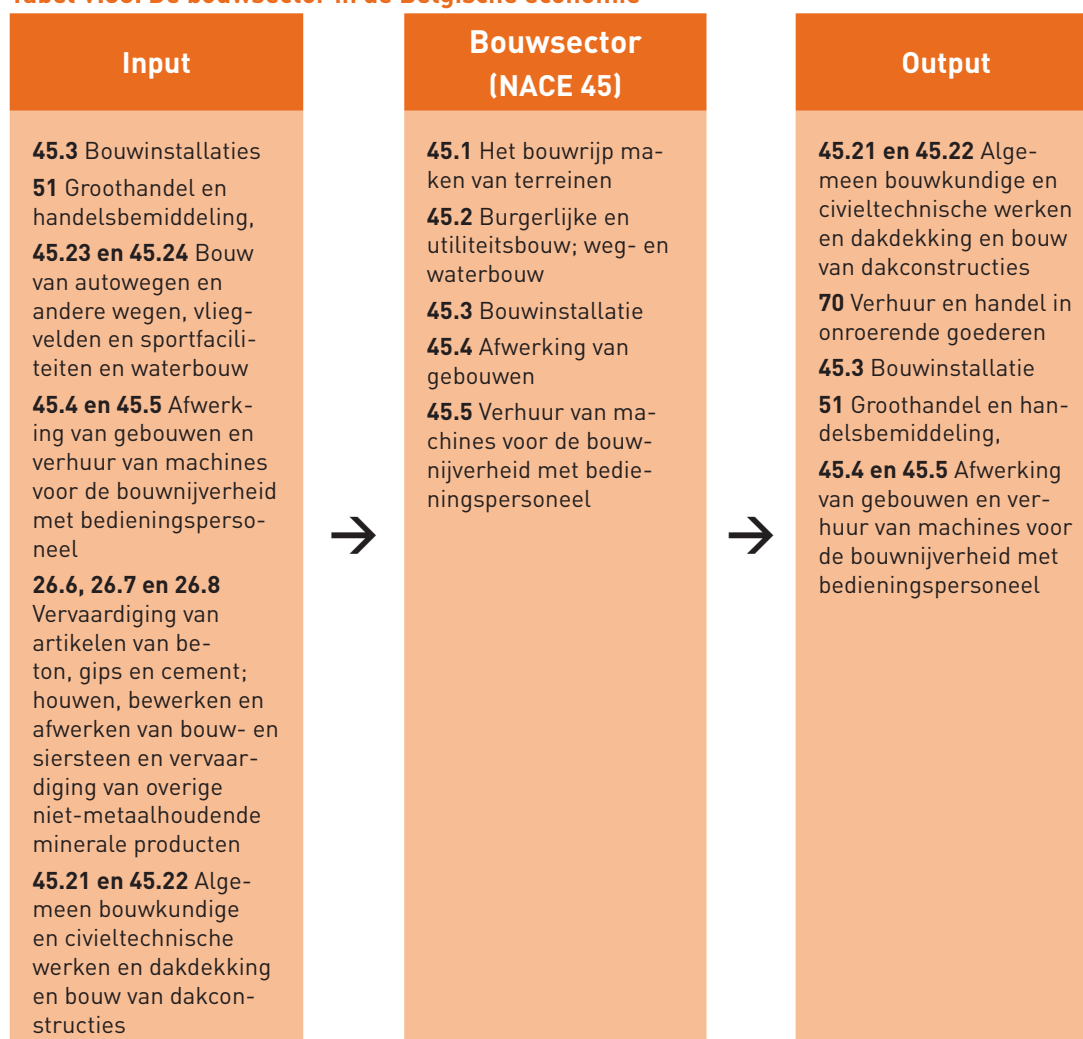
In 2005 realiseerde de bouwsector een bruto toegevoegde waarde van 12.911 miljoen EUR en een productiecijfer van 40.384 miljoen EUR. Tegen lopende prijzen bedroeg de bruto toegevoegde waarde voor de bouwsector in 2005 4,9% van de totale toegevoegde waarde van België. Het productiecijfer voor datzelfde jaar vertegenwoordigde bijna 6,6% van het totaalcijfer voor de productiesectoren in België.

De dynamiek in de bouwsector houdt rechtstreeks verband met de economische conjunctuur. Die kende in België een globale vertraging in 2005, met een groei van 1,1% van het BBP, na 3% in 2004. De activiteiten in de bouwsector kende niettemin in 2005 een reële stijging die geraamd wordt op 1,9% (na ruim 5% in 2004). De versteviging van de economische conjunctuur in 2006 zou een aanzienlijke verbetering van de sector moeten mogelijk maken. Men verwacht voor 2006 een sterke toename van het aantal investeringen in huizenbouw: bij een geschatte globale groei van 2,7% verwacht men voor de bouw van woningen een stijging van 4%.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.7.1 Positionering

Tabel V.38: De bouwsector in de Belgische economie

Bron: INR.

De belangrijkste toeleveringssectoren van de bouwsector zijn in dalende volgorde: bouwinstallatie (12%); groothandel en handelsbemiddeling (11,8%); bouw van spoorwegen, wegen, vliegvelden en sportinfrastructuur, waterbouwkunde en andere bouwwerken (7%); afwerking van gebouwen en verhuur van machines voor de bouwnijverheid met bedieningspersoneel (6,7%); productie van bouwmaterialen in cement, beton of gips; be- en verwerking van natuursteen en van overige niet-metalen mineralen (6,5%); burgerlijke en utiliteitsbouw; water- en wegenbouw, timmer- en dakwerken (6,5%).

De grootste klanten zijn respectievelijk: burgerlijke en utiliteitsbouw; water- en wegebouw, timmer- en dakwerken (25,8%); vastgoedsector (14,8%); bouwinstallatie (9%); groothandel en handelsbemiddeling (6,6%); afwerking van gebouwen en verhuur van machines voor de bouwnijverheid met bedieningspersoneel (6,4%).

V.7.2 Voornaamste activiteiten

De totale waarde van de bestellingen in de bouwsector steeg van 15.072 miljoen EUR in 2004 naar 16.017 miljoen EUR in 2005, een stijging van 6,3%. Uit de vergelijking van het eerste semester van 2006 met dezelfde periode van 2005, blijkt dat deze tendens zich doorzet met een stijging van opnieuw ca. 6%.

Voor 2005 situeerde het grootste deel van de bestellingen zich in de subsector van de burgerlijke en utiliteitsbouw; de weg- en waterbouw die 68,3% van de totale productie vertegenwoordigt, steeg met 8% ten opzichte van 2004. Ook in de eerste helft van 2006 steeg de productie van deze subsector met 5,7% ten opzichte van de eerste helft van 2005.

Tabel V.39: Productie van de bouwsector en zijn subsectoren

(in miljoen EUR)

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1 ^{ste} helft 2005	1 ^{ste} helft 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
45	Bouwsector	15.072,5	16.017,9	6,3	8.131,8	8.620,2	6,0	100,0
	Bouw	7.039,4	7.448,8	5,8	3.890,4	4.146,8	6,6	47,8
	Voltooiing	4.612,7	4.748,7	2,9	2.383,4	2.530,8	6,2	29,3
	Grond Water Wegen	3.420,4	3.820,3	11,7	1.858,0	1.942,5	4,5	22,8
45.1	Bouwrijp maken van terreinen	435,7	418,1	-4,0	202,4	219,1	8,3	2,5
4.52	Burgerlijke en utiliteitsbouw; weg- en waterbouw	10.040,1	10.846,9	8,0	5.552,8	5.870,4	5,7	68,3
45.3	Bouwinstallatie	2.631,4	2.585,1	-1,8	1.300,5	1.351,9	4,0	16,0
45.4	Afwerking van gebouwen	1.844,5	2.026,2	9,9	1.009,3	1.115,3	10,5	12,4
45.5	Verhuur van machines met bedieningspersoneel	120,9	141,7	17,2	66,7	63,4	-4,9	0,8

Bron: FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

De verliezen situeerden zich in 2005 in de subsectoren van het bouwrijp maken van terreinen (-4%) en de bouwinstallatie (-1,8%). Toch wijst een vergelijking van de cijfers voor de eerste helft van 2005 en van 2006 op een kentering in deze tendens (met respectievelijk +8,3% en +4,0%).

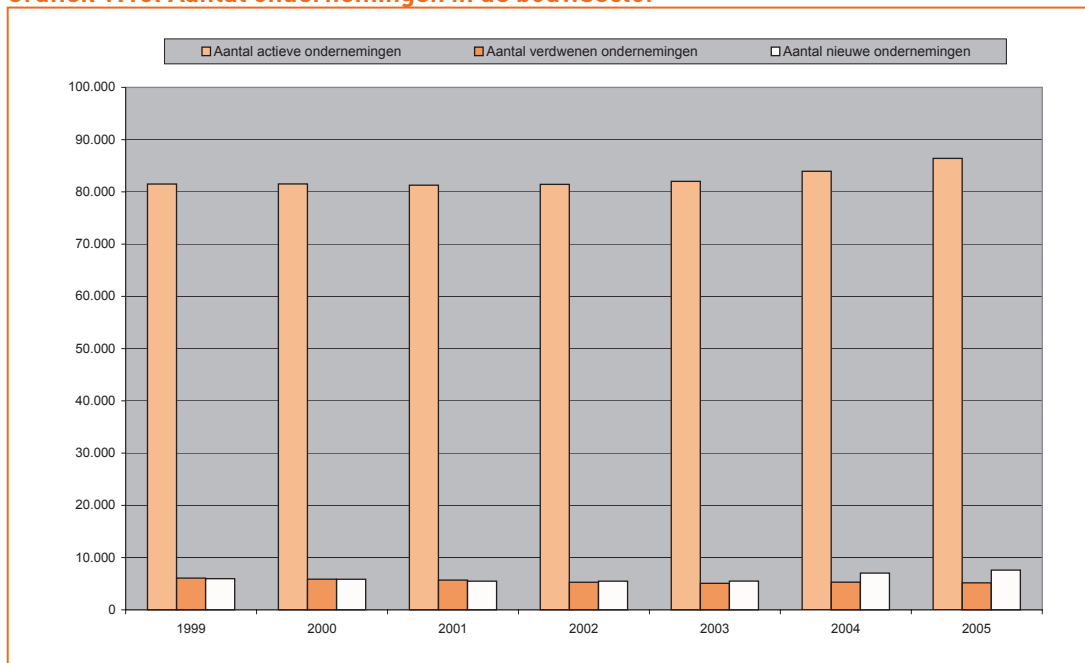
De bestellingen binnen de activiteiten in de sector weg- en waterbouw stegen van 3.420 miljoen euro in 2004 tot 3.820 miljoen in 2005, een toename met 11,7%. Tijdens de eerste helft van 2006, vertoonden deze activiteiten een groei van 4,5% ten opzichte van dezelfde periode in 2005. Dit is te verklaren door het rechtstreekse verband tussen dit type van activiteiten en overheidsopdrachten, en door de positieve invloed van het vooruitzicht van de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2006 op het volume van de overheidsinvesteringen in infrastructuur en op de herleving van de vraag naar werken.

V.7.3 Demografie van de ondernemingen

V.7.3.1 Aantal ondernemingen

Tussen 1999 en 2002 bleef het aantal bedrijven stabiel, schommelend tussen 81 en 82.000. In 2003 oversteeg dit cijfer de 82.000 en in 2004 tekende zich een sterke stijging af tot 83.934, hetzij 1.927 bedrijven meer dan in het vorige jaar. In 2005 volgde een nog sterkere stijging met 2.740, wat het totale aantal bedrijven op 86.404 bracht.

Grafiek V.15: Aantal ondernemingen in de bouwsector

Bron: FOD Economie.

V.7.3.2 Grootte van de ondernemingen

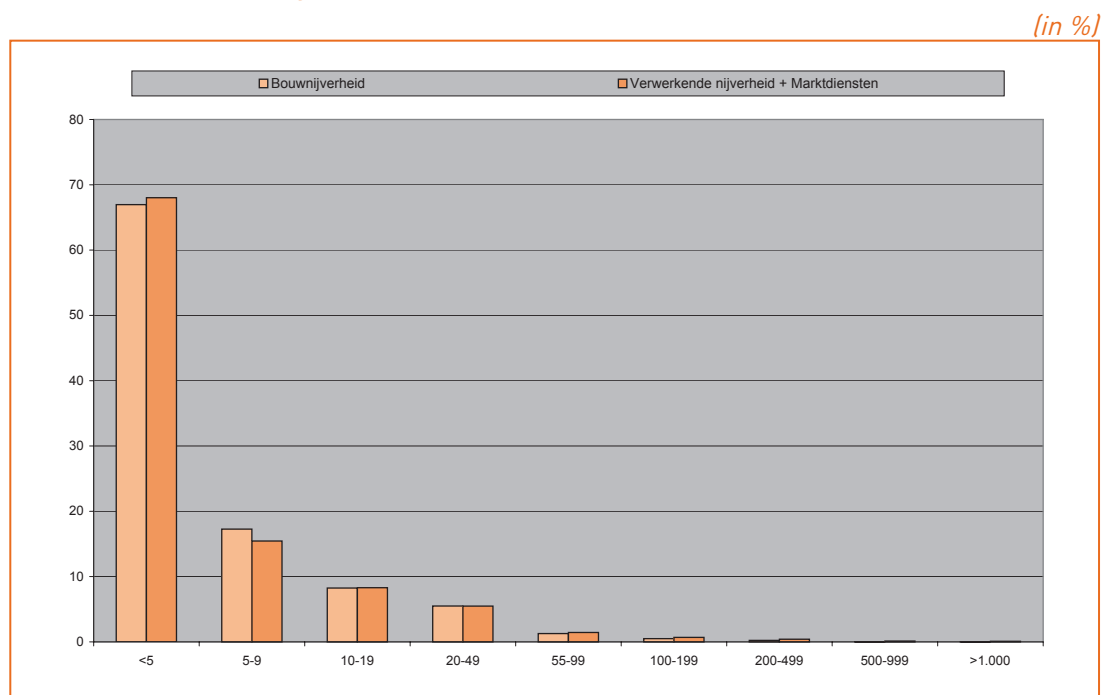
De tabel V.40 en de grafiek V.16 met betrekking tot de omvang van de bedrijven vertonen een overzicht van bedrijven met minder dan 5 en minder dan 10 werknemers (20.694 op een totaal van 24.566). Dit weerspiegelt het belang van de eenmansbedrijven in deze sector.

Tabel V.40: Werkgevers en arbeidsplaatsen per personeelsklasse in de bouwsector in 2005

Personeels-klasse	<5	5-9	10-19	20-49	55-99	100-199	200-499	500-999	>1.000	Totaal
Werkgevers	16.451	4.243	2.025	1.348	312	122	55	6	4	24.566
Arbeidsplaatsen	30.032	27.889	27.422	40.686	21.488	17.213	17.154	3.972	4.983	190.839

Bron: RSZ.

Grafiek V.16: Verdeling van het aantal werkgevers per personeelsklasse in de bouwsector en in de verwerkende nijverheid en marktdiensten in 2005

Bron: RSZ.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

De tewerkstelling verdeelt zich als volgt: microbedrijven met minder dan 10 werknemers (57.921), kleine ondernemingen met 10-50 werknemers (68.108), middelgrote ondernemingen met 50-200 werknemers (38.701) en grote ondernemingen met meer dan 200 werknemers (26.109). De tewerkstelling concentreert zich vooral bij deze laatste categorieën: ze zijn goed voor 13% van de banen, maar vertegenwoordigen slechts 0,2% van de bedrijven (65 op een totaal van 24.566).

V.7.4 Tewerkstelling

De bouwsector is een zeer arbeidsintensieve sector die gekenmerkt wordt door een structureel gebrek aan geschoolde arbeidskrachten en een sterke concurrentie van arbeidskrachten uit het buitenland.

Het aandeel van werkgevers, zelfstandigen en helpers ligt hoog, terwijl het aandeel van de loontrekkenden lager ligt dan in andere sectoren.

Tabel V.41 Tewerkstelling in de bouwsector en zijn subsectoren

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1 ^{ste} helft 2005	1 ^{ste} helft 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
45	Bouwsector	241.360	243.702	1,0	243.516	252.567	3,7	100,0
45.1	Bouwrijp maken van terreinen	5.245	5.351	2,0	5.210	5.811	11,5	2,2
45.2	Burgerlijke en utiliteitsbouw; weg- en waterbouw	103.924	105.092	1,1	104.413	109.039	4,4	43,1
45.3	Bouwinstallatie	40.890	41.105	0,5	40.765	42.584	4,5	16,9
45.4	Afwerking van gebouwen	36.304	36.543	0,7	36.364	37.399	2,8	15,0
45.5	Verhuur van machines met bedieningspersoneel	992	934	-5,8	913	985	7,9	0,4

Bron: FOD Economie.

De tewerkstelling situeert zich vooral in de subsector van de burgerlijke en utiliteitsbouw of weg- en waterbouw die 43,1% van het totaal aantal arbeidskrachten tewerkstelt. De globale tewerkstelling steeg in 2005 met 1% tot 243.702 personen, wat een groei betekent van 2.342 eenheden ten opzichte van 2004. De vergelijking van de cijfers van de eerste helft van 2005 en 2006 vertoont een toename van de totale tewerkstelling met 3,7% in 2006 (252.567 personen). Deze stijgingen illustreren het duurzame karakter van de activiteiten in deze sector.

V.7.5 Vitaliteit van de bouwsector

Woongebouwen

Er is een rechtstreeks verband tussen de ontwikkelingen in de subsector van de woningbouw en de economische conjunctuur voor zover de investeringen in huisvesting een parallele groei vertonen met de toename van het werkelijk beschikbare inkomen van de huishoudens.

In 2005 werden 59.019 bouwvergunningen afgeleverd voor woningen, tegenover 52.186 in 2004, een stijging van 13,1%. Het aantal begonnen bouwwerken steeg van 46.214 in 2004 naar 51.798 in 2005, een groei van 12,1%. Deze stijging deed zich vooral in de subsector van de bouw van flatgebouwen ten koste van eengezinswoningen. De vraag naar nieuwe appartementen bleef dus toenemen.

Tabel V.42 Afgeleverde bouwvergunningen

	2004	2005	Δ (in %)	2005 5 maan- den	2006 5 maan- den	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
Woongebouwen							
Aantal gebouwen	28.305	31.408	11,0	13.182	14.318	8,6	24,8
Aantal woningen	52.186	59.019	13,1	24.435	27.199	11,3	46,5
Niet-woongebouwen							
Aantal gebouwen	4.271	4.210	-1,4	1.765	1.873	6,1	3,3
Minder dan 3 000 m³	2.520	2.537	0,7	1.068	1.136	6,4	2,0
3 000 à 9 999 m³	1.078	1.080	0,2	454	464	2,2	0,9
10 000 à 19 999 m³	323	314	-2,8	133	148	11,3	0,2
20 000 à 49 999 m³	207	161	-22,2	53	73	37,7	0,1
50 000 m³ en meer	130	118	-9,2	57	52	-8,8	0,1
Verbouwing bij woon- gebouw							
Aantal gebouwen	27.966	28.036	0,3	11.358	12.712	11,9	22,1

Bron: FOD Economie.

De toename van het aantal nieuwe woningen kan worden toegeschreven aan de lage hypotheekrente. Ook de toename van het aantal woonkredieten met jaarlijks herzienbare rente en het succes van de woonkredieten op langere termijn (25, 30 en

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

zelfs 40 jaar) die de leencapaciteit verhogen en het bedrag van de maandelijkse afbetaling verlagen.

Tabel V.43: Begonnen woningen en gebouwen

	2004	2005	Δ (in %)	2005 4 maanden	2006 4 maanden	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
Woongebouwen							
Aantal gebouwen	25.724	27.825	8,2	8.834	9.068	2,6	24,8
Aantal woningen	46.214	51.798	12,1	16.460	16.741	1,7	46,1
Niet-woongebouwen							
Aantal gebouwen	3.911	3.672	-6,1	1.188	1.140	-4,0	3,3
Minder dan 3 000 m³	2.223	2.220	-0,1	723	668	-7,6	2,0
3 000 à 9 999 m³	973	920	-5,4	296	309	4,4	0,8
10 000 à 19 999 m³	289	282	-2,4	91	81	-11,0	0,3
20 000 à 49 999 m³	201	145	-27,9	41	50	22,0	0,1
50 000 m³ en meer	112	105	-6,3	37	32	-13,5	0,1
Verbouwing bij woongebouw							
Aantal gebouwen	26.304	25.389	-3,5	8.061	7.902	-2,0	22,6

Bron: FOD Economie.

Verbouwing

Het aantal vergunningen voor de renovatie van woningen ligt in 2005 slechts een weinig hoger dan in 2004 (+ 0,4%), wat wijst op een stabilisering.

Niet-woningbouw

De activiteit in de niet-woningbouw vertoonde in 2005 een lichte daling t.o.v. 2004. In 2005 werden 4.210 bouwvergunningen afgeleverd in de sector niet-woningbouw (administratie, landbouw, handel, industrie), een daling van 1,4% ten opzichte van 2004 (4.271 vergunningen). Het aantal begonnen gebouwen ging van 3.911 naar 3.672, een afname met 6,1%.

De lichte daling van de bouwvergunningen in 2005 is toe te schrijven aan een terugkeer naar de normale situatie na de inhaalbeweging die zich in 2004 voordeed na twee jaar van sterke achteruitgang.

Net als in de voorgaande jaren wordt de zwakke vraag in de niet-woningbouw gecompenseerd door de aanhoudende herleving van de vraag in de woningbouw. De investeringen in huisvesting - en niet de investeringen in bedrijfsgebouwen - vormen de motor voor de activiteit in de bouwsector.

V.7.5 SWOT-analyse voor de woningbouw

Tabel V.44: SWOT-analyse

STERKTEN	ZWAKTES
<ul style="list-style-type: none"> - Een van de belangrijkste economische sectoren in termen van tewerkstelling en aandeel in het BBP. - De activiteiten van de bouwsector zijn gericht op de ontwikkeling en toepassing van innovatieve technieken en praktijken. - De materialen die gebruikt worden en de diensten die geleverd worden door de Belgische bouwbedrijven zijn van uitstekende kwaliteit. - Vele activiteiten van de bouwsector kunnen niet overgeplaatst worden naar het buitenland. 	<ul style="list-style-type: none"> - Versplintering van de activiteiten en verhoging van de toevlucht tot internationale onderaanneming, vooral op het vlak van arbeidskrachten. - Tekort aan geschoolde en ervaren arbeidskrachten. - Zwartwerk, illegale arbeidskrachten en oneerlijke concurrentie. - Hoge aantal faillissementen, vooral bij kleine ondernemingen. - Klimaat van verscherpte concurrentie tussen de bouwbedrijven.
OPPORTUNITEITEN	BEDREIGINGEN
<ul style="list-style-type: none"> - De huidige lage rentestand. - De daling van het vertrouwen in de aandelenmarkt heeft een positief effect op de investeringen in vastgoed en renovatie. - Het Actieplan van de Commissie betreffende het efficiënt gebruik van energie voorziet de aflevering van een energieattest om het geraamde energieverbruik te bepalen. Deze nieuwe richtlijn opent een markt voor professionals die belast zijn met de evaluatie van het energieverbruik. - De verlenging tot 2010 van de belastingverlaging tot 6% voor renovatiewerken aan woningen die tussen 5 en 15 jaar oud zijn, zal wellicht een extra impuls vormen voor de markt van de renovatie van bestaande woningen. Daarnaast is het ook een efficiënt middel in de strijd tegen zwartwerk en oneerlijke concurrentie. 	<ul style="list-style-type: none"> - De overheidsinvesteringen, waarbij de overheidsuitgaven jaarlijks 50% vertegenwoordigen van de water- en wegenwerken, zijn in België zwak ten opzichte van het Europese gemiddelde: 1,8% van het BBP tegenover 2,5% in de EU15. Het voor 2006 verwachte cijfer van 2% houdt wellicht enkel verband met de electorale cyclus. - De invoering van de nieuwe regelgeving betreffende de energieprestaties van gebouwen zou kunnen leiden tot een stijging van de bouw- en renovatieprijzen wegens de striktere normen inzake energieverbruik en ventilatie. - Hogere rentevoeten kunnen de vraag naar de bouw van woningen negatief beïnvloeden. - De stijging van de grondstofprijzen kan leiden tot een hogere kostprijs voor bouwmaterialen en -uitrusting.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.8 Kleinhandel

Als subsector van de handel en distributie (NACE, sectie G)⁴², is de kleinhandelssector zeer belangrijk voor de Belgische economie, zowel in termen van tewerkstelling als toegevoegde waarde. Inzake investeringen hinkt de sector een beetje achterop.

In 2005 wordt de productie van de sector handel en distributie geschat op 74 miljard EUR, ongeveer 11,5% van de totale Belgische productie (12,5% in 2000). De toegevoegde waarde bedroeg 34,6 miljard EUR, 13% van de totale toegevoegde waarde van het land (11,5% in 2000). De wedden en lonen (18.725,3 miljoen EUR) vertegenwoordigden 12,4% van het Belgische totaal (11,5% in 2000).

In 2005 vertegenwoordigen de investeringen⁴³ (5.134,4 miljoen EUR) slechts 8,7% van het Belgische totaal (8,8% in 2000), wat zwak is in vergelijking met het aandeel in tewerkstelling en toegevoegde waarde in de Belgische economie. De investeringsgraad⁴⁴ van de sector in 2005 (14,8% t.o.v. 17,9% in 2000), is zwak in vergelijking met dezelfde investeringsgraad berekend voor de totaliteit van de Belgische economie (22,2% t.o.v. 23,4% in 2000). Dit laat zich zeker verklaren door het feit dat de arbeidsintensiteit in de handel en distributie belangrijker is.

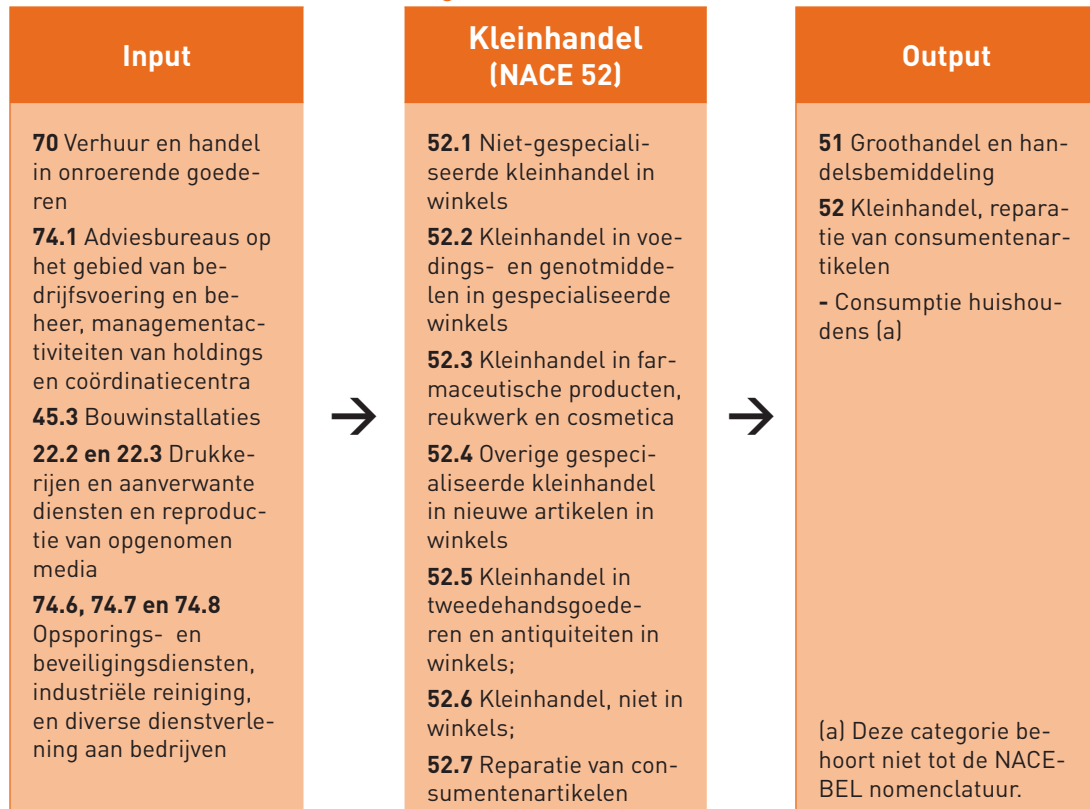
⁴² De kleinhandel (NACE 52) wordt vaak gekoppeld aan de groothandel (NACE 51) en de verkoop en reparatie van auto's en motorrijwielen (NACE 50). Deze drie NACE-codes vertegenwoordigen wat vaak de sector «handel en distributie» wordt genoemd.

⁴³ NBB, Productie – en inkomensvormingrekening per bedrijfstak (A31), ramingen tegen lopende prijzen.

⁴⁴ De investeringsgraad is gelijk aan de bruto vaste kapitaalvorming over de toegevoegde waarde. Bij het berekenen van deze ratio voor de Belgische economie wordt geen rekening gehouden met de post «huisvesting».

V.8.1 Positionering

Tabel V.45: De kleinhandel in de Belgische economie

Bron: INR.

Tabel V.45 illustreert dat “verhuur en handel in onroerende goederen” (10,8%), “activiteiten van advies en bijstand aan de bedrijfswereld” (10%), “bouwinstallatie” (7,5%), “drukkerijen en aanverwante diensten en reproductie van opgenomen media” (6,8%), “opsporings- en beveiligingsdiensten, industriële reiniging en diverse dienstverlening aan bedrijven” (5,9%) de belangrijkste toeleveranciers zijn van de kleinhandel.

De belangrijkste klanten van de kleinhandel zijn de gezinnen met hun dagelijkse consumptie voor 11.663 miljoen EUR, en bijkomstig, de groothandel (55,8% van de NACE-BEL activiteiten) en de kleinhandel zelf (36,8% van de NACE-BEL activiteiten).

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.8.2 Voornaamste activiteiten

Tabel V.46: Kleinhandel en zijn subsectoren

(in miljoen EUR)

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1ste helft 2005	1ste helft 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
52	Kleinhandel	62.819	64.721	3,0	31.119	32.246	3,6	100,0
52.1	Niet-gespeciali- seerde kleinhandel in winkels	25.816	26.509	2,7	12.835	13.270	3,4	41,0
52.2	Kleinhandel in voe- dings- en genotmid- delen in gespeciali- seerde winkels	4.675	4.531	-3,1	2.184	2.210	1,2	7,0
52.3	Kleinhandel in farmaceutische pro- ducten, reukwerk en cosmetica	5.611	5.826	3,8	2.891	2.944	1,8	9,0
52.4	Overige gespeciali- seerde kleinhandel in nieuwe artikelen in winkels	24.117	25.611	6,2	12.095	12.727	5,2	39,6
52.5	Kleinhandel in twee- dehandsgoederen en antiquiteiten in winkels	288	308	7,2	132	143	8,2	0,5
52.6	Kleinhandel, niet in winkels	1.938	1.564		799	762	-4,6	2,4
52.7	Reparatie van consu- mentenartikelen	374	372	-0,5	182	191	4,7	0,6

Bron: FOD Economie.

Tabel V.46 geeft een 3% stijging van de omzet van de kleinhandel weer in 2005, voornamelijk te verklaren door de belangrijke stijging van de subsector “overige gespecialiseerde kleinhandel in nieuwe artikelen in winkels” (+ 6,2%) die bijna evenveel omzet boekt als de “niet-gespecialiseerde kleinhandel in winkels” (diepvriesproducten, superettes, super- en hypermarkten). Deze twee subsectoren vertegenwoordigen meer dan 80% van de totale omzet van de kleinhandel.

De sterke stijging van de omzet van de “overige gespecialiseerde kleinhandel in nieuwe artikelen in winkels” is vooral opmerkelijk binnen de kleinhandelszaken in kleding, schoenen, meubelen, elektrische huishoudapparaten en in audio- en video-apparatuur, bouwmaterialen (inclusief doe-het-zelfzaken), vaste en vloeibare brandstoffen, fietsen en ook huisdieren. Deze kleinhandelszaken realiseren een omzetsijging van meer dan 25% in vijf jaar.

De “kleinhandel, niet in winkels” (verkoop via postorderbedrijven en markt- en straat-handel) daarentegen vervolgt onverbiddeijk zijn kruisweg (-19,3% in 2005).

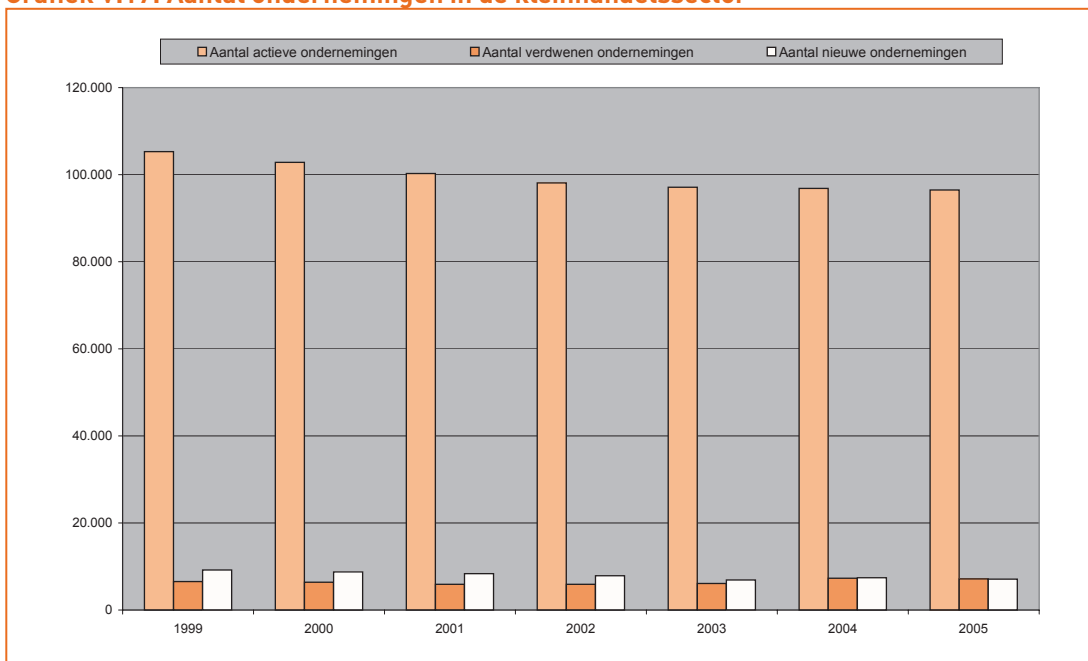
In het eerste semester van 2006 lijken de weergegeven trends van 2005 zich voort te zetten.

V.8.3 Demografie van de ondernemingen

V.8.3.1 Aantal ondernemingen

Het aantal ondernemingen in de kleinhandelssector daalt permanent tussen 1999 en 2005, van 105.302 naar 96.494. Deze daling van 8,4% is voornamelijk toe te schrijven aan de stopzetting van activiteiten in de sector van de zelfstandige kleinhandel.

Grafiek V.17: Aantal ondernemingen in de kleinhandelssector

Bron: FOD Economie.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.8.3.2 Grootte van de ondernemingen

De KMO's (<50 werknemers) vertegenwoordigen 99,2% van de werkgevers in de kleinhandel. Hun aandeel in de totale tewerkstelling van de kleinhandel bedraagt echter 51,1%.

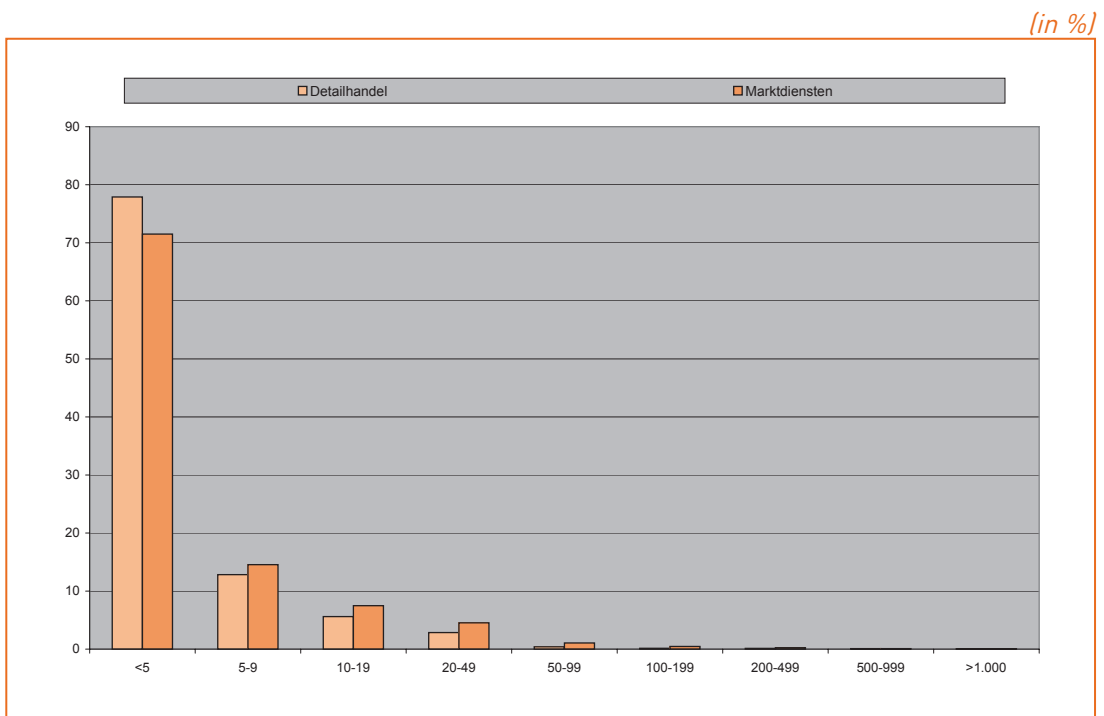
Tabel V.47: Aantal werkgevers en aantal arbeidsplaatsen per personeelsklasse in de kleinhandel in 2005 (a)

Personeels-klasse	<5	5-9	10-19	20-49	50-99	100-199	200-499	500-999	>1.000	Totaal
Werkgevers	23.658	3.897	1.703	866	121	42	40	24	17	30.368
Arbeidsplaatsen	42.055	24.931	22.957	25.765	7.797	5.848	12.661	16.186	68.141	226.341

Bron: RSZ.

Ofschoon de grote ondernemingen (> 500 werknemers) slechts een fractie (0,002%) van de kleinhandelsondernemingen vertegenwoordigen, leveren ze niet minder dan 37% van de tewerkstelling van de sector.

Grafiek V.18: Verdeling van het aantal werkgevers per personeelsklasse in de kleinhandelssector en in alle marktdiensten in 2005

Bron: RSZ.

In vergelijking met alle marktdiensten (groot- en kleinhandel; reparatie van auto's en huishoudelijke artikelen, horeca, vervoer, financiële instellingen, onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven) vertoont de kleinhandel een belangrijker aandeel van zelfstandigen en zeer kleine ondernemingen (77,9% van de ondernemingen in de personeelsklasse 1-4).

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.8.4 Tewerkstelling

Tabel V.48: Tewerkstelling in de kleinhandelssector en zijn subsectoren

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1ste half 2005	1ste half 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
52	Kleinhandel	237.604	237.204	-0,2	235.846	237.035	0,5	100,0
52.1	Niet-gespecialiseerde kleinhandel in winkels	91.684	89.314	-0,0	89.173	88.380	-0,9	37,7
52.2	Kleinhandel in voedings- en genotmiddelen in gespecialiseerde winkels	20.970	21.268	1,4	20.774	20.772	-0,0	9,0
52.3	Kleinhandel in farmaceutische producten, reukwerk en cosmetica	21.268	21.317	0,2	21.030	21.131	0,5	9,0
52.4	Overige gespecialiseerde kleinhandel in nieuwe artikelen in winkels	88.432	90.358	2,2	88.589	90.761	2,5	38,1
52.5	Kleinhandel in tweedehandsgoederen en antiquiteiten in winkels	836	865	3,5	836	903	8,0	0,4
52.6	Kleinhandel, niet in winkels	12.519	12.099	-3,7	13.470	13.197	-2,0	5,1
52.7	Reparatie van consumentenartikelen	1.895	1.983	4,6	1.974	1.891	-4,2	0,8

Bron: FOD Economie.

Tussen 2004 en het eerste semester van 2006 is de totale tewerkstelling van de kleinhandelssector stabiel gebleven (ongeveer 237.000).

Net zoals voor de omzet domineren de subsectoren “niet-gespecialiseerde kleinhandel in winkels” en “overige gespecialiseerde kleinhandel in nieuwe artikelen in winkels” de sector met meer dan $\frac{3}{4}$ van het aantal arbeidsplaatsen in de kleinhandelssector.

Het aantal arbeidsplaatsen in de “overige gespecialiseerde kleinhandel in nieuwe artikelen in winkels” steeg meer dan 2%, zowel tussen 2004 en 2005 als tussen het eerste semester van 2005 en het eerste semester van 2006. Het andere zwaargewicht, met name de “niet-gespecialiseerde kleinhandel in winkels”, ziet daarentegen

zijn arbeidsplaatsen licht dalen met een verlies van 3.400 arbeidsplaatsen tussen 2004 en het eerste semester van 2006.

In de staart van het peloton treffen we de subsectoren reparatie van consumentenartikelen en kleinhandel in tweedehandsgoederen en antiquiteiten in winkels aan, die respectievelijk maar 0,8% en 0,4% van het totale aantal arbeidsplaatsen in de kleinhandel vertegenwoordigen.

V.8.5 SWOT-analyse⁴⁵

Tabel V.49: SWOT-analyse

STERKTES	ZWAKTES
<ul style="list-style-type: none"> - Het risico van delocalisatie is klein in vergelijking met andere sectoren dankzij het criterium van nabijheid dat speelt in het aankoopgedrag van de consument. - Belangrijke sector in termen van tewerkstelling en gewicht in het BBP. 	<ul style="list-style-type: none"> - De sterke concurrentie tussen distributeurs en de exponentiële stijging van low-cost, beïnvloed door de zoektocht van de klanten naar lage prijzen. - De buitenlandse nationaliteit van de grote distributieketens die in België opereren.
OPPORTUNITEITEN	BEDREIGINGEN
<ul style="list-style-type: none"> - De technologische en logistieke ontwikkelingen zoals e-commerce, RFID (Radio Frequency Identification), automatisering, enz. - Aandacht voor duurzame ontwikkeling (milieu, fair trade, handel in biologische producten, enz.). - De gedragswijzigingen van consumenten (vrijgezellen, éénoudergezinnen, etnische en communautaire verscheidenheid, Internet, fashion victims, reclame, enz.). 	<ul style="list-style-type: none"> - Het gebrek aan geschoolde arbeidskrachten en aan vorming in de distributiesector. - De concurrentie van aangrenzende landen (Frankrijk, Luxemburg, Duitsland, Nederland).

De diamantsector

De diamantsector in België betreft voornamelijk de diamanthandel, en meer bepaald de internationale diamanthandel. De verwerking van diamant gebeurt nog slechts in beperkte mate. Antwerpen was en is nog steeds het grootste werelddistributiecentrum voor ruwe en geslepen diamant. De verwerking van diamant vindt slechts nog in beperkte mate in België plaats.

⁴⁵ Het is niet eenvoudig een SWOT matrix te maken voor de kleinhandelssector daar de types van handel / winkel verbonden met de sector zeer verschillend zijn (groot versus klein, ketens versus zelfstandig, voeding versus niet-voeding, enz.) De lezer moet dus de SWOT matrix interpreteren in functie van de geanalyseerde handel.

Diamant speelt uiteraard een belangrijke rol in de juwelenindustrie, maar door de natuurlijke eigenschappen van diamant (hardheid, zuiverheid en zijn optische eigenschappen) wordt diamant eveneens in tal van industriële toepassingen o.a. in de elektronica, in ruimteoptica, en in chirurgische toepassingen gebruikt.

De diamantproductie wordt grotendeels gecontroleerd door enkele grote spelers. Gedurende vele jaren was dit het Zuid-Afrikaanse De Beers. Nieuwe productielanden zijn Australië en Rusland, en meer recent ook Canada.

Er zijn in oktober 2006 1.833 geregistreerde diamanthandelaren en -fabrikanten. Hiervan zijn er ongeveer 1.650 actief in de handel, ongeveer 180 zijn fabrikant en/of bewerker.

Ongeveer 650 zijn actieve handelaars in ruwe diamant. 350 van deze ruwhandelaars maken een jaarlijkse omzet groter dan 6,25 miljoen EUR. Zij vertegenwoordigen zijn dus goed voor ongeveer 98% van de totale omzet van ruwe diamant.

De andere 300 ruwhandelaars zijn goed voor ongeveer 2% van de totale omzet, het betreft kleine firma's die 1 of 2 zendingen per jaar hebben.

De sector is, volgens de Hoge Raad voor Diamant, goed voor ongeveer 30.000 jobs, onrechtstreeks en rechtstreeks. De diamanthandel is geconcentreerd op een zeer beperkte oppervlakte in Antwerpen, het zogenaamde diamantkwartier, waar de meeste van de actieve bedrijven gevestigd zijn in een straal van één kilometer. Deze sterke concentratie brengt een zeer belangrijk aantal onrechtstreekse jobs mee, namelijk gespecialiseerde transportfirma's, gespecialiseerde banken, gespecialiseerde boekhoudkantoren, verzekeringen, horeca, etc.

Over de rechtstreekse tewerkstelling is er weinig gedetailleerde informatie beschikbaar. Op basis van de Rijksverlofkas bedraagt het aantal werkgevers nog een kleine ongeveer 220 ondernemingen, met een tewerkstelling van ongeveer 1.300 diamantbewerkers (gebaseerd op cijfers van 2002). Hiervan zou ongeveer 7% actief zijn in het sorteerproces, 5% in het zaagproces, 8,5% in het snijproces en de overige 79% in het slijpproces. Het totale werknemersbestand van de diamantindustrie daalde de voorbij 40 jaar met meer dan 85%, nl. van 11.925 bewerkers naar 1.300.

De diamantsector bereikte in 2005 een totale omzet 31,3 miljard EUR. Dit betekent een enorme toename in vergelijking met de jaren daarvoor. In de praktijk komt dit neer op bijna 160.000 zendingen die vorig jaar ingevoerd of uitgevoerd werden.

Uit de cijfers van de invoer en uitvoer van diamant in België, en dan wordt specifiek de handel met derde landen buiten de Europese Unie bedoeld, blijkt dat de diamanthandel in België een zeer prominente plaats inneemt. De uitvoer van diamant was in 2005 goed voor 7% van de totale Belgische uitvoer.

Bijna 225 miljoen karaat werd vanuit België wereldwijd uitgevoerd voor een waarde van bijna 16 miljard EUR. 248,5 miljoen karaat werd ingevoerd van over heel de wereld voor een waarde van 15,5 miljard EUR. Het grootste deel van zowel in- als uitvoer betreft ruwe diamant.

In 2005 werd er bijna 157 miljoen karaat ruwe diamant uitgevoerd voor een waarde van bijna 9 miljard EUR. De belangrijkste afzetmarkten voor ruwe diamant zijn India (119 miljoen karaat voor een waarde van 4,3 miljard EUR), de Verenigde Arabische Emiraten (11,5 miljoen karaat voor een waarde van 300 miljoen EUR) en Israël (9 miljoen karaat voor een waarde van 2,3 miljard EUR).

Er werd bijna 160 miljoen karaat ruwe diamant ingevoerd in 2005 voor een waarde van bijna 9 miljard EUR. De belangrijkste aanvoerders van ruwe diamant zijn het Verenigd Koninkrijk. Het gaat om "zichten" van de Beers (50 miljoen karaat voor een waarde van 3,1 miljard EUR), D.R.C. (21,4 miljoen karaat voor een waarde van 422 miljoen EUR) en Israël (bijna 17 miljoen karaat voor een waarde van 1,7 miljard EUR).

In 2005 werd er ruim 9 miljoen karaat aan geslepen diamant uitgevoerd voor een waarde van 7 miljard EUR. De voornaamste afzetmarkten voor geslepen diamanten zijn de Verenigde Staten (1,7 miljoen karaat voor een waarde van 2,2 miljard EUR) en Hong-Kong (1,4 miljoen karaat voor een waarde van 1 miljard EUR).

Er werd 9,5 miljoen karaat geslepen diamant ingevoerd voor een waarde van 6,6 miljard EUR in 2005. De grootste aanvoerders van geslepen diamanten zijn India (3 miljoen karaat voor een waarde van 1 miljard EUR), Hong-Kong (1 miljoen karaat voor een waarde van 0,7 miljard EUR) en de Verenigde Staten (0,7 miljoen karaat voor een waarde van 1,2 miljard EUR).

Naast ruwe en geslepen diamant, worden in België ook diamantpoeder en synthetische diamanten verhandeld, (invoer in 2005: 78 miljoen karaat, uitvoer: 59 miljoen karaat)..

Op internationaal niveau werden inspanningen geleverd in het zoeken naar een antwoord om de problematiek van de zogenaamde "conflictdiamanten" aan te pakken.

Het internationaal Kimberley certificatieschema voor de handel in ruwe diamant, dat sedert begin 2003 geïmplementeerd werd in alle landen die een belang hebben in de diamantproductie en/of -handel, heeft zijn inspiratie voor een deel gevonden in de controlesystemen die in België reeds daarvoor in voege waren. Krachtens dit certificatieschema moet elke in- en uitvoer van ruwe diamant vergezeld zijn van een geldig Kimberley Certificaat dat uitgereikt wordt door de bevoegde autoriteiten van een andere deelnemer. Ruwe diamant kan enkel op deze manier verhandeld worden tussen deelnemende landen aan het Kimberley Certificatieschema. Het Kimberley Certificatieschema voorziet tevens ook een systeem van zelfregulering van de industrie.

In België wordt de diamantsector door de overheid (FOD Economie) opgevolgd op het vlak van registratie van diamanthandelaren en invoer en uitvoer.

Verder is er ook nog de specifieke omkadering door de Stichting Antwerp World Diamond Centre, een koepelorganisatie die de verschillende groepen in de diamantsector vertegenwoordigt. Deze Stichting is tot stand gekomen na een herstructurering binnen de sector begin 2007 en is de opvolger van de VZW Hoge Raad voor Diamant Antwerpen.

De commerciële activiteiten van de VZW Hoge Raad voor Diamant Antwerpen, zijnde het certificeren van geslepen diamant, het geven van opleidingen, het produceren en verkopen van diamantuitrusting, zijn sedert begin 2007 ondergebracht in de NV HRD Antwerp, een dochtervennootschap van de Stichting Antwerp World Diamond Centre.

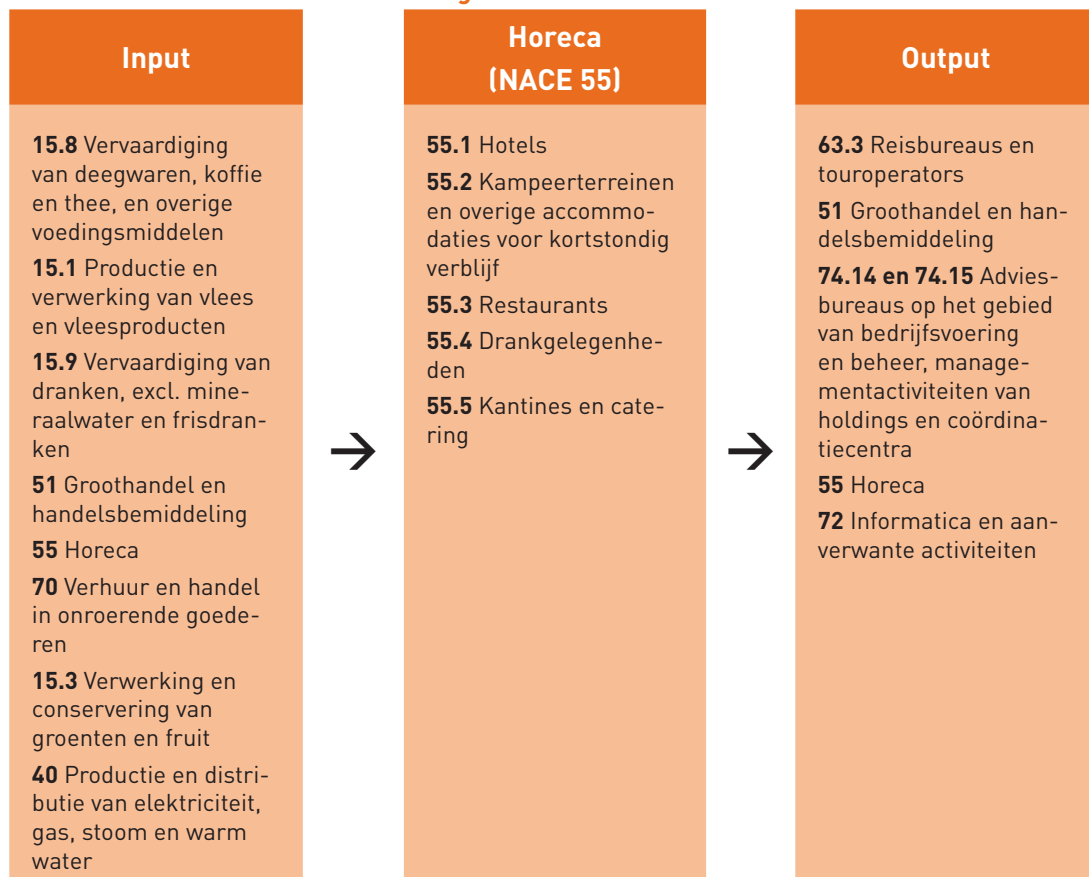
Ten slotte zijn er in Antwerpen ook nog vier diamantbeurzen, dit zijn de plaatsen bij uitstek waar diamant verhandeld wordt, met een eigen interne regelgeving. Wereldwijd zijn er 26 diamantbeurzen.

V.9 HORECA

De horecasector (NACE 55) verschaft logies en/of bereide maaltijden, snacks en dranken voor onmiddellijke consumptie. De horecasector telt in 2005 bijna 56.000 ondernemingen en staat borg voor ongeveer 121.000 banen. De horecabedrijven zijn in de regel vrij kleine ondernemingen. De laatste tijd daalde het aantal bedrijven, uitgezonderd in 2005.

V.9.1 Positionering

Tabel V.50: De horecasector in de Belgische economie

Bron: INR.

De belangrijkste toeleverende sectoren zijn in dalende volgorde: “vervaardiging van deegwaren, koffie en thee, en overige voedingsmiddelen” (10,9%), “productie en verwerking van vlees en vleesproducten” (7,7%), “vervaardiging van dranken, excl. mineraalwater en frisdranken” (7,5%), “groothandel en handelsbemiddeling” (6,5%),

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

“horecasector” (5,4%), “verhuur en handel in onroerende goederen” (5,3%), “verwerking en conservering van groenten en fruit” (4,9%), “productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en warm water” (4,3%).

De belangrijkste afnemers zijn in dalende volgorde: “reisbureaus en touroperators” (12,4%), “groothandel en handelsbemiddeling” (8%), “adviesbureaus op het gebied van bedrijfsvoering en beheer”, “managementactiviteiten van holdings en coördinatiecentra” (6,3%), “horeca aan zichzelf” (5,1%), “informatica en aanverwante activiteiten” (4,4%).

V.9.2 Voornaamste activiteiten

Tabel V.51: Omzet van de horecasector en zijn subsectoren

(in miljoen EUR)

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1ste helft 2005	1ste helft 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
55	Horeca	8.757,3	9.042,8	3,3	4.323,0	4.497,9	4,0	100,0
55.1	Hotels	1.297,2	1.339,0	3,2	641,0	684,5	6,8	14,8
55.2	Overige accommodaties voor kortstondig verblijf	310,0	325,4	5,0	158,5	165,8	4,6	3,6
55.3	Restaurants	4.355,0	4.512,0	3,6	2.148,9	2.248,3	4,6	49,9
55.4	Drankgelegenheden	1.479,8	1.494,5	1,0	716,4	710,8	-0,8	16,5
55.5	Kantines en catering	1.315,3	1.371,9	4,3	658,2	688,5	4,6	15,2
55.52	Catering en uitzendkoks	1.270,0	1.322,1	4,1	635,4	664,4	4,6	14,6

Bron: FOD Economie.

De omzet van de horecasector in 2005 groeit met 3,3%, vooral via de subsectoren catering (+4,1%), restaurants (+3,6%), en hotels (+3,2%) (tabel V.51).

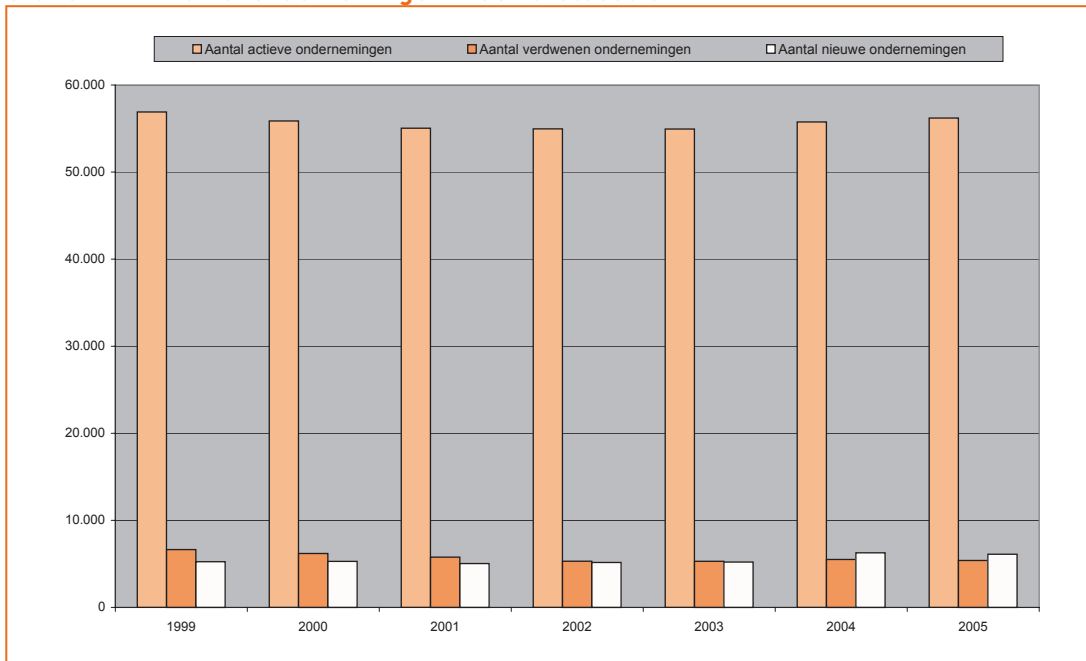
De subsector restaurants vertegenwoordigt de helft van de totale omzet van de horecasector (49,9%) gevolgd door de subsectoren drankgelegenheden (16,5%), hotels (14,8) en catering en uitzendkoks (14,6%). Deze laatste sector kent sinds geruime tijd een belangrijke groei. In het eerste semester van 2006, vergeleken met dezelfde periode in 2005, steeg de omzet van de totale horecasector met 4%. De subsector hotels kende voor dezelfde periode een stijging van 6,8%.

V.9.3 Demografie van de ondernemingen

V.9.3.1 Aantal ondernemingen

Sinds 1999 daalt het aantal ondernemingen in de horecasector voortdurend, tot ongeveer 55.000 eenheden in 2003. De terugval was het sterkst in 2000. Het jaar 2003 blijkt een keerpunt te zijn want sindsdien steeg het aantal ondernemingen drie opeenvolgende jaren om in 2005 met 56.000 actieve ondernemingen bijna het niveau van 1999 te bereiken. De daling was bijna volledig toe te schrijven aan de gestage achteruitgang van het aantal cafés. Die daling werd slechts gedeeltelijk goedgemaakt door een lichte stijging van het aantal (traditionele) restaurants.

Grafiek V.19: Aantal ondernemingen in de horecasector

Bron: FOD Economie.

De cafés (34,4%), de traditionele restaurants (27,1%) en de fastfoodzaken, snackbars e.d. (23,9%) maken in 2005 het leeuwendeel uit van de horecasector.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel V.52: Aantal cafés (NACE 55.401)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Δ 2005/2000 (in %)
Actieve ondernemingen	22.741	21.386	20.758	20.163	19.795	19.321	-15,0
Opgerichte ondernemingen	2.066	1.900	1.989	1.837	2.123	2.082	0,8
Schrappingen	3.202	2.849	2.613	2.480	2.491	2.494	-22,1
Faillissementen	457	382	381	377	389	381	-16,6

Bron: FOD Economie.

In 2005 waren er 19.321 cafés in België. In 6 jaar tijd daalde hun aantal met 15,0%, maar aan de sterke daling van het aantal cafés lijkt echter een einde te zijn gekomen.

Tabel V.53: Aantal restaurants (NACE 55.3)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Δ 2005/2000 (in %)
Actieve ondernemingen	25.286	25.774	26.341	26.903	27.939	28.653	13,3
Opgerichte ondernemingen	2.696	2.598	2.680	2.834	3.474	3.305	22,6
Schrappingen	2.481	2.348	2.193	2.316	2.470	2.393	-3,5
Faillissementen	635	537	526	534	544	528	-16,9

Bron: FOD Economie.

Tabel V.54: Aantal traditionele restaurants (NACE 55.301)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Δ 2005/2000 (in %)
Actieve ondernemingen	13.256	13.836	14.071	14.386	14.898	15.210	14,7
Opgerichte ondernemingen	1.187	1.135	1.095	1.264	1.538	1.429	20,4
Schrappingen	1.011	968	884	952	1.051	1.031	2,0
Faillissementen	448	357	348	364	339	358	-20,1

Bron: FOD Economie.

Tabel V.55: Aantal fastfoodzaken, snackbars, frituren en dergelijke (NACE 55.302)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Δ 2005/2000 (in %)
Actieve ondernemingen	12.030	11.938	12.270	12.517	13.041	13.443	11,7
Opgerichte ondernemingen	1.509	1.463	1.585	1.570	1.935	1.876	24,3
Schrappingen	1.470	1.380	1.309	1.364	1.419	1.362	-7,3
Faillissementen	187	180	178	170	205	170	-9,1

Bron: FOD Economie.

De subsector restaurants telt in 2005 28.653 ondernemingen (51% van de horeca, waarvan 27,1% voor traditionele restaurants en 23,9% voor fastfood). De stijging in de periode 2000-2005 (+13,3%) was vooral te danken aan de subsector traditionele restaurants (+14,7%).

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel V.56: Aantal hotels en motels met restaurant

(hoofdzakelijk gereguleerde beroepen - NACE 55.110 van 2000 tot en met 2002 en NACE 55.101 vanaf 2003)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Δ 2005/2000 (in %)
Actieve ondernemingen	1.600	1.566	1.545	1.540	1.548	1.530	-4,4
Opggerichte ondernemingen	59	57	62	66	75	60	1,7
Schrappingen	81	93	73	75	66	77	-4,9
Faillissementen	20	16	21	15	13	15	-25,0

Bron: FOD Economie.

De hotels en motels met restaurant tellen 2,7% van de ondernemingen in de horecasector. Sinds 2000 daalt het aantal ondernemingen in deze subsector.

Tabel V.57: Faillissementen

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Δ 2005/2000 (in %)
Totaal der sectoren	6.805	7.095	7.223	7.593	7.935	7.878	15,8
Waarvan de horecasector	1.169	1.157	1.110	1.239	1.327	1.393	19,2

Bron: FOD-Economie.

Over de afgelopen zes jaar bedroeg het aandeel van de horecasector in het totale aantal falingen ruim 17,6%, terwijl de horecabedrijven in 2005 slechts 7,9% vertegenwoordigden in het totale aantal falingen. In de beschouwde periode (2000-2005) was er een lichte daling tot 2002 maar in 2004 en 2005 steeg het aantal faillissementen fors.

V.9.3.2 Grootte van de ondernemingen

Tabel V.58: Aantal werkgevers in de horecasector volgens personeelsklasse

Personeelsklasse	2002	2005	Δ (in %)
Minder dan 5 werknemers	14.713	16.132	9,6
5 tot 49 werknemers	5.930	6.242	5,3
Meer dan 50 werknemers	154	158	2,6
Totaal	20.797	22.532	8,3

Bron: RSZ.

De horecasector telt veel kleine werkgevers (tabel V.58). In 2005 stelt 71,6% van het totaal van de werkgevers in deze sector minder dan vijf werknemers te werk. T.o.v. 2000 groeide deze klasse met 9,6%.

Tabel V.59: Aantal arbeidsplaatsen in de horecasector volgens personeelsklasse

Personeelsklasse	2002	2005	Δ (in %)
Minder dan 5 arbeidsplaatsen	26.210	27.596	5,3
5 tot 49 arbeidsplaatsen	63.744	66.236	3,9
Meer dan 50 arbeidsplaatsen	27.270	27.462	0,7
Totaal	117.224	121.294	3,5

Bron: RSZ.

Sinds 2000 steeg het aantal arbeidsplaatsen in de horeca met 3,5%. De relatieve stijging was echter hoger in de kleine bedrijven bij de kleine werkgevers.

V.9.4 Tewerkstelling

In 2005 werkten er 151.774 personen in de horecasector (tabel V.60). In de 1ste helft van 2006 steeg de tewerkstelling in de sector met 4,4% t.o.v. de 1ste helft 2005. De tewerkstelling is het hoogst in de subsector restaurants met 62.851 personen (41,4% van de totale tewerkstelling in de horecasector). T.o.v. 2004 stelde deze subsector bijna 4% meer personen tewerk. Deze groei viel stil in de 1ste helft 2006 t.o.v. de vergelijkbare periode in 2005.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel V.60: Tewerkstelling in de horecasector

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1ste helft 2005	1ste helft 2006	Δ (in %)	Aan- deel van de sector in 2005 (in %)
55	Hotels en restaurants	151.662	151.774	0,1	151.217	157.839	4,4	100,0
55.1	Hotels	16.223	16.644	2,6	16.571	16.608	0,2	11,0
55.2	Overige accommodaties voor kortstondig verblijf	4.517	5.814	28,7	5.961	5.710	-4,2	3,8
55.3	Restaurants	60.489	62.851	3,9	64.230	64.161	-0,1	41,4
55.4	Drankgelegenheden	14.464	14.265	-1,4	14.724	14.397	-2,2	9,4
55.5	Kantines en catering	15.671	15.901	1,5	15.689	16.014	2,1	10,5

Bron: FOD Economie.

De subsectoren hotels, cafés en grootkeukens/cateringbedrijven genereren elk ongeveer evenveel jobs (14.000 tot 16.000). De cafés kenden in de beschouwde periode een dalende tewerkstelling in tegenstelling tot hotels en cateringbedrijven/grootkeukens.

V.9.5 SWOT-analyse

Tabel V.61: SWOT-analyse

STERKTES	ZWAKTES
<ul style="list-style-type: none"> - Conceptuele creativiteit - Schaalvergroting en consolidatie - Dynamiek - Opdrijven van de strijd tegen zwartwerk 	<ul style="list-style-type: none"> - De rentabiliteit van de horeca is laag - De sector heeft één van de hoogste faillissementsgraden - Een te hoge proportie van deeltijdse jobs - Lage lonen en een ongunstige verhouding personeelskosten t.o.v. toegevoegde waarde - Concurrentievervalsing door sociale en fiscale fraude

OPPORTUNITEITEN	BEDREIGINGEN
<ul style="list-style-type: none"> - Professionalisering van de promotie voor toerisme - Streven naar een Europees minder discriminerende en op federaal vlak minder concurrentievervalsende BTW-reglementering. - Harmonisering van aftrekbaarheid van de restaurantkosten - Een nauwkeurige evaluatie van de gehele "supply chain" - Toename van het vrijetijdsbudget 	<ul style="list-style-type: none"> - Ontwikkeling van concurrerende bestemmingen (Europees en internationaal)

V.10 Vervoer

De productie van de sector "vervoer en communicatie"⁴⁶ bedroeg 57,3 miljard EUR in 2005, 7,8% meer dan in 2004. De productie vertoont een stijgende lijn sinds 2002, met een groei van 18,2% tussen 2002 en 2005. Het aandeel van de sector van het vervoer en de telecommunicatie in de totale Belgische productie bedraagt slechts 8,9%.

In 2005 bedroeg de bruto toegevoegde waarde van de sector van vervoer en communicatie met 22,4 miljard EUR 8,4% van de totale bruto toegevoegde waarde. De investeringen (7,8 miljard EUR) stegen in 2005 met 3% ten opzichte van 2004. De bedrijfsinvesteringen⁴⁷ hebben bovendien een sterk inhaalmanoeuvre uitgevoerd en stegen met 9,8 %. Deze toename van bedrijfsinvesteringen in 2005 werd vooral gestimuleerd door de investeringen in de sectoren van het vervoer over water en luchtvaart waarvan het volume met 30,3% is toegenomen in 2005.

De sector van het vervoer en communicatie blijft een zeer kapitaalintensieve sector met een investeringsgraad van 34,6% in 2005 tegenover 22,2% voor de nationale economie. De onderzochte sector bevat de activiteiten post en telecommunicatie (NACE 64) niet.

V.10.1 Positionering van de vervoerssector

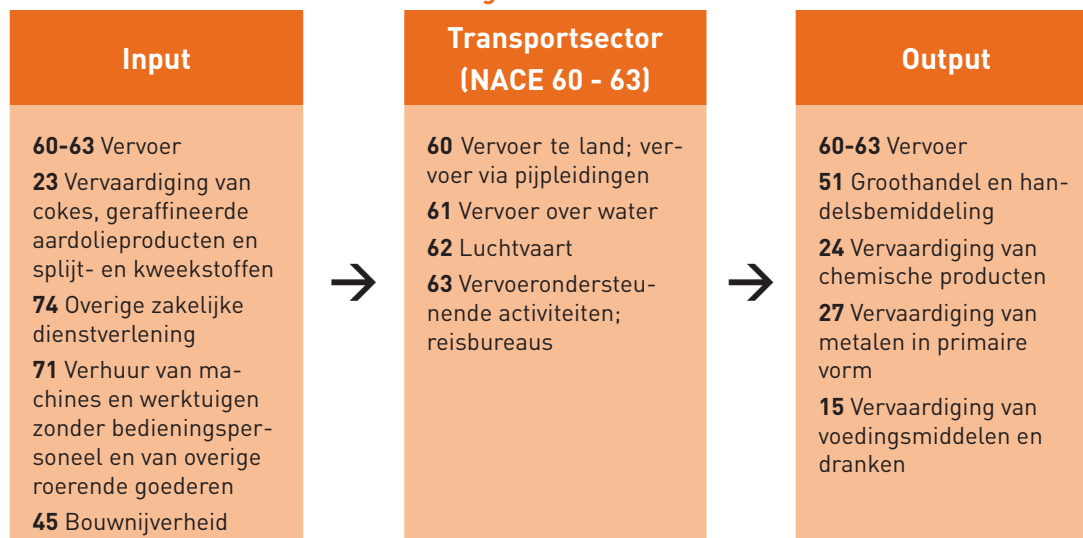
De sectoren vervoer (44,3%), energie (8,9%) en dienstverlening aan bedrijven (7,5%) zijn de drie belangrijkste toeleveringssectoren voor de vervoerssector.

⁴⁶ Voor de productie, de bruto toegevoegde waarde en de investeringsgraad binnen sectie I van de NACE-classificatie vervoer en communicatie, kan geen onderscheid gemaakt worden tussen de NACE-codes voor het vervoer en deze voor "post en telecommunicatie".

⁴⁷ Onder "bedrijven" dient, tenzij anders vermeld, het geheel beschouwd te worden van alle activiteitssectoren, met uitzondering van de takken "overheidsinstellingen", "onderwijs" en "huishoudelijke diensten".

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Tabel V.62: De vervoerssector in de Belgische economie

Bron: INR.

Ze leveren respectievelijk diensten op het vlak van vervoer (vrachtbehandeling en opslag, overige vervoerondersteunende activiteiten, wegvervoer van goederen, luchtvervoer, enz.), energie voor de vervoerssector, alsook advies en technische analyse, juridisch advies, activiteiten op het vlak van engineering, enz. Twee andere toeleveringssectoren voor de vervoerssector zijn de sector van de verhuur van machines zonder bedieningspersoneel en de bouwsector, die respectievelijk voor 6,1% en 5,6% leveren aan de vervoerssector.

De belangrijkste afnemers zijn de vervoersactiviteiten (43%), de groothandel en tussenhandelaars⁴⁸ (12,2%), de chemische sector (4,1%), de metaalindustrie (3,9%) en de voedingsindustrie.

V.10.2 Voornaamste activiteiten

De tabel V.63 toont aan dat in 2005 de subsector van de vervoerondersteunende activiteiten alleen al 67,3% vertegenwoordigt van de omzet in de vervoerssector, met de organisatie van het vrachtvervoer⁴⁹ als belangrijkste activiteit met 39,7%, gevolgd door vrachtbehandeling en opslag met 14,1%.

De subsector vervoer te land vertegenwoordigt 21,2% van de totale omzet van de vervoerssector. De subsectoren vervoer over water en luchtvaart vertegenwoordigen

⁴⁸ De kleinhandel (NACE 52) komt als afnemer van de vervoerssector pas op de 16de plaats met slechts 1,2%.

⁴⁹ Overige tussenpersonen op het gebied van vervoer komt overeen met organisatie van het vrachtvervoer.

met respectievelijk 6,0% en 5,5% van de totale omzet van de sector in 2005, een stijging van 0,6 en 1,45 basispunten t.o.v. het jaar 2004.

Tussen 2004 en 2005 klom de totale omzet van de sector van 53,8 miljard EUR naar 59,7 miljard EUR, een stijging van 11%. Deze stijging wordt hoofdzakelijk gedragen door drie segmenten binnen de sector: de vervoerondersteunende activiteiten (9,8%), luchtvaart (92,2%) en het vervoer over water (25,1%).

Tabel V.63: Verloop en gewicht van de omzet van de vervoerssector en zijn subsectoren

(in miljoen EUR)

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1ste helft 2005	1ste helft 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
60 tot 63	Vervoer totaal	53.750,3	59.674,6	11,0	28.523,9	32.340,6	13,4	100,0
60	Vervoer te land	12.603,4	12.665,8	0,5	6.186,2	6.568,0	6,2	21,2
60.1	Vervoer per spoor	1.19,0	1.067,0	-10,6	517,6	542,8	4,9	1,8
60.2	Stadsvervoer en wegvervoer	11.328,3	11.520,5	1,7	5.631,1	5.983,9	6,3	19,3
60.3	Vervoer via pijplei- dingen	82,2	78,3	-4,7	37,5	41,3	10,1	0,1
61	Vervoer over water	2.878,6	3.601,9	25,1	1.595,3	1.807,0	13,3	6,0
61.1	Zee- en kustvaart	2.646,0	3.323,7	25,6	1.455,5	1.661,7	14,2	5,6
61.2	Binnenvaart	232,6	278,2	19,6	139,9	145,3	3,9	0,5
62	Luchtvaart	1.692,6	3.253,5	92,2	1.374,5	1.733,7	26,1	5,5
63	Vervoerondersteu- nende activiteiten; reisbureaus	36.575,7	40.153,5	9,8	19.367,8	22.232,1	14,8	67,3
63.1	Vrachtbehandeling en opslag	7.862,5	8.410,8	7,0	4.092,1	4.380,4	7,0	14,1
63.2	Overige vervoer- ondersteunende activiteiten	1.657,4	2.580,7	55,7	1.035,4	1.327,7	28,2	4,3
63.3	Reisbureaus en reis- organisatoren	5.040,9	5.460,8	8,3	2.739,4	2.884,3	5,3	9,2
63.4	Overige tussenperso- nen op het gebied van vervoer	22.014,9	23.701,1	7,7	11.501,0	13.639,7	18,6	39,7

Bron: FOD Economie.

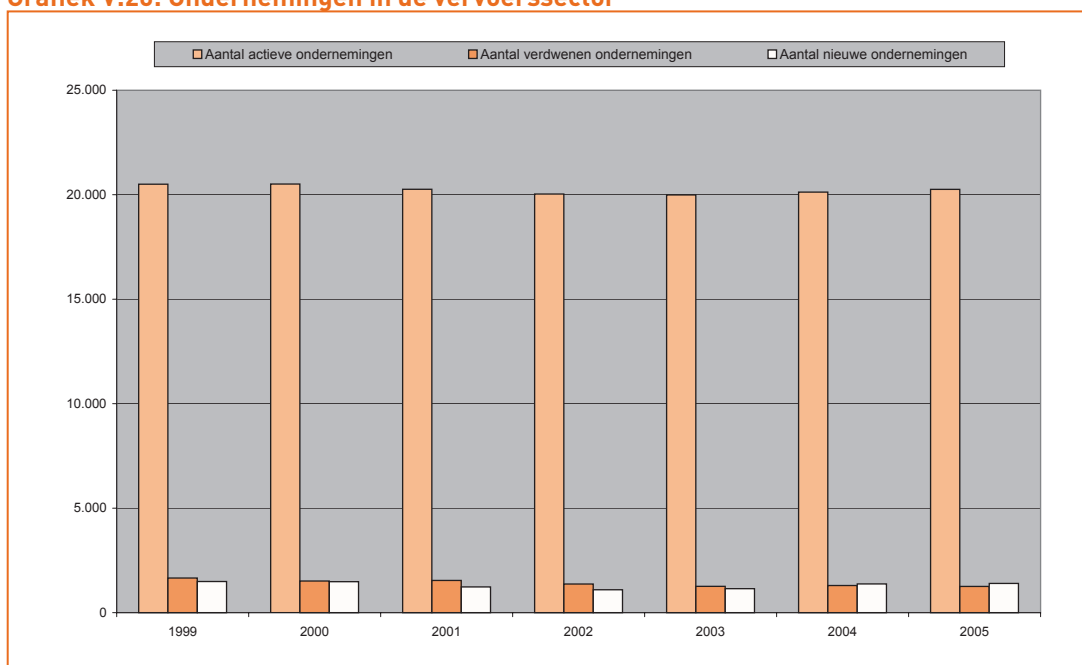
« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Voor de eerste helft van 2006, vergeleken met de eerste helft van 2005, stelt men over het algemeen een tendens vast tot stijging in alle sectorsegmenten, met een gemiddelde stijging van 13,4%. Ook de vergelijking tussen de eerste helft van 2004 en de eerste helft van 2005 vertoonde dezelfde algemene tendens, met een gemiddelde stijging van 12% voor het geheel van de sectorsegmenten.

V.10.3 Demografie van de ondernemingen

V.10.3.1 Aantal ondernemingen

Grafiek V.20: Ondernemingen in de vervoerssector

Bron: FOD Economie

Uit grafiek V.20 blijkt dat tussen 1999 en 2005 het aantal actieve ondernemingen in de sector licht gedaald is van 20.502 naar 20.256 (-1,2%). In vergelijking met de totale economie blijft in 2005 de vervoerssector met 2,9% een constant gewicht vertonen qua actieve ondernemingen.

V.10.3.2 Grootte van de ondernemingen

Tabel V.64: Aantal werkgevers en aantal arbeidsplaatsen per personeelsklasse in de vervoerssector in 2005⁵⁰

Personeelsklasse	<5	5-9	10-19	20-49	50-99	100-199	200-499	500-999	>1.000	Totaal
Werkgevers	4.252	1.520	1.174	988	293	105	38	16	10	8.396
Arbeidsplaatsen	8.293	9.955	16.197	30.956	19.584	14.732	11.324	10.339	63.624	185.004

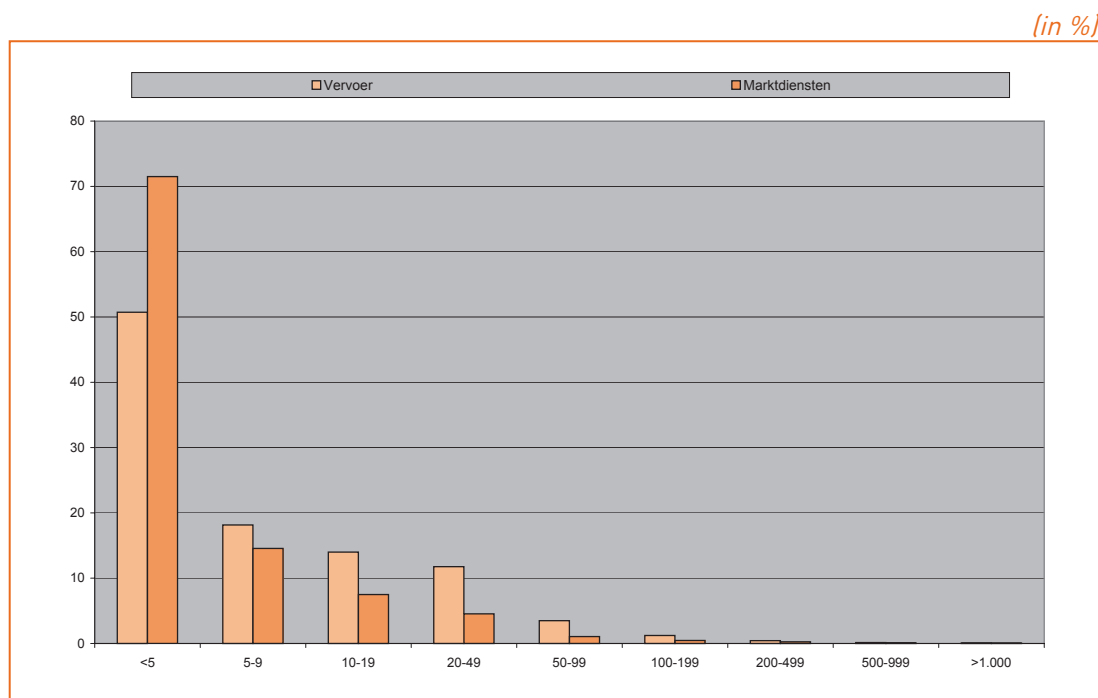
Bron: RSZ.

Tabel V.64. toont aan dat de vervoerssector een typische KMO-sector blijft. Kleine en middelgrote ondernemingen vertegenwoordigen nl. meer dan 95% van de sector (KMO, definitie op grond van het maximum aantal werknemers, zijnde 50). Uit de tabel blijkt eveneens dat deze KMO's goed zijn voor amper iets meer dan 35% van de totale tewerkstelling. De resterende 65% situeert zich bij de grote ondernemingen die slechts 5% vertegenwoordigen van de sector.

⁵⁰ De bestudeerde statistische eenheid is de "omvang van de werkgever", die afhangt van het totaal aantal ingenomen arbeidsplaatsen en wordt onderverdeeld in negen klassen. Het gaat om werkgevers die in de loop van de betreffende periode, werknemers in dienst hebben gehad die onderworpen zijn aan de RSZ. Hieronder vallen zowel natuurlijke als rechtspersonen die volgens de wet de hoedanigheid hebben van werkgever.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Grafiek V.21: Verdeling van het aantal werkgevers per personeelsklasse in de vervoerssector en de marktdiensten in 2005

Bron: RSZ.

Grafiek V.21 toont aan dat bijna de hele sector van de marktdiensten (distributie, handel, horeca, financiële dienstverlening, vervoer) bestaat uit bedrijven met minder dan 50 werknemers. 98,1% van de dienstverlenende bedrijven zijn KMO's.

Tijdens het tweede kwartaal van 2005 vertegenwoordigen, voor het geheel van de marktdiensten, de werkgevers die minder dan 50 werknemers tewerkstellen 71,5%, werkgevers met 5-9 werknemers 14,6%, werknemers met 10-19 werknemers 7,5% en werknemers met 20-49 werknemers 4,5%. Ten opzichte van respectievelijk 50,8%, 18,3%, 14,0% en 11,8% voor de vervoerssector.

V.10.4 Tewerkstelling⁵¹

Tabel V.65: Tewerkstelling in de vervoerssector en zijn subsectoren

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1 ^{ste} half 2005	1 ^{ste} half 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
60 tot 63	Vervoer totaal	184.471	184.319	-0,1	185.715	188.153	1,3	100,0
60	Vervoer te land	127.623	125.347	-1,8	127.679	127.259	-0,3	68,0
61	Vervoer over water	2.827	2.785	-1,5	3.003	2.956	-1,6	1,5
62	Luchtvaart	4.853	4.946	1,9	5.040	5.157	2,3	2,7
63	Vervoer- onder- steunende activiteiten; reisbureaus	49.168	51.241	4,2	49.993	52.781	5,6	27,8

Bron: RSZ.

Tussen het eerste semester van 2005 en het eerste semester van 2006, vertoonde de totale tewerkstelling in de vervoerssector een globale stijging van 0,3%, van 185.715 naar 188.153 arbeidsplaatsen. Voor de segmenten vervoer te land (-0,3%) en vervoer over water (-1,6%) is er een daling, terwijl de tendens eerder in stijgende lijn gaat voor de segmenten van de luchtvaart (2,3%) en vervoerondersteunde diensten (5,6%).

⁵¹ Het analyseveld van deze paragraaf beperkt zich tot de werknemers die onderworpen zijn aan de sociale zekerheid en die dus aangegeven zijn bij de RSZ. Het houdt dus geen rekening met werknemers die vallen onder de bevoegdheid van andere overheidsinstellingen, zoals meer bepaald de werknemers die tewerkgesteld zijn door plaatselijke besturen (die vallen onder de bevoegdheid van de RSZPPO), of de koopvaardij (die vallen onder de HVKZ).

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

In 2005 vertegenwoordigden de sectorsegmenten vervoer te land en vervoerondersteunende diensten samen 95,8% van de tewerkstelling binnen de sector. Het vervoer te land, vooral het vervoer per spoor en via de weg, blijft het belangrijkste modale onderdeel van de sector met 68,0% van de totale tewerkstelling in de sector in 2005, terwijl de vervoerondersteunende diensten voor dezelfde periode goed zijn voor 27,8% van de tewerkstelling.

De segmenten vervoer over water en luchtvaart vertegenwoordigen respectievelijk 1,5% en 2,7% van de tewerkstelling, in totaal dus 4,2% van de totale tewerkstelling in de vervoerssector.

V.10.5 SWOT-analyse

Tabel V.66: SWOT-analyse

STERKTEN	ZWAKTES
<ul style="list-style-type: none">- Positief domino-effect van de sector op de nationale economie.- Schaalvergroting van de vervoersstromen<ul style="list-style-type: none">- schaalvoordeel- Goede communicatiekanalen en logistieke platforms die tot de meest performante behoren binnen Europa.	<ul style="list-style-type: none">- Sector die gevoelig is voor de economische groei, reglementering en schommelingen van brandstofprijzen.- Trage integratie van nieuwe technologieën.- Achterstand bij de invoering van opkomende technologische ontwikkelingen: brandstofcellen (PEMFC), hybride motoren, biobrandstoffen...- Sector die eerder «verspreider» dan «ontwerper» is van nieuwe technologieën- een mogelijke vervoerscrisis omdat het niet mogelijk is om de gevolgen in te schatten van het tekort aan energie, de stijging van de kosten, het broeikaseffect, de kwetsbaarheid van de netten.- Chronische zwakheid van de nationale budgetten en structuren voor openbaar onderzoek naar de vervoerssector, met een sterk heterogeen karakter voor de diverse regio's.

OPPORTUNITEITEN	BEDREIGINGEN
<ul style="list-style-type: none"> - Ligging van België in de «blauwe banaan». - Sterke impulsen voor vernieuwing door de invoering van de Europese normalisatie en het vrijwillige engagement van de industriëlen (ACEA-akkoord over de beperking van de uitstoot van broeikasgassen ...) - Technologische ontwikkelingen en stelselmatige integratie van belangrijke wijzigingen gekoppeld aan de technologieën op het vlak van communicatie en identificatie van personen en goederen (RFID, intelligente netwerken en voertuigen, intermodaal mobiliteitsbeheer, enz...) - Hoge Europese normen die aansporen tot vernieuwing en duidelijk Europese beleid (Witboek). - Geleidelijke opbouw van een Europese vervoersruimte met de daaraan gekoppelde schaalvoordelen (interoperabiliteit van de netwerken, openbreken van nationale strategieën...). - Intermodaliteit. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sterke concurrentie binnen de «blauwe banaan». - Verschuiving van de «blauwe banaan» naar Oost-Europa. - Terugkeer van concentratie (logistiek, haven) - Risico voor overplaatsing naar lageloonlanden of landen met een bedenkelijke sociale wetgeving. - Sterke afhankelijkheid van energie - Terugloop van financieringen en daling van de investeringen in openbaar vervoer en infrastructuur (en vooral in het Europese vervoersnetwerk). - Terughoudendheid bij de consument om te betalen voor nieuwe dienstverlening op het vlak van mobiliteit of voor nieuwe communicatietechnologieën.

Intermodaal vervoer

De sector van het goederenvervoer heeft de laatste tien jaar een sterke groei gekend en de vooruitzichten wijzen op een verdere groei tijdens de komende jaren⁵². Deze groei, die zich hoofdzakelijk aftekende in de sector van het wegvervoer, kan worden toegeschreven aan talrijke factoren, zoals: de economische groei die gepaard gaat met meer transacties, de globalisering van de economie en de voltooiing van de interne markt, de verlaging (tot een vast tarief) voor de vervoerstarieven, de evolutie van de productieprocessen (veralgemening van de «just-in-time»-levering ten koste van de goederenopslag, de toevlucht tot het werken met onderaannemers, vooral in landen met een lagere arbeidskost, enz.) en de verhuizing/vestiging van bedrijven in de rand of buiten de stad.

Deze groei brengt echter aanzienlijke negatieve externaliteiten mee. De dominante positie van het wegvervoer van goederen is zorgwekkend, niet enkel omwille van de toegenomen verkeersdruk, maar ook omwille van de impact op milieu en gezondheid.

⁵² Volgens FEBIAC, geven verschillende transportmodellen aan dat België in de loop van de komende 20 jaar omwille van de uitbreiding van Europa, wellicht ca. 70% zal opsorpen van het extra goederenvervoer, wat een groei betekent van 2,5% per jaar.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Om het probleem van het toenemende goederenvervoer en de negatieve externaliteiten als gevolg van het wegvervoer aan te pakken heeft de Europese Commissie in haar Witboek - Het Europese vervoersbeleid tot het jaar 2010 - een strategie voorgesteld om een gevarieerd aanbod van vervoersdiensten te stimuleren met aandacht voor het milieu.

In deze strategie staat intermodaal vervoer voorop. Zo zouden er gezamenlijke inspanningen moeten geleverd worden om de overstap te bevorderen van wegvervoer naar spoorwegvervoer, binnenscheepvaart en zeescheepvaart en naar gecombineerde vervoersmethoden (multimodaal vervoer).

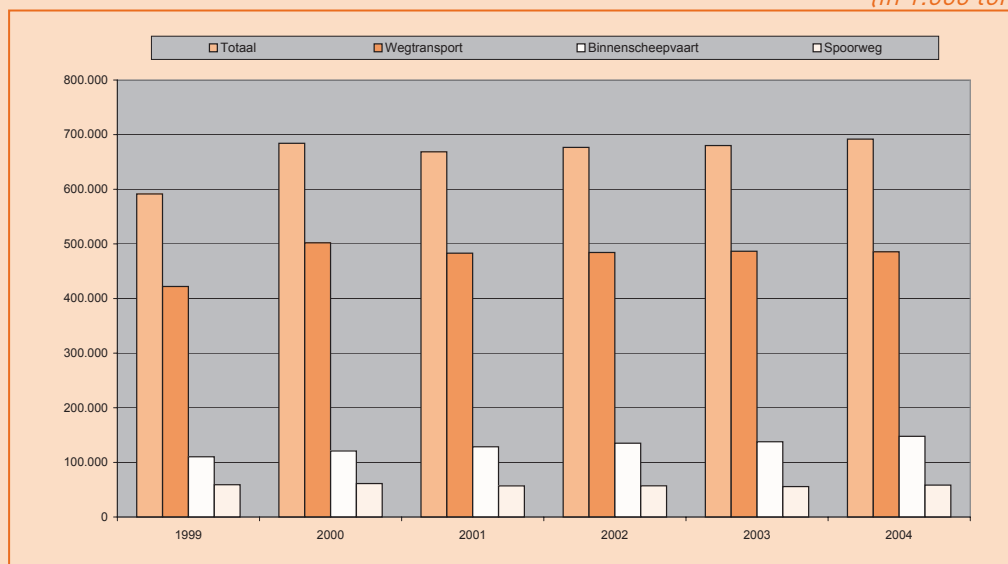
Ondanks de inspanningen voor een meer duurzame modale spreiding door middel van een beleid dat gericht is op het stimuleren van het spoorwegvervoer en de binnenscheepvaart ten nadele van het wegvervoer, zal dit laatste type vervoer nog steeds sneller blijven toenemen dan de andere types. Dit is hoofdzakelijk, maar niet uitsluitend te wijten aan de volgende nieuwe factoren: de keuze voor België als Europees distributiecentrum voor de logistiek van talrijke multinationals, de snelle uitbreiding van de haven van Antwerpen, een van de belangrijkste poorten naar Europa voor het vervoer van overzeese containers, vooral afkomstig uit China.

In 2004⁵³ toont de intermodale vergelijking ontegensprekelijk het overwicht van het wegvervoer ten opzichte van het spoorwegvervoer of de scheepvaart. Toch vertoont de binnenscheepvaart een neiging tot verbetering, zowel in aantal tonnen vervoerd goed als in tonkilometer.

⁵³ Omdat voor 2005 de statistische gegevens voor sommige vervoerstypes nog niet beschikbaar waren, heeft de analyse betrekking op de historische gegevens van 1999 tot 2004.

Grafiek V.22: Vervoer per module in België: 1999 – 2004

(in 1.000 ton)

Bron: FOD Economie.

In 2004 is het aandeel van de drie types vervoer te land in de totale nationale tonnage van 691,840 miljoen ton (71 miljard tkm) verdeeld als volgt: 21,4% voor de binnenscheepvaart, 8,4% voor het spoorwegvervoer en 70,2% voor het wegvervoer.

In het bijzonder vertoonde het totaal aantal ton via de Belgische binnenwateren, via het geheel van rederijen, in de loop van 2004 een stijging tot 147 miljoen ton en bedroegen de prestaties 8,5 miljard tonkilometer. Dit betekent 67 miljoen ton voor de invoer, 41 miljoen ton voor de uitvoer, 36 miljoen ton voor het binnenlandse verkeer en 4 miljoen ton voor het doorvoer verkeer.

Intermodaal transport is nog vrij marginaal in België, ook al vertoont het een positieve tendens.

Economische impact van de luchthaven van Brussel

In 2005 registreerde de luchthaven van Brussel⁵⁴ 1.618.200 passagiers, 702.821 ton vrachtvervoer en 253.257 opstijgingen en landingen. Onze nationale luchthaven staat op de 19^e plaats in de lijst van Europese luchthavens, maar bekleedt de 5^e plaats voor het goederenvervoer. Al is de luchthaven van Brussel eerder klein ten opzichte van luchthavens in onze buurlanden (Schiphol, Roissy-CDG, Frankfurt-am-Main, Heathrow), toch is het de enige Belgische luchthaven die een echte combinatie vertoont van passagiers- en goederenvervoer.

Door de drievoudige impact van het faillissement van CityBird en SABENA, de aanslagen van 11 september en een dalende globale conjunctuur, zag de luchthaven van Brussel zijn activiteiten sinds 2001 sterk teruggeschroefd. Het passagiersverkeer daalde van 2.164.100 passagiers in 2000 tot 1.444.600 passagiers in 2002, een daling dus van meer dan 25%. Sindsdien ging het langzaam maar zeker beter, vooral dankzij de cargoactiviteit die opnieuw het niveau van 2000 bereikt. In die mate zelfs dat het probleem van de geluidsoverlast, dat inmiddels is uitgegroeid tot een bijzonder gevoelig thema, met talrijke juridische klachtendossiers van omwonenden, een bepaalde belemmering vormt voor deze herleving. Zo haalde het koerierbedrijf DHL dit argument aan als verklaring waarom het vanaf 2008 zijn hub-activiteiten verhuist naar Leipzig.

De ontwikkeling van de luchthaven van Brussel haalt ook de kwestie aan van de aantrekkelijkheid van België en zijn hoofdstad. Deze ontwikkeling uit zich in een directe, indirecte en geïnduceerde economische impact.

De directe economische impact komt voor uit de activiteit van de economische actoren op het platform, d.w.z. de economische activiteit die gegenereerd en geïnjecteerd wordt in de regionale economie (lonen, investeringen, consumptie, fiscaliteit) en van de totale tewerkstelling die gecreëerd wordt door de bedrijven op de site van de luchthaven. Het gaat hierbij om luchtvaartmaatschappijen, koerierdiensten, vervoerbedrijven, diensten voor technisch onderhoud, enz.

De indirecte economische impact vloeit voort uit de activiteit voor de regio die buiten de site van de luchthaven geproduceerd wordt door de passagiers, zoals de uitgaven binnen de regio en de tewerkstelling die gecreëerd wordt om aan

⁵⁴ Sinds 19 oktober 2006 hanteert de luchthaven van Brussel een nieuwe strategie van externe communicatie en noemt zichzelf voortaan The Brussels Airport Company. Zij heeft alle bedrijven die actief zijn op de luchthaven de toelating om dit te doen onder de banier "Brussels Airport".

deze behoeften te voldoen. Het betreft hier dus de tewerkstelling en de toegevoegde waarde die door de Belgische economie gegenereerd worden en die toe te schrijven zijn aan de bedrijven in de omgeving van en met betrekking tot de aanwezigheid van de luchthaven. Deze economische impact is voelbaar in een groot aantal sectoren: bouw, consulting, engineering, informatica, wegvervoer, horeca, enz.

De geïnduceerde impact of het “vermenigvuldigingseffect” stemt ten slotte overeen met de opeenvolgende uitgaven door de begunstigden van de activiteit van de luchthaven in de regio, de directe en indirecte instromen van de luchthaven in de regio die op hun beurt een bron van inkomsten vormen. Het gaat hierbij om investeringsbeslissingen, die van nature moeilijk meetbaar of identificeerbaar zijn. Een gezamenlijk onderzoek door twee Belgische universiteiten⁵⁵ schat dat het vooral gaat om Europese hoofdkantoren van niet-Europese multinationals, logistieke en distributiecentra voor Europa, congressen en beurzen, toerisme en reisbureaus, kamers van koophandel, centra voor financieel beheer, enz..

Volgens deze universiteiten is de economische impact van de luchthaven van Brussel goed voor 60.511 jobs, met een toegevoegde waarde van 3,884 miljard EUR, hetzij:

- directe impact: 19.905 jobs; 1.383 miljoen EUR toegevoegde waarde;
- indirecte impact: 17.689 jobs; 1.070 miljoen EUR toegevoegde waarde;
- geïnduceerde impact: 22.917 jobs, 1.431 miljoen EUR toegevoegde waarde.

Concreet betekent dit dat voor iedere baan die gecreëerd wordt in de luchthaven, twee andere gecreëerd worden buiten de site van de luchthaven, en dat de luchtvaart goed is voor 1,5% van het BBP van België.

Toch moeten deze stellingen iets genuanceerd worden:

- sommige luchtvaartmaatschappijen zijn enigszins terughoudend om te investeren omdat ze algemeen het idee hebben dat de luchthaven van Brussel niet voldoende blijkt geeft van een globale strategische visie;

⁵⁵ Dr. Leo Sleuwaegen (Vlerick Leuven Gent Management School - K.U.Leuven) en Prof. Bruno van Pottelsberghe (Solvay Business School - Vrije Universiteit Brussel), “Raming van de totale impact van Brussel Nationaal Luchthaven”, 2002.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

- wat zal in 2008 de reële impact zijn van de desinvestering van DHL dat in 2006 ca. 8.000 mensen tewerkstelt in België;
- een relatief gebrek aan specialisatie van de buurgemeenten van Zaventem, waardoor de industriële sectoren die rechtstreeks gekoppeld zijn aan het luchtvervoer (mechanica, elektronische onderdelen, onderhoud, productie van motoren, enz.) er slechts voor de helft zo actief zijn vergeleken met de activiteiten rond Ile-de-France.

De luchthaven van Brussel moet ook beschouwd worden als een verankeringpunt voor bedrijven die wensen in te spelen op de opportuniteiten geboden door de interne markt van de Europese Unie. Deze bedrijven zijn op zoek naar krachtige distributiekanaal en mikken op een combinatie van vervoersmethoden (door de lucht, via de weg, het spoor, over water) en telecomnetwerken. Een gemakkelijke toegang tot de meest efficiënte en goedkoopste vervoersmiddelen is daarbij een must.

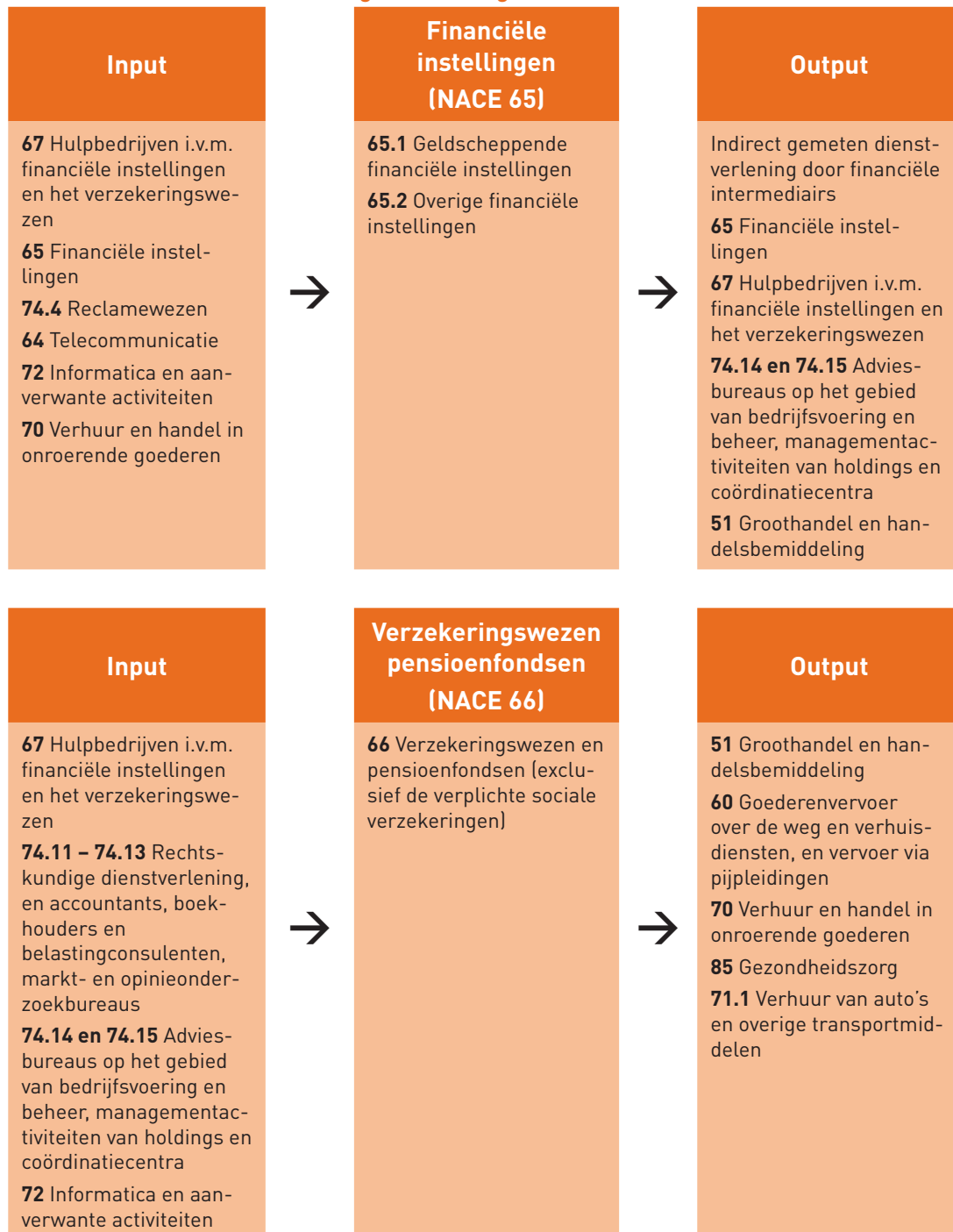
Een goede verbinding tussen de luchthaven van Brussel en het netwerk van de hogesnelheidstrein bijvoorbeeld, is een uitstekende manier om de intermodaliteit tussen vliegtuig en trein te verstevigen. Een keuze die Rijsel, Londen, Keulen, Parijs, Amsterdam en Düsseldorf reeds gemaakt hebben. De Belgische overheid zou zich dus op korte termijn best ook buigen over dit project en de moeilijkheden die de toepassing ervan in de weg staan, uit de weg ruimen.

V.11 Financiële sector

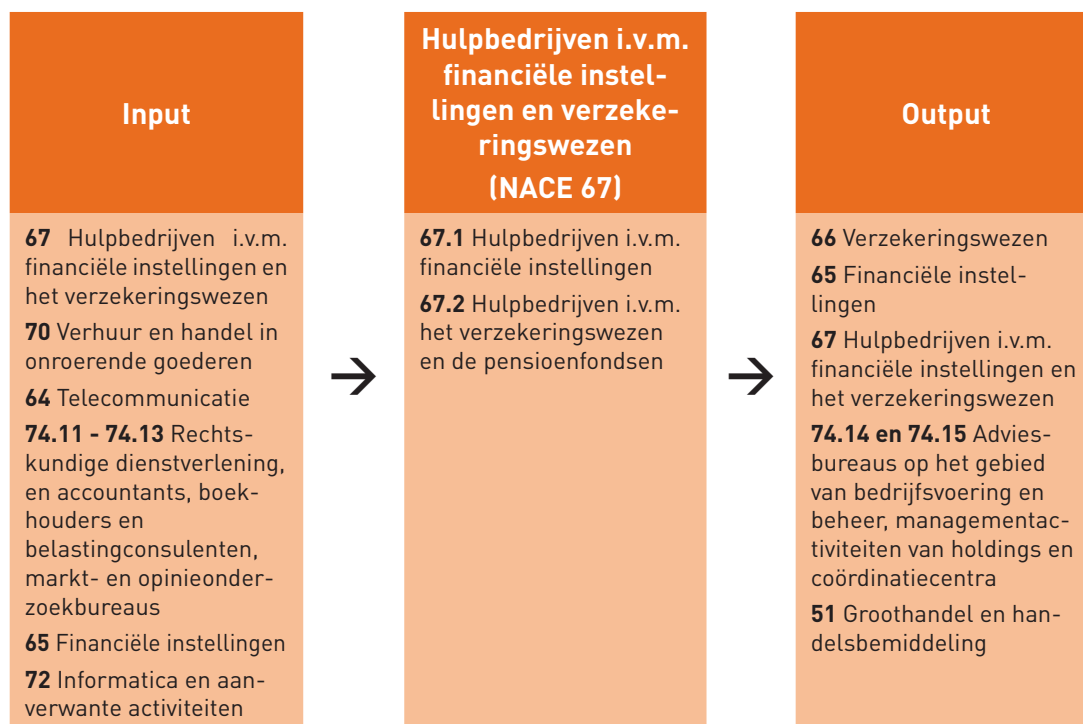
Het aantal actieve BTW-plichtige financiële instellingen in België is de voorbije jaren voortdurend gestegen, van 3.587 ondernemingen in 1999 naar 3.902 ondernemingen in 2004 en 4.004 in 2005. Bijna 81% van de werkgevers van de financiële sector stelt minder dan vijf personen te werk. Deze kleine instellingen zijn vooral terug te vinden in de branche hulpbedrijven i.v.m. financiële instellingen. De bedrijfstak van de financiële instellingen (NACE 65) had eind 2005 ongeveer 87.000 personen in dienst, bij de verzekeringsondernemingen en pensioenfondsen (NACE 66) werken bijna 39.000 personen.

V.11.1 Positionering

Tabel V.67: De financiële instellingen in de Belgische economie

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

Bron: INR.

De financiële instellingen in enge zin (NACE 65) blijken vooral binnen de financiële sector zelf aan te kopen, namelijk bij de hulpbedrijven i.v.m. financiële instellingen en het verzekeringswezen (45%) en de eigen bedrijfstak (financiële instellingen, 16%).

De financiële instellingen in enge zin leverden voor 10.349 miljoen EUR diensten aan de bedrijfstakken; het grootste deel hiervan echter (81%) valt onder de zogenaamde indirect gemeten dienstverlening door financiële intermediairs en kan niet worden toegewezen aan een bedrijfstak (NACE-code). Daarnaast levert de sector vooral aan zichzelf (7%).

De verzekeringsondernemingen en de pensioenfondsen (NACE 66) kopen vooral aan bij de bedrijfstak hulpbedrijven i.v.m. financiële instellingen en het verzekeringswezen (68%).

De verzekeringsondernemingen en de pensioenfondsen leveren vooral aan de bedrijfstakken groothandel en handelsbemiddeling en goederenvervoer over de weg, verhuisdiensten en vervoer via pijpleidingen.

De hulpbedrijven i.v.m. financiële instellingen en het verzekeringswezen (NACE 67) kopen vooral binnen de eigen bedrijfstak (39%). Andere belangrijke leveranciers zijn:

verhuur en handel in onroerende goederen (9%), telecommunicatie (8%), rechtskundige dienstverlening, en accountants, boekhouders en belastingconsulenten, markt- en opinieonderzoekbureaus (8%), financiële instellingen (7%).

De hulpbedrijven i.v.m. financiële instellingen en het verzekeringswezen leveren voornamelijk aan het verzekeringswezen (27%), de financiële instellingen (26%) en aan de eigen bedrijfstak (26%). Een andere belangrijke klant is de bedrijfstak adviesbureaus op het gebied van bedrijfsvoering en beheer (10%).

V.11.2 Belang in de toegevoegde waarde⁵⁶

Tabel V.68: Toegevoegde waarde in de sector financiële instellingen

(in miljoen EUR, in lopende prijzen)

Jaar	Financiële instellingen	Totaal Belgische economie	Aandeel in de totale toegevoegde waarde (in %)
2005	15.286,6	265.552,3	5,8
2004	15.607,5	257.583,0	6,1
2003	14.308,8	245.686,5	5,8
2002	14.479,3	239.016,5	6,1
2001	13.056,0	231.458,3	5,6
2000	13.535,3	223.811,9	6,0
1999	12.605,8	211.972,8	5,9

Bron: INR.

De financiële sector (NACE 65, 66 en 67) boekte in 2005 een toegevoegde waarde van 15,3 miljard EUR, een aandeel van 5,8% in de totale toegevoegde waarde van de Belgische economie.

⁵⁶ Voor de financiële sector werd ervoor gekozen om in deze publicatie geen omzet te vermelden. De statistieken over de omzet, opgesteld op basis van de BTW-aangiften, vormen geen geschikte indicator om het belang van de deelsectoren van de financiële sector te meten. In het bank- en verzekeringswezen worden de bedrijfsontvangsten niet aangeduid met omzet maar met 'bankproduct' (banken) en 'verdiende premies/opbrengsten van beleggingen' (verzekeringsmaatschappijen). De omzet onderhevig aan BTW vormt slechts een onderdeel van de totale ontvangsten van banken en verzekeringen.

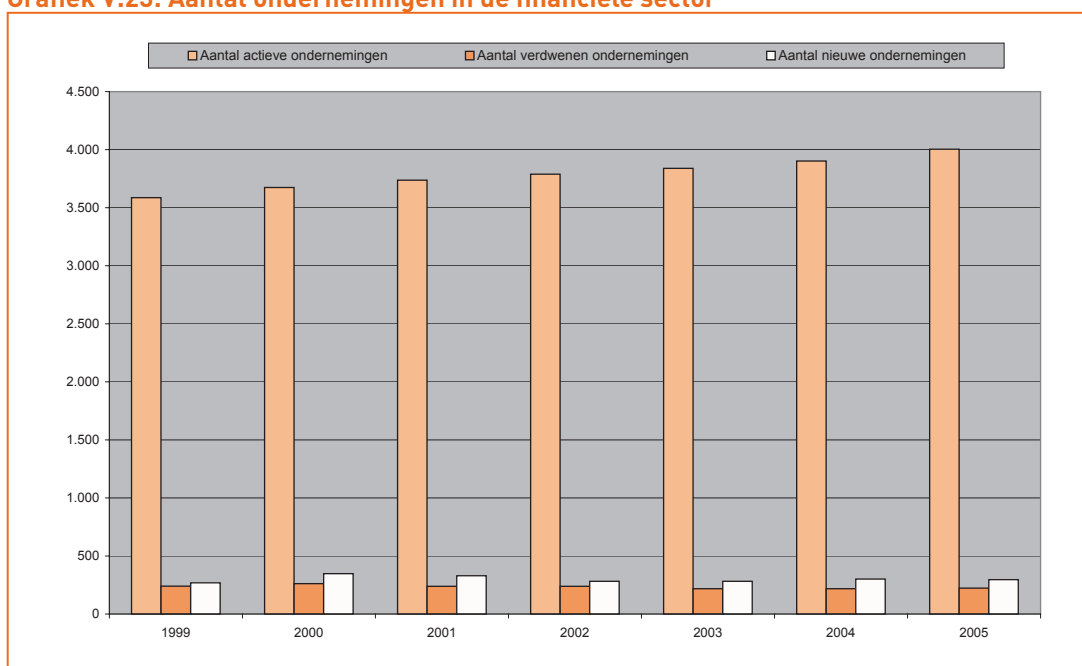
« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.11.3 Demografie van de ondernemingen

V.11.3.1 Aantal ondernemingen

Het aantal actieve BTW-plichtige financiële instellingen in België is de voorbije jaren voortdurend gestegen, van 3.587 ondernemingen in 1999 naar 3.902 ondernemingen in 2004 en 4.004 in 2005.

Grafiek V.23: Aantal ondernemingen in de financiële sector

Bron: FOD Economie.

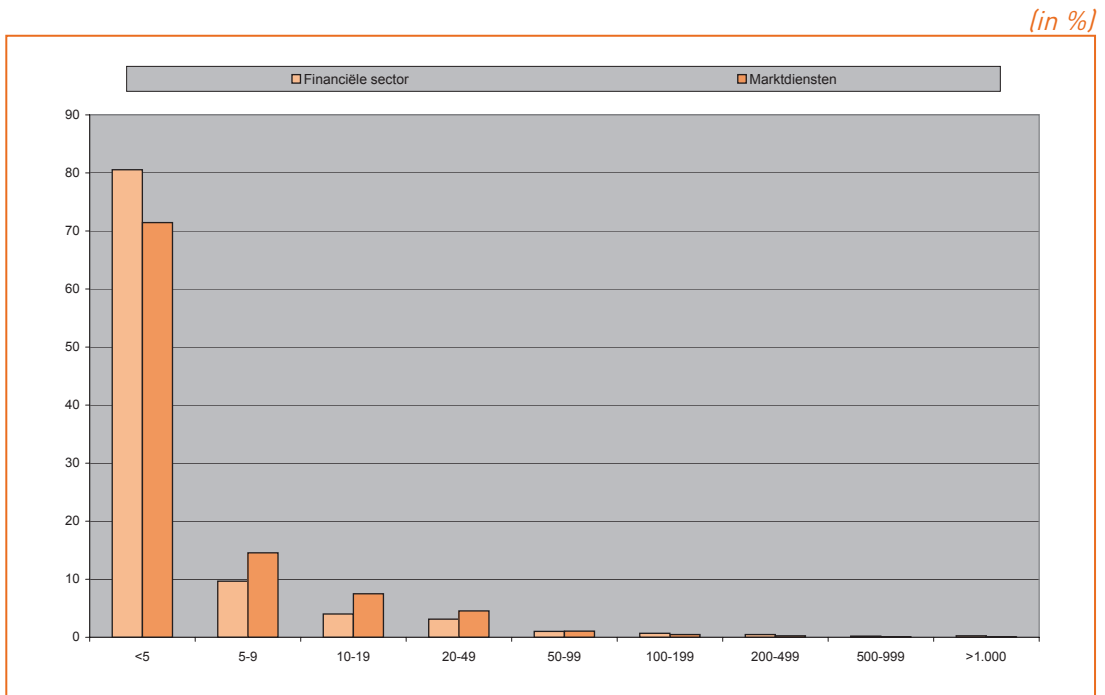
V.11.3.2 Grootte van de ondernemingen

Tabel V.69: Werkgevers en arbeidsplaatsen per personeelsklasse in de financiële sector in 2005

Personeels-klasse	<5	5-9	10-19	20-49	50-99	100-199	200-499	500-999	>1.000	Totaal
Werkgevers	5.099	612	254	198	64	44	30	13	16	6.330
Arbeits- plaatsen	9.223	3.813	3.483	5.626	4.581	6.100	9.000	8.967	76.245	127.038

Bron: RSZ.

Grafiek V.24: Verdeling van het aantal werkgevers per personeelsklasse in de financiële sector en de marktdiensten in 2005

Bron: RSZ.

Volgens de statistieken van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) stelde bijna 81% van de werkgevers uit de sector van de financiële instellingen in het tweede kwartaal van 2005 minder dan vijf personen te werk. Deze kleine instellingen zijn vooral terug te vinden in de branche hulpbedrijven i.v.m. financiële instellingen. Ter vergelijking, in het geheel van de marktdiensten bedroeg het aandeel van de werkgevers met minder dan vijf personeelsleden 71%.

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

V.11.4 Tewerkstelling

Tabel V.70: Tewerkstelling in de financiële sector

NACE	Omschrijving	2004	2005	Δ (in %)	1ste helft 2005	1ste helft 2006	Δ (in %)	Gewicht van de sector in 2005 (in %)
65	Financiële instellingen	87.686	87.005	-0,8	87.297	86.971	-0,4	60,3
66	Verzekeringsondernemingen en pensioenfondsen	38.077	38.897	2,2	39.529	38.433	-2,8	27,0
67	Hulpbedrijven i.v.m. financiële instellingen en het verzekeringswezen	19.334	18.286	-5,4	18.163	18.440	1,5	12,7
	Financiële sector	145.006	144.186	-0.6	144.989	143.844	-0.8	100.0

Bron: FOD Economie.

De financiële instellingen (NACE 65) hebben eind 2005 een aandeel van 60% van de totale tewerkstelling in de financiële sector. Het aandeel van de verzekeringsondernemingen en pensioenfondsen in de tewerkstelling in de financiële sector bedroeg toen 27%.

V.11.5 SWOT-analyse

Tabel V.71: SWOT-analyse - De banksector

STERKTES	ZWAKTES
<ul style="list-style-type: none"> - Sterke winstgevendheid (rendabiliteit) de voorbije jaren (6,61 miljard EUR winst in 2005 versus 5,19 miljard EUR in 2004) - Continue verbetering van het rendement op eigen vermogen (18,5% in 2005 voor de kredietinstellingen naar Belgisch recht versus 15,8% in 2004) - Sterke positie (marktaandeel) in de Belgische markt (de 5 grootste banken in België vertegenwoordigen circa 83% van de totale sectoractiviteit) - Lage waardecorrecties (voorzieningen) op kredieten (beperkt tot 475,9 miljoen EUR in 2005 voor de kredietinstellingen naar Belgisch recht) - Alhoewel de solvabiliteit (risk asset ratio) daalde in 2005 (11,5%, na 13,0% in 2004), blijft de financiële draagkracht van de kredietinstellingen naar Belgisch recht stevig - Sterk gediversifieerd klantenbestand zonder overdreven concentraties - Vooruitgeschoven positie inzake het elektronische betaalverkeer 	<ul style="list-style-type: none"> - Continu dalende rentemarge van de kredietinstellingen naar Belgisch recht (1,2% in 2005 versus 1,5% in 2002) als gevolg van een dalende markttrente de voorbije jaren - De Belgische banken zijn kleine spelers op Europees – en wereldvlak - De sterke winstgevendheid (rendabiliteit) is voornamelijk het gevolg van beheersing van kosten en minder van hogere opbrengsten
OPPORTUNITEITEN	BEDREIGINGEN
<ul style="list-style-type: none"> - Sterke trend naar internationalisatie van activiteiten via overnames in Centraal- en Oost-Europa - Stijgend aandeel van ontvangsten/winst uit toenemende aanwezigheid op buitenlandse markten 	<ul style="list-style-type: none"> - Toenemende 'desintermediatie' van de sector

Tabel V.72: SWOT-analyse - De verzekeringsinstellingen

STERKTES	ZWAKTES
<ul style="list-style-type: none"> - Herstel van de rendabiliteit van de verzekeringsondernemingen in 2003 en 2004 na de inzinking van de resultaten in 2002. - De voorbije jaren is het «bankverzekeringsmodel» duidelijk doorgebroken op de Belgische markt, met een aantal grotere instellingen die een uitgebreid gamma aan financiële producten aanbieden. - De verzekeringssector is minder geconcentreerd dan de banksector. 	<ul style="list-style-type: none"> - De bescheiden omvang van de Belgische verzekeringsmarkt (de jaarlijkse premies vertegenwoordigen 9% van het BBP).

« De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België. »

OPPORTUNITEITEN	BEDREIGINGEN
<ul style="list-style-type: none">- Sterke trend naar internationalisatie van activiteiten via overnames in Centraal- en Oost-Europa	<ul style="list-style-type: none">- De lage rentetarieven op de financiële markten bemoeilijken het behalen van een voldoende rendement op de beleggingen door de verzekeringssector.- De populariteit van verzekeringsproducten met een minimum gegarandeerd rendement kan problemen stellen voor de resultaten van de sector in een periode van lage marktrente.- De toenemende regelgeving en haar complexiteit kan kleinere ondernemingen er toe aanzetten op te gaan in grotere instellingen of de verzekeringsactiviteit op te geven..

De internationalisatie van de bancaire sector

De banksector in België wordt gekenmerkt door een sterke internationale component. 78 van de 104 kredietinstellingen (75%) die in ons land gevestigd zijn (situatie eind 2005), zijn van buitenlandse oorsprong (waarvan 28 naar Belgisch recht doch met buitenlandse meerderheidsdeelneming en 50 bijkantoren naar buitenlands recht). Daar waar de Belgische kredietinstellingen naar Belgisch recht met Belgische meerderheidsdeelneming in 1996 nog 48% van het totale aantal kredietinstellingen in België vertegenwoordigden, is dit percentage eind 2005 teruggevallen tot 25%. Het dient echter opgemerkt te worden dat het aandeel van de kredietinstellingen naar buitenlands recht in het balanstotaal van de Belgische banksector gering blijft (slechts 3,6% per eind 2005).

De nationaliteit van deze buitenlandse banken is voornamelijk deze van een lidstaat van de EU15 (63 banken waarvan 24 uit Frankrijk en 15 uit Nederland). 15 van de 78 buitenlandse banken vinden hun oorsprong in landen buiten de EU15 (waarvan 4 uit de US, 3 uit Japan en 2 uit India).

Tussen deze buitenlandse banken bevinden zich gerenommeerde namen zoals Bank of America (US, 3de plaats in de top 1.000 van banken, gepubliceerd door 'The Banker', op basis van het kapitaal), JP Morgan Chase (US, 4de plaats), Deutsche Bank (Duitsland, 23ste plaats) en BNP Paribas (Frankrijk, 24ste plaats).

Ook de Belgische banksector bouwt zijn aanwezigheid in het buitenland voortdurend uit. Eind 2005 telden de Belgische banken 101 dochters/bijkantoren in het buitenland waarvan 63 in landen van de EU25 en 38 in landen buiten de EU25. In totaliteit tellen de Belgische banken in 32 landen dochters/bijkantoren: in 13 landen van de EU25 (voornamelijk Luxemburg en Nederland) en in 19 landen buiten de landen van de EU25 (voornamelijk Zwitserland en de US).

De directe grensoverschrijdende dienstverlening (het vrije verstrekken van diensten in een andere EU-lidstaat zonder er te zijn gevestigd) is een andere beweging die de vervaging van de Europese binnengrenzen en de internationalisatie typeert. Zo hebben 25 Belgische banken (van de 33 Belgische banken in 2004) aangemeld in andere lidstaten (hoofdzakelijk in de buurlanden) over de mogelijkheid te willen beschikken om er rechtstreeks diensten te verstrekken (situatie eind 2004). Liefst 479 banken uit andere EU-lidstaten hebben aan de Commissie voor het Bank-, Financier- en Assurantiewezen (CBFA) laten weten dat ze in België over die mogelijkheid willen beschikken (waarvan 320 voor depositowerving). De interesse voor de Belgische markt gaat voornamelijk uit van banken in de buurlanden.

De uitstaande kredieten bij de Belgische kredietinstellingen (ook wel vorderingen op cliënten genoemd) worden eveneens internationaler. Eind 2005 stonden er voor 592,7 miljard EUR aan kredieten uit bij de Belgische banken waarvan 246,1 miljard EUR (of 42%) te verhalen op België en 345,3 miljard EUR (of 58%) te verhalen op het buitenland. In 2000 bedroeg het aandeel van het buitenland in de uitstaande kredieten bij Belgische kredietinstellingen nog maar 174,7 miljard EUR (of 44%). De activa van de Belgische kredietinstellingen (1.369,3 miljard EUR in 2005) zijn voor 69% uitgedrukt in EUR (73% in 2004) en voor 31% in deviezen (27% in 2004).